

MOSES NACHMANIDES

- evitandae confusionis causa cum lib. homon. Sal. Ibn Aderet) monet *Asulai* II f.74. MS. exhibet Cod. *Opp.* 791Q. *W*⁴p.923.]
40. — in tract. *Kidduschin*, acc. Samuel Modigliano in cap.1 Maimonidis *Repet. legis* et [primum] *Introduct. generalis Mosis Sofer* f. *Prag.*, *M. J. Landau, orient. u. occid. Buchdr.* 1826. [Quas *W*¹p.879 una cum textu Talmud. A.1553 (v. N.1719) recenset, in *Nov. Jomtov b. Abraham tantum inclusae sunt; nostrae primum in lib. אריזן הליחאי excusae, v. Asulai II s. v.*]
- 41] — in tract. *Makkot*, ex MS. Abraham Segre Casalensis; in lib. שבעה עניים N.4061 (1745).
- 42] — in op.44 (1828).
43. — in tract. *Sabbat*; ex Cod. Florent. edid. *Mard. Bisliches s. t. אוצר נחמד Thesaurus desiderabilis* 4. *Pressburg.* 1837. [Cf. *Gg. Ztschr.* III,283 n.11 et *Asulai* I f.71 col.2, ad quem locum forsitan spectat *Rof.*, qui hunc tractatum jungit tract. Aboda Sara et *Chullin* MSS., ubi ap. *Asulai* ib. col.1. accedit *Schebuot*, quem Cod. tamen editum quoque recenset (v. op. sequ.), ut quoque *Gittin* (Cod. MS. *Opp.* 784Q., *W*³p.798) et *Nidda* (Cod. MS. *Mich.* 258), non indicatis locis et Annis.]
44. — in tract. Aboda Sara, *Makkot* et *Schebuot* s. t. שלש שמות *Tria themata*; acc. *Collectanea* in tract. varios (op.46); recudere fecit Samuel Pinchas b. Jakob Stiller ex Bobrka f. *Zolk.* (ירבנן בשה בן נחמן וזל) 1828. [Cf. Cod. MS. *Mich.* 803 et *Coll.* ap. *W*³p.798.]
- 45] — in tract. *Synhedrin* cap. בורר (ut op.41); in lib. שבעה עניים N.4061 (1745). [In tract. *Ketubot* (Codd. MS. *Opp.* 784Q., *Mich.* 280) editum recenset *W*³ in ed. Talmud 1714 sq. (N.1414), ubi vero promissus tantum, excusus est A.1765 nomine Salomonis Ibn Aderet, v. *Asulai* I f.71, II p.154, ap. *Carmoly*, Rev. or. III,212, llin. p.286, הולק II,53. — Excerpta inseruntur varr. locis a Jakob Chabib: *Oculus Jakobi* q. v.; corr. *W*¹p.878.]
46. לקומות *Collectanea* Nov. seu Observv. in tract. Berachot, Taanit, Megilla, Chagiga, Moed Katan, Erubin, Schebuot f. *Salon.*, *Mardochai Nachman et David Israel. sub Selim*, 1791. [A. יארק ימים ומפץ ה' ובי, יארק יהוה=ה ובי numerandum (non 1765 ut *Mich.* 2053), super יארק punctum unum diacriticum ejectum est; praef. enim datur A. הרשום, et excusus est liber una cum Josef Ibn Megas: *Quaes.* q. v.]
- 47] מלחמות ה' *Bella Dei* Defensio Alfasi (contra Serachja Levi aliosque) q. v. (1552 etc.). [*W*¹p.878, cf. supra sub הוכות op.31. *Conforte* 19a.]
48. חידושי החורה *Novellae in Comm. in legem* philos. et kabbal. acc. *Epist. et Praecatio pro Hieros. ED. PR.* f. max. s. l. e. a., excus. (נעחק) per Obadja, Manasse et Benjamin Romanens. [ante 1480]. [ff.120+121+3 albis, linn.45, charact. quadr. antiquo. Nomen typogr. exstat in fine Exodi. Exstant Antichristiana. Nostram exhibet ed. Cod. impf. *Opp.* 246F., quem male ed. *Ulyss.* habet *W*³p.796, neque aliam *Mich.* 3488, ut quoque Cod. Bodl. (Catal. II,801b), *Bisliches* n.3 et *Saraval* XLVI non integerrimus. — Incipit liber בשם האל... אהחיל לכתוב חידושים בפירושי החורה חידושי החורה 1489 inscribitur (v. infra ad op.53), ipse liber, omisso לכתוב אהחיל לכתוב incip. ... באימה ביראה! Libri Pentateuchi (non Comm., ut *W*⁴p.921, cf. *Delitzsch*, Catal. p.280 Cod. XIII) singuli a Nostro non omnino usitatis nuncupantur nominibus: ¹ יצירה, ² מ' יצירה, ³ מ' יצירה (cf. p.1950) et ⁴ הפקודים, cf. *Natan b. Samuel*, מכתב, initio. — *Jellinek* ad Conc. p.36 ex citato uno ap. Isak Acco, ubi Codd. plurimi incorrecti (מועטים, כוונתים) feruntur, „cerlitudinem“ derivat, edd. nostras correctum et integrum exhibere textum, ac si passus ille non juxta Isakum emendatus esse potuerit; textum excusum ex MS. emendat e.g. *Mullius* ap. *W*¹p.877; *Addenda* quidem ad locos varios, quae (in Exod. et Num. tantum) una cum epistola excusa (incip. ברנני ה' v. ad ed. sequ.) ex Acco missa feruntur in Cod. MS. *Opp.* 1665Q., num spuria sint non deciderim. Passus חתבה חתלה ועכשו שובתי ובאתי אני לירושלים (Genes. XXXV,17), ex quo *J. Bernhard*, l. c. p.18 concludit, opus Hieros. finitum esse, re vera sese glossam habet serius additam; jam vero praecedens citatio ex *D. Kimchi* ad hujus Comm. spectat. Dedicatio (100 Beit) ad propinquum Jona [Gerondi, mrt. A.1264?] Comm. praecedit in Cod. Urb. 9. — De indole Comm. v. *Jos. del Medigo* in Melo Chofn. p.28 (sec. vers. emend. a *Rosenthal* ap. Jost, Isr. Annal. II,367, cf. p.420). Animadvertit supissime (cf. praef.) in *Sal. Isaki* et *Abr. Ibn Esra*, idque *Sabb.* vult verbis בפלפול עם מדרשים ואגדות ורש"י וא"ע, quod perperam horum Comm. simul cum nostro excusos esse interpretatur *W*¹p.877. — Nostri Comm. passim male recenseri sub Mose Maimonide monuimus supra p.1936 n. xxxii.]
49. — (s. t. חידושי חורה *Novellae in legem*) u. s.,

MOSES NACHMANIDES

acc. *Epistola ad filium* (Nachman)

f. *Lisb.*, in aedib. docti

(צורבא) *R. Elieser* (ארחם fer. IV. mense Ab) 1489.

[ff. 152+148 (incl. 1 albo), coll. binis, charact. Hisp. rabb. Exstant Antichristiana. Feria neglecta ab ipso *Rof.*, Annal. p. 64, indicatur verbis יום כוכב „dies Mercurii“ (*Jüd. Typ.* p. 37). Quoad typographum errores jam pluries correctos repetit *Reichhardt*, Die Druckorte des XV. Jahrh. p. 27 et 32, ubi Samuel *Zorban* (*Tsorba* ap. *Rof.* l. c.) effectus ex צורבא, ut jam monuit *Zz.* ap. *Gg. Ztschr.* V, 38, qui ipsum opificem suspicatur *Josef Khalfon* (v. sect. III), sed noster *Elieser* est procul dubio *Elieser* (Elasar) Toledano, apud quem *Jehuda Gedalja* opificem egisse testis est *Jakob Chabib* (supra p. 1198). Estque liber noster primus omnino in Lusitania excusus (nam *Jakob b. Ascher* (q. v.) urbe *Izar* in Arragonia lucem vidit). Epigraphon, quam perverso hemistich. ordine recudit *W⁴p. 981* (monente *Rof.* l. c.) restitutam rursus ex Cod. ap. *Culemann* (olim *Bislichis* p. 28 n. 4, ubi locus et A. non indicatur) una cum exemplo varr. lect. dedit *Wiener* ap. *Frankel*, Monatschr. 1853 p. 280, qui ib. 1854 p. 446 in vertendo Catal. *Saraval* sub n. XXXIII pro Nachmanides scripsit „Maimonides.“ Nostram exhibet ed. Cod. Bodl. in fine non integerrimus, quem s. l. e. a. recenset Catal. II, 801b, atque olim possedit *Moses b. Abraham Broda* (Hisp.), alterum (Catal. IV, 650a) possederunt *Isak Sforno*, *Meinster b. Nachum Levi* ejusque filius *Jirmijja* [i. e. *Dr. Heinemann*] A. 1826. Codd. vero *Opp.* et *Mich.* male huc relatos esse monuimus sub ed. praeced. — Fol. 297 (ut numeratur expl. Bisl.) incipit *Epistola* nullo modo inscripta ער כה שוכי (in ed. pr. ושלום), sequitur epigr. typographi et fol. verso שהחפלה מו (in ed. pr. עומדה הו רגלינו), incip. עומדה הו רגלינו, fol. sequi pergitur עשרים עני, ubi 9. Elul (in ed. pr. עשרים עני, f. 299a epist. ad Nachman (op. 1).]

50. — (s. t. פירוש התורה, ut vid. ex ed. I)

f. min. s. l. [*Neap.*]

(נר, fer. VI. 13. *Tammas* = 2. *Julii*) 1490.

[ff. 243, charact. Ital., exstant Antichristiana, sed nomen Romae passim spatiolo indicatum. Codd. correcti dicuntur per *sapientes Messinae* et *Hispanum* quandam. *W³p. 796**, p. 921. *Rof.* Annal. p. 71. *Hain* n. 11671.]

51. — f. *Pes.*, per *Soncinates* (ערך, 1. *Tebet* - 3. *Sivan*) 1513-4. [Ed. integra. *W⁴p. 877*, p. 796. *Rof.* Ann. p. 8 n. 37; suppl. *Mich.* 3486.]

52. [Ed. castrata] per socios *Jehuda b. Isak Levi*

et *Jeebiel Kohen* f. *Ven.*, *Giustiniani*. 1545. [*W^{1,3}*, ad. 1733]

53] — una cum textu A. 1520 N. 34; 1522 N. 41; 1548 N. 126; 1588 N. 282; 1713 N. 809.

[Suppl. *W^{1,3}*, ubi recte de lib. חידושי חזרה ap. *Le Long*. — Ex quo libro רבנו לרבא (!) Comm. alleg. in Pentat. f. *Ven. Dan. Zanetti* 1608, “ ap. *De Castro* I p. 97 effectus sit, non dixerim. — Comm. noster diserte סתרי חזרה nuncupatur a *Schemtob*, אמונתו f. 102b, tamen Cod. MS. varii sic inscripti non ipsum continent Comm. nostrum, sed potissimum *Supercomm.*, inter quorum auctores fere primi et celeberrimi *Schemtob b. Abraham Ibn Gaon* (cf. *W¹p. 878*) et *Isak ex Acco* (v. interim ad Cod. *Warner*. 93, cf. quoque *Asulai* I p. 140, II f. 6; Comm. duo anon. veteres in Cod. mh. nuperrime acquisiti sunt); sed Cod. MS. *Opp.* ap. *W³p. 798* est 1666Q. *Supercomm.* in Moreh auctore Abr. Abulafia; Codd. *Taur.* ap. *W⁴p. 922* sunt: n. 90 הגיטות של הרמב”ן f. 12 (!) ap. *Pasinum*, qui male ad *W¹p. 877* (החזרה) ablegat; n. 152, ubi jam f. 31 legitur נשלמו רוי הרמב”ן; adde f. 123 ap. סודות הרמב”ן usque ad pericop. בשלח f. 123 ap. *Pasinum* n. 141; Cod. MS. *Mich.* 552 nondum inquisivi.]

54] פירוש *Comm.* in lib. Iob; una cum textu N. 28. 872 (1517. 1727).

[*W¹p. 878* (cf. *Delitzsch*, Catal. p. 280 Cod. XIII, cf. sub *Natan el Trabotti*). *p. 799*, p. 923.]

55. שער הגמול *Porta retributionis* De retributione divina futura, i. e. cap. ultimum lib. *Lex hominis* (op. 57). *ED. PR.*

4. min. *Neap.*, *Josef Gunzenhauser*

Aschkenasi (1. *Adar I.* = 23. *Januarii*) 1490.

[ff. 34, litt. rabb. *W³p. 800**. *Rof.* Annal. p. 69. Ed. rarissima.]

56. — acc. *Epistola ad filium* (Nachman)

4. *Ferr.*, Abr. *Usgue* (mense *Tischri* 317) 1556.

[Versiculi ultimi f. 25b: כנן נשלם בחדש חשרי שנה השני וננטרה, מלאכה זאת ביום בו ליהודים היתה אורה (procul dubio ex op. 57 petita!); post epistolam sub stemmate f. 26b iterum חשרי שני. Auctor in tit. perperam הרמב”ם, v. *W³*, ubi male f. 34 repetitur, monente *Rof.*, *Ferr.* p. 36. — De ed. *Ven.* 1595 a *Rof.* efficta v. op. 58. — Cf. Cod. MS. *Opp.* 1068Q.]

et חולרות v. op. 39.

57. חזרת האדם *Lex hominis* De moribus et ritibus aegrotorum et moribundorum et (cap. 30 et ultimum, op. 55) de retributione. *ED. PR.*

f. *Constant.*, sub *Selim* (25. *Kislev* 379) 1518.

[*W¹p. 880**. *Rof.* Ann. p. 17 n. 83. Ed. rara. Finita est i. e. festo Chanukka (cf.

MOSES NACHMANIDES

ad op.56). In Carmine *Josef b. Joel* [procul dubio *Ibn Bibas* N.⁵⁸⁹⁰] neglecto hucusque, laudantur Editor *Josef Israel* atque operarii *Israel Zarfati de Milhau* (צרפתי ומיליאו) et *Moses Chalimi* (חלימי) b. *Salomo*.]

58. — 4. Ven., di *Garà* (נ'שמיחה' [שנה ל.] שניח' טובה) 1595.

[*W*¹p.880 ed. 1598 addit, quam corrigit ³p.800, ubi vero errore pro הדרה הורה legitur שער הנמול (de quo paullo post loquitur), idque non animadvertens *Rof.*, Diz., nostrum A.1598 (1508 ap. *Hamberger* p.238) et שער הנמול A.1595 recenset!]

59] *Animadvv. in Serachja Levi: L. Exercitus* q. v. (1622.1803).

60] *Preces* (תפלה) et *Hymni* varr. in varr. operibus [partim spur.]

[¹*Prec. pro Hierosol.* (*W*¹p.880) exstat ad calcem omnium edd. Pentat. (op.48 sq.) — ²ליורדי הפלה הים seu ליתרר. in mari etc., quam ipse in terram sanctam profecturus concepisse fertur, incip. אנה האל, jam exstat in *Prec. rit. Hisp.* A.1519 etc. (N.2066 v. *Add.*), ut in ed. 1544 (N.2076) p.482, ed. 1601 N.2113 etc., praeterea in lib. יפה נור. N.3559, in lib. אטרי נועם inter *Prec. varr.* N.3216 (1628-30); ap. *Natan b. Moses Hannover: Porta Zionis*, porta III (1662 etc.), in lib. כפיל נפשות inter *Prec. varr.* N.3259 (1664); cf. *W*¹p.880.³p.800. — ³שמירה לדרך ex *Acco missa* exstat ad c. *Salomo Verga: Virga Jehudae* ed. PR. (1554), *Isak Ibn Zur: Volumen Esther* (1592), *Chajjim Vital: Portae sanctit.* (1758). סגולה על הדרך ap. *Natan b. Mos. Hannover* etc. porta VII in fine (cf. indicem). — ⁴*Prec. in ben. פדיון הבן* ap. *Benjamin b. Jehuda L. Kohen: Nomen bonum parv.* (1706.1740). — ⁵*Prec. nocte coitus* ap. *Abraham Hurwitz: Vallis bened.* f.61 ed. Amst. 1728. — ⁶מסחנאב ap. A. Geiger: *Melo Chofn.* p.39 (cf. *Germ.* p.100) (1840), iterumque ap. M. Sachs: *Die rel. Poesie, hebr.* p.50 et *Germ.* p.135 (cf. p.328, ubi adde *Dukes Mos. b. Esra* p.107). — ⁷כרכי נפשי f.69 lib. שיערי רחמים inter *Prec. varr.* N.3332 (1710) revera est *Jehudae Levi*; cf. *Luzz.* IV,95; S. Sachs היותה p.79 (suppl. *Jell.* l. c. p.25). — Praeterea *Nostro* tribuitur *Constitutio 72 Versicc.* N.3305 sq. (ubi adde *Ed. s. a. ad c. Respp.* inter spur. op.66), et cf. *Cod. MS. Saraval.* LXV; atque 10 Versicc. in שבה היקן N.3098 sq. — *Abraham Chassan*, in quem *Nostri* השכבה *MS.* laudat *Reifmann*, *Litbl.* V,483 (cf. *Cod. Rof.* 1221,¹⁰) idem forte, cujus בענין קבלה in *Cod. Mich.* 192, *Reggio* 25 f.102 et *Mon.*

55 ap. *Delitzsch* in *Serapeo* etc. l. c.; cf. sub *Mos. Chassan* p.1792 et *Cod. MS. Opp.* 1073F. f.144.]

SPURIA ET DUBIA.

61] ס' האמונה והבטחון *L. Fidei et fiduciae* (seu *spei*) *kabbal.*; in *Collect.* ארזי לבנון N.3409, 3410 (1601.1648).

[*W*¹p.877 ex *Plantav.* tit. שער אמונה *Portae fidei* offert, in *Cod. Rof.* 303: פרקי רמב"ן, *Capitula Moses b. N.*, neque alia sunt „26 *Capp.*“, quae sigillatim recenset *Lilienthal* ad *Cod.* 82 (et 357,²), imo etiam „*Comm. Nachmanidis* in 26 *Capp. Maimonidis*“ (!) ap. eundem ad *Cod.* 55, seu 51, sec. *Delitzsch.* in *Serapeo* 1840 p.202 (et hinc *Litbl.* III,667), qui epigraphin tantum exhibet, ubi פרקים כ"ו פירוש כ"ו פירוש nuncupatur, librum editum non recognovit, ut *Carmoly*, *Itiner.* p.276 n.3, qui opus genuinum citat, cf. *W*¹p.1411 n.603: על האמונה cum p.1262 n.59 (*Asseman.* ad manus non habeo), et forsitan פרקים ל"ו (pro כ"ו) ap. *W*²p.1411 n.604? Auctorem anon. „paullo“ post *Isak b. Abraham b. David* (q. v.) locat *Landauer* (*Litbl.* VI,215), quod repetit *Jellinek*, *Mos. de Leon* p.20, quamquam p.16 n.11 opus genuinum habuit (cf. N.3423), sed raptim in lib. *Beiträge* II,40 (cf. p.80) ad *Landaueri* sententiam reversus *Anon.* et quidem A.1240 sistit auctorem, qui ab *Isak* laudato et *Josef b. Samuel* se accepisse dicit. Postremus, ut auctores omnes in libro nostro citati, recensiti a *Jell.* p.44, hunc A. non excedere videtur; ejus enim expositio in *Genes.* I, quae passim seorsim offenditur (ut in *Cod. MS. Mich.* 192; atque *Bisl.* 3, neglecto a *Jell.* p.81), petita est ex cap. ultimo lib. נכוחים נכוחים (Cod. MS. Opp. 281Q.), quem *Jakob b. Scheschet* contra *Samuelis Ibn Tibbon* (q. v.) librum „recentem“ יקו הים scripsit. — מאמר האמונה suum citat *Moses b. Salomo*, *Nostri* ut vid. aequalis (de quo v. sub *Moses b. Salomo Levi*) in *Comm.* ad *Moreh* I,7.]

62] משפטי החרם *Jura excommunicationis*; § 120 libri כל בו N.3589 [et *Add.*] [*Saec.* XV. etc.].

[Citatur in ipso libello במשפט החרם שלו הרמב"ן (Nissim Gerondi) monente *Zedner* (v. *Jüd. Typ.* p.38 n.55); passus ex החרמים בפרי יצחק ap. *Isachar b. Mardocheai* ה"י יששכר f.134a an ex op. nostro petitus sit non inquiri.]

63. — acc. *David Ibn Jaehja: Regulae de carne illicita*, *Salomo Ibn Aderet: Decisiones de placenta* et auctoris; *Dine di-Garmi*

4. s. l. e. a. [*Constant.* 1516-8].

[*W*³p.209, non sub *Nostro.* *Rof.*, *Ann.* p.48 n.34 (cf. p.55 n.56 et in *Indice auctor.*) compacta simul re-

MOSES b. NAFTALI

censet; cf. Abraham Chajjun: *Eloquia pura* et Simon Duran: פירוש הכתובה.]

64] פירוש *Comm.* in lib. יצירה N.3562.3569

(1562.1719).

[W¹p.878. Sententias sibi contradictorias profert *Jellinek*, Beitr. I,10,13 (ubi jam *Moses Cordovero* de auctoritate dubitat) et II,35, *Moses de Leon* p.16. 46; cf. allata supra sub *Asriel b. Salomo* p.757. Idem in epist. privata ad *Isak Akko* כי השא' et פ' כי השא' atque *Moses Botarel* in *Jezira* f.32a provocat, ubi citentur desiderata in *Comm.* nostro excuso; eumque putat medium habere *Abulafia* in epist. edita in lib. *Auswahl* p.15-6. Codd. MS. vero inquirendi sunt, ut *Taur.* 11 (W⁴p.923), *Rof.* 1235 etc.; *Cod. Warner.* 24,⁶⁻⁸ (sec. *Catal. meum*) Nostri nomine non minus tribus exhibet *Comm.*, quorum primus initio tantum cum excuso congruit.]

65] פירוש *Comm.* in Canticum [auctor est *Esra* seu *Asriel* [b. *Salomo*] q. v.]

66. שאלות ותשובות *Quaesita et Responsa* (288); acc. 72 *Versiculi*; per *Chijja Meir b. David*

4. maj. *Ven.* D. *Bomberg.* s. a. [ca. 1518-23].

[Quatern. 22 (sic). A. 1523 ex *Sabb.* notant W¹ p.879.³p.799 et *Rof.* Ann. p.25 n.142, A. 1519 (ex *Cat. ms. petitem*) *Mich.* 4172. In *Cod. Opp.* 202F. manu hebr. Itali cujusdam notatur „Resp. haec sunt Salomonis Ibn Aderet,“ quod notum demonstrat *Asulai* sub postremo If.81, tamen ap. *Benjakob* neque sub Nostro nec sub שו"ת et תשובות ablegatur! Rem omnino neglexit *Rof.*, cujus *Cod.* 97 tantum numeros 72 exhibet forsitan genuinos, prout *Cod. Sorb.* ineditus fertur ap. W³p.799? Inter excusa quoque nonnulla revera sunt Nostri, v. *Cassel* ad *Conforte* 21a n.3.]

67] שושן סודות v. inter Anon. N.4063.

[שלחן ארבע, — quod Nostro nonnulli tribuunt, ut jam *Abr. Sacut* f.132a, ubi ארבע שלחן (suppl. W¹ p.879), atque ex stylo etc. constare praetendit *J. Bernhard* l. c. p.22, — v. sub *Bechai b. Ascher.*]

653 MOSES b. Naftali Kohen.

1. נאח ומשובה לחנוכה ס"ח *Cantus pulcher et laudabilis* in dedicationem voluminis Pentateuchi acrost., incip. ה' הנגלה על הר סיני אלהים (ff.4), cum permissione Rabbini *Zebi Hirsch b. Sacharja Mendel* 4. *Tubl.* s. a. [Saec. XVII. ex.]. [Rabbinus idem vid., qui *Leopolit.* ap. W³1864b.]

6534 MOSES Nag'ara (leg. Nadschara, נג'ארה, non נאחארה) b. *Levi*, *Zafatae*. [Mrt. A.1581 *Damasci*, sec. notam MS. ap. *Asulai* I p.140, ex

quo *Rof.*, Diz. (p.240). Nomen est Arabicum, v. sub filio *Israel Nag'ara* et de confusione cum auctore superiore sub *Moses b. Jehuda* נגרי. 3 carmina in Nostrom exstant in *Cod. Uri* 498 vol. II f.95.]

1. לקח טוב *Doctrina bona* *Comm.* in *Pentat.* potissimum halachicus collectus, cum epigraphi filii *Israel* f. *Constant.*,

Sal. et Jos. Jaabez, sub *Murad* (בקריה ארבע) *inc. fer.* VI.4. *Schebat* 1575.

[A. בארץ ap. *Asulai*, 1571 ap. W^{1.3}1610 etc., quod nec Imperator nec calendarium permittit. — Forsan ex confusione lib. nostri cum *Samuel Zarza* et *Josef b. Elasar* confictus est liber לקח טוב auctore *Josef* סרסה ap. *Sabb.*, W¹941.]

6535 MOSES Nakdan (*Punctator*), seu *Chassan* (*Can-*tor), *Londinensis*. [Saec. XIII.¹² Sec. *Zz. Z. G.* 111 forsitan idem ac *Moses b. Josef* cognomine „Kat-tab“ (i. e. scriba Arabice). *Gg. Ztschr.* V,419 (cf. p.411) conjicit *Moses b. Isak הנשיאה* *Anglum* (W^{1.3}1575 = 1617, *Cod. MS. Opp.* 999F., *Zz. Z. G.* 112), quem vero in *Catal. gramm.* „vetere“ (sed v. *Chiskijja Roman*) post *Jos. Caspi* nominari monet *Frensdorff* in praef. ad op.3, atque Saec. XIV. collocat *Dukes*, *Jewish Chronicle* 1849 p.296. De fictionibus et confusionibus stupendis ap. *Rof.*, Diz. (p.235) et ad *Codd.* varios, v. supra sub *Jehuda Ibn Balam* p.1296 infra et sub *Jehuda Chajjug* p.1304.]

1] ונהנינות (שערי) דרכי הניקוד *Viae* (seu *Portae*) *punctuationis et accentuum*, seu כללי הניקוד *Regulae punctuationis* excerptae et cum praefatione editae a *Jakob b. Chajjim* circa *Masoram* magnam in *Bibliis Rabb.* A.1525 N.52; 1548 N.125; 1568 N.206; 1618-9 N.423; 1617-9 N.424; 1727 N.872.

[W¹1551=³1615b. *Cod. MS. Heidenh.* 53 est nunc *Mich.* 207. *Cod. MS. Opp.* 1400Q. ex edito descriptus est, quo integrior est *Cod. Monach.* 53 (52 *Lilienth.*) sec. *Dukes*, *Kontres* p.12, f.19.46.48 et *Frensdorff* p.XLII, atque *Codd.* a *Rof.* non recogniti, quorum unus in epigr. הריעה הקורא (delendum ap. *Zz. l. c.* p.112) nuncupatur, v. supra p.1296.1304. *Hupfeld*, de antiquioribus apud *Jud.* accent. scriptoribus II p.17, jure miratur *Wfium*. p.592 et *Rof.* Diz. s. v. *Biblia* (et in *Annal. Saec. XVI* p.27 n.157) sibi non constantes auctorem habere *Jakob Ibn Chajjim*, ut ipse sentit *Hupf.*, praeter rem, v. *Frensdorff* in praef. (*Jüd. Lit.* 417 n.54).]

MOSES NARBONI

2. — cum Comm. edid. Zebi b. Menachem
8. *Wilna* (ב[ספר] פ[רש] 1822.
[Zz. Z. G. 567. Ed. pauci habet *Frensdorff* in
praef.]
3. — cum notis German. (s. t. hebr. et Germ.
„Fragmente aus der Punctations- und Accent-
lehre der hebr. Sprache, Festschrift zur 25-
jährigen Jubelfeier seines Lehrers J. Bernays
v. Dr. Sal. Frensdorff) 8. *Hannover*. 1847.
[De editione diligenter parata nimis acriter sentit
Baer, Litbl. XII, 21.]
- 4) — sectio ultima (*Porta accentuum*) Latine per
J. G. Abicht q. v. (1715).
[*W*²p. 500 et 1438 n. 708 inter anon. seorsim שער
הנגינות recenset! Incip. הם שמוע המלכים
אלה הם שמוע המלכים, והמשרהים אחנהא
in Bibl. Rabb. 1617-9 N. 424 a sectionibus aliis separatam
esse monuimus supra p. 70. De Vers. Lat. cf. *Frensdorff* p. XLIII.]

6536

MOSES Narboni (נרבוני) b. Josua [b. Meir b.
Moses b. Abba Mari?] b. David, seu *maestro Vidal*
בילשום, abbrev. אס"ן, אס"ן. [1344 urbe Per-
pignan (op. 6), 1347 Cervera, 1349 Barcellona, 1358
Soria et Toledo, 1361 Burgos (op. 1), 1362 Soria
et forte eo A. senex defunctus (op. 3); A 1368
jam defunctus (ד"ל). citatur a *Samuel Ibn Zarza*.
De Nostro tractat *W*¹1541: „Mos. b. David,”
1563 Mos. Jehudi (ubi recte Nostrum suspicatur,
tamen *Assemanus* ad Cod. Vat. 347, יכוח בין משה
והמחבר יסמעהלי recenset, neque ex
initio *Metaphys. Gazzalii* recognovit!); 1564
et 1616, 1579b: „M. b. Jeschua” (pro יושוע ut
in Cod. MS. *Opp.* 282Q.); 1592b: „b. Meir,” 1512b:
„David N.” et lib. *Averrois* = 497b: Jecheiel
b. Asriel seu Chajon b. Jojachim, scil.
corruptum ex יהואל בן אוריאל, ut Noster vertit lib.
Chai b. Joktan (Cod. *Taur.* 140 ap. *Pasinum*,
qui in alium rumpit errorem), 1643b: Moses הקטן
Parvus seu *minor*, auctor „tractatus proverbialis
cum expositione *Ben Senis*” (scil. Cod. *Taur.* 101
ap. *Pasinum*, qui *Avicennae* Comm. recenset, ex
praef. Cod. initio impf. effictum, cf. supra sub
homon. opere Abraham Ibn Esra p. 683 op. 37 et
ad Cod. *Warner.* 6); 1376 n. 471 inter anon.
הנרבוני, quod procul dubio ad Nostrum spectat (ut
puto ad Comm. in *Moreh*); denique 1562 (spec-
tans ad Cod. *Vat.* 260) confunditur cum Vidal
di Tolosa (q. v.), repetente *Rof*, Diz. (p. 328, ex
quo *Lilienthal* ad Cod. 289 utrumque combinat!),

cf. eundem sub Nostro (p. 242), et corr. ap. *W*¹p. 15
lin. 1. „Maestro Vidal et M. N.” Optime de Nostro
dissuerunt Zz., Add. p. 325 ad *Delitzschii* Catal.
p. 309, et *Munk* ap. Beer, Philos. p. 34, 113; cf.
quoque *Gg.*, Melo Chofn. 65; *Carmoly* ap. Jost,
Isr. Annal. II, 394 (qui more suo plagialis immiscet
incorrecta; in Hist. des medie. vero Nostrum ne-
glexit; v. infra); *Dukes*, Litbl. IV, 140 (v. Cod.
Warn. 15) et VIII, 404 (v. infra ad op. 1); *Renan*,
Averroes p. 153 (et cf. sub Moses Ricti). Tamen
nonnulla a Nobis detecta exhibebimus inter sequentia,
ubi antea nota de nomine et opp. more nostro
ablegationibus brevissimis absolvemus.

1) Nomen patris vel avi alicujus passim omittitur
in Codd., sed nomini patris additur saepissime eu-
phemia abbreviata ישי (seu עמ"הן ישי), ex quo
avum Isai effluxisse *Bart.* etc. monet Zz. Z. G.
453 (cf. *Delitzsch* p. 290, 291 *Lilienthal* ad Cod.
60, 5), unde non omnino certum habeo, an non
Nomen Josua (יהושוע scriptum) ex abbreviatura
ישי ortum sit; dubitandum vero non est quin
Josua b. Mardud (*W*³p. 2), ex b. Mar David
(מר דוד) effectum sit. Frequens in MSS. abbrev.
המפרש) אמר משה נרבוני הקטן = אס"ן et אס"ן
(המחבר), v. *Gedalja* f. 44a ed. Amst. (ap. *W*¹
p. 882, Zz. l. c. p. 326), qui vero varios confundit
auctores in fine hujus notae discernendos, ה"ן
sec. *Jochanan Allemanno*, (שער החשק) 4a et 49a:
המ"ן ברדחו). Neglectum ab omnibus auctoribus
est nomen (ut vid. Provinciale Gallicum) בלשום
seu בילשום (cf. „*Blassom*” ap. Zz., *Namen* p. 55,
ubi vero *W*³p. 550 non huc pertinere vid., v. supra
p. 1120 et בולשום bis in Cod. MS. *Poc.* 280B. f. 164),
quod antea (*Jüd. Lit.* 446 n. 69) ex בלשונם cor-
ruptum putavi; jam vero in *Serap.* 1851 p. 63
Nostrum nomen suspicatus sum, postea offendi in Codd.
MS. *Opp.* 281Q., *Uri* 404, ut in eodem op. (פ"י
כוונה) in Cod. *Laur.* Plut. LXXXIIX Cod. 31 ap.
Biscion. p. 154 (sic), qui „*Blasom*” pronunciat,
cf. *Opp.* 1172Q. f. 45b: בני וידאל בילשום et v. infra
ad op. 11 et 14. — Contra cum Nostro confundit
Gedalja (f. 44a ed. Amst. ap. *W*¹p. 882) auctorem
Comm. in Isak Alfasi, quem Abraham b. Isak
Narboni discipulum Nachmanidis et ר"י citatum dicit
in re vera Isak b. Abraham Narboni ap. *Me-
nachem Meiri*, praef. f. 18b ed. Wien, et *Conforte*
21b infra, unde supra p. 693 Abraham b. Isak N.
fict. habuimus, nimirum auctorem lib. דינך disci-
puli ejus Ahron Levi, *Jüd. Lit.* 388 n. 30), in memoria

MOSES NARBONI

forte habuit *Ged.* Abraham b. Isak Ab-Bet-Din Narbonensem; cf. quoque Is. N. auctorem l. צור הכסף ap. *Asul.* et alium M. Narboni citatum a Jakob b. Ascher *Tur.* III, 38, forte Meir N. (supra p. 1703) vel Mosef b. Josef ex Narbonne (ap. *Gedalia* 42b, cf. *Menachem Meiri*, בית הבחירה, f. 17a, 18b, Litbl. I, 704, *Asulai* I f. 68 et *Zz. Z. G.* 54, 480, 481, corr. Indicem p. 597-8 sub Mos. b. Jos. et b. Merwan et Narboni). Practerea cum Nostro non confundendus Moses b. Nathan Narboni libellarius 2. Schebat 1323 (*W*³p. 1618b, *Uri* 104, de abbrev. ר"ת v. *Zz. Z. G.* 355) aliusque Moses b. Josua, forte A. 1492 scriba *Cod. Ros.* 148, confusus in Indice auctorum, monente *Zz.* p. 326, ex quo id cum aliis nonnullis repetit plagiator *Goldenthal*, *Catal.* p. 26 (cf. quoque *Gg.* in libro modo edito ארשרנרה p. 25).

II) Opera sunt: A) *Commentarii et Supplementum* in opp. et Comm. ex Arabico versa, non *Versiones* ipsorum opp. (ut *W*³p. 802 etc), in *Ethica Averrois* ne Comm. quidem composuit, tamen *Versionem* ex *Catal.* *Paris Cod.* 309 repetit *Wüstenfeld* p. 196 n. 9. Maxime ergo suspectum nunc habeo lib. הטיח *Gazzalii* contra relig. christ. (?) *tripertitum* in *Cod. MS. Vatic.* 209,⁵ quem Bibliogr. combinant cum אלהות (sic) ap. *Sabb.* (*W*¹p. 3; *Rof.*, *Antichr.* p. 74 n. 107, et in *Diz.*), hinc הייחוד ap. *Zz.* l. c. (et hinc השם ap. *Carmoly* l. c.), unde cum *Ketab Tauhid* ex *Herbelot* a *Wüstenfeld* (*Die Akadem.* p. 17 n. 22) allato combinat *Goldenthal* (ad מאוני זרק p. XV n. 22) lib. הטיח; sed incipit opus sec. *Assem.* אמר הטיח, idque legendum אבו אחמד, „*eximius*“, prout de *Averro* (אנרה אפשרו) et *Ibn Tofeil* (חי בן יטאן) legitur in vers. hebr. anon., Noster vero id de *Gazzali* vix reddiderit, si in opere Arabico exstiterit. Codex alius vero, quoad scio, hujus tituli nullus innotuit, nullus enim in *Bibl. Bodl.* exstat *Cod. MS. Opp.*, quem *W*³p. 3 effinxisse puto ex *Opp.* 116bQ. (הטיח והמכחד) i. e. מלחמות ה' i. e. Jakob b. Reuben (cf. sub Josef Kimchi supra p. 1497 p. 1), prout Anonymus quidam hunc *Cod.* inscripsit אבן Schemtob b. Isak Schafrut (q. v.), unde hic ap. *W*¹p. 1126 (hujus numeri f. ult.), cf. ad *Cod. Warn.* 28. — Neque Noster Vers. hebr. vel Comm. Arab. composuerit in *Gazzalii* تهايت مشكات الانوار (!) ut confusione mira et complicata praetendit *Casirius* (I p. 184 *Cod.* 628 A. 1359 *Hisp.* = 1321 (!) urbe Carrion, cf.

*W*³p. 2, *Wüstenf.* l. c. p. 16, *Munk* l. c. p. 115 et quae monui ad *Cod. Warn.* 35). Neque ex Arab. vertit tract. philos. *Abu Bekr* (מאמר על הפי), in laudato *Cod. Vat.* 209,⁶ [rectius⁷], incip. המאמר כוונתו הראשונה הרשישה ההסבה, ubi in epigr. ab *Assem.* mutilata *Commentatio* (הביאור) finita dicitur . . . 12. Iijar (?) *Hispali* A. הקסור Hegirae, quod 570 (?) supputat *Assem.*, unde auctorem habet *Ibn Tofeil* (et sic *Wüstenfeld*, *Gesch. d. Arab. Aerzte* § 194 p. 108, cf. *W*¹10, ubi A. 1158, et *W*¹p. 825, et iterum idem vid. tract. ap. *W*¹12 sub הנהגה המהבדר i. e. אלפאני בן סיני infra p. 1973¹⁰), et forsitan non alius lib. „*de intentione et remissione*“ in *Cod. Orat.*, quem sub *Razi* affert *W*³p. 3, quamquam „auctor A. 1180 vixisse dicitur“! Forsan tractatus ille ad *Quaest.* pertinet, de quibus infra⁸. Denique *Comm. in Aphor.* (*W*³p. 3) Nostro non pertinere monuimus sub Moses Maimonides p. 1919. Jam satis de spuris et suspectis; genuini, quorum plurimos inter *Codd. MS.* recensuri sumus, hucusque innotuerunt *Commentarii* in:

¹ *Gazzalii* כוונת הפי *Intentiones Philos.*, scil. 1 טבעיות 3 *Logica*, 2 אלהיות *Metaph.*, 3 טבעיות *Phys.*, ut puto sec. *Versionem* Isak Albalag potissimum (v. interim ad *Cod. Warn.* 45, non minus 7 *Codd.* op. integri vel partium nunc possidet *Bibl. Bodl.*), neque dubito, quin huc spectet *Cod. Monach.* 56,¹ ap. *Zz.* l. c. p. 326 sub 13 (cf. *ib.* 56,² cum *Munk* p. 117 n. 36 et *Carmoly*, *Hist. des med.* p. 121!), forte etiam *Mon.* 269,⁴. — Citatur in omnibus fere opp. sequ., in ipso אגרת op.¹³, ergo jam A. 1342 compositus esset, si citationes tales magni habendae fuerint, v. ad op.⁵. In *Cod. Mich.* 331 Anonymus quidam A. Heg. 561 (= 1166) adscripsit!

² *Averrois* קיצור הגיון *Compend. Logices* (sec. *Versionem* Jakob b. Machir potissimum), *Codd. MS. Opp.* 1162Q., et *Mich.* 762 non ultra lib. *Topicorum* (f. 60 ed. Riva) procedunt; *Commentator* noster de variis versionibus diserte loquitur et *Comm. Levi b. Gerson* „in hunc librum“ (i. e. in *Compend.*?) sibi non contigisse dicit.

Sequentia opp. *physica* omnia inclusa puto in חבורינו בחכמה הטבעית (*Comm.* in בורה III, 8 f. 49b) seu ספרי הטבע (*ib.* in epigr. *MS.*, una cum logicis et metaph., cf. *Munk* p. 117).

³ — *Physica*, citatur in *Comm.* בורה I, 72 f. 20a et in praef. ad Appd. in דרושים, cf. *Munk*

MOSES NARBONI

l. c., qui p.34 textum suspicatur Comm. medium; Compend. citat Noster in עש הגלגל f.44.

⁴— השמים והעולם *de Coelo et mundo*, citatur ad מורה I,5 (et inde ap. Abravanel ad loc. f.5, ap. Zz. l. c.), cf. II,8 f.28 infra.

⁵— מאמר בשלמות הנפש *tract. de perfectitudine Animae* Compendium pro filio (exemplo *Josefi Caspi?*), ubi introd. instar lib. 1 de anima sec. Comm. medium *Averrois*, in Cod. *Monach.* 107,⁵ et *Orat.* 118 (*W*³p.802, Zz. l. c.). Sec. *Munk* p.116 ipse auctor fatetur, se multa ex op. sequ. repeliisse, unde citationem op. nostri in illo (ap. *Delitzsch* p.308) serius adjectam demonstrat; re vera citationes tales solae nihil de ordine operum chronologico probant, themaue de *conjunctione*, ab Aristotele (de anima lib. 3) promissum, tam dilectum fuit, ut Noster in unoquoque fere op. suo in id digressus sit vel excursum fecerit, ita in Comm. in מורה in *Metaph.* (cf. *W*⁴p.924), ubi, ut jam initio *Metaph.*, citat Comm. in אפשרות הדבקות, et מאמר הנפש בשלמות הנפש; *Josef b. Schemtob* vero in *Supercomm.* in hunc locum (cf. supra p.1529) f.9a verba illa, ut vid., ex op. sequ. repetita putat וכמו שרמז בסוף אנרג אפשרות הדבקות אשר משם (!העתיק זה משה האיש אלה הדברים).

⁶— אפשרות הדבקות בשכל הפועל *de possibilitate conjunctionis cum intellectu activo*, sic ipse citat ad מורה I,71 f.20a, brevius f.17a (cf. *Schlesinger* ad Albo p.646 et cf. Zz. l. c.); subjuncto Comm. in *dissertatiunculam* Averrois ad rem spectantem, quae finita est Perpignani mense Tammus 1344 (v. interim ad Cod. *Warner.* 6). — Jungitur:

⁷— מאמר אלכסנדר בשכל *Comm. (Averrois) in tractatum Alexandri (Aphrodisii) de intellectu.*

⁸— דרושים הטבעיים *Quaestiones phys.*, insertis *Dissertat.* nonnullis varr. auctor., quarum continuatio est:

B) מאמר בעצם הגלגל *de substantia orbis* i. e. tract. proprie sic dictus cum *dissertatiuncula* annexa, quibus adduntur 3 tract., omniaque junctim a Christianis (חכמי הרוסיים) nominari המאמר בעצם הגלגל diserte ait in praemonito ad primum 3 illorum; sunt ergo summam 5, sed penultimi pars postrema (ubi A.574H.) respondet Cap.6 in vers. Lat. aucta per *Abr. de Balmes*; tractatus postremus finitus est 5. Adar II (24. Febr.) 1349, hinc constat, Cod. 147 ap. *Pasinum*, ubi eadem clausula trunca, continere op. nostrum, non Eliae del Medigo (nisi hic nostrum descripsit); cf.

citata supra p.764 ad op.24, quibus praeterea nonnulla addam, etiam in alios hujus Catalogi locos supplenda et emendanda, hausta ex Cod. MS. (quem nuperrime mihi praesentavit *M. Saenger*) jam dilabente et initio imperfecto, ubi f.39 incipit מאמר בעצם הגלגל (cf. quoque Collect. *Jochanan Almanno* in Cod. MS. *Reggio* 23 f.120b). Versio Commentario substrata integra ex Arabico facta vid. (non ex Latino, ut *Jehudae b. Mos. Romani*, v. ad Cod. MS. *Bislichis* 58), atque ex eadem facta Vers. Lat. per *Abr. de Balmes*; Interpres vero non constat; forsitan est idem qui praecedentes vertit Quaestiones, de quibus multum peccatum est a Catalogistis et Bibliographis (cf. supra p.668), Noster vero diserte (f.36b Cod. laudati) de errore Versionis loquitur (נראה שהוא) (חסרון נפל בהעתיקה) unde forte non efficitur est Interpres Kalonymos ap. *Pasinum* ad Cod. 147 (cf. supra p.1577), cf. Cod. 141 ubi שאלות Nostri in *Averr.*, cum *W*⁴512b (ubi Cod. *Taur.* primum laudatus est 140 ap. *Pasin.*, alter 141 ap. eundem, v. *W*⁴p.745,911), cf. *W*¹p.825 (Cod. *Urb.* 41,⁶) cum p.19. [Jamque Maimonides in Comm. in *Mischnam* (Teruma I,2. Joma I,7) שאלות הטבעיות citat, forsitan مسائل طبيعية auctore supposito Aristotele, v. *Wenrich*, De auctor. graec. p.150; sub eodem tit. exstant 28 Quaes. et Resp. auctore *Honein b. Ishak* in Cod. MS. *Reggio* 44,⁴.] Praeter *Averrois* Quaesita alia forsitan non exstant in Cod. *Orat.* 118 (ap. *Munk* p.115, cf. *W*³p.15 et Zz. l. c.), et in *Urb.* 41,⁶, ejus initium congruit cum initio solius textus sine Comm. in Cod. *Lips.* XL f.186a (cf. supra p.668), sed tractatus ille in Cod. laudato vid. f.19, et jam f.6 occurrit מאמר בחמר הראשון אבו אלקאסם בן אדרים *tract. de prima materia auctore Abul Kasim b. Idris* (incip. ... אבו אדר (וכבר יסחפק מטפס), in fine animadvertitur in *Abu Bekr Ibn al Szaigh*, ejusdem vero auctoris praeter hunc tract. phys. cum Nostri Comm. exstat *Dissertatiuncula*, ut vid. in fine propter errores archetypi castrata, in calce Codicis (characterem ipso discrepante) incip. מאמר שבכאן צורה, ut Cod. *Urb.* 41,⁷, ubi ergo inscriptio falsa, neque conjiiciendus Cod. *Vat.* 397,⁴ (sic). Denique f.8 ejusd. Cod. exstat מאמר החמר *tract. de materia auctore judice Abu Gaafar b. Sabik* (סאביק), non כסאק, ut *Pasinus* ad Cod. 147 f.105, vel כסאק, ut ap. *Sim. Duran* קשה ומגן f.22a, ubi haec *dissertatio* una cum *Averr.* Comm. in *Phys.* et דרושים הטבעיים citatur, cf. *Is. Abravanel*,

MOSES NARBONI

אלהים II,1), idem procul dubio ac Abu G. Ahmed b. Sabik medicus Hisp., quem *Ibn Abi Oseibia* (cf. *Nicoll* p.135 n.81 et *Wüstenfeld* l. c. p.141 n.83) cum Averroë jungit (كان من) *طلبة القاضي ابو الوليد ابن رشد* in *Cod. Paris.* ex *Apogr. ap. cl. Dozy*). Forte (non certe, ut *Zz.* l. c. p.324) idem est Abu G. citatus ap. Sam. Ibn Zarrah, et quidem ex Nostri Comm. in מורה II,9 (f.28b, ubi textus excusus corruptus), Commentator in *Ptolomaei Centiloquium* (סאה) (הרבורים), qui Abu G. Ahmed b. Jussuf b. Ibrahim salutatur ab Interprete hebr. Kalonymos laudato, Versio Lat. opus tribuit Ali Ibn Rodhwan! (v. interim ad *Cod. Scalig.* 14). Sed aliorum quoque dissertatiunculæ forsitan una cum his quaestionibus quasi in corpus unum redactæ fuerunt (ut occurrunt in *Codd. Lips.* XL, *Monach.* 30,^{3,4},35,⁹ *Taur.* 147 et forsitan in *Bibl. Odess.*, cf. *Schorr*, *כרך חמ"ד* VIII,63), scil. *Gazzalii 3 Quaest.* (v. ad *Cod. Warner.* 15, ubi op. hoc esse "כוונה הכוונה" auctore Josef b. Jahja i. e. Josef Ibn Akinin (q. v.), ut re vera עסם citantur a Nostro in אבן עזר (f.46b), ordine chronologico, quem male invertit *Is. Abravanel* (et hinc *Zz.* l. c. p.324, et cf. *Ersch*, *Encykl.* S. II vol. XXXI p.57 n.94).

⁹ — *Metaphys.*, citatur in Epilogo Comm. מורה (Munk p.117), desiderato in op. excuso!

¹⁰ *Ibn Tofeil* (Abu Bekr) חי בן יקטאן (cf. supra p.683 op.37) seu יהואל בן יהואל (alias antepenultima, inseritur sciagraphia הנהגה המהבדד *Abu Bekr Ibn Szaigh* capp.8 (perperam ac opus separatim in *Cat. MS. Angliæ* ap. *W*¹p.14, ap. *Uri* 392,² et hinc ap. *Zz.* l. c. p.326, v. *Munk* l. c. p.116); finitum est opus Barcinone 4. Sivan (22. Maji) 1349, sec. *Codd.* omnes praeter *Cod. Lips.* XLIII ap. *Delitzsch* p.309, ubi epigr. partim corrupta et emendata 11. Ab 1366 (verbis) indicatur; id refellit *Zz.* p.325, quia Noster jam A.1344 in op.⁶ opus nostrum (non „alterum ejusdem auctoris“) pollicitus sit, sed „ne verbulo quidem hujus insolitæ tarditatis ac procrastinationis mentionem injiciat“, denique, quia Sam. Ibn Zarrah, qui Nostri Comm. in מורה saepius laudat (v. ad op. excus.) et de ejus(?) discipulis loquitur (f.55d, ובשהלכתו לברפולונה שאלתי זה לחלמידים, in op. edito f.12e ed. Gold. legitur לי והראם

מחלמידים בני משפחתו, ubi מחלמידים varia lectio vid.!), neminem tali modo [ה"ה?] nuncupat, qui non ad minimum 15–20 A. ante ipsum quasi in publicum prodierit; Comm. vero in Moreh, ubi op. nostrum citatur [e. g. in praef. et ad I,5,62; II,24; III,7 f.48b.III,11] jam A.1362 finitus est. Imo initio operis nostri post indicem (et ita initio Comm. in מורה) opere hoc, juncto Comm. in מורה ודרושים הטבעיים et כוונה quasi omnia exposita esse ait. Quamquam vero retractatio A.1366 non omnino impossibilis esset, tamen A. hic forsitan ex קטן pro קטן effectus est a scriba (cf. contrarium ad *Cod. Warner.* 34). *Cod. MS. Opp.* (*W*³p.9) non exstat; sed v. ad *Cod. Mich.* 386 et *Warner.* 6. Hic unum hoc monebo, Comm. in הפטירה *Abu Bekr Ibn Szaigh* in *Cod. Vat.* (male compacto) 297,¹² effectum esse ex fragmento op. nostri P. VII, ubi passus ex הפטירה excerpitur, neque Nostrum recognovit *Rof.* ad *Cod.* 835, v. ad op.¹⁷.

¹¹ *Avicennae* קאנון *Canon*, quem in lib. IV. praecipue excerpit auctor *Cod. Bisl.* 14, qui hinc *Maestro* בלשון הנרבוני inscribitur = *Cod. Mich.* 395 f.60 (male Jedajae Penini tributus, ex quo excerpta tantum), cf. *Serap.* 1851 p.63 (ap. *B. Beer*, *Phil.* p.117) et ad op. excus. 3.

¹² *Maimonidis* מורה (1355–62) v. op. excusum 1.

B) Opera varia:

¹³ *Epistola super Schiur koma* (cf. *Zz.* G. V. 167d) ad instar *Expositionis* lib. *Cantici* Canticorum, non „collato Cantico“ ut *Delitzsch*, *Catal.* p.308, v. citatum hebr. in *Catal.* meo MSS. Leyd. ad *Cod. Warner.* 6 et in Comm. ad חי בן יקטאן (cf. *Dukes*, *Litbl.* XI,508, qui nec locum indicat, nec *Cod.* novit) scil. in Parte VII (cf. *Schemtob*, ה'האמנה f.39a). Finitus est libellus, mox ex *Apogr. Schorr* (v. כ"ה VIII,62) nunc *Cod. Reggio* 51, edendus (forte collato MS. ap. *M. Saenger*), pridie festi Sukkot 103 i. e. 15. Sept. 1342, sed v. supra ad op.¹.

¹⁴ *Semita vitae* opus medicum 107 secti, in *Codd. Monach.* 243,²,276 auctore „Vidal Bilgus“ (sic ap. *Lilienthal*) seu „Vital“, in *Cod. Uri* 496 f.220 vero legitur: כהם החכם הנרבוני בספרו ארה חיים מאמר ה' פקק י"ה בחורים חל... „scripsit sapiens Narboni in libro suo *Semita vitae* tract. IV cap. 18 de scrofulis“ (seu glandulis, cf. אשקרובל et שקדים in *cod. Cod.* f.79). Procul dubio ergo a nostro non differt lib. ארה חיים in

MOSES NARBONI

Cod. *Paris.* 410 (vide Catal. excusum), ejus auctorem *Vidal „Balson“* in Sicilia natum exeunte Sacc. XV., A.1505 urbe Reggio in Calabria [ubi A.1598(?) Cod. *Mon.* 276 („Rega“, ut in Cod. 277) exaratus] medicum agentem nominat *Carmoly*, Hist. des med. p.144, inventionibus non anxius; anon. citatur in Cod. *Warner.* 40 f.230.

¹⁵ Opusculum medicum f.1-5 in Cod. *Marsh.* 347, ab *Uri* 422 omisum; auctor ex אבנ"ה initio et in fine recognoscitur, ubi nonnulla nomine avi (nomen non exprimit) tradit f.5a.

¹⁶ מאמר הבחירה v. op. excus. 3.

¹⁷ פירוש על איכה *Comm.* in lib. *Thren.* olim ap. *Aguilar* (*W*³p.803), Cod. MS. *Opp.* 282Q. (*W*¹1541.³1579 בישוע pro יושוע, ut in Cod. ipso, atque male Nostro quoque tribuuntur *Comm.* in *Canticum* [hinc ap. *Zz.* Introd. in Cant. p.III] et *Kohelet* in eod. Cod.), *Paris.* 280 (*Munk* p.114, cf. *Dukes*, Litbl. X,57 n.16), ubi ad III,22 (f.39 Codd. *Opp.*) ad op.⁶ scribendum ablegat (ויהפך) ויהפך (זה בפי'... אם ירצה הש'), ergo ca. A.1343 compos. videtur.

¹⁸ פירוש על איוב *Comm.* in lib. *Job*, ubi in fine וידאל ergo non *Vidal* di Tolosa (ut *W*¹562 et *Rof.*, Diz.).

¹⁹ פרקי משה *Capitula Mosis*, opus citatum in *Comm.* in מורה I,55 (f.8b, v. *Carmoly*, Isr. Annal. II,394, ubi: „Letzteres Buch ist gedruckt“ ad *Comm.* in מורה spectat), quod sec. *Munk* p.117 Aphorism. philos. exhibuerit, idque confirmari vid. ex Cod. *Rof.* 835,⁷ (ita corr. *Jüd. Lit.* 448 n.58, cf. Vers. Angl. §22), ubi vero discipulus *Prophiat Duran* (q.v.) non simul discipulus est *Vidalis* „fel. m.“ a *Rof.* non recogniti.

²⁰ Dissertatio specialis (מאמר מיוחד) in *Abraham Ibn-Esra* ad Genes. II,30 citata in מורה II,30 f.41, a nemine quoad scio praeterea laudata. — De *Epistolis* et *Disputatione* cum sapiente Christiano (non „Romano“ ut *Goldenthal*, Catal. p.25) v. op.1. II,1,8 f.25a (ex *Schemtob* ap. *Zz.* p.326) et II,19 f.32a.]

1. באור *Commentarius* in *Moses Maimonides: Doctor perplexorum* primum [„nach einer seltenen (sic) Handschr. der k. k. Hofbibl.“] edid. *Dr. J. Goldenthal* 8. Wien. 1852.

[Ed. incommoda, verba enim textus non discernuntur, imo pravissima (v. c. g. supra ad p.1973) et in fine imperfecta, desid. enim Epilogus, ubi opus inceptum Toleti et post 7 Annos perfectum Soriae 13. Ijjar 1362a domum revertente auctore dicitur (v.

Zz. l. c., Registr. ad Catal. Mich. p.344, *Munk* l. c. p.114,116, cf. ad op.3); P.II in Cod. *Opp.* 1160Q. perfecta dicitur urbe *Burgos* 10-20. Adar 1361. *Carmoly* ap. Jost l. c. ex I,63 opus jam 13. aetatis Anno inceptum effingit. Cf. *Munk* p.114, adde II,30 f.4a infra; in fragm. inde a III,14, A.1485 vel 1480 exarato (ap. *M. Saenger*), legitur quidem 4. Ijjar 1376 urbe *Valadolid* (בלדוליד), quod vero procul dubio a libellario archetypi loco Anni genuini substitutum est. Editor ignorantissimus in praefatiuncula confitetur, Cod. hunc non ad ed. Berol. (op.2) adhibitum fuisse (quod jam ex Catal. Mich. p.58 Cod. 685 discere potuerit, qui emtus est per ls. Euchel ab Israel Lohnstein 14. Kisl. 550; cf. מאסף 1788 p.242); quae praeterea in Catal. suo (p.26), ad quem hic ablegat, annotavit, a *Zunzio* subiecta sunt; passus ad I,47, ex quo constat *Nostrum* A.1358 Soriae fuisse, jam ex lib. יפ"י מכלל יפ"י *Sam. Zarza* citat *Gedalja* f.44a ed. Amst. (ubi vero ש"א פ"ח est porta I cap.8, non „Porta 88“ ut *Zz.* l. c., forte ex ed. *Zolk.* ubi ש"ע excusum, quamquam sequitur ובפ"כ משער הנוכר, liber vero 7 portis tantum constat); exque citatis ejusdem *Zarza* in lib. excuso חייב (promiscue „Mos.“ vel „Vidal“, prout ap. *Sabbatai b. Malkiel Kohen* Cod. *Warn.* 41) ed. passim emendare potuerit Editor; citatur e. g. ad I,1 (f.6a ap. *Zarza*), ad I,5 (f.42c), I,36 (f.98c), I,63 (f.29 bis), I,66 (f.55d); II,6 (f.20a), II,9 (f.102d), II,29 initio (f.84c), II,42 (f.14), II,43 (f.81d); III,4 (f.83b), III,46 (f.72d); et ita ex *Comm.* aliis excusis, v. e. g. notam *M. J. Landau* ad ls. Abrav. I,17 f.35. — Magister Nostri laudatus ad III,7 in Codd. *Opp.* 1183 et 1184Q. legitur ששאלה seu ששאלה, in Cod. Mich. 685 חיטאלה (forsan *Tudelensis*?). De nomine corrupto ad I,28 *Josef Ibn Wakkar* v. *Ersch* l. c. s. v. p.100. Opus quod rarum vendit Editor, qui unum tantum adhibuit Cod., exstat e. g. ter in Bibl. *Opp.* quater in Bibl. *Orat.* et in *Coll.* 4284 (*W*³p.802 et ³1592b), *Urb.* 26 (*W*¹p.826, cf. *Zz.* l. c. p.326 ad 5 et 12), *Reggio* (Epist. I,115 qui jam errorem de ed. sequi ap. *Rof.* emendat), *Leyd. Warner.* 3 („lib. philos.“ ap. *W*³p.802, ex nomine scribae perperam lecto autogr. A.1396(!) effinxit *Dukes*, Litbl. VIII,404) *Monach.* 60,⁵ *Franequ.* p.86 n. XIII, *Mich.* 685, *Dubno* 7 fol., et forte fragmentum in Cod. Laur. Plut. I Cod. 26 n. XIII ap. *Biscion.* — *Gg.*, Melo Chofn. 67 ex passu ap. *Is. Abrav.*, Resp. ad Saul 12a tit. נבעת המורה (ut puto propter tit. *Comm.* Sal. Maimon in ed. sequi) effinxit, verba נבעת המורה בעטק non vituperationem *Comm.* sed profunditatem seu potius obscuritatem ipsius Moreh exprimunt.]

MOSES NATAN

- 2] — in Ptem. I. una cum ipso textu Mosis Maimonidis q. v. (p. 1896 op. 103) (1791).
 3] מאמר הבחירה *Tractatus de libero arbitrio* contra Abneri Epistola de fato absoluto (אברהם הנורה); ex Cod. MS. [Orat. 40] in Collect. דברי חכמים N. 3441 (1849).

[Finitum Soriae 12 Tebet 5122 (10. Decembr. 1361), et quidem sec. inscriptionem, in op. excuso omissam, „circa 3 menses ante mortem auctoris“ (hinc Nostrum A. 1362 defunctum dicit *Carmoly* l. c.), eaque dissertatio citatur in op. 1 (ad III, 17 f. 53b למיחר שבחכמים בוסני (אשר השנה'ים בוסני), quod mense April. 1362 finitum, unde *Munk* p. 114 inscriptionem hanc non insuspectam, auctorem libri (ספר הגורה המוחלטה) in fine impugnati anon. habet (ut quoque *Dukes*, Litbl. IX, 796.X, 77), sed אברהם diserte legitur p. 40 lin. penult., ubi lin. ult. corrupta vid.; cf. *Gg.* (l. c. supra sub Alfonsus p. 732 n. 4407, ubi corr. 1, 48 et 64, cf. *Jehuda di Modena* ap. *Reggio*, Examen p. XIII et ap. *Geiger*, Leon di Mod. p. 24), apparetque Abnerum diu ante Nostrum decessisse; forte ille est אברהם דכס אחר ap. *Sam. Zarzah* l. c. f. 118a? Diu vero post Nostrum idem scriptum refutavit *Josef b. Schemtob*. Nescio, an משה בפרק גורה רבי in Comm. in Kanon (supra op. 11) huc spectet vel ad Maimonidem.]

- 4] De duabus lineis etc. [est re vera Mosis Provincialis q. v.].

⁶⁵³⁷ MOSES Natan, seu Moses b. Natanel b. Salomo. [Ita acrost. jam ap. *Rof.*, Diz. (p. 235), *Zz. Z. G.* 474 et in Registro Cat. Mich. p. 344, ante *Dukes*, Litbl. XI, 571 (ubi etiam specimina). Aetas incerta est; auctorem vero homonymum *epistolarum* MS. (Appd. ad *Buxt.* ap. *W*³ 1619b) vel Nostrum habuerim (contra *Zz.* ap. *Gg. Ztschr.* IV, 203) vel homon. M. b. Jehuda auctorem libri אהבה בהענותים אהבה, de quo in Catal. MS. Cf. quoque sub Levi Kohen.]
 תוצאות היים *Proventus vitae* Carmen ethicum; insertum lib. *Via vitae* Menachem Lonsano q. v. (1572? 1618).
 [W¹ 1618 ed. I omittit, effictam habet *Ven.* 1538.]

⁶⁵³⁸ MOSES Negrin (ניגרין Nigrin?). [Zafatae Saec. XVI.², v. Cod. MS. Mich. 625 et *Conforte* f. 41a (suppl. in Indice monente *Carmoly*, ad *Asulai* ed. F. a. M. p. 282), cf. *Asulai* I p. 142, II p. 106 n. 1, unde *Ghirondi* p. 226 n. 10, 324 n. 23, cf. Litbl. IV, 715. W³ 1613b praeter rem conjicere vult Moses b. Jehuda נגרי q. v. Cf. Simon S. Negrin.]

- 1] Annot. in Jona Gerondi *L. timoris* q. v. op. 16.21.23.24 (*Saec.* XVI. 1612. 1693. 1711. 1732).
 2] — (omissa praef.) una cum Jona Gerondi; ad init. compendii constitt. Isak b. Jakob Josbel q. v. (1600 etc.).
 3] Comm. in dissertat. 3. lib. *Epistola de poenitentia* Jonae Gerondi, sub tit. דה הנשים *Lex mulierum*; una cum Salomo Alammi: *Epistola* q. v. [*Saec.* XVI. etc.].

⁶⁵³⁹ MOSES (Jirmijja) Nerol (נרול) Kohen ex Krzeminec (קרעמיניץ), Archisyn. Metensis, b. Elasar b. Schalom. [Mrt. Metis A. 1659, v. praef. filii Tobia (q. v.) ad op. 2, unde *Asulai* II p. 20 (citatus ap. *Carmoly*, Hist. des med. p. 247, non vero ap. Jost, Isr. Annal. II, 62, cf. Rev. orient. II, 312); ibique in acrost. legitur nomen Jirmijja (*Rebenst.* n. 594 hebr. et Lat. et ap. *Nepi* p. 119, *Ghirondi* p. 118, 242). Idem in מעשה טוביה f. 96c (ed. Ven.) duos alii commemorat Nostri filios seniores: Elasar „urbe Nerol“ et Jehuda Loeb urbe Przemislaw. De patre v. sub Elasar b. Schalom. — Nostri 2 דררשים de coelo et sphaeris juventute composita inserta sunt initio lib. 3. lib. מעשה טוביה filii Tobia Kohen (q. v.), praeter excerpta minora dispersa ex iisdem scriptis relictis, ex quibus op. 3 excusum.]

- 1] בקשה *Petitio* seu Hymnus super calamitates Poloniae, incip.: אל מלא רחמים הופך כנפיו יונה, acrost., cum Comm. kabbal. 4. (?) 1656-7.
 [A. ita exprimitur in medio frontisp. ed. sequ., et in fine ipsius carminis A. יושפך ויטין דרין, ed. nemo laudat, nec au supersit compertum habeo.]
 2. — denuo correctus jussu juvenis Efraim Salman b. Salomo Reinbach ex Lissa; corr. Eljakim [b. Jakob] Chassan (ff. 4) [W³ 1583d].
 4. *Amst.*, *Ascher Anselhel et Isachar* (חנני) 1699.
 3. כרכת טוב *Benedictio boni* Conciones (הרושים) et Collectanea (ליקושים) in Pentat. (ff. 116), et in Megillot, Proph. et Hagiogr. et Collect. varia (inde a II f. 16) una cum Indicibus (ff. 38); ex redactione generi Mosis b. Schalom ad finem perducta per auctoris filium Tobia, insertis Annot. suis (inscriptis: כתר שם טוב *Corona boni nominis*); inserta sunt ab ipso auctore ubique varia partim patris Elasar (כתר כהונה *Corona sacerdotii*) partim auctorum variorum (כתר בלכות *Corona regni*)

f. *Ven.*, Stamp. Bragad. (משאם עד) 1711.

[Non 1713, ut *Mich.* 620, forte propter approb. Da-

MOSES NEUMANN

vid Oppenheim, ubi fer. III. novil. Nisan לא הסיג גבול עולם sine punctis diacrit., sed calendarium etiam cum A.1710 (הסי) congruit, ubi etiam לעת הזאת הנעתה) =5470) approb. Rabb. Constant., commemorata ab Asulai, unde forte locus impress. Constant. ap. Carmoly utroque loco. Editionem non ipse curavit filius Tobia, ut constat ex nota Correctorum (e. g. f.59a), ubi diserte absens dicitur, sed Jakob Aboab teste se ipso in epist. ap. W³p.277 (sub filio), ubi vero libri (ut vid. non frequentis) maxime imperfecte (omisso ipso Anno) delineatur conditio, quae re vera nonnisi inquisitione speciali dignoscitur; unde ex Cod. Bodl. nuperrime acquisito nonnulla ad textum nostrum supplebimus. Tobia in fine praef. (ההנצלות, folio 2, praeter tit. seorsim numerato) ad 3 coronas notissimas alludit, sed quid sub inscriptionibus illis (vel marginalibus, passimque neglectis, vel in textu ipso insertis) speciatim exstet, lectori perscrutanti divinare permittit, et in praef. ipsa eum facile confuderit (הוא אחר) מן הספרים... הגו מוכתר בג' כחרים אשר הכתירו דעה א"מ הרב נ"ע מעולפת ספרים, ומאחיו הכהנים (משפחה כופרים, ומשאר רבנים הורים ומורים). Re vera inscriptio כתר הורה Corona legis rarius obvia ad ipsum auctorem spectat, rationem inscribendi non assequor, טוב in praef. omnino non commemoratur. Inscriptio ליקוטים et דרושים (postrema auctore adhuc juvene concinnata, v. f.94 col. 2, cf. f.10 col. 2 et מ' הליקוטים f.52 col. 2 ed. Ven.), usque ad f.20 tantum offenditur; II f.29b inscribitur מן ספרות (sic). F.5b exstat praef. Mosis Zips (i. e. Mosis b. Schalom q. v.), qui se scripta sóceri Mos. „Neroler“ (נראליר) in 49 portas distribuisse dicit, Tobia vero in praemonito, cognatum opere non perfecto defunctum, scripta ait partim dispersa, furto surrepta, deperdita; sibi vero nonnisi 3 portas (שערות) easque non perfectas contigisse, unde se primum fasciculum (קונטרס) unum, scil. portam I ex ejus redactione typographo mandaverit. Idem II f.5a dubitat an ea, quae ex MS. cognati tradit, sint ejus vel auctoris ab illo exarata. Hujusque nonnulla Add. signantur בלכות כתר, e. g. f.16a, 40d; cf. quoque 19d. Alii auctores, quos librum evolvens offendi, sunt: Abraham Wolf's ex Lemberg (30a), Bezael Darschan (I,94c, cf. 94b) i. e. Bezael b. Salomo, quem hinc A.1659 jam defunctum habui sub N.⁴³⁹⁴, Chajjim ex Posen (II,4d), Gedalia (מורי, 16c, 40c, 93a, 96b: ר"ג), Hähndel [Manoach?], socer auctoris, (15c, 97d, II,6c), Isak (Eisak) ex Jawrow (ביאורוב, II,31a), Isak Kalmanekes (קלמנקיש) magister, (מורי, 3c, 4c, forte Josef 95c ex abbreviatura male sup-

pleta?), Jakob. („עמית“=עמתי?), Rabb. Pinčzow (I,29d, 30c, 99b) seu Tomaschow (II,10a), Jakob pater Hoescheli (93b) et Jakob b. P. (בן ר"פ) ex Krzemieniecz (60d, 95c, cf. Ghirondi p.136, qui praecedentem conjicere vid., nescio quam recte), Josef b. G. (במדרג) propinquus (40b, II 9a, forte Josef Kohen ap. Ghirondi p.156), Joessel ex Lodmir (9c), Josua (Hoeschel) b. Jakob (10d), Loeb Lockawer (לוקאבר II,17b), Loeb R. Meiers (I,104b), Loeb Pragensis (Lewa b. Bazalel? 84b, cf. 96b), Menachem Man, magister (II,7c, idem vid. מור"ם II,7a, v. II 8c, ubi מן ap. Tobia, etiam I,16a etc., vel מור"ם); Moses Jawrower (מוראור II,6d), Moses R. Mendels (107b), Nachum Reis (רייס, 93d), Naftali, avus Naftali Kohen (q. v.), magister (II,9a), Natan [Spira?] Cracov., ו"ל, cujus nomine accepit (29d, II,4d = I,55c, quem Ghirondi p.270 confundit cum Natan b. Mos. Hannover q. v.), Noach ex Tomaschow (110b), Samuel Edels, magister (II 6d). Ghirondi p.156 fratrem auctoris Israel laudari dicit, locum vero non indicat.]

MOSES (Samuel) Neumann v. M. S. Neumann.

MOSES Neumark v. Jehuda L. Neumark.

MOSES b. Nissim v. Moses Benveniste.

MOSES b. Noach v. Moses Lipschütz.

6540 MOSES Pereyra de Paiva (Payva?). [„Breyra de Pavia“ ap. Polak ad Menachem b. Salomo p.594, sed v. W³.41629c, imprimis ³p.1209, ⁴p.805 et Zz. ad Benjamin p.287; nomen scribitur פרערא מעשה in edd. Germ. et ap. Tobia Kohen, מועה III c.5 f.71 col.4 ed. Ven., cf. Jakob di Paiva ap. W³1088b. Ed. Lusit. genuina s. t. Noticias dos Judios etc. 4. Amst. 1687 ubi exstet nescio, nec assequor, cur W³p.1209 excerpta ex Surenhussii praef. ad Biblia ed. 1725 (N.856), quae exhibet ⁴p.97, ex „alio“ lib. Lusit. petita habuerit!]

1) קעניס דער יהודים פון קושין Kenniss der Jeshudim von Kochin „geschichte durch M. P. de P.“, seu צייטונג אוין אינדיא Zeitung aus India; praef. est Isak Aboab

8. Amst., Uri Phoebus (fer. V.19. Elul) 1687.

[Ed. nemo avertit (v. ad op.3), sed constat ex tit. edd. repetit., in ed. 3. exstat praef. Is. Aboab, qui rem testatur (v. ad op.2), data 9. Elul, et versio integri or

MOSES PERLS

- vid. quam in ed. sequ., acceduntque notae marginales.]
 2. — s. t. **וואהרהפטיגע קונטשאפט** *Wahrhaftige Kuntschaft*, seu **הידושים** (*Novellae*) *aus Ostindia*, „nach Amsterdam berichtet und alldort gedruckt geworn 19. Elul 447 (1687) mit הסכמת (approbat.) etc. Isak Aboab.“ Ed. II. (ff.8)

8. *Prag. Fill. Jehuda Bak* 1688.

[*Opp.* 885 O.²², ap. *W*²p.1214 sub קושין, sed ³p.1214 idem dicitur cum ²p.1387 n.519: [היהודים], v. ³p.1209. De Isak Aboab eadem utitur voce בהסכמת *Tobia* l. c., non „cura“ ut *W*³p.805 (v. ed. praec.). Cat. ms. (*Serap.* p.42 n.259) locum et A. (prout *Metz* totum libellum rarissimum!) omittit et קושין pro כושין scribit.]

3. — (ex ed. I.) „wiederhergedruckt“ ע"י (per) Samuel b. Jehuda Schammash (ff.8)

8. *Amst. (fer. I.3. Sivan)* 1713.

[*Opp.* 903 O., ubi „Zeitung“ etc., in marg. super. *W*³p.805 male typogr. Uri Phöbus nominat, ap. quem ed. I. apparuisse dicitur, non propter ed. Prag. „hujus Anni“ ut *Jüd. Typ.* p.42 ex confusione, cujus originem ignoro, recte enim jam *Serap.* l. c.]

- 6541 **MOSES (Meir) Perls** b. Elasar, Pragensis. [Cf. sub Elasar Perls supra p.913. Lib. **ישיר משה** a nostro editus est Mosis Kohen ex Corfu q. v.]
מגלת ספר *Volumen libri* Comm. in lib. *Esther* simulque in *Sal. Isaki* [pars Comm. in 5 *Me-gillot*]; una cum textu N.786 (1709-10). [*W*^{1.3}1593.]

- 6542 **MOSES Pesante** (פיאנטה? Pisante?) b. Chajjim b. Schemtob. [Non Chajjim b. Chajjim, ut *W*¹610, v. ^{1.3}1552, *Asulai* II p.92 n.46, ex quo suppl. *Ghirondi* p.228. Homonymus „senis“ Anconae jam laudatur a *Sal Athia* A.1549.]

- 1) **חוקת הפסח** *Statuta Paschatis* Comm. prolixus in *Haggada Paschatis* N.2682 (1569).

- 2) **ישע אלהים** *Salus Dei* Comm. in *Hoschanot* N.2753, et auctus N.2754 (1567.1569).

- 3) **נר מצוה** *Lumen [est] praeceptum* Comm. in *Salomo b. Gabirol: Admonitiones* q. v. (1567.1569).

MOSES Phrego } v. Moses Figo.
MOSES Pigo }

- 6543 **MOSES (Chai) Pigotti** (פיגוטי).

1. **יהל משה** *Et deprecatus fuit Moses* Conciones in *Genesis* f. *Wien*. 1814.

MOSES Pisante v. **Moses Pesante**.

MOSES Pisenz v. **Moses b. Ahron Morawczik** et **Moses b. Isak Bisenz**.

- 6544 **MOSES Pobian** (פוביאן?) b. Elia, Constantinop. [Non פוביאן ut ap. *Ghirondi* p.254, qui etiam Proverbia excusa dicit! *W*^{1.3}1524. *Rof.*, Diz. (p.271 ap. *Hamberger* extra ord. alphab.). *Masch* II vol. II p.325.]

Versio Graeco-barbara lib. *Job* N.241 (1576).

MOSES Porges v. **Moses b. Israel Naf-tali**.

- 6545 **MOSES (de) Porto** (Port, Porat, Rapoport) b. Jechiel. [Non „b. Abraham“ ut *W*³p.766, Noster enim est frater Abraham Porto (N.⁴²⁹¹ v. Add.); cf. ad Cod. MS. *Mich.* 482 (in Registr. p.334 lege משה ... בש"ם et רפא pro רפא). **Moses** (non „ben“ ut *W*³1601c) **Menachem Kohen** רפא (non „Medicus“ ut *W* ib.), qui apparet quoque in op.1, *Cremouae* 15. Junii 1586 subscripsit *Resp.* ap. *Jakob Heilbronn*: נחלה יעקב, et A.1602 jam defunctus fuit; hic vid. frater Abraham (Menachem) Porto b. *Jakob* (N.⁴²⁹⁰ v. Add.); cf. quoque sub Menachem Porto in Sect. III. Difficultatis genealogicae solutionem loco suo fusius exponendam partim debeo *Zd. et Luzz.*]

1. **פלגי מים** (שורית) *Rivi aquarum* *Resp.* polemica contra lib. **משכית מלחמות** N.3954 una cum *Collario* (קיצור פלגי מים) (ff.78+14+10+14)

4. *Fen., di Gara (mense Schebat)* 1608. [*W*^{1.3}1585, ubi ³p.767 recensio prolixior, cf. ^{1.3}22.23; neque *Nepi* p.15 n.30, p.55 n.9, p.237 n.12, p.253 n.55 (excepta p.290 n.10); neque *Conforte* f.50, nec *Asulai* II p.118 n.83 Nostri nomen elferunt!]

MOSES Praeger v. **Moses b. Menachem**.

- 6546 **MOSES Provinciale** (פרובינציאלי, seu פרוונציאלי, i. e. ex Provincia Galliae oriundae familiae) b. Abraham, Rabb. Mantuanus; compend. רט"פ. [Mrt. 4. Tischni 336, i. e. 8. Sept. 1575, 73 A. natus, sec. orationem funebrem *Jehudae Moscato* (מפוצות) יהודה (i. e. 3. Tischni), unde male hunc diem sistunt *Isak Cantarini* ap. *W*³p.805, ut rursus *Ghirondi* p.232, quamquam passum longum ex Moscato repetit, maleque postremus „patrem“ habet David

MOSES RIBKAS

- (rectius p.82 fratrem), aliaque profert minus correcta, postquam plurima collegit Zz. כ"ח V, 157; VII, 123; cf. *Conforte* 37a; *Asulai* I p.142; *Rof. Diz.* (p.272). — A.1556 Noster corr. Jedaja e Penni: *Examen mundi*; A.1557 dissertationem approbatoriam scripsit in תיקוני זוהר N.3492, quam integriorem MS. possidet *Ghirondi* una cum *Responsis* seu *Decisionibus* (cf. *W*³.⁴1631, *Asulai*, Zz. I. c. VII, et *Ghirondi* p.232, 234), ex quibus 34 cum annot. Elieser Prov. in Cod. *Bislichis* 55.]
- 1] אלה הדברים (seu potius פסק *Decisio* inserta) v. inter Anon. N.3405 [*W*³p.806] (1566).
2. בשם קדמון *In nomine Aeterni* Carmen (ab initio nuncupatum) grammat. (cum Comm. auctoris); edidd. Elieser et Mardochoi filii Abraham Provincialis; per Mos. Elischama 8. Ven., di Gara (נשא), incept. 17. *Cheschwan* 1596. [Libellus rarus, compositus fer. VI.7. Kislew 295 (1534). *W*³.1631; *Luzz.* Proleg. p.58, Zz. כ"ח V, 157, *Dukes*, Beitr. p.178, ubi tit. plenius, pergit enim שר על השלישי, i. e. *terza rima*, v. Zz. Z. G. 259, ubi pro „wahrscheinlich auch“ lege: „auch קדמון genannt.“]
- 3] השנות *Animadversiones* in Asarja de Rossi: *Lum. ocul.* q. v. [*W*¹1509=1631!] (1574-5).
- 4] ביאור ענין שני קוים *Expositio de duabus lineis* quae semper appropinquant sed nunquam coincidunt, ad illustrandam propositionem (Apollonii) allatam a Mos. Maimonide in lib. *Doctor perplex.* I, 73 propos. 10. (ff.2) f. [*Sabion* 1553?]. [Una cum Moses Maimonides: *Doctor perpl.* op.102 p.1895; cf. Zz. כ"ח V, 157. VII, 123 et Z. G. 251; exstat MS. ap. *Almanzi*, ubi finitum Mantuae fer. 1.26. Adar 1.1549, et in Cod. MS. *Opp.* 1673Q. f.90, ubi 14 אם יעברו הך משולש מצלע. incip. אל צלע קוים נוכחיים כעין puto accepit Chajjim J. Bacharach (Resp. 174 ap. *Gg.* Melo Chofn. p.68, cf. supra sub *Barocius*). Liber המכורחות citatus a Maimonide est Apollonii *المختصرات*, v. *Wenrich*, de auctor. Graecor. p.200, 205; sec. *Goldenthal* p.79 החרותה scribitur in Cod. Vindob. LXXV, exarato a „Bonfos Abraham,“ qui certe non pater (ut ipse *Deutsch* p.94 „ex nota familia Bonfos“!) sed forsitan Menachem N.⁶³⁴¹, cf. ספרות ap. *Jos. Caspi*, Comm. p.80?]
- 5] — Italice per Josef Schalit 12. *Mant.* 1550. [*Bart.* III p.817 ap. Zz. Z. G. 251 et *Barocius* (op.6) p.290: „*R. Moysis Narbonnensis* (!) libellum in Italica lingua scriptum, Mantuaeque impressum A. MDL cui tit. est: *Opus novum Geometricum ad demonstrandum quomodo super una plana superficie*
- duae lineae possent exire etc.*“ *Barocii* versio 18 propositt. continet, librum obscurum, ex Hebraico male versum fert, qui rem „non geometricis rationibus demonstrat.“]
- 6] — ex Italico Latine cum Comm. F. Barocii q. v. [*W*¹p.883.³p.806] (1586). [Propos. I incipit: „Si trianguli uni lateri quotlibet rectae lineae parallelae 2 reliquas ejus latera secantes ducantur.“]
- 7] פסק *Decisio* de sociis; ad c. Rafael Civald: *Decisio* q. v. (1600).
- 6547 MOSES Ribka's seu Ribke's (ריבקה i. e. Rebecca) b. Zebi Naftali Hirsch Sofer, Wilnensis. [Epilogus, loco praefationis magnae (ex qua sua citat *W*¹p.888) excusus in edd. pluribus minoribus, datur Amst. 4. Elul החזן = 1664. כללי ההוראה ap. *Asulai* II p.66 adjecta sunt Pti. IV in fine, ubi כלי הגולה Comm. in *Mischnam* sperari jubet.]
- הגולה כאר *Puleus captivitatis* Index et exposs. breves in Josef Karo: *Mens. instr.* in omnes IV Ptes. (op.17 A.1661-4) et in Ptes. singulas q. v. [*W*³1636 „in טורי זהב item in ררביי !“]
- 6548 MOSES [da] Rieti (ריאטי Reatensis) b. Isak, Medicus Italus. [Natus A.1388 (v. infra). *Gedajja* f.49a ed. Amst., *W*¹.1651b, *Rof.* ad Cod. 1360 etc., quos praeterit *Reggio* בכה"ע IX, 14 (et Germ. ap. *Zedner*, Auswahl p.268), ex quo *Delitzsch*, Zur Gesch. d. h. p.54, 145; Zz. ap. *Gg.*, Ztschr. II, 321, 322, *Luzz.* ap. *Dukes*, Ehrens. p.50. *Carmoly*, ap. *Jost*, Annal. I, 55, 63 (ubi textus hebr. op.1 f.107a perversus) et Litbl. II, 234, praeteriens more suo postremos, prout *Goldenthal* in Catal. p.37 (ubi p.46 citat orationem suam „Rieti und Marini oder Dante und Ovid in hebr. Umkleidung“ (sic) in „Sitzungsberichten der Akad. 1851,“ mihi non visam) et in praef. ad op.1 ignorantiae in rebus literariis specimine; cf. quoque *Dukes*, Zur rabb. Spruchk. p.85 (v. infra). — De Nostri aetate exactius definienda in varias abeunt sententias auctores. *Reggio* op.1 jam ca. A.1400 compositum suspicatur argumento minime valido, scil. ex relatione de Maimonidis descendentibus (f.101), quae, si nomina nulla ejecta supponuntur, infantiam auctoris usque ad initium Saec. XIV. reduceret (cf. *Gg.* Melo Chofn. 79, in nota, confirmata per Comm. Ala-addin MS. alatum supra p.1442 et quae de hac materia non-

MOSES RIETI

dum satis perquisita monui supra p.1863), nota MS. ap. suspectissimum *Carmoly*, Annal. 1,55 (cf. *Gg. Zischr.* II,515), quoad A.1429 nimis conspirat cum passu de Jochanan (f.104), ex quo *Gold.* concludere vult, Nostrum post A.1429 scripsisse, sed nota illa de auctore tertiā persona loquitur (וּמִכְנִים אִוְחֹ), A.1395 (in ipso textu voce שְׁפִירָה, ut vid., excluso ם indicatur) se ipsum ait vidisse („mitlebendes“! *Gold. Catal.* p.39), jamque Chisdai Crescas (q. v.), qui librum suum A.1405-10 composuit, defunctus citari vid. (שְׁהִיָּה בִּמְיֻנִּי f.104a). Contra *Luzz.* (quem sequuntur *Carm.* et nos in *Regist.* ad *Cod. Mich.* 87 p.350 et *Jüd. Lit.* 433) A.1416 seu 1336 ab excidio templi (f.5) Nostri natalem habet, hunc vero ad compositionis initium recte refert glossa A.1580 scripta in *Cod.* ap. M. Minz et in *Cod. Luzz.*, unde *Goldt.* A. natalem 1593 combinare vult. *Renan*, *Averroes* p.155 aetatem omnino non indicat. Mihi nunc confirmata est nota *Cod. Ref.* 1376, ab omnibus praeter *Zz.* et *Luzz.* neglecta, qui *Cod.* a Nostro procul dubio „M. b. ls. de Rieti“ exaratus est *Perusiae* (Perugia, cf. פִּירוּשָׁא op.1 f.106a lin.5) A.1436 aetatis 48; ergo A.1388 Noster natus est (ut *Litbl.* IV,36) et A.1416 cyclus solaris Annorum 28 perfunctus erat. Incertus est A. עֹנֵן וְשֶׁנָּה

יִרְלָה עֹנֵן וְשֶׁנָּה f.105a (1393-6?); si vero *Elia* ex urbe *Massa* postea Rabb. Hierosol. idem esset ac *Elia* Ferrara (q. v.), liber ante A.1439 ex ultimis curis finitus esset. Noster procul dubio est Mos. Rieti, in cuius academia (ישיבה) *Romae* mense Kislew 212 (i. e. A.1451, non 1452 ut *Jüd. Lit.* p.445) exaratus est Mos. Narbonii Comm. in כוונות (cf. op.1 f.8 et 103 nota, et f.22b הנהגת המהפכורד) in *Cod. Vat.* 260 a Daniel b. Abraham Castro pro medico Elieser b. Menachem, et forte Nostri autogr. in *Cod. MS. Opp.* 1183Q., (ubi Comm. in Moreh ejusdem auctoris); neque a Nostro diversum habeo medicum, cui exarati sunt Comm. Levi b. Gerson in *Averroem* A.1422 urbe *Rieti* in *Cod. MS. Mich.* 87 et A.1424 ab eodem scriba in *Cod.* nuper acquisito membr., cf. quoque *Dukes*, *Zur rabb. Spruchk.* p.85 cum *Zz. Z. G.* 516-8; de Sicilia refert Noster op.1 f.97,99,101.

Opera Nostri, praeter excusum a nemine auctorum laudatorum recensita, hucusque mihi innotuerunt:

¹ אגרת יער לבנון *Epistola nemoris Libanon* rhetorice: *Cod. Ref.* 1394 (lib. stamp. p.80), Vin-

dob. XIX (quem *Goldth. Catal.* p.45 impf. putat, et in praef. ad op.1 omnino omittit!), ap. cl. *Zunz*, *Saraval* LVI, *Canon.* 97 (exaratus A.1565), *Mich.* 486. Passus citatus ab *Elia Chajjim Markiano* ap. *Carmoly*, *Litbl.* II,235 ad aliam forte spectat אגרת? מִקְרָשׁ מַעֲטָה excus.

² מִקְרָשׁ מַעֲטָה קִנְיָה *Elegia* in-uxorem (Sara) *Biscion.* *Cod.* 19; *Mich.* 429.

³ פִּירוּשׁ *Comm.* in *Aphorismos Hippocratis*, *Cod. Ref.* 1365,⁴ et *Warner.* 72 et forsā *Bibl. publ. Amst.* 40 in 4°, ipse Comm., quem anon. laudat *Carmoly*, *Hist. des med.* p.129; ubi citatus sit Mos. Rieti Romanus, cum Nostro non confundendus!

⁵ *Scholia* in *Averrois* Comm. med. in *Porphyrii* *Isagog.* ex Vers. *Jakob Anatoli* in *Cod. Ref.* 1209; quibus procul dubio respondet op.1 tract. 4 lib. II f.24.

⁶ אֶפֶרֶסֶטִּים *Aphorismi philosophici et physici* §§ 62 *Cod. MS. Mich.* 307; cf. op. sequ. pt.1.

⁷ Opus non stricte ethicum (ut ex *Catal. Leyd.* repetunt *Bart.*, *Sabb.* הַמִּוֹסֵר ׳ס׳ et ipsi *W³* p.815; *Dukes*, *Zur rabb. Spruchk.* 851) tripartitum, scil. 1. philosophia naturalis sec. *Arist.* sed popularis, 2. de operibus Dei et quo modo anima nostra sese disponat ad servitium ejus etc. 3. historia „veteris testamenti“ et vicissitudines („traslatazioni“) populi usque ad diem auctoris; cujus 2 partes primae in *Cod. Scalig.* 10, qui auctorem prodit in introd. Mos. di נָאִיִּי (sic) di Rieti, huncque Nostrum esse contendit *W¹* p.896 ex mera homonymia, quamquam nomen נָאִיִּי (forte *Gaggio*, pro *Isacco*?? seu vicus *Gallo*??) omnino non explicat; tamen identitatem verisimilem ostendam in *Catal. Codd. hebr. Bibl. Leydensis*.

Noster tragoed. „*Esther*“ (de qua v. *W³* 1954b, *Ref.*, *Diz.* p.324, *typ. Ferr.* p.108 [v. Sect. nostram III.] cf. supra p.1351 ad op.17) tribuere vult *Reggio* ad *Jeh.* di *Modena* p.XII, ubi legit לִדָּה לְנוֹכַר, imo ipsum נִפְשֵׁי בְרִיִּי; sed forte pro לְנוֹכַר leg. לְנִיבָה, i. e. *Natan J. b. Elieser* q. v.]

1. מִקְרָשׁ מַעֲטָה *Sanctuarium parvum* Carmen (ad instar *Divina comedia* Dante Alighieri) II. ptibus., scil. אולם *Porticus*, et היכל *Templum*, una cum notis literariis ad viros laudatos spectantibus potissimum ab auctore ipso; primum edid. *Dr. J. Goldenthal* (cum praef. Ital. et hebr.)

8. *Wien.* 1851.

[*Tit. Ital.* „*Il Dante Ebreo*“ [prout *Reggio* notitium suam inscripsit] etc. contenente la Filosofia antica et tutta la storia (!) letteraria giudaica sino all' età

MOSES ROMI

sua [prout *Reggio* l. c. לא נערך], sec. un MS. rarissimo dell Aug. Bibl. Palat, confrontato con un altro privato [scil. *M. Minz* Leopolit.] non men raro⁽¹⁾. Exstat vero MS. in omnibus Codd. laudatis supra sub op.¹ (excepto *Zz.*), praeterea ap. *Gg. Ztschr.* III, 285 n.33, forte ap. *Carmoly*, jamque *Rof.* ad Cod. 1360 opus delineat, recteque monet, idem esse אוֹלָם וְהִיכָל (non עוֹלָם ut *W*³p.815) in Cod. *Sorb.* 71 [cf. Cod. *Vat.* ap. *W*²p.1255 n.26 (ubi *Groddeck*. Cod. *Paris.* 165 affert) = p.1285 (³p.1182) n.149], atque „שלשלת הקבלה“, ap. *Gedalya* (*W*¹p.896), specians ad partem, ubi enumerantur doctores. Re vera pars illa ad historiam literariam illustrandam non multum prodest, imo totus liber vix artis poeticae vel saltem styli elegantis tantum est specimen, ut titulum grandiloquum mereatur (cf. *Dukes*, *Litbl.* IV, 486). Se prototypum christianum sequi dicit auctor, nomen Dante diserte non exprimit (f.3a, v. *Dukes*, נחל קדומים p.15); forte dedicatum est Meir cuidam (v. f.3 lin.9 a fine, f.5 lin.5 a fine, f.11 lin.7), nisi מאיר ad Maimonidem (cf. supra p.1863) retuleris? Libelli finis truncus vid., tamen nonnisi finem ultimae strophae seu quartam lineam supplendam habeo, ex comparatione cum fine caeterarum sectionum, verbaque עירי ומהריב (praef. XXVII) minime absona sunt. — Annot. (inde a f.72b) certe non omnes ab auctore scriptae sunt, prout exstant in Codd. et in op. excuso (v. supra et speciatim f.77a אמר הרב הריאטי מב"ע), nec eas speciatim puto nuncupari דרכי, ut *Goldth.* Catal. p.38: „Nebenzimmer“! praef. XXVI.]

2. — P. II sectio 2 s. t. מעון השואלים *Habitaculum petentium*, una cum Vers. Italica (*Il Tempio* etc. Lit. Lat.) per Elieser Mazliach b. Abraham Kohen (seu Lazaro da Viterbo)

8. Ven., di Gara. s. a. [ca. 1585].

[Conspirat omnino cum Obadja Berlinoro *Comm. Ruth*, quocum compactum est in expl. *Opp.* 76A. O. (*W*³p.815*), ubi A.1619 *Camillo Jaghel* nomen inscripsit. Dedicatur liber *Donna* (רונא) *Corcos* filiae *Salomonis*, Ital. et hebr., Interpres Versionem non speciatim ubique sed generatim verbaalem promittit; revera archetypo lucidior est. Carmen (*Sonetto*) in laudem Interpretis subscribitur: *Il Can.*, quod „il cantore“ videtur. Libellum inter rarissimos numerat *Dukes*, *Litbl.* IV, 486, ubi initium (cf. p.518.521 et praef. ad op.1 p. XXVI, ubi nihil de ed. nostra). Versio incipit: „Tempio d'ogni Orator fin' e desio — Di chi pieta ricerca e gratie tante — Fonte di vila benedetto, e pio.“ Lit. hebr. (anon.) exstat in Cod. MS. *Mich.* 486, cf. Registr. p.344.]

3. — cum Vers. rhythm. Ital. (lit. Lat.) per Devora [Deborah] Ascarelli; acc. ejusdem Vers. prosaica *Admonitionis* Bechai b. Josef, *Confessionis magnae* [Nissim b. Jakob] et סדר עבודה, adjectis carminibus nonnullis, Ital. praef. est David de la Rocca (ff.38) 8. Ven., Zanetti [1601-2].

[Libellus non minus rarus (*Saraval* n.967), non optime delineatus ap. *Bart.* et *W*¹p.896, adde n.485. David in praef. Ital., data *Romae* 20. Octobr. 362 (1601), novum est, ait, bonis creditoris persolvere debitum, se hoc libello gratias agere Deborahae, quae cum marito Josef sibi affabiles fuerit, „cosi suadersi che ancor che io in questo dono non habbi nulla, che io ci habbi qualche cosa“; forte David verus est Interpres? Versio incip.: „Tempio di chi chiede un fin perfetto — Di chi ricerca sol gratia e amore — E dà vita il tuo fronto benedetto.“ Admon. f.20b incip.: „Anima mea esalta il tuo Signore, e voi viscere mie“; f.22 (sine inscriptione!) incip.: „O creatore dell universo, avanti ogn' altra cosa dico“; f.24a (סדר עבודה): „Tu erigesti Signor Iddio da principio il mondo fondasti i fondamenti“ etc., finis: „cosi esaudisci questa che esce dalle bocche nostre e salva noi Amen“. — F.30a: *Sopra il ritratto di Susanna* (8 versus); f.31a et 32 *D'incerto alla medesima et risposta* forte Deborahae ad uxorem?]

- 4] — cum Vers. Ital. charact. hebr., acc. (f.18-28) hebraica nonnulla (שירים לבריה מילה) et השכנוח (נצרוק הדין כמנהג ק"ק רומא), per Samuel Castelluovo 8. Ven., di Gara. 1609.

[*W*¹p.896.^{1,3}2134, male A.1550 in Catal. *Saraval* n.967, ut ab ipso Editore privatim didici. Versio incip.:

או טימפיו דארטור וולקיא אינפניטא

די קי צירקא פויטא נראציא אי פאוורי

טואו פונטי בנדיטו ספאנדי ויטה]

- 6549 MOSES Romi (*Romanus*), in Palaestina. [„Sofer“ (*Scriba*) discip. Mos. Cordovero, cf. *Conforte* 41a, *Asulai* I p.152 col.2. Nomen Nostri in Registro Cat. *Mich.* p.344 delendum, Cod. 488 enim opusculum superius 2½ pagg. exhibet.]

1. ענין עין שער *Portae horti Eden* Expositio dicti Josua b. Levi de Paradiso (סדר עין עין p.611 N.3888,2b) et ex lib. *Sohar* de Gehinnom (ff.89+8) [*W*¹1650] 4. Ven., di Gara. 1589.

2. — (ff.47) [*W*^{1,3}] 4. *Lubl.*, Kalonymos Jafe. 1597.

- 6550 MOSES Rothenburg b. Mardochai. [Cave confundas antiquum homonymum auctorem lib. פרנס]

MOSES b. SACHARJA

MS. *Opp.* 620Q. etc. (cf. *W*³1632; *Zz. Z. G.* 163) et recentiore b. Loeb, qui Altonae A.1750 (באמנה) [אברהם] edid. ראש אמנה Is. Abravanel.]

Quaesita et Responsa; una cum patris Mardochai Rothenburg q. v. (1716).

⁶⁵⁵¹ MOSES b. Sacharja Kohen.

1. *אהל משה Tentorium Mosis Expositiones et Nov. sec. ordinem pericoparum Pentat.* 4. *Amst., typogr. nova Loeb Sösmans* (יקח אה) 1759. [Auctor Ptem. II edere optat.]

⁶⁵⁵² MOSES Sacut (זכות), vel Zacut, Sakut, b. Mardochai, comp. רמ"ז *ReMeS*. [Amstelodamensis Venetias venit jam A.1645, scil. biennium ante mortem Asarjæ Figo (q. v.), ibique adhuc fuit initio A.1672 (v. op.1 f.14 n.20, monente *Luzz.* contra Jak. Aboab ap. *W*³p.793), A.1673 (*ib.* f.36) jam Mantuae fuit (cf. sub Isak Aruvus p.1094), ubi decessit secundo die festi Sukkot 458, i. e. 1. Octobr. 1697, v. Epitaph. ap. *W*⁴p.1200 (*sic*) et *Elegiam* Josuae b. David Levi; cf. *Asulai* I f.67 et sub opp. in Pte. II, ubi adde sub וזה וזה חדש (n.89), השנה על מצח שמורים הרקיע [f.21 n.11, =10 et 12 (*Mich.* 1178), ipsum ut puto prae oculis habeo MS. Venetiis emtum, exaratum ab Ahron Jehuda b. *Elischa* אהרן יהודה, ubi compacta est expositio vocum kabbal. alphab. a Nostro aucta הבנויים ערכי, perperam „de Musica“ ap. *W*⁴p.920, forsā = שרשי השמות ap. *Asulai*], מבקש ה' כוונות, (v. op.5), יודעי בינה וקן אהרן, שיר חדש של לקט, (v. ad op.11) et sub קבלה f.67a col.1, ad *W*1605 adde ³p.1216 n.655b (=p.794!) Codd. MS. *Opp.* 1058-9Q., et ³p.593 (sub Isak Loria = p.794!) סופרים Cod. MS. *Opp.* 1073Q. et 320O.; מוכה הרבים Cod. ms. lib. Nostro quoque tribuit Cat. ms. lib. Codd. duos recenset *W*²p.1333 n.352, alterum Mantuae A.1603 (ut quoque Cat. vet. et *Metz* ad 899F., rectius exeunte A.1622), atque מצדיק הרבים Cod. MS. *Opp.* 955F. ap. *W*²p.1365 n.424 et ³p.105 sub Elia di Vidas! *Ref.*, Diz. (p.335), *Nepi* p.225 (סוד עולם) etiam in Cod. *Ref.* 1331 et *Gg. Ztsch.* III, 286 n.41), cf. p.47 n.117 (זה וזה), *Ghirondi* p.52 et v. infra ad opp. nonnulla. Comm. MS. v. quoque sub Perez b. Isak. Cod. *Ref.* 1158, ubi Noster „fel. mem.“ dicitur, A.1690 scriptus esse nequit, neque Isak Loria b. Moses est auctor famosus N.⁵²⁸!! — Omnia fere Nostri scripta kabbalistica sunt, atque contra scientiae

mysticae oppugnatores epistolam scripsit (op.1 f.13) ad Benjamin Kohen (N.⁴⁵⁸) infestissimam (וחשבו חכמה האמת לברוריה, וכדברי הכאי בעיניהם בורה, הלואי חתפך אל פניהם השליא, quae easdem prodiit consonantes finales יה, prout carmen contra Kabbalam auctore Jakob Francese (q. v. p.1212 op.2,⁴), unde miratur *Luzz.*, hunc in carminibus MSS. etc. intimum apparere amicam Nostri, cujus sinceritatem tamen et fidem in dubium vocare non audet. Praeter opera majora *Annotationibus* instruxit opp. varia MSS. vel excusa, partim cum praef., carmine etc. vel ex ejus cura edita, de quibus non parum peccavit *W*¹³1605 (v. *Sect.* III), imo Rhythmos in lib. ימין משה (*W*³p.794) plane effinxit ex מ"ט (!) pro מ"ט i. e. Moses Ventura q. v.; *Expos. vocum* adjectit ad מחזור rit. Rom. N.2584 (A.1656). Nostri *Elegia* in Jomob Heller (q. v.) excusa est Ven. 1654 (*W*³p.368, *Nepi* p.139), in Asarja Figo ap. A. B. Piperno, קול ענה Liv. 1846 f.16.]

1. *אגרות הרמ"ז (שו"ת) Epistolae R. M. S. Resp.*, acced. op.2 4. *Liv.* (שמרה) 1780.

[*Asulai* MS. vidit integrius. Resp. alia v. op.10.]

2] *אלה אלפין Mille Alef* [cf. sub Abraham Bedarsehi] cum Comm.; ad c. op.1 (1780).

[Cf. כרם חמד II, 116.]

3] *Conciones; ad c. Isak b. Jakob Levi: Puteus aquae vitae* q. v. (1785).

4. *הן קול חדש Ecce vox nova Hymni festuales* etc., potissimum mystici; edid. Moses Rafael Ottolenghi b. Samuel David (ff.22)

4. *Amst., apud socios*

Simon Schammasch et Mos. Diaz (טל זכות) 1712.

[Dedicatio Editoris ad *Angel de David Fano* data 14. Kislew 5473. *W*³p.794 tit. depravat, *Metz* ad 566O. omisit, atque ipsum libellum ad 626O.; *De-litzsch*, Zur Gesch. d. h. P. p.72 cum nostro confundit MS. laudatum in מאסף 1785 p.32. Hymnorum melodia (לחן = לחן) notatur, carmen unum ex nominibus propriis omnino compositum est. Hymni Nostri, quos summam et contemptim absolvit *Dukes*, Mos. b. Esra p.109, Zur Kenntniss p.111, 155, Litbl. V, 455, aestimatissimi sunt Kabbalists, atque inserti Precum Collectionibus pluribus, ut מאה ברכות rit. Hisp. N.2612 sq. (1658 etc., cf. ה' חסד N.3025; sed דיר נפש p.404 seu Hymno incip. בקשה v. emend. sub Elasar Askeri p.911 op.1, in nota) et rit. Ital. (an jam in ed. 1653 N.2611 non inquisivi), in שער התקנים seu ליל שמועות N.3049-3076

MOSES SAERTELS

- (1659-1730); in Natan b. Moses Hannover: *Porta Zion*. P.II (1662 etc., cf. *W*¹p.872); in חי' שוכבים, quem Noster pro Italis constituit N.2931 sq. (1697 etc.), ubi Nostri החרתה incipit: כול נדראיסור או שבועה או קונם; [de lib. סדרים, quem a Nostro editum tradit *Ghirondi* p.172, ante Annum frustra ubique quaesivi, modo a *Luzz.* didici, eum A.1733 (הצ"ג) excusum, exhibere חי' ערב ר"ח, שוכבים, בקור כברים, סליחות לחדש אלול מסירות מודעה והחרת נדרים, Nostri vero nihil, ne nomen quidem apparere! Exstat vero f.26 hymnus incip. *Jehudae Mazliach* N.⁵¹⁴¹, qui omnino ex hoc Catal. expungendus; cf. *Delitzsch*, Catal. p.299 Cod. XXXV et Cod. *Bisliches* 32]; in חצות חי' sec. Nostri institut. ed. *Mant.* 1713 et (sec. *Luzz.*) בקשה et חפלה et קינה *Ven.* 1718 (utrumque v. inter lib. *omissos*). Quae vero sit *Precatio* edita A.1660 et שיר נאמן (forsan op. nostrum) ed. *Amst.* sec. *Jak. Aboab* ap. *W*³p.793 nescio. MS. exstant nonnulla in Cod. Vindob. ap. *Goldenthal* p.49, et Cod. *Bislichis* 5; cf. quoque *Ghirondi* p.58 in fine n.17.]
- 5] יודעי בינה *Gnari intelligentiae* Expositio vocum lib. *Sohar* (sec. theoriā Isak Loria) auctore Josef Chamiz, inde a f.33 lib. *Sohar* continuatum [*W*¹p.872] 4. *Ven.* 1663.
- [Est pars II. lib. אמת דרך Isak Loria a Nostra editi; sed supra p.1134, ubi ex nota correspondentis ejusdam res confudi, quas etiam *W* non satis discernit. Nostri epigr. in libro אמת דרך nunc ex autopsyia habeo sequentem: ... יוסף חסיד ... וגם כעת הוא עוסק בחיבור ספריו הנחמדים אור עולם ותבואה שמש וראש יוסף ועל כלם ספר יודעי בינה הוא פ' כל מאמרי הוהר הסתומים אשר הרי"ח נר"ו התחיל לעשות קצת דפי' מסנו ואני בא אחריו מדף ל"ג בס' הראשית ואילך recte *W*³ p.398 sub Josef Chamiz (v. p.1452) affert cum A.1663, unde et ipse tit. vel librum יודעי בינה viderit. MSS. *Opp.* ap. *W*¹p.872.³p.793 sunt 980B.F. et 1064Q.; parum abest, quin etiam בינה אמרי ap. *W*⁴p.920 ex יודעי corruptum habuerim; *Comm.* in *Sohar* enim (Codd. MS. *Opp.* 1021-4Q., *W*³p.794, et *Mich.* Registr. p.342) hunc tit. non produunt. ליקוטים על הוהר, ap. *W*⁴p.884 et Cat. ms., nondum offendi.]
6. קול הרמ"ז *Vox R. M. S. Comm.* in Mischnam praecipue et in Commentatores Obadja et Jomt. Heller [excerptus]; cum Additt. suis nonnullis edid. Samuel b. Seeb W. Cracoviensis, nunc in Bet-hamidrasch Mannheim, una cum Efraim Fischel Leimberg. 4. *Amst.*, *S. Proops* (הדעה) 1719.
7. — charta alba magna.
8. — charta caerul. maxima.
[*W*³p.793: A.1715, sed v. 553c, 1330b, 2058c p.1095. In fine: יום א' לסדר ויצו משה אה' לשלם ביום זה, i. e. 1673, vel 1663; unde allusio in N.2584 generalis videtur. — Cave confundas homonymas Annot. in ap. *W*¹p.872, Codd. MS. *Opp.* 920-1Q., corr. registr. *Mich.* p.342.]
- 9] — Excerpta (חידושים מלוקטים) in Ord. I-III; una cum textu Mischnae N.2021 [*W*¹] (1726).
10. שאלות ותשובות *Quaesita et Responsa*, cura Simcha Callimanni; desiderio Gad b. Samuel Foa, Editoris (המדפיס) in duabus officinis Bragad. et Vendram. 4. *Ven.*, *Stamp. Brag.* (כאשר, *fin. fer.* VI.12. *Tebet*=19. *Decembr.*) 1760.
[Expl. nostrum (olim *Rebenst.* 616) frontisp. destitutum, quod vidi in expl. *Mich.* 4167. Cf. *Nepi* p.323 n.9, 339 n.42 et 43 etc.]
11. תפתה ערוך *Tofte paratum* (cum tit. Ital. „*L'inferno figurato in rima*“) Carmen (ad instar *Dante*) cum expositione vocum et argumentorum; edidd. Natan Guastalla, Menachem Abraham Chasak et Abraham b. Sal. Sinigaglia, ex societate לבקרים חרשים, hujusque magistri (מרכיצי הורה) Rafael b. Chananja Modigliano medicum et Isak b. Mardochai חרש; acced. (f.22) nonnulla ex auctoris שוכבים חיקון
4. *Ven.*, *Bragadin* (תפתה ערוך) 1715.
[*W*³p.794, ad. 1239b, 1914e, cf. *Delitzsch* l. c. sub op.4 p.72.160. Redactor est Salomo Basila sec. *Ghirondi* p.36, unde forte *W*³p.794 ex epistola *Jak. Aboab* male intellecta effinxit מלוח פ' seu „expositionem vocum super opus astrolog. Sal. Basila, quae carmine scripta sit!“ *Benjakob* ap. *Asulai* I inter verba שיר חרש תפתה ערוך male Comma posuit (monente *Luzz.*), unde opus חרש שיר effinxit in P. II, cf. *ib.* sub תפתה ערוך, ubi מליצה יפה additur.]
12. — una cum Jakob Olmo: *Eden paratum*, cum exposit. vocum etc. 4. *Ven.*, *Stamp. Bragadina* (אמונתו, *fin. fer.* IV.15. *Schebat*) 1744.
[Licentia Cattaveri data *Benjamin Polacco* 24. Maji 1743; licentia congreg. Jud. data *Samueli Foa* fer. IV.3. Elul 1742.]
13. — u. s. cum Vers. Germ. per Mos. b. Matatja 4. *Metz* (מה רב צפנה) 1777.
- ⁶⁵⁵³ MOSES Saertels (שערטילש), seu Saertlein (שערטלן), b. Isachar Levi, Pragensis. [*W*¹1664 Nostrum non recognovit, a matre Sara cognomi-

MOSES b. SALOMO

natum. — A.1606 edid. Jona Gerondi **באר משה**. *Explicavit Moses Glossarium Germ. et Annot. in Pentat. et 4 Megillot et Cantici Paraphasis Germ., praemissa sunt Antichristiana nonnulla.* *ED. PR.*

4. *Prag., Mos. b. Bezael.* 1604(—5?).

[Ed. rarissima. A. in tit. **ששה סב' משה** seu **ששה**, unde A.1605 ap. *W*³1582 p.765 et *Zz. Z. G.* 282 n.90, in fine vero **ה' משיחו**, unde 1604 ap. *W*¹p.830 (et ²p.389, unde *Masch* I p.127 male cum textu hebraico), postremum correctiorem habui (*Serap.* p.95 n.393), quia op.10 jam eo A. finitum est, frontispicium certe serius adjectum. De Vers. Cantici v. inter Biblia Germ. N.1213. Confidentiam non mireris, qua *Anonymus* toties laudatus falsarius in *Zz.* irrumpit verbis sequentibus (Litbl. XI,759): „Herr Zunz, der dieses Werk als gesehen bezeichnet, scheint es doch nicht gelesen zu haben, denn ungeachtet seiner Genauigkeit, weiss er nichts von einem zweiten Theil, der Glossen zu den Propheten und Hagiographen enthält(!), er weiss nicht, dass diese Glossen aus einem hebräischen Commentar (*sic*) gegen die christliche Religion gerichtet sind (*sic*), er weiss endlich auch nicht, dass dieses Werk zum Hohenlied keine Glosse, sondern eine weitgedehnte Paraphrase enthält [ac si *Zz.* specialia talia respexerit!], und dass der Verfasser aus Geldmangel, wie er in der Vorrede zum ersten Theil schreibt (*sic*), eine ähnliche Paraphrase zu Kohelet zu drucken beabsichtige(!).“ Postremum forte Falsarii administer, redactor *Fürst*, perperam interpretatus est, auctor enim sec. praef. Kohelet ad instar Cantici ediderit, si pecunia sibi dederint mutuum; *Zz.* vero operis partem alteram omis-
sisse (quam seorsim suo loco recenset) nemo praetendendi habuerit fronte inverteendum, nemoque sub velo anonymo tam audacter calumniari potuerit, nisi unus a *Zz.* toties revelatus falsarius *Carmoly*! — Opus nostrum exeunte adhuc Saec. XVIII. maxime populare fuit, v. approb. Jechesk. Landau ad Pent. Germ. Sussmann Glogau A.1785, citatam in **מספר** III,142.]

2. — Ed. II. cum praef. auct. per Regulas gramm.

4. *Prag., Mos. b. Bezael* (**שבץ**) 1612.

[*Opp.* 1613Q.³. *W*³p.795. *Zz. Z. G.* p.288 n.143. Rursus *W*²p.389 (*Masch* I p.127.129) sub hac ed. et nonnullis sequ., textum Pentat. et ²p.410, 1664 Canticum cum Glossar. recenset, ut monui *Serap.* 1845 p.41, 1848 n.353.]

3. — u. s. 4. *Prag., Fill. Jakob Bak.* s. a. [1657-60]. [*Opp.* 1613Q.¹. *Zz. Z. G.* 297 n.20; *Serap.* l. c.]

4. — cum Sabbatai Bass *Introd.* (Regul. gram-

mat. prolix.) 4. *Prag.,*
(**שש'ה ימים בעומר**), *fin. fer.* I.8. *Ijjar*) 1669.

[Typogr. non nominatur. *W*^{1.3}. *Opp.* 1090Q., quod ergo delendum ap. *Zz. Z. G.* 283 n.90, corr. *Serap.* l. c. Etiam praef. Sabbatai A. exhibet, qui in ed. sequ. mutatur **שבתי משיחו**.]

5. — u. s. 4. *Prag.,*
sub Leopoldo (*fin. 7. Schebat* = 16. Jan.) 1682.
[*Opp.* 1613Q.², cf. ad op. praeced. *Serap.* l. c.]

6. — 8. *Prag., Nepotes Mos. Kaz.* 1689.
[*W*³; male nepotes Mos. Back ap. *W*²p.392 (et *Masch* I p.127), unde *Zz. Z. G.* 265, v. Sect. III. *Serap.* l. c.]

7. — sumpt. Gers. Wiener

8. *F. a. O., M. Gottschalk.* 1707.

[*W*³ Genesin cum Meg. recenset, sed ed. integram 1707 *Prag.*, quae certe in Bibl. *Opp.* non desideraretur; *Serap.* l. c.]

8] — (edd. plurimae imprimis seriores vario modo excerptae, partim omissa ipsa inscriptione) ad instar Glossarii ad marg. Pentateuchi A.1617 N.413; 1662 N.534; 1674 N.576; 1686 N.628; 1687 N.633; 1691 N.656; 1692 N.664; 1693 N.668; 1694 N.674; 1695 N.675; 1698 N.698; 1700 N.707; 1704 N.736; 1705 N.748; 1708 N.767; 1709 N.778; 1716 N.821 et 822; 1724 N.849; 1725 N.861; 1726 N.866; 1729 N.884 et 886; s. a. [1693-1700?] N.1108.

[Hinc corr. et suppl. *W*²p.391 (395: „omitto varr. edd.“), ⁴p.132-3, ³p.567 et *Serap.* p.96.]

9] **הגן** *Hortus* ex Germ. hebraice (et rursus Germ.), v. sub auctore Isak b. Elieser (1597).

10. **לקח טוב** *Doctrina bona* Glossar. et Annot. in Proph. et Hagiogr. (insertis partim Antichristianis ex Dav. Kimchi)

4. *Prag., Mos. b. Bezael*

(**משיחו** nocte fer. V.22. *Elul* = 17. Septembr.) 1604.

[*W*^{1.3}. *Zz. Z. G.* 282 n.87 (v. ad op.1). *Serap.* 365 n.134. Ed. unica rara.]

MOSES b. Salomo v. Moses Boschal et Moses Chabib et Moses Natan et v. Meir Alguadez.

6534 MOSES b. Salomo Dobruschki [ex Dobruschka, vico Bohemiae] Levi. [Postea baptizatus nomen *Fr. v. Schönfeld* adoptavit. Supra p.1256 op.16 nomen vitio perversum est.]

1. **ד' השעשועים** *L. Delectationum* i. e. Jedaja Penini: *Examen mundi* libri partis prioris textus punctatus cum Comm. duplici verbali et reali:

MOSES b. SALOMO

כרם לידידי Vineae amici mei . 4. Prag.,
typ. defuncti Mos. Kaz restaurata (ונהחזר) per
nepotem Israel b. Baer Jeittels (קהלה) 1775.
[Annot. marg. MS. laudatas ap. Rebenst. 622 frustra
quaesivi in expl. nostro!]

⁶⁵⁵⁵ MOSES b. Salomo Levi Frankfurtensis, Zolkowiae. [Defunctus A.1676 sec. W¹1656, nescio quo fonte. Schlesinger, ad Albo p.657, Nostrum (ex Jech. Heilprin, qui Sabb. sequitur), certe Saec. XVII. scribentem (v. Conforte f.52a, ubi יואל in nota 7 corr.), combinat cum Mos. Abul'afia Levi mri. A.1255 (Zz. Z. G. 432); de altero Mos. b. Salomo, quem Idem l. c. ex De Castro p.68 affert, ejusque cognomine במסלחו, seu di Salerno, seu di Salera, v. W¹1654, Cod. MS. Opp. 1163Q., Rof. Diz. p.283, Lilienthal Cod. 59,¹ Bet hamidr. Lond. 517 anon., cf. Cod. Saraval XXVIe; Saec. XIII. quoque floruisse vid., cf. supra sub Moses Nachmanid. p.1964 ad op.61.]

משה יואל Vult Moses Comm. in Menachem Asaria de Fano: Decem tractatt. (1.2.3) q. v. op.13 (1649).

MOSES Samuel Man v. M. S. Neumann.

MOSES b. Samuel v. Moses Gikatilia et Moses Laniado et Moses Margalio et Moses Ibn Tibbon.

⁶⁵⁵⁶ MOSES (Arje Loeb) b. Samuel נוימבר (sic, Naumburg?), Exul Driesen. משה אריה ליב בטהור שמואל נוימבר מנורש מדרין in ipso libello.]

1. היראה ל' Timoris Ethice Germ. (ff.8)
8. F. a. M., Jo. Koelner. 1719.
[W⁴1358i. Male Versio libri homouymi Jonae Gerondi (q. v.) fertur in Catal. ms. Serap. p.348 n.91.]

⁶⁵⁵⁷ MOSES b. Samuel Zuriel.
לוח v. inter Anon. N.3602 (1653).

⁶⁵⁵⁸ MOSES b. Schalom (Freudmann), seu Moses Zips, ex Nerol. [שפיש seu זיפיש legitur f.16, 19,40, II,5 etc., nomen plenum (desideratum ap. Ghironi p.242, ubi שפיש) in praef. f.5. De-cessit inter A.1659 et 1709, ubi jam Tobia scripta patris possedit.]

Add. in lib. (a se partim redactum) Benedictio boni socii et magistri Mosi Nerol q. v. (1711).

⁶⁵⁵⁹ MOSES Schedel (שעדיל), seu Schad (שר), b. Abraham b. Mosés Fischel, seu M. Darschan (Concionator), Judex Pragensis. [Typographum (המחוקק) sese nuncupat passim, seu Editorem; A.1585-6 retractavit is (non Mos. b. Bezalel) Comm. in Prec. fest. rit. Bohem. N.2459 (cf. Zz. Z. G. 266-7), A.1605 redegit Prec. poenitent. N.2844, eo vero A. perfuncti culogiam apponunt filii typographi in Jozerot. Germ. N.2802.]

חלקת מחוקק Portio legislatoris Comm. in Hag-gadam Paschatis N.2687 (1606-7).
[W¹1663=32213c! De ed. 1624 v. sub N.2687.]

⁶⁵⁶⁰ MOSES b. Schemaja, Concionator, Gener Perez Lublin.

1. ויכתוב משה Et scripsit Moses Expositt. in pericopas nonnullas et in Sal. Isaki Comm. [W³1661b!] 4. F. a. O. חורם, fer. III.13. Tischri-fer. V.2. Schebat=28. Jan.) 1694.
2. קודש לה Sanctum Deo Expositt. in Exod. XXXIX,30, speciminis instar ex lib. (composito A.1693) (ff.8) 4. F. a. O. (קדש ליהו) 1700. [W³1506d!]

⁶⁵⁶¹ MOSES b. Schemaja Alkaim (אלקאים).

1. חועפות ראם Velocitas Reem Supercomm. in passus Eliae Misrachi super Sal. Isaki in Pen-tat. (ff.29) 4. Liv., typogr. nova Jak Tobijana (תעלי יצין נורו) 1825.

MOSES b. Schemtob v. Moses Chabib et Moses de Leon.

⁶⁵⁶² MOSES ex Schidlow (Szydlow).

1. תפלה למשה Precatio Mosi Precationes et Petitiones et Specifica pro itinere [ante 1680].
[תפלה ובקשות וסגולות על הדרך] ita Sabb., minus exacte redditum ap. W¹1067. Suppl. supra p.510.]

⁶⁵⁶³ MOSES Schilton (שלטון) b. Jakob, Rabb. Constantinop. [Saec. XVII., v. Asulai I p.144.]

1. בני משה (שו"ת) Filii Mosi Resp.; cura Jakob b. David Ibn פורנה f. Constant., Jona b. Jakob (ידנה אלהים ביד משה) 1713. [W³1653b; ad. 1034b. Mich. 4015 A.1712 ex Cat. ms.]

⁶⁵⁶⁴ MOSES Schochet (Mactator) Cracoviensis. Vers. Germ. Jakob Weil: Reg. mactat. etc. q. v. [Saec. XVII.].

MOSES b. SEBULUN

- ⁶⁵⁶⁵ MOSES b. Sebulun Elieser, ex Brzesc.
 1. זכרון משה *Memoria Mosis* Defensio Sal. Isaki in Pentat. contra Elia Misrachi, inserta est (pericop. כי חשע f.46 sq.) expositio nominum in libellis repudii, atque Comm. in 5 Megillot, denique (f.54-60) דינים *Constitutiones*
 4: s. l. [Lubl.] (*fin. fer.* IV.21. *Ijjar*) 1611.
 [Approb. nundinis Gnesen data fer. III.25. Nisan שסו (*sic*), i. e. 1607, subscribitur a Mard. Jafe et Simon Auerbach b. David. *W*¹³1547. Libellus rarissimus fertur ab *Asulai* II p.42, ubi anon.]

MOSES b. Serach v. Moses Eidlitz.

MOSES di Segovia v. Moses Benveniste.

MOSES b. Simcha ex fam. Knobel v. M. Loewenthal.

MOSES b. Simon v. Moses Frankfurter et Moses Margalioth et M. Blumen-thal.

- ⁶⁵⁶⁶ MOSES b. Simon ex Amsterdam. [Forte idem ac, Moses Frankfurter?]

אליה נביא inter Prec. varr. N.3214 (1701).

- ⁶⁵⁶⁷ MOSES b. Simon Chassan, seu M. Meinsters, Vindob. [*Mehlführer* ap. *W*¹p.870 Nostro tribuerit Annot. in lib. R. Salom. Ohel Lubl. 1660 recusum; sed v. sub Ahron Kohen p.723.]

1. פנים מסבירות *Facies explanantes* Nov. halachicae 4: *Prag.*, typ. Mos. Kohen. 1693.
 [Non „per“ Mos. Kohen, ut *W*³1596, v. *Sect.* III.]

- ⁶⁵⁶⁸ MOSES Sofer, Rabb. Pressburg. [Natus F. a. M. A.1762, mrt. 2. Octobr. 1839, v. *Philippson*, A. Z. d. J. 1839 p.549 et allocutionem seu Testamentum Germ. versum ap. *Jost*, Israel. Annal. I,354; cf. quoque *Alexandersohn*.]

1. חתם סופר (שׂו״ת) *Sigillum scribae* in Josef Karo: *Mens.* II. f. *Pressb.* 1841.
 2] Additt. ad Josef Ibn Megas: *Nov.* in tractt. Schebuot q. v. (1826).
 3] Introd. in Moses Nachmanides: *Nov.* in tractt. Kidduschin q. v. (1826).

- ⁶⁵⁶⁹ MOSES Soncino. [Typogr., cui perperam in Catal. Bibl. Bodl. (II,801b ed. novae) ap. *W*¹1661 tribuitur lib. מנרל עון s. l. e. a., i. e. inscriptio stemmatis, liber ipse, ut jam suspicatur *Rof.*,

Ann. p.49 n.44 est Salomo Isaki: *Comm.* in Pent., *Arimini* ca. 1525-6 q. v.]

- ⁶⁵⁷⁰ MOSES (Moeschel מועשל) Spira b. Jakob b. David Kohen.
 Additt. in (patr.) Jakob Spira: *Tentorium Jakobi* q. v. [*W*³1601d] (1719).

- ⁶⁵⁷¹ MOSES (Josef) Spiro Kohen, ex Habern (in Bohemia).

1. מסילה לאלהינו *Via aggesta Deo nostro*, semita (נתיב) I: seu introd. (הקדמה): דרך הישר *Via recta* contra Preces kabbalist.; II: ברית *Foedus Abrahami* Nov. halach. sec. ordinem praeceptorum in Pentat.; III: רביד *Torques aurea* Exposit. et Nov. haggad.; cura Mard. Gyarmuth f. *Prag.*, *Gerzabek*. 1810.
 [A.1710 ex *Rebenst.* 597 (Lat.) in Cat. Bibl. Bodl. IV,649b.]

MOSES Sprinas(?) v. Moses b. Isak R. Oser.

- ⁶⁵⁷² MOSES Steinhard (Steinhardt) b. Josef, Fürthensis. [Patrem v. sub Josef Steinhardt.]

Germ. vertit et sec. systema Copernici exposuit portam I lib. *Officia cord.* Bechai b. Josef q. v. (1765).

[Primum specimen Germanici puri, sec. *Zz. G. V.* 451d.]

- ⁶⁵⁷³ MOSES Stendal, seu Stendel. [Non שתנרל, ut *W*¹1667, ubi „Hannoveranus“, forte propter locum descriptionis per Editricem, Stendal est locus prope Magdeburg; neque שערל ut Cat. ms. in *Serap.* p.108 n.361. Aetatem incertam non multum ante 1586 habeo.]

תהלים בוך v. inter Biblia Germ. N.1280.

- ⁶⁵⁷⁴ MOSES Teitelbaum (טייטלבוים), ex „Dattelbaum“ corruptum?, Rabb. Ujhely (איהעל in Hungaria).

1. מעין טהור *Fons purus* Regulae menstruationis, adjectis aliis ad officia feminarum spectantibus, ut de salientia carne etc. Germ. (lit. quadr. punct.); edid. Abraham Nisan Süss Levi
 8. s. l. ap. Michael פארעכטא פ. 1850.

- ⁶⁵⁷⁵ MOSES Ibn Tibbon b. Samuel b. Jehuda, Montepessulanus. [A.1244-74 navavit praecipue operibus ex *Arabico* vertendis, componendisque nonnullis hebr., quae nec correcte nec perfecte

MOSES Ibn TIBBON

recenset W1668 (cf. ³p.13.⁴p.783.747.752-3 ad ad p.927, *Pas.* 40) ^{1,3}1657 (*Uri* 407, cf. ²p.1390 n.597), adde ³29; ^{1,3}264: Elia (v. *Asseman.* ad Cod. 292,² ubi A.11911), ³775d: Jehuda (v. infra ad op.B¹) et ¹2223: Timon (חִיטוֹן, cf. *Vat.* 342, *Urb.* 39? forte alterum est patris); nonnulla tantum nominat *Rof.*, Diz. (p.313, ex quo more suo excerpit *Ghirondi* p.236). *De Castro* l.p.70, ut passim alii, cum Nostro omnino confundit patrem Samuel Ibn Tibbon et avum Jehuda Ibn Tibbon (qq. v.); ex Nostro vero effectus est Jehuda b. Tachin Maimon (*Renan* p.151 ex W³p.13!) atque „Mos. b. Tabora b. Sam. b. Schudai“ ex *Fabricio* III p.231 citatus, non vero recognitus a *Renan*, Averroes p.151. Auctores obiter de Nostro loquentes recentiores ad singula citabuntur; inter superiores ex *Is. de Latas* hausit, sed confusione consueta laborans, aliosque seduxit *Gedalya* (f.42b ed. Amst.), neque omnia remove hucusque potui dubia; tamen brevem enarrationem periclitabor operum, quorum plurima in Catal. MSS. fusius recensebo, inclusis effectis et dubiis.

A) Versiones, auctoribus Arabicis:

I) *Averroes*: ¹ in Aristot. opp. physicalia et metaphys. potissimum compendia (omnia e. g. in Codd. Canon. 48.63), scil.

a) *Phys. ausc.* (op. excus.).

b) *השמים והעולם* (כללי) *de Coelo et mundo* compendium.

c) *הגיה והפסד* *de Generatione et corruptione*, A.1250 versum (Nomen Moses [ben] desideratur in Codd. nonnullis, ut in Vindob., v. *Deutsch* p.139 sq., ubi in enumerandis (ex Catalogorum Indicibus vel ex *Wüstenfeld*) Codd. et Versionibus confusionem exhibet apud illum non stupendam, prout Averroem translatores dicit; Jehuda in Cod. *Ufb.*, nunc *Hamb.* 261, v. W³p.13,820 et Timon W¹2223); Latine excusum interprete *Vitale Nisso* (v. supra p.764 ad op.21 notam).

d) *אמורה עליונה* *Meteora* Comm. medius, seu Summa, prout exactius Latine vertit Elia del Medigo q. v. p.945 op.5. Opus in eundem lib. composuit pater Samuel Ibn Tibbon q. v.

e) *הנפש* *de Anima* Comm. medius, versus A.1261, non 1240 ut ex Cod. *Paris.* 305 *Dukes*, Litbl. IX,360, nec 1241 ut in Cod. *Rof.* 935, qui recte lectionem Cod. 1210 praefert, quamquam argumento infirmo [ejusdem quoque libri interpretes ferunt Nostri aequalis Schemtob b. Isak, e. g. in Cod. *Lips.* XXVI,4, ut constat ex initio, ap. *De-*

litzsch p.292, qui tamen repetit errorem *Rof.* ad Cod. 538, hincque nugator *Deutsch* l. c. p.141 emendandum dicit *Wüstenf.*!]. Cf. quoque infra sub *Honein*.

f) *הנפש* (כללי) *de Anima* Summa seu Compend., v. interim ad Cod. *Warner.* 85.

g) *הרוש והמחוש* (קיצור) *de Sensu et sensato* Compend., seu Paraphr. (Latine excusa), Montepessulano A.1254 versum. [Lib. *de Somno et vigilia* a Salom. b. Mos. Melgueiri (*sic*) non ex Averroes (ut adhuc *Renan* p.152) sed ex *Latina* Aristotelis Versione hebr. versus est, ut ex Cod. nuper acquisito didici (prout lib. *de Coelo et mundo Avicennae* ex Lat. vertit), sed cum Nostri opp. passum occurrit in Codd. iisdem, unde puto eidem tribuitur Versio lib. *de Sensu et Meteorum*, prout conflictam habeo a *Sabb.* hujus Versionem *Reipublicae* Aristotelis, ejusque citatum ex עמים אור male ad interpretem refert W¹p.221, hinc repetit ^{1,3}2007, hinc denique MS. *Paris.* exstare putat Zz. Z. G. 472! cf. infra.]

h) *מה שאחר הטבע* *Metaphysicae* Epitome, finita fer. IV.25. Sivan 1258, ex Hebr. Lat. per Jakob Mantinum q. v. (p.1238 op.13).

 Compend. *Logices*, quod Nostro tribuunt auctores superiores, imo ipse *Rof.* ad Cod. 208,² et in Diz. (et hinc *Kirchheim* ad Asulai p.150, unde *Renan* p.149 „une traduction presque complete des Commentaires“, cf. supra sub Jakob Anatoli p.1180 et infra ad III), interpreti pertinet Jakob b. Machir (q. v.), ut etiam *L. Animal.* XI-XIX (v. *Assem.* ad Cod. *Urb.* 42 contra *Bart.* ap. W¹p.19).

² *Averroes*: ביאור ארניוס *Comm.* in *Avicennae Carmen* medicum (ספר החרוזה המיוחס לכן) צינא, non הכוזה ut W³p.16,1217; „librum *Richimatum* (!) qui intulatur *Béchine*“, „vel *Ziem*“ in ed. Lat.), A.1260 sec. epigr. Cod. *Scalig.* 2,⁴ (f.61), eadem vid. Versio in Cod. Vindob. CXLVII, ubi nugator *Deutsch* interpretem Salomo b. Abraham Ibn Dior (!) sibi effinxit ex Catal. *Opp.* ad Cod. 1134F., ubi hoc opus omnino non exstat!

II) *Avicenna*: קאנון *Canon*, A.1272 Montepessulano versus sec. *Lilienthal* ad Cod. 220,³ mihi maxime suspectus; cf. ad Cod. *Bislichis* 15, ubi Versio Samueli tribuitur. — Nostri notitia medica citatur a *Simon Duran*, בנן אכזה in fol. f.43b, una cum *Avicennae* et *Ali Ibn Rodhwan*, cujus *Comm.* in *Galen* *Artem parvam* Samuel

MOSES Ibn TIBBON

vertisse dicitur (v. ad Cod. *Scalig.* II,¹⁴).

III) *Bathliusi* (cf. Arab. ap. *Uri* 400): ענולות רעיונות *de Sphaeris speculativis* (v. ad Cod. *Opp.* 1181Q. etc., cf. *W*¹³1657; *Dukes*, Litbl. IX, 620, XI, 302 n.17, ubi temere *Uri* erroris accusat! cf. *Ersch*, Encykl. S. II vol. XXXI p. 67 n. 52). Idem vid. „Theologia“ *Ptolomaei* (scil. Bathalmiusi pro Bathliusi) ap. *Plantav.* n. 56 (*W*¹p. 970) et op. *Ptolomaei* ap. *Huetius* (ap. *W*¹p. 901), cujus Cod. eundem habeo ac Suppl. *Paris.* 13 (15?) ap. *Dukes*, Litbl. IX, 619, 620; v. ad IV.

IV) *Parabi*: (הנמצאים) התחלות הנמצאים, seu ההתחלות *Principia existentium* (*natural.*), excusum per *Filippowski* (in lib. האספיקה pro A. 5410 seu 1849-50 p. VI) sub nomine Samuelis Ibn T.; quem tamen alter tantum Codd. *Mus. Br.* (Saec. XV.) nominat, prout eum sistit *Bart.* (ap. *W*¹p. 19.1099), eoque teste nominat *Rof.* ad Codd. suos 207,³ 286,³ 776,⁵, imo sine teste introducit in Cod. 771,⁹ et in Diz. (p. 313); interpretem non nominat (ut a *Zd.* didici) Cod. alter *Mus. Br.* (ubi in fine totius Cod. scriba Sal. etc. [יביכה] ap. *Filip.* est יביכה לבי Romano urbe Viterbo fer. VI. 18 mensis IX. 1273), nec Cod. ap. *Gg.* Ztschr. III, 286 n. 41, *Canon.* 17; *Mosen* vero nominant Codd. *Paris.* 305, Suppl. 15 (*sic* ap. *Munk*, Dictionnaire des sciences phil. II, 380; — n. 13 ap. *Dukes*, Litbl. IX, 619, cf. p. 195; idem vid. Cod., quem olim possedit *Huetius* ap. *W*¹p. 901) et *Orat.* 25 (sine nomine ap. *W*³p. 5), *Monach.* 234,², idemque nomen recentiore manu adscriptum Cod. in 4. n. 23 cl. *Zzii.*, unde potius Nostri nomen in Codd. nonnullis ejectum habuerim. — De conficto ap. *Sabb.* tit. ההתחלות ההגיון v. *W*¹p. 8; jamque monuimus, Nostro (et ejecto nomine quoque patri Samuel) perperam tribui Averrois compend. מלאכה (כל) ההגיון, forte ex confusione cum *Maimonidis* מלוח ההגיון (v. op. 2), ad ea quae supra p. 1892 sub *Mos. Maim.* attulimus, addendus *Lilienthal* ad Cod. 307,⁷, ubi rursus auctorem Arabem *Parabi* sistit (cf. Cod. *Val.* 283,⁸, ubi מלאכה ההגיון *Josef Caspi* [=גדור הכסף] sec. *Farabi* [*Ersch*, Encykl. S. II vol. XXXI p. 71 n. 70, ubi leg. *W*¹p. 541], praecedit vero 283,⁷, ubi interpres *Moses b. Salomo*, v. supra p. 1892); *Farabii* 5 capp. introduct. in *Logicam* forte a *Samuele* versa putat *Assemanus* ad Cod. *Vatic.* 49; sed *Versionis*, quae exstat in Cod. *Bislichis* 77, auctorem *Salomonem* [ut puto *Ibn Ajub*] citat *Abr. Bedarschi* (v. Cod. *Warner.* 10 f. 132b); Cod. MS. *Mich.* 176 non pa-

rum discrepat, tamen versionem vix omnino aliam putaverim.

[V] *Fergani*: לוחות התכונה *Tabulae astronom.* ed. *Ven.* 4°, ap. *W*¹p. 195.900 et *Rof.* Diz., effictae forte ex confusione aliqua cum lib. יסודות (cf. *Sabb. s. v.*) scil. *Euclid.* v. infra IX.

VI) *Gazzali*: in *Aristot.* ap. *W*¹³16 et ⁴p. 18, *De Castro* p. 71, ex confusione cum *Mose Narboni* q. v.]

VII) *Gézzar (Ibn ol)* (*W*¹³⁵=29, nomen corruptum ap. *Kirchheim* l. c.): צידה הרכים *Viaticum viatorum* A. 1259 versum (cf. *Zz. Z. G.* 215 n. 4, feria 4. tamen verbo ברביעי expressa legitur quoque in Cod. *Bislichis* 13, cf. *Add.* ad *Uri* 413 et supra p. 1124).

VIII) *Honein* (q. v.): א) מבוא *Introd.* in artem medicam forma erotematica, v. interim ad Cod. *Scalig.* 2,¹⁰.

b) אפוקרט פרקי אפוקרט *Aphorismi Hippocratis* una cum *Comm. Mosis Maimonidis* (q. v. p. 1919); A. 1258-68.

IX) *Ishak b. Honein*: יסודות *Elementa Euclidis* cum *Hypsicl.* etc. ex emendatione per *Thabit*, Montepessulano A. 1270 versa, sec. epigraphin Codd. variorum (v. interim ad Cod. *Warner.* 47), sed versionem omnino fere eandem exhibent Codd., qui interpretem ferunt *Jakob b. Machir* (q. v. p. 1233), cujus praef. legitur in Cod. *Uri* 431, unde de Nostro interprete dubitavi (praef. ad *Jeh. Ibn Tibbon: Testam.* p. VI); quoad aetatem tamen, certe tunc temporis jam provectam, dubitari nequit, Noster enim in lib. ליהוה *Levi b. Abraham* (cf. *Zz. Z. G.* 471) formulā ישפץ citatur (ap. *Gg.*, in החלוק II p. 18, cf. p. 20, ad p. 19 lin. 1 cf. *W*³p. 1100 sub *Samuel*⁷ et cf. infra sub ⁸, atque ... הדיעו ההגולה sub *Esra* in *Comm. anon.* in A. *Ibn Esra* בספר יסוד *Luzz.* I, 116); et cf. infra sub XI.

Suspectum habeo lib. *Alexandri Aphrod.* de Anima, quem ex Arabico *Isaki b. Honein* a Nostro versum se possedisse dicit *Huetius* l. c.; *Alexander* passim citatur ab *Averroce*, supra I, e.

X) *Razi*: אלקארוארין *Antidotarium*; versionem Nostri finitam 2. Nisan 1257, omnibus Bibliogr. ignotam, delexi in Cod. MS. *Mich.* 51 f. 74 sq., MS. Arabico (Cod. *Marsh* 537) et Latina excusa integriorem.

XI) *Anonymus* Interpres *Comm. Themistii* in *Metaph.* lib. λ (באשר הנרשם באות למה), A. 1255 (v. *Delitzsch*, Catal. p. 305, *Zz.* Add. p. 324, *Gg.*

MOSES Ibn TIBBON

Melo Chofn. p.63 n.63 et nos ad Cod. Warner. 20,⁴ et Canon. 63); Latine per M. Finzi q. v. p.981. [Interpretes Arab. Abu Baschar Mata et Schamli nominat al-Kifti ap. Casirium p.306, Wenrich, de auctor. Graec. p.287, ubi Vers. hebr. et Lat. desideratur.]

XII) *Anonymus: Almagestum* tractt. IX, finitum 15. Cheschwan 35 (1274), Cod. nuper acquisitus, initio impf., ubi accedit Averrois Compend. Almagesti, unde corr. puto *Pasin*. Cod. 168 et *Jos. del Medigo* (ap. Gg. l.c. p.14 et 54, hebr. p.12), qui Jehudae et ejus filio Samuel Versionem libri tribuit atque Compendii, quod nonnulli *Averrois* tribuerint; sed postremum interpretem fert Jakob Anatoli (A.1231), cui (rursus cum superiore Alexandrino confuso) etiam lib. *Albatani* adscribit! Cod. Vindob. CLXXIV conditionem frustra in Catalogo quaeras, ubi tantum Codices locupletiter enumerantur, revera ex *Wüstenf.* et *Wenrich* repetiti, linguâ etc. discrepantes, partim Arabici partim ipsum Averrois Compendium, vel compendium Jehudae b. Sal. Kohen (in lib. החכמה) exhibentes!

XIII) *Moses Maimonides: a, b, c, d, e v.* opp. excusa 1-5.

f) Comm. in Aphorism. *Hippocratis*, una cum iisdem ex Versione *Honein* (supra VIIIb).

g) המאמר הנכבד (v. supra p.1919, iv).

B) Opera propria:

¹ הכולל; *Gedalja* titulum tantum exhibet, forte ex confusione cum Lewi b. Abraham (cf. Zz. Z. G. 471), argumentum ex *Sabb.* ap. *W¹p.900* ex Versione המצוות ב' petitum habeo (supra p.1880); cf. quoque הכולל מאמר *Josef Ibn Wakkar* (v. s. v. ap. *Ersch*, Encykl. S. II vol. XXXI p.102, cf. *Monach.* 23? כ"ח VIII, 104?).

² לקט שכחות *Collectio oblationis* (*Gedalja*).

³ המבן et עשרת הדברים (*Gedalja*), Salomo b. Moses Melgueil auctorem dicit Zz. Z. G. 472, qui eundem fert „Samuel“ b. Mos. ap. *Is. de Latas*, ex quo *Gedalja* auctores confuderit; sed v. sub ⁶.

⁵ מיקרוקוסמוס *Microcosmos* (ex versic. finali, ubi vero ad האדם spectat), seu קצר מן הנפש et Compend. *de anima*, ut dicit in exordio dissertationumculae, ad instar corollarii (חורם הבניה) ad librum quendam, ubi ex dictis (vel fatis?) majorum quae ad animam spectant collegit (cf. Registrum ad Catal. *Mich.* 345, tamen versic. initialem usque ad 2 verba ultima sibi sumpsit Editor lib. יסוד

שירים N.3501 initio praemoniti), exstat quoque in Codd. *Uri* 407 (*W³1657*, Litbl. XI, 303), *Vat.* 292,² (*W^{1.3}264*), *Paris.* 110 (sic) et copia *Sinzheimerii* ap. *Carmoly* (Litbl. II, 235, cf. p.314), neque aliud vid. opus in Cod. *Ufb.* 331 (*W³775d*), hincque Nostrum praeter rem Interpretem libri homonymi *Josef Ibn Zaddik* conjecturatum ostendi supra p.1543.

⁶ פאה *L. Anguli*, Cod. MS. *Opp.* 381Q., cujus argumentum rursus *Sabb.* (ap. *W¹p.901*) sistit mathematic. ex Arab. versum! Est revera expositio locorum haggadicorum (*Zz. G. V. 400*), potissimum apologetica (*Jüd. Lit.* p.409), ut apparet ex introductionis initio: מפני כי ירעה חכמי הגוים ההחכמו לנו לחקור דברי קבלתינו וילענו עלינו ועל ההלמוד קרמונינו הקדושים מחברי ההלמוד פרסם *Isak Schafrut* in praef. ad introd. jam spectare vid. *Sam. Zarza* in introd. ad סכלל דע כי חכם א' נהב כי ההגדות Cod. *Uri* 325 (הנמצאות בהלמוד ובמדרשות יחלקו למינים הרבה). Cap. 1 locum *Abot V, 1* tractat (cf. *W¹p.820*), unde forte עשרת הדברים n.⁴ et n.⁷? — Idem suspicor opus „de hyperbolicis Rabb. narrationibus“ etc. in Cod. *Vat.* 274 (ita pro 394 ap. *W¹p.901* n.11 legendum puto, cf. de *Castro* I p.72), ubi expositio in Genes. XXXII, 1 ex lib. הדרשות (cf. supra p.1935, ubi adde *Abr. Maimon.* כ"ח II, 8) et 298,¹ ubi ² פ' על הגדות שבהלמוד (v. infra ad ¹¹), ut ex initio apparet 1 imperf., sequitur ³ פירוש על המדות והמשקלות (desid. ap. Zz. Z. G. 535, sed v. *Ersch*, Encykl. S. II vol. 31 sub *Josef Ibn Akinin* p.50 n.31d).

⁷ פירוש *Comm.* in tract. *Abot* (*Plant.* 564 et *Bart.* ap. *W¹p.901* n.12, ubi in מדרש שמואל i. e. *Comm. Sam. Uceda* citari praetendit!), vel ex op.⁶ vel ex patris versione *Comm. Mosis Maimonidis* effectum habeo.

⁸ פירוש *Comm.* in *Pentat.*, quem *Gedalja* (ap. *W^{1.3}1986*) primum una cum הרים יקון auctori Salomo b. Jehuda Ibn Tibbon tribuit, exstare in *Bet hamidrash* Londin. nescio a quo didicit Zz. Z. G. 481, sed ibid. sub N.517 vidi excerptum vel citatum in locum famosum *Ibn Esrae* כי מאור (Genes. cap. 2.), quod offendi quoque in *Supercomm. Jos. Caspi* (*Ersch* l.c. vol. XXXI p.68 ad op.22a) et *Sal. Ibn Jaisch* jun. ex Guadaluara (Cod. *Uri* 106) et jam auctoris dubii, discipuli Levi Kohen (cf. supra p.1696 sub Meir b. David, cf. *Kirschheim* ap. *Frankel* Mtschr. (sic) IV,

MOSES TOLEDANO

108); MS. vetus citatum ab *Asulai* (1,144, ap. *Benjakob* minus exacte omittitur הנזכר, scil. citatum sub Meschullam b. Mos.) vid. *Isak de Lattas*, qui forte librum supposuit ex citatis dispersis e. g. ap. *Jos. Caspi* (*Kirchh.* l.c., cf. *S. Zarzah* f.6d et 53d, v. supra ad VIII, cf. כ"ח VIII,196); vel huc spectat כמעשה בראשית ויל כרעם של הר"ם in Cod. MS. *Opp.* 1159Q. f.83b-87?

⁹ פירוש *Comm.* in *Canticum* in Cod. *Uri* 318 (v. Add. nostra, *W*³p.820), *Rof.* 590, *Monach.* 264; *Comm. anon.* in Cod. *Lips.* XXX,⁵ (p.295 ap. *Delitzsch*), quem *Zz.*, Add. p.320, Nostri suspicatur, exstat quoque impf. in Cod. *Opp.* 1159Q. f.71. Nostri expositionem persequitur *Immanuel b. Salomo* (*Ersch* l.c. sub Josef Ibn Aknin p.57). „Samuel“ auctor *Comm.* in *Cantic.* citatur a *Menachem b. Jakob* in Cod. MS. *Opp.* 1172Q. f.21.

¹⁰ פירוש *Comm.* in *Salomo b. Gabirol*: אזהרות, ed. *Ven.* 4° (sic ap. *Sabb.*, ap. *W*¹p.901 op.9 in 8°); forte ex citato in *Comm. Zemach Duran* (Litbl. XI,325, cf. *Goldenthal*, Catal. p.34) efficta, opus ad Nostri priora pertinere vid.

¹¹ הקנינים (*Gedalya* ap. *W*¹p.901), unde sic emendat *Benjakob* pro ההנינים ap. *Asulai* l.c., sed v. supra sub ⁶?

¹² Expositio loci in הסדע ס' *Mos. Maimon.* in Cod. *Opp.* 939F., anon. quidem, sed Nostrium auctorem suspicatur *Dukes* (Litbl. XI,302) ex citato *Comm.* in *Cantic.*, v. f.33 lib. גמרה הברה lin. 7 a fine, ubi auctorem *Hillel* sibi excogitavit *Edelmann* propter sequ. exposit. in *Moreh* I,58; idem procul dubio in Cod. *Uyb.* LXV, ubi *Majus* (consistente *W*³p.1099) auctorem *Samuel Ibn Tibbon* suspicatur, quia אנרה הה"ם praecedit (ut quoque in Cod. *Opp.*), ut re vera sub Samuele יהיה האחרון על ענין ההברה יורה idem auctore *Samuel* recenset *Pasinus*, Cod. 139 sub.V (cf. Cod. 41 „de unitate“ eodem auctore, ubi nihil ap. *W*⁴ p.918).

¹³ Expositio in lib. *Moreh* (v. supra sub *Isak b. Natan* p.1144).

¹⁴ Animadversio in Quaestionem patris (jam defuncti) ad *Mos* en *Maimonidem*, q.v. supra p.1900.]

VERSIONES EX ARAB.

- 1] *Moses Maimonides: Dialectica* q.v. op.114 (1538).

[A.1244 versa fertur.]

- 2] *Ejusdem Expos. vocum logic.* op.91 sq. (1550 etc. et 1527).

[*W*^{1,3}; exeunte A.1254 versa, v. supra p.1891.]

- 3] *Ejusdem: L. Praeceptorum* op.62 sq. [1516-8 etc.].

[*W*¹p.901. Versionem ante A.1262 factam habuerim, ubi Interpres postremus supra p.1881.]

- 4] *Ejusdem: Epistola ad sapientes Massiliae* op.118.

- 5] *Ejusdem: Comm. in Mishnam Fragm.* op.73 q.v. (1847).

- 6] *Averroes: Compend. libri Auscult. Physic.* q.v. (1560).

[*W*¹p.19: *Samuel*, ³p.13 *Jehuda b. Tachin* etc. sed v. p.820, *Rof.* ad Codd. 146,171,208 et forte 312,³. Codd. alii sunt: *Ufb.* 85 nunc *Hamb.* 261 et 180, *Par.* 314,¹, 350; *Gg. Ztsch.* III,386,35 („Auszug aus Arist.“), *Opp.* 1186Q., *Canon.* 63, *Mich.* 760 (v. Registr. p.351), apud *Netter* bibliopolam *Vindob.* 17,¹. Hinc suppl. et corr. *Wüstenfeld*, *Gesch. der arab. Aerzte* p.106 n.9 et *Delitzsch*, Catal. p.109, qui confundit *Comm.* medium (interprete *Kalonymos*) cum *Compendio* nostro; quod in ipso passu finali ab eo excerpto citatur, atque circa A.1250 versum vid., forte ante librum *de Generatione*.]

- 576 *MOSES Toledano* (טולדאנו) b. *Daniel*, ex סלה.

[Cf. *Ghirondi* p.112,114. Homonymus superior A.1641 ap. *W*^{1,3}1669, *De Castro* p.I p.568.]

1. מלאכת הקודש *Opus sanctum* Supercomm. in *Sal. Isaki* in *Pentat.*; redegit *Meir Toledano*, edid. *Jakob Toledano*

f. *Liv.* (כיתו נאמן) 1803.

[Initium redactionis (העקתו וסדורו) mense *Cheschwan* ולישרי (exeunte A.1795), finis fer. I.16. *Adar* A. ימים הבונה ליצירה i.e. 1798. Exstant 5 praefationes ad 5 opp. proposita in unum redacta, v. *Rebenst.* 587.]

- 657 *MOSES de Trani* b. *Josef*, compend. מביט

MaBIT, Archisynagogus (ראש סדינה) *Zafat*. [Natus A. סרה, mrt. A. י"ט אחרון של ט"ש... פסח כשכרם עקב רב, postquam 54 A. judicem egit; ita nepos *Moses* (*W*³1557b) in praef. ad patris opus, ap. *Conforte* 36a, qui „ergo“ aetatem A.80 concludit, quemque alto praeterit silentio *Asulai* I f.68, qui A. fatalem 1580 correctiorem habet, et hinc *Rof.*, Diz. (p.319) A.1500-80 sistit. A. ה"ט ליצירה ex praef. filiorum Nostri *Salomo* et *Josef* notat quoque *Conforte* f.35b,

MOSES TRIETSCH

ubi vero officii Anni 40-50 sistuntur (sec. emend. *Casselii* in nota), Noster tamen A.1525 iudex institutus est! Dies fatalis quidem in praef. nepotis ad Resp. Josef, nocte feriae I, quod cum calend. A.1585, non 1580, congruit, unde illum A. sistit *Zz. Z. G. 229*, *Cassel* vero (l. c.) diem argumentum non fert, Annum probat ex 54 Annis officii (neglectis ut puto a *Zz.* propter contradictionem) et eo, quod Nostri filius Josef, qui A.1639 defunctus, aetatis 71 (ita corr. supra p.1536), A.1568 (*Tischri* 329) natus (quamquam et hic dies non congruit, ut monet s. v. ap. *Ersch* l. c. supra), defuncto vero Nostro 12 A. natus erat. Forte etiam in voce בשמים literae שם Annum indicant. Dies ergo fatalis 22. Nisan 340 (8. April. 1580). — Annum natalem א"ר"ה A.1505 sistit *Zz.*; pater Josef enim A.1502 (ה'ר"ס ה'ק"ב) in Turciam venit, ubi Noster Salon. natus est; id argumentum silentio praeterit *Cassel* (in nota 2 ad f.36a), qui A.1500 praefert (teste allato *Asulai*, qui vero de A. nativitatibus omnino non disserit), innixus analogia computationis (sed A. א"ר"ה ab aliis acceptum habuit nepos) et A. aetatis 80 ap. *Canforte* conjecturato quidem; sed de illis satis! Nostrum laudat quoque *Gedalia* f.51a ed. Amst. — אגרת אלוהים (Sabb. ap. *W*¹p.823) A. הרצ"ה compositum, de redemptione polemica tractasse vid., v. op.2 f.102. *Resp. MS. Opp.* ap. *W*⁴p.911 et קריה ארבע ap. *W*¹p.824 (cf. sub Menachem Rabba) non exstant.]

1. אגרת דרך ה' *Epistola via Dei Ethice* (ff.12) 8. Ven., *Al. Bragad.* 1553.

[Opusculum rarissimum, fere ignotum, tempore pestilentiae A.1546 compositum est.]

2. בית אלהים *Domus Dei Ethica et ritualia* 3 portis; acc. פרק שירה (N.3285) cum Comm. (ff.120+6+10) f. Ven., di Gara,

typ. *Bomberg.* (השלח *fin.fer.* V.20. *Sivan*) 1576.

[*W*¹⁻³1557. A.1581 ex *Hydio* ap. *W*¹ jam correctus in Catal. novo II,800a.]

3. קרית ספר *Civitas libraria* (seu *litoris*) de fontibus constitutionum sec. ord. Maimonidis; praef. est Elia Menachem Chalfen b. Abba Mari, medicus (ff.253+3) f. Ven., *Al. Bragadini.* 1551.

[*W*¹⁻³. A.1553 ex Sabb. repetunt Cat. ms. et *Mich.* 3880, quamquam A. verbis עשרה ואחת exprimitur, 5. nimirum Ducis Franc. Dona.]

4. שאלות ותשובות *Quaesita et Responsa* 3 Ptes. (Voll. II); edidd. filii Sal. et Josef, cura Natan

Gota (גוטה) b. Isak b. Abraham f. Ven., *Giov. Caleoni* (שפט „1629“ et הש"ץ 1629-30. [*W*¹⁻³, ad. ³p.400 n.893, p.1063 n.2008, ubi A.1599])

- 6578 MOSES Trietsch. בן כה' טרייטש, ubi nomen patris desideratur, vel ר"ה Hirsch? *Epistola* ad societatem (חרל"ע); VIII,85 Collect. מאסף N.3713.

MOSES b. Uri Phoebus v. M. Philippson.

- 6579 MOSES Ventura (ווינטורה) b. Josef, ex Tivoli, Palaestin. oriundus. [*Asulai* p.134. Opus elaboravit in שלישטריא i. e. *Silistria*.]

1. ימין משה *Dextra Mosi* i. e. Josef Karo: *Mens. instr.* de mactatione et Terefot cum Annot. Mos. Isserlis et Comm. collecto ex Sam. di Medina, Sal. Kohen, Josef Ibn Leb etc.; sumpt. Sal. Ferrarensis, per (עזר המחוקקים) typogr. Chananja Marun b. Mardochoi 8. Mant., in aed. *Jeh. Sam. Perugia et filii* (ושבו) 1624.

[*W*³1544b=2p.1309 n.252*! *Zz. Z. G. 260.* — Ed. 1597 ap. Sabb. et *W*² effectam habeo, prout ex abbreviatura מ"ט et carmine David Vital in ed. sequ. *Mosen Sacut* effinxit *W*³p.794.]

2. — acc. David Vital: *Carmen* (f.54), II. Abraham Misrachi: *Memoria pro filiis Israel* (f.56), III. Israel Nagara: *Mactantes puerorum et Editoris Chajjim M. b. Abraham Additamenta* collecta [*W*³] 8. Amst., in aed. *Ahron Antonez* (והוא יחן et סביה ה' et ובעה) 1718.

- 6580 MOSES Wallich (וולך) b. Elieser Wormatiensis.

1. מושלים *Fabulae* seu קוא בוך *Kuhbuch* *Fabulae* ex Berachja Na'kdan et Isak Sahula Germ. cum figuris. 4. F. a. M. (בחילינו שלוח) 1687.

[*W*³41344c=2p.1369 n.448 (cf. *Serap.* p.14 n.212)

ex tit. librum eundem suspicatur ac homonymum auctore Abraham b. Matatja (q. v.), auctor Noster vero in praef.: „Kein andres nie... kam mir vor Augen, dass mag ich sagen... es wert (וורט= wird) sonst geheissen *Kuhbuch*, geh Einer und such, Jahr und Woch, und die Schuch zerreiss, rein und weiss Papier etc.“]

- 6581 MOSES Weigersheim, seu Weikersheim, Kohen. [b. פייסהף in acrost. ?]

הרב דרכוני זיה *Stimuli aurei* Comm. in tract. Talmud. Schekalim N.2050 (adjectis *Resp.* nonnullis) (1785).

MOSES WESEL

⁶⁵⁸² MOSES Wesel b. Baruch Bendet.

Addit. (הוספה בואר) ad (patr.) Baruch Wesel:
Fons benedictus q. v. (1771).

⁶⁵⁸³ MOSES Witmund b. Eli Natan. [Sic nomen plenum ap. *Sabb.* in indice auctorum, unde non dubito, quin idem sit Josua (Moses) b. Eli Natan q. v.]

יִשְׂרָאֵל v. inter Apocrypha N.1358.

MOSES b. Zebi v. Moses Glogau et Moses Ribka's et M. Bock.

MOSES Zeitels v. Moses b. Josua.

⁶⁵⁸⁴ MOSES (Model מֹדֶלֶל Zell זֶל), ex Altona. (מֹדֶלֶל אֶלְטוֹנָה *Epistola*; VI,165 Collect. מאסף N.3713.

MOSESSOHN v. Ahron b. Moses.

MOTAL v. Abraham Motal et Benjamin Motal.

MOTOT v. Samuel Motot.

MOUBNER v. Josef Neubner.

MOYSES=Moses q. v.

MUATI v. Moses Muati.

MUEL=Samuel (b. Salomo ex Falaise) q. v.

MÜHLHAUSEN v. Jomtob Mühlhausen.

⁶⁵⁸⁵ MUHLIUS (Henr.), Bremensis, Prof. p. o. Kilon.

- 1] Vers. Lat. *Epistolae* Aristotelis [spur.]; ap. Jo. a Lent: De moderna theologia p.6 q. v. (1694).
- 2] — ap. Jo. Buxtorfium (*nep.*): Catalect. p.261 q. v. (1707).

[Apologiam Talmudis praemissam T.VII Opp. *Cocceji* ed. Francof. (sec. W²p.969) in ed. Amst. 1701 non exstare didici.]

⁶⁵⁸⁶ MUISIUS (Sim.), Aurelianensis.

1. Variorum sacrorum specimen variis e Rabbini contextum [una cum: Assertionem verit. Hebr.] 8. Par. 1631.

[Excerptum est ex *Ibn Esra*, *Isak Abravanel*, *Isak Arama* etc. in Pentat. — Exstat quoque in Opp. omn. ed. 1650 et in *Crit. sacr.* ed. 1660 etc. v. Cat. Bibl. Bodl. II,807b.]

⁶⁵⁸⁷ MULDER (Samuel Israel), Dr., Inspecteur der Godsdienstige Israelitische Scholen. [Natus 10. Junii 1792. Nomen male Moldar pronunciat *Delitzsch*, Zur Gesch. d. h. P. p.113.]

1. Lets over de begraafplaatsen der Nederlandsch-Israelitische gemaente te Amsterdam. met eene opgave van twintig [hebr.] graf-schriften (pp.18) 8. Amst. 1851.
2. Moses Mendelssohn en S. I. Mulder; of lets aan de Nederlandsche Israeliten [auctor M. J. Wulff q. v.] (1826).

⁶⁵⁸⁸ MÜLLER (Joh.), S. T. P., Pastor der Hauptkirchen zu St. Peter in Hamburg.

1. Judaismus, oder Judenthum, das ist ausführlicher von des jüdischen volcks Unglauben, Blindheit und Verstockung etc. 4. Hamb. 1644.

[Cf. sub Isak b. Abraham Troki.]

MUNAY v. Simson Munay.

⁶⁵⁸⁹ MUNK (Eduard), Dr., Glogav. [Nunc Vratislaviae. Cf. *Klein*, Jahrb. V(1845) p.50.]

1. De fabulis Atellanis etc. 8. Lips. 1840.
2. Geschichte der Griechischen Literatur Th. I.II. 8. Berl. 1849-50.

⁶⁵⁹⁰ MUNK (Salomo b. Lipmann), Glogaviensis. [Natus A.1802, inde ab A.1840 Assistens in Bibliotheca Regia Paris., v. Zz. ad Benjamin p.302 et „Biogr. Skizze“ ap. *Klein*, Jahrbuch IV(1844), p.47, ubi etiam *Epistola* Kahirâ missa ad matrem. Ejus dissertatt. etc. periodicis variis, praeter Judaica, insertae sunt, ut *Hariri* Vers. Gallicae imitatoriae specimen in *Journ. As.* 1834,XIV,540; „De la poesie hebr. après la Bible (influence arabe) in *Le Temps* 1835. 19. Janv., et hinc cum Vers. Germ. ap. L. Philippson, Schul- und Predigtmagaz. II.75 (cf. *Jüd. Lit.* p.420); „L'inscription Phoenicienne de Marseille, traduite et commentée“ ex *Journ. Asiat.* seorsim Par. 1848 (cf. *Frankel*, Mtschr. II,237). — Notitiam de MSS. *Karaiticis* in Aegypto pro bibliotheca acquisitis v. ap. *Jost*, Israel. Annal. III(1841) p.76,86, et de auctoribus nonnullis Karait. ib. p.84. Allocutio ad Judaeos Alexandriae A.1840 hebr. ap. *Creizenach*, זיין I,76, Arab. in Litbl. II,193 (Vers. Germ.: Orient II,41). Opp. plura recensenda petita sunt ex proposita *Chrestomathia Arabico-rabbinica*, partim

MÜNSTERUS

A.1835 ex Codd. Bodl. excerpta (*Gg. Ztchr.* 1,132, II,157 et praef. ad Saadja (op.2) p.3). De ed. incepta lib. *Doct. perplex.* Mosis Maimonidis v. supra p.1894 [tamen in „Prospectu“ Lond. 26. Martii 1855 dato a *W. H. Black* et *H. Edelmann* legitur p.3: „The Arabic Text of „the Teacher of the Perplexed“ etc. strange to say(I), hath never yet been published“]. Praef. est, et opp. partim administravit, ad רבֿרֿי הַבְּטִים N.3441 (1849). De lite inter Nostrum et *Sedillot* v. *Jüd. Lit.* 438 n.45a. — Catalogum Codd. MS. omnium nunc in Bibl. Paris. collectorum (incl. *Orat.*, *Sorbonn.* et *St. Germain*) jam partim proelo paravit (cf. *Dukes*, Litbl. X,705, *Jüd. Lit.* p.469), sed, quod maxime dolent literae hebr., nuper omnino luminibus captus a continuando impeditus est, unde continuationem *Dernburg* traditam accepi. — Quae in opp. biographica etc. recensenda notandae sunt Versiones, recensioni criticae etc., eas sub auctoribus ipsis quaeras. — Nomen Münck constanter scribit *Renan*, *Averroes* p. VI etc.]

- 1] Reflexions sur le culte des anciens Hebreux, dans ses rapports avec les autres cultes de l'antiquité; pour servir d'introd. au Levitique et a plusieurs chapitres des nombres; acc. (p.79) 2 chap. de la III. p. de la *Direction des égarés* par Mousa Ibn Maimun (Moses Maimonid.); ad init. vol. IV. Bibliorum N.995 (1833). [Frontisp. speciale non exstat; cf. *Saraval* 848.]
- 2] Notice sur R. Saadia Gaon etc. et sur une version Persane MS., suivie d'un extrait du livre *Dalat al-Hayirin* [Mos. Maimonidis]; ad init. vol. IX. *ib.* [et seorsim cum tit. editum] (1838).
- 3] Commentaire de R. Tanhoum [Tanchum] de Jerusalem sur le livre de Habakouk etc., accompagné d'une traduction et de notes; vol. XII *ib.* [et seorsim] (1843).
- 4] Notice sur Joseph b. Jehouda [v. Josef Ibn Aknin] in *Journal Asiat.* [et seorsim] (8. *Par.* 1842).
- 5] Notice sur Aboulwalid Merwan Ibn Djanah [v. Jona Ibn Gannach] etc. in *Journal Asiat.* [et seorsim] (8. *Par.* 1850-1).
- 6] Philosophie und philosophische Schriftsteller der Juden. Aus d. Französ. v. B. Beer q. v. (1852).

[Gallice primum excusum in *Dictionnaire des sciences philos.* (una cum dissertt. aliis ad literas Arab. et hebr. spectantibus), dein cum notis ap. Cahen: *Archives israel.* 1848 (cf. Litbl. IX,622 et op.5 in ed.

separata p.78), simulque, ut puto seorsim, qua ed. separata usus est Interpres, v. p.IV.]

⁶⁵⁹¹ MÜNSTERUS (Sebast.), Minorita. [Nrt. 23. Martii 1552, sec. Orat. funebr. hebr. Schrecken-fuchsii q. v. *W^{1.3}* 1744. *Zz. Z. G.* p.10. Opp. varia ad ling. hebr. spectantia v. in Cat. Bibl. Bodl. II,812a; cf. *Luzz.* Proleg. p.43, ubi nonnulla supplenda; de Lex. Chald. v. sub Natan b. Jehiel. Praeter libros Biblicos cum Versione Lat. sua editos, aliorum textum curavit, *Basil.* editorum (e. g. 1520 N.38, 1530 N.65 etc.; s. a. cum excerptis ex Kimchi N.1042, ubi adde *W²* p.1406), jamque ad curandum primum officinae hebr. Basil. foetum (1516 N.22) adhibitus est Noster Seb. „*Franciscanus*“ (cf. *Masch I* p.85).]

1. הרקדוק ס' *Grammatica hebr.* Eliae Levitae Germani etc., scil. המוצא האותיות העבריות *Institutio elementaria* in hebr. linguam Seb. Münstero auctore (Hebr. Lat.) et הבחור „*L. Electus*“ Eliae Levitae (Hebr. Lat.), acc. *Accentuum hebr. compendium* atque לוח הכנינים *Tabula omnium hebr. conjugationum juxta octo verborum classes pulchre in ordinem digesta* [sec. Eliam Levitam]

8. *Bas.*, Jo. Froben. mense Julio. 1525.

[Ed. hanc PR. (desideratam ap. *Luzz.* l. c. p.43), jam supra sub auctore (p.936) ex laudatis auctoribus etc. minus perfecte recensitam, nunc ex expl. modo acquisito, ut edd. sequ. ex repetita inspectione, correctius delineabo. Instit. elementaria Lat. plura exhibet quam particula hebr. ... המוצא ס', scil. Explicat. compend. lit. et syllab. servil.; Accent. hebr. compend. brevissimum ff.8 separatis, לוח הכנינים, plagg. 3 (scu ff.24) separatis, desinit: „Vale et Münsteri laborem boni consule;“ praef. vero incipit: „Exigit nunc ratio optime lector, ut tibi post *Elianam gramm.* etc. Notabis igitur inprimis quod *Elias Levitas* alia via fecerit verborum ordines, quam fecerit Kimhijm (*sic*) etc.“ Tabularum originem minus ambigue indicatum videbis ad op.2.]

2. — Latine (omissis access. nonnullis, sed partim auctius) 8. *Bas.* 1532.

[Hanc ed. male hebr. habui supra p.936 op.8 propter tit. hebr. דקדוק et הבחור in schedula mea A.1850 scripta. Expl. *Opp.* laudatum nihil exhibet praeter הבחור et „In tabul.“ (v. infra) omnino pp.269 (270), praemissa praef. Eliae, et ad init. *Institut. elementaria*, ubi vero jam sectionem de numeris exhibet *Elianae gramm. summarium veluti compend.* etc.,

MÜNSTERUS

- quod absolvitur expos. abbreviatorum; ipsaque illa aucta in ed. 1543 clausulam produunt: *primae partis instit. hebr. ling. finis*. הכהן desinit p.242, sequitur f. album, p.245 sequitur *In tabulam conjugationum*: „Sunt jam septem elapsi Anni, quod Tab. hebr. conjug. fecimus excudi characteribus Frobenianis ea forma qua ab Elia est exscripta, nisi quod verba quaedam perperam punctata sunt etc., et quod Latinos titulos inter verborum ordine posuimus etc.“ sequitur tabularum illarum expositio fusior ea quae exstat in tabul. hebr. ipsarum praef. Lat. in ed. 1525. P.267 legitur: „Claudit Elias Lev. tabul. conjug. his verbis: אני אליהו הלוי הכהן הזה להח' לנער דעם בדקדוק... ויוסף לקח משני המאמרים משונים של ס' Ego *El. Lev.* aedidi (*sic*) seu composui tabulam istam etc.“, p.269 *Censura* (!) *tabulae adjecta*: נדפס פה רומא עם גיורא נחש חכמי רומא שלא ירפיסוהו איש אחר בוכן עשר שנים מהיום יום ד' Haec (inquit *Münst.*) tibi lector interpretandum relinquam.“ Habes ergo idem privileg. Rabb. *Roman.* in 10 Annos, datum fer. VI (*sic*) 5. Tischri 279, seu 15. Septembr. 1518, quod ex Gramm. (quacum procul dubio Tabula excusa) notat *Rof.* (supra p.935 op.6 in nota), sed de Münsteri ed. recusa etc. altum ap. eum silentium, cf. ad ed. sequ. et tabulam retract. in op.16.]
- 3] — una cum textu (?) v. sub Elia Levita (1537). [*Rof.* Ann. p.39 n.254 diserte Vers. Lat. seorsim subjunctam dicit; forte textus ed. 1525? Vers. Lat. magis cum ed. sequ. conspirare vid.]
4. — Lat. (tit. הרקדוק ס' Gramm. hebr. E. L. G. per Seb. M. versa et scholiis illustrata) cum Indice copiosissimo. Item *Institutio elementalis Münsteri cum tabula omnium conjugationum et libello hebr. accentuum* (sec. El. Levitam) S. *Bas.*, *Hier. Frob. et Nic. Episc.* 1543. [In fine Epistolae praef. post „cognovimus“ sequitur: „Hanc eandem hoc A.1537 ac deinde A.1543 [verbis] recognovimus, auximus, et in obscurioribus locis dilucidiores reddidimus.“ *Tabula conjug.* et libell., seu *Compend. hebr. accent.* (postremam ex Eliae כוב בעם concinnatum) sectiones sistunt partis II. Institutionis, hinc auctae, ita ut fere materias complectatur, quae in Op. gramm. consummato (op.20) tractantur. Hinc maxime dubito, exstare (uisi tit. tantum novo) ed. 1552, quam praeter nostram laudat *W³* p.99 „ap. *Frob.* correctius ut titulus fert et sensuac commodatius quam in priore.“]
- 5] Vers. Lat. lib. *Composita verborum* (seu *Vocab. hebr. irregul.*, vel *Anomala hebr.*) Eliae Levitae q. v. op.14,15 (1525.1536).
- 6] Chald. Grammatica etc. 4. *Bas.* 1527. [Continet selecta loca ex *Targum* etc., cf. *Rof.*, Ann. p.31 n.180.]
- 7] Vers. Lat. lib. *Capitula Eliae Levitae* q. v. op.37 (1527). [De edd. Lat. 1539, 1543 v. sub auctore.]
- 8] Vers. Lat. Comm. Abraham Ibn Esra in Decalogum, una cum textu N.55,157 (1527.1559). [Ed. 1566–1568 *Merceri* v. sub N.195. De ed. 1521 maxime suspecta v. supra p.680 op.7.]
- 9] Vers. Lat. *Logices* R. Simon [potius Mosis Maimonidis ex Vers. hebr. Mosis Ibn Tibbon q. v. op.96] (1527).
- 10] *Calendarium hebr.*, una cum particula סדר עולם וזוטא (N.3969) initium lib. *Trad.* [Abraham b. David], *Canones Nachschon* etc. Latine versa, adjectis dissertt. nonnullis; v. inter Anon. N.3545 (1527). [Particulas partim recusas v. sub auctoribus et praecipue p.1437 op.17 notam.]
- 11] Vers. Lat. *Epitomes Hist. Jos. Gorionidis* [per Abraham b. David *sen.* q. v. op.6] (1529.1559). [Versiones alias ex Lat. factas v. sub auctore.]
- 12] Vers. Lat. 13 *articul. fidei* Mosis Maimonidis [ex Vers. hebr. Sam. Ibn Tibbon]; una cum op. praeced. (1529.1559).
- 13] Vers. Lat. *Grammat. Mosis Kimchi* (cum *Praef.* compend. Benjamin b. Jehuda immixto Comm. Eliae Levitae non integro) q. v. (1531.1536). [De ed. 1527 suspectissima v. supra p.1842.]
- 14] Vers. Lat. *Praeceptorum Mosaic.* in Compend. [vix a M. composito] Mosis Coucy q. v. (1533).
- 15] *Isagoge elementalis* perquam succincta in hebr. linguam, a S. M. nunc primum conscripta. Item lectio hebr. ex evang. divi Matthaei [cap.V cum exposit. Lat.] 8. *Hieron. Frob. et Nic. Episcop.* 1535. [Libellus (2 plagg. tantum) dedicatur „*Samueli Petri* filio suo“: „Habes modum legendi absolutum, habes quomodo internoscas radicem a servilibus lit., habes denique omnium *quatuor* conjugg. in verbis perfectis, habes et tandem ex divi Matthi. evang. lectionem.“ Hinc discernitur ab *Instit. element.* op.1-4. Quid vero sit *Epitome hebr. gramm.* A.1520 cum Proverbiis (N.38) edita nescio.]
- 16] *עיקר הרקדוק* Hebr. Gramm. praecipue illa pars, quae est de verborum conjugationibus et eorum suffixis; una cum tabula conjugationum

MÜNSTERUS

absoluta (pp.95)

8. *Bas.*, *Henr. Petrus. Mense Augusto. 1536.*

[Ex praef.: „Quum tabulam hebr. conjug. in commodiorem quam ante aliquot annos feci (cf. op.2), redegissem ordinem et multifariis exemplis etc. explicuissem, succinctosque in eandem tabulam parassem canones, quidam mihi familiares his non contenti, rogarunt ut et declaratio quaedam per me accederet uberior, quae rationem redderet singularum varietatum etc. Praeterea non abs re fore, si singulis conjug. adjicerem etc. affixa pronominalia et formulas quasdam praescriberem“ etc. Inscriptio est *Declaratio tabulae hebr. conjug.*]

17] Summa lib. et Vers. Lat. praef. lib. *Tradit. tradit. Eliae Levitae q. v. op.22* (1539).

18] Vers. Lat. compend. lib. *boni gustus Eliae Levitae; una cum op. praeced.* (1539).

19] Vers. Lat. *Josipponis [imperf.] q. v. (1541).*

20] *מלאכת הדקדוק השלם* Opus Grammat. consummatum ex variis Elianis [Elae Levitae] libris etc., scil. Elementarium absolutum, Numerandi rationem, Pronominum declinationes, Verborum integras conjugationes, Artificium subjiciendorum affixorum, Nominum varias formulas et mutationes, Consignificativorum explicationes, Magistrales abbreviationes, Accentuum tractationem, Metrorum compositionem etc.; additus est l. Tobiae [op.20]

4. *Bas.*, per *Henr. Petrum. Mense Martio. 1542.*

[Praemittitur *Epistola* hebr. discipuli Münsteri: *Bailivi Appamaei.*]

21. — [sine Tobia] 4. *Bas.*, per *Henr. Petrum. Mense Augusto. 1544.*

22. — una cum Tobia 8., seu 4. min., *Bas.*, per *Henr. Petrum. Mense Augusto. 1549.*

[Edd. 1556, 1570 (*Le Long* et *W¹p.393, ³p.99* et sub *Tobia* ²p.414, ⁴p.154) prout ed. 1563 (ap. *Masch* II,20, cf. vol.III p.64) et 1576 (ap. *W¹p.393, ²p.414*, cf. supra p.200 de ed. Tobiae 1544 maxime suspecta) *spurias* vel *effictas* habeo.]

23] Versio Lat. l. Tobiae, una cum textu; v. inter Apocrypha N.1346-7 (1542.1549). [Edd. *spur.* v. in nota praeced.]

24] Annot. ad Abraham b. Chijja: *Forma terrae* et *Elia Misrachi: Arithmet. comp.* q. v. (1546).

25. *תורת המשיה* Evangelium secundum Matthaeum in lingua Hebraica cum Vers. Lat. atque succinetis Annot., praecedunt *אמונה המשיחיים* *Fides Christianorum* et *אמונה היהודים* *Fides Judaeorum*, cum Censura fidei

imo errorum Jud. et Responsionibus quibusdam etc. f. *Bas.*,

ex off. *Henr. Petri. Mense Martio. 1537.*

[Librum fusc delineant *W¹p.1744* et ²p.417, ⁴p.160; *Masch* II Vol.I p.8; cf. *Rof. Ann.* p.38 n.248. — Versio Matthaei in tit. „opus antiquum“ fertur, Münsterus in praef.: „non qualiter apud Hebraeorum vulgus, lacerum inveni sed a me redintegratum,“ quae verba *W⁴* l. c. ita accipit, „quod Evangel. hoc, quod in Judaeorum scriptis Antichristianis per partes hinc inde dispersum invenerat, hic integrum et in ordinem suum redactum repraesentet;“ sed sec. *Masch*: „Incidit Münster. in antiquum, uti scribit, Evangelii expl., quod mutilum et lacunosum erat; quod quidem redintegravit, sed ita, ut quae ipse hebraice verterit aut emendarit, ab iis quae ex antiquo exemplari descripta sunt, distingui haud possint.“ Versionem hanc „e Graeco“ (non strictim) dicit *Masch* p.9 in fine n.III, ex Latino confectam demonstrat *ib.* ad n.V (cf. quoque Heideg. ap. *W²p.417*), quamquam *Quinquarboraeus* in ed. seq. opus „satis antiquum,“ alii vero (v. *Placcium*) a Münstero omnino confictum habent; inter versionem hanc et editam A.1555 „leve et exiguum discrimen“ sistit Heidegger ap. *W²p.417*; Objectiones a M. refutatas ipse in praef. (ap. *W⁴*) „fere *Judaeorum*“ dicit; unde non inanis est quaestio: an non M. quoque ex versione *Schemtob b. Isak Schafrut* hauserit q. v.]

26. — cura *Quinquarboraei*, adjectis aliis nonnullis 8. *Par.*, *Martin. Juven.* 1551.

[*W* l. c. *Masch* l. c. p.10.]

27. — acc. *Epist. Pauli ad Hebr. hebr. et Lat.* 8. *Bas.*, *Henr. Petr. Mense Augusto. 1557.*

[*Masch* l. c. p.9 ed. hanc ap. *W* quoque errore typogr. ad A.1537 referri praetendit, sed 1557 tantum video ap. *W²p.417,418* (*Masch* p.14).]

28. — u. s. 8. *Bas.*, *Sebast. Henricpetri. Mense Augusto. 1582.*

[A. CIO.IX.XXII et mensis exstant in fine. *Masch* p.9 ed.1580 sistit procul dubio ex *W⁴p.160*, qui hanc eam statuit, quam *Le Long* ad A.1581 referat; mihi potius ed. 1580 omnino suspecta, ipse *W¹p.929. ²p.417,418* non 1580 sed 1582 recenset, exque MDXXCII errore typ. MDXXCI ap. *Le Long* expressum vid.]

29. *ויכוח* i. e. Christiani hominis cum Judaeo etc. colloquium, hebr., et Lat. s. t. *משיח* *Messias Christianorum* et *Judaeorum hebr. et Lat.*

8. *Bas.*, *Henr. Petr. 1539.*

[*W³p.857* ap. *Rof. Ann.* p.42 n.282.]

MURNER

⁶⁵⁹² MURNER (Thomas), Minorita.

1. Judaeorum benedicite, uti soliti sunt ante et post cibi sumptionem 4. *Francof.* 1512.

[Libellum nuper acquisitum, alias ignotum, ipse inspicere non potui; Nostro praeterea 23 tractatus interpretandi ab Ordinis sui sociis missi sunt, sec. praef. ad חסד חסד a Nostro ed. A.1511, ap. *W*⁴ p.1287; cf. quae modo scripsi in dissertatiuncula Germ. supplementaria ad calcem introd. *L. Lands-luth* in Hagada Paschatis p.XXIX.]

MUSA=Moses q.v.

MUSA (Ibn) v. Abraham Ibn Musa.

⁶⁵⁹³ MUSA (J. Ibn). [*W*¹1404=1625.]
קל וחומר *Kal we-chomer* Methodol. ap. Abraham Ibn Akra: *Ex montibus pardorum* q.v. (1599).

MUSCATO v. Jehuda Muscato.

MUSSAFIA v. Benjamin Mussafia.

MYSES=Mises q.v.

6594 N. (G.).

Versio Lat. lib. I. tract. 5 de Poenit. *Repet. legis*
Mosis Maimonidis q. v. (1631).

NABON v. Benjamin Nabon et Efraim
Nabon.

NACHMAN Fischman v. N. Fischman.

NACHMAN b. Josef v. Israel N. b. Josef.

NACHMAN Krochmal v. N. Krochmal.

6595 NACHMAN (Salomo) b. Moses Levi.

1. עטרת שלמה *Corona Salomonis* Discussio in
auctores veteres Isak Alfasi, Josef Chabib,
Nachmanidem, Mardochai etc.; acc. (f.28-80)
in Sabbatai Kohen in *Mens.* IV §25

4. *Jeruschalajjim* (וברחמים גדולים אקבץ) 1847.

NACHMAN b. Simcha v. sub Is. Satanow.

6596 NACHMAN b. Simcha b. Nachman הארידינקר.

1. ליקוטי מוהרן *Collectanea R. Nachman* Expos.
Bibl. mystica [s. d. Chassidaica]. Ed. II.

4. *Ostroh* (לב טהור ברא לי אלהים) 1821.

[Ed. I ante 13 Annos eodem loco excusa dicitur; v.
Mich. 2066.]

2. ליקוטי מוהרן *Collectanea R. Natan*
secunda. Ed. II.

4. *Mohilew* (לב טהור ברא לי אלהים) 1821.

NACHMANI, NACHMANIDES, v. Moses
Nachmanides et Simson Nachmani.

NACHMIAS v. G. Morosini.

6597 NACHSCHON Gaon. [Ut vid. N. b. Zadok,

Rector Acad. Sorae in Babylon., mrt. A.898, sec.
Rpp. ad Quaes. Gaeon. f.9a, qui vero (ut W 1694)
cum Nostro confundit auctorem sequi. (ut monui *Jüd.*
Lit. p.437 n.25, ubi adde *Obadja b. David* in

Maimon. de novil. cap.8 §10), cui rursus *Car-*
moly, Hist. des med. p.97, tribuit cyclum nostrum,
quem jam incorrectum habet *Abr. Ibn Esra*,
שלוש שאלות f.1 et in op.1; cf. פיון II, 180 et *Rpp.*
l.c. — Nostro, ut vid., afficta sunt una, cum Natronai
Gaon, kabbalistica nonnulla ap. *Schemtob Ibn*
Schemtob, אמונות f.56 (ubi jam citantur שימוש
שמושא רבא cf. halachicum שימוש גדול et קטן
Jüd. Lit. §IV n.60 ed. Angl.) et f.89 (ubi jam
7 *Hechalot* chald., cf. supra p.534 et *Add.* ad
locum); — de fictionibus, quoad Natronai cf.
Responsum *Hai* MS., de quo supra p.602
N.3843 et W^{1.3}1695=454 (וגורנאי) supra p.1784,
et *Natronai Zarfati* collegam *Abr. Abulafia*,
ab hoc laudatum l.c. supra p.1462 (quem locum Ca-
talogi nostri, sibi visum, non citat *Jellinek*, *Bet*
ha-midrash III p.XLI!); — cf. quoque *Meir*
Gabbai ap. *Rpp.* *Add.* ad Biogr. p.82 n.30 et, ut
(ex *Schemtob*?) *Mos. Cordovero*, ap. *Ghirondi*
p.270 n.270.]

- 1] עיגול *Cyclus* 13 cyclorum (מהוורים) seu 347 An-
norum; ad. c. Josef b. Schemtob b. Jeschua:
Reliquiae Josefi q. v. (1521).

[Ed. hanc minus correctam forte citat *Isachar b.*
Mardochai: העבור של י"ג מהוורים.. f.10a: רבי נחשון נאון ו"ל מדפוס שלוניקי
שארית f.44b ubi מרדכי שלוניקי
יוסף citatur. R. Nachschon in *Cod. Rof.* 403
procul dubio est cyclus noster, qui in plurimis MSS.
liturgicis inter calendaria offenditur. Cf. quoque י"ד
שערים sec. Nostrum emendata, f.82 ed. Josef b.
Schemtob repetitae A.1568.]

- 2] — s. t. עיבור קצוב *Canones festivitatum* hebr.
et Lat. per Seb. Münsterum; in lib. הכמה
המולות N.3545 [W^{1.3}1694] (1527).
3] — Latine per Jac. Christmannum q. v.
[W^{1.3}1694] (1594).

6598 NACHSCHON [jun.]. [Operis compositio finita
22. Adar II, A. דנ"ה i. e. 1300 (v. *Zz. Z. G.* 221),

NACHUM MAARABI

ergo Noster non confundendus cum homon. praeced. q. v.]

1. ראומה *Reüma* [= *ראו מה* *Videte quid?*] Reg. mactat. et inspectionis cum Comm. dupl. (*Revel. arcan.*) et חוקת היר *Virtus manus* per Isak Onkeneira 4. Constant.

(מטרם, *fer. VI.1. Tebet = 5. Decemb.*) 1565.

[*Carmen* in opus rarissimum adjecit *Jos. b. Samuel Levi*. Opus in manibus Josef Nasi exstisse dicitur ap. *W³1694*, qui ^{1*} ed. *Ferrar.* efflinxisse videtur ex opp. Josef Jaabez annexis in *Cod. Opp.* 1195Q. Praef. auctoris incip. בהנחל עליון, opus ipsum בשר בשלש דרכים, נאכל, inanis ergo conjectura *Reifmanni* *Libl.* XII, 641, neque exstat MS. *Opp.*]

- 6590 NACHUM Maarabi (*Mauritanus*). [Incertae aetatis, forte Saec. XIII. ¹? *Dukes*, *Kontres* p.10, eundem suspicatur poetam Nachum, cujus hymnos duos hebr. dedit in lib. *Zur Kenntn.* p.162, et Germ. vertit *M. Sachs*, *Die relig. Poesie etc.* p.131, qui p.258 se nihil de auctore compertum habere confitetur, atque Interpretem conjicit Comm. *Jezira*, unde suppl. *Gg.* Mos. b. Maimon p.72; vocem Arab. נוע adoptavisse quoque Interpretem lib. *Josef Ibn Zaddik* monui ap. *Ersch* l.c. supra p.1542.]

פתח תקוה *Janua spei* i.e. Vers. hebr. *Epistolae ad Jud. merid.* Mosis Maimonidis ex Arab. q. v. [*W¹p.861*] (1629 etc.).

[Praef. exstat in *Cod. Ref.* 143, ².]

NAFTALI b. Ahron Simon v. Naftali Ginzburg.

- 6600 NAFTALI (Hirsch) Altschuler b. Ascher. [„Degens in terra Russia“, in fine praef. ad op.1, et „hic Meseritzii situati in insulis maris“ (הישובה) (כא"י הים). *Nostrum* A.1607 Constantinop. et mense Martio 1608 Szilomiri fuisse, ejusque Quaes. in Resp. Meir Lublin n.89 exstare didici a cl. *Zz.* Discernendi sunt bibliopola et tylotheta homon. N. A. b. Tobia Lublinensis Cracov. A.1593-4 (v. supra p.1482 op.10) et N. (Herzel) Altsch. b. Ascher Anschel Pragensis A.1629 (N.2557), v. Sect. III.]

- 1) אילה שלוחה *Cerva emissa* Comm. hebr. una cum Glossar. (inserto partim) Germ. in Proph. et Hagiogr.; una cum textu N.310 (1593-5). [*W¹³1710* et *Ref.*, *Diz.* (p.42) *Biblia* et ed. 1552 recensent, v. sub N.310 et corr. Noster in praef. ad Proph. prior. fontes indicat Commentarii sui, scil.

praeter Comm. veteres, magistrum suum Bendet Achselrad (N.⁴³⁸), Comm. nonnullos veteres, quos acceperit (שבאו אלי) ex Germania, Wormal., et Hisp., librum R. Anschel (N.⁴⁴²), dein Comm. veterem ex Wormal. ex ore Kabbalistae alicujus et קצת של האלוקה doctissimi propinqui sui (הגאון שארי גדול מרבן שמו כ"ט בלע"ו) exhibeat Salomo Isaki se Germanice reddidisse, instructum quidem optime per Gallum et Hispanum quendam איש (צרפתי וספרדי); in fine hujus praef. exhibet *Epist.* Aristotelis (*spur.* ex Gedalja Ibn Jachja, unde suppl. supra p.743). Praef. altera orditur per 6 lineas vocibus, quarum litera prima est ה.]

2. אמרי שפר *Verba* (seu *Eloquia*) *elegantiae* Index materiarum secundum sectiones alphab. in usum concionatorum; accedunt (ff.3) ³ שיר *Carmen* post אקדמות canendum Chald. acrost. incip.: הרמנא דמלכותא שקילנא מלקדמותא cum Comm., et ⁴ שיר נאה *Carmen pulchrum* in dedicat. volum. Pentat. acrost. incip. נועם אמרי ההורה 4. *Lubl.* (כל איש אן שר), *fer. VI.1.*

Adar-fer. VI.7. Nisan et *fer. I.9. Nisan*) 1602.

[*W^{1,3}* carmina, quae auctor finitis opp. duobus composuit, alto praeterit silentio. *Corr.* A.1681 *Jüd. Lit.* p.454.]

NAFTALI b. Ascher v. Naftali Altschüler.

- 6601 NAFTALI Aschkenasi (*Germanus*) b. Josef ex Zafat. [Mrt. Venetiis mense Nisan A.1602, sec. Conc. funebr. *Jehudae di Modena*, מדרב יהודה f.78, v. *W³1709*, *Zz.* G. V. 430, *Nepi* p.273. Nomen Levi ap. solum offendi *Conforte* f.43b. Noster (v. *Jeh. di Modena*, מארי נודם p.60) A.1596-7 *Salon.* edid. וזהר חדש N.3497, ubi litera b. ante Naft. deleatur.]

1. אמרי שפר *Verba* (*Eloquia*) *elegantiae* Concc. in Pentat. 4. *Ven., Dan. Zanetti* (פיין הר) 1601. [*W^{1,3}1709*, ubi MS. *Orat.* certe non op. nostrum exhibet, forte homon. auctore *Jeh. b. Mos.* חלואה, cf. supra p.777 sub N.⁴²⁵.]

- 6602 NAFTALI (Hirsch) b. Asriel Wilna, Hierosolymitanus, nunc incolae Constantinopol. [Typogr. Const. A.1710-11 (*sic*), v. Sect. III. Pater est Asriel b. Moses N.⁴²⁷.]

קשב על כסא דום *Cantus pulcher* incip. (דברי הורה) et Observationes (ממשלה) ad c. (ab eo editi) lib. *Eldad* q. v. (1722).

NAFTALI BENET

6603 NAFTALI Benet, seu Benedict, b. Mardochai (Marcus), Religionslehrer an der deutsch-israelit. Schule zu Nikolsburg. [Postea Rabb. in Hungaria. „Nunc Marcus B.“ in censura Fischeri ad op.1 est confusio cum patre Mardochai Benet q. v.]

1. ברית מלח *Foedus salis* in Josef Karo: *Mens.* II § 66 sq. de sanguine et salienda carne

f. *Prag.*, Scholl. 1816.

2. אמונת ישראל *Emunath Israel*. Ein Hülfsbuch zum Unterrichte in der Mosaischen Religion 8. *Wien*. 1824.

3] אגדה *Epistola* (A.1827) ad J. S. Reggio (de op.2); I,9 Collect. כרם חמר N.3595.

6604 NAFTALI b. David, Amstelod.

1] בן דוד *Filius Davidis* i. e. Menachem Lon-sano: *Omer Man* ex MS. cum Animadvv., quibus praecipue Isak Loria a stricturis Menachemi vindicatur [anon.]

4. *Amst.* (סדרו ממני כול פעלין און) 1729.

[Ff. 47+10; 100 tantum expll. excusa sunt. *Asulai* II f.9, *Mich.* 552, suppl. *W*⁴p.899 n.1434.]

6605 NAFTALI b. David Sacharja R. Mendel.

פירוש *Comm.* in Bened. cibi inter Prec. Coll. N.2603 (1603).

NAFTALI b. Elieser v. Naftali Treves.

6606 NAFTALI (Hirsch) b. Elieser, ex familia Katzenellenbogen, Rabb. F. a. O. [*Nepi* p.275, cf. *H. Edelmann*, ניר לדרה Lond. 1854 f.35a.]

1. שער נפתלי *Porta Naftali* in Josef Karo: *Mens.* III et *והשובות Quaes. et Resp.* f. *F. a. O.* (הירש כס"א *fin. initio A.* ראשון) 1797.

6607 NAFTALI (Hirz) Ginzburg b. Ahron Simon, Hamburg. [„Ante 3 circiter A. [ergo 1712?] obiit“ *W*¹p.919, unde maxime dubito an Nostri Sermones excusi sint *Ven.* 1742, ut ap. *Hamberger* p.120; articulum totum in *Rof. Diz.* frustra quaesivi sub Naftali et Ginzburg!]

1. נפתלי שבע רצון *Naftali satur benevolentia* Expositio in Pentat., insertis exposs. in Megillot et Haggadam Paschatis

f. s. l. [*Hamb.*] *litteris Amst.*, in *aed. Thom.*

Rose (ראדה) (*fin. fer.* 1.7. *Schebat* = 29. *Jan.*) 1708.

[*W*¹1715, ad.³1918d. *Male Amst.* s. a. ap. *Rubinst.*]

6608 NAFTALI (Hirsch) Goslar (נאשלאר) b. Jakob Halberstadt.

1. מאמר אפשרות הטבעית *Tractatus possibilitatis physicae* De prima materia etc. formā dialogi, partim rhetorice

4. *Amst.* (נפתלי אילה ...) 1762.

[Non 1662, ut *Jellinek*, *Litbl.* VII,260 (ubi auctor quoque natus initio Saec. XVII. pro XVIII.) et hinc *Jüd. Lit.* p.457. Eodem A. liber alter כרומי שדה excusus est, v. *Mich.* 2821, non 1662 ut rursus *Wunderbar*, *Litbl.* VII,402 computat contra chronost. et Rabbinos approbantes!! utrumque librum unum A.1752 recenset *Ghirondi* p.274.]

~~NA~~ NAFTALI-Hirsch (seu Hirz) v. sub nomine vocem Hirz (comitem) sequente et v. Abraham N. H. b. Moses.

NAFTALI b. Isak v. Naftali Kohen.

NAFTALI b. Isachar v. N. H. Wessely.

NAFTALI b. Jakob v. Naftali Goslar.

6609 NAFTALI (Hirz) b. Jakob Elchanan, ex F. a. M. in Palaestina versatus. [Auctor suspectus apud ipsos Kabbalistas, v. *Asulai* II f.56 et 67, qui ne nomen quidem effert. Cf. quoque MS. *Opp.* 1142F. et 937Q.]

1. עמק המלך *Vallis regis* Introductio in Kabbalam magna

f. *Amst.*, *Imm. Benveniste* (הויבל ה וואר) 1648.

2. — charta magna caerul.

[*W*^{1,3}1712, ad.³1014e; 1918e; cf. *Zz.* ad Benjam. p.283. — Cap.11 f.14b exstat של בית המקדש N.3849.]

3] — partim Latine per Knorrium a Rosenroth q. v. [*W*¹] (1677).

6610 NAFTALI (Hirz) b. Jakob Posen. [In praef. de incursione in urbem Posen 5. Ab 476 loquitur, quam cum familia sua defugit, et de incendio ibidem 5. Nisan A.477=1717.]

Vers. Germ. dissertat. 3. lib. *Epist. de poenitentia* Jona Gerondi q. v. (1717).

NAFTALI b. Jehuda v. Jakob b. Jehuda.

6611 NAFTALI (Hirsch) b. Jesaia, ex Fürth.

1. נפתלי אילה שוהה *Naftali cerva emissa* Arithmetica

4. *Färth.*, *Zebi H.* b. Josef (אזה לשיבה) 1699

NAFTALI b. JOEL

[W³1714b; male *Dyhr.* (רפ) ap. *Rubinstein.*]

NAFTALI b. Joel v. Naftali Schwarz.

⁶⁶¹² NAFTALI (Hirsch) b. Jonatan Levi, ex Pinsk.

1. נתיב הישר *Semita recti* De connexione pericoparum Pentat.; acc. P. II: דרך ישרה *Via recta* 12 conciones festuales; corr. Sal. b. Mos. Aschkenasi. Charta alb. f. *Dyhr.*, ap. *Sabbatai*, per fil. Josef (עניכם תשור בנחיה) 1712.

[W^{1,3}1713; cf. *Asulai* II f.47 s.v. ?]

2. שביל הישר *Semita recti* De connexionione initii et finis capp. Talmudis 4. Zolk.,

Ahron b. Chajjim David Levi ז"ל 1718.

[W³ male: שבילי.]

NAFTALI b. Josef v. Naftali Aschkenasi.

NAFTALI ex fam. Katzenellenbogen v. Naftali b. Elieser.

⁶⁶¹³ NAFTALI Kohen b. Isak b. Naftali, Ostrovien-

sis, Rabb. Posen et F.a.M. [Mrt. *Constant.* A.1719 sec. *Asulai* I f.74 (aetat. 70 addit *Carmoly*, Rev.

Or. III, 314); re vera 4. Tebet תעבט, i. e. 26. Decembr. 1718 approbavit וזהר (N.3495) Orta

Kiō excusum; diversus ergo R. Naftali „b. m.“

cujus *Kurz Bensen* in Prec. quotid. A.1717 (N.2338, unde forte A. fatalem 1717 sistit Zz.,

Die Synag. Poesie p.362?); in approb. Nostri vero in Abot ed. 1719 (N.1482) data פסח

חז"ט forte כעז tantum computandum. Vitam ex fontibus non ubique certis enarrant *Schudt* II,

70, 73, 113 (sic); II partic. II p.381, 383, IV Contin. II p.28, 447, ap. W^{1,3}1718 (ubi filii nomen Beza-

lei supplendum), hinc *Jost* VIII, 306 et more suo *Carmoly* l.c. Cum Nostro confudisse vid. W³1716c

avum homonymum (cf. sub Moscs Nerol p.1980),

cujus Resp. ap. Chajjim Bachrach datur A.1635, idem forte N. b. Isak Kohen urbe Pinsk A.1640

(v. sub Elieser b. Jakob p.959 op.2). Alius Naftali b. Isak [b. Simson] Kohen proavus uxoris

Mosis b. Jesaia b. Isak Kohen (q.v.), qui ipse Nostri fratris filius. — Quoad Nostri opera, par-

tim post obitum edita, lib. שער ההכנה (cf. *Asulai* I et suppl. II p.144) ed. Lubl. recenset

Rubinstein certe erroneam, ut שער נפתלי *Amst.* s. a. forte pro *Brünn* 1757 (v. *Mich.* 4670)

et סדר עם בית רחל *Prag*, forte pro *Amst.* 1741, v. *Mich.* 5172. Libelli contra Nechemja Chajun A.1715(?) *Dyhr.* vel *F. a. O.* in 4. editi

titulum non indicat *Unger* ap. W³p.828(834,846) forte eandem comprehendit epistolam datam *Vra-tisl.* fer. I.5. Elul 1713, excusam cum *Decisione* Zebi Aschkenasi (q.v.), et alteram, datam ibid. fer. I.27. Tebet 474, excusam in ישרה לפרט N.3990; prout aliud id genus scriptum cristicum A1713 8°, cujus auctor sibi non constat, neque integrum conspexit *Unger* l. c.]

1. ברכת יהוה *Benedictio Dei* Opus bipertitum, scil. סמיכות חכמים *Connexio sapientum* de connexionione omnium tractatt. Mischnae, introductionis instar; קדושה וברכה *Sanctitas et Benedictio Nov.* in tract. Berachot

f. *F. a. M.* 1704-6.

2. — charta alba.

[Frontisp. generale A. כה ידוד היא, unde 1702 ap. W^{1,3}1718 (quamquam A.1707 ap. *Schudt* II p.70,

qui praeterea op. minus exacte delineat, v. *Asulai* II p.20), sed ידוד = ידוד (prout tit. ipse excusum),

ergo 1704, fol. ultimum proprie plagg.6 (ff.12), sed propter additt. (f.13) ultimum f. recusum vid., exstat-

que seorsim in Cod. *Opp.* 814AF., ubi Cat. ms. lite-

ram 7 rabb. minus distinctam habet, unde A.1707 ap. *Mich.* 3275. — Op.² initio A. בנהח [בכרי חכמים]

frontisp. A. וברכה [בכרי חכמים] i. e. 1706, finis נשטט

לפניה (1) לסדר et folium separatum נשטט ליצירה. — Initio carmen formā asterisci et alterum,

cujus linea unaquaeque incip. ופת et desinit לי.]

3. זמר לנתינת ספר תורה *Cantus in dedicationem voluminis Pentat.*, quod Baruch Austerlitz Levi concionator Prag. dedicavit synagogae

Klaus; acrost., incip. אנהנו ליה אנהנו נשירה

אנהנו ליה אנהנו נשירה (ff.2) 4. *Prag.*, s. a. [1713?].

4] כתב *Epistola* data fer. VI.8. Nisan 1709; ad c. Zebi Aschkenasi: *Decisio* q. v. (1709).

5-8] סליחה seu סליחות varia v. inter Prec. Coll. N.2963-6 [1702-13].

[Ad N.2964 adde *Comm.*; incip. אקרא אקרא, lin. stropharum prima acrost. exhibet חכמי הכהן

אני נפתלי הכהן וכו', secunda nomina 26 membrorum hebr., tertia Germ., eaque vel quarta nomen eorundem familiae.]

9. פי ישרים *Os rectorum* Specimen introd. Exposit. in Biblia, scil. de connexionione pericoparum Pentat., cum carminibus variis acrost. artificiosis (ff.12) [W³]

f. *F. a. O.*, sub rege *Ferdinando*

(ראשית חכמה ובכל קניין) 1704.

10] צוואה *Testamentum* 8. Orta Kiō [1719?].

[Cf. *Mich.* 3694 s. l. e. a. (impf.), *Carmoly* ed. *Brl.* 1729 recenset!]

NAFTALI LEVI

- ⁶⁶¹⁴ [NAFTALI] (Hirz) Levi, Rabb. F. a. M.
 הוספות *Additamenta collecta et Novellae* in Jakob Levi: *Ritualia* q. v. (1618).
 [W¹550.]

NAFTALI b. Mardochai v. Naftali Benet.

NAFTALI Margalioth v. J. C. Otto.

- ⁶⁶¹⁵ NAFTALI (Hirsch) b. Menachem, Archisynag. Lemberg.

1. פירוש *Commentarius* seu Glossarium in Mid-rasch Rabbot in Pentat. et Megillot. II Ptes. [W¹31711] 4. Crac.,

Isak b. Alron (fin. fer. V.12. Elul) 1569.

[P. II 15-29. Ab, ergo ante P. I (quae fer. I.1. Elul incepta) „festinanter“ excusa, ut diserte observat Corr. Samuel b. Isak Boehm; carmine 29. Ab laudavit David Darschan opus, quod officinae ecelebris primus foetus notus.]

NAFTALI Oettingen v. Naftali b. Simson.

- ⁶⁶¹⁶ NAFTALI Pappenheim b. Samuel, Famulus (שמש) societatis portug. ליומרי חורו. Amstelod. [Noster procul dubio Editor lib. בנירה הוכן scil. A.1650 (v. sub Matatja p.1682 op.3) ap. W³ 1719d „ex familia הרגנים i. e. honesta.]

1. הלכות מילה *Regulae circumcisionis* Constitt. et narrationes Germ. §§47, quorum ultimus (f.19) benedictiones hebr. continet

8. Amst., *Josef b. Israel (האזה)* ליצירה, *fin. fer. I.17. mensis (י"ז ר"ה) Ijjar* (זו) 1647. [Male 1652 ap. W³1719d, prout suspicatus sum in *Serap.* p.330 n.52a, ubi asterisci duo delendi.]

2. טייטש אפטיק *Teutsche Apothek* [i. e. Vers. Germ. libri: *Pulvis aromatarii* auctore suppos. Machir, lib. I P. I usque ad finem 10 signorum] „beneben והענינה und schöne teutsche הפלה von Elieser Kalir“

8. Amst., *Jos. b. Israel (האזה ליצירה)* 1647. [Non 1652, ut W³p.115 n.295 et Cat. ms., *Serap.* p.316 n.4; expl. *Opp.* 180B.D.¹ post praef. Interpretis ff.14 (ut Wl. c.) partem lib. אבקה רוכל tantum exhibet, incip. „Gelobt ist der Namen,“ finis „בעה, ...היה אביא Lob und Preis. Amen.“ Nihil ex Supplicationibus promissis in tit. (cf. supra p.512 n.3359), nec in hac ed. nec in expl. ed. sequi. (q. v.), ubi quoque in tit. repetuntur.]

3. — u. s. Ed. II (tit. טייטש אפטיק) per Isak Ja-

kob b. Saul Abraham ex Minden

8. Amst., typ. Kosman Emrich, per socc. Ascher Anschel etc. (תאכלי) 1697.

- [Expl. *Opp.* 180B.D.² ff. tantum 11, ultimo destitutum, cf. Wl. c., tamen Supplic. etc. nihil adest! *Serap.* l. c.]
 4. — edid. Moses Säkel Meineck (ff.8) 8. Ofb. (וישלח לננו) הגואל ויבנה לננו] כננין] אוריאל] 1715. [Editor semiplagiarius in fine praef. auctoris (quae incipit: „Dieweil nun in dieser Zeit [scil. A.1647], alle אומות [nationes] sein in grosser (sic) Streit“ suum substituit nomen, atque sibi privilegium in 8. Annos arrogat; Supplic. etc. in tit. omisit. In *Serap.* l. c. A.1655 est error typ.)]

- ⁶⁶¹⁷ NAFTALI (Hirz) b. Salomo, Rabb. Pinczow. חידושים *Nov. ad (patr.) Salomo (Rabb.) Pinczow: Congregabit Salomo* (1786).

NAFTALI b. Samuel v. Naftali Pappenheim.

- ⁶⁶¹⁸ NAFTALI Schwarz b. Joel Hierosolymit., Lublini.

Comm. (partim ab eo auctus) in *Prec. fest.* N.2454 (1567).

NAFTALI b. Simon v. Naftali Ginzburg.

- ⁶⁶¹⁹ NAFTALI (Hirz) b. Simson, ex familia Oettinger, Exul Vindob. incola Schwersenz. *Expositio vocum et Index materiarum alphab.* (מרש רבוח *Verba elegantia*) in אברי שר (1692).

[W¹1716 recte A.1692 notat, non 1702, ut supra p.592.]

- ⁶⁶²⁰ NAFTALI (Hirz) Treves (טרייטש) b. Elieser, Cantor (ש"ק) F. a. M. [Nomen plenum in op.1 legitur b. Elies. b. Samuel b. Josef b. Jochanan Paris b. Matatja [cf. *Conforte* 27a; *Jost*, *Isr. Annal.* I,162; *Zz. Z. G.* 190, suppl. in *Indice* p.591] b. Josef. Num Noster excuso op.1. jam defunctus fuerit, ex ipso op. decidere non auserim. Filius Elieser Treves (q. v. in Sect. III) A.1563, aetatis peracto 72., mrt. fertur a *David Gans* ad A., unde W³p.846 Nostrum A.1530(!) collocat, ubi quidem adhuc vixit, cum in op.2 *Conciones Sal. Molcho* citet A.1529 excusas (imo „novennium proximum רצ"ה laudari ad 137a ed. Brl., ergo A.1534 passum scriptum esse, mihi observa-

NAGID

[hebr. et Lat.]; resp. Jo. S. Wiedemanno

4. *Alt.* (13. *Aug.*) 1757.

9. — praef. II. eamque rhythm. libri ejusdem continens; resp. eodem 4. *Alt.* (26. *Apr.*) 1758.

10. — partem primam praef. III. complectens; resp. Gul. Gottl. Reizio 4. *Alt.* 1762.

11. — partem secundam praef. III. continens; resp. Jos. Laur. Seiferheld

4. *Alt.* (4. *Maji*) 1763.

12. — partem tertiam praef. III. complectens; resp. Jo. Chr. Doederlino

4. *Alt.* (13. *Jan.*) 1765.

13. — partem quartam eamque ultimam praef. III. continens; resp. Jo. F. C. Chr. Jacobi

4. *Alt.* 1771.

NAGID v. Samuel Nagid.

NAHASSON [*corrupt.*] = Nachschon q. v.

NAKDAN v. Berachja Nakdan, Moses Nakdan et Jekutiel b. Jehuda Kohen.

NANTOVA v. sub Jehuda L. b. Josef Rofe.

NARBONI v. Moses Narboni.

NASI (nomen familiae) v. Josef Nasi et (forte) Perez Nasi.

NASI (נשיא, *princeps*) v. Abraham b. Chijja et Jehuda Barceloni et Kalonymos b. Kalonymos. [Nuncupationis hujus historia nondum perquisita est; forte cum descensione imaginata a Davide cohaeret, cf. supra p. 1802. Carmen satyricum v. ap. *Dukes*, Jewish Chronicles 1849 p. 295.]

NASIR v. Josef b. Chajjim Moses.

NATA (נאטע, apud Germanos et Polonos) = Natan q. v.

NATAF v. Isak Nataf.

NATAN b. Abraham v. Natan Eger et Natan Helen.

⁶⁶²² NATAN Amram b. Chajjim, Legatus (שלוחא מנרעהו) Palaestinensis. [Auctor lib. נתן (sic), unde sese compendiose הנאטע nuncupat.]

1. Collectio dissertationum scil. מאמר אנגרה הקנאה והשנאה *Epistola invidiae et inimicitiae*

inter Kain et Abel (ff. 2); ען והרהר² *Robur et gaudium* in Genes. IV, 23 (ff. 18); ³ אגרה בת שבע *Epistola Bat Scheba* 7 disquisitiones (ff. 11); מלכת שבה *Regina Saba* ubi inserta nonnulla nomine Abraham Aluaqua (ff. 6), adjecto carmine acrost., artificiose ex permutationibus constructo 8. s. l. e. a. [Amst. 1842].

[Annum et locum sistit *Mich.* 3290, ubi 2, 1, 3. Annexus erat libellus, 'בלחמה ה' inscriptus sed imperfectus, ubi citari medicum וברך יוסף monui ap. *Ersch* s. v. Josef Ibn Sebara (N.⁵⁰⁸²), hinc postea recognovi portam XII. libri 'מלחמה ה' Jakob b. Reuben, praecedit quoque f. 6b locus de Isak Israeli, quem *Carmoly*, פירוש על סדר I, 47 (supra p. 1117) ex פירוש על סדר citat, et quidem recte initio hujus partis (f. 3a) legitur 'הסדרא ע"ה... ולא חסידא דה' דכרי הנאון הנשיא ר' אברהם בר חייא unde „Chisdai Nasi“ effinxit *Carmoly*, Revue or. I, 182 (Litbl. II, 606); de op. illo in Catal. Codd. MS. disserendi locus erit; cf. quoque sub Schemtob h. Isak Schafrut.]

2] Addit. ad (patr.) Chajjim Amram: *Sacrif. Paschatis* q. v. (1836).

NATAN Aschkenasi v. Natan Spira Aschkenasi.

⁶⁶²³ NATAN Babli (*Babylonicus*). [Doctor Mischnicus Saec. II.¹ (v. auctores ap. *W²* p. 855 et in nota ad *Menachem Meiri*, ביה הבחירה praef. f. 12b ed. Wien, cf. *Rpp.* ערך מלין p. 243); vulgo auctor fertur libri נתן דר' אבות *Zz. G. V.* 108 opus excusum concinnatum putat a reductore recentiore ex particulis genuinis nonnullis ex lib. מ"ט מדות, quem (p. 91; sec. *Rpp.*) halachicum habet; hunc mathematicum demonstrare ex citato ap. *Mard. Comtino* putat *Carmoly*, in nota communicata cum *Jost*, a quo ap. *Creizenach* in יסוד מורה (v. *Isr. Annalen* II, 201) et hinc (non „ex Analectis“ ut praetendit *Fürst*) in Litbl. I, 158, atque in *Epistola seditia* ad init. ed. spuriae lib. Eldad 1838 (v. *Rpp.* כ"ה VI, 98, 112, 118, cf. ערך מלין 191, 243); alium locum ex *Sabbatai b. Malkiel*, [qui forte nomen Nehemia effert, forte ex Comtino petivit?] dedit *Gg.*, *Ztschr.* V, 457; opus mathematico-halachicum doctori Mischnico tribuit recoctor *Fürst*, Litbl. VII, 822, qui contra monita *Rpp.* (ad Resp. Gacon. f. 10b) more suo maledicta arripit ex trivio (Lb. VIII, 741, quod citandum sibi selegit *Graetz*, *Gesch. d. Juden* Berl. 1853 p. 219!), *Gg.* vero (*Ztschr.* VI, 26) auctorem habet

NATAN BONN

Palaestinensem quendam non ante tempus Islami scribentem, qui a posterioribus מדרשי i. e. auctor מדרש nuncupatus sit; quae si ita sunt nulum video argumentum (*Jüd. Lit.* 373, 376, Vers. Angl. p. 40), cur idem sit auctor lib. אבות (praeterea libellum s. t. מדרש מ"ט משנה a *Jos. Kara et Jakob b. Simson* [1123-42] citari monet *Dks.*, Litbl. XI, 438 n. 1). Op. excusum, ab auctoribus Christianis nonnullis confusum cum tract. Mischnico (propter verba כמו משנה ואבות דר"נ ap. *Abr. Sacut* f. 43b, v. *W²* p. 855, *Rof.* ad Cod. 327,⁹ et *Diz.* p. 50) hujus quasi *Comm.* seu retractationem auctiorem sistit, capp. 41 (non 30, ut *W* l. c.; 49 ap. *Rof.* ad Cod. 327 err. typ. habeo) seu 40, ut in ed. aliqua Talmudis prava, qua usus est *Zz.* (auctores citandi differentiam ne verbo indicant, capp. 27-8 nimirum respondent uni cap. 27 ap. *Zz.*; in fine quasi custos vel varia lectio ex initio cap. 28 seu 29 exstat, atque cap. 31 proprie verbis מאמרו עשרה ordiri debet, ut respondeat Mischnae cap. 5, cf. *Zz.* l. c.). Auctores in op. nostro citati Saec. II. vix excedunt, Josua b. Levi enim in cap. 35 (34 ap. *Zz.* p. 9) recte Josua (bin Nun) emendatur in nota ed. Talmud. 1839 (quamquam ap. testem allatum Jalkut nec in § 957 nec in § 441 passum omnino offendi hunc additum ad locum Talmudicum, notandumque in Jalkut Ezech. § 367 citari אר"נ pro אר"ז וזא cap. 1! ad *Gg.* Ztschr. VI, 24, 29 adde *Zz.* G. V. 298; passum in libro edito desideratum citari in libro antiquo putat *Kirchheim* ap. Frankel, *Mtschr.* IV, 106 n. 7?); unde libellus „Mischna“ et ab expositoribus Tractatus Abot „Boraita“ nuncupatur (ap. *Gg.* l. c. p. 25 in nota lege Abot I, 6, 10, adde *Men. Meiri* ad I, 7; cf. saepius et in introd. 15a supra פה נהן ברייה דר' נחון, quod in Talmud Synhedr. f. 86 (*sic*) non legitur!!); cur vero Natan auctor feratur, jam quaerit Commentator in Mischnam antiquus (v. supra p. 1838) in Cod. *Opp.* 627Q. (f. 115 וברייה זו שקורין אותה אבות דר' נחון ולא ידעתי על מה אם מפני שהוזכר בהלכה, הרי ר' יוסי הגלילי הזכיר ראשון, שני לו ר' עקיבא שלישי לו ר' נחון, ויש לומר מפורש היה בידם שר' נחון סדרה כמו שסדרו ר' חייא ור' אושעיא בר קפרא ושמואל ולוי שלא נהן הורה כגון משנה חייא ובר קפרא ור' אושעיא ושמואל. Cod. *Canon.* [והנה] והיא Cod. *Uri* 204! משנה ר' נחון האמורה במדרש קהלת ומדרש איכה ופסיקתא רבתי *Gruetz* l. c., qui vix libri initium inspexisse vid., p. 487 et 489 more suo [cf. supra p. 1435] armaementarium

Zunzi [cf. *Jüd. Lit.* p. 362, 365 etc.] depeculatur et in usum insidiarum compilat). Hinc *Gg.* l. c. p. 24 libellum omnino spurium, i. e. doctori Mischnico suppositum sed in Palaestina serius compositum habet, citatum tamen nomine Natan jam Saec. X. a Nissim b. Jakob (cf. *Gg.* p. 22 in nota, v. *Zz.* G. V. 182d, *Z. G.* 167b). Alto praeterit tamen silentio testimonium vetus de duabus recensionibus, scil. altera ex Palaestina advecta (seu nostra) altera Gallica (quam Babylonicam suspicatur *Fürst*, l. c., ejus eruditio singularis quidem repetita est!), v. *H. Chajes*, Litbl. V, 169 (ejus הוראה דרכי citatum nunquam vidi), passus vero a postremo allatus desideratur in recensione brevior (ed. 1525, 1560) *Comm.* s. d. Salom. Isaki (q. v.) in Mischnam. — Pauca de libelli argumento v. ap. *Dukes*, Rabb. Blumenl. p. 39.]

- 1] אבות דר' נחון *Abot* [*L. Patrum*] *R. Natan*; in edd. Talmud. inter tractt. parv. N. 1975 sq. [*W*¹ 1720.² p. 855] (1550 etc.).
2. — cum *Comm.* (*Amor benignitatis*) *Abr. Witmund* f. *Amst.*, *Ger. Jo. Jansen* 1777. (עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרה)
- 3] — cum *Comm.* Josua F. b. Isak q. v. (1788).
- 4] — Latine per F. Taylerum q. v. (1654). [*W*² p. 856.]
- 5] תומה ישרים *Emendd.* seu variantes; in lib. N. 4084 (1622). [Cf. *Asulai* II p. 32 n. 1 et 2 ישרה רנל auct. Gedalja Lipschütz; recentiores v. ap. *Fürst*, Litbl. VII, 823 n. 27, et v. *Omissa* et *Add.* ad Elieser L. b. Menachem ex Samosc N.⁵⁰⁰¹ et Cod. MS. *Opp.* 424Q.]

⁶⁶²⁴ NATAN Bonn (בון) b. Isak Jakob, ex Frankfurt, Rabb. Mainz, postea Hamburg. [A. 1633 nomen inscripsit Cod. MS. (*Euclid.* ex Vers. Mos. Tibbon) modo in *Mus. Br.* acquisito; 14. Nisan A. 1648 urbe Elfeld (עלפלד) approb. Quaesit. Menachem Asarja, cf. *Conforte* 52a, *W*¹ 1730 certe = 1729, ubi male „Bohn.“]

1. שכחה לקט *Oblivio spicilegii* Supplementum in *Jalkut novum* (N. 3554)

4. s. l. [*Prag*] (ביה) 1652. [*W*¹ 1729. *Zz.* Z. G. 301 n. 256. Ed. *Francof.* 1652 ap. *Sabb*, *W*¹ 3 et *Mich.* 4463-4 efficta ex verbis ad nomen pertinentibus פרנקפורט; דק"ק neque exstat ed. 1657 cum ילקוט הדש ap. *Sabb.* s. v. et *W*² p. 1309 n. 247.]

2. — praef. est Zebi H. b. Abraham Wronke

3] — ad c. Reuben Höschke: *Jalkut* q. v. (1700).

NATAN b. Chajjim v. Natan Amram.

6625 NATAN Chassan (*Cantor*) Prostitz (Prossnitz in Moravia). [V. notam ad N.2791, ubi lege N.2771, et Codd. MS. *Mich.* 31(=139), 558, ut vid. idem Codd. MS. olim *Opp.* ap. *W*³1724g, ubi lege: I. num. 1732, et ap. *W*⁴p.931 corr. MDCCXXIVg.]
Vers. Germ.(?) Precum prid. Novil. N.2771
sq. (1692 etc.).

NATAN b. (Reuben) David v. Nat an Spira.

626 NATAN Eger (אגער) b. Abraham, Gener Loeb Winternitz, Pragensis. [Nomen male Iggar pronunciat *W*³1723c. — Cave confundas Rabb. Anconensem (*Is. Lampronti*, פארר יצחק II f.86b, ubi אגרא) Saec. XVI.¹, cf. *Ghirondi* p.278 cum *Conforte* 34b, ubi „Aschkenasi“ (v. sub *Natan Spira* ⁶⁴⁴); supremusque N. מאגער ap. *Gedalya* f.49a ed. Amst., cf. Add. ad *Uri* 283.]

נָטַע *Hortus Nata* (seu *quem plantavit*) Comm.
 in Josef Karo: *Mens. instr.* I q. v. op.32-36
 (1695.1700.1705.1715).

NATAN b. Elieser v. Natan Hamati et
Natan Michelbach in Sect. III.

6627 NATAN (Jedidja) b. Elieser Orvieto (מאורוויטו) (*Urbevetanus*). [Opus A.1625, 18 A.natus, composuit *Sienae* sec. praef. hebr. ואני בן י"ח שנה, כשחברתיה בעיר סיינה שנה השפה כאשר ידע כל שער עמי בני ק"ק סיינה (ובפרט עמיתי... הכחור המשכיל כמר יששכר בן שלמה נאליקי) ולא נשאהו עלי כדרי בראשית להחכים מרם הייתי לאשר ואני אשר עשיתי אספרה העתקתי הוידוים אשר לקק איטאליאני על השלישית וכל הוידוי עצמו ועוד אחרת כונתי לפתוחו בלשון איטלקי על השלישית נ"כ אשר חבר מימי קדם אדוני וקני יוחנן dedicatione hebr. והודגה אלטריגי אבי אמי תנצב"ה ad socerum Mos. Ibn בלאטא ex באטה Rabb. Florentiae (אולערום libri הדרשן תנאי) datur *Florentiae* 23.Iijr כי יבא שילה i. e. 1628.]

1. **ברבי נפשי** seu *l'Angelica Tromba di M. Angelo Hebreo Alatrini con alcuni Sonetti Spirituali* [i. e. *Admonitionis* Beehai b. Josef, incip. ברבי נפשי], paraphrasis ternariis Italicis per (auctoris avum) Jochanan J. Alatrini, cum paraphrasi ternariis hebr. ad eam spectante, cum notis,

acc. *Confessio* Nissim etc. hebr. et Ital.] (ff.36)
8. Ven., Petr.

et Al. Bragadini, in aed. Giov. Calleoni. 1628.

[W¹1725, partim correctior] p.144. Tit. hebr. libelli rarissimi integer: ברכי נפשי עם שאר יודיי יה, שלשה המה מטיבי סעד הנשמה ההכמה לחמכה ולסעדה הכי נקראת בשם נר יאל (*sic*) את הכל חברה לה יחדו קאפיטולי. מחדש ע"ד קאפיטולי. Opus praecedat Carmen Jeh.
di Modena (cf. supra sub Mos. Rieli p.1986) inscriptum לא אדני בחקר נר ידידיה כחק; sequitur l'Autore A' devoti Lettori Sonetti. Ital., dein dedicatio hebr. (v. supra) et Sonett. hebr. ethicum ad lectorem atque praeef. hebr. Paraphr. Bechai constat 61 terna-riis, incip. Il nome sacro del tuo car Signore, hebr. נפשי נא ברכי את ה', וכל קרבי את חין שם קדשו, בכל נתן נא(ל?) לבי, לבב ויושר אור עיני לחקר asso-nantem facit cum כור (et cf. f.31b) provocat ad כנה Jos. J. Carmi (p.1448, A.1626-7), ad 29: Quell'Alme di cui Dio fara vendetta, Perch'hanno il nome suo posto in oblio, Ne caminate son per la via retta, observat, hanc stropham nec integram nec partim exstare in נפש ברכי נפשי, se vero textum exoticum (i.e. Ital.) secutum esse אמנם כי מצאתי בל לענו מנגד (אשר קרמיני) לא יכולתי המלט ואולי כשנחה היוצאה מלפני חבונותו ואשר ידע יגיד sunt vero verba exstantia in edd. superioribus). Stropha 61-99 (f.13b) יודוי הגדול לר' Incip. Pria ch'io d'altri parlo o Re del mondo, hebr. רבון העולם קודם כל דבר. stroph. 100-164 (f.19v.). „Confessione maggiore יה" למנחת יח" Confessione maggiore, incip. Ital. Con qual offerta e con qual degno inclino, hebr. במה אקדם אל כמה אנף. Incide a f.31b exstant Sonetti Spirituali dell'autore (עוד למחבר שירים יקרים צועק אל אלקיו וכו') Ital. et hebr., scil. ¹⁾ (f.32b) Retto Signor che dall obliqua via, ²⁾ (f.33b) Col ferro, קטן ככה ילך צעיר ימימה ³⁾ (f.34b) Era'l bel Raggio, di ragon si fosco, אל אוזן רועה יחידי לטה על שוממות מקדשי אזעק או לי ראשי, קרעה את התלום ועל פנים מעילי, ובבהב במר נפשי versus intercalaris est 8 strophae sexternariae, ubi A. excidii 1560=1628.]

23 NATAN Feitel (פייטל), seu Feidel (ווידל), Frankfurtensis b. Samuel Phoebus (Feiwesch) Vindob., de Domo Mosis Ahron Teomim Lämmlein Prag. [Figura agnelli in op. utroque ad nomen „Lämmlein“ spectare vid., sed occurrit quoque in aliis

NATAN HAMATI

opp. ex officina *Isak b. Ahron*. Filius vid. Samuel Phoebeus b. Natan q. v., dele *W*³1733b.]

1. **דרוש** *Concio* seu solutio 51 quaestionum (קשיה) in Genes. XIX; praef. est (et libellum redegit?) Samuel Levi (ff.6)

4. s. l. [*Crac.*] 1613(?).

[In fronte נחן שיהו במנחת נחן unde Cat. ms. opusculum sub **מנחת נחן** et quidem s. l. 1545! in praef. Samuelis: ... המכבר והמכרר. ע"כ דברי אני המכבר ביום הח' למלואים בחודש ויקחו איש נגמר ונשלם הבנין ביום הח' למלואים בחודש ויקחו איש ש"ה לבית אבות אשר בארץ חיים המה לפק *Metz* ap. *Zz.*, Z. G. 294 n.194 male *Prag.* 1623.]

2. **דרושים לכל הפציהם** *Disquisita omnibus beneplacitis suis*, Exposs., praef. est Pinchas Hurwitz Levi b. Israel 4. *Crac.*, *Isak b. Ahron*. 1609.

[*W*³1724f lit. castrat. Editor, qui in op. altero inter Nostri auditores et הנאון salutatur, se a Schechna quondam de studiis in Germania interrogatum dicit, ubi Francof. Noster excelluit.]

6629 **NATAN** Hamati [Ba-] Gad [b.?] Elieser, Romae.

[1279-83. Nominis rationem non omnino certam habeo, initio enim Versionis Canonis ברוך נחן שמי נקרא אל שואלי אשיב נד et מרחיב נד אמר נחן המאחי בא נד (sic) שבו אליעזר יצו (ut recte ap. *W*⁴p.749); ergo בא נד (non בא, ut *Deutsch*, Catal. p.158!) procul dubio per allusionem ad Genes. XXX,¹¹ idem ac נד, sed num ad Nostrum ipsum spectet an ad patrem, ita ut ben suppleatur, non definiverim; Nostri vero (non המאחי ut *W*⁴p.931, n.1724e, „Amati“ more Italico scribit *Rof.*, Diz. p.42, unde אמאחי effluxit *Ghirondi* p.274, מנטיאוס Menthaeus ap. *Hotting.*, v. *W*^{1.3}1738), si ad urbem patriam spectat, certe non est חנה in Syria (ut *Zz.* ap. *Gg.* *Ztschr.* IV,190, quem omnino sequitur *Carmoly*, *Hist. des Medic.* p.84 et quasi proprio Marte *Deutsch*, l. c. p.156), forte ab urbe *Cento* (מאה) derivandum est, more denominationis usitatae in Provincia Galliae (*Zz.* Z. G. 461), nisi ipse ad eam spectaverit; in praef. enim laudata (quam integram ex Cod. *Uri* 411 et *Canon*. 43 in Catal. Codd. MS. exhibebimus) se orbem pervagatum dicit etc., sed cave credas quae inepta sibi excogitavit *Deutsch*, l. c., Nostrum Hispaniam (!) tempore Tibbonidarum visitasse, quorum exemplum tantum in vertendis libris ex Arab. se ait secutum וגם כי ראיתי נסעי נעמנים בני חבון ... בהיותה *vulgi* quoque נפשים ... ואך אני בזה בעקבותיהם

[quod] Tibbonides...¹⁴). Cum Nostro perperam conjicit *W*⁴p.745 „Ben Gudas Nadam“ in Cod. *Taur.* 150, qui est Jehuda (*Bongodas*) b. Salomo Natan.

Opera describendi in Catal. Codd. MS. locus erit, ad enumerationem ap. *Zz.* l. c. addendum: ¹ מאמר על סבת לקוח המאורות וכו' [procul dubio ex Arabico] A.1280, Cod. *Vat.* 389,³ (cf. 428,²⁰ ?), ² *Hippocrates*, de aëre etc., v. ad Cod. *Scalig.* 2,¹⁰. Nostro praeter rem argumentis non sufficientibus tribuuntur a variis Bibliographis: ¹ Versio lib. *Abul Kasim b. Idris* ap. *Assem.* ad Cod. *Urb.* 41,⁷; ² Versio *Aphorism. Hippocratis* cum Comm. Mosis b. Maimon (q. v. p.1919 lin. ult., ubi leg. *W*³p.86, ut p.1927 lin. ult., et dele *Uri* 420,² ap. *Zz.* l. c.); ³ Versio Dissertt. *Razi* ap. *Rof.* Diz. et *Zz.*, nullum enim video argumentum, cur opp. duo in Cod. *Rof.* 347^{3.5} verterit (quod *Rof.* (p.4) „veri simile valde“ habet), nisi quod Nostrum receanseat *W*³p.1217 interpretem operis *Razi*, re vera a scriba notae in Cod. *Scalig.* 2 effecti ex cap. XXV op. excusi 2 (v. supra p.1927); ⁴ *Comm.* in Canonem in Cod. *Vindob.*, ut suspicatur *Tegnagel* ap. *Deutsch*, l. c. p.158, et ⁵ *Compend.*, v. ad op.2.]

- 1] Vers. hebr. ex Arab. lib. *Aphorism. Mosis* Maimonidis q. v. op.148.

[Interpres opus desiderio Anonymi cujusdam se vertisse dicit in praefationicula inedita in Cod. *Uri* 420: אמר נחן המאחי ההלה לאל כי לו יאוח לרוממות נדלו והשבה לו מאחני כפי היכולת האנושי ומרוסם על כל ברכה וההלה. אחר אשר שאלני אחר מיקורי [מיקורי?] מיודעי דורשים שלומי וטובתי להעתיק הספר הזה בהיותי חומר ומהענג בספרי הרב מורה דרך ששוקק במאמריו אני מלאחי רכרו והעקתי לו וכיוצא [כו] מהאבהים ללכת בעקבות החכמים ומאלה אשאל עור ומסער להשלימו בלי שניאה והאל יעשה כן למען הסדר. ספר הפרקים שחבר הרב וכו' אמר המאחר וכו' Alia nonnulla huc spectantia sub auctore et hic sub nomine absoluta sunt.]

- 2] **קאנון** *Canon* [maxima ex parte] hebr. versum ex Arabico Avicennae q. v.

[Vide notata supra sub interprete altero Josef Lorki, cui lib. I et partem I lib. II trihuo, sec. epigr. ad Cod. *Mich.* 734; sed adhibita, ut puto, etiam ad hos libros versione Nostri, cujus nomen praeterea tantum ferunt Codd. libros singulos tantum exhibentes: *Uri* 411, 419, *Canon*. 43 et *Taur.* 75 — ex quo effectum Nostri „Compendium“ Canonis ap. *Rof.*, (Diz.) et hinc *Zz.* (et *Carmoly*), verba enim Catal. MS. *Taur.* ap. *W*⁴

NATAN HANNOVER

p.931: „*Clanav* („quid haec vox sibi velit non extrico“ addit *W!*) seu Substantia generalis“ nihil aliud sunt, quam הקלל העקר ס' ביארו ס' ap. *W*⁴p.749, ad quem ablegat p.931, ubi pergit „sive excerpta ex Avicenna;“ eadem inscriptio in Cod. *Rof.* 927, ex qua sola Interpretem coniecit! — Alii Codd., quos Nostro tribuit *Deutsch* l. c., re vera repetiti sunt ex *Wüstenfeld*, Gesch. d. Arab. Aerzte p.71, qui Interpretem omnino omittens ex Catalogorum Indicibus hausit, unde e. g. Codd. *Vat.* 359, 377 enumerat reapse *Arabicos*. Ne Cod. *Rof.* 927 quidem interpretis nomen diserte exhibet, ut ex verbis ejus ad Cod. 1344 et in *Diz.* concluderis, ita ut *Carmoly* ad *Rof.* *Diz.* quoad tempus versionis provocet, ubi re vera A.1273 ex *W*⁴p.749 (forte errore typogr.?) repetitus, jam rectius *Zz.* l. c. A. versionis (finitae) 1279 ex *Uri* 419 in textum ponit. — Exstat quoque tertia (ex Arabico) versio libb. III coevi Nostri *Serachja* b. *Isak* b. *Schealtiel* (Codicem nuper acquisivit *Bibl. Bodl.*), hanc quoque vix omnino neglexerunt typographi. Codd. ergo singuli minutiose examinandi sunt; ex iis vero, quae lucusque examinaui, mihi constat, libros II (potissimum, unde forte varr. lect. in Cod. *Rof.* 1345) III, IV (*Mich.* 735–6 enim *anon.*, neque alius est Cod. *Bislichis* 1,²!) et V ex Nostri versione, tamen non omnino immutata (ipse enim in praef. laetius in vertendo se reliquisse fateatur, neque Latinas habet expositiones, e. g. lib. V tract. 4 verba (ובלתי די שופוט אית אלקאמאי אית מורט אינפאנסים), excusos esse, prout Nostro pertinet tractatus (באמר) adjectus ad calcem, incip. המעתיק השבעתי אהכם, qui *Lexidion* sistit utilissimum terminologiae Interpretis, illud quidem librum II. excipit in Cod. *Uri* 411, sed serius adscriptum est (vid. *Add.* ad hunc Cod.); idque vid. „Expos. vocum operis difficil.“ ap. *W*⁴p.931, exstat quoque seorsim in Cod. *MS.* *Mich.* 51. Denique moneundum est, Indicem medicamentorum in librum II, communiter סינונימא (sic) vel סינונימא „*Synonymas*“ (cf. Cod. *Rof.* 927) inscriptum, exstare in Codd. *MS.* ab excuso partim discrepantem paullo per linguas vel argumento ex ipso libro auctum; e. g. in Codd. *Opp.* 1137F., 1138F., *Uri* 411, 417, 419 et *Scalig.* 2,² ap. *W*³p.1216 *anon.* sub tit. *Eldil el melik* efficto ex primo medicam. אכליל אלמלך; magis differt אשכנז סינונימא in Cod. *Opp.* 1135F.]

NATAN Hannover v. Natan b. Moses.

⁶⁶³⁰ NATAN Helen b. Abraham. [Auctor *fict.*, forte Editor lib. *Elchanan Helen* q. v.]

NATAN b. Isak v. Natan Bonn et Natan Spira et Vellentine.

⁶⁶³¹ NATAN b. Isak.
נתן אבות דר' אבֹת (*Patres*) *R. Natan* Comm. in tract. *Talmud.* Abot N.1485 (1728). [W⁴1727b.]

NATAN b. Jakob v. Natan Bonn.

⁶⁶³² NATAN b. Jechiel b. Abraham, Rabb. Romanus. [Saec. XI. ex. Vitam optime devolvit *Rapoport* (בכורי העהים) A.5590, et *Add.* ib. A.5591 p.81 [cf. *Gg. Ztschr.* I,378], ערך טלין p.XI, qui generatim id de fontibus veterioribus observat, quod *Reifmann* (ap. *Frankel*, *Mtschr.* III,232,233) exemplis demonstrat, nescio an omnino novis); genealogiam descend. v. ap. *Zz.* ad Benjamin p.18 (cf. *Luzz.*, *Biblioth.* f.59), cf. p.249. A.1106 fatalem sistit *Abr. Sacut*; v. *Rpp.* *Add.* p.87 ad n.9, cf. sub Salomo Isaki. Nomen familiae עכו (sine virgulis) ap. *Gedalya* suspectum vel ex ענו *Anaw* corruptum habeo, idem alia nonnulla ex Carminibus petivit (v. ad op.1), quae forte *MS.* tantum putavit, eaque partim nova indigent perquisitione. Forte descendencia a Davide a Nostro (*Rpp.* nota 1.) translata ad familiam Provinciae Natan (*Zz.* l. c. p.8)??]

1. ערוך *Aruch* i. e. *Lexicon* Talmudico-Rabbinico-Chald. *ED. PR.* f. s. l. e. a. [ante 1480].

[ff.308 linn.45, lit. quadr. ut Mos. Nachmanides (supra p.1960 op.48). Exstant loca Antichristiana. *Rof.*, *Annal.* p.123, tantum ff.305 numerat, desideratur vero in expl. suo (ut in expl. *Luzz.*, sec. epistolam A.1851) f. ultimum (exstans in expl. *Opp.* 986F., quod *Rpp.* in nota 64 male ed. II habet, in Cod. ap. *Almanzi*, Collegii Rabb. Patavini ab *Abr. Schalom* nuperrime emto, alio modo a *Mus. Br.* acquis. et in expl. *Saraval* XI), ubi carmen finale in hac sola ed. excusum duplex, acrost. ... נתן, נתן ביריבי יחיאל (ex Cod. *Saraval* modo recusum sine nota ulla a *Frankel*, *Mtschr.* IV,359, sed non omnino exacte; carm.1 lin.1. הבריה leg. הבריה (sic), lin.12. יפיו I יפן, lin.14. להקוה I. להקוה, carm.2 lin.7. דה'המה I. חובלה, lin.31. לה'המה I. חובלה, lin.32. לה'המה I. חובלה, lin.38. לה'המה I. חובלה, lin.60. לה'המה I. חובלה, passimque mater lect. desid.; vox lineae prima per totum carmen 2 a caeteris remota et prima lit. virgulà signata est, tamen sensus non apparet, unde editor laudatus acrostichon tantum per literas majores expresserit). Ibi quidem in carm.1 tempus finitae compositionis A.4865, sed 1033

NATAN b. JECHIEL

- excidii, 1413 contract. כ"ח לירח כונה מנכרה בשלישי כ"טו לירח כונה מנכרה בדרק (*sic*), ergo non mense III, ut *Gedalia* (f.31b ed. Amst. ap. *W*^p.921, et *Rpp*. p.12, qui praeterea hunc Kislew interpretatur contra usum, cf. *Gg. Ztschr.* III, 281), sed feria III mensis..., quem Ab suspicatur *Dernburg* (ep. *Gg. Ztschr.* III,280), unde dies 15 certe corruptus fuerit, dies 19 vero in feriam III. incidit tum A.1105 tum 1101; postremus evincitur ex aeris appositis et confirmatur per Codd. MS. omnes hucusque consultos, ut *Rof.* 180 (cf. *Reggio*, כ"ח I,94 et jam *Jechiel Heilprim* ap. *Rp.* n.59), *Vindob.* 60, 61 (CVI p.118 ap. *Deutsch.* sec. *Nessel* ap. *W*^p.922 et *Dukes* ap. *Gg. Ztschr.* III,280) et *Mich.* 210. MS. *Opp.* vero, quod se vidisse praetendit *W*^p.922 vel ipsa nostra est ed., vel ex lexdio Eliae Chalfen (*Opp.* 1070.) effectum vid. Jam in carmine secundo A.1102 occurrit (A. exstructi balnei est 1085, vel 1088). Codd. fere omnes in capp., ut est nostra, divisi sunt, quae versiculis acrost. clauduntur; varias lectiones collectas ex Codd. nonnullis laudatis (sed non collatis cum ed. nostra) v. ap. *Dukes* l.c. et *Dernburg* ap. *Gg. Ztschr.* IV,123; cf. *Gg. ib.* V,419, ex Cod. MS. *Mich.* ad marg. ed. 1599 *Mich.* 1057 (cf. *Catal.* p.361) et *Munk*, Notice sur Aboulwalid p.174 de Cod. *Sorb.* 180 (communicator expos. Arabicarum Hai est forte partim *Mazliach* laudatus supra p.1027, cf. *Rpp.* n.48 et ערך פלין p. XI); cf. *Bloch*, Raschi f.44b. Ex op. nostro effectum esse עבודה הקודש a *St. Ev. Assemano* in *Catal. Bibl. Med.* ad Cod. 529, didici a Do. *Fausto Lasinio*, qui Cod. inspexit; cf. quoque Cod. *Canon.* 2. Desiderata ex citationibus aliorum nonnulla collegit *B. Mauksch* ap. *Jost*, *Isr. Annal.* III,392.]
2. — f. in provincia Ital. [seu *Pesar.*] *Gers. Soncino* (*fin.* 13. *Adar* זרע 1517. [*W*^p.921* (A.1515).³p.850* et *Rof.*, Ann. p.15 n.69 (p.52 n.24) non animadvertunt, versiculos in frontisp. acrost. exhibere *Baruch* forte Editoris vel Correctoris. Exstant Antichrist. in hac et ed. sequ., v. *Rof.* ad Cod. 140. Ed. rariss. non omnino correcta, v. ed. sequ.]
3. — per Jesaia b. Elasar Parnas ex Gersonidibus (כבני הגרשוני) f. *Ven.*, *D. Bomberg.* 1531 (*fin.* mense *Adar*) 1532. [Ed. quoque rara. Tit. A. רצא et fol. sequ. ב signatum, in carmine finali *Eliae Levitae*: בזמן קצר בשנת כצ"ר בחדש דניס כולו, tempore brevi A.292, mense ejus signum est piseis, ergo minus exactus A.1531 ap. *W*^p.³ et ipsum *Rof.*, Ann. p.34 n.211 et in *Diz.* et ap. *Rpp.* (v. ed. sequ.). In fine enumerantur errores ed. praeced., q. v. de Antichrist. recusis.]
4. — cum Indice locorum per Samuel Archevolti, per Meir Parentio [ed. partim castrata] f. *Ven.*, jussu *Al. et Pietro Bragadini.* A. I. mense 2. ducis *Ant. Trevisano.* A. M. 5413 [5313=1553]. [A.413 ap. *Sabb.* (et hinc ap. *W*^p praeter 1553!), *Catms.*, *Catal. Bibl. Bodl.* II,831a, *Metz* ad 984F. et ignorantissimum *Deutsch.* l. c., jam corrigitur a *Rpp.* in nota 65 (et hinc *Mich.* 1056), qui vero male ad ed. praeced. refert Indicem, minus perfectum neque postea emendatum, Samuel Archevoltii (q. v.), quem *W*^p omnibus praemittit edd.]
5. — „Ed. II.“ correcta per Isak b. Mos. Ecken-dorf Austriacum; sumpt. Sabbatai b. Mardo-chai Posnensis f. *Basil.*, *C. Walldkirch.* 1599. [*W*^p.³.⁴ Ed. magis castrata et corrupta, v. *Rpp.* n.66,67. De expl. *Mich.* 1057 v. supra ad ed. 1.]
6. — cum Benjamin Mussaphia: *Add.* f. *Amst.*, *Inm. Benveniste* (ושפט) 1655. [*W*^p.³. *Rpp.* p.13.15.]
7. — [u. s. ed. partim castrata partim mutata], accedunt *Dispositiones linguae* [accessiones, Versio vocum Germ. et Annot. etc.], cum tit. Germ. „Rabbinisch-aramäisch-deutsches Wörterbuch zur Kenntniss des Talmuds, der Targumim und Midraschim; mit Anmerkungen für Philologie, Geschichte, Archäologie, Geographie, Natur u. Kunst, von M. J. Landau. V. Ptes. 8. *Prag.* 1819-24. [Ed. 1835 spuria tit. tantum novum exhibet. Stric-turas v. ap. *Rpp.* p.14 sq.]
8. — Anonymi compendium s. t. ערוך הקצר *Aruch compendiosum* cum accessionibus 4. *Constant.*, *Sam. Nachmias.* sub *Bajazet* (א"ע"ה mense *Tammus*) 1511. [Male 1516 ap. *W*^p.922.³p.850* monente *Rof.*, Ann. p.6 n.261, cf. *Zz. Z. G.* 225. Ed. rarissima.]
9. — cum Indice locorum et Additt. ex MS. Francofurtensi, auctore Germano Anonymo 4. *Crac.*, *Isak b. Ahron* (א"ה נשא) 1591. [Accedit in fine Index errorum. In fine praef. נשא וברט ו' והנהלה ה' quod recusum in ed. sequ. (q. v.), unde *Mich.* 1062 hanc secundam A.1597 sistit. *W*^p.³ male A.1592.]
10. — s. t. קיצור ערוך *Compendium Aruch*; corr. Abigdor b. Samuel b. Moses Esra's (עזרא). „Ed. II.“ 4. *Crac.*, apud *Fratres Filios Isak* [b. Ahron], sub *Sigismundo* (א"ה יששכר) *for.* III.5. *Ab*) 1619. [In praef. typograph. op. abhinc 28 A. excusum fuisse

NATAN b. JEHUDA

- dicitur; ergo male „374 C.1610“ [l. 1614] ap. W¹.]
 11. — per Hirsch Liberls Sofer. „Ed. III.“ [W^{1.3.4}]
 4. Prag., *Nepotes Jehudae Bak.* 1707.
 12] — Emendd. et Supplem. v. sub Menachem
 Lonsano: *Ordinans* (1618) et Jesaia Berlin:
Raritas inter radices (1830).

[Ex Nostro quoque sua potissimum hauserunt in
 Lexicis suis Chald. et Rabb. Ph. Aquinas, Jo. Bux-
 torfius, Seb. Münsterus (ed. 1527 cum Annot. W.
Bedwell ap. W⁴ v. ap. *Uri* 455) et v. S. Pag-
 ninus.]

NATAN b. Jehuda v. Natan Ottolenghi.

- 6633 NATAN b. Jehuda Loeb Mannheim, Rabb. Ha-
 genau, Hierosolymis.

נחיר *Illuminabit semitam* Comm. (Nostri et
 Jakob b. Benjamin Wilna) in Meir Poppers:
Lum. lucis q. v. [W³1729b] (1709).

[Supra p.1194 Natan Spira excusum est, prout in
 schedula mea pro genuino b. Jehuda etc. correc-
 tum video, jam nescio cur; ap. *Asul*. II s. v. מאורי אור
 Noster tantum ״ר״, in P.I desideratur omnino able-
 gatio.]

NATAN Jeruschalmi v. Natan Spira Je-
 ruschalmi.

- 6634 NATAN b. Meir Krumenau (in Moravia). [Cf.
 sub יהודה יעלה N.3244.]

1. עולם הבא *Vita mundi futuri* Ethice et
 precesiones collectae, ut auctoribus (suppos.)
 Ismael b. Elischa, Jakob Tam (ex MS. Hirz
 Treves) aliaeque e. g. super excidium templi
 incip. ה' אלהי ישראל עמד מכסא דין et *Targum*
Exod. X,4 sq. sine punctis, in fine *Candelabrum*
 (ff.8) [W³1720c] 8. Crac. (נשמה) 1643.

- 6635 NATAN Michelbach (מיכל בך) b. Elieser. [Edit.
 seu auctor fict. ap. W¹1724 etc., v. Sect. III.]

- 6636 NATAN (Nata) b. Moses (ex Ostroh) Rabb.
 Broda (Ungarischbrod in Moravia). [Occisus 20.
 Tammus 1683, v. epitaph. ap. *Jellinek*, Litbl. IV, 271
 lib. et supra sub חרבן הגדול N.3526. Noster auctor
 et supra sub נטע עולם נטע et נטע שעשועים
 Mardochoai b. Israel (in lib. ההרהר נדרים); הוקר
 יין (W³1732b) v. in Cod. MS. *Opp.* 1069Q. W³
 p.1158 Nostrum perperam magistrum facit Simson
 Ostropol. — Homonymi Rabb. Ostrov. fil. Mos. Mard.

Kohen (cf. W³1731b) *Resp.* in Cod. MS. 762F.
 data sunt A.1626, 1628, 1631 etc.]

Precatio incip. יהי רצון, adjecta ad Simson
 Ostropol: *Scripta* q. v. (1687 etc.).

- 6637 NATAN (Nata) b. Moses Hannover Aschke-
 nasi (*Germanus*), Rabb. Jassy (יאס) et „Walla-
 chei“. [In praef. ad op.6 narrat, se [A.1653]
 Liburni (ליבוריא) Rabbinum consalutatum, postquam
 Annum in Bet hamidrasch *David* ולאנסין (*Va-
 lensi*?) degerit, A.1654 a „Chajjim [Kohen
 N.4694] ולה״ה, discipulum Chajjim Vital“ (quem
 postremum male Nostri magistrum adhuc dicit *G.
 Polak* in praef. ad זכרון משה Amst. 1851, v. W³
 p.852) Kabbalam didicisse, dein cum *Natan Spira*
 Hieros. [v. N.6644] Venetias petivisse, ubi societatis
 Talmud Tora sodalis et professor, in Bet hamid-
 rasch benefactorum fratrum *Daniel* et *Abr. Mo-
 gnon* (מוניאן) A.1655 et 1656 remansisse, ubi *Sam-
 uel Aboab*, *Mos. Sacut* et *Benjamin Levi* ex
 Zafat magistros audiverit, ab eisque libb. עץ החיים
 וזהר חדש et חקונים, הגהות הוהר, descripserit,
 hinc se lib. נטע נעמן ac compend. kabbal. ex
 scriptis illis etc. concinnasse V partibus, cujus V.
 sit lib. שערי ציון. A.1661 librum approbantes
 Rabbini Poloniae auctorem proficiscentem viderunt
 (עובר עלינו etc. cf. ad op.7); Plebisacii prope
 Patavium defunctus dicitur teste *Jak. Aboab* ap.
 W³p.851, unde *Rof.*, Diz. (122). Nostrum cum
 Natan Cracoviensi confundit *Ghirondi* p.270, cf.
 supra sub Moses Nerol p.1980.]

1. טעמי סוכה *Rationes tabernaculi* Concio in
 festum tabernaculorum [W^{1.3}1728] 4. Amst.,
Sam. b. Mos. et Reuben b. Eljakim (לשלו) 1652.
 2. יון מצולה *Coenum profundum aquarum* De per-
 secutione A.1648; corr. Jakob b. Naftali Gne-
 sen; per Venturin b. David [W^{1.3}]

4. Ven., Commiss.

Vendramini, per *Giov. Imberti* (ביאה) 1653.

- 3] — accedunt Preces poenit. Jomtob L. Heller
 (ff.17) [Mich. 1691] 4. Dylr., *Isachar*. 1727.

4. — Germanice per Mos. b. Abraham

8. Amst.,

David b. Uri Phöbus (הוא יכוס צרינו) 1686.

[W³p.852 A. 1696 et typogr. *Uri*, A.1677 ap. *Mich.*
 1692; v. *Serap.* p.347 n.87. *Jüd. Lit.* 464 auctores
 inversi sunt.]

- 5] — 8. Amst. 1725.

[W⁴ s. L. per Jakob b. Chajjim (*Serap.* l. c.)
 procul dubio fil. Chajjim Drucker.]

NATAN b. MOSES

6. *שערי ציון* *Portae Zionis continens* 7 s. d. Institutiones kabbalisticas: 1. ח'י ה'צו, 2. ח'י הנפש, 3. ח'י התפלה, 4. ח'י קריאת התורה והשמות וסדר הלמוד, 5. ח'י ערב ר"ח ו'י אדר, 6. ח'י ק'ש שעל המטה, 7. ח'י חפלת הדרך, quibus omnibus insertae sunt Precationes varr. auctoribus, ut Abraham Maimon (discip. Mos. Cordovero), Chajjim Kohen, Elia Propheta, Isak Loria, Jehuda di Modena, Mos. Alscheich, Mos. Sacut, Nechunja b. Hakana etc. *ED. PR.* 4. *Prag., Fill. Jeh. Bak* (עצי י"י ארזי לבנון אשר נטע) 1662. [*W*¹p.923, ad.³1309b.2101b. *Mich.* 4655 (in *Mus. Br.* non receptum, ergo imperfectum) ed. nostram tertio loco recenset, procul dubio exemplo Cat. ms., unde etiam verba 'פירה וס' חקן סעודה וס' *Psalmi* vero (N.536A) et מעמדות forte compacti erant, et quidem ex ed. 1668 N.558 (q. v.)? Expl. *Opp.* 1516Q.³ in fine impf. in medio ה'ר deficit, ubi in ed. sq. sequuntur 4ff., sed ipse liber (secundum indicem praemisum et ed. sq. sine Add.) desinit f. antepenult. verbis ב'ס' רויאל in fine חפלת הדרך in fine sequentia Abr. Scheftels etc. (v. ad ed. sequ.) in ed. nostra forte nondum adjecta fuerunt, ita ut f. tantum ult. (ut saepissime) desideraretur. Tit. verso exstant 4 approbb. prima Rabb. Luzk (in edd. sequ. Posen substituitur initio et in fine!), secunda data 14. Kislew 422(1661), sequitur praef. auctoris, omnia haec in edd. formae minoris omissa sunt.]
7. — acc. סדר וברכו קדיש וברכו seu סדר. Germ. sec. Jäkel [Jakob] Hurwitz et *Cantus Jirmijja* b. Jehuda [*W*¹]. 4. *Amst.* (1. *Sivan*) 1671. [In lit. הרב המחבר את אחיו ה'ר' מרדכי כמה גומפריכט בן הקדוש משה הנ"ל והוספת כמה הפלות וכקשות כאשר עינך החוינה „et misit auctor fratrem suum Mardochai Gumprecht b. Moses etc., et adjectis (בהוספת) precibus etc.,“ unde fratrem hunc nonnulla addidisse dicit *W*¹ p.924 (et v. N.⁶²⁵¹); sed Add. illa ad Nostrum procul dubio referenda sunt, prout in fine ed. Dyhrf. (op.18) disertè auctor ipse nonnulla ex suis adiecisse dicitur: והרב המהרר הוסף נוסף דברים עתיקים היה צפנה פענה המקובל... ובהנה שהוא איש חס ושוב אהלים בהחבורות בר ילבש שלח אחיו השלם כהר"ר גומפריכט סק"ק גומאדיון הסמוך לק"ק קאלמי... cf. *W*³ 1474 et ad ed. 18.]
8. — u. s. 4. *Prag., Fill. Jeh. Bak* (ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם) 1662. [Plagg. 13; ed. nuperrime acquisita.]
9. — u. s. 4. *Prag., Nepotes Mos. Kaz.* 1688. [*W*^{1,3}]
10. — (sine carm. Jirmijja), praeced. פתרון חלומות et הטבה חלום sec. Is. Loria [*W*¹] 4. *Wilm. Is. Jüdel's* (שערי ציון מכלי) *fer.* IV.15. *Schebat*) 1690.
11. — (ut ed. 1688); corr. [Isachar] B. Perlhefter [*W*¹] 4. *Prag., Nep. Mos. Kaz.* 1692.
12. — sine Access. (ff.80, sine frontisp.), praeced. Preces quotid. (novil.) sine pct. [N.2210] [*W*¹] 12. *Dess., lit. Amst.* 1696.
- 13] — [*W*¹] 12. *Dess.* 1700.
14. — (sine Jak. Scheftels etc.), ed. auct., acc. יפירה חקן סעודה sec. Simon b. Jochai et lib. פירה corr. per Is. Loria, sumpt. Jos. Oberländer (ff.124). Charta alba. 4. *Ven., Sta. Vendramin.* (אחכס) 1701. [Add. v. e. g. f.96b sec. Sam. Aboab, cujus filii in fine una cum Menachem b. Jakob ex colleg. Germanorum laudantur. *W*³.]
15. — u. s. [*W*¹] 12. *Amst., in aed. Sal. Proops* (ילרדך) 1704.
16. — u. s. [*W*^{1,3}] 12. *Amst., Sal. Proops.* (ויהן) 1706.
17. — u. s. (ff.131) 12. *Amst., S. Proops* (ארני שמעה) 1720.
18. — (ut edd. supremæ) 4. *Dyhr., Sabbatai Bass, jussu filii Josef. s. a.* [1689-1711]. [Typotheta Menachem (Man) b. Isak Jakob Pragensis (v. Sect. III) jam 1668 Pragae occurrit et 1688 cum filio Sulzb., 1689-93 Dyhrf., neque ulla mihi innotuit Saec. XVIII. libri nostri ed. integra cum access., praeterea *W*¹p.923 ed. in 4° sistit primam sub ipsam officinae originem [i. e. 1689], ed. 1705 (v. op.20) recentiore putat; tamen Josef fil. Sabb. A.1707 primum occurrit sec. *Jüd. Typ.* p.87! Cf. quoque ad ed. 1671 op.7.]
19. — (ut edd. Saec. XVIII.) 12. *Wilm., Hirsch b. Chajjim s. a.* [1712-38].
- EDD. INSERTAE, ET EXCERPTA.
20. — insertum in Preces quotid., adjecto ספרא דנעוהא (ex l. *Sohar*); praef. est hebr. et Germ. Mardochai b. Israel 12. *Dyhr. Sabbatai* (ולתהלה) 1705. [De incriminatione et persecutione typogr. propter hanc ed. v. *W*¹p.924 et ²p.958. — Inserta sunt quoque nonnulla ex lib. nostro edd. nonnullis majoribus Prec. quotid. ut N.2184(1681-2) et recensis, 2235(1717), 1727 N.2365.]
21. — סדר יב"ק וקדושה *Excerpta* scil. וקדושה סדר יב"ק ex porta VI 8. s. l. [*Prag.*] (בנישני עקרה הבית אם הבנים שפחה הללויה) 1666.

NATAN NAGAR

- [Lit. maj. potissimum punctatis. Versic. in frontisp. ornatorius שער ציון ונוסר.]
- 22] — סדר החרוה נדרים והיקן מלקוח per Mardochai b. Israel, v. Prec. Varr. N.3228-9.
[Ex הנפש (p. II) nonnulla inserta sunt lib. כוונה. מהלים, v. sub שימוש מהלים N.4069 A.1721.]
23. שפה כרורה *Labium purum* Glossarium hebr. Germ. Lat. Ital. et (adhibitis Jakob Szebrzeszin et Gabriel סאלציאני, בלאנים) 4. *Prag., Fill. Jeh. Bak* (הקדושה) 1660.
[W¹p.924.³p.852. *Serap.* p.112 n.378. Auctor opus usus communis se edere dicit, quia opp. kabbalistica non emerentur.]
24. — adjuncta lingua Gall. per Jakob b. Seeb [W¹.³] 4. *Amst., Mos. Mendez Cotinho* (אחכב) 1701.

6638 NATAN Nagar (leg. *Naddjar*), Constantinus.
[نَجَار = נאנר, non ut *Asulai* I p.148. Saec. XV.¹]

Responsum ad epistolam Salomo Duran q. v.

6639 NATAN Ottolenghi, seu Ottolengo. [Saec. XVI. ex., urbe Conian, ap. *Nepi* p.275, cf. W³1723c [rectius e]; ubi in terra לודי vid. „Lodi.“ Nostrum Editorem כשה הייהוד לכני laudat Seligman Ulma ad Prec. quotid. A.1611 N.2117; cf. quoque supra sub Jona Gerondi p.1423 op.1. Nostrum habuerim N. O. b. Jehuda, quem possessorem „vetustum“ habet *Rof.* ad Cod. 1220.]

Voces memoriales in 613 praecepta sec. Maimonidem; ap. Jehuda di Modena: *Cor leonis* q. v. (1612).

NATAN b. Reuben v. Natan Spira Jeruschalmi.

NATAN Ries v. N. Ries.

NATAN b. Salomo v. Natan Spira nep.

NATAN b. Samuel v. Natan Feitel.

6640 NATAN (Nata) b. Samuel, Fürthi.

1. מרפא לנפש *Medela animae* Ethica et ascet. et precesiones hebr. et (f.13-26) Germ.

8. *Fürth., typ. erecta per Abr. Bing et Bonfet Schneior* (כי (ישרים דרבי ה' ודריקים ילכו כם 1712 [1722?].
[In chronost. procul dubio error laet; typographi enim practerea non ante A.1722 offenduntur (v. in-

terim *Jüd. Typ.* p.83 et Sect. III), *Wolfius* lib. nostrum non ante vol. ⁴1734b novit, ubi recte addit auctorem Nostrum A.1727 edidisse: Chijja Rofe: *Opus Chijjae*, unde כ' vel דרבי emendandum puto; *Serap.* p.14 n.209.]

NATAN b. Simson v. auct. sequ.

6641 NATAN Spira [*Avus*] Aschkenasi b. Simson, Rabb. Grodno (הראדנא). [Mrt. A.1577; v. praef. op.1, *Dav. Gans* ad A.; W¹p.926; *Asulai* I p.148; *Rof.*, Diz. (p.301). Inter Nostrum et sequentes homonymos (q. v.) confusionem ap. Bibliographos primum solvendam tentamus. Nostri sunt *Exposit.* in *Turim* in Codd. MS. *Opp.* 560, 568-9, 571, 610, 1662Q., quos W⁴p.933-4 sub 1735 et 1737 (inverso potissimum auctore!) recenset (et v. ³p.843), sed בפעם נאנר (p.934) sunt auctore Nissim Gerondi (q. v.), quem cave confundas cum ullo Spirensium, qui passim quoque compend. ר' RaN nuncupantur.]

1. אמרי שפר *Verba elegantiae* Supercomm. in Sal. Isaki et Elia Misrachii in Pentat.; praef. est filius Isak

f. *Lubl., Kalon. Jafe. sub Sigismundo.* 1597.

[A. exprimitur in fonte לורע ולחם non optime supra positus virgulis distinctivis, unde A.1637 ap. *Sabb.*, W¹1737 p.926; sed praefator operis initium se fecisse dicit biennium post op. spur. (5) ergo 1595; unde lit. ם chronost. in computum non sumendam recte sentit W³p.856, tamen A.1586 exsculpsit, quem repetit Zz. *Ztschr.* p.341. — Noster est liber confusus a *Buwt.* ap. W¹168 sub Absalom Misrachii. — Cod. MS. *Opp.* 261Q. A.1583 descriptus recensionem primam exhibere vid.; cf. ad op.5.]

2. מבוא שערים *Aditus portarum* Comm. in Isak Düren: *Portae Dürens.* q. v. (1574-6.1724).

[W¹p.927.³p.856 (Codd. MS. *Opp.* 607.800Q.) ¹1722.]

3] פירוש *Comm.* in Benedd. cibi A.1575 N.2599; 1583 N.2601; 1603 N.1603.

[Suppl. W¹p.926 (²p.1171) ³p.856.]

4] Accessiones ad Prec. fest. A.1585 N.2458; 1608 N.2470; 1616 N.2472.

[Suppl. W¹p.927.]

SPURIUM.

5. ביאורים *Expositiones* in Sal. Isaki in Pentat. (H.180)

4. Ven., nomine Bernard Justin., per socc. Mattheo dei Zanetti et Comin Presigno (בשמחה, 1. Adar II.) 1593. [*Sabb.* et W¹.³, Zz. *Ztschr.* 341 A.1583; rectius 1593

NATAN SPIRA

„in Cl. G. E. Edzardi“ [expl. שׁי?]; forte *W*³A.1583 ex MS. *Opp.* 261Q. petivit, quod male huc refert (est vero שמרי שפר); hinc A.1583 fundamentum facit computationis erroneae ed. op.1. — Spurium et in Polonia prohibitum dicitur in praef. ad op.1 (*W*³), cf. *Asulai*; cf. Cod. *Lips.* XIV p.280 (*W*³p.1397).]

⁶⁶⁴² NATAN Spira b. Isak. [Forte *nepos* praecedentis, sub quo *W*¹927 male op. recenset, prout ap. *Sabb.* in Indice auctorum confunduntur.]

זוהר והיקונים *Animadv.* et *Emendatt.* in lib. זוהר N.3479 (1623-4).

⁶⁶⁴³ NATAN (Nata) Spira [*Nepos*] b. Salomo, Archisynag. Cracov. [Mrt. 48 A. natus, 13. Ab A.1633, quem per acrost. נתן בן א״ס מהר״ר A.1633, designat filius in praef. ad op.1 (v. *Benjakob* ad *Asulai* II p.164 n.18, ubi adde, in ed.1. ap. *Asulai* A. א״ס expressum procul dubio errore typ.), hinc *Dav. Gans* contin., *W*³p.853 et *Rof. Diz.* (p.301), qui tamen nomen patris non elferunt; Nostri est epitaphium, quod „Nata Darschan“ (*Concionator*) inscribit *W*⁴p.1207, ubi verba lacunam indicant, chronost. vero virgulis destitutum; hinc approbatio in שומרים לבוקר N.3006 ed. 1647 excuso superior esse debet (Joel b. Samuel, qui ibid. praecedit, vid. Joel Sirks N.⁶⁸⁴⁰, mrt. A.1640). Cf. quoque sub Moses Nerol p.1980 זוהר נתן ex *Jech. Heilprin* repetitum ab *Asulai* II s. v. (desid. ablegatio ap. *Benjakob* ad I sub Nostro) male *Rof. (Diz.)* conicere vult cum עמקות MS. (v. ad op.2); potius ex mera confusione auctorum homonymorum Nostro tribuerit Heilprin. Ad *Asul.* I adde quoque II sub op. excuso.]

1) חידושים *Nov.* in Isak Alfasi q. v. (1720). „Cracoviensis“ omittitur ap. *W*³p.573, qui sub Natan op. omnino neglexit, quod exstat in Cod. MS. *Mich.* 266.]

2) מגלה עמוקות *Revelans profunda* Expositio precatationis Mosis (Deuter. III, 24-5) 252 (רכ לך) modis; per filios Sal. (qui nonnulla adjecit) et Moses; corr. Samuel b. Isak ex Opatow (אפאטו), vulgo Sam. Dresels 4. *Menachem Nachum* b. Mos. שׁי *Meisels* (המחבר נתן בן מהר״ר שלמה) 1637.

[A.1637 notatur quoque in ed. sequ., tamen 1636 ex *Sabb.* (ubi procul dubio שׁי err. typ. pro שׁי) repetit *W*¹³1733, hincque *Jud. Lit.* 457 [ex quo fonte, nullibi nominato, totus exscriptus §567 libri (ex paucis aliorum disquisitionibus sine propria

eruditione et critica conflati) „המפתח“ Practische(?) Einleitg. in die heil. Schrift v. J. Löw, 1. Thl. Gross-Kanischla 1855, ubi p.305 post Jedidja Gottlieb [b. Abraham, v. N.⁵⁰⁷¹, ubi 1640 correximus] „A.1628“ legitur: „Ihn suchte 1630 [procul dubio error typ. pro 1636] Natan Spira zu übertreffen etc.“. — מגלה עמוקות kabb. in partem Pentat. Cod. MS. *Mich.* 403 et MS. *Opp.* 898F. ap. *W*¹³p.854 (ubi alium ejusdem tituli Cod. continuationem exhibere conjicit, prout sub 2017 [=1976] Cod. *Opp.* operis homon. auctore Sal. Constantini recenset, utrumque mihi suspectissimum) in Cat. ms. tribuitur auctori lib. שמרי שפר, ergo avo. Codd. ipse nondum inquisivi.]

3. — corr. Samuel b. Jakob פפיש Cracov., Dajjan Fürth [*W*¹³] 4. Fürth.,

Jos. b. Sal. *Schneior* שליט 1691.

[Primus forte officinae foetus, v. Sect. III.]

4) סליחה לקדושים v. inter Prec. Coll. N.2967.

⁶⁶⁴⁴ NATAN Spira Jeruschalmi (*Hierosolymit.*) b. Reuben David Teble Dajjan (*Judicis*) Cracoviensis, Legatus terrae sanctae. [Mrt. urbe Reggio A.1662, sec. epitaph. in Cod. Lips. XXXV ap. *Delitzsch*, Catal. p.299, unde A.1667 „circa“ sec. *Jac. Aboab* ap. *W*³p.855 (et hinc ap. *Rof. Diz.* p.301) ex ה millenario derivat *Zz. Add.* p.322. Nostro inter collegas Jakob Zemach, auctorem potissimum kabbalisticum, „Aschkenasi“ i. e. Germanum (quod Polonos quoque includit) nuncupat *Conforte* f.49a [unde corrigenda nota *D. Cassel*, qui ad *Asulai* n.11 ablegat (ubi Archisynag. Cracov. N.⁶⁶⁴²) et in indice auctor. f.60 sub נתן אשכנזי Nostrum jungit cum superiore, de quo v. notata sub Natan Eger]; *Asulai* (ex לאדן) I p.148 et II sub opp. laudatis et זמח אפרות (v. זוהר נתן et טוב הארץ, ויטורו בעמר, היים infra); *Ghirondi* p.276, cf. p.322 et p.61, de epistola A.1646 pro Nostro descripta atque recens excusa a Mos. Edrehi (p.1799). Nostri sunt kabbalistica opp. MS. in Codd. *Mich.* (de quibus dubitavi in Registro ad Catal. p.346) et *Opp.*, quae *W* partim sub auctoribus homonymis vel male separatis, vel anon. recenset, e. g. זוהר נתן (p.1451 n.752.³p.856, ubi p.857 auctorem verum suspicatur, p.934! Codd. *Opp.* 1070-1B.Q. ap. *W*⁴ ib. anon. in 4° (?), v. ³1782b *Asriel* b. Sam. *Krotoschin*, Cod. MS. *Opp.* 896F.; et cf. sub auctore praeced.), פ׳ הגדה (1732b = ³p.855! Codd. 1019, 1625Q.), באורות נתן (p.934, Codd. 897F., 986Q. sq.); contra Nostro tribuit opp.

NATAN STERNBERG

halachica, de quibus v. sub homonymo b. Simson N.⁶⁴¹ et סליחה auctoris praeced. — Pronepos est Elia b. Jakob q. v.]

1. טוב הארץ *Bonitas terrae* De praestantia terrae sanctae etc., kabbalistiche potissimum; acc. חקן חצות (N.3023) et חקן ל"ש וה"ר (N.3048); praef. est Mos. Sacut; cura Abr. Aboab per Josef b. David Venturin

8. Ven., Giov. Imberti (הקדושה) 1655.

[W¹³1735, ad. ⁵44b. Opus in usum missionis suae se concinnasse ait annueutibus fratribus *Daniel et Abraham Mugnon* (מונין, cf. sub Natan b. Moses p.2044), in quorum domo degerit, et Mos. Sacut. MS. exstat in Cod. *Opp.* 3090. ל"ש ח"י recusum A.1659 etc. v. sub N.3049 etc.]

2. יין המשומר *Vinum servatum* de vino prohibito et de barba

4. Ven.

(בסדר זמא חקת התורה שנה ארץ הקדושה) 1660. [W¹³1739. ³p.855 (ad. 262, 520c, 613b, 963b, 1540b, 1875, 2158b) lit. vinum *coagulatum* vertit, alluditur vero ad המשומר בענביו ויין, et cf. op. sequ., quocum excusum vid.]

3. מ'צ'ת' שמורים *Placenta* (seu Mesusa, Zizit, Tefillin) *observata* et de precat. matutina kabbal.; cura Abr. Aboab, per Venturin b. David

4. Ven., jussu

principis magni Mauroceni [מורישיני *More-sini*]; per Ant. Rizzini (השלמים ליצירה) 1660.

[W¹³1739: A.1629, ³p.855 et ⁵44b: A.1665 (unde *Jüd. Typ.* p.61). In Praef. laudantur *Joab Jedidja* [suppl. *Gg. Ztschr.* III,56], *Mos. et Menachem Rieti*.]

- ⁶⁴⁵ NATAN Sternburg (שטיינבורן). [Senex praedicatur in lit., quem mecum benigne communicavit *M. Saraval*, v. Catal. n.1329.]

1. מנחה נהן *Oblatio Natanis* Expositio vers. 16 Psalmi CXLV septuagesies variata (ff.6) [W¹³1741]

4. Ven. 1627.

 NATAN (nomen familiae) v. sub Nathan et v. Isak Natan et Jehuda L. b. Joel Kohen et Moses Natan.

- ⁶⁴⁶ NATANEL Ibn Almoli (אלמלי b. Josef, Medicus Caesaraugustanus. [Exeuntem A.1296 laudat in praef., cf. sub Jakob Ibn Aksai p.1179, et quae de Ord. VI monita sunt supra sub Moses Maimonides p.1884.]

Vers. hebr. Comm. Arab. Mosis Maimonidis in Mischnam, Ordin. V de sanct.q. v. [W¹³1743.]

NATANEL b. Benjamin v. Natanel Trabot.

- ⁶⁴⁷ NATANEL Kremsirer.

Ein schön neu לך *Jungfrau zart* v. N.3643.

NATANEL b. Naftali v. Natanel Weil.

- ⁶⁴⁸ NATANEL Trabot, seu Trabotti, b. Benjamin, Modenensis, Ferrariae. [Vixit adhuc A.1636 (v. *Nepi* p.107 n.7, cf. p.290 n.9). Incorrecta de Nostro proferunt *Bart.* et ipse W¹³1472; correctiora *Asulai* I p.148, cf. f.43, *Nepi* p.271 [unde ap. *Ghirondi* p.34 n.81 sub A. J. S. Graziano est Ital. *nipote* filius sororis], qui nomen recte scribit טרבוט, ut legitur in *Resp.* ap. Isak Lampronti s. v. ביה הכנסת f.20a (ca. 1613), in praef. ad Josef I. Carmi (N.⁵⁸⁹²) A.1626-7 (non טרבוט ut W³); scribit (A.1625) gener Josef B. Urbino (N.⁶⁰¹⁹, non טראבוט ut *Ghirondi* p.210 n.237). Pronunciatio Trabotti (plural. Ital., qui cum singul. Trabotto promiscue occurrit, ut in nominibus plurimis, v. *Introd.*) constat per familiam adhuc in Italia exstantem, praecipue Mantuae (cf. *Rof.* ad Cod. 7 p.6: „Trabot, vel Tarabot(?), vel Trabottorum“ etc., v. *Ejusdem* Specimen varr. lect. etc. p.15: Menachem b. Perez טרבוט Mantuae A.1512, cum Pinchas b. Menachem טרבוט Ferrariae A.1572, ap. *Nepi* p.296; cf. nomina subscribentium ap. *Luzz.*, Prolegg. p.228), unde טראבוט scribunt recentiores, ut *Asulai* (cf. *Luzz.* II, 152 de Samuele defuncto A.1834). Familiae et forte nominis origo ex Gallia derivanda est. Noster enim (sec. *Asul.*) est b. Benjamin b. Asriel ex Ascoli (mrt. urbe Macerata A.1569 sec. *Gedalja* f.52-3 ed. Amst., cf. f.40a)-b. Jechiel Galli (צרפתי) nepotis Jos. Kolon [mrt. A.1480], postremus vid. Jechiel b. Asriel טרבוט A.1511-9 (v. פסקי N.4006, cf. quoque *Gedalja* f.50a), forte fil. Asriel b. Chajjim A.1474 (Cod. *Rof.* 60 p.31). Eidem tempori pertinent forte Jechiel Daniel et Natanel „Taraboth“ (ergo טרבוט?) in Cod. *Rof.* 1050, qui postremum „calligraphum“ habet Cod. 7, ibique ex ipso Cod. „Natanel fil. R. Levi Hierosolymit.“ A.1475, sed scribam Comm. et punctatorem, non scribam textus; cf. Levi T. ap. *Gedalja* f.48b (62a ed. Ven.) et Natanel discip. Jos. Kolon(?) ib. f.48b. Pro Nat. Rafael טרבוט exaratus est Cod. *Lips.* XIII A. הר"ל, quod 1475 computat *Delitzsch* p.280, sed potius 1470 vid.

NATANEL WEIL

Jamque A.1463 (exeunte 224) Cod. Taur. 17 exaravit Abraham דטרבוט Gallus (צרפתי).]

Dissertatio de balneo; in lib. מלחמות משכית N.3954(13). (1606).

6649 NATANEL Weil b. Naftali, Rabb. Karlsruh. [Mrt. A.1769? cf. Carmoly, Rev. orient. III,307. Nomen plenum est b. Naftali b. Mos. Meir (משה'ס) b. Samuel Uri Schraga b. Jona b. Jakob b. M[oses?] b. Jakob Weil N.⁵⁶³¹. Asulai I p.148 et II sub opp.3.]

1. נתיב חיים *Semita vitae* Animadvv. et emendd. in Jos. Karo: *Mens.* I. et Commentatores; edid. filius Simon Hirsch

4. Fürth (אורי'ס) 1779.

2. קרבן נחנאל *Oblatio Natanélis* Comm. in Ascher b. Jechiel in Talmud Ord. II et III etc.

f. Karlsruhe (נחיל) 1755.

3. שאלות חורח נחנאל *Lex Natanélis*: P. I. Quaes. et Resp.; P. II. Exposit. in Pentat., Talmud et Midraschim; edid. filius Simon Hirsch 4. Fürth. (כין חקנה) 1795.

 NATHAN = Natan q. v.

6650 NATHAN (I.). [Idem, cui Lord Byron scripsit *Hebrew Melodies*, de quo Noster memorabilia publicavit, ut a Zl. didici.]

1. An essay on the history and theory of music; and on the qualities, capabilities, and management of the human voice 4. Lnd. 1823.

2. Musurgia vocalis; an essay on the history and theory of music etc. Second ed., parts I, III-VI 4. Lnd. 1832-6.

6651 NATHAN (Joel).

1. Vocabularium zum Pentateuch, nebst Biegunstabellen der hebr. Substantive und Verba 8. Brl. 1851.

6652 NATHAN (Wolf Abraham), Ludimagister.

1. Jüdische Religionsstütze oder Grundsätze der Jüdischen Religion aus den heiligen Büchern, Talmud und den vorzüglichsten Rabbinern zusammengetragen 8. Dess. 1782.

6653 NATKES (Abraham b. Benjamin Zebi). [Non Natkisch, ut Delitzsch, Z. Gesch. d. h. Poesie p.109.]

Varia in Collect. בכוזרי העתים N.3429. [הקדמה (רעיון).]

(רעיון) carmen VI,75. — אטנון וחזרה Idyll. VII,110. — חלום שאל (Phantasia) ib. p.111. — האכזב carmen ib. p.113. — הנפש (רעיון) ib. p.114. — אטנון על רוע בולו (epigram.) ib. p.114.]

NAUMBURG v. Jakob Naumburg.

NAVARO v. Isak Navaro.

NEALE = Nelus q. v.

6654 NEANDER (Mich.), ex Valle Joachimica.

1. Sanctae linguæ Hebraeae Erotemata; accesserunt (p.198-216) dicta veterum Rabbiorum de Jesu Messia. Item (p.217-95) Catalogus librorum quorundam praecipuorum in lingua hebr., Chald., Aethiop., Arab., Graeca, Lat.

8. Bas., ap. Jo. Oporinum. mense Augusto. 1556.

[In epist. nuncupat. p.25: „addidi e bibliotheca doct. Conr. Gessneri, auctores in ling. hebr., Chald. et Graeca praecipuos ut ita adolescentes etc.“ Librorum forma, locus etc. potissimum ommissa, neque ordo aliquis percipitur, sed passim pretia adduntur; p.280: „Ex primo lib. Reuchlini de Cabbala, de libris quibusdam, quorum sacra Biblia mentionem faciunt.“ W² p.1370,701 etiam ed. 1567 commemorat, ut vid. auctam, cujus „p.560“ citat W¹ p.456, „p.536“ W¹ p.807, cf. supra p.1889 op.79.]

NEARIM v. Moses b. Jehuda.

6655 NECHEMJA b. Abraham, seu Pheibel (Pheivel, Phöbus) Levi Rosiniec (רושניץ), Antistes (ראש) (וטהדין הקהלה) Pragensis. [Mrt. A.1648 sec. W³ 1688b. Asulai II p.28 anon.]

1. נבא רברי *Verba [quae] vaticinatus est* (seu N. b. A.) Nov. halachicae; edid. cognatus (ניס) Israel b. Chajjim Bunzlau (ff.2+152+1)

4. Amst., Dav. de Castro (קרשטי) Tartaz, inspiciente genero Sam. Teixeira (שלם ב"א טו"כ) 1688. [Corr. W¹ 1688b, 1316.]

2. פי נבא *Os [quod] vaticinatus est* (seu N. b. A.) Nov. rituales (חי' ריניע) (ff.10) [W. ib.]

4. Amst., Dav. de Castro etc. (בהוב) 1688.

NECHEMJA b. Baruch Kohen v. sub Mar-dochai Zahalon.

6656 NECHEMJA (Chijja, seu Chajja) Chajun b. Moses, Zafatensis, Legatus Palaestinis. [Mrt. ante A.1733, v. W¹ p.929. Doctrina sua in op.5

NECHEMJA LABIT

exposita heterodoxa censita est, unde „haereticus“ (הכופר) nuncupatur a *Nepi* et *Ghirondi* p.11,127, 129,137,146,154,163,213,280,300; de Controversia hinc orta v. *W*³.41689; cf. *Rof. Diz.* (p.67.74, ubi prave Jakob Ergas). Ad opp. recensenda cf. sub auctoribus a Nostro refutatis atque inter anon. נאמר N.3802, מלחמה ה' N.3008 (ubi *Isak Cantarini, Jak. D. Olmo, Joel Asr. Pinkerle b. Natan, Jos. b. Michael Ravenna* et alii ap. *Nepi* p.213 et *Ghirondi* p.280 laudati), עזרה לישראל N.3990 (cf. sub Naftali Kohen), de *Jehuda Briel* v. sub Zebi Aschkenasi. Inter ea quae recudit Jakob Emden: *Lex Zelot.* f.30b nonnulla antea excusa fuerunt *Constant.* ap. Jona b. Jakob, quae seorsim nondum offendi, prout plures huc spectantes libelli omnino perierunt.]

אנרת שבוקין v. sub op.9.

1. נחמיה *Verba Nechemjae* Exposit. in Pentat. mysticae; corr. Sal. b. Matatja

4. *Brl., Baruch Buchbinder* (הנא אמה יהנה) 1713. [Compositum spatio 3 mensium etc., v. *W*³p.833; ad. ³1975b.]

2. הצד צבי *Venator cervi* i.e. Zebi Aschkenasi: *Venenum cervi* contra auctorem cum refutatione, et (f.37) contra Naftali Aschkenasi [*W*³p.834]

8. *Amst.* (הרע במדר בא ברוך ה) 1713.

3] הקולות יחדלון *Voces cessabunt* de lite propter scripta sua [*W*⁴p.928] 4. *Amst.* 1725.

4] — cum refutatione Mosis Chagis q. v. op.6 [*W*⁴p.929] (1726).

קעקע v. sub op.10.

5. מהימנותא *Robur Deo* [est] i.e. מיהמנותא *Fides universi* Kabbalistica cum Comm. duplici, altero עז לאלהים v. altero בית קרש *Domus sacrosancta*, praemissis 3 inquisitionibus generalibus

4. *Brl., Baruch Buchbinder* (ויהיה אמה) 1713.

[*W*³p.833; variorum judicia p.828-31, sec. ipsum *W*³p.832 Noster „ex parte pro teste veritatis [Christianae] inter Judaeos recentiores habendus;“ ex historia libri, prout a David Nũñez Torres cum amico quodam communicata [ab Anonymo hoc?] Gallice legitur in *Bibliothèque raisonnée* T.I.P.II p.335 sq., passum ex p.339 exhibet *W*⁴p.928. Examinei subjicit librum David Nieto q. v. op.1 et opus Ilisp. MS. sub op.2; et v. supra sub nomine.]

פחקה מן שמיא v. op.8.

6. רזא דיהודא *Arcanum unitatis* De precatione Schema; acc. כתר עליון *Corona suprema* De

unitate Dei Kabbal. 12. *Ven., Stamp.*

Bragadina, appr. Gio. Paoli (הגיל ביהודה) 1711.

[*W*³p.834.]

7. שלהבת יה *Flamma Dei* Defensio op.5 contra Josef Ergas: *Reprehensio aperta* etc., cujus passus inseruntur; acc. פחקה מן שמיא *Libellus coelitus* [delatus] contra Zebi Aschkenasi, Mos. Chagis et Jehuda Briel (ff.4); אנרת שבוקין *Epistola dimissionis* Testimonium contra Mos. Chagis, scil. epist. Libarni 17. Cheschwan 469 (הטע) (ff.4); כחובת קעקע *Scriptio stigmatis* contra Josef Ergas (ff.2)

8. *Amst.* (מנשה סיון) 1714.

[Corr. *W*³p.833 et p.40 sub Abraham Isaki, et A.1718 ap. *Norrel.* ap. *W*³p.829; cf. sub Moses Chagis. Op.10 signatur עמו חכם נחמיה בשנת ה'תק"ל = 460!]

6657 NECHEMJA Labit (לאביח? sic). [Non לבית, ut *Zellerus* ap. *W*³1690, qui ei tribuit lib. עשרה, סאמרות, procul dubio ed. 1597 auctore Menachem Asarja a Nostro editum (v. supra p.1721). Sub Nostri nomine Catal. Bibl. Leydensis ed. 1674 p.269 n.47 ap. *W*¹1690 lib. מחנה אלהים (Conciones) 4. *Ven.* recenset, qui cum lib. שלשה הקבלה compactus sit, sed librum postremum (nunc Cod. Hebr. 139, v. Catal. ed. 1714 p.321, ubi nihil de nostro) ipse evolvi, frustra libri vel ipsius erroris vestigia quaerens.]

NECHEMJA b. Moses v. Nechemja Chajun.

6658 NECHUNJA (Nehonia) b. Ha-Kana, Doctor Mischnicus. [Saec. I. vel II., v. auctores ap. *W*¹.3 1687 et *Jechiel Heilprin* s. v. Nostro inscribuntur *Precationes* in ingred. et relinquit. Scholam (ex loco Talmudis Berachot cap. 4 § 2 ap. *Otho* ap. *W*⁴p.388, unde corr. p.909) excusae in edd. nonnullis Mischnae, ut A.1643 N.1995 (precationis formulam ipsam non commemorat *Abr. Sacut* f.20). — Inde a Saec. XIII. ad minimum (v. *Zz. G. V.* 404c, ad פקין adde *W*¹p.909) ipse Noster auctor venditatus est, et quidem primus (v. *Asulai* s. v. בהיר) opp. kabbalisticorum, postquam jam ante saecula Nostro nonnulla accepta Ismaeli (v. N. ⁵⁴⁴²) supposita sunt in lib. היכלות, hinc forte hujus libri auctor Noster fertur in Cod. *Rof.* 1220 (ut vid. in op. ⁶⁷ סוד היכלות), quod discimus a *Rof.*, Diz. (p.245). Necitur Noster cum Pseudonymo (v. infra), et forte hinc a Judaeis conversis vel Chri-

NECHUNJA b. HA-KAMA

stianis omnino exsculpta vel interpolata est: אגרת הסודות *Epistola mysteriorum*, quam Latine ediderit Paulus de Heredia(?) Arragonensis Exjud. Saec. XV. (*fictitius*?) nomine Nehum (et v. Nehumia ap. *W*^{3.4} 1682b), accedente Nostri filii Hakana Epistola de adventu Messiae, ubi legantur 8 interrogationes Antonini a „Rabb. Hakkadosch“ (i. e. Jehuda Nasi), „quarum hic meminit in lib. suo רויא“, in Italia excusa sec. *Gessnerum* „plus minus 60 annos ante“ [unde ca. 1464-85 Paulum sistit *Fabricius*, Bibl. med. et infim. Latin., s. v., qui (praeter *W*³ p. 824) citat *Colomesium* in *Hisp. Orient.* p. 217 (v. *W*⁴ p. 949 n. 1682b), et *Nic. Antonium*, ut *W*¹ p. 1809 p. 964, qui omnes ergo ad unum recurrunt fontem *Gessnerum*, lib. editum frustra quaesiveris ap. *Panzerum*!], imo locum ex אגרת הסודות hebr. et Lat. ap. *Kirschnerum*, aliaque citata ap. *Galatinum* (auctorem utrumque nullius fidei, cf. *Rof.*, Della vana etc. p. V, *Jüd. Lit.* p. 407 n. 5), observat *W* sub Nostro p. 908.³ p. 827 (ex *Galatino* rursus inter Anon. *W*² p. 1251 n. 16); adde *Aug. Justinianum* ad Ps. 67 (ap. *Gg.*, Proben etc. II, ap. *Bresslauer*, Jahrb. 1852 X, p. 50 n. 7, qui ex dielis supplendus), de רויא adde *W* inter Anon. ^{2.3.4} n. ¹¹⁴ (ubi vero ⁴ p. 1042 est פנענר רוא Isak b. Jehuda Levi, Cod. 116 ap. *Pasinum*) et Add. nostra ad Abraham Levi N. ⁴²⁶⁰. [Op. Arab. ap. *W*² p. 1277 est Cod. Karschun. CXI ap. Uri, cf. *Nicoll* p. 563, *Jüd. Lit.* p. 401 n. 3; caput de Judaeis descriptum habeo.] Praeter rem vero Nostro tribuit *Sabb.* et hinc *W*¹ p. 908: נובלות חכמה סוד שם המיוחד f. 195b, ubi tantum praecedens חכמה Elisae [rectius filio Ismaeli v. *W*¹ p. 702] et Nostro (cf. *Uri* 377) ascribitur, inanis ergo conjectura cum הייחור פ' in Cod. *Uri* 372 ap. *W*³ p. 826. —

² Tempus definire non audeo, quo primum sub Nostri nomine venditatae sint *Precationes*, ut ¹ illa in nomen 42 literarum (cf. *Zz.* Die synagog. Poesie p. 146) et quidem בישראל גדול in Nachsor Rom. Ms. A. 1426, frequens vero אגרת אגרתא בזה excusa in omnibus fere edd. Precum quotid. e. g. A. 1680 N. 2183, in aliisque libris liturg., ut שערי ציון Natan b. Moses Hanover (1662 etc.), ubi Comm. accedit (port. V lib., ut jam in lib. שושן סודות N. 4063 § 153 Cod. MS.) in ה' שבת Meir b. Eljakim etc. Cave confundas ³ *Petitionem* (בקשה in Nachsor laudatum A. 1426) seu הייחור *Prec.*

unitatis incip. ברך אתה ה' שדי טהור וכו' (v. *Dukes*, Zur Kenntniss p. 155), e. g. in Cod. MS. *Mich.* 855 (una cum שבעים שמות ad היכלות pertinentia, cf. שמוה ap. *Zz.* G. V. 404) initio Cod. *Uri* 371 etc., in Codd. *Warner.* 24,¹¹, *Taur.* 11, ubi *Pasinus* male eam excusam dicit in matulin. ritu Lusit. etc., quia ap. *W*¹ p. 909: „Preces has“ etc. ex *Huldrico* ad ישו תולדות p. 18 (quem ad manus non habeo); nostra excusa est Saec. XVIII. in libro הימים חסד sec. *Jellinek*, Auswahl p. 12 [ubi auctores eam citantes Saec. XIII. etc. petiti sunt ex *Zz.* G. V. 404] et modo in Bet ha-midrash III p. XXXIX, ubi varia minus correcta (v. e. g. ad Cod. *Warner.* 24,¹⁸), ex quibus nonnulla tantum absolvemus quam brevissime huc pertinentia. Origo nexus inter Nostrum et auctorem lib. הקנה et הפליאה (v. יששכר f. 135b ap. *Asulai* sub פליאה, cf. *W*³ p. 127, et *Sabb.* s. v., *W*¹ p. 196 et sub Nostro) an ab ipso Pseudonymo ducenda sit, nondum constat; v. supra p. 637-8 (cf. *Gg.* Proben etc. ap. *Liebermann* 1853 III p. 48) et v. N. ⁵⁰²⁹. *Jell.* I. c. p. XLIV demonstrare putat aetatem Saec. XV. medio (re vera ex *Fürst* repetitam, qui sua ex *W*¹ p. 196 hausit), quamquam nullum citatum detexit auctorem huius Saec.; neglexit vero *W*⁴ p. 789, ubi MS. *Harley* A. 1415 *Segoviae* exaratum. Infans mirabile Nachum idem habeo ac Nachman Katofa b. Pinchas, ejus נבואה דילר exposuit Abraham Levi supra laudatus (v. *W*^{1.3} 104, Cod. MS. *Opp.* 964Q. etc., contra *Dukes*, Elhrens. p. 7), male vero *Jakob Emden* (חזרה הקנאות f. 50) id in lib. משרא קטרין excusum dicit. Nostrum praeterea auctorem kabbalist. effictum suspicatur *Jellinek* (Auswahl p. 10) ex חנוניא Hierosolymitano (ap. *Mos. Alaschkar*, Resp. 18, ap. *Asulai*), sed hic alias חניניא vel חנוניא, et quidem ישראל ומגדולי ישראל, et quidem חנוניא [vel יהושלים] laudatur in Additamento ad Resp. Hai Gaon (q. v.) *spurius*, quod ex Codd. pluribus mox editurus sum (cf. quoque *Goldenthal* Catal. p. 22), forte ex חניניא avo Hai, vel חנוניא (v. *Rpp.* כ"ה VI, 240) effictus est, tempore, ut puto, quo jam Noster auctor kabbalisticus exsculptus fuit. Sed de fraudibus satis Kabbalistarum vix omnino luce critica collustrandis.]

ב'היר v. N. 3423.

[Ad notata supra p. 523 adde quae notavimus ad Cod. *Warner.* 32,², ad p. 524 lin. 5 cf. sub Elieser b. Hyrcanos p. 956.]

NEGRIN

NEGRIN v. Moses Negrin et Simon Negrin.

NEHEMIA=Nechemja q. v.

NEHORAI v. Meir b. Isak Cantor.

⁶⁶⁵⁹ NEHORAI b. Isak G'armon, ex Tunis. [*Asulai* I f.73 et II s. v.]

1. יתר הבן *Residuum praedae* Nov. Talmudicae; edid. filius Pinchas [una cum fil. Chajjim G'armon: *Iustitia pro vita*]

f. *Liv.* (כהם פו) 1787.

⁶⁶⁶⁰ NEHORAI b. Saadja אהוביב, ex Algeria. [Op. nostrum desid. ap. *Ghirondi* p.270.]

חכמת המסכן *Sapientia pauperis* Comm. in Cantoralia rit. Algeriae N.2591 (1772).

NEHUM, NEHUMIA=Nechonja q. v.

⁶⁶⁶¹ NELUS, seu Neale (Tho.).

1. David Kimchii. Comm. in Haggai, Zacharia, Malachi, Latine cum Notis [*W*¹p.302]

4. *Par.*, Mart. Juven. 1557.

⁶⁶⁶² NEPI (Chananel), Rabb. Cento (צניט), compend. ח'ן. [Mrt. 28. Tebet (18. Jan.) 1836, 76 A. natus; v. vitam ap. *Ghirondi* p.115, qui נ'פ' punctat, non

Nieppi ut *Jellinek*, ap. Frankel Mtschr. III,116 (qui opus vix perlustravit!) nec *Niepi* ut *Gg.*, Blüthen IV,100; nos orthographiam a *Luzz.* accepimus.]

זכר צדיקים לברכה *Memoria justorum [est] benedicta* Biogr. et Bibliogr. etc. una cum M. S. *Ghirondi: Generat. magn. Israelis* q. v. (1853). [De op. non inutuli v. *Introd.* nostram.]

NEROL v. Moses Nerol et Tobia Nerol.

⁶⁶⁶³ NESSEL (Dan. de), J. U. D.

1. Catalogus, sive recensio specialis omnium Codd. MS. Graecorum, nec non linguarum Orientalium, biblioth. Caesar. Vindob. VII Ptes. II Voll. f. *Vindob.* 1690.

[Vol. II, ptem. IV-VII continens in VII. p.147-62 Codd. hebr. inter Orient. exhibet; p.162: „Et hac tenus etc. recensui adjutus praecipue in hac consignatione elaboranda ex mandato Caesareo promptissima opera Illustr. a *Mesguien-Meninski.*“ Eadem verbatim recensio recepta est a *Kollar* P.I p.373 ed. repetitae (1766) Commu. Lambecii (q. v.), ubi in

ed. I (1665) P. I p.168-85 tantum „Catalogus quorundam MSS. Codd. Arab., Pers., Turc. et hebr., quos cl. *Seb. Tengenagelius* legavit.“ Numeri antiqui Nesselii non ubique adduntur in Catalogo per Deutsch et Krafft (q. v.), qui in praef. praecessores ne verbo quidem commemorant. — Epitomen v. sub Reimannus.]

NETO (Netto)=Nieto q. v.

⁶⁶⁶⁴ NEUDA (Abraham), Rabb. Loschitz (in Moravia). [Mrt. 22. Febr. 1854, 42 A. natus, v. uxoris Fanny N. Stunden d. Andacht Prag. 1855 praef.]

1. משנה דבר י' Eine Auswahl gottesdienstlicher Vorträge. Gehalten zu Loschitz 8. Wien. 1845.

NEUHAUS v. Menachem Kohen.

⁶⁶⁶⁵ NEUMANN (Israel b. Moses) ex Brody, Ludimagister Dessau.

Versio Germ. et Comm. hebr. in Amos, Nachum et Maleachi; una cum textu N.940,966

(1805.1833-7).

⁶⁶⁶⁶ NEUMANN (Moses Samuel), ס"ן (Nährisch-Neustadt?) ex Kittsee in Hungaria. [Cf. בכורי העתים III,183; ap. *Delitzsch*, Zur Gesch. d. h. Poesie p.110 op.1 desideratur.]

1. בת יפתח *Filia Jephthae* Poema dramaticum 8. Wien. 1805.

2] Vers. Germ. et Comm. hebr. in Moses Maimonides: *Expos. vocum logic.* q. v. op.93 (1833).

⁶⁶⁶⁷ NEUMANN (?Zebi Hirsch b. M. Glogau), Stud. med. Berolin. [Nomen scribitur נויעמאן, quod Naumann esse potest; ut נייעמאן scribitur typogr. Brünensis „Neumann“ in מאסף VIII.68.]

Varia in Collect. מאסף N.3713 ההפעליות בנפח תוכחה בוסר physiologia VIII,29.41.113. — השכל i. e. Versio epistolae *Halleri* ad discipulum ib. p.195.]

NEUMARK v. Jehuda Neumark.

⁶⁶⁶⁸ NEUMARK (Meyer Isak), Glogaviensis, Gebete und Gesänge etc. ex hebr. Mosis Kronik q. v. (1814).

⁶⁶⁶⁹ NEWMAN (Selig). [Auctorem, cum in America degerit, nonnulla Antichristiana scripsisse didici a *Zd.*]

NICOLAUS

1. English and Hebrew lexicon 8. *Lnd.* 1832.
2. Hebrew and English lexicon 8. *Lnd.* 1834.
3. Emendations of the authorised Version of the Old Testament 8. *Lnd.* 1839.

⁶⁶⁷⁰ NICOLAUS, Exjudaeus. [Nomen Judaicum דונין Dunin(?) exprimitur quoque in Cod. MS. *Mich.* 229, cf. *W*³p.839 contra eos, qui Nicolaum Lyrarum florentem A.1330 (v. *W*⁴p.930), vixque Judaeum natum, confundunt cum Nostro, disputante A.1240, ut correximus supra sub Mos. Coucy p.1796 et in libro Anglico *Jew. Lit.* p.126.]

Disputatio cum Jechiel b. Josef q. v.

⁶⁶⁷¹ NICOLAY (Ludw. Heinr., Freiherr v.). [Poeta German., mrt. A.1820.]

הסער ex Germ. hebr.; p.78 *Cantic. Salom.* Sal. Salkind q. v. (1842).

NIEDERLAENDER v. Abraham Sofer.

NIETO v. David Nieto et Isak Nieto.

NIGRIN v. Moses Negrin.

⁶⁶⁷² NIKELSBURGER (Jakob).

1. קול יעקב *Koul Jacob* in defence of the Jewish religion; containing the arguments of the rev. C. F. Frey, one of the committee of the London society for the conversion of the Jews, and the answers thereto

8. *Liverpol.* 1814.

NIN v. Elieser Trillinger.

⁶⁶⁷³ NISAN b. Jehuda Loeb b. Abigdor. [Quae ad-
duntur: Nepos Mosis R. Abigdors et Judex Pinsk
gener Mosis R. Nisans, vix ad ipsum Nostrum
spectant.]

כלי הרואים *Vas pastorum* Index realis in (cognat.)
Isak Benjamin Seeb Wolf: *Hereditas Benja-
minis* q. v. [Corr. *W*³1695b] (1682).

⁶⁶⁷⁴ NISSIM [incertus]. [Probabiliter idem ac N. Ger-
rondi; certe Saec. XIV. — Ad solvendam partim
confusionem auctorum hujus nominis (forte jam in
MSS. veterioribus?) fontes ipsi repetendi sunt.
Abr. Sacut f.132b ed. Crac.: וכן רבינו נסים בעל
הדרשוה הלמיד הרטבין ואינו ר'ן מפרש רב אלפס
כ"ח נפטר שנה כ"ח, verbotenus: „Item R. N. auctor

discipulus Nachmanidis, et non est R. N. Commentator Alfasii, obiit A. 28 (1268)“; proxime praecedit אבן העזר סטננסה (Elieser b. Joel Levi?!) v. *Gedalja* f.41b, qui „item“ A. 24 (1264) defunctus dicitur, ut praecedentes Jona Gerondi (v. supra p.1420,1421) etc.; post Nostrum vero eodem A. defuncti dicuntur Salomo b. Eli ex Soria discipulus Jona, auctor זרעין (omissus a Bibliogr.), et Jechiel pater Ascheri interfesto Sukkot. Sed A. כ"ד legitur in ed. Amst. (f.100) et (ex ed. *Const.*?) ap. *Gedalja* f.43b ed. Amst. et hinc ap. *Asulai* f.146 [corr. *Cassel* ad *Conforte* f.22, differentiam omnino non commemorat *Benjakob* in nota II p.172, imo ipse *Asulai* sub Elieser b. Natan f.13 infra Jechielel A.1264 defunctum citat ex ירושין f. ק"ו (*sic*) ed. Amst., in צמח דוד *D. Gans* vero כ"ח legi, non animadvertens, postremum diserte citare ירושין f.132! hinc supra sub Jechiel N.⁶⁶⁰² A. fatalis correctius A. exspirans 1263, A.1267 sec. ed. Crac.]; huncque correctiorem habuerim, quia sequens Isak Sahula, quasi primum A.1268 defunctus dicitur (quod repetit *Gedalja* f.46a, sed v. supra p.1150 N.⁵⁴¹⁵), si ullum esset horum Annorum fundamentum solidum. Sed ap. *Gedalja* (quem tantum sequitur *Sabb.* ap. *W*¹1703 [ubi pro *Schalsch.* p.132b, lege f.56, *Juchasin* f.132b et pro „floruit“ lege „obiit“]; unde corr. *Benjakob* l. c.) pro discipulo Nachmanidis perperam substituitur „filius“ Nachmanides (forte כן ex praecedente להרמב"ם repelitur et hinc חלמיר abjectum). Auctorem Nostrum eundem putat *Conforte* Nissim, qui in Resp. Pseudo-Nachmanidis (i. e. Sal. Ibn Adcret) §243 etc. occurrat. *Benjakob* Nostrum eundem vindicare vult ac Nissim Gerondi (q. v.), ex citato Levi b. Gerson (q. v.), quamquam citatum Ascher (non ד"ר, initio Conc. 6) interpolationem jure suspicatur; recte quidem monet, Nachmanidem non magistrum sed jam defunctum citari. Auctorem Nostrum superiorem, ergo a N. Girondi diversum habuisse vid. *Jos. b. Schemtob* (כבוד אלהים) f.17 et alibi, cf. ap. *Ersch* s. v. p.90 col. 1). Forte ad quaestionis solutionem sequentia nonnulla attribuent: *W*³p.841 sub Nostro recenset דרשוה MS. *Opp.* in fol. ff.96 [leg. 90] certe non diversum a MS. *Opp.*, quod sub N. b. Reuben Girondi¹³ 1706 non speciatim delineat, scil. *Opp.* 268Q. recens exaratum, inscriptum: פירשיות סתם נסים בר ראובן (sed in Cat. ms. sub דרשוה) usque ad finem tantum pericopes ד"ר שרה, de cujus auctore non dubitare

NISSIM ALGASI

vid. *Dukes*, Litbl. X, 826; idem quoque Comm. usque ad finem pericop. וירא in Cod. *Mich.* 659 (cf. MS. *Dubno* in fol. n.8 et ap. Elieser Aschenasi, v. Litbl. X, 369), ubi praecedit introd. initio impf., in cuius fine afferri וְלֹא הָרַשְׁבָּא פִּי פְּרוֹבִינְצִיָּא notavi A.1847. Hunc procul dubio Comm. „inceptum“ citant *Chisdai Crescas* (ה' אור III, Kelal I in fine: וכבר העיר... הנאון הרב רבינו נסים ע"ה בפ' החורה, corr. *Rpp.* Nissim p.69 n.19) et *Is. Abravanel* (הרב רבינו נסים f.2: שנים חדשים) בפ' החורה שהחזיל לעשות, והרב ר' חסדאי בפ' הפרשיות: et in Moreh I, 7 f.19: תלמידו... (שעשה הרב רבינו נסים), postremus eundem citat passim in Comm. in Pentat., e.g. in peric. חולדות (f.83 col.2 ed.1579; cf. in Genes. I,5, ubi post רלב"ג nominatur, cum Concione 1 initio); indoles vero Comm. illius, qui praecipue in *Maimonidem* ingenue animadvertit, generalim cum Concionibus nostris optime conspirat. — Nostro praeterea tribuit *Sabb.* טעשה נסים (seu הנסים), in Pentat., atque *W*³1703 Cod. MS. *Opp.* affert omnino non exstantem, auctorem vero, Nissim b. Moses b. Samuel b. Moses Massiliensem, ex Cod. Medic. 50 Plut. I (v. *Biscion.* p.41, seu p.139 ed. in 8 ap. *Rof.*, Diz. p.249, ubi עקרי הרה ex introd.) corrupto nomine *W*¹1699, Cod. *Paris.* (ap. *W*³1703) est 197 (v. *Carmoly*, Rev. orient. I, 277, laudandum a *Dukes*, Litbl. X, 824, qui „auctorem nullum coaevum citare“ dicit); exstat quoque in Codd. *Rof.* 1418 („sconosciuto“) et *Mich.* 206 (ap. *Ghirondi* p.278), quem nondum inquisivi; atque discernendum est a *Historiis* supra p.607.]

1. דרשות *Conciones* duodecim, cum Indicibus

4. s. l. e. a. [Constant. ca. 1533?].

[Ed. hucusque ignota eadem ac *Mich.* 855, lit. quadr., nullo frontisp., paginis numeratis ad manum mox rectam mox sinistram (vel omnino neglectis), usque ad קל"ב (quod fol. verso), sequuntur 5 non numeratae, quae finem libri et 11 quae notam de לו et אלו et Indices exhibent, ergo summatim pp.149(150), si numeratio correcta est; marg. superiori prima vox Concionis inscribitur. Locum et A. ex conjectura *Zd.* apposuimus.]

2. — Ed. II. 4. Ven., Giov. Bragadini. 1596. [*W*^{1,3}1703.]

NISSIM Algasi v. Salomo Algasi.

NISSIM b. Ascher v. Nissim b. Jakob.

NISSIM Ibn Gamil v. Isak Ibn Gamil.

NISSIM Gaon v. Nissim b. Jakob.

⁶⁶⁷⁵ NISSIM (Don) Benveniste. [Saec. XV. ex.] שאלות וחשובות *Quaes. et Resp.* inter eum et Isak Aboab; ad c. lib. שבעה עניים N.4061 (1745)]

⁶⁶⁷⁶ NISSIM Gerondi (*Gerundinus*) b. Reuben b. Nissim, compend. ר"ן *RaN.*, Medicus Barcinone. [Mrt. paullo post A.1374 sec. *Zz.* *Ztschr.* p.132, sed v. infra. *Sabb.* et *W*¹1706 p.915 Nostrum A.1268 floruisse dicunt, forte quia *Gedalia* f.43b ed. Amst. eum discipulum Jonae et Nachmanidis effingit (propter auctorem דרשות, q. v. sub N.⁶⁶⁷⁴), tamen longam ei tribuit vitam etc.; v. refutationem op. *Conforte* f.26a, *Asulai* I p.146 et sub *Vidal* di Tolosa, cf. *Rof.*, Diz. (p.113), qui דרשות omnino negligit! Jam rectius *D. Gans* Nostrum ad A.1360 laudat, textus vero ap. *Abr. Sacut* f.133b (quem nemo fere citat auctorum laudatorum) certe corruptus (monente uno *Asulai* I f.25). Nostrum „ante hoc tempus“, nimirum 135(1374-5), floruisse dicit (verba חסדאי ור' ראובן חכמים omnino non intelligo), dein eodem A.140(1380) obiisse dicit *Chisdai Crescas* (sed v. N.⁴⁷³⁰) et רבינו נסים et Perez [b. Isak Kohen Gerondi q. v.], ergo minus exacte ק"ם בשנה אשול. — Noster est procul dubio N. b. R. Barcinon., in cuius קינה A.1370 compositam cecinit etc. Abraham Levi l. c. supra p.696 N.⁴²³⁶, et „*Haran*“ [הר"ן] ap. *Pasinum* Cod. 58, forte op.8? forteque ei pertinet mixtura inscripta: מרקח משה'ן ו'ל' li. 4 in Cod. *Uri* 422 f.202; Comm. in א"ה vero MS. *Opp.* ap. *W*³p.843 procul dubio pertinet Natan Spira avo q. v., de alia confusione v. *Zz.* Z. G. 92.]

1. חידושים *Novellae* in tract. Talmud. *Baba Mezia*; acced. *Disput. rabbin.* Akibae Eger

4. *Dylr.*, *Hirsch Warschauer* (b. Meir) et socc. (חידושי הר"ן) „1822“. [V. Cod. MS. *Opp.* 792Q. ap. *W*³p.843 et cf. sub Natan Spira.]

2. — in tract. Talmud. *Gittin.* ED. PR.

4. Constant., in typographia (כרפוס) sociorum [Abraham Rosanes], Rafael Treves, Josia Misrachi et Josef Alkalai (!ואלקאלאי); per praepositum Abr. b. David Nachman, Jomtov b. Moses Campillas et per Abraham Algasi b. Simon (אהרן) 1711.

NISSIM b. JAKOB

- [*W*³1706 et rursus male ⁴1703. Cf. *Rof. Cod.* 1321.]
- 3] — 4. *Brl.* (איה ספר כריהות אסכס) 1776.
- 4] — in tract. Talmud. *Nidda*; ap. Jesaia Bas-san: *Gratiae sacrific. eucharist.* q. v. (1741).
- 5] — cum Comm. *Corona aurea* per Elasar b. Arje q. v. (1809).
- 6] — in tract. Talmud. *Schebuot*; una cum *Jedidja Galante*: *Nov.* q. v. (1608.1716). [*W*^{1,3}, ubi ed. *Ven.* seorsim omnino non exstat. Praeterea editae laudantur ap. *Asulai* in trett. *Chullin* (*Mich.* 1298), sed abbreviatae (cf. *Cod. MS. Mich.* 258), et *Synhedrin*, in *Kidduschin* (ap. *Rof.*) non seorsim exstant sed excerpta a Jomtov b. Abraham (q. v.) sed una cum *Megilla* MS. *Dubno* Q. n.4 (cf. notam filii Abr. Mos. ad Epist. Abr. Maimonid. ed. 1821 (*Litbl.* VIII,180); in *Codd.* varios excerptae sunt a Jakob Chabib q. v. — *Codd. MS.* recenset *Asulai* in *Baba Batra*, *Beza*, *Megilla*, *Moed Katan*, *Pesachim*, *Sabbat* (v. *Goldenthal*, *Catal.* p.17) et *Taanit*. Huc-que spectare vid. *Cod. Sorb.* 51 ap. *W*³p.843, nisi ad Alfasi (op.8) referendum est.]
- 7] *Comm.* seu *Nov.* in tract. Talmud. *Nedarim*; una cum textu (in omnibus edd.) N.1792 sq. (1522-3 etc.). [*Supplenda recensio nostra* p.212-3. *Asulai* l p.146 הלמוד sub הירושם laudat, sed in P. II sub בבלי omittit, l f.74: בפירושו.]
- 8] *Novellae* (seu *Comm.*) in tractt. non-nullos *Regularum* Isak Alfasi q. v. (1509 etc.). [*W*¹p.915. Tractt., qui re vera Nostro pertinent, sunt *Sabbat*, *Pesachim*, *Taanit*, *Beza*, *Rosch haschana*, *Jona*, *Sukka*, *Megilla*, *Moed Katan* [inscriptus *Josef Chabib*], *Ketubot*, *Gittin*, *Kidduschin*, *Makkot* [inser. *Jos. Chabib*], *Schebuot*, *Aboda Sara*, *Chullin* (v. *Cod. MS. Mich.* 688); qui praeterea Nostro inscribuntur pertinent *Josef Chabib* q. v.; tamen tract. *Baba Batra* MS. ex praef. הסתם ישרים sub Nostro affert *Asulai*, nescio quam recte.]
9. — (in *Compd. redact.*) cum *Indice omnium Constitutionum* sec. sententiam Maimonidis; per *Josef Ottolenghi* (ff.19+2) f. *Riva* (mense *Kislew* 319) 1558.
10. — u. s. (ff.80) S. *Riva*. u. s. [Ed. gemina nonnisi forma differt; ed. in fol. juncta *Mardochai* b. *Hillel* (q. v. supra p.1661 ad op.6); §§ spectant ad Isak Alfasi (q. v.), cujus paginae adnotantur, scil. in P. I §§ 825, in II 809, in III 586 (ergo diversa sunt חידושי סדרתי §§ 449 in *Cod. Rof.* 506 A.1508). Epitomator quis sit, non omnino constat; in tit. (ap. *W*³p.842, cf. ¹p.915, ubi etiam ed.

- in fol., sed varia incorrecta) חובר ונלקט מיניע כפי juncta (composita?) et collecta ex industria manuum *Josef Ottol.*; in praef. *Jakob Marcaria*: לא זו פחה את אוצרו הטוב והכין כלי הדפוס, quod de editione tantum sumi potest. Cf. alia supplem. sub *Josef Ottolenghi* p.1517. *Compend.* nostrum ad *Nov. Talmud.* referre vid. *Rof.* in *Diz.* 11. שאלות והשובות *Quaesita et Responsa*; edid. *Sal. b. Isak Ulyssiponensis* 4. *Rom.*, *Isak de Lattas*, *Benjamin b. Josef ex Arignano et Ant. Bladao* (10. *Elul* = 10. *Schebat* = 13. *Jun.*) 1546. [*W*^{1,3}. An *Codd. Rof.* 214 et 357 (ubi A.1342, ex אלהינו, si libellario pertinet, certe erroneus) et *Cod. Vatic.* (ap. *W*¹p.916) inedita contineant (cf. *Asul.*), non indicator.]
12. — (ed. differens); corr. *Samuel Levi Ibn Chakam* (הכס sic) juvante filio *Josef* 4. *Constant.*, in aed. *Mos. b. Elasar Parnas Rofe* ולהה initio *Anni usque ad initium mens. Elul* 1547-8. [*W*^{1,3}, *Zz. Z. G.* 227. In epilogo editio ex duobus erroneis facta dicitur.]
13. — ed. auct. 4. *Crem.*, *Vic. Conti sub rege Philippo* (fer. IV.29. *Omer A.* לעומר א') 1557. [Annus exprimitur: יום השעה ועשרים יום לעומר בפרשה העומר שנה א' לעומר, ut primus optime interpretatur *Zd.* (*Jüd. Typ.* p.92), hinc delenda ed. 1586 (scil. לעומר), quam habet *W*³*, quem *Rof. Crem.* non modo p.20 n.40 sed etiam p.8 n.15 citat. A.1557 in *Cat. vet.* ex annexo אור עינים in *Cod. impf.* 651Q. petitus. Ed. *Ven.* 1580 ap. *Plantav.* (*W*¹) non exstat; forte ex לעמר exsculpta est.]
- 6677 NISSIM b. Jakob b. Nissim Ibn Schahin (שאהין), cognominatus Gaon, ex Kairowan. [Opp.4,5 defuncto *Hai* (q. v.) scripsit, ergo post A.1037 et non multum antea op.3. Vitam optime (quoad fontes sibi obvios) conscripsit *Rapoport*, A.5592 p.56 (cf. *Gg. Ztschr.* I,401), cf. praef. ad *Parchon* p.XIII, et quae ad opp. citabuntur; quoad chronologiam praecipue complicatam cf. sub patre *Jakob b. Nissim* (imprimis *Landauer*, *Libl.* VII,4) et *Jüd. Lit.* 387 n.4. Auctorum fons supremus est *Abraham b. David* f.41a ed. *Amst.* (ap. יוחסין f.167b), ex quo breviter *Isak Israel* IV,18 (ap. יוחסין f.162a); *Menachem Meiri* *Introd.* f.18a, cf. f.16b [f.15b legitur נסיו של ר' בסדר הקבלה de morte R. Asche ad Abr. b. *David* refero, cf. f.7b בסדר הקבלה et

NISSIM b. JAKOB

f.9: בספר הקבלה, ed. veterem, ex qua f.25a et 31b citat *Gg.*, *Ztsch.* VI,107, ad manus non habeo]. Ex Abr. b. David f.45a Nostrum perperam magistrum Isak Alfasi (q. v.) repetunt laudati et *Conforte* f.6b, *Asulai* I f.73 (ubi adde II s. v. מפחה, *Rof.*, *Diz.* (p.299), monente *Rpp.* n.18 (de passu in ס' חסידים v. ad op.4); imo *Saadja Ibn Danan* (חסדה ננוה) f.29b) Nostrum ex eadem urbe קלעה חסד (sic) oriundum, Babyloniam, dein cum filia a Josef Levi uxore ducta Granatam petivisse ibique magistrum evasisse refert Salomonis b. Gabirol (q. v.)! *W*¹1702 (ad op.1) N. „Principem Acad. Babyl.“ male discernit a ben Jakob (¹1704), quamquam Noster nusquam Gaon strictim fuit (*Rpp.* n.32), nec alius hujus nominis, ut fere suspicatur *Schorr*, contradicente *Gg.* (*Ztsch.* V,438 n.1, ubi השבך in סבורך MS. §133 non נאון salutatur, in השבך excuso §151 ברוך legitur, ut a cl. *Zz.* didici, cf. סבורך בן בן *Zz.*, *Die synag.* Poesie p.165). De Nostri discipulo אלנאסם (אבן) (*Rpp.* n.29) v. Epistolam Maimonidis ad Jos. Ibn G'abir allatam supra (p.1901B), חסדה ננוה, f.5b et nunc in מעם זקנים ed. F. a. M. 1855 f.75b. — De op.3 ejusque auctore supposito Nissim b. Rosch, seu Ascher, (*Asulai* ap. *Bloch*, *Raschi* f.45a) v. supra p.607, ubi ad p.608 adde, cap. Talmud. nuncupari פרקא דחסידא, cf. *Abraham b. Natan* f.48b, 49a ed. Brl.]

- 1) וידיי הגדול *Confessio magna* Italice per De-bora Ascarelli(?); ad c. Moses Rieti: *Habitac. petent.* q. v. (1601-2).

[Exstat in edd. *Precum fest. rit. Hispan.* (*W*¹1702), Ital. et in *Prec. pridie novil.* (*Rpp.* p.69.73); cf. sub *Saadja Gaon.* Nomen corruptum ראש (sic) אסי ר' אסי ישיבה legitur in Cod. vetere *Bodl.* 602 f.50, ubi *Dukes*, *Lithl.* XII,687 nostrum non recognovit.]

- 2) — Versibus Italicis per Joehanan J. Alatrini et hinc hebr. per Natan J. b. Elieser q. v. [*W*¹p.238] (1629).

- 3) חיבור יפה מהישועה v. N.3876 et N.3873 sq. [*W*¹1704; jam op.4 incepto, v. *Rpp.* n.32.34.]

- 4) מגלה סתרים *Volumen absconditorum* [ex Arab. hebr.] fragm. ap. A. Geiger: נעמי נעמים (1847).

[Cod. MS., ex quo petatum est, nunc est ap. cl. *Zz.* Cod. 19. Editor p.47-8 monet, finem inde a verbis יסוד מורה אברהם בפרס יסודא excerptum exhibere ex כפר יסירה *Abraham Ibn Esra*, imo de fonte in fine laudato סגלה סתרים omnino dubitat, potius Nostri Responsum habet,

sed v. infra. — Inter citata ex op. nostro collecta a *Rpp.* in nota 17 et 25 est locus proluxior §404-6 lib. *Piorum Jehudae Chasid* (*W*³1702), qui in fine excerptus (vel versus?) dicitur ab *Isak Alfasi* (cf. *Rpp.* nota 27); sed forte ultimae 4 lineae (inde a אני כתיב ואולם חי אני, quas cum praeced. non coherere jam monet *Rpp.* n.27) ex op. sequi. excerptae sunt (cf. praef. f.5 et f.19b cap.5, pro סלעינים leg. סלעינים, forte ad Karaeos spectat? cf. *Rpp.* n.36; eadem suo nomine profert *Menachem Meiri*, *Introd.* f.35 ed. Wien). Expositionem quidem citatam ex סתרים סגלה a *Samuel Schullam* (auctore minime exacto) ad יוחסין (f.94b), in op. sequi. (f.13a et quidem nomine *Scherirae* et *Hai*) exstare monet *Schorr* p.444; tamen conjecturae a *Gg.* (*Ztsch.* VI,107, v. ad op.5) propositae (non minus sagaces iis, quas, magno suffultus apparato, et antequam op. sequi. sibi innotuit, protulit *Rpp.* in nota 25, et facile ex libro ipso refellit tamen non omnino inanes demonstrare potuit *Schorr* ap. *Gg.* *Ztsch.* V,437) omnino fere collabuntur per ea, quae ex fontibus hucusque ignotis vel non adhibitis ad partes vocabuntur. Auctor Anon. (Saec. XII.) *Regul. mactat.* in Cod. *Uri* 294 cap.10 f.216b ita introduct *Resp. Hai*: וראית ען אכסם הדא אלפצל באן אנקל עליך ההנא מסאלה סאלו ענהא אדנו' ור' האיי ג' וצל בני סגלמאסה ואנאב ענהא בנואב חסן הם אלהבה רבינו נסים הרב ויל פי חאלפה אלר' אכנאה סגלה סתרים לאסחחסאנה איהא ואעצאמה להא(?) והדא נץ „Concludendum דילך שאלו... על ההגבים המחים וכי“ putavi hoc caput describendo tibi hoc Quaesitum, de quo quaesiverunt ex domino etc. *Hai* etc. *Segelmes-senses*, cujusque responsum pulchre posuit [recepit] postea R. Nissim in opus suum, quod nuncupavit *Volumen absconditorum* etc.“ sequitur *Quaes. et Resp.* hebraicum atque clausula Nostri hebraica: קאל רבינו נסים ויל פי חאלפה אלמד'כור זו היא השאלה וההשובה ואנא דוקיה ואשכחיה חניא דמסיעא לאדוניו הנאון ויל והכין חניא בחוספס חרוסות בפרק דג טמא אוכל אדם דגים והגבים בין חיים ובין מחים ואינו חושש. Ex his constat titulum op. nostri esse genuinum, indolem omnino diversam ab op. sequi.; unde et ad op. nostrum refero citatum Arabicum in op. MS. laudato f.30 desinens כלאם סידנא אלנאון מנחס' מן כט חסד הרב יר רבינו נסים נקלה מן כט אלנאון ומן פוק בוזה „hic est sermo domini nostri Gaonis [procul dubio *Hai*] exaratus scripturâ manus R. Nissim, qui eum descripsit ex scriptura Gaonis et ex collectione ejus(?)“ [forte ad autographon spectat expressio לו ספרים שפיקוחיו על יד (יר?)] *Abr. b. David*, ut exprimitur in יוחסין; in edd. separatis et ap.

Conforte f.6 legitur על יר על יר (i. e. sigillatim?), *Rpp.* in nota 9 voces difficiles omnino ejecit]. Omnino, quoad scio, neglectus fons uberior citationum ex op. nostro est lib. המנהיג compositus A.1204-5 ab Abraham Jarchi (N.⁴²⁴⁵, v. *Add.*), modo non optime recusatus *Berol.*, ubi voces כהרים in fine vel initio, vel in medio(?) paragrapho sine ulla distinctione occurrentes opus nostrum designare constat ex citatione distincta פסח הלכות § 53 (f.81b nomine *Hai*, et cf. נסים ה' סוכה in שאלו לר' § 7 (f.64b), locos alios cursim notavi: de precat. § 25 (f.10b); ה' שבח § 13 (f.25a), § 20 (f.26b bis, cf. שבולי הלקט § 45 allatum a *Rpp.* in nota 17), § 30 (f.28a), § 58 bis (f.32b); ה' בגלה § 25 (f.43b); ה' הענין § 3 (f.46b), § 14 (f.48a, cf. *Rpp.* n.22 [*Steinschn.*, fremdspr. Elemente p.12; *Zz. Z. G.* 90], ubi ad *Comm. in Pentat.* refertur, mihi omnino suspectum; contra *W*³p.566 v. *Zz. Z. G.* 84c), § 16 (f.49a) בפטיקה, unde suppl. *Zz. G. V.* 189a [cf. *Luzz. Biblioth.* f.51b!] et p.244a; cf. de אפטר=מרש Nostri nomine ap. *Samuel b. Jakob*, אגור MS. Lith. XII,358) ה' השעה באב § 24,25 (f.50b); סוכה § 6 (7? f.64b); פסח § 2 (f.73a), § 43 (f.80b), § 97 (f.89b); forte etiam alia citata frequentissima nomine *Hai* apud A. b. N. (qui in נדה ה' § 120 f.95 se ex op. *Saadja* Arabico hebr. vertisse dicit) et alios ex eodem fluxerunt fonte (cf. quoque שביח ap. *Frankel*, *Mtschr.* IV,104 de רחסידויה מיני עשרה דרכ). Imo parum abest quin in praef. *Is. Aboab* non Scherirae (q. v.) opus homon., praeterea ignotissimum, sed nostrum citatum habuerim (פחריר pro כהרים); aliud a *Rpp.* in fine notae 25 allatum homonymum Maimonidis est *sperium* (supra p.1932), num *Jos. Ibn Megas* re vera ipse op. hujus tit. scripserit (*Rpp. ib.*, laudandus a *Reifmann*, *Biogr. Serachjae* n.90, quem primum habuit *D. Cassel* in *Erschii Encykl. s. v.* et ap. *Frankel*, *Mtschr.* IV,51) vel nostrum citaverit, inquirere non possum; cf. quoque supra sub *Jona Geroudi* p.1422 infra et *Schemtob Ibn Gaon* ואני טפאה במגלה סהרים f.43a אהרי כוח pericop. ומהרר שקבל מהחסיד.

5. *Clavis Tal-*
micudica „Opus adhuc incognitum(!) nunc pri-
mum e Cod. vetusto et rarissimo memb. Aug.
Bibl. Palat. Vienn. edid. et introd. notisque
(באר יעקב *Puterus Jakobi*) instruxit J. Goldenthal“
8. Vindob. 1847.

[Opus non modo cognitum, imo fusius, quamquam non sine ira et studio contra *Rpp.*, de MS. fratris *Is. Schorr* disseruit *O. Schorr* iuvante *Gg.*, *Ztschr.* V, 431, diu ante Editorem, qui MS. idem accepit, ut ederet

et Bibliothecae Vind. traderet (ut ipse innuit in praef. hebr. f.6), tamen Bibliothecae gratias primum sibi acquisivit (v. *Deutsch*, Catal. p.49), nec nomen possessoris in tit. nec omnino dissertationem fratris in praef. commemorat (cf. f.5, ubi quasi plagiati accusationem a se repellit, cum *Schorr* p.444,437, et notam ad f.54 cum *Gg. ib.* p.441, v. infra), quod nec *Fürst* (Litbl. VIII,567, ubi more suo in puteum sputit, ex quo hausit, p.590,605, cf. Litbl. VII,4) nec ipse *Gg.* (Zlschr. VI,106) diserte denunciant. — Auctor in introductione historiam seu indolem, in specie rationes brachylogiae et difficilis studii, Talmudis tractat, unde se quasi „clavem“ (בספר שיהיה כמפתח f.4b) composuisse ait bipertitam, in Parte I se exhibiturum rationes (עיקרי הראיות) abbreviatas in loco uno Talmudis, vel locum ubi prolixius expositae sunt, et quidem per totum Talmud sec. ord. ejus (ערך ההשלמה אם רוצה האלוה, quod omittit *Schorr* p.435, ut in *Asulai* et *Rpp.* irrumpere posset p.431! cf. Litbl. VIII,590), in Pte. II ablegationes sec. 50 classes recensitas. Hujus opp. partis I tract. 3 (primos, ut vid.) Berachot, Sabbat et Erubin tantum exhibet Cod. MS., ex quo liber editus, neque alius innotuit; unde *Gg.* (Ztsch. VI,107) fere suspicatus est, op. nostrum Versionem exhibere secundam magis verbaalem sed compendiosam ejusdem op., quod auctores Arabes, qui genuinum opus cognoverint, sub tit. genuino Arab. (בפחה), Galli et Provinciales ex Versione antiquiore sub tit. כנלה סחרים citarint. Sed jam (sub op.4) auctorem Saec. XII. Arabice scribentem adtulimus, qui tit. כנלה סחרים genuinum habet; unde opera plane diversa, utrumque vero (cum *Rpp.*) jam ab ipso auctore potissimum lingua mixta scriptum, ab Interpretibus seu scriptoribus potiora hebr. versa puto, donec argumenta validiora opponerent (cf. *Gg.* V,441 de voce בעץ, et ad ea quae de op.3 monui in praef. hebr. ad שני המאורות ad p.11 n.11, duo hic addam exempla: אוכל פירותיהם N.3873 p.7, cujus loco פירותיהם חמריהם משכר פנסניהם, sec. phrasin Talmud., ubi חמריהם est procul dubio Arab. — 3 fructus; et cf. phrasin והמחין f.18b bis et שעה גדולה f.20b ed. Amst. cum phrasi ex Dan. IV,16 (combuiata passim cum Genes. XXIV,31 in lib. אגרת בעלי חיים ex Arab. verso P. II cap.5 f.17b ed. Brl., cap.11 f.27, P. III cap.1 f.29b, P. IV cap.1 f.40, P. V cap.9 f.56b). Hinc citationes generales ad quod spectant opus non facile definiuntur. Ipse *Schorr* (p.437) non negat, Nostrum forte alios scripsisse Comm. prolixiores in Talmud; in epistola Samuel b. Abraham MS., quam excerpunt *Moses Alaschkar* et *Jakob Chabib* (cf.

NISSIM b. ROSCH

Rpp. כ"ח V, 18) legitur פרק הרוואה בפ' citata vero in op. excuso non exstant, hinc nondum constat in op. excuso non exstant, hinc nondum constat ap. פירוש מסכת עירובין *Men. Meiri* f. 18 ad nostrum op. spectare; cf. quoque *Esthori Parchi* cap. 5 f. 12b. In Cod. MS. *Opp.* 1073F. f. 15 passus בנמרא ספר ר' נסים citatur ex כפי מנלה נקראת. Imo an citationes ap. *Rpp.* n 22 (quibus adde D. Kimchi ad Genes. V, 3, sed nomine Scherirae) ad *Comm.* in *Pentat.* referendae sint maxime dubito, cf. p. 2069.]

NISSIM b. Rosch v. Nissim b. Jakob.

6078 NISSIM Schoschan, Venetus. [Editor et Corrector, non typotheta ut *Carmoly*, *Itiner.* p. 370; v. *W³1706b* et Sect. III.]

מעשה נסים *Opus Nissim* (seu *mirabile*) Index Bibl. in מדרש רבה N. 3753 sq. (1603).

NIZZA v. Salomo b. Jesaia Nizza.

6079 NOACH (Chajjim Zebi Hirsch) b. Abraham Meir Berlin b. Samuel (Sanvel) Halberstadt, Rabb. Mainz et Hamburg. [Mrt. 3. Adar (7. Martii) A. 1802 (Zz.), cf. ארבע כוסות *Mich.* 336. *Nepi* p. 103. *Asulai* II s. v. auctorem non nominat.]

1. עצי אלמוגים *Arbores Almugim* in Constitt. sec. Josef Karo: *Mens. instr.* f. Sulzb. (אלה יסר שלמה מיד) 1779.

2. עצי ארזים *Arbores Cedri* in Josef Karo: *Mens. instr.* III. f. Fürth (כור אכן העור) 1790.

6080 NOACH (Abraham Ascher Selig) b. Chiskijja Chassan ex familia Altschul, Pragensis. [A. 1675 correxit Jechiel b. Arje: *Portae coel.*] זמר v. sub ליר N. 3672-5.

6081 NOACH Dajjan (*Judex*) b. Pesach Pinsk. [Mrt. A. 1638 sec. *W³1686*.]

תולדות נח *Generaciones Noach* Comm. in מדרש נח רבה in *Exod.* N. 3776 (1634).

NOAH v. Mardochai Noach.

NOERDLINGEN v. Josef b. Pinchas.

6082 NORDHEIMER (Isak).

1. A critical grammar of the Hebrew language 8. *Ind.* 1838.

6083 NORK (Fr.). [Exjudaeus Bohemus S. Korn (Kohn), Lipsiae].

1. Der Prophet Elias ein Sonnen-Mythus 8. *Leipz.* 1837.
2. Vorschule der Hieroglyphik, oder die Bildersprache der Alten 8. *Leipz.* 1837.
3. Etymologisches Handwörterbuch der lateinischen Sprache 8. *Leipz.* 1837-8.
4. Der Mystagog, oder Deutung der Geheimlehre, Symbole und Feste der christlichen Kirche 8. *Leipz.* s. a. [1838].
5. Rabbinische Quellen und Parallelen zu neutestamentlichen Schriftstellen 8. *Leipz.* 1839.
6. Andeutungen eines Systems der Mythologie des alten Orients 8. *Leipz.* 1850.
7. Etymologisch-symbolisch-mythologisches Realwörterbuch Bd. I. Lief. I-X 8. *Stuttg.* 1843-4, *Leipz.* 1849-51.

NORZI v. Rafael Norzi et Salomo Norzi.

6084 NOSTRADAMUS (Mich. de). [Ex gente Jud. fertur ap. *Depping*, les Juifs etc. ap. *Carmoly*, *Hist. des med.* p. 125.]

Nonnulla ex Lat. hebr.; v. Moses Botarel [*jun.*]: *Oculus judicii.*

NUÑEZ v. Isak Nunez et Jakob Nunez.

NYCTELO [*corrupt.*] v. Josef Gikatilia.

OBADJA [*pseud.*] v. J. Perl.

OBADJA b. Baruch [*pseud.*] v. Saul Berlin.

6185

OBADJA di Bertinoro (*Petra honorii*) [*sen.*]. [Mrt. in Palaestina ca. 1500-10 (*Conforte* f.30b, ap. *Zz.* ad Benjamin p.267), non 1530 (ut ex *Gedalja* f.50a ed. Amst. ap. *Dav. Gans* ad A., *W*¹ p.938 n.1761 et ipse *Rof.*, Diz. p.57); patriam relinquit ca. A.1488 (*Asulai* I f.76; ap. *Rof.*, *Zz.* l. c., *Carmoly*, Itiner. p.542, qui p.543 errorem chronol. non animadvertit correctum a *Benjakob* II f.85). Noster est „Obadja“ ap. *Gedalja* f.32b (quem discernit *W*² p.789 in Indice), in cuius *Epistolae* fragmento edendo (ex *Jochanan Al-lemanno* Collect. MS. f.39b, cf. *Jewish Lit.* p.82) leguntur verba: ואין להם הלמוד כ"א רב אלפס; עם פי עליו והרמב"ם ז"ל ואמרו עוד אלו היהודים מארץ עדן כי בני ישראל אשר בקצה גבול כוש הם אשר כחבהי לכם בכתב הראשון שנלחמים היום עם הפרשטו (*sic*) וואני; ablegatur ergo ad „Epist. primam“, forte relationem itineris etc. excerptam ab *Asulai*, quam cum nostra eandem putavit *Zz.* l. c. — Supercomm. in Raschi (*Asul.*, *Rof.*, suppl. *Zz.* Ztschr. p.340) excusus est s. t. עמר נקא *Pisa* 1800, v. *Mich.* 3383. — Confundendus non est homon. *jun.* q. v.]

- 1] פירוש *Comm.* in Mischnam A.1549 N.1983 (III Ordd. ?); 1559 N.1984; 1559-63 N.1985; 1595 N.1987; 1606 N.1988; 1614-7 N.1991; 1642-4 N.1997; 1674 N.2004; 1681-4 N.2008; 1685-7 N.2009; 1714-5 N.2017; 1726 N.2021; 1841 sq. N.2029.

[*W*¹. *Gg.* Mos. b. Maimon. p.59 opus immerito celebratum dicit.]

- 2] — in tract. Abot N.1477 (1713). [Excusum quoque una cum *Comm.* Jakob Emden q. v. (1751). *Jellinek* ap. Frankel, Monatschr. IV,

119 se demonstrasse dicit, *Comm.* hunc abbreviatum esse ex Simon Duran. Ap. *W*² p.1340 leg. Obadja Sforzo q. v.]

6186

OBADJA de Bertinoro [*jun.*] b. Sacharia cogn. Hamon (המון). [Filius fratris homonymi *sen.*, quocum omnes hucusque auctores eum confuderunt (praeter *Zd.*); cf. ad Cod. MS. *Mich.* 360.]

1. פירוש מוגלה אסתר *Comm. volum. Esther* mysticus alias מְקָרָא קֹדֶשׁ *Convocatio sancta*; acc. (f.12b) סוד המלבוש הנקרא חלוקת רבבני *Ar-canum vestis* seu *Camisia Rabbimorum* Expositio mystica; adjecit Editor, Jechiel Montelez b. Salomo, variorum doctorum palaestinensium Sermones, scil. magistri sui Mosis Galante (f.18b), Israel di Curiel (f.21b), Editoris(?) in Bamidbar Rabba cap.18 et למילה סמך *Sermo in circumcissionem* (f.26a, 27a), Jakob Berab (f.28a), anon. (f.28b), Sal. Alkabiz (f.36a) et Josef Saggis (f.40a)

8. Ven., di Gara (*fin.* 1. *Adar I.* ליצירה (ש"ה לפ"ק 1585).

[*Libellus rarus*, ap. *Sabb.*, *W*^{1,3} (cf.995d) et *Rof.* sub auctore praecedente et titulo קודש מְקָרָא, quem propter accessiones suas huic ed. (III., ut monet *Zd.*, de edd. 2 praeced. tamen nihil innotuit) dedit Editor, atque abjectis access. illis solum tamen retinuit ed. sequ. (quae praecedat in Cat. ms. lit. מְקָרָא, hinc *Mich.* 2786). — Editor initio sermones annexos se „audiisse“ dicit (שמעתי מפי נאמני). Accedens opusculum Nostri incip. הכמרי האמה אמרו כי ספירת יסוד נקרא איש, וענה שבע לקול הרברים... ולחכות חתה כנפיו אמן; inscribitur מלכות לביש in Cod. MS. *Mich.* 360 una cum aliis dissit., ubi in praef. 25 opp. kabbel. ac fontes laudantur. — Sermones annexi (et quidem plus quam promisit Editor v. epigr.) inscribuntur מדרש הנרה. Forte Editoris, qui se subscribit f.28 [sub sermone 6] sunt quoque sermones 4[8-11] anon. scil. סמך לזכר in textum Sabbath f.88; כאמר למסן הורה

OBADJA b. DAVID

in Mechilta בשלח לכת, in Sabbath השואל מאמר לכת, in Debarim Rabba pericope ult.]

2. — (מקרא קדש) u. s. sed sine access. (ff.12) [W³] 8. Crac., Isak b. Ahron. sub Sigismundo. s. a. [1587-1612].

6687 OBADJA b. David b. Obadja. [Ca. A.1341, ut ex cap.12 (cf. 11,17) *Conforte* f.25a et *Asulai* f.76, A.1325 ap. *Gedulja* f.48a ed. Amst. (procul dubio ex cap.8: in fine: נוסף עשרה פ"ה שנים (הוהרים על ה' אלפים (male 13 22 expressum ap. W¹p.938 n.1762) et *Jüd. Lit.* 437, ubi Aegyptius (cf. cap.17 §2 et epitheta ap. *Uri* 221); unde parum ahest, quin Nostrum Maimonidis descendente suspicarer; „in Hispania“ sec. *Ged.*, qui etiam Nostrum suspicatur auctorem Comm. in הלכות דעות (יסודי ההורה) ap. *Conforte*), potius in locos totius lib. I philosophicos etc. excusi anon., qui certe eidem pertinent temporari, Arabica quoque insert vocabula etc.; Noster in introd. diserte de קדוש חשבון החדש loquitur.]

פירוש *Comm.* in Moses Maimonides: *Repet. legis* Lib. I tract. 8 de Novilunio q. v. (1509 etc.). [Suppl. W^{1.3}1762. Codd. *Uri* 221-2 cum figuris in edd. omissis nondum ipse inquisivi.]

OBADJA b. Israel v. Obadja Sforno jun.

OBADJA b. Jakob v. Obadja Sforno sen.

OBADJA b. Sacharja v. Obadja Bertinoro.

6688 OBADJA (ex) Sforno [sen.] b. Jakob, Medicus Bononiensis. [Mrt. A.1550 sec. *Gedulja* f.52a ed. Amst., hinc ap. *Dav. Gans* ap. W¹1763 p.939 et *Rof.*, Diz. (p.294, ex quo *Carmoly*, Hist. des med. p.147); certe A.1548 adhuc vixit, ubi Vers. Lat. op.1 in Biblioth. Minor. Regiom. ab Inquisitione approbata (*Rof.*); tamen Noster jam A.1498 Romae (cf. Exepl. ex scriptis ap. *Gedulja* f.72a) praeceptor *Reuchlini*, „Abdias“ fertur (*W. Rof.*, *Jüd. Lit.* 450 n.34, unde suppl. *Beer*, Philos. p.85), cf. ad op.2 et de confusione cum homon. sequente sub hoc. Nostri nomine nonnulla sibi relata laudat *As. de Rossi*, cap.46; cf. *Zz.* כ"ח V, 156. — Noster in tit. op.1. salutatur Ob. מספורנו (ut *Nepi* p.291), in praef. sese nominat Ob. b. Jak. מספורנו, „Servadens de Sforinis“ ap. *Dav. de Pomis* (W³p.866), ergo non „Sephrono, Seforno“ ut *Jost*, Gesch. VIII,

196 (ubi et alia incorrecta) vcl Siphronius etc. ut *Basnage* ap. W¹. Cf. quoque Cod. MS. *Mich.* 702.]

1. אור עמים *Lux populorum* Defensio fidei orthodoxae contra philosophiam Aristotelicam, Averrois etc. (ff.64)

4. *Bologna, per Socios etc.* (עורך) 1537.

[W^{1.3.4}. *Rof.* Ann. p.38 n.250. Edd. 1471 (v. *Rof.* Annal. Saec. XV p.154) et 1550 (W¹) non exstant. De op. cf. *Jüd. Lit.* p.455 Comm. *Eliae Cotarini*(?) exhibit Cod. MS. *Rof.* 1200.]

2. ביאור *Comm.*, acc. כוונות החורה *Intentiones legis*, in Pentat.; edid. Sal. Luzzatto b. Abraham

4. *Ven., Zuan Grypho.* 1567.

[W¹p.939³p.866. Opus scriptum est ab auctore desiderio fratris Chananel (ut recte semel *Carmoly*, p.148), dedicatur ab Editore nepoti (W³p.271) Chananel b. Jakob b. Obadja, neque *Rof.* in Catal. ad Cod. 370 Chananel fratrem dicit (ut in Diz.), vixque Nostri frater esse potest A.1586 scriba in Cod. *Mich.* 239; cf. quoque *Nepi* p.111. — De op. hoc et sequ. cf. *Jos. del Medigo* מלא חפנים p.30 Germ.]

- 3] — una cum textu N.872,984 (1724-7.1804).

4. ביאור *Comm.* in *Canticum* allegoricus et *Kohellet* (ff.16, una cum op.1) [W^{1.3}] 4. *Ven.* 1567.

- 5] — una cum textu N.872 [W³] (1724-7).

- 6] — in *Cantic.* tantum; una cum textu N.984 (1845).

- 7] משפט צדק *Judicium justum* Conim. in Iob; una cum textu N.288,872 [W^{1.3}] (1589.1724-7).

- 8] פירוש *Comm.* in *Jona*, *Habakuk* et *Zacharia*; ap. David Ibn Hin: *Collectio liliorum* q. v. (1602.1724-7).

- 9] — in lib. *Psalms*; una cum textu A.1586 N.273; 1724-7 N.931; 1785-91 N.931.

[W¹p.940. Autogr. in Cod. MS. *Mich.* 93.]

- 10] פירוש *Comm.* in tract. Talmud. Abot; una cum textu in Prec. fest. rit. Rom. N.2579 (1540).

- 11] — in cap.6; una cum Menachem Meiri q. v. (1854).

6689 OBADJA Sforno [jun.] b. Israel. [Jam ipse *Conforte* f.43b (cf. 42b) Nostrum, aequalem Menachem Asarja (W³1763b), confundit cum homon. sen. (q. v.), quem sine nomine patris laudat f.34b, quod non animadvertit *Cassel* (corr. Indicem f.60b). Ita quoque *Carmoly*, Hist. des med. ad auct. praeced. refert *Resp.* (ap. Isak Lampronti פחד יצחק s. v. בית הכנסת f.20) certe non ante A.1611-13 compositum! Denique *Ghirondi* p.288 *seniori* perperam tribuit *Resp.* datum urbe Reggio

OBADJA

A.1594 (והטלך וכסאו נקי) ad c. *Generationes Adami Samuel Algasi* (q. v.), qui in op. nostro jam defunctus citatur; Nostrum obiter laudat p.298 n.2 (leg. כן ציון?). Noster denique correxit MS., ex quo Hai Gaon opp. excusa A.1602.]

1. *רוממה ימין ה' דextra Dei elata [est]* de directione agitationis Lulab dissertatio Menachem Asarjae et auctoris; jussu Salom. Mar David (ff.4) 4. *Ven., di Gara. s. a. [ca. 1599].* [*W*³1763b=²p.1309 n.251 (anon., ut ap. *Rubinstein*); *Asulai* ff.64 sub Menachem Asarja recenset, qui (מ"ע) subscribit dissit. primam, et hinc ימין רוממה „suum“ citat in בצרף לחכמה f.84b, spectans ad refutationem Josef Samega q. v. (1606). Expl. *Opp.* revisor A.1609 perlegit.]

OBADJA v. Chajjim Obadja et Isak Obadja.

- ⁶⁶³⁰ OBERNIK (Meir). [Cf. *Delitzsch*, Zur Gesch. d. h. P. p.108.]

Varia in Collect. מאסף N.3713, partim recusa in Collect. בעורי העתים N.3429. כפל ימינו עליו N.3429. בכורי העתים N.3429. — *carmen* I,8. — השמש והנשר I,151 (II,100). — השלן והאדה והנהר II,85 (III,80); in *Indice* auctor פ-ן nominatur, in libro ipso .ק.ר, ut sub parabola praecedente.]

OBRICKA v. Gedalja Obrzicka.

- ⁶⁶³¹ OCKLEY, seu *Ockleius* (Sim), S. T. B. ling. Arab. prof. Cantabr.

1. The history of the present Jews throughout the world; translated from the Italian [of Jehuda de Modena]; to which are subjoined two supplements, one concerning the Samaritains, the other of the sect of the Carraites; from the French of R. Simon, with notes [Cf. *W*³p.299] 8. *Ind.* 1707.
2. — . . . . 8. *Ind.* 1711.

- ⁶⁶³² OERTELIUS (Georg. Chr.).

1. Vita Eliae Levitae 4. *Norimb.* 1776.
2. Animadversiones quaedam in vitas P. Kolbii etc. et Eliae Levitae 4. *Norimb.* 1780.

OETTINGEN v. Elia Oettingen et v. Naftali b. Simson.

OFFENHAUSEN v. Salomo Z. Offenhausen.

OLIEB v. Salomo Oheb.

OLIANOW v. Elia b. Jakob.

OLIVEYRA v. Salomo Oliveyra.

OLMO v. Jakob Olmo.

- ⁶⁶³³ ONKELOS. [Secundum nonnullos (v. *W*1804) idem vel nomen saltem, ac Akilas (עקילס); *Flavius Clemens* conicitur a *Graetz* ap. *Franckel*, *Mitschr.* I,192. Auctores de Nostro v. *supra* p.166.]

Versionis Chald. Pentat.; v. inter Biblia Chald. N.1075 sq.

ONKENEIRA v. Isak Onkeneira.

- ⁶⁶³⁴ OPFERGELDT (Friedr.), Praelat.

1. Aufrichtige Nachricht von den Jüdischen Lehrern, Und ihren zur Exegesi und Antiquitæt gehörigen Schriften; auch wie man mit ihnen von Glaubens-Sachen zu handeln: Nebst einer kleinen *Bibliotheca Rabbinica*. Ingleichen von denen Radicibus der Hebr. Sprache, Und einem deutlichen Alphabeto Literaturae Hebraicae Hieroglyphico. Zu einer abermaligen Probe von des Autoris noch nicht edirten Exegetischen Lexicon an den Tag gelegt 8. *Halle. Jo. G. Klemme.* 1730.

[Libellus non frequens tractat de *Talmud* p.1-40, scriptores enumerat Christianos secundum formas libri(!) quater divisos, neque alphab. neque chronol. dispositos, p.41-53 (cf. *W*²p.1083.⁴p.507); dein Judaeorum 3 periodos delineat, insertis *Epistolis* duabus Samaritanorum ad Scaligerum ex *Morini* Vers. Lat. (p.61-73), adjecta (p.90-179) Bibl. Rabb. non optime disposita, ordo alphab. titulorum(!) Latine transcriptorum primam tantum literam respicit; auctor in praef. (pag. penult.) se eam concinnasse dicit, quia ii, quibus dedicata sit, raro *Wolfii* Bibl. („die ich allererst bey dem Beschluss dieser Arbeit(?) zu Gesicht bekommen und nummehr ohne allen Zweifel die beste sein wird“) sibi procurare possint. Ex criticis observationibus auctoris unum tibi afferam specimen p.109: „*Haccaroth hamnidloth, cognitio proprietatum* (sc. *Divinarum*) R. Mosis fil. Isaak. Ein kabbalist. Buch, darinnen der Autor öfters selbst nicht weiss, wo er zu Hause ist!“ Opus et auctor efficta vid. ex Mos. Botarel (*supra* p.1783, *W*¹1573.]

OPPENHEIM(ER) v. Abraham Oppenheimer et Ascher Oppenheim et David

OPPENHEIMER

Oppenheimer et Jehuda Oppenheim et
Simon Oppenheim et Jehuda b. Ale-
xander.

6695 OPPENHEIMER (Baer, seu Ignaz Bern-
hard), Pressburgensis.

1. פלגי מים (שוה) מי באר *Aquae putei et Rivi aquarum* Quaes. et Resp. 8. Wien. 1829.
2. מכתם *Carmen aureum* 13. Tischri 5586, et „Hochgefühle bei der glorreichen Feyer der Krönung J. M. Caroline Auguste Kaiserin v. Oesterreich zur Königin v. Ungarn, Pressburg 25. Sept. 1825“ 4. s. l. e. a. [1825].
- 3] Varia in Collect. בכורי העתים N.3429. השמש (להיפה בנשים) והירח nach Herder IV,138. — שיר הורה in comitem L. Palfy cum electus sit „Oberge-spann“ 2. Elul 1822 ib. p.175.]

6696 OSER Hönigstein b. Henoch. [Non ipse „Enoch“,
ut in censura Fischeri.]

1. חולרות עוזר *Generaciones Oser* 36 Nov. in 36 tractt. Talmud. 4. Prag., Scholl. 1824.

6697 OSER b. Meir, Rabb. Clementow (קלימנטוב).
[Asulai If.77.]

1. אבן עוזר *Lapis auxiliator (Oser)* Nov. hal. Ed. correctior [optima] f. Dylr. (אבן הכונים היתה לראש) 1778. [Non Zolk., ut Mich. 28, ubi ed. 1753, v. Rebenstein n.648.]
- 2] — Excerpta (ליקוטים) in Josef Karo: *Mens. instr.* I. q. v. op.50,51 (1785.1820).
- 3] — item (חידושי דינים) in Josef Karo: *Mensa instr.* II. q. v. op.73 (1850).

ORI=Uri q. v.

ORIENTALIS=Misrachi q. v.

6698 OROBIO (Isak), de Castro. [Cryptojud. Don Baldassare, Lector Metaphysices Salamant., dein medicus Hispal., circumcisis Amstel., ubi decessit A.1687. W1155; De Castro p.605; Ref., Diz. (p.153); vitam scripsit David Franco q. v. (1788); cf. quoque Jost, Isr. Annal. I,324; Car-moly, Hist. des med. p.175.]

De veritate relig. christ. etc. per P. a Lim-borch q. v. (1689).

OSEIDA v. Samuel Uceda.

6699 OSSIAN.

Vita hominis, hebr. per D. B. Günzburg q. v. (1810).

OSTROH (OSTROW) v. Zebi b. Jakob.

OSTROPOL v. Simson Ostropol.

6700 OTHO (Jo. Henr.), Helv. Bernas, in acad. Laus. phil. prof. [Mrt. 16. Julii 1719; v. W⁴p.335.]

1. שלשלת חכמי המשנה Historia doctorum Misnicorum, qua opera etiam synedrii magni Hieros. praesides et vicepraesides recensentur [W²p.806] 8. Oxon. 1672.
- 2] — cum notis A. Relandii [sed omissis Arabi-cis paucis ex ed. s. l. e. a. sed Amst. 1698]; IV,335 Bibliothecae hebr. Jo. Chr. [Wolfii q. v. (1733).
- 3] — XXI,1095 Thesauri Bl. Ugolini q. v. (1758).
4. Lexicon Rabbini-co-philologicum; in quo no-tantur et referuntur praecipua, quae circa ve-terum Hebraeorum dogmata, ritus et statuta, in utroque Talmude, Maimonidis et aliorum scriptis occurrunt: in limine positum est Mas-sechet Schekalim cum Vers. Lat. et Notis 8. Genev. 1675.
[Tract. Schekalim receptus est a Surenhusio. W³ p.715. Ed. auct. a T. Zacharia 8. Alt. 1757, v. Catal. Bibl. Bodl. II,911a.]

6701 OTTENSOSSE (David), Fürthensis.

- 1] Versio Germ. et Comm. hebr. Elegiarum in-ter Prec. Coll. N.2994 (1811).
2. Kabbalistische Chrestomathie. Aus d. Thalmud übers. u. mit erläuternd. Anm. versehen. 2 Lieferungen 8. Fürth. 1839.
- 3] Analekten aus den Schriften des Moses Maimonides q. v. op.143a (1848).

6702 OTTO (Jul. Conr.), prof. publ. ling. Hebr. Al-torfii; Exjud. [et Jud. reversus] „Naftali Mar-galioth“. [Natus Vienne A.1562, baptizatus A.1603, et 1607 Altorf. „mense Decembri turpiter aufugit“ ita pro „defunctus“ manus correxit su-prior in expl. meo ap. W⁴826 p.845.]

1. Grammatica Hebraea; acc. usus S. linguae ex primo capite Geneseos; cum abbreviatoris Rabbiorum 8. Norimb. 1605.
[W¹p.481, ubi etiam de Lexico hebr. Rabb., cf. quoque ³p.366 „usus ebr. ling.“ 1604(?). Desid. omnino Noster ap. Luzz., Proleg.]

OTTOLENGHI

2. *לִי רוֹאֵה* *Occultorum detector* h. e. monstratio dogmatum, quae omnes Rabbini recte sentientes, ante et post Christi nativitatem, de unitate essentiae divinae, Trinitate personarum, et de Messia posteritati reliquerunt; hebraice Germanice et Latine 4. *Norimb.* 1605.

3. — 4. *Stettin.* 1613.

[„In universum hoc libro Scriptor animi malitiam denudasse visus est eruditus eo quod et locis veterum fictis et argumentis minus idoneis usus est, ut *ridendos Judaeis propinaret Christianos*,” *W*¹p.481; cf. p.482 et dissertt. praeside *Schultenio* ap. *W*³p.366.]

- 4) *Catalogus omnium Rabbiorum, qui scriptis*

*claruerunt, cum annotatione temporum Talmud coepti, aucti etc.; ad calc. op.*2.3

[„Praeterquam quod mutilus est, passim incautum lectorem in errorem ducit.” *W*¹.]

OTTOLENGHI (OTTOLENGO) v. *Josef Ottolenghi et Natan Ottolenghi et Samuel Ottolenghi.*

6703 OTTOLENGHI (L. E.).

1. *Orazioni Ebraico-Italiane per le tre annuali solennità, ad uso degli Israeliti Portoghesi e Spagnoli; tradotte etc.* 8. *Liv.* 1824.

OULIF v. *Gerson Aschkenasi.*

 [Quae hic desiderantur v. sub F. De scribendi ratione disseritur in *Introductione*.]

PACE v. Jehuda Schalom.

PADUA v. Josef Schalit Aschkenasi et Meir Katzenellenbogen.

⁶⁷⁰⁴ *PAGENDARMIOUS* (Jo. Germ.), Lubecensis.
1. Dissertatio academica de Cod. Judaico Olsn. Ebr.; resp. Jo. Chr. Rosenhayn 4. *Jen.* 1730. [Cf. N.63.]

⁶⁷⁰⁵ *PAGNINUS* (Sanctus, seu Xanthus), Lucensis, theol. Dr. [Mrt. A.1541; Zz. Z. G. p.10. Cf. Catal. Bibl. Bodl. III, 8a.]
1. Enchiridion expositionis vocabulorum *Haruch* [i. e. ערך נטן b. Jechiel] *Thargum, Midraschim Rabboth* et aliorum librorum [*W*¹p.922] f. *Rom., impens. Tho. Strozii.* 1523.
2. Hebraicarum Institutionum libri quatuor ex R. David Kimchi priore parte מכלול quam חלק דקדוק inscripsit fere transscripti [*W*¹p.308]
4. *Par., Rob. Stephan.* 1549.

PAIVA v. Moses Pereyra.

PALKIRA = PALQUERA, v. Schemtob Palquera.

⁶⁷⁰⁶ *PALMROOT* (Jo.), Prof. LL. Or. Upsal. [Cf. *W*¹p.633, ubi *Palmeroot*, sed v. ³p.1053, ubi male 1708.]

Salomo b. Melech in Genes. I hebr. Lat. cum Notis q. v. (1701).

PAN v. Jakob Pan.

PANIEL v. Salomo Paniel.

PANZI (*corrupt.*) = Finzi q. v.

PAPPENHEIM v. Naftali Pappenheim.

⁶⁷⁰⁷ *PAPPENHEIM* (Salomo b. Seligmann), ex Lublinitz. [Natus Vratislaviae 15. Schebat 1740, mrt. ibid. 12. Adar (= 4. Martii) 1814; v. [*Delitzsch?*] ap. *Philippson*, Allg. Zeit. d. Jud. I, 448, cf. Z. G. d. hebr. Poesie 110.]

1. ארבע כוסות *Quatuor pocula* Contemplationes rhetoricae elegicae 8. *Brl.* 1793. [Opus elegantissimum, v. *Delitzsch*, l. c., cf. A. Z. d. J. 1838, lit. Beibl. n.21.]

2. ממה יריעות *Cortinae Salomonis* *Synonymica* 4. *Dyhr.* [וינהי ככלתה שלמה לכנתה] 1784. [Opus de hoc argumento inter recentiores primum, v. recensionem criticam per מ"כ (cf. sub M. Roch) in Collect. מאסף II, 40; III, 14 (cf. supra p.578). Opus nostrum enumeratur in catal. typogr. oriental. *Brl.* A.1792 subjuncto lib. שירי הפארה N. H. Wessely, q. v.]

3. — P. II 8. *Rödelheim.* 1831.

4. — P. III 8. *Dyhr.* 1811.

5. Varia in Collect. מאסף N.3713. [Responsum ad observationes A. Wolfsohn (q. v. A.1788-9) VI, 314. — Resp. ad Schalom Cohen de מאספים, data Bresl. 26. Cheschwani הקסט VIII, 39. — באור (לויית) in Jes. XXVII, 11 ib: p.43. — יסודות שרשי לשון עברי *Lexicon crit., etymol. synon. hebr. annunciatum* a W. Heidenheim ib: p.53.]

⁶⁷⁰⁸ *PARAVICIUS*, seu *Pathavinus* (Magister), Physicus. [A.1280, v. supra sub Jakob Hebraeus p.1213.]

Theigrin ex Arab. Ibn Zohr q. v.

PARCHI v. Esthori Parchi.

PARCHON v. Salomo Parchon.

PARDO

PARDO v. David Pardo et Isak Pardo
et Jakob Pardo et Josef Pardo.

PARISIENSIS v. Jakob Parisiensis et
Jechiel b. Josef.

PARZOWER v. Jehuda Pochawitzer.

⁶⁷⁰⁹ PASCHELES (Wolf), Buchbändler.

Leben und Wirken des israel. Banquiers S.
Heine etc. una cum M. Letteris: *Animus li-
beralis* q. v. (1845).

⁶⁷¹⁰ PASINUS (Jos.), Bibliothecae Praeses.

1. Codices MSS. biblioth. regii Taurinensis Athe-
naei per linguas digesti et binas in partes
distributi f. *Taur.* 1749.

[T. I p. 1-66 hebr. recenset, secundum formam diviso:
1-57 Fol., 58-157 Qu., 158-69 Oct.; Cat. MS. a cu-
ratore *Fr. Dom. Bencino* (seu *Benzino*, ut *W*⁴ p. 869
n. 1073, p. 903 n. 1892), „parario“ Jul. Henr. Th. Büh-
ren, Taurini versante, acceptum (*W*⁴ praef. f. 3 v.),
ex quo Codd. recenset dispersis locis *W*⁴, omnino, et
non sine detrimento, neglexit Noster, qui *Wolphiūm*
(sic) quidem inter duces enumerat (p. IX), sed, ut alii
Bibliographi, T. I tantum evolvisse vid.; hinc praeter
rem inter ea, quae „frustra quaesiveris in Bibliothecis
Buxtorphiū (sic) *Bart.* et *Wolphiū*“ enumerat e. g.
Esra b. Salomo (Cod. 119, v. *W*⁴ 1771, cf. supra
p. 755) et forte Benjamin Maghianzini (in Cod. 104
f. 246-9, ut vid. effictum ex *Elia Chajjim* b. *Ben-
jamin* טקניקיאן ut *Gedalia*, v. *W*⁴ 243 et *Biscio-
nium* non correctiorem p. 127 Cod. 11) etc., ipsum
nomen urbis Veronae mutilat *Sorona* (Cod. 124, ubi
Elieser procul dubio avus Hillel b. Samuel) etc. Cf.
Jüd. Lit. 469, et sub Josef Jaabez, Moses Tibbon
p. 2005 et Salomo b. Gabirol. — Accipe clavem
brevissimam, quae, si antea eam confecissem, mihi ipsi
tempus operasque compendii fecerit. Numerus decur-
rens est Codicis pristinus (prout ap. *Pas.* adjectus
est numeris suis), inclusus major est recens ap. *Pas.*,
adjecto numero auctoris ap. *W*⁴, excepta tamen p. 1068,
ubi plus 30 Codd. Precum uno numero absolvuntur;
Codd. Biblicos Taur. ap. *W*⁴ p. 96 frustra quaesivi. Nota
vero, numerum pristinum quoque ap. *Pas.* non con-
gruere cum *W*, ubi unum semper addendum, alia
nonnulla incorrecta vel mutata suis locis ex *W* inserui,
Literam α(A) ad omnes Codd. hebr. spectantem omisi.

I, 1 (58), 2 (59, *W* 677, 752 sunt revera opp. *excusa*),
3 (60, *W* 256g), 4 (61, *W* 1203), 5 (1, *W* 962), 6 (62,

W 901), 7 (2), 8 (3), 9 (4, *W* 962, 1024), 10 (63,
W 962), 11 (64, *W* 1966), 12 (65), 13 (5 *excusum*
jam ap. *W*⁴ p. 864, cf. *Ref. Annot.* p. 8), 14 (66, *W* 1073),
15 (6, *W* 1821), 16 (7, *W* ib.), 17, 18 [desid., cf. infra
p. 2087], 19 (67, *W* 204), 20 (8, *W* ib.), 21 (68, *W*
ib. et 1792 p. 944), 22 (69), 23 (70, *W* 184e: Ahron
b. Isak!), 24 (71, *W* 1772b), 25 (72, *W* 1821),
26 (73, *W* 6: „VI, 11“, 27 (74), 28 (75, *W* 1724e),
29 (76, *W* 310), 30 (77, *W* 1726 p. 932), 31 (78),
32 (79), 33 (80), 34 (81), 35 [desid.], 36 (82),
37 (83, *W* 896), 38 (84, *W* 70b).

II, 1 [desid.], 2 (9, *W* 1213), 3 (10, *W* 1348), 4 (85,
W 1792 p. 944), 5 (86, *W* 1030), 6 (87), 7 (11,
W 1612 p. 923), 8 (88, *W* 1151b), 9 [desid.], 10 (12,
W 708), 11 (89), 12 (90, *W* 1612 p. 922), 13 (91,
W 39 p. 752), 14 (92), 15 (158), 16 (93, *W* 931),
17, 18 [desid.], 19 (94, *W* 88b), 20 (95, *W* 110 p. 765),
21 (96, *W* 1753), 22 (97, *W* 361b, 917 p. 855, 15891),
23 [desid.], 24 (98), 25 (99, *W* 597e, 990, 1594 p. 918),
26 (100, *W* 243, 874 p. 850 [ubi IV, 1 est 121, cf. supra
p. 1466], 1589, 2175 p. 1000), 27 (101, *W* 39 p. 753,
914b, 1643b), 28 (102, *W* 1372d, re vera 1372),
29 (103, *W* 741), 30 [desid.], 31 (104, *W* 874 p. 850,
981b [ubi III, 21, sed v. supra p. 1466 et 1532], 1457,
1589), 32 (159, *W* 1594 p. 918; 1891, 1945; p. 1053
n. 465b), 33 [desid. sed *W* p. 1039 n. 20: „II, 32 in 4.
II. 124 אגרות *Epistolae* varr. magistrorum“], 34 (160),
35 (161), 36 (162), 37 (163), 38 (164), 39 (165),
40 (166), 41 (167), 42 (105), 43 (106, *W* p. 1051
n. 373), 44, 45 [desid.], 46 (168).

III, 1 (13), 2 (107), 3 (108), 4 (109), 5 (110),
6 (111), 7 (112), 8 (14), 9 (15), 10 (16), 11 (17),
12 (18), 13 (19), 14 (20), 15 (21), 16 [desid.],
17 (113, *W* 1594 p. 914 et 919; 2017b), 18 [desid.],
19 (114, *W* 1457 p. 901), 20 (115), 21 (116, *W* p. 1042
n. 114, cf. supra p. 2057), 22 (117, *W* 1772, p. 1040
n. 44c), 23 (118), 24 (119, *W* 1771, 2113).

IV, 1 (120, *W* 2175 p. 1001, ubi praecedens III, 25 de-
lendum), 2 (121, *W* 1457 p. 901), 3, 4 [desid.], 5 (122,
W 1289b, 1348), 6 (123, *W* ib. ib.), 7 (124, *W* ib. ib.),
8 (22), 9 (125, *W* 451b, 756), 10 (23), 11 (24),
12 [desid.], 13 (126), 14, 15 [desid.], 16 (25), 17 (26),
18 (27), 19 [desid.], 20 (28), 21 (29), 22 (30),
23 (31), 24 (32), 25 (127).

V, 1 [desid. sed forte est alter ex sequ.], 2 (33 et 128!),
3 (34), 4 (35), 5 (36), 6 (129), 7 (37), 8 (38),
9 (39, *W* 1024 p. 865), 10 (40, *W* 19, 39 p. 751),
11 (130, *W* 1669e), 12 (41, *W* 1594 p. 918), 13 (42,
W 356, 572), 14 (131, *W* 1348), 15 (132, *W* 753d),
16 (133), 17 (134), 18 (135, *W* 6), 19 (136, *W* 1594

PAULUS BURGENSIS

p.918), 20(137, *Wib.*), 21[desid.], 22(138, *Wib.*), 23(139, *W*495,708d,1966), 24(140, *W*12,512b, 997b), 25(141, *W*6: V,26[pro 24], 512b), 26(43, *W*776), 27(142), 28(143, *W*1220), 29(144, *W*463), 30(145, *W*1065 n.726), 31(146, *W*648: „VI,9“), 32(147, *W*39 p.753), 33(148, *W*356 p.791, 980), 34(149, *Wib.*), 35(150, *Wib.*), 36(151), 37(152, *W*1612 p.922).

VI, 1(44), 2(45), 3(46), 4(47), 5(48), 6(49), 7(50), 8(51), 9(52, *W*1024 p.865: V,30!), 10(53), 11(54, *W*215: V,37!), 12(55, *W*1726: VI,12), 13(56, *W*46,310,455b,1492c, ubique: I,30), 14[desid.], 15(153, *W*794b), 16(154, *W*1668), 17(155, *W*1214), 18(156, *W*741,1892), 19(57), 20(169), 21(157, *W*572: V,9).

Sequentia frustra quaesivi ap. *Pas.*, quae notat *W*:
 1) הנחושות כלי ⁴p.762 (et hinc *Rof.*, Diz. p.9) sine numero. — 2) *W*p.952: I,16 in 8 ff.50 *Compd. Almagesti* Jakob Anatoli? forte est I.46 (*Pas.* 168) ff.90, ubi vero interpret Mos. Ibn Tibbon. — 3) *W*1213: I,26 in fol. ff.212 (*Pas.* 43 ff.214 יקון המים, vel שערי אורה *Pas.* 121?). — 4) *Corona di Savoia* auct. Deodato [procul dubio Natanel] Segre *W*530[a] VI,21 fol. ff.38 (*Pas.* 65?).]

671 PAULUS (episcopus) Burgensis a Sancta Maria, Exjudaeus Salomo Levi. [Baptizatus 21. Julii A.1390, aetatis 40., mrt. 29. Augusti 1435 (ergo non aetatis 83, ut *W*¹p.963 n.1808, sed 85); cf. *W*³p.897,899. — De *Epistola* Nostri rhetorica et poetica in Purim, urbe אלתוריש ad Meir Alguadez (*sic*) missa MS. in Cod. Leyd. (*W*¹) nunc Warner. 64 et Sarav. XXXVIII, cf. supra p.1330 ad op.2 et p.1691-2; *Responsum* ad Epistolam Josua Lorki (q.v.) collatis a me Codd. *Poc.* 280B. et *Warn.* 64 editurus est *M. Wiener* in P. III libri שבט יהודה. De confusione Nostri (*W*¹p.963 etc.) cum auctore sequi v. sub hoc.]

1. Dialogus (Sauli et Pauli contra Judaeos), qui vocatur Scrutinium Scripturarum; acc. Samuelis [Maroccani] Epistola ad R. Isaac

f. Mantuae, *Jah. Schallus.* 1475.

[*W*³p.901: „1474. Fortasse haec est ed. A.1475 *litteris Petrinis* exscripta etc.“, sed *Panzerus* nostram tantum ed. laudat. — Opus fusius delineat *W*³p.901 ex ed. partim corrupta (v. p.905, ubi lege „supra“ sub נקח p.847) *Burgis, Phil. Junta* 1591 cum vita etc. per F. Chr. Sanctotisium, ubi op. dicitur A.1434, aetatis 81, compositum, seu potius „in lucem mandatum“ (*W*³p.905), A.1432 enim occurrit in P.I

(quae sola dialogice, altera enim *didascalica*, v. *W*³p.902) Diss. IV cap. IV in passu de computatione temp. Messiae ap. *W*³p.904, ubi ap. Mos. Aegypt. (i.e. Maimonid. v. supra p.1912) pro 5474 leg. 5874. Ex nostro plura petivisse *Alfons. de Spina* in lib. *Fortal. fidei* demonstrat *W*³p.903. Cf. quoque *W*¹p.963 et ⁴p.461, ubi in manibus se habere dicit „vetustissimam“ ed. in fol. s. l. e. a., pagg. manu numeratis 432 (de qua nihil ⁴p.948 sub Nostro), est ed. typ. *Mentelin, Argentor.* ca. 1473; eique forte superior ed. *Rom.* ap. *Udalr. Gallum* s. a. [ca. 1470], quam ex Nic. Antonio II,157 affert *W*³.]

2. — . . . . . f. Mogunt.,
Petrus Schöffler de Gernssheym. 1478.

[Cur de hac ed. allata a *Le Long* „valde“ dubitaverit *W*³p.901 nescio.]

3. — . . . . . f. Paris.,
per Antonium Bonne mere s. a. [1507-35].
 [Haec vid. ed. 1520(?) ap. *Le Long*, ap. *W*³.]

4. De nomine tetragramm. quaestiones duodecim et Jo. Drusii [*patris*] in easdem scholia (in ejusdem Tetragrammaton etc.) 8. *Franex.* 1604.

[Edd. repetitas v. in *Catal. Bibl. Bodl.* I,746a et III,366. *W*³p.905 „ex Additt. ejus ad Exodi cap. III.“ Petitae sunt enim quaest. illae ex Add. Nostri ad Postillam Nic. de Lyra (v. *W*³p.900), cf. *Catal. Bibl. Bodl.* I,255a ed. 1482-3, cf. II,609a; ed. 1479 modo acquisita est.]

6712 PAULUS Christiani, Ordinis Dominicanorum, Exjud. [A.1263. *W*³p.911: „De eo (Exjudismo) fuerit dubitandum, imprimis cum nec in disputatione ejus cum Mos. Gerund. a B. Wagens. edita Moses iste defectionem a Judaismo, quod alias facere hi homines solent, ipsi exprobrat. Memini tamen me alibi (!) de Judaismo ejus aliquid legere, cujus suspicio in eum forte vel ex peritia Hebraismi etc. vel ex Christiani cognomine cecidisse videtur.“ Exjudaeum, discipulum Provincialis Immanuel b. Elieser ex *Menachem Ibn Serach* I,1,36 et *Isak de Latus* demonstrat *Zz. Z. G.* 480; ubi vero oculos habuerit *W* non assequor, legitur enim in disputatione ed. Wagens. p.26: ולמה לא נשחטרו כרח ישו כמו ברודר פול שנשחט, et ed. Const. f.2a ab ipsum *W*¹p.721, ubi in Cod. *Warner.* f.30b post ספיהם perguit: לא נשחטרו וחורו לרח ישו כאשר פרי פול הבין מדבריהם כי אמנת הנזירים היא האמה והלך ונשחטרו ותלמידיהם הלוקחים חורה ספיהם חיו ומהו וכו' atque p.53 ed. Wag., in ed. Const. f.10a et Cod. *Warner.* f.37b: האמה הוא היהודי החכם אשר

PAULUS CHRISTIANUS

מצאח החידוש הזה ונשמרה בעבורו ואחרי הוא האומר
למלך [des. in MS.] לאסוף [לך MS.] חכמי היהודים
... להחזיק עמם על החידוש שמצאח. Nostrum
confusum esse cum Paulo Burgensi (q. v.), et
hinc alium effectum „Mosen Gerundensem“ (cf.
ipsum Paulum B. ap. *W*³p.904) monuimus supra
p.1957; cf. quoque *Jost*, *Gesch.* VI,287.]

Disputatio cum Mose Nachmanide q. v.

6713 PAULUS Christianus, Exjud. Malachias b. Samuel. [Brzesciae in Lithuania natus A.1599, *W*³ p.911 n.1815.]

1. Eigen Bekandnüss von seiner verstockten Blindheit und wunderbaren gnädigen Erleuchtung und Bekehrung etc. [rhythmis]

4. *Braunschweig*. 1621.

[*W*^{1,3}1815 tit. Latine profert.]

PAULUS de Heredia [*suspect.*], v. sub Ne-chunja.

PAULUS Israelita v. P. Riccius.

PAULUS Weidnerus [Pragensis?] v. P. Weidnerus.

6714 PAULUS (Henr. Eberh. Gottl.), P. P. O. ling. orient. Jenensis, postea Heidelberg. [Non ita pridem mrt. Cf. quoque G. Salomon.]

1. Commentatio critica, exhibens e bibliotheca Oxon. Bodl. Specimina Versionum Pentateuchi septem Arab. nondum editarum cum observationibus 8. *Jenae*. 1789.

2. R. Saadjae [Gaon] Phijumensis Versio Jesaiae Arabica cum aliis specimen. Arabico-Biblicis e MSS. Bodleianis cum Glossario; v. inter Bibliorum Vers N.1312 (1790-1).

[Specimina adjecta sunt ex Cod. *Hunt.* 206 (*Uri* 40), v. emendd. ap. *Nicoll* p.560, et ex Arab. Cod. *Seld.* Arch. A.42 (*Uri* Arab. VI), v. emendd. ap. *Nicoll* p.564 et cf. *Breithaupt*.]

PAYVA v. Moses-Pereira.

6715 PEDAHZUR (Gamaliel ben). [*Pseudon.*, qui tamen hoc nomine solo citatur a *De Sola* ap. *Philippsohn*, *Allg. Zeit. d. Jud.* 1839, *Lit. Beibl.* n.13 p.50.]

1. The book of religion, ceremonies and prayers of the Jews etc. translated from the Hebrew 8. *Lnd.* 1738.

PEISER v. Rafael b. Jakob et Simon Peiser.

PEITUSI v. Baruch Peitusi et Jakob Feitusi [rectius].

PENINI v. Jedaja Penini.

PENÇO, PENSO v. Josef Penço.

PER v. Michael Per.

PERACHJA v. Ahron Perachja et Chisdai Perachja et Daniel b. Perachja et Samuel b. Perachja.

PEREIRA v. Moses Pereira.

6716 PEREIRA (Jonathan), M. D.

1. The elements of materia medica etc. 2 Pts.

8. *Lnd.* 1839, 1840.

2. — sec. ed. 2 voll.

8. *Lnd.* 1842.

3. A treatise on foot and diet

8. *Lnd.* 1843.

6717 PEREZ. [Idem ac P. Beer?]

Observationes in Wolfsohnii dissertt. de maris accessu et recessu; VI,334 Collect. מאסף N.3713.

PEREZ Beer v. P. Beer.

6718 PEREZ b. Elia, urbe Corbeil, compend. ראפ

RaPh. [senior] etc. [A.1300(?) mortuum dicit *Abr.*

Sacut f.133a, ubi pro בן יחיאל legendum בן

אליה חלמי, ergo discipulus, non filius, Jechiel

[b. Josef] Paris. (N.⁵⁰⁶³), ut emendat *Zz.* Add. p.317

(neglectus a *D. Cassel* ad *Conforte* f.23a, cf. infra,

neque „Perez Jechiel“ in *Cod. Ref.* 485 mihi in-

suspectus), cf. *Zz.* Z. G. 41, ubi in nota nominis

compendia מהרפ, מהרף (de confusione cum

ריף i. e. Isak Alfasi v. supra sub Mardochai b.

Hillel p.1659), etiam מרפא ap. *Zz.* p.205 ad No-

strum spectat (in Indice p.600 Perez primus om-

nino delendus et p.161 ad Nostrum addenda).

Nostrum דוקן seniore salutar a Schemtob b.

Abraham Ibn Gaon monct *Zz.* Add. (neglectus a

D. Cassel ad *Conforte* 18b, unde in Indice f.60b

et בן יחיאל דוקן et בן אליה male discernit, hinc-

procul dubio *Edelmann* ad *Esthori* p. XXXIV

inter duos dubitat „auctores Tosafot“). *Gedalya*

f.45a ed. Amst., et hinc *W*^{1,3}1856 et *Ref.*, Diz.

(p.260), turpissime Nostrum confundunt cum auc-

tore sequ., monente *Zz.* Add. p.317. Cf. quoque

Menachem Meiri Introd. f.18b, qui (A.1300):

PEREZ

„adhuc (עוד היום) ejus discipuli lucent etc.“ — Nostro pertinent ¹ הנהוה *Animadv.* in Simson b. Zadok: חשבך (v. *Asulai* II f.18 et p.160, utrumque neglectum a *Benjakob* ad I p.154; cf. *Zz.* l. c. p.317); ² *De libello repudiū* Cod. MS. *Paris.* ap. *W*³p.955, et *Uri* 288 (cf. *W*⁴p.881 n.1203), supplementi instar ad op. excus. ³ נבוכים in *Baba Kamma* Codd. MS. *Opp.* 847f., 801Q. ap. *W*¹p.996.³p.955 (cf. *Zz.* l. c.); forte ex his effectum est יסוד הנטרא MS. *Opp.* ap. *W*³. — ⁴ חוספוח ב"מ prostant ap. *Elieser Aschkenasi* n.29. Ipsa opp. excusa a discipulis redacta vid.]

- 1) הנהוה *Animadversiones* in Isak Corbeil: *Columnae captivitatis* q. v. (1556 etc.).

[*W*¹1857 et rursus ³p.955 ex Cod. MS. *Opp.* 723Q. Nostrum in notis citari monui supra p.1103 ad op.2.]

2. תוספות *Tosafot* seu *Addimenta* in tract. Talmud. *Baba Kamma*; ex MS. edidit Salomo b. Abraham Venano (וענאני) f. *Liv.* 1819.

[Auctor (seu redactor) est discipulus sec. *Zz.* l. c. G. 565. — *Tosafot* in *Ahoda Sara* excusa in edd. Talmudis ex Nostri editione redegit Samuel b. Salomo ex Falaise (*Zz.* Add. p.317 et *Z. G.* 37), in *Pesachim* cap.10 ex Nostri schola cum Add. discipulorum excusa sunt in *Mardochai* b. Hillel (q. v.) sec. *Zz.* l. c. p.41.]

- 6719 PEREZ [b. Isak Kohen Gerondi]. [Caesaraugustae (*Zz.* Add. p.317). Hic est „Perez magister Isaki b. Scheschet,“ mrt. A.1380(?) ap. *Abr.* *Sacut* f.133b (*Conforte* 24a, 26a, b, ubi ante Nissim Gerondi (q. v.) defunctus vid., *Asulai* I p.154), ex quo confuso cum auctore praeced. P. בעל החוספוח A.1241 confluit *Gedalia* f.45a (quem sequuntur *W*¹1856, *Rof.* Diz.), monente *Zz.* l. c., cf. *Z. G.* 480, ubi *Isak de Latas* (A.1372) Nostrum multa ait scripsisse, minus divulgata, jamque filium laudat Meschullam Kohen (*Conforte* 18b?). Noster ergo vid. הרב רבינו פרץ ו"ל, cujus nomine Expositio loci Proverb. XII, 14 exstat inter Collectanea omissa ab *Uri* ad Cod. 126 f.145b, ubi sequitur ו"ל הראש ו"ל; forteque Noster est פרס ר', qui viderit Comm. *Ibn Esra* in Proph. pr. (ap. Nostri aequalem *Sal. Franco* in refutatione observationum *Abr. al-Tabib*, in Cod. *Uri* 140, v. quae scripsi ap. *Ersch*, Encycl. S. I vol. LIV p.359 n.14). *Jellinek* (Beiträge II, 64) Nostri patrem nescio quo argumento conjicit (atque tam confidenter, ut „aus Girona“ more suo in fronte ponat) cum homonymo auctore citato

a *Schemtob* in אמונות (f.34b delendum, ubi יצחק ר' ור"י הכהן כחב, f.89b legitur הסקובל בן הרב"ד, ad 94a adde 99b), quem vero eundem habeo ac Is. Kohen b. Jakob, fratrem Jakob Kohen b. Jakob Hispani seu Jakob Gikatilia, quem *Abr. Sacut* Segoviae defunctum dicit (contra *Jellinek*, Beitr. II, 49; cf. *Schemtob Ibn Gaon* et *Isak Acco* ap. *Carmoly*, Itiner. p.280); Isaki hujus opus MS. possideo (v. Catal. Codd. MS. Leyd. ad Cod. *Warner*. 24,¹⁸) aliud prostabat A.1854 ap. Bibliopolam.]

1. מערכת אלהות *Ordo* (non: *exercitus*) *Divinitatis* liber Kabbal. (ab initio nuncupatus), cum Comm. anon. antiquo et *Jehudae Chajjat* Comm. (*Oblatio Jehudae*), acc. carmen in 13 articulos fidei *Isak de Latas*, incip. הראשית בראשית מציאות מורה מחויב [anon. et dub.] 4. *Ferr.*, *Abr.* *Usque* (רחוקי, mense *Marcheschwan*) 1557-8(?)
2. — charta caerul. (initio MS.)

[Ed. rara (*Beer*, Litbl. IX, 806 de ed. altera dubitare notavi, periodicum ipsum ad manus non habeo, *Mehlsak* ראביה f.31c ed. Mantuanæ tribuit Comm. anon.), mensis legitur in frontispicio. *W*¹p.995, *Rof.* *Ferr.* p.44 corr. — Incip. nostrum הוא האלהות קיום האמת האלהית כאשר נאזה לשלמותו... שיש אלוה קדמון מערכת האחדות הן שלילת הקדמות De confuso cum nostro במערכת v. supra sub *Moses* b. *Jehuda* p.1835. Nostrum sub tit. מערכות השמות non recognovit *Pasinus* in Cod. 145 exarato A.1398 exeunte (ap. *W*⁴p.1065 n.726 titulus שערים exsculptus); *Rof.* ad Cod. 361 antiquiorem Cod. 1361 praedicat; auctorem *Todros Abulafia* (mrt. A.1283) ex *Mose Cordovero* assert et fere ex hujus הכבוד אוצר confirmari *Mehlsack* l. c. (ex quo *Mecklenburg*, Litbl. I, 299), nullo re vera argumento, imo contradicentibus citatis auctorum usque ad finem Saec. XIII. (v. infra). Codd. MS. noti omnes fere sunt anon., ut *Opp.* 969 (*W*¹p.995) et 998Q. (*W*³p.422 sub *Josef Karo* propter accedentem particulam *Josef b. Samuel*, ut in Cod. *Bislichis* 3, *Mich.* 615, v. supra p.1950 et 1964; Cod. vero ap. *W*³p.955 alias שקל הקודש est *Mosis* de Leon, v. supra p.1850¹⁵), ut jam contra *Rof.* ad Cod. 561 monet *Zz.* in Add. p.317 ad Cod. XI (*Delitzsch* p.279). De *Asriele* procul dubio non auctore op. nostri v. supra p.755 (cf. *Scheschet* *Saginahor*, auctorem ליקוטים kabbal. ap. *Bart.* ap. *W*¹ 2218?). Unum Cod. *Vat.* 265 nomen Nostri plenum exhibere sec. *Assemanum* p.228 referunt *Rof.* et *Del.*, sed num a scriba antiquo nescio. Nomen „Perez“ primum efferunt Editor in praef. ed. sequ., ap. *Conforte* 17b,

PEREZ NASI

qui jam ex citatis Nachmanide, Sal. Ibn Aderet etc. aetatem recognovit et auctorem juniorem Kohen suspicatur, et *Matatja Delakrut* in praef. Comm. inediti ap. *Delitzsch* l. c. (cf. supra p.1682 N.⁶²⁷³ Codd. nondum a me consultos), qui auctoris praeceptorem Scheschet dicit. Hinc *Zz.* l. c. Nostrum auctorem probari dicit, Scheschet enim b. Isak Gerondi, auctorem Comm. in Proverb. in Cod. *Monach.* 46,59 (cf. supra p.1955 op.25), allatum esse in praef. Comm. suorum a *Salom. b. Moses* (*W*⁴p.992, idem ad VIII,7 citat *וְלֹא הַבְּרָשִׁי*, ut puto Jedaja Penini in expos. במדבר רבה, v. Add. ad *Uri* 29) et ut in Aramum terris degentem in נקיב [i. e. *David Ibn Jacqja*, non Abraham Schalom, ut *Dukes*, Introd. ad Prov. p.38 n.22, qui aetatem se ignorare, imo Scheschet se frustra ap. Bibliogr. Judaeos et Christianos quaesivisse praetendit! Cf. Litbl. IX,407, ubi in Cod. *Paris.* 272 פילוסופי salatur; forte huc spectat *poeta* „poeta“, *המשורר* ap. suspectissimum Jakob Provinciale (supra p.1248)?] eumque auctorem de Calendario (*Monach.* 59, ubi sequens ap. *Lilienthal* „Meir b. Nachman: de poenit. est. Moses b. N.?) Barcinone ca. 1320 sistit *Zz.* ad Benjamin p.5. Praeterea observat *Zz.* Add. p.317, Scheschet nominari ab *Isak Acco* in מאירא עינים (pericop. ראיה), qui liber „tantummodo discipulos aut discipulos discipulorum Nachmanidis attingat“, concluditque „Nachmanidem in numero discipulorum suorum inter 1280-1330 docendo agendo conspicuorum habuisse unum, Sch. nominatum, itemque e gente Girondinorum oriundum atque in Palaestina habitantem.“ Postremum evincitur ex laudato מאירא עינים in fine pericop. בראשית (Cod. post *Warner.* 93): ואמר לי מורי כי באחרית ימי הרב [=רמב"ן] הלך ר' ששה אלפי לעכו ושאל ממנו הסוד ואמר כי לא היה... בו כי אמר שהיה סוכן בבחרותו על חדרו ולא השגיח לרמוז אותו. Ex citato quidem passu (in peric. ראיה) constat Sch. jam tunc (A.1325) defunctum fuisse, minime vero, eum ad „antiquissimos pertinere Nachmanidis discipulos“ (ut *Jellinek* Beiträge II,48, oscitantissime rem lineis nonnullis absolvens difficillimam, imo dubito, an *Zzii.* Add. citata prae oculis habuerit). Imo *Mecklenburg* (Litbl. I,299, jam citatus *Jud. Lit.* 403) Scheschet nullibi in ipso libro nostro citari magistrum monet, alterumque argumentum profert (revera repetit ex *Jeh. di Modena*, ארי נודה, p.36, cf. p.42), ex Is. b. Scheschet (Resp. 157), qui praeceptorem suum Perez Kohen de Sefirot omnino nec locutum fuisse nec cogitasse („nachgedacht“, מחדש hebr.). Id tamen forte ad preces tantum referendum est? Auctorem Saec. XIII. exeunte *Mosen* (b. *Salomo*) b.

Simon ex Burgos (cf. p.1949) sibi excogitavit *Car-moly*, Itiner. p.282 („M. Rofe“ in Hist. des medecins p.1181), qui initio correctius שמואל האלהות מ'ערכת acrostice indicatus sit. Opus nostrum jam a Meir Aldabi (1360) cognitum fuerit, si credimus *Jellinek* (praef. ad Jos. Ibn Zaddik p.IX, locos non indicat); citatumque a *Jomtob Mühlhausen* §2 sec. *Gg.* (p.48 l. c. supra p.1411), sed in ed. Königsb. p.25 tantum offendi כה' מערכ' (cf. *S. Sachs* כ"ח VIII,208).]

3. — cum Comm. *Jeh. Chajjat tantum*; cum Notis et praef. sua edid. Immanuel b. Jekutiell Benevento; per Meir b. Efraim

4. *Mant.* (יזריח), 1. *Adar II.* = 19. *Febr.* 1558. [*W*¹⁻³1856. *Zz.* Z. G. 253.]

4. — cum Comm. *Mosis Sacut* MS. [*W*³]

⁶⁷²⁰ PEREZ Nasi. [Auctor medii aevi alias ignotus, cui pertinet nota excerpta in Cod. MS. *Opp.* 1673Q., ubi praecedunt notae selectae, hinc נקיה סולה nuncupatae, non de farina etc. ut *W*²p.1383 n.512.]

Notae insertae Comm. Jonatan b. Josef q. v.

PEREZ v. Jehuda Perez.

⁶⁷²¹ PERGAMENTER (Salomo).
Varia in Collect. בכורי העתים N.3429. [האמונה] III,130. — ההחלה *ib.* p.132. — לכבוד כוחבים על *ib.* p.132. — בכורי העתים VI,3.]

⁶⁷²² PERINGERUS (Gust.), a Lilieblad, postea Prof. Upsal.]

1] Vers. Lat. tract. Mischnici Aboda Sara et Tamid N.1432A (1680).

2] — — Itinerarii Samuel b. David Karaei q. v.

PERIPHOT = Prophiat q. v.

PERIZOL v. Abraham Farissol.

⁶⁷²³ PERL (Josef), Director scholae Tarnopol. [Mrt. die Simchat Tora 5600, seu 1. Octobr. 1839, 65A. et 5 menses natus; v. *Rpp.* כ"ח V,163 (cf. IV,45 de libro דודק (בוהן); *Jost*, Isr. Annal. I,345 et ex *Mannheimeri* Oratione funebri *ib.* p.355.]

1. מגלה סמירין *Revelator occultorum* Imitatio rerum Chassidaeorum ludicra [anon.]

4. *Wien., Strauss.* 1819.

[Recensionem criticam per פלאי [i. e. *S. L. Rapoport*] XII,175 Collect. בכורי העתים N.3429.]

2] Varia in Collect. כרם חזק N.3595.

PERLHEFTER

[Epistola II, 16 suo nomine, III, 53, 211 sub nomine Obadja.]

PERLHEFTER v. Isachar Perlhefter.

PERLMUTTER v. Chajjim Perlmutter.

PERLS v. Abraham Perls et Ahron Perls et David Perls et Elasar Perls et Isak Perls et Moses Perls.

PERPIGNANO v. Menachem b. Abraham.

6724 PERTSCHUS (M. W. H. F.), Coburgensis.

1. Conspectus theologiae Judaicae a Josef Albo
עקרין seu lib. de articulis fundamentalibus

4. Jenae, sumpt. Jo. Bernh. Hellerei. 1720.

[W³p.382. Praef. data Cal. Sept. 1719. Libellus continet operis hebr. praef. et Indicem („hujus libri argumenta prout ab ipso autore eidem praemissae sunt... ex Ebr. [ed. 1544 et 1618] in Lat. conversa exhibentur“) cum Notis.]

6725 PESACH b. Isachar Baer b. Pesach Kohen
Sluzk. [Resp. data sunt 1. Elul 1712.]

שאלות והשכות Quaesita et Responsa 12; f.23
ad c. Salomo Isaki: Collect. Pardes q. v. (1715).

PESANTE v. Moses Pesante.

PESARO v. Ahron Pesaro.

6726 PETACHJA b. David de Lida, Praefectus varr.
synagog. Poloniae (אם, לאקטא, et
ואלרוי). [A.1719 edid. patris דוד W⁴1858a.]
Redegit et nonnulla addidit ad (patr.) David
de Lida: Manus omnium etc. q. v. (1727).

6727 PETACHJA b. Josef, Rabb. F. a. M. [A.1628
curavit seu emendavit (accessiones non adjecit,
ut W⁴1858) Moses Isserls: Lex sacrif.; approb.
ad Kohelet cum Comm. Elia Loanz (N.678, W³
1858d) Annum non exhibere intelligo. Nescio an
Noster sit P. cujus קבלה 4. „octo plagulis“
MS. Opp. ap. W³1858b; diversus P. Moses b. Jo-
sef ex Ofen, Pragae A.1586, quem Zz. Z. G. 276
patrem Isachar b. P. auctoris lib. kabbal. פתחי יר
(N.⁵²⁸⁶) conjicit, atque P. Rabb. Nikolsb. defunctus
7 die Paschatis 1637, cujus Resp. ap. Jochanan
b. Isak (N.⁵⁸²⁸, ap. W³1858c), quemque auctorem

libri MS. באר הגולה ap. W²p.1289
n.157) suspicatur Delitzsch (Catal. p.293 Cod.
XXVIII), qui compend. exhibet operis Abraham
Porta Leone (N.⁴²⁸⁸), monente Zz. Add. p.320,
qui scribam definire non audet, nisi forte a valore
numerario vocum באר הגולה (252) ad nomen
בנימין ואב הכהן, sit „divinatione quadam con-
cludendum.“]

6728 PETACHJA ex Regensburg (Ratisbonensis).

[Ca. 1170-80; v. Zz. ad Benjamin p.253. Noster
in fronte libelli frater dicitur בעל יצחק הלכן בעל
החוספוח „R. Isaaci Albi (cujus exstant Tosaphot)“,
ut vertit Wagenseil p.167, hinc W⁴1159 nomen
exculpserit Isak „Albo (אלבו)“ Hunc, si credimus
Wagens. p.162 (ap. W⁴p.996), „praeceptorem ha-
buit R. Jehuda“ Chasid [unde notam Zz. l. c.
non intelligo, in Add. p.320 recte: „neque ego
scio, ubi Wagens. legerit, ejusdem [scil. Jehudae]
praeceptorum fuisse Is. Album fratrem Petachjae“],
teste quidem allato Abr. Sacut „f.124b,“ i. e.
131b ed. Crac., ubi vero: הרב ר' יהודה החסיד
... בעל החוספוח, בר יצחק קבל מר' בעל החוספוח
ergo praeceptor non est noster Is. Laban sed Isak [b. Sa-
muel] senior, quem discernendum monet ipse
Wagens. p.164 ap. W⁴1159! Atque discipulum
Jehuda Paris. a Sacut confusum esse cum Ratis-
bon. monuimus supra p.1321. Isak ha-Laban
(Conforte 17a, desid. in Indice f.58) b. Jakob
Pragensis an Nostri frater fuerit nunc Zzio. (Z. G.
34) non constare vid. Quoad supposita ejus scripta
kabbal., vitam ejus prolongatam, ita ut magister
Mosis Nachmanidis fuerit, ישרון allatum a
Gedalja (f.51a ed. Ven., in ed. Zolk. f.39b no-
men הלכן excidit) procul dubio nihil est ac opus-
culum suspectissimi Mos. b. Sal. ex Burgos allat-
um supra p.1949; quod non modo excerptis
Schemtob. f.51b, 52b, sed etiam auctor quid-
am ap. Reuben Hoschke in pericop. וישלח
ap. Zz. G. V. 408 nota, in fine notatus an ad
fragm. nostrum spectet, dubito), ubi quoque sub
Sefira 4 vox הלכן desideratur ut in MS. meo.
[Elchanan citatus quoque sub Sefira 10 est forte
filius Isak b. Samuel, cf. Zz. Z. G. 34 cum 35
nota e.] Unde vero Gedalja l. c. exculpserit Ja-
kob filium Is. Laban (W⁴1057) nescio, frustra enim
eum ap. Jakob b. Ascher I §586 quaesivi, imo non
dubito, quin Conforte f.18b (ubi Casselii emendatio
הלכן necessaria) hunc auctorem, ut alios in ea-
dem pagina, ex Gedalja petiverit, sed citationem

PETER BEER

manem omiserit! Forte G. confundit Jak. b. Isak Levi seu יעבץ (Zz. Z. G. 31) modo ab eo laudatum? Nomen Moses Petachja ap. *Plantav.* ex confusione ortum vid.]

1. סיבוב *Itinerarium* (i. e. סיבוב העולם *It. mundi*) [ex notatis Jehuda Chasid]; acc. טררש יונה (N.3742); edid. Naftali (Hirsch) b. Moses ex Gojetein (גויטעין) (ff.10) 4. *Prag.* *Gers. b. Bezalel* (בשצלה, *fer.* III.1. *Sivan*) 1595. [Ed. rarissima; lit. quadr. minusc. *W*^{1.3}1635. *Zz. Z. G.* 278 n.55 suppl. — Neque operis nostri „autogr.“ exstisse puto in Bibl. Spizeliana, nec exstat MS. *Opp.* allatum a *W*¹! De op. v. praeft. *Wagens.* (quam potissimum reproducit *Carmoly*) et *Zz.* ad Benjamin p.253.]
- 2] — cum Vers. Lat.; IV. Exercitationum VI J. C. Wagenseilii q. v. [*W*^{1.3}1859] (1687). [De Vers. seorsim excusa v. sub Wagenseil.]
3. — cum Vers. Gallica per E. Carmoly (in *Journ. Asiat.*) 8. *Par.* 1831. [Editor in praeft. (ed. separatae p.6) se secutum praetendit MS. exaratum A.1650 ab alavo Meir Carmoly(!), textum interpolatum, epigraphin exsculptam demonstrat *Zz.* l. c. p.253,299. — Vers. Germ. *Praegae* excusam recenset *Buxt.* (*W*¹1635,1859) errore, recentiore *Wilm.* 1736 habet *Zz.* l. c., cf. *Serap.* p.15 n.217.]

PETER Beer v. P. Beer.

6729 PETTIGREW (Thom. Jos.).

1. Bibliotheca Sussexiana, or a descriptive catalogue, accompanied by historical and biographical notices, of the MSS. and printed books contained in the library of H. R. H. the duke of Sussex vol. I. P. 1,2 8. *Ind.* 1827. [Quoad MS. hebraica catalogum omnino ineptum iudicat *Delitzsch*, *Litbl.* I,1, qui tamen ipse erroribus non ubique evasit, v. e. g. p.19, ut lege supra p.1811.]

6730 PETRARCA (Franc.).

- 1] Sonnetto LXXV cum Vers. hebr. p.4 ap. S. D. Luzzatto: *Cyth. amosna* q. v. (1825).
- 2] Sonnetto LX et Sestina IX cum Vers. hebr.; p.41,45 ap. Jos. Almanzi: *Meditatio in cythara* q. v. (1839).

PETRUS Alfonsi v. P. Alfons.

6731 PFEFFEL (Gottl. Konrad). [Poeta Germ. mrt. A.1809.]

- 1] Fanuel, parabola; hebr. p.59 ap. H. Miro: *Judas Makkab.* q. v. (1821).
- 2] Die Würmer; hebr. p.145 ap. J. Benjakob: *Epigramm.* q. v. (1842).

6732 PFEIFFERUS (Aug.), Lawenb. Saxo, facult. philos. Wittenb. adjunctus, postea theol. prof. in acad. Lips. [Mrt. A.1698, v. *W*²p.271.]

1. Tractatus philologico-antirabbinicus, sistens Versionem et examen Don Isak Abarbanelis ad Obadium etc. 4. *Wittenb.* 1666. [*W*¹p.632 male: A.1664 et 1670, forte ex male computato chronost. praeft., datae cal. Julii Doctor MartInVs LVtherVs.]
- 2] — p.1081 opp. ut infra [*W*] (1704).
3. Critica sacra, de sacri Codicis partitione, edd. etc. Masora item Cabbala, Talmud etc. [*W*²p.271] 8. *Dresd.* 1680.
- 4] — p.671 opp. ut infra [*Wib.*] (1704).
5. Opera omnia quae exstant philologica; 2 Voll. 4. *Ultraj.* 1704. [Continuata in vol. II paginatione. P.862 exstat Dissertatio de *Targumim*, antea *Wittenb.* 1665 edita et inserta Theol. Jud. Exercit. II *Lips.* 1687, sec. *W*² p.1190.]

PH..., quae hic desiderantur v. sub F... [cf. Introd.].

6733 PHAEDRUS.

Fabula X et F. XX Latine cum Vers. hebr.; p.31, 43 ap. Jos. Almanzi: *Meditatio in cythara* q. v. (1835).

PHEIBEL, PHEIVEL, PHEIWEL = Phoebus q. v., et v. Jakob b. Menachem et Jecheskiel Pheibel et Nechemja b. Abraham.

6734 PHEIBEL b. Loeb Praeger.

Edid. הגרל ס' N.3434 (1713).

PHEIBELMANN v. Chiskijja Teomim.

PHEIBESCH, PHEIWESCH etc. = Phoebus q. v.

6735 PHILAETHES [pseud.]. [In fronte codicis legitur nomen Friedlaender manu auctoris.]

1. Beleuchtung der Stimme des Volkes über die Juden 8. „Niedersachsen.“ 1819

PHILIPPSON

⁶⁷³⁶ PHILIPPSON (Gustav) *Dr.*, Dessaviae.

1. Die Judenfrage von Bruno Bauer näher beleuchtet 8. *Dessau*. 1843.
2. Esther, Tragödie etc. nach dem Französischen des *J. Racine* 8. *Prag*. 1844.
[Cf. M. Letteris.]

⁶⁷³⁷ PHILIPPSON (Ludwig M.=b. Moses) *Dr.*,
Rabb. Magdeburg. [Biogr. per *K. G. Nowack*
v. ap. *Klein*, Museum 1842 p.277.]

1. Ezechielis *Exagoge* und Philonis d. Aelt. *Hierosolyma* etc. q. v. (1830).
2. Israelitisches Predigt- und Schul-Magazin Bd. 1.2. 8. *Magdeburg*. 1833-4.
3. Allgemeine Zeitung des Judenthums; her. v. L. P. I-XII. Jahrg. 4. *Leipz.* 1837-49.
4. Predigten gehalten bei dem ersten Gottesdienste der Genossenschaft für Reform im Judenthum zu Berlin. Nebst einer Einleitungsrede zum Gottesdienste von S. Stern 8. *Brl.* 1845.

⁶⁷³⁸ PHILIPPSON (Moses b. Uri Phoebeus, seu Pheibelman Levi, Arnswald), Ludimagister et Bibliopola Dessau. [Mrt. A.1814 (*Zz.*). Nomen Philippsohn idem est ac filius Philippi=Phoebeus, cf. Sect. III sub Uri Phoebeus. Filii sunt praecedens et sequens.]

1. Die Verbesserung des Judeneides. Ein auf Befehl der k. k. Justizkanzlei zu Hannover verfasstes Gutachten 8. *Neustrelitz*. 1797.
- 2] Vers. Germ. et Comm. hebr. in Hosea et Joel; una cum textu N.940,966 (1805.1833-7).
- 3] Commentarius in Daniel; una cum textu N.942 (1808).
4. Hochzeitgedichte dem Lehrer an der jüd. Haupt- und Freyschule zu Dessau, M. Ph., an seinem Verbindungstage [7. Sept.] v. Freunden und Schülern dargebracht, und als ein Denkmal seines Dankes und seiner Liebe gegen Dieselben von ihm selbst zum Besten der Freyschule herausgegeben 8. s. l. [*Dess.*?] 1806.
[Ff. non numeratis 9; exhibit praef. Editoris, carmen Germ. *Ignaz Wagner*; carmen hebr. et Germ. discipulorum, Germ. discipularum, hebr. et Germ. *Louis Liepman* (ליב) aus Sandersleben.]
- 5] Varia in Collect. מאסף N.3713. [Ankündigung einer Probe einer Uebersetzung des לקח טוב von Abraham Jager II,28. — Probe einer Uebers. des

חובות הלכות von Bechai b. Josef [lit. Germ.] Zugabe zu II (Decembr. 1784) p.14. — Vol. IX, fascic. 3,4 subredactorem egit (v. 3 p.86 et versic. inscript. 3 p.2, 4 p.2); ibique מ-ב-א (=משה בן אורי) signal sequentia: מעשה חולדה ובור (Ta'anit f.8) 3 p.29 (et X,1, 70). — פתרון חידה p.48. — חידה p.67 (פתרון 4 p.94 ubi nomen י. . . . פ). — אל אחד מפרשי ס' (פ. epigr.) p.68. — Recensio critica p. II lib. ראשיה לימודים *B. Lindau* p.82. — רעיון אחר כלות X(1)2. — שנה השבעים למספר קטן מכחם עבי X(2)2.]

- ⁶⁷³⁹ PHILIPPSON (P.), Stud. medicinae. [Postea *Dr. med.*; multa contribuit ad *Allg. Z. d. J.* ed. a fratre L. Philippson (q. v.) potissimum anonyma, atque (ut olim edoctus sum, jam nescio a quo) nomine *Dr. Uri* (i. e. Phöbus seu Philipp, cf. sub N. ⁶⁷³⁶) „Ideen zu einer Encykl. u. Methodologie der jüd. Theologie“ 1837 p.77-339.]
1. Die Propheten Hosea, Joel, Jonah, Obadja u. Nachum in metrisch-deutscher Uebersetzung 8. *Halle*. 1827.

⁶⁷⁴⁰ PHILIPPSTHAL (Beer), Rabb. in Birnbaum [nunc Berolini.]

1. Eine Sonne ging auf und eine Sonne ging unter. Trauerrede auf den Tod... Friedrich Wilh. III. in hebr. Sprache gehalten 27. Juni (Auf Verlangen ins Deutsche übersetzt) 8. *Brl.* 1840.

PHILIPPUS Ferdinandus v. Ph. Ferdinandus.

⁶⁷⁴¹ PHILO senior. [Eum Judaeum fuisse negat *De-litzsch*, Zur Gesch. d. hebr. Poesie p.209, quae desid. in Indice p.223. Cf. *W* p.974, qui locum desideratum in יוחסין offenderit f.138b, ubi: וארבעים שנה אחר זה היה חכם גדול יהודי נקרא פילון היהודי הכהן וכתב ס' הנבש בלשון יוני וכואה „40 Annos post fuit sapiens magnus Judaeus nominatus *Philon Judaeus sacerdos* et scripsit lib. de anima Graece; eo Anno ipso fuit Philosophus nominatus *Caton*“.]

Ἰερωσόλυνα nach den Fragmenten herausgegeben, übersetzt und commentirt von L. M. Philippson; una cum Ezechiele q. v. (1830).

⁶⁷⁴² PHILO Alexandrinus. [Natus A.30 ante Chr., mrt. paullo post legationem ad Cajum Caligulam

PHILONIUS

ca. A.40. *W*^{1.3}1827; *Rof. Diz.* (p.262, v. p.263 scripta citata, unde *Litbl.* I,157; adde nonnulla in *Litbl. des Orients variis Annis*), et una cum operum edd. in *Catal. Bibl. Bodl.* III,109a, IV,729a, adde Sermones 3 Armenice et Lat. per Aucher., Wien 1822, et vitam Germ. II,22 *Collect.* בכורי העתים N.3429. — Judaeis medii aevi Noster vix notus ex passu in Josippon (lib. V cap. 45 p.535 ed. Breithaupt et hinc *Abr. Sacut* f.140a, ubi פילון); primus, teste *As. de Rossi* (resp. ad c. libri, cf. *Zz.* כ"ח V,167 et ejus notitiam ap. *Delitzsch*, *Jesurun* p.250, ex quo inexacta nota ap. *Hamburger* p.262), qui Nostri opp. usus est in lit. hebr., est *David Provinciale*, fusius vero de Nostro disseruit ipse *As. de Rossi* cap.3 sq. (v. argumentum ap. *W*¹p.974), qui nomen vertit Jedidja (unde corr. *Rof.* l.c., ubi asteriscus ad nomen Philo pertinet), sed male Nostrum auctorem putat lib. *de tempor.*, q. v. sub Annus, et v. de Cod. MS. *Opp.* העתים exsculpto ap. *W*¹p.976 supra p.1536. Cf. quoque *del Medigo*, סלא חפנים p.29.]

1. משה *de vita Mosis* hebr. cum notis; „ad-nexus (f.135) liber quartus continens *Decalogum* (עשרת הדברות) quod est juris summarium ab eo ipsius auctore alibi interpretatum.“ His libellis quintus additus est (כחות מני) *de Essaeis et Therapeutis*, in unum concessit et edid. impensis propriis Josef Flesch Israelita 8. *Prag.* 1838.

6743 *PHILONIUS*, Christianus. [*W*^{1.3}1829 male Philonem Tarsensem conjicit, est forte Philonius auctor libri de febribus (*Catal. Bibl. Bodl.* III,110b), cujus aetatem *Mangetus* non sistit, quemque omnino omittunt auctores alii, et פולוס הרופא, cujus לעשות סמים de perficiendo medicinas (non „veneno“ ut *Assem.*!) in *Cod. Urb.* 46,². Hinc corr. supra p.536 N.3470.]

1. הנהגת הרבר *Regimen pestis* [ex Latino?] hebr. 4. *Constant.* s. a. [ca. 1510]. [Unicum expl. ap. *Rof.*, *Annal.* p.47 n.24. MS. *Opp.* ap. *W*¹p.977 non exstat.].

PHINEAS=Pinchas q. v.

6744 *PHOCYLIDES*. [Judacum, probabiliter Alexandrinum, viventem inter Ptolom. Philometorem et Neronem (180 ante-70 post Chr.) demonstrat *Bernays* in programm. modo excuso „Ueber das Phokylideische Gedicht“ Bresl. 1856 p. XXXIV (adjecto ipso carmine critice restituto), ubi p. XX de Notis Ma-

nasse b. *Israel* propositis (cf. *W*⁴p.902); ad scriptores, qui Judaeum recognoverunt (p. XXI), addendus *Scipio Sgambatus* (ap. *W*1819), quia „nihil de Christo aut salutari doctrina in carminibus inveniat,“ ut *Bern.* p. XIV.]

Poema admonitorium (νοσητηριον) Graecum.

[Edd. et Versiones vide in *Cat. Bibl. Bodl.* III,113a et IV,730a.]

 PHOEBUS (פייבש etc.), plurime comes nominis Uri q. v., et v. Chajjim b. David et Schneior b. Jakob et Samuel Phoebus.

PHOEBUS b. Ahron (*fact.*) v. Ahron b. Jomtob.

6745 *PHOEBUS* Metz. [Ludimagister, libellum enim ex propria experientia se composuisse dicit.]

1. מסך הפתח *Crama ostii* Tirocinium ling. hebr. Germ. capp.3 [anon.]

12. *Amst.*, *S. Proops* (עה) 1710. [*W*²p.1357 n.385 (*Serap.* p.377 n.152); nomen auctoris ex Catalogo typographi supplet *W*⁴1835b et p.1051.]

PIATELLI eadem familia ac Anaw q. v.

6746 *PICHLER* (Caroline v.). [Mrt. A.1843.] *הגר החועה במדבר* ex Germ. hebr. per M. Altar q. v. (1825).

PIERA v. Salomo de Piera.

PIGO=Figo q. v.

PIGOTTO v. Moses Pigotto.

PIK v. Isak Pik et Josef Pik et Jesaia Berlin.

 PIL'I (פילי, Jud. XIII,18) i. e. Anon. [v. N.3595 p.557] et v. Heilpern et Rapoport.

PIMENTEL v. Abraham Pimentel.

6747 *PIN* (Samuel Josef b. Isak).

1. נדחי ישראל *Expulsi Israelis* Historia politica et literaria populi Judaici P. I. 8 *Wilna.* 1850.

PINA v. David de Pina.

PINCHAS

6748 PINCHAS (Chai) Anaw, Ferrarensis. [Natus A.1693, mrt. A.1769, sec. *Nepi* p.296; cf. *Asulai* II sub פנחס.]

- 1] תוספת בכורי קציר *Additamenta ad Primitia messis* Dissertatio academica societatis Talmud Tora Ferrarensis, praeside Isak Lampronti, de modulatione benedictionis sacerdotum, insertis decisionibus aliorum, ut Simson Mordpurgo (ff.17) 4. *Ven., Bragad.* 1715. [*W*³1840. *Mich.* 4252. Titulus spectat ad dissertat. Mardochai Zahalon (q. v.); nostram refutat *Imm. Ricchi* in Cod. MS. *Mich.* 457.]

6749 PINCHAS b. Asriel Levi, Amstelodamensis in Polonia.

1. נחלת עזריאל *Hereditas Asrielis* Observvv. in Pentat. et in tract. nonnullos Talm.; cum praef. (פרפראות לחכמה); edidd. filius Asriel hujusque gener Abraham b. David f. *Grodno.* 1817.

6750 PINCHAS Auerbach b. Simon Wolf, Judex Cracow. [Non „b. Samuel“ ut *Rubinstein*, Jos. Samuel est socer, Rabb. F. a. M., v. *Asulai* I p.154 (et suppl. tit. II f.18). Librum edid. filius Jechiel.]

- הלכה ברורה *Regula evidens* Comm. excerptus in Josef Karo: *Mensa instr.* I q. v. op.43 (1717). [*W*³1843b.]

6751 PINCHAS Chananja אברמי de Silva, Italus. [Pseudon., re vera Baruch Jeitteles, ut apparet ex מאסף VII,303: קוב לא אקבנו גם ברוך; cf. *Mich.* 869.]

1. האורב *Insidiator* Controversia cum Annot. חיובתא et פלונתא דשמואל et עט מהיר *stylus expertus* et דשמואל Samuel Landau (q. v.), Intro. קברות מאסף *Sepulchra voluptatis*, contra period. ההארה (VII,37) 4. *Salon.* [Wien] (קנה... תמכרה) 1795. [Locum Prag sistit *Mich.* 869, sed Wien in מאסף VII,303.]

PINCHAS Heilprin v. P. Heilprin.

6752 PINCHAS Hurwitz Levi b. Zebi Hirsch b. Meir b. Samuel, Rabb. Polonus et F. a. M. [Mrt. F. a. M. 4. Tammus, 1. Julii 1805, sec. *Carmoly*, Rev. orient. III,305; *Nepi* p.295; *Benjakob* I p.154 sub numero uno simul ablegat ad homonymum cognatum Mos. Isserlis, forte b. Israel, qui A.1609 edid. lib. Natan Feitel (q. v.), et

idem ap. *W*³1842b mrt. 17. Tebet 374 i. e. 29. Decembr. 1613.]

1. כתובה *Ketuba* (*Contractus matrimonialis*) Nov. halach. ex lib. הפלאה *Distinctio et appd.* שבה halach. ex lib. אהים גם יחד in Jos. Karo III et Novellae nonnullae filii Zebi f. *Ofb.* (ישראל) 1787.
2. המקנה *Hammakneh* Nov. halach. et haggad in tract. Kidduschin, P. II lib. הפלאה, et appd. in Jos. Karo III f. *Ofb.* (אשריך ישראל) 1801. [Una cum filii Zebi Hurwitz: *Castra Levi.*]

6753 PINCHAS (Elia) b. Meir Wilna, Polonus. [Oculis aeger, nomen suum non indicare vovit, tamen per acrost. prodit, et in ed. II diserte exhibet, v. recensionem criticam ed. I. (1797) per -ה- in מאסף VIII,68.135; Zz. ad Benjamin p.292; *Nepi* p.95.]

1. ס' הברית *Lib. Foedus* Encyklopaedia scientiarum physicalium, philos., theol., II Ptes. Ed. auctior 4. *Brünn.*, et prostat ap. auctorem Cracoviae (fin. fer. I.26. Adar) 1807.

6754 PINCHAS (Baruch) Monselice b. Pelatja b. Chananja.

1. מנן חיים *Clypeus vitae* Preces et lectiones vespertinae nonnullae 12. *Mant.*, in aed. Josuae Perugia, per fil. Jeh. Samuel. 1657. [Dedicatur medico Sam. Meldola, qui libellum quoque approbavit. *W*³1840b. Zz. Z. G. 260.]

6755 PINCHAS (Selig) b. Moses, Rabb. Lask (לאסק). [Descendentes v. sub Elasar b. Arje; corr. *Ghirondi* p.10 n.39.]

1. עטרת פז *Corona auri puri* Annot. in Ascher in Ord. Mischnic. III f. *F. a. O.* (יוצק על ראשו שכן המשרה) 1768.
PINCHAS b. Pelatja v. Pinchas Monselice.

6756 PINCHAS b. Pelta (פילטא), seu Paltai, Dajjan (Judea) Posen. [Mrt. 10. Adar A.1663, aetatis 43 (quod tantum notat *Nepi* p.297), sec. praef. filii.]

1. ברית שלום *Foedus pacis* Concc. in Pentat., Megillot et Hagg. Paschatis; in ordinem redegit (מסדר ומעיק) Elia b. Asriel Wilna; praef. est filius Jecheskiel [*W*³1842c]. f. *F. a. M.*, Jo. Koelner (ברית שלום) 1718.

6757 PINCHAS b. Samuel, ex Wissoki (וויסאקי) in Lithuania.

PINCHAS SELIG

1. קנאותיה דפנחס *Zelotypia Pinchas Liber tri-*
pertitus, 1. Expositio triplex in Psalmos sin-
gulis diebus hebdomadis recitandos; 2. Comm.
in tract. Talmud. Kalla; 3. Concc. in Sabbata
et festa.

f. *Brl.* (יהי דבר שמואל לכל ישראל) 1788.

⁶⁷⁵⁸ PINCHAS Selig.

אגרת שלומים v. sub החתולות לאגרות שלומים
N.3377 [ca. 1658].

PINCHAS de Silva v. Pinchas Chananja.

PINCHAS b. Simon v. Pinchas Auerbach.

PINCHAS b. Zebi v. Pinchas Hurwitz.

PINCZOW, PINTSCHOW, v. Elieser b.
Jehuda N.⁴⁹⁹³ et Elieser b. Zebi.

⁶⁷⁵⁹ PINEDO (Thomas de), Hispanus. [A Jesuitis
instructus Matritii, sec. Zz. ad Benjamin p.286. Mrt.
vid. ca. 1684, ubi *Barrios* Carmine respondet ad
notitiam de morte l. c. ap. *W*³665 p.278, quem
negligit quoque *Rof.*, Diz. p.264.]

1. Stephanus Byzantinus de urbibus (Ethnicorum
epitome) Graece et Latine interprete T. d. P.,
cum ejusdem observationibus etc. [*W*¹]
f. *Amst.* 1678.

⁶⁷⁶⁰ PINELES (Hirsch Mendel), ex Brody. [Per
litteras finales nomen subscribit שלש; v. *S. Sachs*
החזקה p.38 et כ"ח VIII, in Indice ad p.34. A.1835
se ante 9 A. 19 A. natum dicit כ"ח II, 168, ergo
natus est A.1807-8.]

Epistolae varii argumenti; II, 108.125.166. VI, 50
Collect. ברס חמד N.3595.

⁶⁷⁶¹ PINNER (M.) *Dr.*, seu Efraim Moses b. Ale-
xander Süsskind, Berolinensis.

1. קיצור תלמוד ירושלמי ותלמוד בבלי Com-
pendium des Hierosolymitanischen u. des Bab-
byl. Talmuds etc. mit e. Vorr. v. Jo. Joachim
Bellermann. 1. Band. 4. *Brl.* 1831.

[Opus objurgant auctorisque ignorantiam demonstrant
Luzzatto, חזר כרס II, 174 atque *J. Goldenenthal* et
J. Schorr, ib. p.194.]

- 2] Versio Germ. et Comm. hebr. in Talmud Bab-
byl. P.1 tract. Berachot N.1579 (1842).

3. Prospectus der, der Odessaer Gesellschaft

für Geschichte und Alterthum gehörenden äl-
testen hebr. und rabbinischen MSS. Ein Bei-
trag zur biblischen Exegese. Nebst einem
lithographirten Facsimile des Propheten Ha-
bakuk, aus einem MS. vom Jahre 916. Auf
Kosten der Gesellschaft 4. *Odessa.* 1845.

[Opus minime aucta eruditione conscriptum (v. *Gg.*,
Ztschr. VI, 109); tamen annexum specimen quoad
punctuationem hebr. ausam dedit investigationibus
novis per *Luzz.* (v. citata *Jüd. Lit.* p.413 n.21), cf.
Ewald, Jahrb. 1849 p.166 et quae nomine meo op-
posuit *Davidson*, A treatise on Bibl. Criticism I, 47,
et sec. apogr. meum *Cod. Reggio* 60 ap. *Gg.* פרשנרהא
p.12.]

PINSO (*corrupt.*) = Penço q. v.

PINTO v. Isak Pinto et Josia Pinto.

⁶⁷⁶² PINTO (Isaac de). [Lusitanus urbe Bourdeaux,
sec. *Rof.*, Diz. p.265. Epistola L'Advocat ad No-
strum ap. *Carmoly*, Rev. orient. III, 197.]

1. Precis des arguments contre les materialistes,
avec de nouvelles reflexions sur la nature de
nos connaissances etc. 8. *La Haye.* 1774.
2. Seconde lettre à l'occasion des troubles des
colonies, contenant des reflexions politiques
sur les suites de ces troubles, et sur l'état
actuel de l'Angleterre 8. *La Haye.* 1776.
3. Responses aux observations d'un homme im-
partial sur sa lettre au sujet des troubles qui
agitent actuellement toute l'Amerique septen-
trionale 8. *La Haye.* 1776.

PISA v. Jehuda Pisa et Samuel Kohen
Pisa.

PISANTE v. Moses Pesante.

PISEK v. Jehuda Pisek.

⁶⁷⁶³ PISTORIUS (Jo.) Nidanus.

1. Artis Cabbalisticæ, h. e. reconditæ theologiæ
et philosophiæ Scriptorum Tom. I.

f. *Basil.* 1587.

[*W*² p.1245, cf. *Delitzsch*, Litbl. I, 119 et cf. apud
nos sub יצירה ס' N.3574, Josef Gikatilia, Leo
Hebr. et P. Riccius.]

PIUS v. Chasid.

PLAHM v. Abraham b. David Plahm.

PLANTAVITUS

6764 *PLANTAVITIUS* (Jo), Pausanus (de la Pause), Episcopus Lodovensis. [Mrt. A.1651, v. auctores ap. *W*¹ praef. p.5, ²p.1372, cf. *Zz. Z. G.* 13 et supra sub Jehuda di Modena p.1346.]

1. Florilegium Biblicum, complectens omnes utriusque Testamenti sententias, hebr. et Graece, cum Vers. Lat. et comm. illustratas

f. *Lodov.* 1645.

[*W*²p.415 male: A.1655 et ed. *Tolos.* 1644 etiam ap. *Masch* I,184, ut vid. ex praef. data A.1644 efficta.]

2. Florilegium Rabbinicum, complectens praecipuas vet. Rabinorum sententias, vers. Lat. et scholiis illustratas

f. *Lodov.* 1645.

[Ordine alphab. digestae atque petita sunt partim ex tract. *Abot* et *Ben Sira*, adjectis nonnullis ab auctore olim ex Lat. et Graeco versis. *W*²p.1372; desid. ap. *Dukes*, Rabb. Blumenl. p.64.]

- 3) Bibliotheca Rabbinica, complectens omnes fere Rabb. libros tam impressos quam MS. ordine alphabetico digesta; ad c. op.2.

[„Nimium tribuisse vid. tum Catalogis librorum Judaicorum, tum sermonibus Judaeorum etc.“ *W*¹ praef. p.5.]

6765 *PLATO*. [אפלטון ap. Arabes et Hebraeos antiquos, quorum nonnulli eum discipulum prophetae Jeremiae autumant; v. quae adtuli ap. *Ersch*, Encykl. S.II vol.XXXI sub Josef Caspi p.72 n.74, et ib. p.70 de Versione hebr., de qua *W*^{1,3}1838.]

In libros de Republica speculativos paraphrasis Averrois ex hebr. [Samuelis b. Jehuda b. Meshullam] Latine per Jakob Mantinum q. v.

6766 *PLESSNER* (Isak)

Trost von Theodor Hell hebr.; ad c. Miro: *Jud. Makkab.* q. v. (1821).

6767 *PLESSNER* (Salomo). Religionslehrer aus Bresslau in Berlin. [Nunc concionator Posnaniae.]

1. זכר צדיק לברכה *Memoria justi ad benedictionem*, seu רעדע *Rede* gehalten am Beerdigungstage des Oberlandesrabb. zu Bresslau Abr. Tiktin, Donnerst. 23. Tebet 581 (Germ. lit. hebr.) 8. *Bressl.* [1821].

2. נווילים מן לבנון *Fluentia e Libanon* i. c. Apocryphorum Versio hebr., P.I [N.1337], acc. Nov. in Pentat. (והרי חמה et ויהי חמה) et הוראים seu יקוטי שירים Carmina excerpta ex lib. עה הומר *Tempus canendi* hebr. et Germ. (lit.

Germ.), denique: Die Feste unsre Vorbilder, Rede am 1. Tage Laubhütten (lit. Germ.)

8. *Brl. A. M.* 5594 (1834).

3. צור האכצייטס-פייער *Zur Hochzeitsfeier des Hrn. Dr. Ginsberg* (נינסכער) Carmen hebr. (ff.2)

4. *Bressl.* 8. Julii 1819.

4. שירים לחנוכת בית התפלה *Gesänge zu der am 28. Elul (2. Oct.) 5594 statthabenden Einweihung der neuen Synagoge zu Bromberg*, in hebr. u. deutsch. Sprache verfaast

8. *Brl.* 1834.

- 5] הערוכה die Bürgschaft von *Schiller* hebr.; ad c. Miro: *Juda Makkab.* q. v. (1821).

6. Werth des Ehestandes. Vorbereitung zum Trauungsacte, oder Rede zur Vermählungsfeier etc. 12. August 1832

8. *Brl.* 1832.

7. Der Versöhnungstag, oder Leben, Tod, Unsterblichkeit. Rede gesprochen in der Versöhnungswoche (zu Bresslau)

8. *Brl.* 1833.

8. Rede gehalten an seinem Religions-Weih-Feste (13. Okt. 1833) vom Gamliel Hirsch. Nebst einer Anrede an denselben u. einem Gedichte von Pl.

8. *Brl.* 1833.

9. Materialien für tiefere Einblicke in das a. T. und die rabbinischen Schriften. Belehrungen und Erbauungen in religiösen Vorträgen, zunächst für Israeliten. Erster Jahrgang, zweiter Band (continet 24 sermones) u. 2. Jahrg. 1. Bd. (9 serm.)

8. *Brl.* 1836.

10. לזכרון בהיכל ה' *Zum Denkmal im Tempel des Herrn (Sachar. 6,14)*. Rede dem ... Andenken unsers ... am 7. Juni 1840 ... dahingeschiedenen ... Friedrich Wilh. III. gesprochen am 17. Juni

8. *Brl.* 1840.

PLONGIAN v. Mardochai Plongian et Sacharja Plongian.

POBIAN v. Moses Pobian.

6768 *POCH* (Bern.).

1. Del Pentateuco stampato in Napoli l'anno MCCCXCI e saggio di alcune varianti lezioni estratte da esso e da' libri antichi della sinagoga

4. *Roma.* 1780.

[*Cl.* citata sub N.11.]

POCHAWITZER v. Jehuda Pochawitzer.

6769 *POCOCKIUS* (Edv.), S. T. P. ling. hebr. prof. regius. [Mrt. 10. Sept. 1691; cf. *Zz. Z. G.* 12].

PODKAMIN

1. **באב מוסי** *Porta Mosis* Arab. (lit. hebr.) Lat.; acc. Notae miscellaneae ad varia scripturae loca 4. Oxon. 1654.

[Continet Introdd. Mosis Maimonidis in Comm. in Mischnam (q. v. p. 1885 op. 71). Hinc Praef. Lat. ap. Guisium q. v. (1690) et omnes introdd. Lat. ap. Surenhusium q. v. — Nolas misc. seorsim recudit Chr. Reineccius A. 1705 v. W¹ p. 839.]

PODKAMIN v. Josef Podkamin.

POETO, rectius POGGETTO, v. Jakob b. Mardochai.

POKI v. Jehuda Poki.

POLAK v. Jakob Polak.

- ⁶⁷⁷⁰ POLAK (Gabriel b. Isak), Magister societatis „Taal- en Letterkunde“ Amstelodamensis. [Natus 3. Juni 1803. In epistola (mense Augusto 1855) Catalogum mecum communicavit 28 librorum a se Amstel. vel curatorum vel compositorum vel collectorum, partim notis vel Versione Belgica instructorum, quorum primus החול ימי הפלות א. 1823.]

1. **בן גרני** *Ben Gorni*, seu Hebrewsche Lettervruchten (continens Mosis Maimonidis: *L. invent.*, M. Mendelssohn: *Aenigma*, S. D. Luzzatto: Comm. in Exod. XXI sq., J. S. Reggio de Coelibatu, de Sal. Dubno varia, et auctoris varia) 8. Amst. 1851.

2. **הליכות קדם** *Oostersche Wandelingen* Carmina etc., epistolae doctorum virorum (J. S. Reggio, S. L. Rapoport, S. D. Luzzatto) 8. Amst. A. M. 5607 „1846“.

2. **הבריתה** *De Echtscheiding van den Heer H.*

Tollens, C. z. hebr. verzen overgebracht

8. Amst. 1834.

4. **הפורט** *Modulans* Carmina, Elegiac etc. praecipue Mos. Meir Polak b. Gabriel, cujus vita enarratur (p. 95-140) 8. Amst. 1836.

5. **קיקיון ליונה** *Kikajon Jonae* i. e. historia Jonae Prophetae carmine („De Jonaide Dichstuck in vier zangen“) 8. Amst. 1853.

POLIDO v. David b. Abraham Polido.

- ⁶⁷⁷¹ POLLACH (Chajjim), ex Brody.

Varia in Collect. בכתי העדים N. 3429. [הנודד „frei nach dem Deutschen“ IX, 194. — הללז ib. p. 204.]

— החזין בליל ib. p. 206. — הללז מר נפש אל קבר — theodicea ex terrae motu Ulyssip. mense Nov. A. 1755 [ex Germ. ?], versa et aucta XII, 102.]

- ⁶⁷⁷² POLLAK (Ahron). [Noster, nisi fallor, officinae hebr. Holzinger. Vindob. praefuit.]

מאסף contemplatio prosaica; VII, 187 Collect. מאסף N. 3713.

- ⁶⁷⁷³ POLLAK (Chajjim Josef), Rabb. Trebitsch (in Moravia).

Introductio in op. et vita Isak Arama q. v. (1849).

- ⁶⁷⁷⁴ POLLAK (Jakob Loeb), ex Eybenschütz (in Moravia).

Varia (carmina potissimum) in Collect. בכורי XII, רודף אחר כבוד הכבוד בורה במנן N. 3429. — הללז רכיל ib. p. 159. — אור עולם ib. p. 160. — שטנה המה המעה האדם יחר מרעיהו ib. p. 163. — משי פהילעטאן ib. p. 170. — חרות ib. p. 172, 181.]

POMIS v. David de Pomis.

- ⁶⁷⁷⁵ PONTACUS (Arnold.), Episc. Vazatensis. [Mrt. A. 1605, W² p. 1408.]

Vita Sal. Jarchii [Isaki], Abr. Ibn. Esra et David Kimchi; una cum Hosea N. 435 (1621).

[Adjecta est primum Vers. Prophet. minor nonnullorum A. 1566, v. W l. c., Masch II vol. III p. 655.]

PONTREMOLI v. Chajjim Pontremoli.

- ⁶⁷⁷⁶ POPE (Alexander).

הברירה [on solitude] hebr. per J. S. Bik q. v. (1823).

- ⁶⁷⁷⁷ POPPER (Sal.), Dr. [Nunc Rabb. Dessau.]

Zwei metaphysische Abhandlungen des Behmen-Jar Arab. u. Deutsch q. v. (1851).

POPPERS v. Jakob b. Benjamin Kohen et Meir Poppers.

PORGES, PORJES (פורגס), v. Ahron b. Benjamin et Moses b. Israel Naftali.

PORPHET = PROPHIAT q. v.

PORTALEONE v. Abraham Portaleone.

PORTO (Kohen = Rapoport q. v.) v. Abraham Porto et Menachem Porto

POSEN

et Moses Porto et Sacharja Porto.

POSEN, seu POSNER, v. David b. Hirz
et Meir Posner et Salomo Aschkenasi
et Samuel Posen.

6778 POSNER (Louis), D. M.

1. Festlied zur 25jährigen Amtsjubelfeier des
Hrn. A. W. Amberg, Secretär des Brüder-
vereins z. g. U. 6. Februar 1848 8. *Brl.* 1848.

6779 POSTELLUS (Gul.), Barentonius.

1. Abrahami Patriarchae lib. *Jezira* [N.3562], sive
formationis mundi, Patribus quidem Abrahami
tempora praecedentibus revelatus(!), sed ab
ipso etiam Abraham expositus Isaaco et per
Prophetarum manus posteritati conservatus
etc. Vertebat ex hebraeis et Comm. illustra-
bat 1551 ad Babylonis ruinam et corrupti
mundi finem G. P.

8. *Par.*, vaeneunt ipsi auctori sive
Interpreti G. Postello. In Scholis Italarum. 1552.

[Lib. rarus. *W*¹p.27.³p.17-8, ubi ex specimine hu-
jus et ed. 1587 ap. Pistorium demonstrat, postremam
plane diversam exhibere Versionem.]

- 2] (*Ratio rationum*) Restitutio rerum omnium
conditarum per manum Eliae Profetae terribi-
lis, ut fiat in toto mundo conversio perfecta,
et maxime inter Judaeos. Interprete ex He-
braeis (?) G. P. Versio ex lingua Sancta Adami,
Mosis et Christi etc.; ad c. op.1.

[*W*³p.1187 (sub טעם העצמים, ut vertit tit. ex
initio libri ipsius *ib.* p.1188) specimina affert, ex
quibus constat, libellum, si unquam hebr. exstiterit,
ab Exjud. vel Christiano compositum esse, num Po-
stelli genio debeatur definire non audeat *W*³p.1189.]

PRAEGER v. Moses b. Israel Naftali et
Moses Praeger.

6780 PRATENSIS (Felix), ordinis Heremitarum S.
Augustini, Exjud. [Baptizatus est Romae A.1513
(v. *Masch* II vol.III p.535), et a templo Steph.
Pratensis nomen accepit; mrt. Romae 5. Novembr.
1539 (*W*³p.935). In praef. ad Biblia Venet.
A.1518 ab eo curata et *Masora* instructa (minus
exacta, v. sub Jakob Ibn Chajjim) a se *Bom-
bergium* primum lit. hebr. imbutum esse conten-
dit, ejus impensis jam Ed. Pr. laudanda excusa.]

1. Psalterium ex Hebraeco diligentissime ad ver-

bum fere tralatum cum Notis f. *Hagen., in aed.
Tho. Anshelmi Badensis. Mense Decembr.* 1522.

[*W*^{1,3}1835, *Masch* l.c. p.535. Ed. Pr. Ven. 1515.

— Recusum est e.g. una cum textu hebr. A.1530
N.66, sine textu in Psalterio *Argentor.* 1545 (Cat.
Bibl. Bodl. III,203a) cf. *Masch* l.c.]

PREM..., quae hic desiderantur v. sub
Przem...

PRESSBURGER v. Josef Pressburger.

6781 PRESTON (Theod.), M. A., Fellow of Trin.
Coll. Cambr.

Translation of the Comm. of Mendelssohn on
the book of Ecclesiastes from the rabbinic
Hebrew etc.; una cum textu Biblico N.985 (1845).

6782 PRIDEAUX (Humphrey), eccles. Norvic. De-
canus.

- 1] De jure pauperis et peregrini et de prohibito
congressu, i.e. lib.VII tract.2 et lib.V tract.1
lib. *Repet. legis* Mosis Maimonidis hebr. et
Lat. cum Notis q.v. op.46 (1679).

- 2] — praef.; VIII,721 Thesauri Bl. Ugolini
q.v. (1747).

3. The Old and New Testament connected in
the history of the Jews etc.; with an account
of the rabbinical authorities, 'by A. Mac Caul
8. *Lnd.* 1845.

[Ed. superiores 1718-19 et 1725 v. in Cat. Bibl.
Bodl. III,187a, ed. 1838 *ib.* IV,759a; cf. *W*³p.1079.
⁴p.505.]

PRILUK (PRZILUK), v. Arje Priluk.

PROOPS v. Salomo Proops.

PROPHIAT v. Jakob b. Machir et Je-
daja Penini.

6783 PROPHIAT(?) Duran (*Maestro*), de la Guna
(טלונה), seu Isak b. Moses Levi, compend. פֶּנֶן,
seu פֶּנֶן *Ephodaeus*, Aragonensis in Galliae
Provincia. [A.1391-1403. Nomen, de quo v.
Jost, *Gesch.* VII, Anhang p.402 („Peripetes“1),
Gg., *Melo Chofn.* p.101, *Zz.*, Z. G. 462, et dis-
sertatiunculam specialem de pronunciatione et si-
gnificatione per *M. Saenger*, ap. Frankel, *Monatschr.*
IV (1855 p.200), scribitur פֶּרופִּית, פֶּרפִּית, פֶּרופִּי,
פֶּרופִּי, etiam פֶּרופִּי (in epigr. Cod. *Warner.* 62,

PROPHIAT DURAN

cf. Porphet ap. *Uri* 343), adjecto passim אן En (q. v.), cf. *W*¹p.137, et v. infra; corrupta est scriptio vulgaris פריפוט, ex qua pronuntiatio vulgaris Peripoth, Peripet, Prifot, Prevôt etc.; Saenger Buxtorfii pronunciationem Propheta (quam semel adoptat *Zz. Z. G.* 476), huiusque vocis sensum communem genuinum putat, quod non omnino impossibile, quamquam pronuntiatio vocalis *â* non ex scriptura (!) hebr. derivanda, sed ex viva voce; offendi enim supplementum notabile ad ea quae supra (p.1234) dicta sunt de Jakob b. Machir, in Cod. *Canon. Lat.* (Misc. 340, v. Catal. per *H. O. Coxe*, 1854 p.693), ubi „Tractatus Profaças (sic, cf. פרופאסו supra p.1234) de Marsilia supra quadrantum etc. translatus ab Hebraeo in Latinum a mag. *Hermengando Blasin* (i e. Ermengaud Blasius, cujus opus hebr. vertit Jakobi discipulus Esthori Parehi, cf. *Jüd. Lit.* p.445 n.39 et *Renan*, *Averroes* p.172] secundum vocem ejusdem apud Montem Pesulanum, A. incarnationis Domini 1299;“ vox nolissima „propheta“ ab ipso interprete et quasi collega auctoris vix corrupta fuerit! Pronunciationem Prophiat cur assumerit *Zz.* (cujus auctoritatem in rebus nondum perquisitis mihi normam constitui) nescio, tamen nomen פירפיין (quod פירפיין corruptum vid. ap. Benjamin Tudelens., v. *Zz.* II p.15, et hinc *Carmoly*, *Revue or.* II,100) Profiague scribit *Munk* (ap. *Beer*, *Philos.* p.109). Praeterea ad probandam suam opinionem nonnulla minus correcta profert et analogias afferre putat *Saenger* p.201 ipsas vix demonstrandas. Neque nominis *Gavison* expositio, in lusu carminis proposita, est derivatio vera (v. *Introd.* nostram de nominibus), neque allusio ap. Abraham (sic) b. Chijja ad Mosen Darschan ullo modo probata est (veri similem dicit *Cassel* ap. Frankel, *Monatschr.* 1855 p.71, sed v. eundem A.1852 p.66! Cf. *Zz. Add.* p.323, ubi Abr. b. Salomo), nec si certa fuerit [ut certiores afferre potuerit allusiones ad Maimonidem, cf. supra p.1861] huc aliquid fecerit, nisi nomen Propheta ad patrem Mosen spectarit, ut primo loco proponit Saenger non modo contra usum, sed contra compendium אפר (pro אפי „ego P.“), scriptio פרופה פ' praemisso ב' in op. בן בן abbreviata est ex פרופה אן per auctorem vel typographos, discriminis inter אן, אבן et בן ignaros (cf. monita supra p.1282 de En-Bonet P.). Majoris momenti est Saengeri observatio, non omnino exacta, Nostri nomen Fr. offendi in opp. ante

A.1391, Elegia enim ab ipso (p.199) allata in Abraham Levi, A.1393 composita est (v. supra p.693 N.⁴²³⁶, ubi in fine leg. *Zz. Z. G.* 464 et 474). Noster in passu introd. in חשב אפור ואני מדרכי מיום אשר... זה שמי לעלם באפר, ut recte in Cod. *Reggio* 43) indicat, se ex consuetudine inde a tempore persecutionis nomen suum classe sub abbreviatura אפר, unde refellitur conjectura *Loescheri* (*W*¹p.994) nomen Isak b. Moses (*W*¹p.1242) esse Judaei, Pr. vero Christiani. Nostrum pro tempore Christianismum ostentasse (de Pseudochristianis illis, seu אנוסים, v. citata ap. *Zz. Ztschr.* p.139) distincte referunt fontes Judaei minime suspecti. Quo quidem modo id ex praef. ad מעשה אפר probarit *Rof.*, *Diz.* (p.260) nescio, recte vero affert inscriptionem Epistolae (op.1) excusam, ubi occasio narratur iisdem fere verbis ac in Comm. Josef b. Schemtob (ubi pro בקטאלותיא rectius vid. בארגון in Cod. *Warner.* 64, et forte etiam ישמעאל לארץ יםעאל, desideratur vero passus de Sal. Levi), unde ex eo forte petita est forsitan ab ipso Editore Isak Akrisch (cf. supra p.1530 in fine), in Cod. MS. enim nulla exstat. Hinc procul dubio Isak Akrisch in praef. sua (בהיותם אנוסים שניהם) (כסו שמוכיך בארגון) ad inscript. vel Comm. ablegavit, eaque vid. „traditio“ allata a *Gedälja* (f.48a ed. Amst.). Aliud testimonium forte superius (ונם עלינו בקטאלותיא in Registro Catal. *Mich.* p.364) exhibet inscriptio altera lib. הכליפה (v. infra). *Sabb.* (s. v. אנרה) *Gedäljam* errasse dicit, procul dubio innixus passui Epistolae finali: ונם וטאו אני דבק בזה האמונה... וטעמי לא נשהנה ואשר האמינהו [אאמינהו] ענה הוא אשר האמינהו זה לי עשרים שנה „quod credo nunc idem credidi abhinc viginti annos“ (unde fere A. natalem 1370-1 conjecerim); sed haec de auctoris persuasionem interna valeant, qui baptismum invitum omnino non agnovit.

II Opera Nostri inedita generatim non incongrue delineat et partim excerptit *Rof.*, II. cc. in *Diz.*, prout alii nonnulli recentiores excerpta exhibent colligenda in Catal. Codd. MS. sub opp., ex quibus petita sunt; hic tantum monebimus:

¹ non exstare אפר מעשה MS. *Opp.* (*W*¹p.961) praeter 998f.

² השוהה Nostri in passum Comm. Abr. Ibn Esra in Exod. XXV (et forte Genes. VII) v. in Add. nostris ad *Uri* 130, prout exegetica nonnulla ad-

PROPHIAT DURAN

jecta sunt MS. מעשה אפ. Saenger; tamen Nostro vix pertinere Comm. in Ihu Esra in Cod. Orat. 23 (Beer, ap. Frankel, Monatschr. II, 470, cf. IV, 108) monui supra p. 1696 N.⁶²⁹⁷.

³ Opus כלומה הגרים, ejus auctor fertur Chisdai in מאסף 5545 p. 47 (i. e. Cod. nunc Vindob. XVI ap. Goldenth.), dedicatum esse Chisdai Crescas (ejus nomen legitur quoque in fine Epistolae Nostri in MSS., et quidem in Cod. Leyd. laudato f. 25b: (sic!) ולא להנם בחר בישראל הרב ו' (חכמי קרשקש להניד העצמות), non inane conjecti in registro ad Catal. Michl. p. 364, atque A. compositionis 1397 ex emendatione Zz. notavi Jüd. Lit. p. 410 (cf. Cassel ad Cusari p. XXV n. 66); tamen Goldenth. (Catal. p. 364), nescio an ignorantia vel fraude, rem nondum bibliographice tractatam, variasque circumferri notiones erroneas praetendit, magnoque ingenio et labore ad conjecturam pervenit, opus dedicatum esse „Chisdai“ vel Meir Alguadez!! Unde M. Saenger dissertationem necessariam putavit specialem de auctore lib. הכלומה, ap. Frankel, Monatschr. III (1854) p. 320, ubi (p. 322) Nostrum probat auctorem ex citatione Epistolae in cap. VI, praeterea vero de op. ipso correctiora et utiliora profert (p. 323-7), quam de questione sibi proposita, ubi eum quoque latuerunt antea dicta et Codicum inscriptiones etc., unde rem breviter retractabimus. — „Confusio opp.“ nulla mihi nota praeter eam, quam ex tit. efflato הכלומה Cod. Warner. 61 (ubi הכלומה omnino non exstat) ap. W² p. 1313 observavimus (supra p. 1530), et jam refellit Ref. ad Cod. 120, qui ibid. Nostro tribuit librum ex testimoniis Is. Akrisch, „Schemtob“ (ut repetunt Goldt. et Saeng., pro Josef b. Schemtob) et MSS. 3 anon. quidem, sed quae „in praefixa praefatione Ephodaeum ipsum innuunt, prodentia compositum illud esse a sapiente magno et peritissimo, qui coactus est fieri apostata vel vim passus est ut fieret.“ Id errorem habet „tanto minus excusabilem“ Goldenth. (Catal. p. 30), huncque, argumentum Ref. ex omnino male intellecto passu „praefationis“ petilum, demonstrasse temere asserit Saenger (p. 322)! Hujusmodi tamen erroris „inexcusabilis“ privilegium involutum remanet Manuscriptorum delineatori eruditissimo Goldenth. Ref. enim verbatim fere vertit inscriptionem, quam ex Cod. Michl. 341 dedi inter specimina p. 364 incip. זה הקומרים יסד הכס גדול וסופג שנאנס: החת השטרות ut etiam legitur in Cod. Opp.

1176Q.; in Codd. talibus post indicem capitulum legitur Exordium („als Antwortschreiben (!)“ sec. Goldth., ubi pravissime excusum) seu Dedicatio, ubi opus quasi jussu seu desiderio Chisdai confectum dicitur; eadem vero quasi epistola, variantibus nonnullis, in Codd. aliis, ut in Bodl. A. 1849 acquisito nunc Caps. orient. F. 4 et Cod. ap. Luzz., praemittitur in fronte loco inscriptionis laudatae, hujusque epistolae inscriptio כהב אל הנאון ו'ן חסדאי ו'ל חברו אחינו פרפייט פרפניינו אשר עליו נ'כ עבר חרב ההמרה אך באונם כמבואר מירי (sic) בספר פירש האגרה ההיא, nomen Nostri discrete affert („Perpignano“ ex depravato פרפייט repetito ortum suspicor), verba sequentia, nisi ex Josep b. Schemtob scripta sunt. Postremus etiam in Comment. ad op. 1 non modo in Cod. MS. Warner. f. 16 (cf. supra p. 1531) et Cod. MS. A. 1616 ap. Luzz. (cf. Ersch, Encykl. II vol. XXXI p. 88 n. 3a) sed etiam in ed. I (quam in Cod. Opp. consului ante Annos) post מאמיהם (et להאחרונים ib., excepto Cod. Warn.) pergit: ודרך על דרך וז על השלמות החכם הפיל אשר חבר האגרה הוואה אשר חשכתי לפרש בספרו הירוע סי הכלומה, ut fere suspicatus sum in registro (l. c.). Verba haec mira oscitantia ejecta sunt in ed. 1844. (quam consuluit Saenger p. 321), ubi Gg. ex autopsyia operis הכלומה auctorem Nostrium negat, nescio qua ratione. In carmine finali (quod desideratur in Codd. nonnullis, unde de eo omnino tacent auctores), incipiente וחוסה ואני חיל אל חסדאי לחדש את לבן בן חסדאי, in voce ואפד בו מדר, לכהן באורים nomen Nostri sentit Luzz. Ex dictis confirmatur conjectura laudata, Nostrium opus confecisse popolare (cf. Saenger p. 325) jussu Chisdai Crescas, qui ipse opus Hisp. sed philosophicum, omnino non vulgo perspicuum, composuit. Nostri opere, nullibi citato auctore, nimis libere usum fuisse Simon Duran in op. excuso קשה וכן primus observat Saenger p. 324, sed jam vivo, ut vid., auctore totius operis compendium, non indicato quoque nomine, libro suo באן ברוך adjecit Schemtob b. Isak Schafrut, v. quae disserui ad Cod. Warner. 28. Scholia seu Addit. ad capp. singula recentiori cuidam Jakobo tribuit Ref. ad Cod. 120 et forte 122.]

1. אגרת „Allica Epistola (ab initio כאבוחין אגרת) a nonnullis nuncupata) ad Exjudaeum

PROPHIAT DURAN

(David) En-Bonet Bon-Goron satyrica cum Josef b. Schemtob Comm.; acc. Estrock Rimok: *Epistola* et Sal. Bonfed *Responsum*; Isak Tarfon (q. v.): *Petitio*, Sal. Duran: *Epistola* et Natan Nagar: *Resp.*, Josef b. Scheschet Ibn Latimi: *Precatio*; acc. praeterea Schemtob Palquera: *Epistola Disputationis*, Simon Duran: *Elegia*, Josef Ibn Jachja: *Elegia*, et alia Anonymi (לטי מקדושים) *Elegia* incip. כה לזמן אל הנדולים רולים, Jechiel b. Ascher: *Opus placentiae*; cum praef. sua edid. Isak Akrisch

8. s. l. e. a. [Constant. ca. 1577].

[Libellus integer extremae raritatis. W³p.950 ed. *Sabion*. 1554 se vidisse praetendit, propter annexum in expl. *Opp*. 329 O. lib. Meir de domo Meir (cf. *Rof.*, Sab. p.16 n.13, ad Cod. 84 et v. sub Salomo Alammi), et forte hinc *Asulai* (II p.38 n.10 sub ויכוח) alieubi notatum vidit, hunc locum et A. constare. Omnino vero omittit *W* (et *Metz*, cf. *Gg*. Ztschr. III, 286c Cod. impf.?) libelli portionem finalem, scil. inde a Schemtob etc., quae huc pertinere constat ex continuata signatura ט usque ad יא (ff.12), unde rectius ea ad calc. epist. nostra excusa dicit *Carmoly*, Rev. orient. I, 345; minus exacte postea in nota ad *Asulai* ed. F. a. M. p.283 primo loco sistit אנרת הויכוח et in fine addit קונטרס (N.3527), quod in Cod. *Opp*. non exstat; re vera hic libellus (quem nuper meis in-spexi oculis) seorsim (forte eodem tempore cum nostro excusus) constat ff.4, primum quasi frontisp. a tergo exhibet praefatiunculam Isak Akrisch (q. v.), quam nuper *Carmoly* ap. Frankel, Mtschr. III (1854) p.67 exhibet, ubi כונה ex כניר exsculptum, nihilque de inventionibus, quae ex Litbl. XI, 759 adduximus supra p.547, nisi quod facile ex verbis suis credideris *Zunzion* ed. Constant. A.1596 „arbitrarie“ stitisse! — Nomen Exjudaet olim David בן גורן (sic in ed. nostra ap. W³p.950), כונה אישכחית בונגורן, et in fine כונה בן גורן (בונג) דוד בן גורן in Cod. *Warner*. nunc 64, de quo supra p.1530, et דוד בונג דוד בונג in Cod. *Scalig*. 6,⁴ (sec. Catal. meum) f.112, ubi ex inscriptione ישן ששהבד יסן „ad juvenem baptizatum“ etc. nomen effluxit possessor quidam adscriptum „*Electo Schan Tamand*“! דוד בונג בן דוד בונג ap. *Pasinum* p.65 Cod. 160, qui nec auctorem דוד בונג (האשר) nec argumentum quidem se percipere fatetur, v. *Rof.* ad Cod. 84 ubi male „Duran“. Recte *Bon Gioron* i. e. „bona dies“ (cf. דוד בונג בונג ap. *Confortet* f.40a et Todros b. Moses Jomtob בונג א.1391-8) explicat *Gg*. (Proben II ap. Bresslauer, Isr. Volkskalender etc. p.49), sed oscitanter asserit, in Cod.

Rof. 1181 exstare ejusdem observationes astron., quod ipse quidem *Rof.* „suspiciatur“, qui tamen Cod. Sacc. XIII. vel XIV. exaratum dicit! Mihi nunc persuasum est, quod jam suspicatus sum *Jüd. Lit.* p.440, „Bonet Bongoran“ in Cod. illo neminem alium esse ac Jakob b. David b. Jomtob בון גורן cogn. Poel, auctorem tabularum, qui alias שאן בוניט בן יורי *Sen Boniat Bon giorno* salutatur in expositione in Cod. MS. *Mich.* 570 f.63, et *Jacob Bonae-diei* in tabularum Vers. Lat. in Cod. *Canon*. Misc. 27 (p.454 Catalogi ed. 1854, ubi Annus 1361 supplendus), ut demonstrabo in describendo Cod. nuper acquisito, qui Versionem ex Lat. hebraeam exhibet, prout Cod. Laurent. 53 Plat. LXXXVIII ap. *Biscionium* p.166. Hic tabulas scripsit A.1360-1 (unde ex eo corruptus Jomtob הוטואל ap. W³p.831c=1.41030=11031=1005c, ubi non Cod. *Bodl.* sed *Thomae Galae*), ut monuimus supra sub Levi b. Gerson (p.1607 infra), ubi nota, in Cod. *Mich.* 525 f.43 re vera formulam defuncti non exstare! Jamque sub David Ibn Bilia (p.857) hunc patrem suspicatus sum Jakobi. *Carmoly* vero Jakobi, quem „b. Jomtob“ nuncupat, fratrem David sibi effluxit, teste allato „Ozar (sic!) Chajjim“ i. e. Catal. *Mich.*, ubi vero in registro meo p.325 בילא רוד et p.335 דוד בר יט הפועל, עקב בר דוד בר יט, unde scias quid valeat inventoris notitia, in Cod. *Paris*. et suo auctorem libelli כלל קטן (*Bisl.* 2) se ita nuncupare; si re vera non ab ipso *Carmoly* adscripta est vox הפועל, non jam avi Jomtob cognomen fuerit (mihi potius Jakob se ipsum הפועל i. e. auctorem nuncupare videtur); David vero Exjudaeus filius esse potuerit Jakobi, ejus nomen auctor noster ex consulto omiserit; cf. in fine epistolae: אחת אשאל סאתך אותה אבקש שכתאן ואיקר לא העלה על ספר בהחיתתך שם החכם „unum a te peto atque rogo, ne exinde nomen sapientis patris tui offeras in signatura tua libelli.“]

2] — (sine Comm. et access., ex apogr. Zunzii); p.42 ap. A. Geiger: *Melo Chofonajim* q. v.

(1840).

3. — (cum Comm. et access. usque ad Jos. b. Scheschet), ex ed. 1. collata ed. 2. et MS. alio [cura A. Geiger] 12. s. l. e. a. [Bresslau. 1844].

4] — sine Comm., sed cum Vers. Germ. (p.37), atque Astruc Rimok, Sal. Bonfed et Isak Tarfon, cum notis objurgatoriis in ed. praeced. per P. Heilprin q. v. (1846).

5] — Germanice compendiose per A. Geiger: *Zeitschr.* IV, 451 q. v. (1839).

6] פירוש *Comm.* in Moses Maimonides: *Doctor*

P R O S E L Y T A

perplexorum q. v. op. 101-2
[W¹p. 994.]

(1551.1553).

PROSELYTA = Ger q. v.

PROSSNITZ = PROSTITZ, v. Abraham
Prostitz et Elchanan b. Isachar.

PROVINCIALE v. David Provinciale et
Jakob Provinciale et Moses Provinciale.

PRZEMISLAW v. Sabbatai b. Isak et v.
Josua Teomin.

PRZIBRAM v. Mardochai b. Jakob.

PSEUDO-JOSEPHUS v. Josippon.

PUCHAWITZER v. Jehuda Puchawitzer.

PUNCTATOR = Nakdan q. v.

 [Quae hic desiderantur v. sub litera K vel C. De scribendi ratione disseritur in *Introductione*.]

⁶⁷⁸⁴ *QUINQUARBOREUS* (Jo.), Aurilacensis, ling.
h. et chald. reg. prof.

1. *Targum* seu Paraphrasis Chaldaica etc. in Jeremiae Lamentationes, Lat. cum Annot.

4. *Lutet.*

Paris., ap. Mart. Juvenem. 13. *Cal. Maji.* 1549.

[Epistola nuncupatoria data mense April. Ed. omittit

*W*² p. 1167, nec ipse viderit *Masch* II vol. III p. 654.]

2. *Targum* seu Paraphrasis Chaldaica Jonathani

in Hoseae, Joelis et Amosi prophetias atque etiam in *Ruthae* historiam et *Lamentationes* Jeremiae, incerto authore Chaldaeo: nunc primum latinitate donata, additis ejusdem in singula capita Annot. cum locuplete Indice

4. *Lut. Par., Mart. Juven.* 1556.

[*W*². *Masch* I. c. — De ed. Hoseae cum textu A. 1554 v. sub N. 1112.]

 RA... [abbrev. ex Rabbi], quae hic desiderantur v. sub nomen, cujus consonans (lit.) prima literas Ra sequitur, e. g. RALBAG v. sub Levi b. Gerson etc.

[De hac compendii nominum formula usitatissima nonnisi junctim disserendum est, quod fiat in *Introd.* in sectione de nominibus.]

6785 RAB, seu Abba Aricha. [Doctor Talmudicus Saec. III.¹, auctor supposititius. *W*¹1905.²p.379; cf. *Asulai* I f.1 et II sub *ספרא*; *Rpp.* ערך טלין p.137 etc.]

מדרש אגדה בראשית N.3727.

ספרא N.3979.

ספרי N.3984.

6786 RABBA bar Nachmani Kohen. [Doctor Talmudicus, mrt. A.320 (531 contract. ap. *Scherira*), v. *W*¹1906, *Abr. Sacut* f.102a et *Heilprin* s. v. Auctor supposititius ap. *Abr. b. David* etc.]

מדרש רבה N.3753.

RABBA v. Menachem Rabba.

RABBENU hakkadosch i. e. Jehuda Nasi

q. v.

 [De titulis Rabbenu et Rabbi (cf. sub En) v. in *Introd.* de titulis.]

6787 RABBINO (Rabbenu? רבינו) b. Elia, ex Castoria (קאסטוריא). [*Nepi* p.307. De nomine, quod etiam ut nomen familiae occurrit, cf. sub Menachem Rabbino, ubi adde Leon b. Salomo רבינו, qui במקום דישועה (?) נקראת כמנופראטו אשר לרובם „in loco, qui appellatur *Servatoris* [urbe *Salutiis*, *Saluzzo*?] *Montisferrati* sub dictione Ducis Mantuae“ exaravit Comm. Abot Josef Jaabez (q. v. p.1475 op.7), Jedidja b. Moses supra p.1055 N.⁵²⁶⁷, atque Karacum Saec. XVI. Elia רבנו b. Jehuda Tischbi, v. ad Cod. *Warner*. 54.]

1. אדרת אליה *Pallium Eliae* Conce. 4 diffusae (indigentiae causa ex op. majori excerptae) et observatio in Is. Abravanel: *Forma element.*

4. Ven., Pietro et

Lor. Bragadini, in aed. *Giov. Cajon* (ועשו) 1622.

[*W*^{1,3}1907. Praemittit auctor שבה in opus hoc incip. אלהים אלי אהה, ad instar precationum hujus generis vocibus constans, quarum litera prima est א.]

RABBINO v. Menachem Rabbino et Jakob b. Isak Aschkenasi.

6788 RABEL (Abraham), ex Austerlitz (in Moravia). Varia in Collect. כבורי העהים N.3429. חרה ההברה IX,171(227). — העשיר 172(227). — רעיני [narratio poetica ex Germ. *ib.* p.209. — ביאור *ib.* p.215. — על הרע כפים (Micha VII,3) X,59. — הכסף יענה את הכל *ib.* p.153. — באור שתי מליצות *ib.* p.168. — הגיון רוח אל אביו בראשית XXX,12,14 XII,134. — השנה *ib.* p.148.]

RACHABI v. Jecheskiel Rachabi.

6789 RACHEL bat Mardochai Sofer ex Pinczow. [Saec. XVII-VIII.]

החנות N.3188.

6790 RACHEL bat Natan Raudnitz, uxor Loeb Por-ges. [Initio Saec. XVIII; cf. Seligman b. Natan.]

Edid. una cum Bella Hurwitz q. v. בעשה etc.

RACHNOWO v. Josef Pik.

6791 RACINE (Jean).

1) Esther hebr. per M. Letteris q. v. (1843).

2) — (simul ex hebr.) Germ. per G. Philipp-son q. v. (1844).

RAFAEL di AGUILAR

RAFAEL di Aguilar v. Moses di Aguilar.

RAFAEL b. Ahron v. Rafael Maggio.

RAFAEL Benveniste v. Josua Benveniste.

RAFAEL Cantarini v. Isak Cantarini.

RAFAEL b. Chajjim v. Rafael Meisels.

⁶⁷⁹² RAFAEL (Israel) Chelli (חילי) ex Sinigaglia. [Non holi, ut ex f. 115b ed. 1720 (inter libr. omis.) scribit Luzz., Litbl. IX, 550, qui nunc de orthographia instructus pronunciationem correctiorem me docuit; cf. Josef חילי ca. 1600 magistrum Josef b. Sabbatai ex Modon (praefatoris ad טעשה Zidkijae Anaw, MS.) et cf. sub Isak Chelo.]

Hymnus. incip. זה היום קדשו אריר בארירם (sic); f. 113 Vigil. N. 3004 (1624. 1720).

RAFAEL b. Chiskijja v. Rafael Meldola jun.

⁶⁷⁹³ RAFAEL Civald (ציייראל), Mantuanus. [Filius vid. Hosea b. Rafael C., cujus carmen exstat in Josef Karo: Mens. Ven. 1593-4.]

1. פסק *Decisio de lite inter fratres*; acced. Mo- sis Provincialis *Decisio seu Expositio loci Talmud Hieros.* ad rem spectantis, et *Decisio inter fratres Josef et Simon בניו Baruch*, fer. 1.6. Augusti A. 1553 Mantuae per Isak Kohen Porto et Samuel בניו b. Salomo; desi- derio Jekutiell Kofman בניו b. Simon (ff. 6)

4. Ven., Zuan di Gara (שה) 1600. [Decisio 1 datur fer. VI. novil. Ijjar (S. Junii in fronte). Simon בניו A. 1560 decessit.]

RAFAEL b. Elasar (Elieser) v. Rafael Meldola.

RAFAEL b. Elia v. Rafael Levi.

RAFAEL b. Gabriel v. Rafael Norzi.

RAFAEL b. Jakob v. R. Fürstenthal et Rafael Levi Hannover.

⁶⁷⁹⁴ RAFAEL b. Jakob ex Peiser (פסייר).

1. אור לישרים *Ina probis, seu עין יעקב Oculus Jakobi* Nov. halach. in varr. tractt. Talmud.; acc. (ff. 35) פירוש ההגדה Comm. in Hag- gadam Paschatis

f. Dylr. (נדקק לישרי לב) 1778.

2. גולת החחיות *Scaturigines inferiores* Nov. in tract. Talmud. Gittin et Kidduschin 4. Dylr. 1805.

⁶⁷⁹⁵ RAFAEL b. Jechiel Michael Mengburg (מענגבורג), Sofer (*Scriba*) Amstelod. [A. 1655 correxit Ja- kob Weil: *Reg. mact.*]

קינה *Elegia in excidium templi, melodia מעוני ר'אה ה' והביטה, פלצות אריות ההלעטה, ששים* incip. acrost.; ad c. *Elegiarum* (a se et Naftali Pap- penheim editarum) inter Prec. Coll. N. 2981 sq. (1656-7. 1696 etc.).

RAFAEL b. Jekutiell v. Rafael Kohen.

⁶⁷⁹⁶ RAFAEL (Jedidja Salomo) b. Jeschua b. Salomo b. Tobia Zeror (צרוּר), ex Algeria. [Cf. *Ghirondi* p. 280 sub n. 1.]

1. פרי צדיק (שו"ת) *Fructus justi* Resp., acc. Animadv. in Josef Karo: *Mens. instr.* f. Liv. 1748.

RAFAEL b. Jochanan v. Rafael Treves.

⁶⁷⁹⁷ RAFAEL Kohen b. Jekutiell Süsskind, Rabb. Al- тона - Hamburg - Wandsbek. [Mrt. feria VI. 26. Cheschwan 564 (11. Nov. 1803), 81 A. et 2 dies natus; v. epitaph. ap. *Blogg*, הדיים p. 309, et v. Laz. Riesser, ubi Nostri Concio quoque. Nonnulla autogr. in Codd. MS. *Mich.* 144, 788-9.]

1. דעת קדושים *Cognitio sanctorum* Conce. 4. Alton. (כי הוא אשר ויהי צוה ויעטר) 1797.
2. ושב הכהן (שו"ת) *Et respondit sacerdos* Resp. f. Alton. (ושברו) 1792.
3. מרפא לשון *Medela linguae Ethice* 4. Alton. (ה) כמים (והירחם) 1790.

[Recensionem criticam v. VI. 362 Collect. נאסף N. 3713.]
4. שאלת הכהנים הורה *Quaestiones sacerdotum* [est] lex Nov. in Ord. Talmud. v. f. Alton. (שימו קטורה באפן וכליל על מוכהד) 1792.

5) חורת יקותיאל *Lex Jekutiell* in Josef Karo: *Mens. instr.* II usque ad § 111 q. v. op. 70 (1772). [V. Saul Berlin: *Specula Jokteel*.]

⁶⁷⁹⁸ RAFAEL Levi b. Elia, Constantinopol.

1. קול בן לוי *Vox filii Levi* Nov. halach. et 5 Quaes. et Resp. atque Conciones et Indices in Quaes. in Chajjim Benveniste in Jos. Karo II; edid. pater Elia; praef. est magister Isak Ko- hen Rapoport b. Jehuda f. Constant., Jona b. Jakob (נדקק לרור) 1727

RAFAEL LEVI

[W²249b patrem auctorem et A. 1731 sistit.]

6799 RAFAEL Levi Hannover b. Jakob Josef. [Mrt. A.1779 2. Sivan i. e. 18. Maji (17. ap. Zz. ad Benjamin p.289 et ap. Liebermann, Volkskalender 1853 p.72) sec. epitaph. ap. Blogg, ס' החיים p.314, natus A.1685 urbe Weikersheim, discipulus Lessingii etc. v. Orient 1846 p.256 (quem non ante oculos habeo). Cf. MS. Mich. 301,345.]

1. לוחות העבור *Tabulae astronomicae*
4. Lugd. Bat. et Hannov. 1756.
2. — ad c. Meir Fürth: *Timor coeli* q. v. (1820).
3. — תכונת השמים *Astronomia cum tabulis*;
edid. Moses b. Jekutieli ex Tiktin
4. Amst. [על פי משה [עברת] הלוי] 1756.
[Compositum A.1734, v. Zz. l. c. Autogr. in Cod.
MS. Mich. 847 nonnulla inedita exhibet.]

6800 RAFAEL (Isak) Maggio (מאגיו) b. Ahron, Smyrnensis. [Mrt. pericop. וילך A.571 i. e. Anno 1810.]

1. דרכי הים *Viae maris* (seu J. M.) Conciones et Orationes funebres 13 (8. in patrem Ahron defunctum 24. Kislew 539); acc. (f.172) *Via portae* Isak Nuñez Belmonte, denique (f.201) Orationes funebres duae in auctorem per filium Editorem Mardochai Nachum et discipulum Chajjim Pontremoli f. Salon., Saadja Levi, nep. Bezael Levi Aschkenasi [הנהון בן] [ררף] 1813.

6801 RAFAEL Meisels b. Chajjim, Judex. [Asulai I p.136 n.9.]

1. היקר *L. Pretiosus* in Josef Karo: *Mens. instr.* I, adjectis (ff.5 ultimis) Collectaneis et Animadvv. in Josef Karo II; edid. filius Chajjim
4. Lemberg [מה יקרון] [רעקף] 1795.
2. חוספות שבת *Additamenta Sabbati* in Josef Karo: *Mens.* I de Sabbato q. v. (1767).

6802 RAFAEL Meldola [Avus] b. Elasar (Elieser?), b. Jakob Israel b. Elieser b. Jakob Liburnensis, Rabb. Pisa et congregationis יהודה נפוצות urbe Bayonne (כאמנה). [Natus ca. A.1685, v. vitam per Zipser Littl. VIII, 571-603 et Add. per D. Meldola ib. XI, 465 (postremum ante oculos non habeo), ubi de familia cf. p.572 (avus „David“ Israel!), 600,662 cum Ghironi p.356; et cf. Asulai II p.80. Delitzsch, Zur Gesch. d. hebr. Poesie p.71,164 Nostrum exsculpit auctorem libri

אדרה אליה (v. Immanuel Ricchi), unde Noster delendus *Jud. Lit.* p.461 n.53, 462 n.69.]

1. מים רבים (שוה) *Aquae multae* Resp. in Josef Karo I-IV; edid. suaque nonnulla adjecit filius David f. Amst., Josef Dajjan. 1737.
[V. Zipser l. c. p.600.]
2. פרשת העבור *Expositio transgressionis de lege Sabbatica* (טלסל שבת), insertis sententiis aliorum; edid. juvenis Benjamin b. Moses Lopez (לופס) Colasi (קולאסי). Charta alba.
4. Amst., Josef Dajjan (פתחו) 1734.
[Ff.24 inclus. dedicatione Hisp.; f.3b figura illustrans desideratur.]

6803 RAFAEL Meldola [Nepos.] b. Chiskijja ex Bayonne. [Postea Rabb. Londin. sec. Ghironi p.357, cf. Nepi p.311.]

1. חופת התנים *Thalamus sponsi de ritibus etc.* ethice, inserta *Epistola sancta* Mos. Nachmanidis, cum praef. prolixa 8. Iav. (הורה וקול) 1797.

6804 RAFAEL Norzi b. Gabriel.

1. סאה סולת *Satum similiae Ethice* (ff.14)
4. Mant. (inc. 15. Ethl) 1561.
[W^{1.3} 1915 ap. Zz. Z. G. 254. Cur Dukes, Zur rabb. Spruchk. p.80, duo tantum opp. meminerit et ca. A.1540 stiterit nescio.]
2. — (ff.14) 4. Ven., da Giov. Degara. 1579.
[W^{1.3} Zz. Z. G. p.128 ad c. libri exstare dicit Ascher b. Jechiel impf., quod supra p.748 repetivi, sed nihil in expl. utroque Opp. et Bodl. offendi, nec in alio mihi viso; imo Zz. ed. in 12 recenset, Sabb. vero 8° sistit et forte שלט pro שלח, seu ed. 1 (quam possidet quoque Bibl. Bodl., v. Catal. I, 132b), vel ex confusione הים אדרה cum אדרה חיים Nostri.]
3. מרפא לנפש *Medela animae Ethice* per Jakob Kohen (ff.40) 4. Mant., Giacomo Rufinelli. sub Gul. Gonzaga s. a. [ca. 1561].
[W^{1.3} Zz. Z. G. 254 A. sistunt 1561, qui manu adscriptus est ad Cod. Opp. 1122Q.]
4. — [W^{1.3}] 4. Ven. 1579.
5. אורה חיים *Semita vitae Ethice*, ad instar P.III.
4. Ven. (finit. mense Tibet (אשלה) 1578-9.
[W^{1.3} (ubi „in utraque ed.“) et Zz. etiam hujus libelli ed. 1561 sistunt, sed in tit. duo alia opp. tantum ante Annos excusa dicuntur: והוא חלק שלישי ראו לחברו אל סאה סולת ואל מרפא לנפש אשר נחקקו ברפא לנפש אלו סאה סולת מרפא לנפש Le tre operette etc. sono state reviste etc.]

RAFAEL b. SALOMO

RAFAEL b. Salomo v. Rafael de Silva.

⁶⁸⁰⁵ RAFAEL Schami (שאמי) b. Samuel. [A.1705 corr. lib. הפותי והב Jechiel Melli. Nomen שאמי forte Arab. ?]

1. **מחדש חרשים** *Innovans menses Calendarium* in 30 A. (5465-94); acc. 72 Versiculi Biblici, qui a Mos. Nachmanide selecti dicuntur, Credo (אני מאמין) sec. Maimonidem et carmen החברך האלהים [v. sub Saadja Gaon] (ff.56+4)

8. *Ven., Aloys. Bragadin s. a.* [1704]. [*W*³1915d. Corr. supra p.1889 op.82.]

⁶⁸⁰⁶ RAFAEL de Silva b. Salomo, praeses societatis *Bikkur Cholim* Venet. [V. N.3333 A.1685, cf. *Nepi* p.311 (cf. p.83) = *Ghirondi* p.306. Nostrum auctorem exsculpit *W*³1915c *Concionis* Zebi b. Jehuda Kohen q. v.]

⁶⁸⁰⁷ RAFAEL (Josef) Treves b. Jochanan, Sabionettae. [Carmen Nostri in Mos. Maimonidis מורה נדרכים ed. 1553 recusus est a *Buxtorfio*, A.1572 Ferrariae fuit v. *Nepi* p.307. Noster vid. R. מריכים ap. *Asulai* s. v. דגול מרובה (II f.15), ex quo *Rof. Diz.* (p.230) et *Zz. ad Cantic.* p.IV. Pater vid. auctor Jochanan Treves.]

Comm. Joel Ibn Schoeib in Canticum in compendium redactum cum Additamentis q. v.

(1552 etc.).

[In praef. ad N.152: והארכתי במקום שקיצר המחבר "prolixus fui ubi auctor compendiosus fuit," v. e. g. f.13b שבי' הד' אבן שועף et postea: אשר ר' מר' f.13b]

RAFAEL Zeror v. Rafael b. Jeschua.

RAFAEL v. Sabbatai Rafael et v. Raphael.

RAGUSANO v. Ahron Kohen.

RAHEL=Rachel q. v.

RAKOWER v. Josef Rakower.

RALBAG v. Levi b. Gerson.

RAMBAM v. Moses Maimonides.

RAMBAN v. Moses Nachmanides.

⁶⁸⁰⁸ *RAMLER* (Karl Wilh.). [Poeta Germ. mrt. Berol. A.1798.]

1] Fabellese Bd. II, Stk. XV; hebr. (משל) I,4 Collect. מאסף N 3713.

2] *Lyr. Blumenlese* Buch IX n. LX; hebr. (נבר משכיל) זב. p.97.

3] *per* ש-ג עין (Zebi H. Glogau?) זב. V,281.

4] *Der Esel u. seine drei Herren*; hebr. *per* D. Samose q. v. (1827).

⁶⁸⁰⁹ RANDEGGER (Ahron Josef), ex Triest. [Filius auct. sequ., natus 1810-1 (15 A. natus composuit primitia recensenda), primus A.1821 discipulus cl. S. D. Luzzatto, nunc Director paedagogii Venetiis.]

Varia in Collect. נחומים נ.3429. [Consolatio ad *Sam. Chajjim Lohi* XI,169. — מכחב לשד"ל בחלותו ויחי מהליו ad S. D. Luzzatto זב. p.171. — דברי נחומים לאיש... אל מזה אמו זב. p.172. — „Ein Wort des Trostes“ זב. p.175.]

⁶⁸¹⁰ RANDEGGER (Meir), Magister Tergestinus etc. [Natus Randeggi A.1780, mrt. Tergesti 3. Martii 1853 (*Luzz.*); cf. *Ghirondi* p.263. Epistolas Nostri inserit *Reggio*, Epist. II,93.123. Filius est auctor praecedens.]

Epistola (expositio II. Sam. XXIV,1); IV,122 Collect. כרם חסד N.3595.

RANSBURG (*corrupt.*)=Rendsburg q. v.

RAPA (רפא) v. Rapoport et Porto.

RAPHAEL=Rafael q. v.

⁶⁸¹¹ PAPHALL (Morris J.). [Nunc Concinator in America.]

1. The festivals of the Lord as celebrated by the house of Israel in every part of the world 8. *Ind.* 1840.

2] Vers. Angl. et Annot. (una cum sociis) in Pentat.; una cum textu N.983 (1844).

⁶⁸¹² RAPHELENGIUS (Franc.) [*Pater*]. [Typis Plantinianis libros Biblicos excudere fecit Antw. (jam 1588? N.283) postea Leydae v. Sect. III.]

1] Galeni De clysteris et de colica liber a Johannitio [Honein] e Graeca in Arabicam, et inde a Kalonymo [b. Kalonymos] in hebr. translatus et hinc in Latinam q. v. (1591).

[Noster in dedic. ad filium *Iustum* sibi ante 10 Annos MS. hebr. medicum in manus venisse dicit, ubi

RAPOPORT

opp. *Hippocratis, Galeni, Avicennae, Razi* et inter alia *Mos. Maimonidis Aphorism.* atque *Abenzoar (Ibn Zohr)* hebr. versa [i. e. Cod. nunc *Scalig.* 2?], „quorum praecipuum interpretem Johannitum comperimus“, ex quo Kalon. hebr. verterit, amicumque editionem operis nec Graece nec Latine antea editi a se pelivisse. Opus genuinum esse probat ex citatis in Maimonidis Aphorism., ex quibus parallela Versioni subjungit; medicamenta vero ab Arabicis substituta atque stylum mutatum per Versiones fatetur.]

- 2] Varr. lect. et Annot. Chald. paraphr.; in Appd. ad Biblia Polygl. N.222 (1572).

RAPOPORT v. Abraham Rapoport et Benjamin Rapoport et Menachem Rapoport et v. Porto.

- 6813 RAPOPORT (Salomo Jehuda, seu Loeb, Kohen), Rabb. Tarnopol et Prag; comp. ש"ר. [Natus 1. Junii 1790 (ut pro 15. Julii 1786 ipse correxit cl. Zz. ad Benjamin p.296, ap. quem addendum erat opusculum geogr. עיר פארן הכנה עיר פארן 16. Iemb. 1814 anon., ut olim Pragae ipse cl. auctor mecum communicavit). Una cum cl. *Zunzio* fundator quasi historiae literar. hebr. hodiernae; v. *Jid. Lit.* p.470, cf. *Delitzsch*, Zur Gesch. d. h. Poesie p.118, ubi nonnulla sub op.2 enumeranda desiderantur, et *Zedner* l. c. sub op.4. Nonnulla ad vitam, et potissimum electionem Tarnopol. v. sub op.11, IV,240,V,244.]

1. ערך מלין *Erech Millin* opus encyklopaedicum, alphab. ordine dispositum, in quo et res et voces ad historiam, geographiam, archaeologiam, dignitates, sectas, illustresque homines spectantes, quae in utroque Talmude, Tosefta, Targumicis Midraschicisque libris occurrunt, necdum satis explicatae sunt, illustrantur. T.1 continens totam lit. s.

4. *Prag., sumpt. auctoris* (הכריה) 1852.

[Hujus op. specimina nonnulla, ut גוש חלב etc. (v. p.213), excusa sunt ap. *Schalom Cohen* קורא הדורות (1838) אלכסנדר לוכרקים Germanice per A. Geiger: *Zeitschr.* II,51.]

- 2] Varia in Collect. בכורי העתים N.3429. הצלחה ספרי מלאכה ex *Schiller* (die Glocke) I,110. — חיי איש d. Termit II,119. — הנסלה הלכנה השבע sec. *Bürger* [nomen per lit. finales ה.ב.ט. indica- tur] III,133. — על דבר היהודים החפשים בארץ ערב de Judaeis liberis in Arabia IV,51. [Cf. *Lübl.* II,397, de Vers. Germ. in „Orient.“] — זמרה האביב ex Germ.

Büschenthalii ib. p.162. — הכערה ex *Schiller* (die Glocke) VII,116. — מכתב חשובה על אודות ההנך (de educatione ad artem sordidam vel liberalem) VIII,8. — לרוע אהוב בספר זכרונותו [nomen per ש.ר.י. expressum] ib. p.278. — אל המתנדים בעם (de cura aegrotorum Lemberg.) XI,146. — בקורה Recensio critica lib. מנלה טמירין [J. Prel] XII,175. Postrema duo pseudon. „פלאי“. — Alia majora etiam seorsim edita enumerantur sub opp. sequ.]

- 3] שארית יהודה *Reliquiae Jehudae* Historia Estheris Carmine drainatico, cum Introductione [et tit. separato *Wien* 1827, pp.84] VIII,172 Collect. בכורי העתים N.3429. [Cf. *Delitzsch* l. c. p.119.]

- 4] תולדות ר' סעדיה גאון *Biographia Saadiae Gaon* IX,20 ib. (1828).

[Adde *Add.* laudanda ad Natan p.83 n.31, *Gg. Ztschr.* II,369 etc. (cf. sub Saadia); Specimen cum Versione Germ. p.260 ap. J. Zedner: *Auswahl* q. v. (1840). — Biogr. haec et sequentes specimina sunt ex Lexico hucusque inedito biographico (ad instar *Bayle*) s. t. אנשי שם *Viri famae*. Cf. *Gg. Ztschr.* I,170.]

- 5] נתן *Biographia Natanis* [b. Jechiel] una cum vita auctorum in Lexico ejus citatorum; adjectis aliis (ut infra); X,1 ib. (1829). [In tit. separato s. a. etiam op.9,10 adjecta dicuntur.]

- 6] תולדות ר' האי גאון *Biographia Hai Gaon* p.79 ad calc. op.5.

- 7] אלעזר הקליר *Biographia Elusur ha-Kalir*; p.95 ad c. op.5.

- 8] הוספות ותיקונים *Addimenta et emendationes* ad biogr. Natan, Hai et Kalir; XI,81,90,92 ib. (1830).

- 9] תולדות ר' חננאל *Biographia Chananelis*; XII,5 ib. (1831).

[In tit. separato s. a. op.8 adjectum dicitur.]

- 10] תולדות ר' ניסים בר' יעקב *Biographia Nissim b. Jakob*; ib. p.56 (1831).

- 11] Varia in Collect. (potissimum ab eo redacta) במדבר חמר N.3595.

[Epistolae variorum argumentorum I,20(A.1829) p.50 p.83; III,38 (de studio Haggadae); — IV,45 (de libro חמון פתח *Jos. Perl*); p.204 (de Jehuda Nasi et *Antonino*, cf. ערך מלין p.262); — V,1.9.17 (ad epistolam Samuel b. Abraham Saforth q. v.); — p.159 (Annot. ad Zz. Biogr. Asarjae de Rossi); — p.163 (metadogus in *Jos. Perl*); — p.170 (in *Mischnam Ebnal* 1,5-6); — p.197 (de exsculpto epitaphio *Jos. Sangari*); — p.244 (de lite in congregationibus *Jos. is*); — VI,10 (de Hymnis et *Elasar Kalir*);

RASCHBA.

- p.41 (necrologus in *N. Krochmal*); — p.93,119, 159,178 (objurgatio auctorum lib. הרואה [corr. numerum sub N.⁵⁰⁶¹] et Eljakim Mehl sack); — p.112 (de fictionibus *E. Carmoly*); — p.204 (de lib. אגרות בקורת *H. Chajes*); — p.204 (de הלכות גדולות etc.); — VII,180 (de auctoribus variis aliaeque animadv. ad epist. *S. D. Luzzatto* spectantes); — p.138 (de Jehuda et Antonino contra *Jost*); — p.242 (de libro אבני זכרון per *S. D. Luzzatto*).]
- 12] Epistola (de libro נחמה et astronomiae cognitione ap. Judaeos) praefatoria a G. S. Slonimski: *Generationes coeli* q. v. (1838). [Germanice vertit *Fürst*, Litbl. I,133, ubi in nota fons addendus erat, ubi epistola excusa sit. — Inedita antea est dissertatio de poesia in Talmude Litbl. I,36.]
- 13] Historia grammatici apud Judaeos studii; praemissa *Lexico* Salomonis Parchon q. v. (1844).
- 14] Epistola ad M. Steinschneider (de libro נחמה q. v. (1846).
- 15] Introductio (Germ. simul compendiose per D. Cassel) ad שאלות ותשובות N.4054 (1848).
- 16] Notae variae ap. A. Geiger: *Zeitschr.* II,125, IV,261 (de Abr. Ibn Esra) q. v.
- 17] Notae ad Benjamin Tudelensem (ex hebr. Anglice per A. Asher) q. v. (1841). [Cf. conspectum meum, Litbl. II,440.]
- RASCHBA v. Salomo Aderet.
- RASCHBAM v. Samuel b. Meir.
- RASCHBAZ v. Simon Duran.
- RASCHDAM v. Samuel di Medina.
- RASCHKOW v. Süsskind Raschkow.

6814 RASCHKOW (Elasar).
Varia in Collect. שכרי העתים N.3429. [שר ידירוח] חלקת — לשמחה כחור משכיל
epithalamium XII,163. — חלקת ex *Schiller* ib. p.168.]

RASCHPITZ, seu RASCHWITZ, v. Chajjim Raschwitz.

RAUSNITZ v. Rachel b. Natan.

6815 RAYMUNDUS Martini, ord. praed. Exjud.(?).
[A.1286 adhuc vixisse ex *Diago* demonstrat *W*³ p.990; re vera non Noster, sed *R. de Peñaforte* adfuit A.1263 disputationi Pauli Christiani cum Nachmanide (v. p.1956 et 2088). An Noster om-

nino quondam Judaeus fuerit [nomen Pugai de Zelo ap. *W* l. c. maxime suspectum habeo; cf. discipulum Petr. *Pugeti* ap. *W*³p.991], sub iudice lis est, v. auctores ap. *W*1912, qui p.990 testimonium *Petri Nigri*, qui ejusdem ordinis nec aetate a Nostro multum sejunctus, rerum vero Judaicorum imprimis gnarus fuerit et conversionis tempus (aetate A.40) definiverit, non prorsus contemnendum putat; imo op.1 hebraice quoque scriptum fertur. Ex Nostro sua lacite petiisse *Galatinum*, notum dicit *Raf.*, Della vana etc. p.V.]

1. Pugio fidei adversus Mauros et Judaeos; cum observatt. Jos. de Voisin f. *Par.* 1651. [*W*¹p.1017.³p.991, ubi „hoc Latine et hebraice totum manu propria descripsit,“ A.1278 occurrit P.II cap.X n.11, *W* ib. — Annot., praecipue citata ex scriptis Judaeorum, ab *E. Edzardo* ad marg. ed. *Lips.* 1687 (per Jo. B. Carpzovium) v. ap. *W*⁴p.571, ubi „*Pugio evaginatus*“ nuncupantur.]
- 2] — prooemium, cum observatt. Jo. de Voisin; I,1 Thesauri Ugolini q. v. (1744).
- 3] — refutatio locorum quorundam; p.419 libri „Bilibra veritatis etc. librae Jo. St. Rittangelii opposita“ q. v. (1700).

6816 RAZI, seu *Rhazis*, *Rhazes*, *Rasis* (الرازي) i. e. ex Rei), Abu Bekr („Abubater, Albubeter, Bubi-kir“) Muhammed b. Zakkaria, Arabs. [Mrt. A. II. 320(932), sec. alios 311(923); v. *Wüstenfeld*, *Gesch. d. arab. Aerzte* §98. *Varia Nostri* opp. hebr. versa (v. *W*11=131904=310 et forte ראזי ספרי p.1423 n.650?) in *Catal. Codd. MS. recensebimus*. Inter excusa Latina (v. *Catal. Bibl. Bodl.* III,237a) forte lib. *Helchany*, i. e. الحناوي, ex versione Farag b. Selam q. v., et v. quae postea scripsi in *Zeitschr. d. deutsch-morgentl. Gesellsch.* IX,537.]

5817 REBEKKA bat (filia) Meir Tiktiner (Tikotzi-nensis).

1] מִנְהַג רֵבֶקָה *Nutrix Rebeckae* De praeceptis ad uxores et curam rei familiaris spectantibus 7 sectionibus, Germanice

4. *Prag.* (פרה פראג) 1609.

[Typogr. Gerschon b. Bezael ap. *Zz. Z. G.* 285 n.110 non laudat *W*^{1,3}1908, unde vix laudatur a *Zeltnero* in dissert. speciali (1719) de hoc libello (omisso in *Serap.* p.368). Ubi nunc expl. hujus vel ed. sequi exstet nescio.]

2] — — — — — 4. *Crac.* 1618.

REBENSTEIN

[Ed. hanc, sed omissa priore, laudant *Sabb. ap. W¹* et hinc forte *Ghirondi* p.310, quamquam jam *Rof. Diz.* (p.313) utramque (ex *W*) affert.]

- 3] *שמחת תורה ליר* *Simchat-Tora-Lied* v. sub ליר N.3637,3696.

[Acrostichon, quod supra conjecturavi, procul dubio Nostram prodit auctricem.]

- 6818 REBENSTEIN, seu Bernstein, (Ahron b. David). [Natus Danzig 6. April. 1812.]

- 1] Das Lied der Lieder bearbeitet und erläutert, v. N.1211 (1834).
2. Principien-Entwurf für die Genossenschaft für Reform im Judenthum. (Als Manuscript gedruckt.) 8. Brl. 1847.
3. *רשימת ספרים* *Catalogus librorum* hebr., qui cura commissarii auctionarii Lippert Halensis die VI. mensis Aprilis 1845 cuique summum pretium offerenti vendebantur [hebr. per A. Bernstein, Latine per D. Cassel] 8. Brl. (mense Adar II.) 1845.

[Zz. Z. G. p.248 Catalogum hunc locupletationem bibliographiae Saec. XVIII. et XIX. dicit; errores varios de libris nonnullis correximus ex autopsia, librorum (858) excusorum enim circa 320 acquisivit Bibl. Bodl. (v. *Introd.* nostram). MS. hebr. p.31-4 delineavit S. Sachs (v. Add. ad הפליט p.40), ad p.34 infra neglexit Gg. III,445 n.22.]

RECANATI v. Jakob Recanati et Menachem Recanati.

RECCHI=Ricchi q. v.

REDAK v. David Kimchi.

- 6819 REE (Hirsch), in Aarhus. [Idem vid. ac Hartwig Philipp Rée, cujus dissertt. variae in Litbl. usque ad A.1851.]

קדם i. e. in Schalom Cohen carmen; IX,(2)33 Collect. מאסף N.3713.

REGENSBURG v. Jehuda b. Israel.

- 6820 REGGIO (Isak Samuel b. Abraham Chai), Prof. et Rabb. Goriziae, comp. *ישר JaSCHaR*. [Natus 2. Elul (15. Augusti) 1784, mrt. 29. Augusti 1855; v. Gg., Nachruf, p.57 ad c. libelli „Leon da Modena“ modo editi (ubi ad p.57 adde biograph. patris per *Ghirondi* in ירושלים I,74; II,21, cf. ירושלים p.155,349). Ad opera ipsius

inedita mihi pertinere vid. lib. pseudon. עלילוח רברים (v. *Epistol.* II,122; החלוק I,160), nunc MS. 22 collectionis (cf. Zz. Z. G. 243), quam ipse potissimum Liburni emerat (v. notitiam de Mos. Rieti ap. *Zedner* p.271), postea vendidit Os. Schorr, a quo majorem partem A.1852 acquisivit Bibl. Bodl.; ex iis edi curavit Abraham Ibn Ezra in Exod. p.681 op.11; de praeparata ed. lib. ארי נודה v. supra p.1348 op.6, unde emendd. Schorr ap. Gg. l. c. p.53, qui id omnino non animadvertit.]

1. *אגרות ישר* *Epistolae J. S. R.* II Ptes. 8. Wien. 1834,6.

[Inserta sunt nonnulla ex Codd. MS. suis, v. sub Abraham Ibn Ezra p.685 op.60, Abraham Jagel et Josef Caspi.]

2. *ילקוט ישר* *Jalkut Jaschar* Collectanea et dissertt., fascic. I. 8. Wien. 1854.

3. *מוזכרת ישר* *Memoriale J. S. R.* enumeratio operum suorum; adjecta (p.39) *Epistola scripta A.1842 pro Collectione חמד הכד* 8. Wien. 1849. [Continuationem v. in op.2.]

4. *מפתח אל מגלת אסתר* *Introductio in lib. Esther critica* 8. Wien. 1841.

5. *התורה והפילוסופיה* *Thora (Lex) et Philosophia conciliatae* 8. Wien. 1827.

[Passum censura deletum dedit Rosenthal ad c. Jehuda di Modena, q. v. — De op. nostro v. *Dernburg* ap. Gg. Ztschr. II,331 et grandiloquum Goldenthal ap. *Philippson*, Allg. Zeit. d. J. 1838, Lit. Beibl. n.35 etc., cf. op.3 p.11.]

6. *תורה מן השמים* *Lex ex coelo* Introductio in Pentat. cum Vers. Ital. 8. Wien. 1818.

[Vide op.3 p.9.]

- 7] *Varia in Collect. כבורי העהים* N.3429.

פי' — VI,36. פחרון וישחיו ישראל על ראש המטה [פחרון הפסוק וביהודה] ib. p.37. שרש מוח ככנין פיעל הכדל בין פועל סקל — ib. p.38. הירון מורה השמש ib. הפדל בין פועל הכן לפועל חקן — ib. לפועל רגם מנכה — ib. p.57. קינה על מוח ... חיד"א — p.39. VII, מלוח פרסיות בחלמוד — ib. p.58. על קבורה ילד — ib. n.145. מוסור לרוד בהכותו את גלית — VIII,49. פחיתת כבורי העהים — IX,3. שני חכמים גדולים — ib. p.5. בלחי מפורסמים (Joch. Allemanno et Abraham Jagel) ib. p.12. דנטי העברי (Mos. Rieti) ib. p.14 [cum Vers. Germ. ap. Zedner: Auswahl p.268]. הערות על — ib. p.16. בית מחסה לאבינו ישראל — ib. p.58. תולדות הראב"ע — X,3. פחיתת כבורי העהים — ib. p.4. באיזה חלק מן היישוב היה המקום אופיר — ib. p.7. שמו משוחפים לחטונה — ib. p.7. באור על שם כרובים

REI

שמו כשזהפס למיני צמחים *ib.* p.12. — ההדמות בין שפח *ib.* p.12. — הנוחנים הוט לארניה רמז יראהם של מצרים *ib.* p.15. — עבר לשון אשכנז *ib.* p.16. — פתחהם *ib.* p.19. — כענין שמו כרחי ופלאי *ib.* p.16. — ביה למוד רבנים כפאדוכה XI,3. — ככורי העהים *ib.* p.5. — פשהה *ib.* p.14. — פרי עץ הדר *ib.* p.10. — קורות כלי הסקד *ib.* p.21. — Auctor in op.3 p.13 nonnulla tantum enumerat, sibi graviora visa.]

8] *Epistolae de variis argumentis* I,7.9.11.70.78.87. 92.102; II,39,133; III,77.179; IV,15.75.97.110. 147; V,114.120.129.251; VI,53; VII,101 Collect. כרם חמר N.3595.

9] Annot. in *Elia del Medigo: Examen legis* q. v. (1833).

10] *Expositio loci Genes.* II,18-21; ap. G. Polak: *Ben Gorni* p.28 q. v. (1851).

11] *Examen traditionis* duo inedita opp. Jehuda di Modena etc. Annot. illustrata et examini submissa q. v. (1851).

12] Aus einem Schreiben vom 28. Sept. 1837 (de op. Prophiat Duran); IV,285 ap. A. Geiger: *Zeitschrift* q. v. (1839).

REI v. Josef Ibn Rei.

REICHELS v. Benjamin Reichels.

REICHENAU v. Josef Pik.

⁶⁸²¹ REIMANNUS (Jak. Frid.).

1. Bibliotheca acroamatica, comprehendens recensionem specialem omnium Codd. MS. biblioth. caesar. Vindob., olim a P. Lambecio et D. Nesselio congesta: nunc in epitomen redacta 8. Hannov. 1712.

REINES v. Josua Hoeschel Kohen.

REINITZ v. Jehuda Reinitz.

REISCHER v. Efraim Reischer et Jakob Reischer et Simon Reischer.

REKITI=Richetti q. v.

⁶⁸²² RELANDUS (Adr., seu Hadr.). [Mrt. 5. Febr. 1718; v. Zz. Z. G. 15 et ap. Busch, Jahrb. VI,90.]

1. *Analecta Rabbinica* comprehendunt libellos quosdam et alia, quae ad lectionem et interpretationem Commentar. Rabbinicorum faciunt 8. Ultraj. 1702.

RENDSBURG v. Bezalel Rendsburg.

⁶⁸²³ REUBEN b. Abraham Levi. [*Nepip.* 309.]
1. *Nחלת ראובן* *Hereditas Reubeni* in Haftarot et in Sal. Isaki Comm., II Ptes. Expl. splendidum 4. F. a. M., Jo. Bayerhofer (בנחלתם) 1770.

REUBEN b. Chanauja v. Reuben Misrachi.

⁶⁸²⁴ REUBEN (b.) Höschke (האשקי=Josus, Hoeschel) Kohen, seu Abraham R., gener Efraim Lentschütz, Pragensis. [Mrt. A.1673 sec. *Ungerum* ap. W³p.985 n.1901. *Benjakob* ablegationem ad דבר שבקדושה inserere debuit.]

1. *דבר שבקדושה* *Verbum sanctitatis* Ritus poenitentialis et confessionis peccatorum, adjectis ad unumquodque peccatum spectantibus 10 dictis seu citatis ex libris potissimum kabbalisticis

4. Sulzb., Mos. Bloch (כו יספר עון) 1684.

[Auctor de tit. et argumento ita: כי כל מנין עשרה חבים אצל הקב"ה ע"כ על כל חטא מן הידיו שמסרה כחביו ג"כ על כל א' עשרה מאמרים מספרי קבלה ומשאר ספרים. Confessio est alphabetica: ושחיה usque ad פליאה משה; inter libros excerptos sunt בלאה etc. W³p.985 male A.1694 notat, forte propter annexum David de Lida (q. v.); A.1684, sed tit. דבריים שבקדושה, sub Abraham R., b. Ascher" ap. W³p.65 n.150c (ad quem forte primitus ablegatio ap. W⁴151b spectabat) ubi et ed. Dyhr. in 16 quae ad lib. Jakob Hurwitz sen. spectat q. v. etiam in Add.]

2. *ילקוט ראובני* *Jalkut (Pera) Reubeni* [minor] Index in libros kabbalisticos alphab.

4. Prag., Fill. Jakob

Bak (קבלה) מוספרי קבלה, לקוט ראובני כלם מאמרים מספרי קבלה, וראוריאה *fin. fer.* VI,6. *Elul* היראובני 1660. [W³p.985 (et hinc Zz. Z. G. 265) male ap. fill. Jehudae Bak.]

3. — corr. Samuel b. Chajjim (בהר"ה)

4. Homb. a. H.

(לנבי ה"א), typogr. nova Sal. Reis. 1712.

4. — charta alba magna.

[A. exprimitur per דהרנא יבני, unde 1722 ap. Metz, sed W³, Cat. ms. et hinc Mich. 1735: A.1712, quo approbato et privilegium in 10 Annos datur.]

5. *ילקוט ראובני* *Jalkut (Pera) Reubeni* [major] Collectio potissimum kabbalistica in Pentat. ad instar opus Simon Darschan; cura

REUBEN

- Menachem Man b. Isak f. *Wilm.* (אמה) 1681.
[Ed. pravissima, quam quidem excusat Corrector in fine. Fontes ex praemisso Indice repetit *W*¹p.1011, qui desiderat הקניט ס', adde הקילות f.35b,78b, צפוני צפוני Tabjomi (v. Jomto b. Mülhhausen), de היים pro אורח v. supra p.1849.]
6. — acc. Natan Bonn *Oblivio collectionis*; per Hirsch b. Meir Wronck [*W*^{1,3}]
f. *Amst., Im. Athias*
b. Jos. ופ"ל (*fin. fer.* V.28. *Tammus* קדושים) 1700.
7. — charta alba maxima.
8. עונג שבת *Deliciae Sabbati* Ritus Sabbati kabbalisticus 4. *Sulzb., Mos. Bloch* (מקרט) 1684.
[*W*³p.985.]
9. — acc. (f.64-72) סדר קבלה שבת edid. David Sangers Pragensis
12. *F. a. M.* (יום השבת) בריך ... יום 1700.
[*W*^{1,3}: *Prag*, ²p.1391 n.529: *F. a. O.* et *Prag*, cf. supra p.887.]
- 6825 REUBEN (Selig) b. Israel ex Samosc.
1. מחנה ראובן *Castra Reubeni* Nov. halach.
f. *Liv.* 1777.
- 6826 REUBEN (David Teble) b. Jecheskiel טראפא (Troppau?), Cracoviensis. [Noster nundum nomen Reuben adoptavit A.1608, ubi notas breves adjecit ad Elasar Worms: *Vinum conditum* q. v.; et v. sub Josef Karo p.1482 op.14.]
1. שבעים תמרים *Septuaginta palmarum* Expositio 70plex loci Prov. XL,23 [*W*³1900c]
4. *Crac. (inc. fer.* 1,24. *Menachem*) 1626.
- 6827 REUBEN Misrachi (*Orientalis*) b. Chananja, ex progenie Eliae Misrachi, Constantinop. [In enumeratione opp. ineditorum ex praef. op. excusi *Ghirondi* p.314 minus correctus quam *W*⁴p.968, ubi quoque nonnulla corr. et supplenda, scil. sub אבות עץ adde Nonnulla in Tosafot, 3 Ptes., sub נחל addenda sunt שיטת פו tantum in §§87 Jos. Karo I כד כר in §§42 Jos. Karo III. Cf. *Asulai* I f.79.]
1. מעין גנים *Fons hortorum* Quaes. nonnulla etc. et Conciones (f.54-166); praef. est Ahron Hamon [*W*^{3,4}1904b]
4. *Constant., Jona b. Jakob* (הביאחם א'ל) 1721.
- 6828 REUBEN b. Salomo.
זמר נאה לליל שבת *Cantus pulcher in noctem*

Sabbati hebr., incip. רגן שבה ותהלה, Germ.: „Recht Lob-Gesang“, acrost. (utrisque ראובן וזקן אמן אמן), prout antea Amst. excusus est; recusatus ad c. Elieser L. Sofer: *Resp. linguae* q. v. (1726).

[De ed. I nihil compertum habeo.]

- 6829 REUCHLINUS (Ant.), Isnensis. [„Damnatulus autor“ manu adscriptum est ad nomen et ad carmen Lat. in expl. *Opp.* 970F. Cf. quoque Catal. Bibl. Bodl. III,262b.]
- Concordantiarum hebr. capita cum Vers. vocum Lat.; v. sub auctore Isak Natan (1556).

- 6830 REUCHLIN (Jo.), seu *Capnio*, Phorcensis. [Mrt. 28. Decembr. 1521. Cf. *Zz. Z. G.* p.10, *Jüd. Lit.* p.450. Nostri Epistola hebr. ad Bonet de Latas (N.⁴⁶¹⁹, cf. op.2) ex *G. Friedlaenderi* Beiträge zur Reformationsgeschichte Berl. 1837 cum Vers. Germ. per *Rubin* (Kopenhagen) inserta ap. *L. Philippson*, *Allg. Zeit. d. J.* 1839 p.443. — Varia Nostri opp., e. g. de arte cabalistica etc., v. in Cat. Bibl. Bodl. III,263a. Septem Psalmos v. sub N.20(1512) et 62(1529).]

- 1] Josef Hyssopaens [i. e. Josef Esobi q. v.] in ling. Lat. traductus.
2. Illustrium virorum epistolae, hebraicae, Graecae et Latinae ad Reuchlinum

4. *Hagen., Th. Anshelmus.* 1519.

[*Rof.*, Ann. p.18 n.90. Hebr. sunt: auctoris praecceptoris suo *Jakob Jechiel Loans* Judaeo, epistola Jac. Mergolith i. e. Jakob Margalioth q. v. et auctoris „ad perpetuam Calumniae memoriam a theologis et fratribus Praedicatoribus Coloniensibus mihi turpiter illatae.“ Hebraica nonnulla occurrunt quoque in epist. *Aegidii Viterbiensis* et *P. Galatini* ad Nostrum et Nostri ad hunc.]

3. Dialogus an Judaeorum libri *Thalmud* sint potius supprimendi quam tenendi; ad c. Apologiae secundae Jac. Hochstraten (4. *Colon.* 1519).
[Cf. epistolam supra allatam. — De Vers. libri *Jezira* (N.3574) dubia cf. *W*³p.18.]

REWITZ (Rawicz) v. Elieser Rewitz.

REYSCHER = Reischer q. v.

- 6831 RHENFERDIUS (Jac.), lingg. orient. in acad. Frisiorum prof. [Mrt. A.1712; *Zz. Z. G.* p.13.]

1. Specimen disputationum Gemaricarum excerpt-

RIBKA

tum ex Cod. Talmud. Beracoth; resp. Sam. Koenig 4. *Franeq.* 1696.

[Exhibet Gemoram usque ad f.19a tract. Berachot Latine. *W*²p.704.]

RIBKA=Rebekka q. v.

RIBKA'S v. Moses Ribkas.

RICCHETTI v. Josef Schalit Ricchetti.

RICCHI v. Immanuel Ricchi.

⁶⁸³² RICCIUS, seu *Ricius* (Paulus Israelita), Exjud. [Germanus, primum Prof. Papiensis, hinc archiater Maxmil. I., v. *W*³p.915, qui *ib.* et ⁴p.950 varia recenset Nostri opp. Latine excusa mihi non omnino nota. De filio *Hieron.* v. *W*¹549d.]

1. Talmudica novissime in Latinum versa per-jucunda Commentariola (una cum opp. aliis ut infra) 4. min. *Aug. Vind.*, *imp. Sig. Grim Medici et Marci Vuirsung.* 1519.

[Libelli rari non paginati (unde pag. ex ed. repetit. apponemus) in frontisp. etiam alia 3 opp. enumerat. Dedicatio ad Pontif. Leonem X. omissa est ap. Pistor. p.258, ubi statim „In talmudicae meditationis (*sic*) farraginem praefatio“, paullo post „*Aegyptii R. Mosi* [*Maimonidis*] in librum Misnaei prooemium“ paragraphis pluribus, dein (p.261) „*Ex Glosa* [i. e. Gemara] *Codicis Senatorum* [Synhedrin].... capite *Helek* scitu digna excerpta“, ubi excerpta „Talmud“, notae „*Ricius*“ inscribuntur. Dein (p.279) „De aliis quibusdam codd. lectu [ap. Pistor. „scitu“] digna excerpta“, ubi in fine (p.280) „De his hactenus [ap. Pist. „Hactenus de Talmudistarum glosa in lib. senatorum“ etc.], quae deinceps sequuntur sunt ipsi textus compendii Mischnaei primo in librum senatorum *secundo* in *lib. Benedictionum* dictum *Berachos*“ [Ultima omissa sunt ap. Pist.]; sequitur Compend. Mischnae ad Cod. Senatorum, dictum Sanhedr. etc. usque ad. cap. XI *Helek* (p.287), ubi in ed. nostra „Cod. Senatorum suis *sequitur Berachos*“, rursus cum ipso tract. Berachot omisum ap. Pistor. et hinc ignotum *Wio.* ³p.918 (cf. N.1582). Versionem „indiligenter nimis curata“ censet *Selden.* ap. *W*¹p.967.²p.704.]

2] — (ed. castrata) p.258 artis cabb. auct. per Pistorium q. v. (1587).

3. Naturalia et prophetica de anima coeli adversus Eekium examina

4. *Aug. Vind. u. s.* 13. *die Aprilis.* 1519.

[Ed. 1541 tantum ap. *W*³p.915.]

4] — s. t. de anima coeli etc. compend.; p.205 ap. Pistorium u. s.

5. Lepida et literae undique concinna in Psalmum: „Beatus vir etc.“ meditatio [*W*⁴p.951]

4. *Aug. Vind. u. s.* 1519.

[In frontisp. laudatur quoque op.7 q. v.]

6] — s. t. de arcana Dei providentia, comm. in Psalm. etc.; p.199 ap. Pistorium u. s.

7. Responsio ad interrogationem de nomine Tetragrammato

4. *Aug. Vind. u. s.* (*fin.* 15. *die Aprilis*) 1519.

[Libellus, 2½ pagg., frontisp. speciale non exhibet, in frontisp. op.5 inscribitur „Concisa et archana, de modo orandi in nomine Tetragr.“, ap. *W* omnino omittitur ut ap. *Zz.*, Syn. Poesie p.144.]

8. Apologetica in allegorizantium dogma oratio 4. *Norimb.* 1523.

9. — 8. s. l. 1525.

[Est epistola contra *Stephani* Presbiteri, Cabbalae obrectatoris, epistolam, quae jungitur *Isagogae* in Cabbalistarum (seu allegorizantium) introd. (*W*¹p.966), seu eruditionem (*W*⁴p.950: ed. 1510 sine mentione hujus epist.), et hinc initio lib. IV coelestis agriculturae (op.10) p.114 (*W*³p.917), ubi vero omissa est epist. brevis Willh. et Ludovico ducibus Bavariae, quae exstat in ed. nostra. De ed. recusa per *Schramm* v. *W*³p.917.]

10] De coelesti agricultura libri quatuor; p.1 ap. Pistorium u. s.

[Lib. IV (p.113) inscribitur: De coelesti agricultura lib. II, qui etiam *Porta lucis* in alia editione ab Authore inscribitur (et v. notam praeced.); p.138: in P. lucis *epitomen* praef.; auctor Josef Castiliensis [i. e. Gikalilia] laudatur statim in frontisp. ante indicem et in fine praefatiunculae Riccii. De ed. anteriore 1516 v. *W*³p.392 et 917.]

11] De communi ratione sacramentorum; p.195 ap. Pistorium u. s. [*W*³p.916].

12] De Mosaicae legis [613] mandatis; p.221 *ib.* [Inis praef. p.223b: Mox ad 613 Mosaicae legis (juxta Talmudeorum et *Chuzensis R. Mosi* [i. e. Moses Coucy] seriem) mandata Dei nutu explicanda cingimur. Et hoc quidem secundum intellectum; quem unanimis (!) Talmudeorum schola affirmat, horum tamen omnium rationes causasque assignare non est praesentis negotii. Alias enim vita comite singulorum mandatorum naturalem et Theologicam seu Cabaleam causam referare (*sic*) tentabo. Nunc autem si solam nudamque mandatorum historiam enarravero satis juxta propositi exigentiam fore existimo, quod si alicubi

RICIUS

juniorum Israelitarum vaesenia se obtulerit, illam pro veritate et viribus nostris arguere et quantum compendiosi series patitur, revellere conabimur⁴. Auctor seriatim mandata junctim exponit et discutit. — Ed. 1510 v. ap. *W*⁴p.950.]

- 13] De Ter trino doctrinarum ordine; p.287 *ib.*
[Sub tit. de novenario etc. ed. 1510 ap. *W*⁴ *ib.* ed. 1541 ap. *W*³.]

- 14] De ratione prooemii ejusque partibus; p.311 *ib.* [*W*³.]

- 15] De investigandis scientiarum subjectis compendium; p.314 *ib.* [*W*³.]

- 16] In virulentam inmanissimamque Turcarum rabiem oratio; p.323 *ib.*

[Eadem est „Oratio de vitae emendatione et bello Turcis inferendo“ in Catal. Bibl. Bodl. III,273b, recusa in German. rerum scriptt. per *Freherum* A.1616 et 1717. — Versio lib. *Jezira* (N.3574) Nostro tribuit *Buxt.* ap. *W*¹p.27,967, et excusam anon., v. *W*³p.18 et sub *Reuchlin.*]

DUBIA.

- 17] Paraphrasis de coelo [ex Hebr. Salom. b. Josef Ibn Ajub?], et 18] Prooemium in lib. XII. Metaphysicorum Averrois q. v. op.21.

[Interpres „Paulus Israelita“ (cf. *Renan*, *Averroes* p.303) salutatur, prout Noster ap. *Galatinum* et *Eras- mum* ap. *W*⁴1811e (cf. ³p.819: „Is demum vere mihi videtur *Israelitam* agere, suoque cognomini pulchre respondere“); Noster praeterea interpres *Zahravi* laudatur ab *Amoreux* (v. *Jüd. Lit.* p.449 n.20). *Paulus* „Venetus“ vero, si nomen recte affert *Lienthal* ad Cod. 307, auctor *Logices*, est forte ord. eremitarum, cujus opp. in Cat. Bibl. Bodl. III,66a.]

- 6833 RICIIUS (Augustinus), Casalsensis. [Discipulus Abrahami Sacut (v. infra). Exjudaeum hucusque nemo recognovit nec suspicatus fuisse vid.; argumenta primus exposui in dissertat. de congressu astron. Tolet. (efficto) in „Magazin f. d. Lit. des Auslands“ 1848 p.230 (cf. *Zeitschr. d. deutsch-morgenländ. Gesellsch.* IV,163), quae postea ex indole ipsius libelli rarissimi confirmata vidi; cf. *Jewish Lit.* §21 et quae sub op. notabimus.]

1. De motu octavae sphaerae, opus mathematica atque philosophia plenum; ejusdem de astronomiae autoribus epistola

4. *Intetiae*, *Sim. Colinaeus*. 1521.

[Editor *Orontius Fineus Delphinus* in dedicatione data 8. Cal. April. 1521, cum „hisce diebus“ lib. *Alb. Pighii* de acquinat. et solstit. inventionem item de ra-

tionem celebrationis Christ. Paschatis et eccles. Kalendarii restauratione, quibusdam interpretaretur, se per casum invenisse ait librum Aug. Ricii „viri in Astro- nomia non mediocriter eruditi,“ eumque rogatu multo- rum, praecipue Nicolai a Pratis edidisse etc. Sequitur allocutio auctoris ad *Damianum*, Philosophum et me- dicum Marchionalem, et dedicatio ad *Guil. Marchio- nem Montiferrati*, p.3 Excusatio auctoris (se inven- torem veritatis non fuisse), p.4 Intentio auctoris — „Argumenta V., quod in *Aplane* non sit nisi unicus motus“. Epistola de astronomiae auctoribus (ubi auc- tor originem astronomiae a Judaeis vindicaturus erat), secundum notam ad calcem „tum quia parum ad hunc libellum adtinebat(!) tum quia per incuriam neque precibus neque pretio irreparabilis excidit.“ In fine ipsius libelli (f.51b) „ab Hipparcho ad hanc horam 1645 annos.“ Libellus fontibus scatet praecipue Ju- daeis peculiaribus, imo libri hebr. titulis laudantur he- braicis, atque Arabibus (sed forte partim ex Alb. Magno petitis), ut *Alpetragi* de nova astron. (f.12b), *Averroes*: Epistola de felicitate (9b), *Levi b. Ger- son*, *Milchamot* (cf. supra p.1610), *Alfraganus* cap.15 juxta hebr. translationem atque veriore (17b), *Abnesra* (sic) vir astronomiae peritissimus in exord. *mispat Hamazaloth* i. e. de judiciis signorum et in Comm. in Gen. (18b), *Isak Israeli*, *Jesod Olam* (22b), *Hermes* de stellis „beibeniis“ (ap. *De- lambré*, Hist. de l'Astron. III p.378) — [Hermetis Tris- megisti liber de judiciis et significatione stellarum Bei- beniarum excusus est post 100 Aphorismos ad c. Ptolomaei Quadripart. ed. 1493 p.118, cf. Catal. Bibl. Bodl. II,286b; forte ex Hebr. versus, conspirat enim initium cum Cod. hebr. *Paris*. 187, ex quo initium ap. *Dukes*, Litbl. VIII,423: (?) והרכיב בכוכבים הכלכאניה... והם הכוכבים הגדולים אשר נלגלל השמיני וקראו אותם המעירים. Vox cui signum interrogationis apposuit *Dks.*, jam ap. *Abr. b. Chijja*, צורה הארץ cap. X (f.39b) scribitur באי כיניש (va vien? in Cod. MS. *Reggio* legitur כרבאניש) exponitur והלכים ושבים de motu trepidante, lingua nimirum בלען, Graec. et La- tina]. — Hunc *Hermetem* 1985 A. ante Ptolom. vixisse contendit, „sicuti in epistola de astronomiae inven- toribus declaravimus“ (i. e. epistola promissa). Verba de *Isak Ibn Sid* (N.⁵⁴³⁰) accipe ipsissima (f.24a): „Notandum est quod vocati fuerunt astronomiae periti complures *Hebraeorum* in civitatem Toletanam Alfonso rege mandante... fuit praecipuus quidam cui nomen *R. Isaac Hazan*, i. e. cantor, Synag. Tolet. (cf. *Magazin* p.230 contra *Delambré* l. c. p.279), hunc hebraei Hispalenses Alfonsi tabularum auc-

RIES

lorem fuisse testantur. Is itaque ex regis mandato ceteris Hebraeor. Christianorumque adjuvantibus hanc opinionem (quam modo enarravi) adjuverit; quam hac ratione probare conantur qui inter Hebraeos eam imitari solent.“ — „A.1474, 223 fere post Alphons. *Abr. Zacuth*, quem praeceptorum in astronomia habuimus in civitate *Salamāchen* lunam vidit etc. (f.29a, cf. p.30b). *Alzarchel* ab Isak Israeli, *Jesod Olam* II cap.6 [v. f.21b ed. II] ante 760 A. ergo A.560 citatum praetendit Noster (f.30a,35a)! Imo quae de emendatis tabulis Alfonsinis A.1256 narrat (f.31b), concludens: „Haec autem omnia refert *Abr. Zacuth* in sua magna compositione,“ non optime congruere cum iis quae in יחוסין f.132b (100 ed. Amst.) legimus, jam observatum est, *Magazin* p.230. *Avenezra*, de judiciis astror. (37a), ejusdem Moledot, i. e. de nativitat. (41a), lib. Resch. hachma i. e. init. sapientiae et *secunda editio* quam de ratione astron. composuit (42a), de rationibus astronomicis, tabulae *Benazer* (42b). Inde a 44a systema *cabbalist.* tractat (cf. f.24a), ubi septem „numerationes“ (ספירות!); in collectione locorum, ubi Deus „lumen“ nuncupatur (45a) etiam *Algazel* citatur in lib. *Haoroth* hebr. i. e. de luminibus [i. e. משיכות האורות]; trinitatem minus premit (45b). Inter auctores et opp. plur. hebr. tantum notabo propter formam: „ramban“ [i. e. Mos. Nachmanidis] *Comm. in Pentat.*, *Menachem* „richenatensis“ (cf. 49a), „Saadia (!) atque universis kabbalistica schola“ (47b).]

RIES v. Israel Ries et Uri Ries.

⁶⁸³⁴ RIES (ריי, Natan). [Ben Pheibel, mrt. Christianus Berol. ca. A.1850, sec. *Landshuth*.]

1. שירי חנוכה בית חפלה *Carmina initiationis synagogae* Potsdam. mense Elul 1802 (pp. 16 et f.1 pros.) 8. s. l. e. a. [Brl. 1802].
2. שק נאפר *Saccus et pulvis* Carmen funebre in M. Herz (q. v.), dedicatum D. Friedlaender (ff.10) 8. Brl. s. a. [1803].

⁶⁸³⁵ RIESSER (Gabriel), Notarius. [Natus Hamburgi 3. April 1806 patre Elieser sequ. (Zz.). Cf. *Ltbl.* III, 151, *Orient.* III, 238.]

1. Ueber die Stellung der Bekenner des Mosaischen Glaubens in Deutschland 8. *Altona*. 1831.
2. Der Jude. Periodische Blätter zur Religions- und Gewissensfreiheit. Bd. I. II. 8. *Altona*. 1832, 3.
3. Betrachtungen über die Verhältnisse der jüdischen Unterthanen der Preussischen Monar-

chie. (Aus der Zeitschr. „der Jude“ mit einigen Zusätzen abgedruckt.) 8. *Altona*. 1834.

4. Ein Wort des Dankes an die Israelitischen Bürger Badens. (Als Manuscript gedruckt.) 8. (*Altona*) 1835.
5. Einige Worte über Lessings Denkmal an die Israeliten Deutschlands gerichtet 8. *F. a. M.* 1838.
6. Besorgnisse und Hoffnungen für die künftige Stellung der Juden in Preussen 8. *Hamb.* 1842.

⁶⁸³⁶ RIESSER (Lazarus Jakob), seu Elieser Leser b. Jakob Katzenellenbogen, in Lübek. [Mrt. 9. Martii 1828, v. Zz. ap. *Busch*, *Jahrb.* VI, 92, cf. Z. G. 243 et *Codd. MS. Mich.* 319-23. Nostri זכר צדיק in magistrum et socerum Rafael Kohen, continens hujus 2 Conciones: חורר וזון במשפט מספר המוררים אuctore Zebi H., זבי לזדיק Nostri cognati Rabb. Kroloschin, לבי הניין Nostri et זשי אש biogr., ex ed. *Altona*. 1805 recensetur a ס -- (*Schalom Cohen?*) in סאפה IX(2)70, autogr. exstat in *Cod. MS. Mich.* 238.]

1. Sendschreiben an meine Glaubensgenossen in Hamburg, oder eine Abhandlung über den Israelitischen Cultus (partim *Hebr.*)

8. *Altona*. 1819.

[Compos. Lubec. mense Dec. 1818. Cf. *Zz.* I. c.]

RIETI v. Elieser Rieti et Moses Rieti.

RIF v. Isak Alfasi.

⁶⁸³⁷ RINTEL (Masus [מאסוס] b. Jehuda Loeb), Hamburgensis Berolini.

Annunciatio ed. lib. מחרותן Eliae Levitae cum approb. Rabb. Berol.; IV, 61 *Collect. סאפה* N. 3713.

RIQUETI v. Josef Schalit Richetti.

RISCHER = Reischer q. v.

RITBA v. Jomtob b. Abraham.

⁶⁸³⁸ RITMEIER (Christoph Henr.). [Nepos ex matre *Schraideri*, ad quem epist. L'Empereurii A. 1640 adjecta est.]

Vers. Lat. lib. *Clavis Gemarae* Salomo (sic) Finzi q. v. (1697 etc.).

⁶⁸³⁹ RITTANGELIUS (Jo. Steph.), Bambergensis, prof. Koenigsberg, Exjud. [„la pontificia religione

RIVINUS

educatus, sed ad Judaeos dilapsus, a quibus Hamburgi fuerit circumciscus" sec. nonnullos ap. *W*¹p.1820, qui ¹p.475 et ³p.358 argumenta colligit pro negando omnino Nostri Judaismo, ex quibus mihi hoc tantum constat, super solas relationes de Nostro varias partim sibi contradictorias, memorabiles quidem (e. g. eum Cplin. profectum cum Rabbis ibidem familiariter per 12 Annos versatum esse, *W*¹p.475, v. infra), iudicium certum non construendum esse, praecipue cum „aegre admodum aliquando tulerit, cum circumcisionem a quodam sibi obijci audiret“ (*ib.*), quemquam conversionis suae „sine ignominia mentionem facere potuerit“, sec. *Scharbau* ap. *W*³p.359; unde passus quoque ap. *Mardochoi b. Nisan* Karaem, qui Nostrum A.1641 urbe Troki fidei Karaiticae amicum et per epistolas praedicantem extollit, nihil ad quaestionem facit, nisi quod confirmatur ipsius Nostri assertio (op.1 p.370 ap. *W*¹p.478), se centurias multas epistolarum Hebr. ad Judaeos etc. scripsisse. *Wagenseilii* vero de op.1 sententia (p.327), quam brevissime citata a *W* l. c., ad quaestionem nostram nonnihil facit: „Nulla“ inquit „*Christianorum* Epistola exstat, quae cum istis Rittangeli supra modum tersis, nitidis, comisque comparari queant, nec fieri adeo possit, ut similes scribat, nisi qui Ritt. adinstar a *Judaeis genus trahens*, eloquentiam eorum a puero imbibit et ad proselytismum Christianum animum appulit *tardiuscule*“. Adde passum, quem omnino neglexit *W*, p.370, ubi ipse Noster epistolas priores se exarasse ait characterem informi literisque rotundis, ea scribentium forma, quae in *vernacula nostra Courant* dicitur“ (בכה כשישטש ואחיה ענולות כמנה הכוהנים) (אשר נקרא בלשוננו קוראנט recentior Germ., Judaeo Hispano re vera est peregrinus (et cum Rabb. Constant. familiari) frequens! Neque observatio animosa contra Judaeos universim Hispanos (p.371) viro ex Christianis (generalim Hispanis potius faventibus) occurrerit. — Scripsit nonnulla sub nominibus Benedictus de Monte Oro Baratrante et Nathan Nestolus Pagutius, v. *W*¹p.478 sub 8.)

- 1) Cum Judaeo altercatio [epistolae hebr.]; cum Versione Lat. *Wagenseilii*, p.327 refut. Carm. R. Lipman q. v. [*W*¹p.478] (1681).
- 2) Vers. Lat. lib. יצירה N.3563 [*W*¹p.476] (1642).
- 3) Liber rituum Paschatis, i. e. Vers. Lat. et Germ. Haggadae Paschatis N.2692 (1644).

[*W*¹p.477; cf. dissertat. meam de literat. Haggadae p. XXVIII et v. op.5.]

4. Hochfeyerliche Sollenntaeten, Gebethe und Collecten anstatt der Opfer, nebst andern Ceremonien, so von der jüdischen Kirchen am ersten Neuen-Jahrs-Tag gebetet und abgehandelt werden müssen 4. *Königsb.* 1652.

[Spectat liber rarior ad Nachsor Germ. (N.2579), *W*¹p.477,³p.361,⁴p.843,²p.1444.]

5. Libra veritatis qua Irenopolitae cujusdam Ariani [G. H. Vorstii] innumeri in citandis Scripturae Doctorumque utriusque Judaicae et Christianae ecclesiae, contra aeternum et per se subsistentem λογος auctoritatibus errores aut falsitates expenduntur a Jo. van der Waeyen et de Paschate tractatus 8. *Franeq.* 1698.

[Continet quoque Haggadam cum Vers. Lat. ex op.3. *W*¹p.476,³p.359.]

6. Bilibra veritatis et rationis de מִטְרָה דִּי libbrae J. St. Rittangeli, et appendix Josepho de Voisin Raymundoque Martini, opposita; praemissa est disceptatio de verbo Dei cujus creberrima fit mentio apud Chaldaeos paraphrastas 8. *Freyst. [Amst.]* 1700.

[Auctor est G. H. Vorstius, v. *W*³p.359.]

7. Veritas religionis Christianae in articulis de Trinitate et Christo, ex scriptura, Rabbinis et Cabbala probata; praefixa est Jo. v. d. Waeyen responsionis discussio 8. *Franeq.* 1699. [*W*¹p.477.]

⁶⁸⁴⁰ RIVINUS (Tileman Andreas), Eccles. patriae add. Thomae Eccles. Verspertinus.

1. Dissertatio inauguralis: נחש הקדמוני המסית sive *Serpens iste antiquus seductor* ad Gencs. III,1 sq. ad mentem doctorum Judaeorum et Christianorum (hebr. et Lat.)

4. *Lips., Chr. Fleischer.* 1686.

[Pp.158. Auctores hebr. sunt Mos. Maimonides, סורה cum Comm. אפורי (*Prophetat Duran*) et Crescas; *Ibn Esra* et *Abravanel* etc. etc., quorum textui hebr. Latina apponitur Versio.]

ROCCA(?) v. Salomo Rocca.

⁶⁸⁴¹ ROCH (Mardochoi). [Nomen partim מֶרֶךְ et מֶרֶךְ exprimitur, forte quoque מֶרֶךְ supra p.573?]

Varia in Collect. כתב N.3713. [Recensio critica lib. הבכא עמק B. Jeiteles (q. v.) VII,79. — Item (Germ.) lib. עמקי הלשון J. Löwe *ib.* p.158. — Item

ROCHES

ejusdem Sendschreiben an die würdigen Mitglieder
sämmlicher חברי הוועד ib. p.160. — מאתי כסיל, et
לשכם אל רופא אליל (epigrammata) ib. p.195.]

ROCHES v. Immanuel Roches.

RODRIGUEZ v. Abraham Rodriguez.

ROEDELSHEIM v. Elieser b. Isak Roedelsheim.

⁶⁸⁴² ROETHER (W.).

1. שלמה מלך ישראל (Salomo rex Israelis)
hebr. nach dem Deutschen des J. G. Herder
8. s. l. 1822.

 ROFE (רופא) i. e. Medicus; auctores praecipue sic nuncupati sunt: Chijja Rofe, Jehuda b. Jechiel, Jehuda b. Moses Kohen, Jehuda Wallich, Josef del Medigo, Moses b. Benjamin, Tobia Kohen. — Familiam Rofe v. sub Anaw.

ROFE-Kohen (corrupt.) v. sub Rapoport et Porto.

⁶⁸⁴³ ROGATO.

Anacreontis Ode II., Italice cum Vers. hebr.;
p.27 ap. S. D. Luzzatto: *Cythara amoena*
q. v. (1825).

ROKEACH v. Masud Rokeach, et v. Elasar Worms.

ROKIZAN v. David Rokizan.

ROMAN(O) v. Abraham Roman et Chiskijja Romano et Jakob Romano.

⁶⁸⁴⁴ ROMANELLI (Samuel), Mantuanus. [Non „Romanili“ ut Delitzsch, Z. Gesch. d. h. P. p.92, 173-4. Nostrum A.1801 Vindob. defunctum esse, forte Exjudaeum, ab Alr. Pollak didicit Letteris (qui A.1844 Pragae nonnulla de Nostro mecum communicavit, et nisi fallor, de Nostri op.1 citat dissit. in Wiener Vierteljahrsschrift 1853 fasc. 2 p.72). Praeter opp. recensenda scripsit: ¹ הקולות יהרלון ² Brl. 1791 (Delitzsch p.92). ³ הקולות יהרלון ⁴ Carmen mythol. dramat. Ital. et hebr. 8. Wien. 1793. ⁵ Temistocle poema dram. hebr. ex Ital. Metastasio MS. ap. Della Torre Prof. Patav. ⁶ Gramm. ragionata etc. Triest. 1799 (Saraval 976). ⁷ Textus Italici ad melodram. („Operntexte“ in notitia laudata).]

1 משה בערך *Prophetia in Arabiam Itinerarium in Africa* 8. Brl. 1792.

[Cl. excerptum cum Vers. Germ. ap. J. Zedner: Auswahl p.220 (1840); Zz. ad Benjamin p.292; Steinschneider, Die fremdspr. Elem. p.17. — Ed. Wien. 1836 cum praef. M. Letteris castrata est.]

2. עולת המנחה (Holocaustum oblationis) seu חקר מאשר *Il pomo traslato ossia l'innesto felice*

componito dramm. in onore e per l'acclamazione delle nozze del stimat. Sr. Leop. (ליפסן) Herz colla Sra. Carlotta Arnstein (hebr. et Ital.) 8. Vienna,

mit von Kurzbeckischen Schriften. 1793.

3. רוח נכון *Spiritus (seu animus) rectus Carmen contemplativum ethicum cum notis voces explicantibus, dedicatum David Friedlaender (ff.8)* 8. Brl. 1792.

[Libellus rarus, quem Rabb. Zebi H. perlegisse, nihilque contra fidem vel Rabbinos offendisse, ex ejus auctoritate asserit auctor initio.]

ROMANIN v. Jesaia Romanin.

ROSANES v. Jehuda Rosanes et Zebi Rosanes.

ROSCH v. Ascher b. Jechiel.

⁶⁸⁴⁵ ROSENBACH (Ahron), Lehrer aus Cassel. [Nunc Dr. phil. et mercator Pragae.]

1. רוח רעת ויראת ה' *Spiritus cognitionis et timoris Dei* ein als Versuch in ebraischer Sprache gehaltener Vortrag über die Macht des Gewissens, im Local der Humanitätsgesellschaft zu Cassel (Sermo de vi conscientiae hebr.) die Sabbato 26. Nisan 1821, adjecta precatione finali sermonis Germ. die institutionis societatis Bikkur Cholim fer. 1.8. Tamus (pp.16)

8. Rödelshheim. 1821.

[Omnia, inclusa praef. Germ., lit. hebr.]

2] המטה והאבן (parabola); X(1)8 Collect. מאסף N.3713.

⁶⁸⁴⁶ ROSENFELD (S. W.), Stadt- u. Distrikts-Rabbiner.

1. מספר תמורים Rede bei dem feierl. Trauer-Gottesdienste wegen des Ablebens J. M. der Königin Karoline v. Bayern, gehalten zu Bamberg 6. Dezemb. 1841

8. s. l. Zu haben bei Mich. Reindl s. a. [1841-2].

ROSENTHAL

⁶⁸⁴⁷ ROSENTHAL (Salomo) in Pesth.
Annott. ad Jehuda di Modena: *Leo rugiens.*
q. v. [anon.] (1840).

ROSSI v. Asarja de Rossi et v. Rosso.

⁶⁸⁴⁸ ROSSI (Jo. Bernard de), LL. OO. prof. Parmensis.
[Natus A. 1742, urbe Castelnovo, mrt. 23. Martii
1831; cf. *Hamberger*, praef. ad op. 18, et notitiam
F. L. Hoffmann recusam in „Sabbatbl.“ 1846
n. 18 p. 71; *Zz. Z. G.* p. 16; cf. *Jüd. Lit.* p. 470 et
Introd. nostram de opp. bibliographicis et generatim
de meritis eruditissimi inter Christianos recentiores
literarum hebr. promotoris. Praeter recensenda
opp. alia quoque nonnulla (in Cat. Bibl. Bodl.
III, 316b, IV, 810a) ad cognoscendas lit. hebr. non
nihil faciunt.]

1. De praecipuis causis et momentis neglectae a nonnullis hebraicarum litterarum disciplinae disquisitio elenctica 4. *August. Taurin.* 1769.
2. Della vana aspettazione degli Ebrei del loro re Messia dal compimento di tutte le epoche

4. *Parma.* 1773.

[Liber magna ex parte desumptus ex Asarja de Rossi; cf. *Jüd. Lit.* p. 408 n. 14, et cf. op. 3.]

3. Esame delle riflessioni teologico-critiche contro il libro della vana aspettazione degli Ebrei del loro re Messia del compimento di tutte le epoche

4. *Parmae.* 1775.

4. De hebraicae typographiae origine ac primitiis, seu antiquis ac rarissimis hebraicorum librorum editionibus saeculi XV. disquisitio historico-critica

4. *Parmae.* 1776.

[Retractatus est liber hic in op. 14.]

5. Specimen ineditae et hexaplaris biblicorum versionis Syro-Estrangelae cum simplici atque utriusque fontibus Graeco et hebraeo collatae, cum duplici Lat. vers. ac notis; edidit ac diatribam de rarissimo cod. Ambrosiano, unde illud haustum est, praemisit J. B. de R.

4. *Parmae.* 1778.

6. De typographia hebraea Ferrariensi commentarius historicus etc.

8. *Parmae.* 1780.

7. De ignotis nonnullis antiquissimis hebr. textus editionibus ac critico earum usu; accedit de editionibus hebraeo-Biblicis appendix historico-critica ad nuperrimam bibliothecam sacram Le Longo-Manschianam

4. *Erlangae.* 1782.

[Receptus est totus fere libellus in Appd. ap. Le Long Masch q. v.]

8. Apparatus hebraeo-Biblicus seu MSS. editique codices sacri textus quos possidet novaeque var. lect. collationi destinatus G. B. de R.

8. *Parmae.* 1782.

[Retractatus est in introd. ad Varr. lect. op. 12.]

9. Specimen variarum lectionum sacri textus, et Chaldaica Estheris additamenta, cum Latina versione ac notis; accedit appendix de cod. tritaplo Samarit. Biblioth. Barberinae

8. *Rom.* 1782.

[Cf. *Masch* II vol. III p. 660.]

10. — Ed. altera, auctior atque emendatior

8. *Tübing.* 1783.

11. Annales typographiae Ebraicae Sabionetensis appendice aucti; ex Ital. Lat. fecit J. F. Roos

8. *Erlangae.* 1783.

12. Variarum lectionum Veteris Testamenti ex immensa MSS. editorumque codicum congerie haustae, et ad Samar. textum, ad vetustas versiones, ad accuratiores sacrae criticae fontes ac leges examinatae. IV Voll.

4. *Parmae.* 1784-88.

[Vol. I apparatus crit. recenset; cf. op. 8.]

13. Scholia critica in V. Test. libros, seu supplementa ad Varr. sacri textus lectiones

4. *Parmae.* 1798.

14. Annales hebraeo-typographici sec. XV.; descripsit fusoque commentatorio illustravit etc.

4. *Parmae.* 1795.

15. Annales hebraeo-typographici ab A. 1501 ad 1540; digessit notisque crit. instruxit etc.

4. *Parmae.* 1799.

16. Bibliotheca Judaica antichristiana, qua editi et inediti Judaeorum adv. Christianam religionem libri recensentur

8. *Parmae.* 1800.

[Cf. *Jüd. Lit.* p. 407.]

17. Dizionario storico degli autori Ebrei e delle loro opere; 2 voll.

8. *Parmae.* 1802.

18. — (Historisches Wörterbuch der jüd. Schriftsteller u. ihrer Werke. Aus dem Italienischen übersetzt von Dr. C. H. Hamberger)

8. *Leipz.* 1839.

[Ed. II^a *Bautzen* Verlag von A. Reichel s. a., nonnisi frontisp. novum et dedic. ad Rothschild exhibet. Versio, seu retractatio, negligentia excellens, ut praefatio impertinentia; v. stricturas ap. *Gg. Ztschr.* IV, 419, ubi ad peccata cujusvis generis unum nuperrime addendum detexi articulum omnino novum v. sub Naftali Günzburg! Tamen op. Italicum passim tantum consulere potui (v. Introd.). Spectat huc Index per

ROSSO

- II. Jolowicz (q. v.) editus, quoad auctores omnino inanis, sequitur enim ordinem perversum ipsius libri.]
19. MSS. codices hebraici bibl. G. B. de R. ab eodem descripti et illustrati, cum appendice; 3 voll. 8. *Parmae*. 1803.
[Codd. hebr. 1377 sunt (postea acquisiti n. 1378-1430 brevissime absolvuntur p. 79-82 op. lib. stamp., op. 24), in quorum descriptione non pauca desiderari possunt, v. interim *Jüd. Lit.* p. 469, ubi fidem integerrimam putavi, sed v. supra p. 1296, 1304.]
20. Lexicon hebr. selectum, quo ex antiquo et inedito R. Parchonis lexico novas ac diversas variorum ac difficiliorum vocum significationes sistit 8. *Parmae*. 1805.
21. Scholia in selecta loca Psalmorum ex inedito Comm. Immanuel b. Salomo etc. q. v. (1806).
22. Dizionario storico degli autori Arabi più celebri, e delle principali loro opere 8. *Parmae*. 1807.
[Inter Arabes sunt Judaei nonnulli ut Isak Israeli, Moses Maimonides etc.]
23. Annali Ebreo-typografici di Cremona 8. *Parmae*. 1808.
24. Libri stampati di letteratura sacra Ebraica ed orientale della biblioteca del dott. G. B. d. R. divisi per classi e con note 8. *Parmae*. 1812.
[Opusculum per divisionem in LIX classes minime commodum.]
25. Introduzione allo studio della ling. Ebraica etc. 8. *Parmae*. 1815.
26. Introduzione alla sacra scrittura che comprende le prenozioni più importanti relative ai testi originali e alle loro versioni 8. *Parmae*. 1819.
27. Memorie storiche sugli studj e sulle produzioni del G. B. de R. da lui distese 8. *Parmae*. 1809.

ROSSO v. Salomo Rosso.

ROTHENBURG v. Eljakim Rothenburg
et Mardochai Rothenburg et Meir

Rothenburg et Moses Rothenburg.

- 6849 ROTHENHEIM (Wolf S.), Verweser des Rabbinate aus Wallerstein.
1. Was ist der Hauptberuf u. die Hauptbestimmung eines israel. Priesters u. Geistlichen jetziger Zeit? Predigt gehalten bei seiner Einweihung u. Vorstellung in der Synagoge zu Wallerstein am 14. Febr. 1841 8. *Nördlingen*. (1841).
- 6850 ROUSSEAU (J. B.).
Carmen hebr. versum (הידירות); p. 47 ap. S. Sal- kind: *Carm. Sal.* q. v. (1842).
- ROVIGO v. Abraham Rovigo.
- RUBEIS = Rossi q. v.
- 6851 RUBINSTEIN (Uri Zebi), Lembergensis.
שפתי ישנים *Labia dormientium* P. II et Add. ad P. I per Sabbatai Bass q. v. (1806).
[Operis vitia devolvit — *Fürst*, *Litbl.* XII, 692.]
- 6852 RUBO (Julius), *Dr. jur.*, Rechtsconsulent der Judengemeinde zu Berlin. [Natus Halberstadt 9. Junii 1794. Ejus sunt dissertt. „Ueber Correal-obligationen nach Preuss. Rechte“ in *Kamptz*, *Jahrbücher* etc. XX, 3 et „Ueber die Angabe an Zahlungsstatt“ *ib.* XXII, 3.]
1. Versuch einer Erklärung der Fragmente *lex* II, III, IV, LXXXV Dig. de verborum obligationibus. Ueber die Theilbarkeit u. Untheilbarkeit der Obligationen etc. 8. *Brl.* 1822.
2. Recension (des Werkes: das Staatsbürgerrecht der Juden etc. von Dr. A. Lips); p. 385 ap. L. Zunz: *Zeitschrift* q. v. [anon.] (1823).
3. Die Rechtsverhältnisse der jüd. Gemeinden in denjenigen Landestheilen des Preuss. Staates, in welchen das Edict vom 11. März 1842 zur Anwendung kommt 8. *Brl.* 1844.

RUNKEL v. Salomo Runkel.

SAADEL = Saadia q. v.

SAADIA (incert.) v. sub Saadia Gaon.

SAADIA b. Abraham v. Saadia Longo.

SAADIA Bechor Schor v. Saadia b. Josef.

6833 SAADIA Chlowna (חלונה?) b. Ahron ex Przemisl. [חלונה vel nomen loci vel feminae vid., cf. חלונות sub Meir Kadosch p.1702.]

משנת חסידים *Mischna piorum* Comm. in Jehuda Chasid. *L. Piorum* (impf.) q. v. (1639). [*W*¹1755: „*Amst.* 411C.1601,“ sed v. supra p.1322 op.4, ubi lege *W*¹p.937.]

6834 SAADIA Ibn Danan (דנאן) b. Maimon (Maimun) b. Moses b. Maimon b. (judicis) Moses b. Maimon, Granatensis. [Saec. XV.². *W*¹1756, ubi *Gagnier* opp. recenset in Cod. *Uri* 461 (non 491 ut *Carmoly* ad *Asulai* p.145), v. *Abraham Gavison* ap. *Dukes*, *Zur Kenntniss* p.158 et *Ghirondi* p.280. Recensionem *Gagnierii* et *Uri* partim emendabimus et supplebimus in Add. nostris, hic tantum notabimus, quae ipse refert, se mense Sivan A.1484 aegrotum carmen composuisse. Expos. Jes. LII,13 exstat quoque in Cod. MS. *Mich.* 412 (cf. quae scripsi sub Josef Caspi ap. *Ersch*, *Encykl.* S.II vol. LIII p.63 n.36h); Dissertatio de persecutione (90 Annos post persecutionem, ergo 1480-1) et compend. chronol. (הארץ, quod *Carmoly* in vita *Asulai* n.25 והכמין דור דור nuncupat, forte ex Cod. nostro descripsit) excusa sed nondum publicata sunt in lib. חסידה נגוה f.13 et 25; postremum pauca profert antea ignota, quae cautissime accipienda sunt (cf. sub Josef Ibn Megas, Moses Maimonides, Nissim b. Jakob). *Lexicon* hebræo-Arab. cum *Introduct.* Arab. ejusque Vers. hebr. (cujus pars est בשר פק Cod. *Paris.* 482, *Litbl.* IX,

228, cf. *Carmoly*, *Itiner.* p.330), adjecta A.1784 contr. (=1473), nuper acquisivit *Bibl. Bodl.* (v. *Dukes*, נחל קדושים p.1, unde partim corr. *Litbl.* IX,301,304). De dubio דרוש, qui tribuitur S. Gaon v. *Dks.*, *Litbl.* X,237; de Hymnis forte Nostri v. *Litbl.* V,373, forte ipse Noster est מרוק *Mar-suk* (*Jüd. Lit.* p.430) Arab. idem ac hebr. סעקיה? Noster collexit Hymnos poenitenciales in Cod. *Bodl.* 613 et initio carmen fecit. Nomen Danon pronunciat *Carmoly* (*Itiner.* l. c. et p.346 n.41), sed Noster דנאן scribit, non דאנאן ut recentiores, v. *Introduct.* nostram de nominibus.]

1] Dissertatt. et Responsa; §225-9. ad c. Moses Maimonides: *Gloria aetatis* q. v. op.122 (1765). [§225 de regibus Israelit. datur Granatae tempore pestilentiae fer. III.12. Tammus 1485; Carmina post §227 (f.50b) non omnia Nostri vid.]

2] סורה הנביאים *Kassida* in laudem lib. מורה הנבוכים *Maimonidis*; p.81. lib. דברי הכמים N.3441 (1849). [In inscript. Arab. leg. כנת אנשרה (cecini), et in fine -רנשו.]

6835 SAADIA (Saadja) Gaon (i. e. *Rector Academiae Sorae*) b. Josef ha-pithomi (הפיתומי) ha-Mizri (*Aegypt.*), Arabice *Said Ibn Jaakub al-Fajjumi* (Fajjumensis, in Aegypto). [Mrt. A.942 [seu 941], et quidem ca. 50 A. natus sec. *Abr. b. David* (v. infra). Auctorum inter Haebraeos „princeps ubique“ ראש המדברים בכל מקום), *Abr. Ibn Esra* ap. *Dks.* p.10).

1) Auctores: vitam narrant *Natan b. Isak Kohen* (A.950-60) ap. *Abr. Sacut* f.121; *Schevira* (ap. eundem f.119) *Abraham b. David* (f.40 ed. *Amst.*); cf. *Menach. Meiri*, praef. f.16b ed. *Wien* [ubi לארץ ספרד ex ed. I f.32 ap. *Dks.*, נחל p.25], *Isak Israeli* (ap. *Sacut* f.161), *Mos. Rieti*, סקדש מעט f.95a; cf. *Gedalia* f.28b ed. *Amst.*, *D. Gans* ad A.687, *Conforte* f.4a (cf. f.17b), *Jech. Heilprin*, *Asulai* I f.75 (adde II

SAADIA GAON

s.v. אגרון, דרכי החלמוד, *In. Aboab*, Nomenclologia p.269; *W*1753 (et inter anon. passim locis citandis); *Rof.* ad Cod.83 p.42 et 44, Diz. stor. degli Autori Arab. p.159 et degli aut. Ebr. II,207 (ap. Hamberger p.97), cf. Bibl. antichr. p.98. Ex auctoribus Arabicis *Makrizi*, *Abulfar. Muh. b. Ishak Ibn Nedim* et *Makrizi* nonnulla collegit *S. de Sacy*, Chrestomathie Arabe (ed. II) I,350, ubi jam p.357 (II,494-5 ed. I) opera ex lib. *Fibrist Ibn Nedim* Bagdadensis (987-8), quae rursus exhibet *Flügel* in Jahresbericht der deutsch-morgenländischen Gesellschaft 1845-6 p.65. Critice de vita et operibus disserunt *Rapoport* in Biogr. speciali IX,20 Collect. בכורי העדוים N.3429 (A.1828), adde Biogr. Natan b. Jechiel n.31 et Add. p.83-4 (cf. *Gg. Ztschr.* I,187, II,369); specimen cum notis ap. *Zedner*, Auswahl p.260, Gallice cum Add. nonnullis ap. *Carmoly*, Revue orient. II,33-46, — qui (p.46) in Catalogo MSS. Arabicorum se offendisse praetendit Nostri Biographiam per *Ismail b. Hibet-Allah Ibn G'emi*! (cf. *Gg. Ztschr.* V,464) — et ap. *Cahen*, Archives Israelites 1843 [Germanice inter scripta relicta *D. Caro*, v. Litbl. II,573 n.2, prout retractionem Germ. ad instar Introd. in op. I A.1840 inceptit auctor hujus Catalogi]. De opp. potissimum correctiora et nova exhibuit *S. Munk*, Notice sur R. Saadia Gaon etc. (Extrait du tome IX de la Bible, N.995) Par. 1838 (cf. *Jost*, Isr. Annal. 1839 p.22,30; *Gg.*, Ztschr. IV, 382 et *Zz. ib.* p.387, *Lebrecht* in Berliner Jahrb. 1840 mense April.), quibus nonnulla addidit in Appd. ad Tanchum Hieros. (ex iisdem Bibliis scorsim edit. A.1843), cf. quoque ejusdem Not. sur Aboulw. p.4 [*Jewish Lit.* §16 n.49] 40,42, et eundem ap. *B. Beer*, Philosophie etc. p.16. Auctoris et operum gēnium et indolem critice devolvit *Geiger*, Ztschr. V,261 (adde Mos. b. Maimon p.38 et v. infra sub *B* ad Jobum). De operibus potissimum ad Exegesis spectantibus bibliographice et critice materiam omnino retractat *Dukes* in P. II libri una cum *Ewald* editi (1844): „Beiträge“ etc. (v. p.11, cf. *Kirchheim*, Litbl. V,659, 678), ubi p.17 specialem sperari jubet dissertationem de Nostri philosophia, nondum editam; nonnulla minus apte disposita, nec ubique nova et correcta nec locupletissima de poetici imprimis Nostri opp. nuper collegit in נחל קדושים p.1 et varia p.23, ubi neglexit quae de novis suis detectionibus inter Codd. Bodl. retulit *M. Steinschneider* I. citando sub *C.* (cf. quoque eundem

in Sabbathl. 1846 n.16 p.61 et *Jüd. Lit.* passim, cf. Indicem auctorum in ed. Anglica jam proelomissum). Inter auctores de rebus singulis citandos hic specialim quoad opp. linguistica laudandus *Luzz.*, Biblioth. p.13,18,64, quem more suo insertis nonnullis aliunde petitis (v. sub *B*) reprodicit *Fürst*, Litbl. X,516, sed in fine p.863 confidenter asserit de omnibus his nihil in dispersis notitiis („gelegentlich zerstreuten Notizen“) ap. *Luzz.* exstare!

II) Quoad nomen, gentem, vitam etc. nonnulla breviter absolvemus. — ¹Ad Nostrum ubique fere (sed v. sub *B* et auctorem sequ.) spectat nomen Saadia (seu סעדאל? v. sub III b²) et „Gaon“ (הגאון) sine nomine (cf. *Asular*). Patris nomen *Josef*, jam satis constans ex consentientibus auctoribus hebr. et MSS. (*Mk.* p.5), exhibet quoque acrost. in אורורה (v. sub *C*), „Ibn Jakub“ ap. *Masudi* ex Abu Jaakub Josef explicat *Fürst*, Litbl. VI,140 (cf. *Steinschn.*, Fremdspr. Elem. p.13, *Frankel*, Ztschr. II,118). De ancestoribus cf. *Zz.* ad Benjam. p.11,8, de nomine פיהום (etiam ap. Abu Sahal b. Tamim v. ad op.36) pro *Fajjum* v. *Herbelot*, Fium (II,415 ed. Germ. 1787), *Asher* ad Benjamin Tudel. II,196 (cf. *Fürst*, l. c. p.142 et XI,448 et IX,448 ex *Dks.* p.9. אבן דבנר ap. *Dks.* p.16, cf. supra sub Mos. Maimonides p.1863).

²A. fatalis 942 aut 941 (scil. 1253 Contr., ut pro 1213 excuso ap. *Scherira* emendant *Rof.* ad Cod. 83 p.44 ex Cod. suo 117 [ut in ed. Goldberg p.42 ubi etiam י"ד ... כלל שני] et *Rpp.* n.1 et כ"ח VI,149, sed 941 sec. chronolog. variantem, v. *Rpp.* ערך מלך p.74) confirmatur quoque per A.330 H. ap. *Masudi* (*De Sacy* p.350 monente *Zd.* p.262). — Mense Ijjar 928 Noster ex Aegypto ad munus vocatus, sed elapso biennio lite cum Exilarcho *David b. Sakkai* aufugere coactus, per septem Annos (931-7) delituens omnia opera sua composuisse fertur (ap. Abr. b. David), quod ad „plurima“ restringere vult *Rpp.* n.5 (et sic *Mk.* p.6, qui claudicat in Add. p.105), quamquam in fine notae I recte observat, plurima opp. jam citari in op. I (q. v.) A.933 composito. Jam nunc fere constat, plurima vel potiora jam in Aegypto composita vel saltem incepta fuisse, ut infra videbimus (de Landaueri (?) contradictionibus v. ad op.36). Locum *Baylud* (quem rursus conjicit *Fürst*, Litbl. XII,688) in locis astron. (v. infra III) satis explicat *Rpp.* n.23. — De sepulchro v. Benjamin Tudel. II,148 n.280 ap. *Asher*. De fabula v. sub

SAADIA GAON

D. — De adversario Ahron (Zz. ap. *Gg. Ztschr.* IV, 389, ex quo plagiarus *Fürst*, Litbl. X, 265) v. quae ex Jos. Ibn Balam retuli in החלוק II, 61 adde Ibn Esra, Comm. brev. in Exod. XXXVI, 7 p. 113: Ahron „Gaon“, et in Levit. XVIII, 6.

III) Operum hucusque notorum plurima inedita sunt, vel tantum ex citatis nota, quae tamen minutae et criticae subjiciendae sunt inquisitioni; jam enim inde a Saec. XI. ineunte Nostri nomine nonnulla circumferebantur ab aliis negata, ut a *Scherira* (ap. *Rpp.* n. 10), *Hai* (in Resp. allato sub Nissim b. Jakob p. 2068, ubi se nomine Nostri audiisse contendit contrarium allato ab interrogantibus), aliisque, unde ad differentiam relatum inter Nostrum et Hui ex *Jeh. Ibn Balam* in lib. הננים s. v. סריא [hebr. locus non integer in Litbl. VII, 660 et ex Esthori Parchi (f. 124 ed. Brl. cf. f. 12b, ubi male *Dks.* Beitr. p. 187, cf. p. 196 et *Ewald* p. 114, Litbl. VII, 470, Elia Beschitzi de mact. cap. 7 f. 63d] ap. auctorem regul. mact. (Cod. *Uri* 294 f. 18b, cf. *Ztschr.* d. deutsch morg. Gesellschaft VI, 415): וקר יעסר עלינא אלהרניה בניהמא ואנא אמהלל פי הר'א בפצל קאלה בן מאסויה פי כחאב אלפצול קאל אר'א אחפך ארסטאטאליס ונאלניוס פד'אך ואן אכחלפא

עסר עלי אלעקול פכה הר'א הו נך ר' יהודה בן ענהמא ולקר נחאשי אדונינו רבי' האיי גאון מן מהל הר'א אלקול ונקטע יקנא. באנה מנסוב אליה מן גיר אן יקולה ולקר ראיח מן עלמא מן נסכ אליה קולא פי אלפיצי' וד'לך אלקול למי נטרונאי וגסכ לרבי' האיי ען גיר וכד'לך אקול ההנא אן אלד'י הקול ענה למ יקאלה פאן צה' אנה ולס יכן כד מן נסכה אליה וט'הר כלפה פיה מע רבי' סעריה כמא ועם אלואעם פלא מילא לנא פי מא נוהנא ענה וכדנאנא סנה וחנינד' נקול אמא בער פנהן קד כשף אללה לנא מן חיה וקע אצל כלפהמא ובינא מע טן אלחך פיהמא ואלי וקחנא הר'א למ:

נקח נחן עלי כללף הר'ין אלסידין פי מא ד'כר ענהמא ולקר נחאשי אדונינו רבי' האיי גאון מן מהל הר'א אלקול ונקטע יקנא. באנה מנסוב אליה מן גיר אן יקולה ולקר ראיח מן עלמא מן נסכ אליה קולא פי אלפיצי' וד'לך אלקול למי נטרונאי וגסכ לרבי' האיי ען גיר וכד'לך אקול ההנא אן אלד'י הקול ענה

לם יקאלה פאן צה' אנה ולס יכן כד מן נסכה אליה וט'הר כלפה פיה מע רבי' סעריה כמא ועם אלואעם פלא מילא לנא פי מא נוהנא ענה וכדנאנא סנה וחנינד' נקול אמא בער פנהן קד כשף אללה לנא מן חיה וקע אצל כלפהמא ובינא מע טן אלחך פיהמא ואלי וקחנא הר'א למ:

וליס הכירנא למד'הב אלפיזי' רח' אללה ען מדיה סידנא האיי בעיב עליה לאנה סראננא אלד'י בה אסחפ'נא ואסחאדנא אלד'י ענה רוינא

אלכציר ונחן נמהלל כמא קאל אלפילטוף אריסטו פי כחאב אלחפאחה [v. p. 675] לא כמע אר'א עלם אלמחעלם אלא מן קבל אלפלאספה ולא כער נאשר אלא מן קבל אלמטבאח וק' ולא הקבל אלנפם אלפלאספה אלא כצהה מן טביעההא ולא ינפר כער אלכציר אלא כצ' אלמטבאח פאר'א אנהמע ד'לך נפר; atque praeter libros omnino suppositos seu spurios (v. sub *D*) plura proferuntur ab auctoribus veterioribus insuspectis, quae tamen non congruunt cum fontibus generatim non magis suspectis sed forte locis singulis per alios mutatis (v. speciatim sub *B*, imprimis ad op. 18). Denique non pauca sunt ex auctore celeberrimo citata non satis definita, ita ut opus, cui pertineant, vel dubium (imprimis sub *B*) vel omnino non definiendum est. — Accipe nunc catalogum brevissimum operum ineditorum, quoad titulos vel nuncupationes hebraicas occurrentes, quamquam plurima ad minimum Arabice scripsit, et forte plures libri junctim unum constituerint opus majus (cf. sub *B*).

a) Halachica (de quibus parum eruditionis ostendit *Brück*, Pharis. Volkssit. p. 18. In Jehudae Almodari Comm. in Pesachim etc. Noster ejusque filius Dosa et Gaonim tantum laudantur sec. *Asulai*, ap. *Fürst*, Litbl. XI, 448. In Comm. in Synhedrin in Cod. *Uri* 189, de quo supra p. 1908, ante Annos raptim perlustrato nihil de Nostro excerpti, sed laudatur Raschi).

¹ *Expositiones Talmud.* (Rp. n. 17, cf. Natan, n. 5 p. 22; cf. פרוש טששה סדרים ap. *Petachja*, ap. *Rof.* et *Dks.* p. 69, שטח רבוה כנסת ap. *Gedalia*), forte nonnisi opp. systematicis ut infra (cf. *Men. Meiri*, Praef. f. 17).

² *Responsa* (פסקי דינים) ap. *Asul.*) polissimum juridica partim excusa (v. *Rpp.*, Natan n. 31, ex lib. N. 4076 v. שערין זק. Carmoly p. 42, locupletiore ap. *Fürst*, Litbl. X, 188; de confusa particula החשובה [v. vide op. 5]). — Addemus hic *Epistolas* scientificas generatim, jam in Aegypto cum *Isak b. Salomo* [Israeli?] mutuatas (v. sub op. 38). Ad alterutrum spectare vid. *Libellus* (גליון) ad synagogas Hispan. (Abr. b. David f. 44b ap. *W³* p. 861; *Rpp.*, Natan n. 31).

³ כחאב אלמזאריה i. e. *Liber de hereditatibus*; tit. tantum ex Catal. MS. Angl. n. 5980 (i. e. Hunt. 234) affert *W¹* p. 936 mire omnino neglectus ab omnibus de Nostro auctoribus; Cod. ipsum vetustissimum jam evanescentem detexi inter fragmenta collecta in Cod. Bodl. 512 (v. *Serap.* l. 1.), atque

SAADIA GAON

partim restitulus sub *Hunt.* 630 depositus est; opusculi systematice dispositi specimen dabo in Catal. Codd. MS.

⁴ ליקוטי ועיר *L. de Donis (Asulai ex ap. Benjakob II p.88 [ubi מנהגה auctore Samuel b. Chofni]; hinc communicatio ap. Rpp. Add. p.83).*

⁵ ס' הפקדון *L. de Pignore (Menachem Meiri, praef. f.17, cf. Carmoly p.34,42; rursus Dks., נחל p.25).*

⁶ *Lib. Contractuum (Rpp. Add. p.83 et cf. Jehuda b. Barsillai in Cod. MS. Mich. 204: ומצאנו בחבור ר' סעדיה נאון וזל: (שהוכיר... ומנאן מ' שמונה חוק מיד... קטנות).* *Institutio* hebr. rhythmica bipertita, scil. I *Portae rerum pecuniarium*, II *Portae juramentorum* in Cod. *Rof.* 563.² [cf. Diz.]; ex ejus apogr. per S. G. Stern stichium dedit *Dks.*, Litbl. XII,386 (quod auctore „Anonymo“ citat *Zz. Syn. Poes. p.485*), opusque inter genuina refert in lib. נחל p.21 Noster quidem de juramentis forte specialim scripserit (Isak b. Reuben, cap.3 in fine: סעדיה והוכיר ר' סעדיה, דמות שבועה היסה שיטול... דני שבועה ap. *Rpp.* n.20 (sic) quod *Dks.*, Beitr. p.12 ad libellum laudatum referre vult, lib. Arab. de juram. auctore *David b. Saadia* non habet sed 'ששפני, neque auctor Nostri filius, ut *Dks.* l. c., v. *Rpp.* n.13 et Natan n.31); sed versus illi, si forte secundum Nostri librum aliquem constituti fuerint, certe poetam (sit venia verbo) produnt recentiorem; miror enim *Dks.* non animadvertisse metrum *~~~~~* (unde stichium illud emendandum) frequentissimum in versibus didacticis, ut Josef Ibn Chisdai, Samuel Napid (*Zz. Synag. Poesie p.216*, cf. *Jewish Lit.* § 424 n.40), Abraham Bedarschi: Petitio Lamed, Prophiat Duran, חקור ודרוש בסוד cap.23 חשב דאפוד, עבוד ספרים, חקור ודרוש בשרשי f.89 ed. II: (הראיות), praecipue in versibus librorum introductorii et finalibus, ut Abraham Ibn Esra in fine lib. *Zachot*: קחה כלים, Jakob b. Reuben (A.1170) initio יחיד et in fine (*Uri* 356 etc.): שנה אחי בוסר קנה, Jonae: החקל כפי נכלל (נבדל) וקל (A.1171) initio Gramm. Jonae: בינה ולמדה ap. auctores Saec. XIII. ut Abr. Ibn Chisdai initio lib. *Element.*: קחו ספר (v. Cod. *Warner* 13), ut Salomo Ibn Ajub (1261) initio versionis *رجوزة* (Cod. *Vind.*), et prior in fine

lib. *Elem.* (Cod. *Mich.* 72): ראו ספר, ut initio ap. Isak Lathif (*W³p.586*), cf. Isak b. Abraham b. Josef (supra p.1884), denique Moses de Leon (supra p.1640): פהח ספר, cf. quoque carmen aenigmat. Abraham Abulafia: קרא חידה (ex metro emendandum) ap. *Jellinek*, Phil. p.47, ejusque carmen initiale (A.1280) in Comm. Moreh: זרוע שכלך (ap. *Delitzsch*, Catal. p.301, ubi etiam ברה אורי scribae Adonia Kalomiti Thessal. A.1329 (?) sec. Del. et hinc *Jellinek*, Bet ha-midrash III p.XLIII, sed lib. Farabii de intellectu in eodem Cod. A.1314 a Kalonymo versus est, ut constat ex Cod. *Opp.* 1172Q., atque familia Kalomiti Saec. XV. medio occurrit). Nostrum vero metrum non exhibuisse constat ex citatis ap. *Dks.* נחל p.2, 6,53. Idem tamen metrum produnt quoque versus duo, quos a Dunasch citatos (?) ap. *Luzz.*, Biblioth. f.11a, Nostro quoque haud dubitans tribuit *Dks.*, p.4 (ut nunc animadverto, cum proelo missa recognoscere, ita ut ipsum Luz. interrogare nequeam; forte versus ipsi pertinent Dunasch? vel interpolatori, v. infra sub op.30). Rectius ad eundem libellum referre vid. *Dks.* p.12 versiculum in Quaes. 76 (ed. min.) Meir Rothenburg, quem *Rpp.* n.43 ad *Asharot* retulit (cf. *Fürst*, Litbl. IX,171 sui ipsius socors XII,386!), ejus auctorem vero *Zz. Z. G.* 71 cum auctore Comm. in Daniel (v. op.26) combinauerit, vel cum Saadia hahech, החרוים) chronologice enumerantes pios et impios citentur in Cod. MS. *Mich.* 59 s. v. חדקא, prout a *Michael* accepit cl. *Zz.* [cf. *Z. G.* 163] A.1832 (hincque corr. כ"ח V,244). Sed hic procul dubio est ipse Noster, neque de impiis in versibus suis sermo est, ut videbis ex verbis ipsissimis: 'במדרש שיר השירים קורא לר' חידקא הינדקא וכן עשה רב סעדיה החכם ול"ע בחשובות חרזיו לרשעים כשהוכיר החכמים לשבח הוכיר ר' חידקא כך שם חכם קרופאי והנדקי ברחש לבי לחוקקי וכו' ושמעתי מרבנא שמואל דוד אמי חידקא „et sic fecit R. Saadia sapiens b. m. in *Responsionibus versuum suorum ad impios* commemorans sapientes cum laude“ etc.; ergo de Versibus Nostri contra impios (ut vid. Karacoe, v. sub b) sermo est, ubi sapientes Rabbino laudavit. — Ex libello nostro vero forte effectum שיר Hai Gaon (supra p.1028, unde rursus perperam *Landshuth* p.62 MS. ap. Reifmann sistit!).

⁸ *L. de Impuritate et puritate*, specialim הלכות נדה *de menstruatione (Rpp.*

SAADIA GAON

porta XI [omissa, ut in lib. [אבן בחן] de Evangelio, ut constat ex Codd. *Mich.* 460,461 et *Uri* 356) et *Opp.* 1068Q., quem hinc *W* tribus sub auctoribus recensuisse monuimus supra sub Mos. Narboni p.1969! Polemicae sunt quoque *Objectiones* contra Ben Ascher (v. infra sub *B*). — Contra Karaeos opus memoratur quoad lumen die Sabbato accendendum ab Ibn Esra ad Exod. XXXV,3 (*Rpp.* n.30, cf. Elia Beschizi אלהי אברה, de Sabbato cap.18,19). Cui pertineant operi *Versus* laudati supra sub *a*² p.2162, non constat, forte op.⁷ laudando? — Tituli vero operum specialium videntur:

¹ כהאב אלהימין *L. Disquisitionis* praecipue de calendario (Jefet ap. Munk, ap. Jost, *Israel. Annal.* III,77 et Add. p.105, et hinc Jakob b. Reuben ib. et Cod. *Warner.* 8 f.55b, cf. quoque *Dks.* p.32 et ad Cod. *Warner.* 41), hebr. הכהן apud interpretem lib. מוסר ערוה הבושם Mos. Ibn Esra (v. supra p.1811 et infra sub ⁴), seu ההכרה ap. Abr. b. Chijja (העבור p.96 ed. Lond. ut ap. *Luz.* Litbl. XII,134, cf. infra ad ⁴ et sub c; male ההכרה in excerpto in lib. דברי חכמים p.35), ubi A. contract. 1238, creat. 686 (926, vel 927, v. *Rpp.* n.31 et ערך סלין p.91; cf. *Jüd. Lit.* p.436 n.16; *Asaria de Rossi*, ספר לכתב II,13 ed. Lond. 1854 p.84). Forte contra hunc lib. speciatim scripsit Salmon b. Jerucham. De eadem materia Nostrum refutat *Jeschua b. Jehuda*, בראשית רבא Cod. *Warner.* 41 f.88a,90a,92b et cf. *Jeh. Hedessi* Alphab. 224, *Elia Beschizi*, de novil. cap.9.

² כהאב אלקימא עלי אלשראע אלהמיה *Liber sustentaculi legum (praeceptorum) acroaticarum*; sub hoc tit. extitit olim in Cod. *Poc.* 256 (*Uri* 370), brevius salutarum אלשראע auctores, quibus nullum ex libro ipso citatum innotuit. *Alk.* p.15 librum non Karaeos oppugnantem putat sed generaliter de Ceremoniis seu *legibus positivis* (cf. *Jüd. Lit.* § 12 n.1; definitionem vocum עקליה et סמיעה accipe ex *Intrad. Comm. in Proverb.*, Nostro vindicandi, f.2b Cod. MS.: וכד'ך יסבל [אלטבע] ען אלענאיה באלאמור אלהימיה אחי בערפה אלפראיץ אלעקליה ואלסמיעה אעני באלעקליה אלאמר כנסיע מא הו ענד אלעקל מסהחסן באלצדק ואלעדל ואלאנצאף ואלאהסאן וסא אשבה ד'לך ואלנהי ען נסיע מא הו ענד אלעקל כהתקבת כאלתרב [כד'ב] ואלסרק ואלפסק וסא שאכל ד'לך, ואעני באלסמיעה אלשראע

אלחי נא כהא זכר אלרסול עליה אלסלאם מן טהארה „negligit etiam natura curam rerum judicialium [ad prudentiam pertinentium] seu cognitionis *debitorum rationalium* et *positivorum*, intelligo sub „*rationalia*“ praeceptum omnium a ratione probatorum, ut sinceritatis, justitiae, aequitatis, probitatis (beneficentiae) et similibus, et interdictum omnium a ratione improbatorum ut mendacii, furti, improbitatis et similibus [est ergo idem ac משפחות ap. Philosophos]; intelligo sub „*positiva*“ leges proficiscentes a notione legati [i. e. Mosis, v. ad Mos. Maim. lib. de unitate p.25] super quem sit pax, ut de puritate, sacrificio, Sabbato, festo et similibus;“ cf. citata ap. *Gg.* p.293). Imo *Dks.* p.12 op. hoc cum methodologica (supra ¹⁰) conjicere vult; ut taceam de hypothesis ap. *Fürst* (Litbl. VI,140), qui Munkii opinionem temere pervertit, argumenta vero sibi petit, atque librum de rationibus legum (טעמים) post librum אמונה scriptum effingit, vel *Wunderbar* (Litbl. VIII,487), qui librum cum אזהרות (infra sub *C*) conjicit (cf. IX,181 n.9, quod non ante oculos habeo). Apologeticum seu polemicum habuit librum *Lebrecht* in dissertatione ex *Magazin f. d. Lit. des Auslands* non exacte (v. supra p.1802) recusa, Litbl. I,131; sed male קיאת „Untersuchung“ vertit et cum טבחן (op.¹) combinat. Idque mihi confirmari vid. citatione hucusque ignota in Poetica MS. *Mosis Ibn Esra* (f.27), qui fata linguae hebr. ex fato populi devolvens nomen הכור (1 Reg. XVII,6 etc.) per ואדי והן בשהור הנאך הר'א explicans addit: כלה ען ר' סעדיה פי כהאב וחזיל אלשראיע לה אלסמיעה לה idque omne vulgatum est a Saadia in libro *Manifestatio legum positivarum*. Adde locum alium (f.108), ubi idem de linguae et poesiæ hebr. canonibus secundum canones Arabicos tractans etiam de analogia (קאם) et consensu (נבאעה) loquens observat, etiam *Anan* et sectam suam ex analogia exposuisse praecepta legis (שראיע אלהוראה), imo praetendisse, ipsum textum (אלנץ) ea usum fuisse. Eos vero refutasse Saadia in Cod. *Poc.* 280B. describendo] in pluribus operibus suis et negasse analogiam in derivanda lege (יקר רר עליהם רבי) סעדאל פי כהיר מן חואליפה ואבטל סקאיסחה שריעה הכאניה אר' חל לך מנהא אלהנה אלבנטקיה

SAADIA GAON

פקט לאנהא מן בעץ' מא נחן פיה מן קיאסה אלכלאם קאל פי שרח פרשה קרושים אן אל פראיין אלסמיעיה פי הר'א אלכאב סהל אלפראיין אלעקליה ואלנבריה פי אלסנטק אלתי לא יקאם בעצהה עלי בעץ' פאן אלנאסאן אר'א צח ענדה מן נדה אלעקל אנה ר'י נטק מיה ונב אן יכון כל אנאסאן כדילך אר' לם נקץ' הר'ה אלקצ'יה לשצץ בעינה ולם ינב אר'א צח באלכבר ענדהם אן אנאסאן כאחב חאסב אן יכון כל אנאסאן כאחבא חאסבא אר' חדה אלקצ'יה קצ'יה לאנאסאן בעינה (לא יקאם עלי גירה ergo in Comm. ad pericop. contra Karæos disputans praecepta positiva comparavit cum rationalibus et algebraicis. Karæi enim analogiam et consensum a Muhammedanis petiverunt (v. *Jüd. Lit.* §14 n.9), Noster vero duplicem tantum admittit fontem, rationem et legem seu traditionem (cf. *Gg.* p.292, praecipue p.293 not., adde Ibn Esra ad Exod. XXI,24 et Ibn Balam ad Deut. XXIV,16 f.68a Cod. *Hunt.* 496: Nostrum recte monuisse, praeceptum hoc rationale diserte a lege commemoratum esse, quia Arabes ante Islamum (פי גהליהרא) contra id judicant etc., et v. p.2163), postremam ergo historice devolutam in opere קיאם seu החזיל suspicari.

³ *L. Refutationis oppugnatoris vehementis(?)*, hebr. ה' החשובה על, hebr. ה'טוען, citatur a Nissim b. Jakob (v. *Gg.*, Beitr. p.45), atque fragmentum de שיעור קומה ex fine sectionis cujusdam (סוף השער) exhibet *Jehuda b. Barsillai* (ap. Luzz. ap. G. Polak, Oostersche Wandel. p.69). Oppugnatorem recte *Salmon b. Jerucham* putat *Gg.* (l. c., cf. ad Cod. *Warner.* 41,¹⁹) opusque idem suspicatur ac sequi. Liber hic ad Nostri postremos pertinet, si citatio libri sui היחוד (ut suspicatur *Luz.* p.70 lin. 3) ad tract. II lib. אמונות spectat [cf. VIII in fine. Lib. יחוד Gaoni cujusdem ante אמונות vituperat *Ibn Esra* מורא cap.1 (quod male *Reifmann* Litbl. IV,607 ad Cham-mai (q. v.) referre vult, cf. ad Cod. *Warner.* 24,¹⁸ et v. supra p.881), idemque יסוד מורא procul dubio in Cod. MS. *Uff.* 65 IV, p.94 ap. *Mainum*, qui auctorem Gazzali (cf. p.1969) suspicatur! De recentiore dissertaluncula המאמר בייחוד (ex op. majore?) in Cod. *Opp.* 1288Q, et omissu ap. *Uri* ad Cod. 78 v. *Dks.*, Litbl. XI,263. Qui vero sit lib. היחוד citatus ab *Ahron b. Elia* p.32 non dixerim; nec formula שעיינתי nec consensus auctorem ipsum A. b. E. prodit, ut *Delitzsch*, Litbl. I,489 et in *Onomast.* p.314; forte citatio est generalis

ut sec. notam meam p.377, cf. בארתי בשער in lib. אמונות II Introduct., f.14c ed. Amst. et וזה נבאר ביטולו בשער הייחוד יען' בראייה... ap. Jos. b. Abraham, נעימות Cod. *Warner.* 41 f.17b; cf. Litbl. VI,181; VIII,160 et p.2173.]

⁴ כחאב אלרד עלי כן סאקיה *L. Refutationis ben Sakweih (Sakuje)*, quoad calendarium citatur a Jefet (*Mk.* ap. Jost, *Isr. Annal.* III,77, Add. p.106,111) et quoad Haggadim a Mos. Ibn Esra (ap. *Zz.*, *Gg.* Ztschr. IV,387 et *Dks.*, Mos. b. Esra p.5 המבחן בחשובותיו עלי כן סאקיה והאפיקורם בס' המבחן בחשובותיו ועל זולתו... sed ובהשובותיו emendat *Mk.*, ap. Jost p.77 et in ציון II,137 v. ad ⁵). *Lebrecht* (l. c. Litbl. I,131, ubi cum op.² conjicitur) כן (וכא') *ben Sakkai* (David) forte eundem ac (David) ben Sakkai suspicatur [terminatio ויה est diminutiva persica, cf. nomina collecta a *Hammer*, in *Wiener Jahrbücher* vol. CI, cf. *Gesenium* ap. *Pott*, *Die Personennamen* etc. 1853 p.117 et *Astrologum Judaeum* بن سيمويه ap. *Casirium* I,416, secundum locum ca. A.1037?]; *Gg.* vero nomen Arab. suspicatur laudali *Salmon b. Jerucham* opusque idem ac ³. *Mk.* (Add. p.113 et hinc *Dks.* p.33) huc refert citatum ap. Abr. b. Chijja (העבור III,5) ex op. polemico re vera contra „Haereticos“ בספר אשר חבר על [המינים אמר כך] אחד מן... legitur in ed. Lond. p.94; verba uncis inclusa desiderantur quoque ap. *Luzz.*, Litbl. XII,133), unde forte ex op.¹ petilum est.

⁵ כחאב אלרד עלי ענן *L. Refutationis Anan*, citatus a Jefet (ap. *Mk.* II. cc. p.77 et 106), quem forte aetatis A.23 (ergo ca. A.915, si 892 natus est) compositum suspicatur *Gg.*, IX,64 (ubi carminis metrum est idem de quo supra p.2161). De argumento nihil tradit *Mk.*, sed in אמונות VI,1 ex libro Anani de anima in sanguine sermo est (cf. *Maimonid.*, tract. de resurr. in fine introduct.), hinc forte de regulis mactationis etc. disputavit (Ibn Esra ad Levit. XVII,14 admodum brevis est, cf. libellum *Menachem b. Michael b. Josef* [sic corr. ap. *Gg.* p.268], cf. Litbl. VIII,345, *Delitzsch*, *Onomasticon* ad Ez Chajjim p.321, et v. ad Cod. *Warner.* 41,⁶). Forte huc spectat quoque disputatio de pinguedine, partim contra *Mesue* [i. e. מסימיה = Mose, cf. *Pott*, l. c.] *al-Okbari* (v. Tobia, אופר Cod. MS. *Opp.* 255F., ubi Nostrum probbris et maledictis increpatur f.87a, e. g. f.90a: טקפה הפש f.91: הפש הפיתומי האילי זה הדרך במקומות הרבה מן דע אחי כי זה הפיתומי, et f.101b: ספרי כחבי

SAADIA GAON

הלץ וכר דברי מישוי אלעכברי ואמר הלכו
אחריו בהתרה חלכי חלים וכר טענותיהם וחזק
דבריהם ולא ביאר מן קלות ראשו וסיעוט דעתו
דבריהם, hinc Jeh. Hedessi, alphab. 231, 233,
Ahron b. Elia in lib. praecept., sect. de maclat.
V, 5, v. Litbl. I, 467, hincque Elia Beschizi, de
macl. cap. 18 opin. 2, f. 67c ed. II; Mesue idem ergo
videtur ac Neophyta *Baal-beki*, cf. Zz. G. V. p. 396,
Delitzsch, Litbl. I, 740, 804 sub 15d [sed v. *Jost*
ap. Busch, Jahrb. V, 148]; Onomast. ad Ez. Chaj-
jim p. 316 nota et p. 322; *Dks.*, Beitr. p. 31 [qui
haud cunctanter pro משיח ap. Ibn Esra, Introd.
in Pentat., משיח emendat, sed potius משיח
legendum, i. e. הדרהו auctor libri חסאן; nota
addita de nomine Arabico Ali nullum habet fun-
damentum, forte primitus ad p. 33 סאקיה
spectabat, prout in ציון II, 137 errorem corrigit
Gg., Beitr. p. 47]; cf. quoque *Jüd. Lit.* p. 406, et
corrigere sublecla et recocta ap. *Fürst*, Litbl. VIII,
524, 532; ad rem cf. Ibn Esra ad Levit. III, 9,
VII, 18).

⁶ *Disputatio* mutua cum *Ben Sita* (*Suta*?) v.
Ibn Esra in Exod. XXI, 24, 35 (utr.); cf. XX, 23;
XXII, 28 (*Rpp.* n. 30, ex quo omnia in articulo „Ben
Suta und Chavi (*sic*) al-Kelbi“ ap. *Fürst* in Allg.
Zeit. des Judenth. 1837 p. 324; cf. *Gg.* p. 274-6).

⁷ *Refutationes* (השבוה) *Chivi ha[al]-Balkhi*
(הכלבי חיוי legitur in Vers. hebr. op. p. 71 et ap.
Saadia Ibn Danan sec. excerptum *Carmoly* ad
Asulai ed. F. a. M. p. 145, sed הכלבי in lib. חדרה
ad Asulai f. 16a, אבאל כלבי ap. Abr. b. David ed.
Amst., הכלבי in lib. אבנאות I, 1 et ap. Ibn Esra
[ex quo חיוי הכלבי ap. Sam. Zarzah f. 39b nullius
est momenti] locis collectis ap. *Rpp.* n. 31, v. *De-
litzsch*, Onomasticon p. 318, *Gg.* p. 279, *Dks.* p. 33,
Luzz., Biblioth. f. 12a et ap. Polak l. c. p. 71,
quae partim recoquit *Fürst*, Litbl. X, 94-6 [ubi
nota, nomen גון ap. Mos. Ibn Esra l. c. sub¹ f. 26b
explicari per גונה; גונה tamen resuscitat *Dks.*,
נחל p. 41]. Fragmentum allatum in op.³ constat
versibus hebraicis, sed totum opus ita scrip-
tum fuisse nondum constat (cf. Salmon et Mena-
chem ap. *Gg.* Beitr. p. 46). Chivi Karaeum non
fuisse putat *Rpp.* (et *Gg.* p. 279), argumentis non
stringentibus, quorum unum refellitur per cita-
tum in recens. minore Ibn Esra in Exod. XVI, 15 et
cf. de versibus aliis supra p. 2162. *Abu Zeid Bal-
khensis* (*Jauz. Bibl.* l. c.) opus suum in Aristot. de
coelo dedicavit Abu G'aafer الخزان (*Casiri* I, 245,

247), qui Astronomus Saec. X. videtur (ap. *Casir.*
I, 408, *Wenrich* de auctor. graec. etc. p. 187).

c) *Chronologicum seu de Calendario* opus
sub tit. كتاب العصور (وهو التاريخ)
„*L. Ibbur* i. e. *Chronologia*“ citat *Ibn Nedim*,
unde opus ut titulum omnino hebraicum habet
Luzz., Litbl. XII, 133; sed nullum innotuit Nostri,
vel ejus aequalis, opus scientificum hebraicum;
neque citationes et excerptae lucusque notae judi-
cium de hoc opere ullum satis suffeiciunt. In
Liturgia Arabica laudanda sub C (cujus pars
haberi potuerit chronologia, ad instar opp. scio-
rum, cf. *Jüd. Lit.* p. 436) in sectione de Novilunio
regulae huc spectantes breves unam implent pa-
ginam (f. 95). Citationes ap. *Abraham b. Chijja*
ipse *Luzz.* (Litbl. XII, 133) recte ad opus po-
lemicum (v. a¹ et a⁴) refert, passus II, 8 (p. 59 ed.
Lond. et Litbl. XI, 691, ad quod cf. *Slonimski*, יסוד
העבור p. 31) non ex Nostri „opere“ (בחבורו) ipso
sed ex *Isak b. Baruch* est excerptus (cf. *Is. Is-
raeli*, יסוד עולם IV, 6 sq. f. 9 ed. II); miraque hy-
pothesis de consecratione antiqua novilunii secundum
solum computum (cf. *Rpp.* כ"ה VI, 187; VII,
264), quem tamen non exactissimum judicat No-
ster (ap. *Ibn Esra* הגנה השבה cap. II, כ"ה IV,
168, v. *Luzz.* ap. *Jost*, Israel. Annal. II, 88, 280,
p. 71, *Rpp.* כ"ה VII, 255), jam a Mai-
monide (ap. *Rpp.* ערך מלין p. 91) polemica de-
nunciatur (prout talia excusat Abr. b. Chijja l. c.
sub¹, hunc ipsum ergo omnia Saadiae opera
chronol. legisse, praeter rem supponit *Rpp.*, ערך
p. 88 col. 2, p. 90 col. 2, v. quoque Is. Israelii
IV, 6 f. 10 et *As. de Rossi*, ערך לבקר p. 86).
Neque mihi constat, alios auctores Arabicae linguae
ignaros citandos librum ipsum vidisse. Apud Ja-
kob Tam (citatum ap. *Zidkia Anaw* שבולי § 11,
Rpp. n. 23, v. var. lect. in MS. ap. *Schorr*, ציון
I, 96, etiam in op. מעשה הנאונים MS. § 172), qui
de liturgia tractat, parenthesis (סדר) שמסר לנו סוד
העבור phrasis potius videtur generalis, neque
Asulai (I p. 150 § 5) titulum premit, sed alio loco
(l. c. col. 2 § 1) inter libros numerat סוד העבור
(male „ha-chibbur“ ap. *Hamberger* p. 103, ubi
Rof. fontem desiderat; de termino technico סוד
העבור v. citata *Jüd. Lit.* 380 n. 12, 435 n. 4a, cf. כ"ה
VI, 187, Litbl. XI, 510, 526). Utrum formula ראייה
ap. Sal. Isaki (*Zz. Ztschr.* 306, *Rpp.* n. 23)
autopsiam demonstret non certum habeo (eadem
formula occurrit de ניקוד et אנרון v. sub B ad op.

SAADIA GAON

29 sub ⁸); vocem יסוד nihil aliud ac „liber“ (חבור) habet *Rpp.* (l. c., cf. in vita Chananel. p.32, de voce יסד, quae apud Gallo-Germanos de *hymnis* frequentissimum et de liturgia, prout de chronologia ejusque *versibus memorialibus*, e. g. ap. Is. Israeli IV,2 f.5a ההכס הזרפתי יסדו, cf. Litbl. XII,102 סעדיה וי יסד ר' סעדיה; tamen *Carmoly* p.44 lib. repetit! vox correspondens Arab. *constitutio* occurrit passim in Liturgia, v. sub C). Imo titulus plurimorum de hac materia tractantium librorum veteriorum (Arabice fuerint scripti vel hebr.) a termino tecnico petilus est, vel generalim ex argumento nuncupantur libri citati. Ita *Hassan* (Judex Cordubensis A.952 vel 972, v. *Jewish Lit.* §21 n.29) „tres libros de libbur“ (שחבר נ' ספרים בעיבור) composuisse dicit Ibn Esra (Cod. *Uri* 438 f.34a etc. v. infra, cf. בחבורו ap. Abr. b. Chijja III,5 p.94 et בספרו שחבר בחכמת העבור ap. Is. Israeli IV,14 f.28 col.2 lin.1); opus *Jehuda b. Rkopol* (רקופיאל) ap. Is. Israeli IV,9 f.19a, unde erroneum nunc habeo *Isak*, ap. eundem cap.3 f.6 et cap.7 f.11, et ex eodem passu ap. As. de Rossi, „Dekufal“ ap. *Carmoly* ap. Jost, *Isr. Annal.* I,225, *Hist. des med.* p.37, cf. *Jew. Lit.* l. c.) חבורו אשר עשה בעבור citatur ab Abr. b. Chijja (II,8 p.59); opus *Isak b. Baruch* (cf. sub N. ⁵⁰¹⁸ p.1096) ספר (ה)חבור ספר salulatur ab Ibn Esra (*Uri* 438 f.33a Cod. *Reg.* 46 f.5b, ut חבור ap. Abr. b. Chijja III,7 p.52; cf. חבור הנדול = *Almagestum*, v. *Jüd. Lit.* p.439?? בספרו citat Is. Israeli IV,8 f.15 col.2, ad expositionem loci Talmudici ablegat in fine ap. Abr. b. Chijja II,7 p.54: ואם הסוקם יאריך ימיהו של נגיד אדונינו ויסייענו מן החיבור שחבר במלאתה העבור העבור nuncupatur (ap. Is. Israeli IV,2 f.4a col.2); lib. *Abraham Ibn Esra* compositus Veronae vel העבור ס' העבור אשר הקן חבור בסדר) nuncupatur סדר העבור in carmine initiali Cod. *Uri* 438, ubi porta I et II), cujus p. II ex parte specialim de סדר העבור tractat (unde vel עיבור vel סדר העבור ap. Elia Bescbizi, אדרת אליה de novilun. passim, e. g. cap.6,12; יסוד העבור ap. Jos. b. Elasar ad Genes. XXXIII,11, cf. Lev. XXV,9, Deut. XXXII,4, ex lib. corruptum, vel titulus recensionis alterius); Proph. Duran in השב האפור MS. *Reggio* 43 opus Abr. b. Chijja et Ibn Esra סדר העבור nuncupat, licque liber ipse האפורי סוף פס' מספרו בעבור citatur ab Asaria de Rossi לספ' II,1 p.26, ubi etiam in nota (cf. cap.4 p.42 cap.5 p.45) lib.

Abraham Sacut ספרו מן העבור (in דק עולמים) n.1 p.111 vero סדר העבור citatur; העיבור ס' auctore *Isak b. Ahron* (A.1368) laudat As. de Rossi cap.40 (*W*¹1153); denique Saadia b. Jehuda b. Ebjatar (A.1203, v. interim quae scripsi in כ"ח IX,38) dissertationunculam Arabicam inscripsit (Cod. *Uri* 298, ²f.30b) כתאב אלדסחור פי עלם ענאעה אלעיבור, prout Nostrium in „scientia libhur“ (בכמתה העבור) excelluisse dicit del Medigo (*Gg.* Melo Chofa. p.11 et p.53 vocem חכמת negligit). Prolixius et locupletius haec collegi ad demonstrandam oscitantiam *Rof.*, qui סדר סדר in Cod. 167, ³ seu סדר העבור in Cod. 1191, eundem putat cum eo quem Nostro tribuat Asulai, atque Cod. *Uff.* anon. eundem ac סדר סדר de העבור etc.! Cf. de העבור MS. *Luzz.* Litbl. XII,101, qui ex MSS. et libris editis פורס עברונה etc. v. N.3989) fragmenta colligit Nostro inscripta vel vindicata, praecipue *formulas* seu *versus memoriales* hebr. (ספתחות) et Arab. (מאסרה), quales etiam Nostro „tributas“ exhibet Saadia b. Jehuda laudatus in dissertationibus suis scil. קצרה בדרך שער (f.30) partim Arabicis exposita, nescio ulro auctore, in pericopas (f.42b) incip. בשער (f.46a) incip. מאסרה et ב'גן א'ני היכתי וישבתי. היום פורים סחר כיעורם.

d) Dubium (quoad classem saltem) est opus citatum ab Abr. b. Chijja (*W*⁴p.761 ap. *Zz.*, *Gg.* Ztschr. IV,387 [unde הקצים ס' ap. *Carmoly* p.44! cf. plagiarium *Fürst*, Litbl. X,267], v. passum ap. *Gg.* Mos. b. Maimon p.70: ס' בפי' דניאל וברוב החבורים אשר חבר כגון ס' האמונות (והחיבור הנקרא ס' הגלוי et) (forte ex eodem fonte?) Abr. b. David (*Rpp.* n.15). Forte legendum est אמונות ס' החיבור הנקרא ס' הגלוי

A) DOGMATICA.

כתאב אלמאנאת ואלאעתקאדאת I. *Religionum et dogmatum* Arabice (tract. X), specimen ex Cod. unico Poc. 148 [Uri 315], scil. init. libri VIII de redemptione (lit. hebr.) cum Vers. Gallica; p.20 ap. S. Munk: Notice sur R. Saadia etc. q. v. (1838).

[Specimen ed. Arab. (lit. Arab.) hebr. et Lat. per *Gagnier* (cujus apogr. v. ap. *Nicoll* p.2 Cod. VI et cf. supra p.996) *Oxon.* 1717 fol. (*W*³p.859, cf. p.831) frustra in Bibl. Bodl. quaesivi. — Titulum et hinc argumentum ap. *Gg.* et *Sachs* (Rel. Poesie 189) male de dogmatibus et *moribus* exponi jam demonstravi in periodico „Sabbatblatt“ 1846 n.16 p.61 (quod

SAADIA GAON

silentio praeterit plagiaris *Fürst*, Litbl. XII, 688), quoad vocem דעות in Vers. hebr. adde Moreh III, 31: החל בנ' דברים בדעות ובמדות ובמעשה ההנהגה נחלה בני דברים בדעות והעליות rubricae sunt oppositae מדות et דעות; unde distinctius interpres lib. Abraham b. David *sen.* האמונות והסברות (*sic*) vertit p. 98 pro והדעות p. 2 (ubi והדעות procul dubio ex MS. citatur in Litbl. XII, 749; p. 69 vero, quam citat *Dks.* נחל p. 25, auctor laudatur sine mentione diserta operis, et ap. Gabirol מ"ה III, 4 ap. *Dks.*, Beitr. 15, legitur אמונות והדעות, „variis locis“; vertit quoque interpres (v. supra p. 1811) lib. ערונה הבורש Mosis Ibn Esra (צ"ן II, 158, cf. *Dks.* Mos. b. Esra p. 5, qui tamen in Beitr. p. 15 hunc auctorem omittit). Idem primus, excepto forte Bechai, opus nostrum diserte et quidem sine nomine auctoris laudat in Poetica (f. 103a): ופי אלמקאל (אלמקאלה) האסעה (אלתאסעה); מן אלתאמאנה ואלתאעקאדה והי מקאלה אלתואב ואלעקאכ מן כיון פאל אלתוסט פי אמר אלתניא אלת' קסמאה אלי הלה עשר ונה מא פיה אלכסאיה למן נטר פיה והפיה אנראציה ומראמאה i. e. in tract. IX lib. *de relig. et dogm.*, qui est tract. de retributione (proemio) et poena, satis exposita est via media in rebus mundanis divisa in 13 modos etc. Verumtamen illa in tract. X leguntur! (passum alium v. supra p. 881, 2164). Versio altera „vom Glauben und Wissen“ ap. *Munk-Beer*, Philos. etc. p. 16, 61 cum argumento conciliari potest, non cum tit. genuino. Hic abbreviatur quoque האמונות (Cod. *Rof.* 83, Bechai b. Josef in praef., ubi vero Epitomator Arabs Litbl. XII, 749 plenum exhibet tit.; Abraham Ibn Esra, יסוד מורא cap. 1; cf. supra p. 2167; Elasar Worms, ut infra; Menachem Meiri, בית הבחירה f. 16b ed. Wien, ap. *Dks.*, נחל p. 25; Jomtov L. Mühlhausen in Comm. in שיר הייחוד i. e. supra p. 504; Schemtov Ibn Schemtov in lib. homonymo non confundendo האמונות cap. 7 f. 73 [citatur ap. *Gedalia* f. 28b] ex VI cap. 7) et hinc *Lib. de credendis* ap. Paulum de Burgos (*W*³p. 903) et inde ap. Alfonsum de Spina (*W*³859); minime vero האמונה, ut *W*¹.³ (cf. *Rof.* ad Cod. 44 p. 46). Nostrum prototypum habuit *Elasar Worms* in lib. הסוד הייחוד והאמונה לט' (ubi nostrum, scil. II, 8 [cf. *Gg.* p. 295] citat in excerpto epist. in Nachmanidis in הכמה העליונות הכמה f. 88; v. *Landauer*, Litbl. VI, 181; cf. *Jellinek*, l. c. p. 2168, Philosophie etc. p. III, neuter de Versione loquitur, qua usus sit Elasar). Miro errore Nostro inscripsit quidam in Cod. *Warner*. 93 f. 22b lib. האמונה והבטחין, de quo supra p. 1964. — Tract. X recensent *Hottinger* p. 135, *W*¹p. 934, *Uri* ad Cod. 315, *Rof.*,

Diz. (p. 100); et sec. capp. ed. Brl. *Dks.*, Beitr. p. 18 (p. 20 n. l. delenda sec. *Schlesinger* ad Albo p. 662); Sciagraphiam per *Gumposch* (nescio an ex textu hebr.) in calce Rixneri, Gesch. d. Phil. laudat *B. Beer* l. c. p. 60. Voces Bibl. expositas (sec. ed. Amst.) v. in indice meo ad Ahron b. Elia Kar. p. 366. — Tempus compositionis A. 633 notatur in epigr. ed. hebr. I (et hinc 873 in tit. Lat. ed. Amst. et Berol.); A. 653 (893) exprimunt Codd. *Rof.* 83 et 437, Vat. 255 et 270 (cf. epigr. repetitam ap. *Dks.*, Beitr. p. 16), quod 693 (933) ex conjectura (non ex MS. ipso, ut *Rpp.*, Add. p. 83) satis fundata emendat *Rof.*, qui vero fontem probabilem hujus epigr. ignorabat, et in MSS. suis non inquisivit, scil. passum in fine tract. I, ubi *Rpp.* (n. 1) eandem proponit conjecturam (cf. כ"ח VI, 151), quam haud dubiam relinquat textus Arabicus, hic primum allatus (f. 42 Cod. Poc.): ולעלה יקול כיה יקבל אלעקל אן לים ללעאלם מן אלעמר אלא ד' אלאף ותר'צ'נ' סנה פנקול אדיא אעקדנא עלבא מכלוקא ולא בד לה מן אבהרא פראיה לו כנא אלמכלוקין עלי ואם (Cod. MS. *Opp.* 1185Q. f. 33) excerptum accepi: ואם יאמר איך יקבל השכל שאין לחידוש העולם יותר מד' אלפי' וכו' (4048!) שנים אומר לו כיון שנחברר לנו כי העולם חדש וברוי אין ראוי מלהיות לו חזילה וסוף הא אס... (2) אנהנו מאה שנה של בריאות והעולם לא היינו המהים מהרבר ההוא קל וחמר ענה forte hinc A. 4708 (י' מאה ח') notatur in Cod. *Vat.* 266,⁵ quem jam *Assem.* interpolatum suspicatur; de A. 4955 in Cod. *Vat.* 269 v. infra. Passum VII, 2 quaes. 3 (in recens. op. 8 quaes. 7), ubi inde a revelatione super Sinai (i. e. A. 2448, ut diserte exitum sistit in Comm. in Jezira Arab. f. 51b) plus 2200A. et circa 32 gentes (דורות) i. e. 2240 (cf. *Mos. Trani* ad locum in op. 9), ergo 4488 exponit *Rpp.* n. 1. Pro A. 913 *Jüd. Lit.* p. 409 et 411 lege 933.]

2. — hebr. s. t. האמונות והדעות *s.* per Jehuda Ibn Tibbon versum A. 1186. *ED. PR.* (ff. 88)

4. *Constant.*, *Sal. Jaabez* (1. *Ijjar*) 1562.

[Non *Jos. Jaabez* ut *W*³p. 859 (et hinc *Jüd. Typ.* p. 39, ubi Josef non ante 1573 nominandus, v. Sect. III), corrigente *Rof.*, Catal. ad Cod. 83 p. 46. Ed. rarioris 3 expll. exstant in Bibl. Bodl. — A. versionis 1186 legitur quoque in Codd. MS.]

3. — (ff. 53)

4. *Amst.*, *Jos. b. Israel* (ליצירה) 1647).

[A. MDCLVII diserte legitur in expll. cum frontisp. Lat. (ut expl. Bodl., quamque Catal. IV, 818b A. 1648 sistit), ubi etiam ed. praeced. *Thessal.* „ante 55 A.“ fertur (*W*³p. 859), unde *Thessal.* 1562 et *Amst.* 1647

SAADIA GAON

in tit. Lat. ed. sequ.; tamen A.1648 sistunt *W*³ (ap. „Mosen“ pro Josef, cf. *Jud. Typ.* p.65) et *Rof.*, Diz. p.100; pro 1653 ap. *Munk*, Notice p.16, 1648 sec. *W* emendat *Zz.* ap. *Gg.*, Ztschr. IV, 388, tamen 1653 sistit *Dks.*, Beitr. p.16! — Citata ap. *Meuschen*, Nov. Test. etc. p.1130-1 cum ed. nostra A.1840 comparata non congruentia observavi. — Ed. *Veron.* ap. *W*^{p.933} non exstat.]

4. — cum Animadvv. et Notis חקר דעת Inquir. cognitionem, et שומר אמונה *Servans fidem.*] edid. R. Leo ben Jeminis [i. e. J. L. Benseeb]

4. *Brl.*, offic. scholae liberae *Jud.* 1789.

[Ed. haec primum in capp. divisa non optima, neque textus critice ex ed. praec. sola recusis, desideratur e. g. passus ex eadem f.16, col.2 lin.17-20 inter homoteleuton להם והדומה (II cap.5 f.29a lin.6 a fine; de Comm. v. *Rpp.* p.12), unde Versionem Germ., quam ex ed. Amst. una cum *Dr. Barrasch* A.1840 confeci et cum Comm. (v. *Delitzsch*, praef. ad *Ez. Chajim* in fine) proelo paravi, ante recusum meliorem textum edere nolui. Versio seu potius paraphrasis Germ. tract. I-IX edita per *Fürst* A.1845, quam tunc temporis cursorie evolvi, locis non paucis textum non intellectum arbitrarie reddit (cf. quoque *Beer* p.60-1). — Comm. vetus exstat in Cod. *Rof.* 769 (cf. notam marg. ap. *Dks.*, נהל p.3); recens forte A.1638 in Cod. *Rof.* 1283.]

PARTES.

[Particulas seorsim editas ac partes op. nostri jam recognovit *Rof.*, Diz. (p.101), sed versionem esse aliam observavit *Rpp.* n.25 (*Gg.* Ztschr. II,374) et 26 (quod tamen silentio praeterit *Dks.*, Beitr. p.20,22), qui Interpretem habuit Berachja Nakdan (q. v.), teste solo *Ersch*, s. v., ergo fonte supremo non alio quam Cod. *Rof.* 482, ut brevissime monui supra p.504. Verba ipsissima vero *Rof.*, ab auctoribus sequentibus non satis consultis, repetere necesse est, antequam rem complicatissimam partim saltem solvendam conemur, prout nova nobis suppeditata supellex, non omnino sufficiens, id permittit; solutio perfecta nonnisi minutiose comparatis speciminibus ex Codd. variis attingi potest. *Rof.* in Catalogo ad Cod. 482 in illo duo sistit opp. scil. ¹ *Compend.* tract. I,III,V-X lib. nostri, ² *Moralia consilia.* „Haec“ inquit *Rof.*, „porro est operis ratio ut Saadiae primum excerpta Berachias suppeditet, deinde vero sua interdum misceat aliaque Aben Ezrae, Bechai senioris, Sul. b. Gabirol, *Sal. Parchon* (scripsit

A.1161) ejusdem argumenti, sed breviora et ad Saadianorum illustrationem ac confirmationem. Quod institutum sequitur in morali opusculo quod codicem claudit. Quum autem alicubi se(?) interpretem appellet, dicendum est ea excerpta ex arabico ac primigenio Saadiae exemplari hebraice transtulisse“. Hinc *Rof.* in Diz. (p.101) de compend. novo Berachjae loquitur, hujusque „duo“ laudat opp. (p.241). *Dks.* (Beitr. p.15) compendium laudatum (n.382 est err. typ.) idem putat ac versionem quae Berachjae tribuatur („soll von B... herrühren“), quod negat *Kirchheim* (Litbl. V,680), neuter ad fontem rediens, nisi quod postremus in nota Berachjae aetatem ante 1240 removendam putat (sed v. infra). *Zz.* Z. G. 127 Berachjae med. Saec. XIII. viventi tribuit Compendium libri nostri cum accessionibus, quod in Codd. Vatic., Opp., ap. Rossi et Heidenh. exstet, et op. ethicum ספר 13 sectt. [tot exhibet quoque particula ethica Nostri in tract. X], Cod. *Monach.* 64,⁴ et probabiliter in Cod. *Rof.* 482¹², except. in Cod. MS. *Opp.* 999Q. Si vero credimus *S. G. Stern* (ap. *Dks.*, Zur rabb. Spruchk. p.74) opus in Cod. *Rof.* 482 unum bipertitum, cujus pars prima collectanea tantum exhibeat, dedicatum fuerit Meschullam (quem M. b. Jakob mrt. A.1170 non suspicari); excerpta ex libro nostro vero ex versione superiore petita fuerint, quam a Mose b. Josef b. Moses (q. v.) factam suspicatur; sed argumentum *Rof.* de voce „interpretes“ המפרש descriptor? plane neglectum est, neque notitia de opere omnino satis lucida est. Re vera Berachja incertus libellum de plantis et animalibus (imperf.) formâ dialogi inter נכר ודוד (ubi נכר est *neveu*) ex „scriptura gentium, qui eum ex Arabico verterunt“ in hebr. convertit, isque שער דודi nuncupatur in Cod. *Sealig.* 15,¹⁰ f.83a, atque procul dubio idem נכרי ודודi in Cod. *Monach.* 42,² [ubi sequitur Versio libri nostri, quam (ac rem certam) Berachjae Nakdan fert *Gg.*, Mos. b. Maimon p.38], vixque dubito, quin ad eundem lib. pertineat excerptum כרביה ברכיה „Nakdan“, in Cod. *Canon.* 70 f.73 (cf. *Jewish Lit.* § 22 not. 34), vel saltem utriusque auctor ab auctore Fabularum non discernendus vid., vixque alius auctor op. ethici. In Indice ad *Zz.* p.579 sub B. Nakdan duos discerni monui (supra p.796), sed rursus ad passus et fontes rediens id erroneum habeo. P.101 enim cur alius sit nullum video argumen-

SAADIA GAON

אן אלדראר אלמאז אלנורה פסח לי אנה עבר
 ען קול אלמדרש פי את והב בסופה נעל סופה
 ita ad locum Deuter. XXVI,5 No-
 strum, ut Targum, vocem אבר transitivam expo-
 suisse monet (suppl. *Landsluth*, סגיד מראשה
 p.XI). Ad Commentarium spectat observatio
 defensoria *Mosis Ibn Esra* (Poetica MS. f.119b)
 contra theologos sui temporis, jam Nostrum, ut Hai
 aliosque *Dogmaticos*, frequenter testem adfuisse
Koranum Arabicum (cf. ad op.32) ad dissolvenda
 difficiliora in Prophetis, raro expositiones *Chri-*
stianorum: ובעד ד'כר קראן אלערב ולם אסתשער
 אלהקסה אלבאר אלד'י אנהחלה אהל אלריא מן
 פקה מלהנא פי זמאנא אד' ראית רוסא אלמחקהין
 ועט'מא אלמחכלמין רבי סעדיה ור' האיי ונירחם
 מן אלמחכלמין יסחשהד בה מרהענין עלי פך
 אלמעחאץ מן אלנבואה נעם ובשרוח אלנצארי עלי
 ז'עפהא ניר אן הד'ה אלמבקה אלמדיבורה אליום
 חד'כי סמעהא וחחרק נט'רהא אלי דקאיק אלנאם
 והתעאמו ען כבאר ד'אההא וען מהל הד'ה אלעברה
 יקול אלמלך טול קורה מבין עינד' הם אלקאילון כל
 האומר דבר הכסה ואפילו באומה נקרא חכם
 פאלמחפוט' מן כלמאםהו הו אללב אלעלמי לא
 באלקשר אלגרמי [unde corr. quae male ex lit.
 meis hebr. Arabice transscripsit corrector Jellinek
 ap. Cassel ad Cusari p.407]; eadem fere verba
 sed de Nostri opp. distinctiora repelit *Josef Ibn*
Aknin in epilogo ad Comm. in Cant. MS. (f.127b):
 וישנהד [ר' האיי] איצ'א באלקראן ואלחדיה
 ורבינו סעדיה וז' מן קבלה פי הפאסירה
 באללנה אלעריה ולאל הד'א אלמעני קאלו רכוחינו
 [Hai] „זל כל האומר דבר...“ et testes affert [*Hai*]
Koranum et *Sunnam* et R. Saadia ante eum
 in Commentariis suis linguam[m?] Arabicam[m?]
 etc. (cf. *Ersch*, Encykl. S. II vol. XXXI p.56 et
 supra sub Hai p.1027); hinc etiam melius intelli-
 gitur passus de Nostro in introd. *Jouae Ibn Gannach*,
 qui ipse *Koranum*, non nominatum quidem, affert
 sec. notam *Mk.* p.191 (cf. quoque *Jüd. Lit.* p.432
 et ad op.32). — Expositio ad versiculos potissi-
 mum non singulos sed paragraphos quasi quoad
 consensum ab auctore divisos (cf. ad op.36) adjecta
 est (v. *Sam. Ibn Tibbon*, יקו המים p.126),
 quod forte indicant verba *كتب تفسير التوراة*
 ap. *Ibn Nelim*, qui tamen
 opp. Nostri exegetica non optime discernit, scil. 1:
 4 *Jesaia*, كتاب تفسير اليسعيا
 I. كتاب الامثال وهو عشر مقالات
Proverb., qui X tractt. (unde ita librum distri-

butum conjicit *Nicoll*. p.560), forte legendum
 كتاب تفسير احكام⁷ et in⁷ الامانات
 insereudum سليمان, ita ut hic de *Proverbiis*
 Salomonis sermo fuerit, tit. 6 *Psalmorum* (زبور)
 dicitur كتاب تفسير النكت i. e. acutorum
 dictorum; quid sit⁸ كتاب تفسير السفر⁸

الثالث من الصنف الآخر من
 التوراة مشورة⁹ non constat, forte ita corrig.
 ut designet tres libros ad partem Bibliorum ulti-
 mam (i. e. Hagiogr.) spectantes, i. e. Daniel, Esra
 (Nehemia) et Chron., cum Psalmi et Prov. jam
 laudati sint, atque¹⁰ كتاب ايوب¹⁰ *Iob* sequatur.

— Inter recensenda singula hucusque nota edita
 et MSS. (inclusis spuriiis et dubiis) sec.
 ordinem Bibliorum eundem, quem in Bibliis ipsis
 seculus sum, ea non modo supplevi, quae inter
 Bibl. Arab. (p.193) brevissime absolvi, sed etiam
 citationes apud auctores, antiquos praecipue,
 nonnullos inserui ad libros vel locos spectantes,
 ad instar apparatus critici ad recognoscenda
 genuina et ea quae nondum critice inspecta sunt,
 vel in Bibliothecis MSS. omnino non inquisita late-
 ant (cf. monita de auctoritate supra p.2159 et
 infra). Hinc etiam indicem in op.29 sec. ord. Bibl.
 disposui et locos op.30 ita distribui ut ibid. in-
 dicabo. Tamen ipse optime nosco et confiteor,
 apparatus hunc minime perfectum esse,
 quamquam ad ea, quae ab auctoribus de Nostro
 afferuntur non pauca adjeci (vel numeros ex auto-
 psia correxii). Ex ipsis Comm. *Abr. Ibn Esra*
 (quibus commode uti mihi non licuit) nonnulla
 desiderari puto; etiam Index Biblicus in lib. אבנוה
 (v. ad op.4) huc pertinuerit. Quoad ordinem,
 quem inter auctores varios ad libros singulos
 secutus sum, normam generalem instituere non
 potui, nisi commoditatem. Data benevole accipe
 et auge!]

16] Versio Arab. Pentateuchi (lit. hebr.); v. inter
 Bibliorum Vers. N.1305 (1546).

17] — ex ed. praeced. et Codd. MS. (lit. Arab.)
 cum Gabr. Sionitae Vers. Lat.; ib. N.1306
 (1645.1657).

[Capp. I-IV v. sub N.1307, dissit. vide sub Schnur-
 rer et Tychem. — Ad notam sub N.1309 adde
Schwarz, Das heilige Land p.5, ubi Vers. Arab. ignota
 fertur et *Rof.*, Diz. stor. degli aut. arabi, de Pentat. Polygl.
Calcutta 1791. — Codd. MSS. v. ap. *Uri* 13-4,46 (W²
 p.437, p.177 et v. Add. nostra) 50 (*Hunt.* 463 [sic])

SAADIA GAON

olim 68 unde bis ap. *W² ib.*) *Monach.* 113 et Lit. Arab. et discrepans *Wolfenb.* (*Ewald Beitr.*, Vorw. p. IX). MS. adhibuit olim *Manasse b. Israel* ad Conciliatorium suum (*W et Ros. s. v.* p. 224), cf. Cod. Arab. *Laurent.* 21 A. 1245 exaratum. Edd. textum non omnino genuinum exhibent (cf. *Gg.* V, 290, 315 ad p. 287). — Nostri ut vid. Versione utebantur Hispani (cf. *Jeh. Ibn Tibbon*, Testamentum p. IV), cf. versionem 7 versiculor. Genes. XXIV, 1–10, qui sponso Mauritano recitantur (*Allg. Zeitg. des Jud.* 1839 p. 279). — Pentateuchum ad minimum Arabicis primitus scriptum characteribus habuit Ibn Ezra ad Genes. II, 11 (quod *Rpp.* n. 35 ad omnia extendit Biblia, contra Tychsen et *Gg. Ztschr.* I, 189 v. *Dks.*, Litbl. IV, 811 n. 7, Beitr. p. 44, *Jüd. Lit.* p. 411 n. 39, 41, *Jeh. Ibn Tibbon*, Testam. p. IV, XI, *Dks.* נהל p. 31, 63; cf. quoque nomen *Catebi* poetæ persici ap. Herbelot II, 138 ed. Germ. 1787). —

Introductionis praemissae (citatae ab ipso in אמונת II cap. 3: כי כבר ביארתי טוה שיעור רחב (בפתיחת פי' החזרה fragmentum in Pocockii praef. ad varr. lect. in Bibl. Polygl. (T. VI), cf. *Gg.* V, 291.

Commentarius exstitit (adhuc Saec. XVI. initio, v. *Gg.*, Mos. b. Maimon p. 42) prolixus (ut ipse in Intro. ad preces, infra sub C, et v. citata *Jüd. Lit.* 399 n. 27 et vocem האריך etc. passim in citatis laudatis et laudandis, unde dubitans de ipsis scholiis in Exod. *Wunderbar* (Litbl. VIII, 489) acquiescere potuerit! tamen ap. *Immanuel* f. 49a (sic) אורח ספרי potius scriam longam librorum designare putaverim, ut accedens, אורח חבורי Samuel Ibn Tibbon, sed ap. Abr. Ibn Ezra ויש בו שערים שאין אמונת cap. 1 de אמונת Nostri יסוד טוה

רבינו סעדיה ו'ל לא התבאר לי בו כי כלכל דבריו בהם (בפירושו הנדול לחזרה כשהנהו, ad locos varios v. Comm. Abr. Ibn Ezra in recens. inedita (MS. Mich. 316), in edita e. g. in I, 1 passim, et 2 (cf. *Gg.* p. 283), 3, 6, 14, 20, 26; II, 11, 12; III, 1 (etiam D. Kimchi ad loc.); IV, 19; IX, 13, 26, 27; XIX, 8; XX, 4 (ubi Jos. b. Elasar ad Exod. XXI, 8 ablegat, procul dubio ad recens. minor. ubi עובדי החזרה נחלה המהביל וכו', cf. Exod. V, 9 recens. maj. החולם, cf. supra p. 1117, 2032), v. 16, 19; XXII, 1; XXVII, 13, 40, 42; XXVIII, 11; XXX, 37; XXXI, 50; XXXII, 4; XXXIII, 20; XXXVI, 24, 39; XXXVII, 25 bis; XL, 11 (v. Supercomm.), 16; XLVIII, 2; XLI, 4; atque idem in op. 30, et quidem in VIII, 11 (n. 30); XV (n. 7, cf. *Gg. Ztschr.* V, 311, *Dks.* p. 91, *Jüd. Lit.* p. 77 n. 72); XXX, 11 (n. 13), 20 (n. 20); XXXI, 39 (n. 12); XXXV, 16 (n. 79); XLIV, 16 (seu Jes. IX, 4? n. 6); XLVII, 13 (n. 81); II, 6 (n. 146), 10 (n. 58); praeterea Beechai b. Ascher e. g. XII, 7; XXVI, 15–18; XXVIII, 18 (*Rpp.* et *Gg.* p. 302–5). [Ad VIII, 21, cf. *Tuch*, Genes. p. 178, ad II, 14 v. *De Sacy*, ap. Eichhorn, Bibl. X, 62.] — In Exodum peric. שמוח (auctor in אמונת II, 8) XVIII, 2 (Ibn Gannach rad. שלוהיה, v. כ"ה V, 37, cf. Ibn Ezra in recens. min. p. 42), in II, 9 et IX, 30 (Ibn Balam, departic. הא וטרה, Litbl. VII, 662), idem in Comm. in Deut. V, 4 (v. p. 753) refert, Nostrum varias lectt. in Decalogo derivare ex duabus revelationibus (הנזילאן), prout in Psalmis nonnullis et in lectionibus Orientalium et Occidentalium; cf. Ibn Ezra ad Exod. XX, 1; XXXIV, 1; peric. ורא (Beechai b. Josef I, 10); *Ibn Ezra* in Comm. et quidem in recens. utraque ad II, 9; III, 2 (cf. *Gg.* p. 315); IX, 30; XVI, 31; XIX, 23 (ubi in maj. סופרי מלכי

SAADIA GAON

- 38; XXXI,5,13,14 bis; XXXII,15,16,32; XXXIII,12, 21-23; XXXIV,21; XIII,22; in Comm. maj. ad III, 19; IV,7; V,9; VI,3; VII,19 (cf. *Gg.* p.287; *Luzz.*, Biblioth. f.10b); XII,1,6,22; XV,27; XVI,1; XVIII, 1,3 (non 17,15, ut *Dks.* p.841); XIX,1,7,13; XX,1 (ad v. 8), v. 13 (p.2163), 21; XXI,3,8 (cf. *Dks.* p.84; *Gg.*, כ"ה IX,70), 11,18,24,25,37; XXII,25, 26,28; XXIV,12; XXV,3,4,33,40; XXIX,31,36,39 (תרנ"ט); XXX,12; XXXI,1,17; XXXII,33; XXXIII, 2,4,5,14; XXXIV,10,35; XIII,24; Idem in *Sefat jeter* in II,5 (n.1); XV,8 (n.89¹), 21 (*ib.*²); XXV,31 (n.24); Bechai b. Ascher in VIII,28; XX,12; XXI, 16 (*Rpp.* n.42); de 10 versiculis geminis fontem פ' citata *Jud. Lit.* p.413 n.26); sed in lib. צחוק et צחוקים citatis ne nomen quidem, nedum locus indica- catur. — In Leviticum forte in XI,14 (vel in Deut. XIV,13) Ibn Gannach rad. ראה (l. c. V,39; cf. Anon. auctorem Regul. mact. Arab. in Cod. *Uri* 294 f.25); peric. ברחוקי (Bechai b. Josef III,4); *Ibn Esra* in III,9; XI,13 (cf. Litbl. V,693 et Cod. *Uri* 294 l. c. Ztschr. d. d. m. Gesellsch. l. c.) v. 18; XVIII, 27; XXIII,4,11; XXIV,19; XXVI,42; XXVII,3; et in *Sefat jeter* (n.33,9) in XIII,49 et XIX,20; in XXVII, 32 ap. Hedessi, Alphab. 240; in I,7; X,6 ap. Bechai b. Ascher (*Gg.* p.289,302). — In Numer. v. *Ibn Balam* supra p.2182, *Ibn Esra* in XIX,2; XXII,20, 26,28; XXIII,10; et in *Sefat jeter* (n.56,40,2) in VI,3; XI,8; XXIV,6. — In Deuter. *Ibn Balam* l. c., *Ibn Esra* in VII,20; XVIII,21; XXVII,1-3; XXXII,1; XXXIII,2,27 (ita leg. ap. *Gg.* p.287 n.5, 288 n.2,310); in *Sefat jeter* in I,46 (n.32); IV,34 (n.101); XXXII,17,24,26,42 (n.68,39,152,74); in XXIX,25; Anon. in Cod. *Mon.* 5 (*Gg.*, פרשנדהא p.7); forte jam Isak Ibn Gajjat, Litbl. IX,538 פס' דברים, nisi legas בפרו דברים ita ut liber indefinitus sit.]
18. פירוש *Comm.* in *Canticum* ex Arabico versus [et mutatus], praecedunt Comm. in idem alter auctore Josef Caspi et *Residuum redibit*, qui tri- buitur Jakob Provinciali; junctim s. t. שלשה פירושים *Tres Comm.* edid. Isak Akrisch

4. min. *Constant. s. a.* [ca. 1577].

[Libellus, cujus non minus 1200 expll. excusa sunt, quorum 200 Editor pro MS. accepit (v. praef.), jam nunc rarissimus. Noster in tit. primus laudatur. Ap. *Mich.* 3506 pro Nostro Obadja Sforzo laudatur, quia in Cat. ms. hujus Comm. sequitur: פי שיר השירים (!) להג"ל ed. Prag. 369, dein שה"ש להג"ל etc. ed. nostra, denique שיר לר' סעדיה etc. ed. Prag. (cujus 3 exstant expll. 104,225,226Q.)! *W*^p.860.

A.1557 ap. *Carmoly*, Rev.orient. II,38 err. typ., v. supra sub Isak Akrisch p.1084. Cod. MS. *Opp.* 282Q. impf. (quem male Mosi Narboni tribui a *W* monui su- pra p.1975) non differt ab excuso, quem *Zz.* ad Cantic. p.11 potius spur. habuit. Specimina ex ed. sequ. v. ap. *Dks.* p.105 sq. (ad p.106, cf. *Jud. Lit.* p.424 n.45), qui (p.104) opus ex opp. variis com- pilatum fert ab Anonymo, qui Nostri nonnulla inse- ruerit, cf. p.108 n.1 de variis allatis opinionibus (minus correcte, cf. quoque in Comm. Arab. laudando ad II,7 f.17b: ואם חלילה אלמפסרין פי כפסאוח וכו' וכו' וכו', partim ea afferens quae leguntur in Midrasch Chasit); libellum alterum (op.20) omnino omittit! Quid sit revera Nostri non facile definietur; paucissima hucusque innoluerunt citata specialia ex Nostri Comm. ut in IV,4 et v. 8 ap. Ibn Esra, *Sefat jeter* n.67,60 et ap. eundem in I,2 Comm. excusi, ubi vero in re- censione altera (MS. *Opp.* 281Q. f.87b) tantum אחד הנאונים „unus Gaonorum“ (cf. *Dks.* p.98); cf. quoque Pseudo Ibn Esra, seu Kimchi ad Prov. VII,18 (Litbl. II,750); hocque loco meminisse juvabit, quae supra (p.2159) de fontium auctoritate monuimus (et cf. ia- fra sub Jesaia, Proverb. Iob). Certiorem habuerimus ducem in Comm. in *Canticum* Josef Ibn' Akin (idem quem anon. ex Bechai citat *Dks.* p.104, v. *Ersch*, Encykl. s. v. p.55), qui in prologo Nostrum quoad sensum literalem affert, in epilogo nisi fallor etiam quoad sensum allegoricum Rabbiorum (de Deo et Is- rael) se cum secutum fuisse fatetur (Cod. *Uri* 131 f.128a: וקד ראינא הפסיר [הפאסיר] אלמחקרמין להרא' אלכחאכ מנהא הפסיר מעלם הד'ה אלמריקה וריסחא ועט'ימהא אלנאון אלמעט'ם רבינו סעדיה נאון דל' אלד' בנוהא אסח'ינא ועלי מנהנה משינא פקד ונדנאה רצ'י אללה ענה שרח אלפאט'הא ומעאנהא עלי כקח'י אללנה וחכלם עלי באטנה במא קאלוא רבוזינו ו'ל, cf. supra p.2159 in fine), si Nostrum singulis lo- cis citaverit. Exstat vero in Cod. imperf. *Hunt.* 496 (*W*^p.1401 n.574, *Uri* 168³, sed v. Add. nostra) versio et expositio sensus simplex et allegorica de Deo et Israel, ubi liber ad 3 tempora seu populi status alludere fertur, scil. 1. exitus ex Aegypto etc., 2. exilii (e. g. II,14) et 3. redemptionis quatuor (ר'סח'י, scil. III,6, VI,10, VIII,5, VIII,8) prae- teritarum et finalis seu futurae (VIII,14). *Nicoll* (p.561) quidem opus „a Saadia diversum“ asserit, nullo tamen expresso argumento! Indoles revera ver- sionis et Comm. ab ea non recedit, quam supra generatim delineavimus. Versio quae versiculos con- nexos sigillatim sequitur, est potisimum verbalis, voces et radices, quoad fieri potest, exhibens Arabicis He-

SAADIA GAON

braeo similes, sed ad sensum accomodata, qui in Comm. ad paragraphos (v. supra) exponitur etc., nullus nomine allatur Commentator praecedens (de citatione generali ad II,7 v. supra); unde nullum duxi argumentum contradictorium de eo, quod expositio ad I,2 non congruit cum citatione Ibn Esra laudata non indubia; חלפיה in IV,4 per חאפה עאליה sed חשורי in IV,8 per הלמחי verum esse, modo accepi. Ex passu in praef. (f.3b), ubi de loco libri hujus in Bibliis loquitur, atque nomen et auctorem initio libri indicata ea esse dicit, „quae in introductionibus Comm. librorum desiderantur“ (הוי אלמטלובאח פי ספאחיה תפאסיר) (אלכהב), fere concluderis, auctorem non librum hunc unum commentatum esse. Tamen MS. ex quo initium truncum usque ad II,14 et finem truncum in VI,4-8 transcriptum habeo, nondum ita studui, ut rem omnino deciderim]

19. — (s. t. סעדיה ר' פירוש sine accessionibus); jussu Schalom b. David Moses ex קאלמיי (sic) 4. min. Prag., Mos. b. Bezalel (בןלשלטי), fer. IV.11. Kislew = 19. Nov.) 1608. [W¹p.935. Dks. p.105 correct. ap. Zz. Z. G. p.285 n.107.]

20. פירוש על שיר השירים Comm. in Canticum duplex, alter collectus (ליקט) ex 12 Concionibus (רושה) ex Arabico versis(?) a Jehuda Saraval cum notis Jehuda Margalio; una cum lib. *Lumen mundi* q. v. (1777-82).

[De opusculi hujus integri (vel partim) auctoritate et origine investigatio cum ea de op. et MS. laudatis intime cohaeret. Jehuda Saraval (si omnino sub nomine hoc non latet Editor?) vix aliquid ex Arabico ipse verterit, forte opus quod sese ex Arabico verum ferebat, excerptis; interpretatio libri de corpore et anima certe non est Nostri (v. Josef Ibn Aknin l. c.); quae ex introd. Comm. simplicis affert *Rpp.* n.50, excerpta sunt ex op. praeced., ap. *Dks.* p.108, *Gg.* p.297 n.1.

 Quoad alios libros 5 Voluminum nullus hucusque innotuit Versionis vel Comm. Codex; citantur vero loci ex:

Ruth nulli (Sefat jeter n.120 tantum Dunasch ad IV,4 affert, v. infra ad op.30).

Thren. III,41 (Kimchi rad. בכף, de Sefat jeter 77, v. infra Prov. XXI,1).

Kohélet (Sefat jeter n.129 ad X,15 Nostrum non laudat. Cod. MS. *Opp.* 2820. incip. אהחיל עקה פי ס' קהלה על פי אשר השני יר המעתיק הרושה לקבל ... שכר, unde opus verum habent Catalogi; imo Cat. ms. diserte nostrum cum Comm. in Canticum Saadiae tribuit, qui certe non librorum extraneorum et scien-

tiarum (חכמות חיצוניות, ספרים חיצוניים) studiosos ad inferos mandaverit! Tamen vix cum *Rpp.* n.41 e silentio ap. Ibn Esra concluderim Nostrum omnino in hunc librum non scripisse).

Esther (Salmon b. Jerucham ap. *Dks.* p.100, de Menachem Litbl. VIII,650, cf. IV,187 v. ad op.30,¹², forte Tanchum initio Comm. sui, cf. *W²*p.1168 et ap. *Hararbrückèr*, Specimen I,1843 p.XV).

In *Phroph. prior.* citationes, scil.

[De Josuae VII,21 Sefat n.86, v. infra ad op.30.] Judicum III,36,39 (D. Kimchi, ap. *Gg.* p.294), VI, 13 (id.), XIII,7 (Sefat jeter 44 sec. emend. ap. Liepmann).

Samuelis lib. I. I,29 et XXI,15 (D. Kimchi); XXI,9 (Sefat jeter 88), XII, fin. (Kimchi), Lib. II cap. XII, 11-13, XVI,22, XXI,1 (D. Kimchi ad loc.).

Regum lib. I, XVIII,37 (D. Kimchi ad loc. et s. v. אהר, sed v. *Gg.* p.291). Lib. II, XVIII,17 (Sefat jeter n.158). — Nostri non est Cod. *Poc.* 349 (*Uri* 16) ap. *Pokock*, Specimen hist. Arab. p.362 (*W²*p.438; *Schnurrer*, Dissert. II,36 et *Nicoll* p.559), quamquam *Gg.* p.306 de identitate passus Jud. V,8 cum Nostri versione non dubitat. Cf. supra N.1311.]

- 21] Vers. Arab. lib. *Jesaja* (lit. Arab.); v. inter Bibliorum Vers. N.1312 (1790-1).

- 22] Commentatio in Saadianam Vers. *Jesajae* Arabicam, Fasc. I per D. Chr. Breithaupt q. v. (1819).

[Cf. *Gesenium* l. citando p.155.]

- 23] Version Arabe d'Isaie [de indole versionis cum Emendatt. in textum excusum, acced. cap. XVII cum Vers. Gallica] p.29-62 ap. Munk: Notice sur Saadia q. v. (1838).

[Magna ex parte Germanice ap. *Fürst*, Litbl. II,425, 492,509. Cod. *Poc.* 32 (*Uri* 156, *W³*p.862) inde a tempore editionis in Bibliotheca desideratus (*Munk* p.29, qui ergo non ex antipsia emendavit, ut asserit *Dks.*, Btr. p.74!) ante paucos Annos restitutus est (cf. *Serapeum* 1852 p.27). Emendd. *Rpp.* ex MS. alio „divulgatas“ in n.37, dicit *Dks.* l. c. (quem secutus sum sub N.1312), sed notam illam perlustrans nullum video commemoratum MS. (Cod. *Poc.* unicum dicit *Mk.* p.29) emendatt. tantum promittit *Rpp.* Inter auctores varr., qui editionem pravissimam emendarunt (v. periodica citata in Litbl. II,425 n.2), frequenter, quamquam non ubique feliciter (*Mk.* p.30 sq.) id tentavit est *Gesenius* in Comm. Germ. in Jes. prolixo (1821), ubi Noster ad partes vocatur in locis sequi. (ubi asteriscus emendationem designat, litera A collatum Abulvalid seu Jona Ibn Gannach); 1,2(p.148).

SAADIA GAON

3(p.150).4.5.6*.10*.13.18(*Rpp.* n.37).20.22(ad 58,6 II p.227).25.28. II,6 (p.184-6).12.16.20. III,3.6. 7.10.16.22.24 (p.219*). V,2 (p.233).6.30. VI,4. 12. VII,14.15(*Mk.* p.31).16.17.19(?). VIII,1.6.7. 19.23. IX,4.5.17*A.18. X,9.13.15*.21.25(p.405, 406*).30.32. XI,2.8 (p.430, cf. p.741 et 779 ad XXV,5, sed v. *Mk.* p.32).9.11 (p.435 nota).14.15. XII,2. XIII,10.15 (*Mk.* p.32).21 (p.464*,465).22. XIV,1.4* (*Mk.* p.32).9.12 (p.480,482).21.22.23.31. 32. XV,2.4.5 (p.527,529*).7* (et p.532).9 (p.534). XVI,1.2.3*.7.8 bis A. XVII,2.6. ter. 7* A.8 (p.564). 10.11. XVIII,1A (et p.576).2 (p.581A,583,584A, 586).4* (*Mk.* p.32).6.7. XIX,1.2A.3-5 (p.609).7.9*. 10 ter.11* (p.617.621).12.13.17.18 (p.629).20.25*. XX,2.3 (p.647). XXI,1.3.5A.7* (et p.660).10.11 (p.666,668).13 (p.673*, cf. p.430).14. XXII,1 (p.678).3 (p.684-5).4.5 bis* (*Mk.* p.33, cf. Raschi ad locum allatum a Heidenheim ad שְׁמִירִים לִיל et in fine פסח אֲמוֹנִים. 6.7* (cf. ad XXI,5).15A (et p.697). 17.18.21 (et p.702).24 (p.706). XXIII,1 (p.721*, 723).2.5.7 (p.731).10 (p.733).12 (p.738).13 (p.741 [v. *Mk.* p.34], p.744). XXIV,1.2.6.15.16 bis 19. XXV, 2.4.5.6 (p.782*).8 (p.785).10.11 (p.788,789). XXVI, 3 bis.4.7 (p.794) 9 bis.16.19 quater. XXVII,8.12 bis. XXVIII,2.3.6.10.16.17 (p.843).18.25 (p.846-8A).28. XXIX,1.9.22A. XXX,1.4 (p.865).17.20 (p.873A).24. XXXI,3.8. XXXII,5.9. XXXIII,1 (p.895).7 (p.898). 9.19. XXXIV,1.5.11.14.15. XXXV,1A.7 (p.929). XXXVI,16 bis. XXXVII,12 bis.38 (p.977). XXXVIII, 8 (p.984).10 (p.988A).11.13. XII,2.7. XL,6 bis.10. 13.15 (v. *Mk.*).20.31. XLI,1.2 bis.8.9.19 bis.23.24. XLII,1.14.19*.21. XLIII,13. XLIV,5.13.14 bis* (v. *Mk.* p.35).16.24.26.28. XLV,9 (cf. ad LIII,7). XLVI, 8. XLVII,2 bis.3.4.10 (v. *Mk.* p.35).11.13 (p.354). 14. IIL,10 bis. IL,3 (p.127).5.7 (p.124).17 (cf. LIV, 13).25 (p.136). L,4. LI,4.6.15.17. LII,4.13.14 (p.173).15. LIII,3 (p.178).7 (p.181).8.11 (p.192). LIV,8.9.11.15. LV,13. LVI,11. LVII,8.10.13. LVIII,1.3.7. LIX,4.10.15.19 ter. LX,1.5.8.15.17. LXI,1.6.7.8.10. LXII,1. LXIII,1.6.9.11 bis.16. LXIV,1 (p.270). LXV,4 (p.277).5 (p.281).18.20 (p.291). LXVI,10(?).11.12.17 (p.305*.p.308).18.20. — Versionem hanc passim interpolatam habet *Mk.* p.57, quia non ubique cum citationibus ap. Ibn Esra congruat (quod asserit *Rpp.* n.37). De Versione alia v. infra. Cap. X (Haftara S. Paschatis) excusum מִבְּרֵכָה אֲרָבָעִים Liv. 1840 (*Luzz.* הַלְכוּת קָדֶם p.49) an ex Nostri versione nescio. — Citata, ad Vers. vel Comment. spectantia sunt in auctoris Comm. Jezira (*Lan- dauer*, Litbl. VI,179), in Comm. Ibn Esra vel Kimchi

(eiusque radd. שְׁמִיר, נִשְׁר, רֵאָה, שְׁמִיר ad I,11; III,24 *Rpp.* l. c.); XL,11.17; XLII,1; XLVI,8; XLVIII,15, 16; IL,5.15(16); LII,4.13; LVII,9; in Gloss. Gall. hebr. ad XXVIII,36 (Litbl. V,296); ad Comm. potissimum in Sefat jeter ad I,9 (n.22), v. 29 (n.46,114); VII,4 (n.92), v. 6 (n.31); VIII,16 (n.76); XI,15 (n.148); XIII,10 (n.149); XVII,6 (n.47 ad אֲנִיִּן spectans, cf. *Luzz.*, Bibl. f.11b); XX,5 (n.151); XXII,18 (n.83, v. Dunasch ap. *Gg.* פֶּרֶשׁ נִרְדָּה p.8); XXVII,9 (n.150). v. 11 (n.3); XXVIII,1 (n.153); XXX,15 (n.154); XXXII, 19 (n.156); XXXIII,1 (n.157), v. 7 (n.54); XXXVI,8. 16 (n.159); XXXVII,29 (n.160); XXXVIII,10 (n.69, 70), v. 12 (n.71); XLI,4 (n.80); XLVI,8 (n.48); LIX,10 (n.62); LXIV,6 (n.43, v. sub op.30).

~~Jeremia~~ Jeremia II,22 (Versio ap. Isak b. Scheschet Resp. 35 ap. *Asulai*); XVII,12 (Kimchi); LIX,25 (Sefat jeter n.75 et v. ad op.30).

Ezechiel XVII,3 (Sefat jeter n.90); XIV,9 (Kimchi, et passim in alios locos); XXIX,3 (forte ap. Dunasch, *Gg.* Mos. h. Maimon. p.41 ad Sefat jeter n.84).

Prophetae minores (Eichhorn et Gesenius ed. II., citatos ap. *Rpp.* in nota 40, ad manus non habeo; *Rpp.* in nota 41 ap. Ibn Esra „saepissime“ citari dicit).

Hoseas II,3,13; III,2; VI,9 (Kimchi ad locos).

Amos I,13 (Sefat jeter n.18); II,17 (Ibn Esra).

Jona I,1.3.11 (Ibn Esra).

Zacharia VI,3 (Kimchi); IX,1 (Simson ap. *Gg.* p.311,288).

Exstant Proph. post. omnes Arab. in Cod. *Hunt.* 206 (*W³* p.1399 n.563, *Uri* 40), cujus epigraphes produnt A.1507 Contract. (לְשִׁכְרוֹת et לְהַאֲרִיךְ) i. e. 1295-6 (הָיָה עֵרְבָה est Hosianna magnum; A. Hegirae 507, Chr. 1193 (!) exsculpsit ex recensis epigr. scriptorum omnium accuratissimus *Fürst*, Litbl. II,510, ubi alia quoque tali modo repetuntur). De Interprete inquisitio nondum absoluta est. Ex Jesaia specimen adjecit *Paulus* l. c. (v. emendd. ap. *Nicoll* p.560), qui „multis ex locis Saadianam versionem ab hoc Interprete lectam fuisse vero simillimum“ ducit, imo Saadia diserte ad XXXV,9 citatur (cf. praef. p.7; *Mk.* p.36). Ezechielis cap. XXI exstat ap. *Schnurrerum* in Diss. philolog. ad hoc cap. *Tüb.* 1788 (desiderata in Bibl. Bodl. neque mihi visa, v. *Paul.* praef. p.3) et in ed. 1790 p.435.

Proph. minores, ex quibus excerpta in *Pocockii* Comm. [v. edd. Augl. in Catal. Bibl. Bodl. III,143-4] in Hos., Joel [ed. Lat. ap. *Gg.* p.290 (ubi „MS. Poc.“) 291,321 est *Lips.* 1695] et Micha, Malachi. *Pock.*

SAADIA GAON

in praef. ad Micha p. IX (ap. *Paul.*, praef. p. 5) Nostro versionem, propter Jesaiam in hoc Cod., negavit, dein in Hos. cum citationibus Kimchi conspirare monuit, unde *Paulus* (l. c. p. 6) et *Rof.*, Diz. (p. 99), Proph. minores Nostro pertinere veri simillimum vel probabile judicarunt. Tamen *Dks.* p. 74 de his libris nihil specialius innotuisse praetendit, *Gg.* vero p. 291 auctorem iam certum habet, ut p. 321 discrepantiam ab op. 29 per mutata opinionem explicet! Mihi Cod. perquirere nondum licuit.]

- 24] Die *Psalmen* nach Saadia [excerpta Arab. ex Vers. et Comm. Arab., cum notis Germ.]; p. 1 ap. H. Ewald: Beiträge etc. q. v. (1844).

[Codd. sunt *Poc.* 281 (*Uri* 39) et sine Comm. *Hunt.* 416 (*Uri* 49, v. *Nicoll* p. 559 (cf. supra) ap. *W*² p. 439 alter *Hunt.* 515 delendus, qui libellum a Muhammedano confictum, exhibet, ex quibus Ps. XVI, XL, CX cum Vers. per *Schnurrer* in Eichhorn, Allgem. Bibl. der bibl. Lit. III, 425; v. *Ewald* p. 2, *Dks.* p. 74) et *Monach* 121 (ex quo Ps. LXIIX ap. *D. Haneberg* in Dissertat. speciali „Ueber die in einer Münchener HS. aufbehaltene arabische Psalmenübersetzung“ 1840 [mihi non ipsa visa sed tantum nota ex recensionibus per *Fürst*, Litbl. II, 349, 362, 423, 492, 509 (v. supra), *Gesenium* in Allg. Lit. Zeit. 1841, Ergänzungsbl. n. 97; *Fleischer* in Gersdorffs Repertor. 1842 (vol. 34) p. 481]; Fragm. ex Introd. ap. *Gg.* Moses b. Maimon. p. 39; cf. *Pseudo-Jefet*, Cod. Warn. 3 f. 343 et *Hedlessi* § 178). — An Cod. *Laurent.* Arab. 28, qui Judaei videtur *Assemano*, jam ab alio inquisitus sit nescio. — Liber Psalmorum primus inter Biblicos versus ducitur ab *Ew.* p. 5 argumento non stringente. — Citantur loci II, 4; III, 1; IV, 1; X, 8; XI, 4; XXIV, 10; XIC, 8; C, 3 (Ibn Esra, Comm.); V, 1 (Sefat jeter n. 64); VI, 7 (n. 61); VII, 6 (n. 38); X, 1 (n. 8), v. 10 (n. 27); XVI, 4 (n. 17); XVIII, 46 (n. 26); XX, 10 (n. 91); XXII, 1 (n. 82); XXXIV, 18 (n. 97); XLII, 5 (n. 14); XLV, 9 (n. 10); XLVII, 4 (n. 15); XLVIII, 15 (n. 100); LII, 4 (n. 99), v. 9 (n. 19); LV, 20 (n. 29); LVI, 1 (n. 147); LX, 4 (n. 55); LXIIX, 24 (n. 98), v. 28 (n. 53), v. 32 (n. 78); LXXXVII, 3 (n. 161), v. 41 (n. 34), v. 20 (n. 37); LXXXIIX, 6 (n. 28); XIC, 9 (n. 25); CXIV, 1 (n. 42); CXIX, 23 (n. 94); CXXIII, 4 (n. 11); CXXIX, 6 (n. 59); CXXXIX, 17 (n. 52); CL, 4 (n. 95). Kimchi ad XC, 1 et IC, 7 in edd. integrioribus (*Luzz.* כ"ח V, 32) et rad. קצע, מן, דהה. Ad XXII, 16 (ap. *Sim. Duran* מן אבות הים, cf. *Ew.* p. 24).

 Proverbia cum Comm. et Introd. (impf. initio), ubi ut. אלהבה טאלב *Inquirens sapientiam*, in Cod. *Poc.* 70 (*Uri* 15), et sine Comm. in Cod. *Poc.* 285

(*Uri* 66), discipulo cuidam Maimonidis perperam tribuit *Nicoll* p. 559, quamquam ablegationem ad Introd. in Iob et Levit. IV, 38 (v. Ibn Esra ad locum) observavit! Argumentis potioribus Nostro primus breviter vindicavi opus in *Serap.* 1852 p. 27, praecipue ex comparatione cum pluribus citationum sequentium, scil. I, 32 (Sefat jeter n. 57); IV, 9 (n. 51); VII, 15 (n. 65); XII, 6 (n. 36); XIV, 4 (n. 50); XV, 13 (Jos. Kimchi, Litbl. XI, 379); XVIII, 1 (Kimchi, rad. פדר); XXI, 1 (Sefat n. 77, ubi male Threni III, 48, v. Dunasch ap. *Gg.*, Mos. b. Maimon p. 43); XXIV, 9 (Sefat n. 21), v. 21 (Kimchi, rad. שנה); XXV, 2 (Sefat n. 16); XXVI, 10 (Kimchi rad. זכר, cf. Is. Abendana et Ibn Melech ad loc.); XXVIII, 3 (Kimchi rad. אחר); XXIX, 13 (Id. rad. חכך); XXX, 1 (El. b. Natan § 119), v. 15 (Kimchi rad. עלק et forte hinc in fragm. anon. annexo ad Cod. *Hunt.* 294), v. 31 (Ibn Esra ad Lev. IV, 23: כפירוש הנאון בס' משלי, mire lucusque neglectus); XXXI, 3 (Sefat n. 45); locum tamen XXIII, 34 in Cod. Arab. cum Kimchi rad. דבל non congruere monui l. c. Versio affertur ab Abr. Gavison ad I, 23; VIII, 13 (*Zz.* ap. *Gg.* Ztschr. IV, 388 et rursus *Dks.*, נחל p. 25), Comm. a David d'Estella et passim in Comm. *Josef Ibn Nachmias*, Cod. MS. *Mich.* 637 [cf. *Zz.* Z. G. 429-30], sec. *Dks.*, נחל p. 4.]

- 25] Das Buch *Ijob* nach Saadia, Ben Gegatilia [Moses Gikatilia] und einem ungenannten Uebersetzer [excerpta Arab. ex Vers. et Comm., cum notis Germ.]; p. 75 ap. H. Ewald u. s.

[Tit. ab *Ew.* et *Dks.* p. 75 omnino omissus: כתאב אלהתערי i. e. *Lib. justificationis* seu *Theodicaea* (non *Elenct.* ut *Uri* 45) in Cod. unico *Hunt.* 511 (cf. *W*² p. 438. ³p. 860 et supra p. 1822), ex quo passum I, 6 de Salano (cf. *Rpp.* n. 40) cum Vers. Gallica dedit *Alk.* p. 8. Apogr. possedit *Gesenius* (Lexicon ed. III p. VIII n. 13), ex quo passus XIX, 25-29 ap. *Stickel*, de Gocl (v. *Zz.* ap. *Gg.* Ztschr. IV, 383). Quid sit Nostri in Cod. compilato non ubique liquet (v. *Ew.* p. 76). — Citatur ut vid. XXXII, 11 ap. *Mos. Ibn Esra*, Poetica MS. f. 24a; II, 1 (Sefat jeter n. 63, cf. Dunasch ap. *Gg.* Mos. b. Maimon p. 43); III, 5 (n. 93); XI, 18 (n. 4); XII, 3 (n. 66); XIX, 22 (n. 5); XXXV, 10 (n. 23); XXXVII, 11 (n. 49); XXXVIII, 32 (n. 72-3); XII, 8 (n. 35, cf. Litbl. IV, 660). I, 6; XIX, 2; XXXVII, 3; XXXVIII, 24 (Ibn Esra ad loc.). I, 6; X, 9 (Jos. Kimchi ad loc. Litbl. XI, 23, 92 ex Ibn Esra?); VI, 17; X, 22 (?) XXXVIII, 3 (Kimchi rad. זרב, גלם, אור); XII, 20; XXXVIII, 37 (Gloss. hebr. Gall. Litbl. V, 296); XXXVI, 31-2 in Comm. anon. Galli Cod. *Hamb.* 32 (*Dks.* פין II, 102, 104); loci ex Comm. anon. Galli Cod.

SAADIA GAON

Monach. 52, partim spurii, collecti a *Gg.*, פרשנרהא, p.7 sq. sunt IX,35; XI,17; XV,24,32; XVI,2,18; XIX,21; X,2,25; XXI,21-2; XXII,2,6; XXIII,9; XXIV,18; XXVI,4; XXVII,18; XXXVI,23,26,32; XXXVII,4,7,32; XXXVIII,25. Passus majores exstare ap. Bechai b. Ascher: כר הקמה, monet *Rpp.* n.41.]

26] פירוש *Comm.* in lib. *Daniel* [spur.]; una cum textu in Bibliis Rabb. A.1525 N.52; 1548 N.125; 1568 N.206; 1618-9 N.423; 1617-9 N.424; 1724-7 N.872.

[*W*¹p.935.⁴p.936 (³p.860, citatum a *Dks.* p.110, Verss. Lat. ineditas notat!). MS. exstat ap. *Juzz.* (*Zz.* Z. G. 71) et in 3 Codd. *Rof.* 308 etc., neque editum recognovit *Uri* 149 in Cod. *Hunt.* 225 (*W*² p.1400 n.565). Opus Nostro non pertinere sed scriptori e bellorum pro cruce tempore, qui ex Nostro nonnulla petiverit, demonstrat *Rpp.* n.39, opus hoc jam Ibn Esrae (in Levit. XXVII,1) notum ducit (cf. quoque זיין I,96), Saadiah vero [ca. 1130-40], magistrum auctoris anon. Commentarii in Chron., sub nomine Sa-lomonis Isaki (q. v.) excusi, a Nostro discernit. *Michael* (כ"ח V,244), cf. supra p.2162 sub ⁷) auctorem suspicatur Saadja b. Nachmani (quod repetit plagiaris *Carmoly*, *Ilner.* p.139, prout caetera sublegit ex *Zz.* p.71,73). *Dks.* p.110 auctorem Saec. XIII-XIV (!) viventem putat, forte eundem ac auctorem carminis masoretici (v. N.⁶⁸⁵⁶). *Zz.* Z. G. p.71 auctorem Saadia A.1130 (v. p.375) sistit, neque ab eo discernere vid. (p.73, omitta in Indice) magistrum Comm. in Chron. (cf. כ"ח V,238). —

Comm. genuinus (?) citatur a Sal. Isaki in VII,25; VIII,14; XI,13 (cf. *Dks.* p.99) et in Sacharja VI,6 spectans ad XI,5; ex formula ראיני בפהרונ *Rpp.* n.39 concludere vult Comm. Arab. jam tunc temporis hebr. versum fuisse (sed v. ad op.29 sub ⁸); Abraham b. Chijja (*W*¹p.761 ap. *Zz.*, *Gg.* *Zlschr.* IV,387, Mos. b. Maimon. p.70, spectat ad XI,31 et XII,13); Abr. Ibn Esra in Comm. excuso ad I,7 (cf. כ"ח V,244), 9,15; II,1,7,15,40 (ואמר הנאן בספרו); IV,20; VII,5; VIII,26; IX,24; X,13; XI,31,36; XII,2; passim in Comm. inedito (*Opp.* 254F., *Scalig.* 13, cf. *Bislich.* 62,²¹), ubi non molli brachio eum objurgat: ואל תחבה על פירוש כס' דניאל לפי חפצו ולא ידעך אחר המילות יהוסף בן יוסף אפרש עוד וכלל אומר כי הד' פירושם, וכבר נזכר עבר וזמנם פסוקים שבאחרית הספר הכל הבל וכבר נזכר עבר וזמנם רבות; *Idem* in Sefat jeter n.87 in XI,6.

 Esra (quocum Nchemiam jungunt veteres) citatur

ad Esra IV,2 ab Asaria de Rossi (in nota MS. ap. *Zz.* כ"ח V,152), a Zidkia Anaw in שבולי הלכט MS. (*Asulai* neglectus a *Schorr*, זיין I,96, uterque omis-sus a *Carmoly*, *Revue* p.38, cf. excus. § 93), et in הגי' f.102b (*Zz.* ap. *Rpp.* Add. p.84, etiam in MS. vetere), spectante procul dubio ad locum Nchem. VIII, 10; a Sal. Urbino אהרל סועד p.25 s. v. זרק de voce כפורי quod tantum in Esra et Chron. occurrit (*Zed-ner*, *Auswahl* p.260 n.5); unde suppl. *Dks.* p.100. (In אמונה VIII cap.3, f.40b ed. Amst. שוברנו כטו בפרשה ad locum praecedentem ib. cap.1, f.38 ed. Amst. spectat.) — Comm. anon. in Esra in Cod. suo 308 Saadiae tribuere vult *Rof.*; qui ad Danielelem ac-cedit in Cod. *Uri* 149 passim citat Abr. Ibn Esra, diligentius eum nondum inquisivi.

In lib. *Chronicorum* testis nullus mihi innotuit.]

27] תפסור אלסכעין ואולפמטה אלפררה *Expositio* 70 vocum *hapaelegomm.*, potissimum comparatis vocibus Talmud et Targum [ex apogr. Dernburgi cum ejus et Geigeri Annot. hujusque vocum Arab. Vers. Germ.]; V,317 ap. A. Geiger: *Zeitschrift* q. v. (1844)

[Edd. omnes recensendae originem acceperunt ex Cod. MS. unico *Hunt.* 573 (*Uri* 485,² *W*³p.862), cujus apogr. (Arabica lit. Arabicis) per *Gagnier* in Cod. *Bodl.* 293 (*Nicoll* p.7 n.III,²); aliud apogr. pos-sedit *Gesenius*, qui id ad Thesaurum suum adhibuit, in Lexico ed. III p.XII catalogos tantum citat (cf. *Rpp.* n.44 ubi שראה ex ed. II). — De op. ipso absolutis edd. disseremus.]

28] — [Arabica lit. Arabicis atque §§90] cum Annot.; p.110 ap. L. Dukes: *Beiträge* q. v. (1844).

[Idem ex apogr. Ewaldi (v. Litbl. IV,660 n.4) paullo antea, cum Annot. hic omissis (sed in ed. sequ. ver-sis) in *Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes* (editoribus Ewald etc. v. Catal. Bibl. Bodl. IV,496a) V (1844) p.115-36.]

29] — hebr. (s. t. מלות בודרות) פתרון השעים *Expositio* 90 vocum etc.) per A. Jellinek; ap. J. Benjakob: *Lib. Verba antiqua* I q. v. (1844).

[Praemonitum omnes Nostri Biographos (quorum nul-lus op. ipse vidit vel speciatim recenset!) numerum male computasse praetendit; ipse *Dks.* in ed. sua prima (v. *Gg.* p.324) primum 89 (cf. Litbl. IV,660), dein 90 computavit, unde pro אלסכעין emendare vult ואלסכעין, in op.28 p.39 „von den 90 Wörtern“ et אלסכעין sine nota ulla inscribit! (cf. Litbl. V,680). Opusculum jam citatur (nisi est interpolatio) a *Du-nasch* (v. ad op.30), ubi נכעו טפפני [עובדיה ר'] ופירש

SAADIA GAON

מן לשון המשנה ואמר כי הם ע' מלה שלא ימצאו דומיהן במיקרא בלתי מלשון המשנה שקורין לרועה מבעה (quod tamen nec ab Ibn Esra ad locum neque a Parchon et Kimchi s. v. citari monet *Luzz.*), porro a Jona Ibn Gannach (*Mk.* p.11, cf. Not. sur Aboulw. p.174, unde non constat ex ipso op. nostro hausisse Tanchum Hieros., ut vult *Jellinek*, *Litbl.* VII,139) et Jakob b. Reuben (*Mk.*, Tanchum p.109; Cod. Leydens. citatus a *Dernb.* ap. *Gg.* Ztsch. V,318,322,324, non est Jefet sed Pseudojefet ad Exod. 3,2 in Cod. *Warn.* 31), qui omnes de 70 vocibus loquuntur ('ע' (שמות שבמקרא, אלע' לפט'ה אלמפרדה פי אלמקרא, ubique ergo ע ex ז corruptum fuerit, vel auctorum nullus numerum computaverit; imo 91 numerat *Dernburg*, omissus enim est articulus ננ' inter n.5 et 6 ap. *Dks.* Suntque voces sec. ordinem libror. a nobis dispositae: Genes. XXVI,12 (n.44) בלכח, Exod. III,2 (n.10) שרע'ים XXXVIII,8 (n.67) פרהח, Levit. XIII,55 (n.26) מראה XIX,20 (n.47) בקרה, יבלה XXII,22 (n.30) כפוח XXIII,40 (n.56) לעקר XXV,47 (n.17) שחם Num. VI,3 (n.11) שפי XXIII,3 (n.79) בםסבו XXIV,15 (n.34) למטפות Deut. VI,8 (n.46) בםסבו Cant. I,12 (n.19) אטנפם V,3(40) חלאים VII,3 (n.39) המצרים Ruth I,13 (n.33) הצבחים II,16 (n.66) הנשק Threni I,3 (n.22) נשקר v.14 (n.75) פרש IV,4 (n.51); ליאש Kohel. II,20 (n.64) האכיונה XII,5 (n.88) אונם Esth. I,8 (n.2) הראיות II,9 (n.55) גנוי III,9 seu IV,7 (*Gg.* p.317) ומטללות Jos. IX,5 (n.32) צבעים Sam. I,XIII,18 (n.60) כפשע XX,3 (n.36) רג. I,VI,8 (n.27) והפחות VII,50 (n.87), lib. II,XIV,14 (n.6) ולמולות XXIII,5 (n.4), חולש II,19 (n.63) והמעטפות III,22 (n.90) החולש XIV,12 (n.86) וטאטאחיה בסמטא v.23 (n.62) החו XVIII,5 (n.52) ססחם XXV,6 (n.53) נסמן XXXVIII,25 (n.20) סדורה XXX,33 (n.38) ישרון XXXVIII,21 (n.16) וסמללות II,22 (n.24) נכחם Jerem. II,22 (n.24) יקום Ezech. XIII,10 (n.28) חץ XLVI,20 (n.80) עבשו Joel XVII,9 (n.68) כנלומי XXVII,24 (n.61) סנרפחיהם II,17 (n.72) בננה Amos IV,2 (n.74) בכרה IX,9 (n.58) רססים VI,11 (n.82) עטרה Obadia v.6 (n.35) Micha I,11 (n.14) חפחים Hab. II,11 (n.18, male *Gg.* et *Dks.*) כפחיהם III,17 (n.69) בסנורה Hag. II,19 (n.43) נף Ps. XLVIII,3 (n.31) פפחה LX,4 (n.83) וארה LXXX,13 (n.49) כחש CIX,24 (n.50) לכו CXIV,1 (n.84) לנאיתים CXXIII,4 (n.85) נלמי CXXXIX,16 (n.59) עצומים Prov. XVIII,18 (n.81) כננה XXV,13 (n.5) ספנק XXIX,21 (n.3) להחנרד Job II,8 (n.70), [n.18 v. sub Hab.], לוהן III,8 (n.51) חלכח VI,6

(n.15), נטמחו v.17 (n.42), XVIII,3 (n.29), משמחו XXXIII,21 (n.89), עבר XXI,10 (n.8), XXXVIII,33 (n.78) חרורי XLI,22 (n.76); Dan. I,10 (n.41) וחיכהה II,4 (n.9), Esra I,9 (n.65) כרשין III,7 (n.37); II. Chron. 2,15 (n.1) פטר XXIII,8 (n.13). Nullus in op. ipso apparet ordo, nec alphabeticus nec alius, quod cum dispositione systematica aliorum Nostri opp. non optime congruit, vix ignotus aliquis (jam *Dunascho superior!*) libellum ex libris (Comm.) Nostri excerptserit et concinnaverit prout fortuito singula offenderit. *Gg.* p.323 (ex quo *Fürst*, *Litbl.* X,685) fragmentum suspicatur scripti polemici contra Karaeos primitus 70 voces continens (p.282) re vera hapaxlegg., sed ab Anonymo auctum. Nonnulli vero op. nostrum unum habent ex opp. grammaticis, quorum tituli varii recens ex citationibus variis innotuerunt et vario modo combinati sunt, eosque in brevem redigemus consecutum. [Citatum vero במלאכה הדקדוק והבאחיה (אמנונה) VIII,3 seu f.39c ed. Amstd) ap. *Dks.* p.38, mirum demonstravi errorem: *Jud. Lit.* p.416.]

Libri linguae (grammatici) est tit. collectivus quo utitur ipse Noster (Comm. in Jezira IV §3 Cod. *Uri* 370 p.78, jam ap. *Mk.* p.14 [male כחאכ Buch" ap. *Dks.* p.35], in Vers. hebr. ap. *Landauer*, *Litbl.* VI,179 הלשון נוסף, ut corr. quoque ap. *Dks.*, נחל p.23, qui p.24 post ורבעים loco signi interrogationis facile vocem כגולה supplere potuerit, non „in locis 42 singularibus“ ut *Hupfeld*, De rei grammaticae etc. p.13, cf. quoque *Gg.* p.282), eorum ¹liber primus (אלכחאב אלול) inscriptionem specialem forte non habuit, ²liber alius de literis gutturalibus tractavit (l. c.), huncque in Hispania desiderat Jona Ibn Gannach in חבור שלם v. cap.15 vero חבור כולל v. *Mk.* Tanchum p.114, *Dks.*, Btr. p.36, *Litbl.* VIII, 637 n.11; ³liber alius de Dagesch et Rafe שער יריעה in Comm. Jezira = חחאב אלרגש ואלרפ) ap. *Dunasch*, in op. sequ., v. *Luzz.*, Biblioth. f.12b); ⁴שער ההילופים de permutatione et ⁵שער הצירופים [de conjugatione sec. *Luzz.* l. c.] citati a *Dunasch*. Haec certa haberi possunt, addemus dubia (praeter ea quae sibi conjecturando excogitat *Fürst*, *Litbl.* X,518, cf. p.539) commoditatis causa numeris continuatis:

⁶*Lib. linguae* (citatus a Jona in Introd. ap. *Mk.* p.13 n.1, Notice sur Aboulw. p.135.165, ספר חכמה הלשון *L. scientiae linguae* in Vers. hebr.,

SAADIA GAON

Litbl. VIII,649 n.13) librum specialem ex collectione habet *Mk.* (Tanchum p.114), forte rectius antea (p.14) idem habuit ac collectionem, et primitus כהנאבה אלמסום ככהה אללנה „lib. inscriptus libri etc.“ scripserit Jona; cf. sub¹⁰.

⁷ צהוח לשון הקדש *Lib. elegantiae (puritatis) ling. hebr.* citatus a Dunasch in op. sequ. (*Luzz.*, Litbl. VII,117, cf. Biblioth. l. c.), mihi potius nomen collect. vid. quam speciale, quia libb. speciales שער nuncupat; *Fürst*, Litbl. X,560,685 materiam quasi syntaxis nostrae suspicatur, seu stylisticam, rhetoricam, prout de etymologia et formatione vocum hebr. per analogiam tractasse constat ex citatione Dunasch; adde quae dicentur ad op.30 p.2203.

⁸ הניקוד *Lib. punctuationis* (citatus a Sal. Isaki ad Ps. XLV,10 quoad scriptionem plenam et defectivam, cf. Glossarium anon. ad Genes. VIII,11, Litbl. V, 296 et cf. *Jüd. Lit.* p.413 n.22). *Rpp.* n.44 eum partem lib. hebr. אנרון (infra⁹) suspicatur. Tit. ניקוד ap. Gallos et Germanos quasi generalis est (v. *Jüd. Lit.* p.417), unde etiam ad partem Grammaticae spectare potuerit, mihi vero ex formula וראיהי (quae desid. ap. *Zz. Z. G.* 64; cf. supra p.2195 et ad op.26) nondum constat Sal. Isakum librum Nostri ipsum ante oculos habuisse hebr. [ex Arab. versum, *Dks.* p.36, qui id jure rem miram dicit] grammat. vel masoreticum (v. infra¹³); forte citatum ex Dunasch petivit?

⁹ האגרון *Collectio* citatur a Dunasch (v. infra), hebr. sec. Abr. Ibn Esra (*W* p.933; ap. *Mecklenburg*, ap. Jost, *Isr. Annal.* I,340 procul dubio pro „arab.“ leg. hebr., recteque monet MS. Odessae, quod Nostro tribuitur in *Allgem. Zeit. d. J.* [1838 n.96 p.387] esse Karaci, cujus nomen ap. *Gg. Ztschr.* III,442 n.1 [cf. *Dks.* p.413] fere cum Jefet vel Levi b. Jefet congruit, procul dubio idem est Lexicon hebr.-Arab. „Ali b. Soleiman“, Litbl. XII,742). *Dks.* (Litbl. IV, 170) de argumento omnino dubitat, dein (*ib.* p.660, Beitr. p.40) titulum hunc ad op. nostrum excusum retulit, ubi pauca verba Arabica (idque „non temere“ conjectum habet Dukessii alias judex minime indulgens [supra p.1302] *Hupfeld*, De rei-grammat. p.13, cf. Litbl. VIII,637), quod recte refellit *Gg.* p.423 et *Luzz.*, Bibl. f.11b (v. ad sqq.).

¹⁰ לשון עברית *L. Linguae hebr.* (cit. ab Abr. Ibn Esra l. c.) ad op. nostrum excusum forte spectare putat *Rpp.* n.44, *Mk.* p.11 idem habet ac⁶, et quidem sensu generali, ut *Gg.* p.282 n.1, v. sequ.

¹¹ צהוח *L. Elegantiae* (cit. ab Abr. Ibn Esra l. c.; *W* p.765-6 id suspicatur in Cod. *Taur.* A II,19,

i. e. 95 ap. *Pasinum*, ubi D. Kimchi סכלול; rursus ⁴p.936 pro „R. Sealim“ in Cod. *Taur.* II,20 Saadja emendare vult, est vero excerptum tantum inde a f.114-116 ex parte III lib. רב פעלים [Josef Sarko N.⁵⁰⁹⁴], v. Cod. 96 ap. *Pasinum*); id alto praeterit silentio *Gg.* p.282; si cum *Luzz.* (Litbl. VI,117, Bibl. f.11) צהוח et לשון עברית¹⁰ errore divisos ducimus, jam Ibn Esra librum alterum ad minimum non ex autopsia noverit, forte צהוח ex Dunasch et לשון עברית ex Jona petiverit?

¹² פהרונים *Expositiones* citatae a Menachem b. Sarruk (v. excerpta ap. *Dks.* Litbl. IV,187, quae jam e memoria ejus exciderunt Beitr. p.100; ubi ea rursus promittit, quae postea Litbl. VIII,650 recudit, variantibus utroque loco erroribus! [cf. *Luzz.* Bibl. f.21b] et Dunasch contra Menachem atque Jakob Tam ed. Lond. 1855 p.23-4). *Dks.* (Beitr. p.76) vocem פהרונים non tit. operis specialis habere vid., quod miratur *Luzz.* l. c. f.18a,64. Postremus cum *Gg.* p.286 in eo consentit, op. lexicographicum fuisse, quamquam non Lexicon regulare et perfectum, imo forte ab aliis ex opp. Saadiae collectum suspicatur, in quod Dunasch animadverterit (op.30), prout אנרון (quod synon. cum פהרון occurrit in carmine Dunasch, אנרון sec. *Luzz.* vel אנרון sec. *Fürst*, Litbl. X,558). *Gg.* vero p.282,

286 utrumque unum idemque habet Lexicon magnum, sed jam tempore Parchon deperditum. Vox פהרון sensu exegetico (cf. *Jüd. Lit.* p.419), primum ap. Dunasch occurrere vid. (v. animadv. Ibn Esrae in op.30 n.1 ap. *Zz. Z. G.* 197); vox אנרון (cf. *Jüd. Lit.* p.414 n.34, ubi in MS. *Mich.* in fine literae cujusque carmen longum exstat, ut ap. Natan b. Jechiel) forte ab ipso Saadia formata est (cf. *Zz. Synag. Poesie* p.397 et de forma illa *Cassel*, Litbl. VI,581); collectio vero haec expositionum vocum alphabetica num opus separatum fuerit, an pars operis majoris linguistici (*Jüd. Lit.* l. c.) non omnino deciderim. Nomen אנרון semel tantum occurrere ap. Dunasch in fine op.30 (*Luzz.* f.18b) nihil huc facit.

¹³ השובות *Refutationes* Ibn Ascher (q. v.) hebr. Forte huc spectant ניקוד supra⁸ aliaque ad Masoram spectantia (cf. *Dks.* p.82 et p.218b).

¹⁴ Liber incertus, Nostro „tributus“ (סאמר שמהים). Jona ap. *Dks.*, Litbl. VIII,649 n.13, cf. Kimchi ap. *Dks.*, Blr. p.37). — Nostrum et omnes Jehudae Chajjug praecessores latuisse theoriam literarum quiescentium et permutationis observat *Mos. Ibn Esra* (l. c. supra p.1301, ubi post כאן הקדם אלכלאם pergit חיון וקר

SAADIA GAON

פי הד"א אלשאן לראם אלמחיצה אלפיומי ונירה לכן
[נאכ ען נמיעה אחר אללין [אללין] ואלאנקלאכ]

30] Defensio Saadiae contra *Animadv.* Dunasch
Ibn Labrat; v. Abraham Ibn Esra: *Labium*
superbum op.69,70 (1838.1843).

[Opus hoc fontem exhibet expositionum Nostri non omnino spernendum, quamquam mutilatum neque genuinum nec securum. Desiderantur enim in edd. nonnulla quae ex הר שפה citant auctores, ita ut *Gg.* (V,100) aliud supposuerit op. homonymum (cf. *Lippmann* ad ed. II p.20), *Fuld* vero (ap. *Lippm.* p.21) opus excusum quasi introductionem vel append. ad op. aliud Ibn Esrae grammaticum suspicatus sit. Hoc loco eorum tantum, quae Nostri nomine referuntur, auctoritas nobis quaerenda est ex libelli specie et fonte. Auctorem ea non e Nostri ipsius scriptis ante oculos positis hausisse suspicatur *Gg.* (p.286 n.1, cf. p.301 n.1); expl. vero *Animadv.* Dunasch (cf. supra p.898, ex dicendis suppl.) pravisimo se usum fuisse confitetur Ibn Esra in epigr., atque libellus excusus non modo in ed. prava I. (v. *Gg.* p.1 c. et ed. II p.14) sed in ipsa ed. correctione II. (cf. *Dks.*, Litbl. IV,657), a nobis semper adhibita, a mendis huc facientibus non omnino purgatus est (quod tantum ex MS. Dunasch correcto fieri potuerit, ad Cod. MSS. Ibn Esrae allatos supra p.687 adde *Saraval* XXXVI). Ipsa divisio paragraphorum non ubique correcta vid.; Numeri omnino non genuini sunt. Ita §86 (Jos. VII,21), ubi auctor neque Noster nec Dunasch laudatur, ut in §§ praeced. et sequ., procul dubio ad 85 pertinet, atque emendatio textus supervacanea est, si כולל (= שם עצם כללי) cf. הבללים sub מאונים ap. Charisi in Vers. Comm. Mischnae Erubin II,1) „nomen appellat.“ vertitur, oppositum שם פרטי in fine § praeced. (ubi lego עיקרם), ergo ipsius Ibn Esra est

sermo, non citatum. Numerus 89 bis occurrit, atque 104 in duos dividit *Lippm.*, quia nexum desiderat(!); hinc forte (praef. p.23) opus 163 locos Biblicos exponere dicit; sed cum hoc numero non congruit Index Biblicus (praef. p.24), qui neque omnino perfectus et correctus neque optime dispositus, singulis libris enim non ipsorum sequitur ordinem sed potissimum paragraphorum libelli, neque sibi constans vel eos tantum recenset locos qui in § quolibet primo loco, vel eos, qui ad illustrandum eum afferuntur. Id vero maioris est momenti, si auctoris et Dunasch non quaeruntur loci sed Nostri, generatim in fronte positi; nullius vero fere argumenti est Index

talis ad demonstrandum locum, ubi expositio Nostri (si ulla ad locum affertur) exstet; cum Noster quoque in Comm. ad librum unum locos ex aliis adtulerit; etiam si probatum esset (quod potius refutatum videri potest, ut infra), Dunaschum in Nostri Vers. et Comm. animadv. suas scripsisse. Tamen *Dukes*, ubi de singulis Nostri opp. proprie exegeticis tractat (p.74, 98!), breviter ad Dunasch „in Sefat jeter“ non indicatis locis remandat, procul dubio in Indicem hunc nimis innixus; imo non animadvertisse vid., in §§ 103-145 nullibi Nostrum diserte citari; in Indice laudato vero libri nonnulli Biblici nonnisi in his §§ occurrunt! Hinc locos hos omnes non supra inter citationes expositionum Nostri (secundum emendationes partim aliorum auctorum) distribui; eorum vero Indicem exactiorem hic adjiciam, quia forte loci ad Nostrum quoque spectant, et studiosis tantisper profuerit. Sunt nimirum: Genes. XII,11 (n.144); Exod. III,2 (n.140), XXVIII,14 (n.136); Deuter. IV,7 (n.124); Ruth IV,4 (n.120); Kohel. X,15 (n.129); Jos. XXIV,29 (n.125); I. Sam. VI,10 (n.142); Jes. I,29 (n.114), V,30 (n.141), XVI,6 (n.139), XXII,19 (n.122), XXIV,24 (n.121), XXXIII,2 (n.116), XXXVII,14 (n.128), XLII,20 (n.118); Jer. III,6 (n.123), X,18 (n.105), XXXIX,23 (n.104), XII,7 (n.145); Ezech. VIII,16 (n.103), XIV,1 (n.126), XLIX,10 (n.134), XX,38 (n.127), XXVII,34 (n.106), XXIX,18 (n.119); Hos. XII,5 (n.109); Amos VIII,8 (n.133); Mich. VII,15 (n.110), v.19 (n.111); Hab. II,17 (n.107); Zach. XI,13 (n.104 pars altera sec. *Lippm.*), XIV,5 (n.117); Malachi II,15 (n.108); Ps. XI,7 (n.132), CIX,13 (n.130), CXLI,3 (n.135); Prov. XXXI,30 (n.113); Iob XVII,10 (n.115), XXI,30 (n.131), XXII,20 (n.112), XXXI,35 (n.143); Dan. III,5,10 (n.137); Neh. IV,22 (n.138). — Ipsius Dunasch Cod. MS. unicus notus exstat ap. *Luzz.* (praeter apographum quod ipse fecit pro Geiger, cujus specimina in lib. Mos. b. Maimon p.41,43 (cf. p.72) פירשנרה, IX,70, ad op. nostrum emendandum utilia; id, ut dicenda de hoc Cod., ab ipso cl. *Luzz.* modo accepi). Is vero generatim obscuritate, passim prolixitate vel brachylogia laborat, atque non omnino genuinus vid., legitur enim in f. ult. מאמר דונש כי מי יוכל על ההי המסלל והוא המסלל (cf. quoque de versibus supra p.2162, et *Luzz.*, Bibl. f.18 de lib. אגרון in fine tantum laudato), et in loco qui respondet § 6 op. nostri legitur: ולפי שבהרתי, הקיצור הזה פירוש לנוסחה שניה, quia brevitate adhuc reliqui expositionem eorum *recensionem* [curae?] *secundae*. Inter locos §7 et 8 op. excusi legitur citatio ex op.29 allata sub eo; inter 10 et 11

SAADIA GAON

וּלְבִאקִי פְּעֻלָּה וְאֶלְגִּנְאִיָּה פְּעֻלָּה וְאֶלְהֶכָמָא פְּעֻלָּה
 וּפְּצֻלָּה סִחָה פְּעֻלָּה וְאִי אֶלְהֶכָמָהּ
 i. e. viros
 aetatis suae assuefactos fuisse ut dicantur (reciten-
 tur) eis [cf. מבקשין לוֹטֵר אֶזְרָרָה לְפִנֵּיהֶם ap. Ni-
 tronai, Litbl. VII, 676] in precatōne Musaf fontes
 (?essentia?) 613 *praeceptorum* Dei super
 Israelitas secundum compositionem incipientem
 אתה הנהלת, ubi vero repetitiones et superflua
 exsunt, *quae in hoc libro non memoranda
 sint*; unde aliam substituerit. Superiores vero
 praecepta divisisse in 4 classes etc., se vero 6
 classes stitisse. Carmen ipsum statim sequens
 incipit אֵלֶיךָ הִירָא וְאוֹתוֹ הַעֲבֹד בַּחֲפֻלָּה
 (תְּרִיג' טַזוֹה ap. p.30 inscribitur טַזוֹה). Hym-
 nus incip. אֱלֹהִים אֵל יוֹם הַלִּיזָה (f.126b, excus.
 p.26) nullam habet inscriptionem, sed ex con-
 structione et locis Schemona esse ubi inseritur,
 apparet, eum partem sistere introductoriam ad
 Hymnum cum acrosticho סַעֲיָד בֶּן יוֹסֵף incip.
 אֲנִי אֵשׁ אוֹכֵלָה (f.129, excus. p.39), qui inscri-
 bitur in Cod. ipso אֶזְרָרָה, sed nullam offendi
 ad eum spectantem notam; cum vero de praece-
 dente enumeratione 613 praeceptorum nihil hucusque
 innotuerit, ea quae de אֶזְרָרָה in genere et nostris
 in specie prolata sunt (cf. *Jüd. Lit.* p.426 n.13,
 14) novam forte accipiant lucem. Nostrum Hym-
 norum אֶזְרָרָה dictorum „fundamentorem“ habuit
Dks. (Ehrensäulen p.6), seu primum nomine no-
 tum auctorem (Zur Kenntniss p.44). Sane אֶזְרָרָה
 incipientes אֶזְרָרָה הַכּוֹרָא exhibuit Siddur
 Amram (sec. Isak b. Todros, Litbl. VIII, 405), sed
 an ea jam 613 praecepta sub decalogo sub-
 sumserint, ut hymnus noster, nescio; probabiliter
 id non fecit enumeratio הַנִּחְלָה אתה citata a No-
 stro, forte non diversa a hymno ejusdem initii ex-
 cuso in Machsor Germ.; Nostrum primum id fe-
 cisse concluderim ex citatis ap. Sal. Isaki in Exod.
 XXIV, 2 (male intellectum a *Mendelssohn*, ut
 monet *Wunderbar*, Litbl. VIII, 488) et Abraham
 Ibn Esra in Exod. XX, 1 in utraque recens. (v.
Danz. ap. *W** p.936, *Ref. Diz.*, *Rpp.* n.43, ubi
 minus feliciter conjicitur versus ap. Meir Rothen-
 burg, v. supra 2162, unde *Dks.*, p.3 rhyth-
 mum „suspiciat“), prout ipse Nostrin in Comm.
 in Jezira (ap. *Landauer*, Litbl. VI, 179) se prae-
 cepta in decalogo numerasse ait (quod ex Comm.
 hoc citat Recanati in pericope Jetro ap. *Landauer*,
 l. c., et cf. Mos. Botarel f.22d: עֲשֵׂה הַדְּבָרוֹת
 שֶׁבָּהֶם נִמְצְאוּ הָרִיג' מִצְוֹת כְּאִשֶּׁר בִּיָּד בַּסֵּפֶר רַ"ס
 Passum hunc vero citationem „libri praecepto-

non inclusa sit canone;
 se vero demonstrationes non adjicere, quibus officia
 ex S.Scriptura vel Mischna et Talmud deriventur,
 quia tractatum hunc non discussivum sed instru-
 ctivum, doctrinarium fecerit, plurima vero argumen-
 torum huc spectantium jam absolverit in ultimo
 libro Commentarii in Pentateuchum pro-
 lixi et alibi וְפִי נָטִיעַ מֵא אֲנִי עֲלֶיהָ פִי הִרָא
 אֶלְכָב לֹא אֵלֹהִים נָפְסִי אֶלְכָבָה אֶקְטָמָה אֶלְחָנָה עֲלֵי
 וְנוֹבָה מִן אֶלְכָבָה וְלֹא אֶקְטָמָה אֶלְכָבָה עֲלֵי שְׂרָחָה
 כֵּן אֶלְנֶאקֶלִין אֶעֱנִי מִטָּא פִי אֶלְמִשְׁנָה וְאֶלְחִלְמוֹד כֵּל
 אוֹתִי כְּנִסְיָע דִּילֵךְ קוֹלָא מִרְסֵלָה מִחִרָרָה פִקֵּט אֶדִי
 כִּנָּה לֹם אֶצִּיעַ הִרָא אֶלְמִקְאֵלָה לִלְחָנָה לִכֵּן לִלְחֵעֵלֶם
 וְאֶלְחִלְמוֹד, וְאֶצִּיעַ לֹאן אֶכְתֹּר אֶלְכָבָה עֲלֵי אֶלְקִימָה עֲלֵי
 הִרָא אֶלְמִעֲאִנִי קִד דְּכָלָה פִי אֶלְכָבָה אֶלְאֶכֶר
 אֶלְדִּי אֶלְפָתָה מִן תְּפִסִּיר אֶלְחִוֹרָה אֶלְוֹאֶסַע
 וְנִירָה פִסֵּן אֶרָאָר שִׁי מִנְהָה פִלִּלְחִמְסָה מִן הֶנְאָךְ,
 (וְאֶמָּה הֶנְאָה פִלִּים אֶלָּא אֶקוֹלָא מִגִּדְרָה פִקֵּט
 Hinc 10 rationes clangendi Schofar, Nostri nomine ex-
 cusae in edd. pluribus Machsor (in Musaf No-
 venni) et Nostro tributae a David Abuderahim
 (sed anon. ap. Sam. Zarzah, מקור חיים f.80c), si
 genuinae sunt (*Rpp.* n.21, *Dukes*, Zur Kenntniss
 p.53, ubi Germanice exhibentur) forte ex Comm.
 ad Lev. XXIII, 24 petita sunt. Dividitur liber hic
 in 2 partes, scil. I preces et ceremoniae quotidianae
 (pro privatis et congregationibus), ubi f.14b Sche-
 mona esse, cujus lectiones variantes promisi
Landshuth pro op. suo עֲמֻדֵי הַעֲבֹדָה sub proelo
 sudante, atque f.33 Supplicationes de quibus v.
 ad op. sequi.

Pars II., de diebus specialibus, 4 constat sec-
 tionibus, scil. ¹Sabbat, ²Novilunium (f.95),
 ubi regulae ad *Calendarium* spectantes non-
 nullae (v. supra p.2170), ³ festa (אֶעֱיָדָר), scil.
 Pascha (f.97b), Pentecost. (f.11b), ubi legi-
 tur f.118b: וְהִנֵּנִי אֵהֵל וּמִאֲנִנִּי הִרָא קִד עֲוֹדָה אֵן
 יִקָּאֵל לָהֶם פִי מִסִּפָּה עֵינִין וְעֵינִין? הִרִיג' שְׂרִיעָה
 אֶלְחִי שְׂרִיעָה אֶלְלָה תַע' עֲלֵי בְנֵי אֶסְרָאִיל עֲלֵי
 אֶלְחִלְמוֹד אֶלְדִּי אֶוֹלָה אֶתָּה הַנִּחְלָה (sic)
 פִּאֲמִתְהַנְתָּהּ פִּנְדִּתָּהּ לֹא הַכְּסֵל הִרִיג' וְרִאִיתָ פִּיהָ
 אֶעֱזָרָתָהּ וְחִשּׁוֹ לֹא הַצֵּלָה אֵן אֶדְכִּרָהּ פִי הִרָא
 אֶלְכָבָה פִּרְאִיתָ אֵן אֶנְעִל-עֲוִיָּה לִיִּם לֹאֲנָה אֶעֱלֵ
 לֹא בִר מִנְהָה לִכֵּן לִתְעֵלֵק קְלוֹב אֶלְנָאֵם אֶלְדִּין רִאִיתָ
 פִּיהָ, וְרִאִיתָ מִעַ דִּילָךְ אֶלְוֹלִין קִד קִסְטוֹ אֶלְמִשְׁנָה
 דִּאֶקְסָמָה וְקִאֵלָו אֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה מִתְּחִיל וּמִצְוֹת לִיָּה
 רַע' וּמָא פִי עֲקִבְתָּהּ מִתְּחִיל [hebr.] עֲמָ וְאֶחָכָם
 מִצְוִיעָה לְחֻמְרָהּ הַחֲדָה סָה, פִּקְסִמָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה
 אֶלְלִאֲזִמָּה פִי כֵל וּמָאֵן וּמִכָּאֵן פְּעֻלָּה וּמָא סוֹאֲהָ פְּעֻלָּה
 וְכִדְלֵךְ מִצְוֹת לִיָּה אֶלְלִאֲזִמָּה פִי כֵל וּמָאֵן וּמִכָּאֵן פְּעֻלָּה

SAADIA GAON

מן אלהואליף פסגהא מא הו צחיה אלאפאט' ואלמעאני ומנה מא הו פאסר אלנמיע ומנה מא הו קלל אלולל ולבני אבהאה מן כל האליף אלהקיעות אלהי ערפהאה קולא ליוסי בן יוסי ארי אתבאהא (ההנהא); est vero hymnus excusus notissimus אהללה, cf. infra.

In sectione de festo tabernaculorum (אלמט'אל f.161), ad diem ערבה se ex hymnis (إجابت) exauditiones ut vid. = הושענות (*Hosianna*) usitatis ap. Palaestinos et Babylonos et alios plurima omisisse, quia propositum libri non sit consignandi *Cantoralia* (v. infra), duo se tantum daturum ait Additamenta a pluribus recitata (ולאהל אלשאם פי ערבה אנאבאה וואיד ולאהל אלעראק ונירהם מא לא אחציה כהרה ולים ארי אן אהבה שי מן דלך מן טולה אר' לים נרץ' אלכחאב אן ארסם פיה חואנה לכן האהאן אלוידרתאן אלהי; ונדה כהירין יקולנהא ארי אן ארסמהא הענה אמנים et אנא אל נא סלח נא alterum est מכשר נא. קול מנשר. Ex liturgia nostra petita sunt *Hoschanaot* in Cod. Ur. 299 (v. infra), sed secundum dies divisa, neque omnino eodem ordine neque omnia, prout in ritu Hisp. partim excusa sunt. — Sequitur Chanukka (f.177b) et Purim (f.179).

⁴ Jejunium (אלצום f.180 sq. Abi (f.184b) pro die expiationis tres preces (פואסיק plur. Arab. ab hebr. פסוק *Versiculus*) sistit, primam pro Schachrit, aliarum partem maiorem pro Musaf, atque 23 *Preces poenitentiales*, scil. 13 pro Schachrit, 7 pro Musaf, 3 pro Neila, atque *Miserere* (רחמינ) longum, cujus particulae pro singulis preces et diebus poenitentiae et jejunii distribui possunt secundum arbitrium orantis ואלאן למא פאר אלאכהר קד מן אן יקאל פסוק אלכפור פי פלוה המיד איצ'א ומע דאך פלם יך (sic) פסאד ללפלוה ארי אן אהבה ללכפור נ' פואסיק ליכון אחרהא ללחסיד ומא אכהר מן אלב' אלאחרין למוסף ואהבה איצ'א כ'ג סליחה י'ג לחסיד וו' למוסף ונ' לנעילה עלי סביל אלאכהאר ואהבה רחמינ ואסעה טילה מא הצלה אן חפרק פיקאל מנהא ללחסיד ומנהא למוסף כל הצלה אן הקסם עלי האליף מחכם פיקאל אלנו מנהא פי סחר כל יום מן הד'ה אלעשרה איאם אלאואל בן שהר חשרי ויחלקט (l) מנהא איצ'א וקאל פי כל צום יעבול פי אלחול ויכון אלמיוג ואלחקציר עלי קדר בואד אלקאיל אר' ימכנה פאול (f.185). Sequitur (f.185) מא אבהא בה פסוק ליוסי בן יוסי והו יצלה אצ'א פסוק אuctor primus, quo incipiam, est auctore Jose b. Jose, incip. נאדרר.

(excusum p.1, inscript. סדר עבודה, cf. *Jüd. Lit.* p.426, vox אזכיר ejecta ap. *Israel Kimchi*, f.7, ap. *Dukes*, Litbl. IV, 338; de Jose b. Jose cf. supra p.1439, unde corrigas incorrecta recocla in lib. קובץ de Josef b. Abitur etc.); est excusum in ritu Hispan., inscribitur: למייע עלמא ישראל [auctoribus] generalim sapientibus Israel; 3 פסוק (f.196) e variis a se ipso compositis sed gravioribus ac minimum se dedisse ait (ואלפסוק אלני אלפעה אנא) וקד כנה אלפח נמאס פואסם אלא אנהא ככאר לים (ארי ארסם שי מנהא ההנהא אלא הד'ה אצנרא), incip. בי' יצדק ויודוהו פנימי חכמה לפני (excus. p.10). Nonnullos addit (f.202) recitare *Alphabeta varia*, se vero indicasse, propositum suum non esse sistendi *Cantoralia* (הוננה pro hebr. הוננה, cf. citationes meas ap. *Zz.*, Synag. Poes. p.60), hymnum suum tantum propter miram compositionem se inseruisse (וקום יקולון אלפביחאה עלי כל מעני) וואשרי עין ומא אשפהמא וקד בינה אן לים קצדי אן אהבת חואנה ולולא אן הד'ה אלפסוק עגיב אלפנעה לב (ארסמה). Sequuntur statim סליחות, scil. pro Tamid diei expiationis: תפן ² להקשיב מטעונים, ³ און י'ג מרה, ⁴ תאחר מיום זכרון, ⁵ אשהר השועך נוצר חסדים, ⁶ תהום השוטף על ראשי צה, ⁷ אל הסחיר פנים ועין אל העלים, ⁸ אל העולם מחננתי כי ררשחק, ⁹ אזכיר יום המשור, ¹⁰ אמהי נגורתי בחרם בית הפארה, ¹¹ אערק ביום צומי, ¹² אב הרחמים אשר הסליחה עכך, ¹³ אחננו לך ¹ אברו אנשי: dein pro Musaf: רחום וכך אושע אמנה באים בכה נאמנה, ² ההלחך הקשיבה, ³ אשפך לפנך שיח, ⁴ אם עוננו ענו בנו ומריה, ⁵ אם כאש נחכה עברה, ⁶ אין לנו אורים וחומים בלא בינה, ⁷ אלהים ארבעים יום עמר: postea pro Neila: אמה יוצרנו עניי, ² אחננו בבכי וקולי ארעים, ³ אהנו עדיך לערך שועה, — denique *Prec. poenitent.* pro aliis jejunii, scil. pro 9. Ab: איליל הה ליום המפרק נדלים, ² אבוי לירח החמישי, ³ אויה לי כי נלמשו נכסננה, ⁴ איכה מעביר כפי סדור ומלבן, ⁵ חקרא שפתי קינה, ⁶ אני הנבר מעורי ככאב מחבוס, ⁷ איכה רחובות עיר מליאי רננה, ⁸ זכור חבוסה צאן, ⁹ אמרה אם מה יתרון לי, ¹⁰ תגרה יום pro 17. Tamus: קרב ומלחמה, ¹¹ אנא אל עליון ¹ אל אלהי הרוחות לכל בשר ביטה כי טוב מסנו

— pro 3. Tischri: תהלה אבותינו נשא ¹ אכלה נפשי והשך הארי, ² העלה יום מבוכה ³ או בעיבי חקרא דה מעה אל עת, pro 10. Tebet:

SAADIA GAON

habuisse Sal. b. Gabirol suspicatur *M. Sachs*, Die rel. Poesie p.243 (ubi paraphrasis ex passu ap. *Luzz.* p.459 lin.3, in קובץ p.79 lin.3). — Hae duae tantum genuinae sunt, forte exstant in Cod. ap. *Gg.* Ztschr. III,448 n.47 sub ס et פ; si vero in MS. Machsor (*Luzz.* p.387) de tribus sermo est, vel ad spuriam aliquam spectat (ut *Luzz.* p.492), vel ad aliam ex particulis harum vel רחמים in Liturgia nostra confectam. Sed ne ex provincia mea egrediar haec brevissime tractabo, mihi parum perquisita.

³ וידוי *Confessio* nuncupatur precatio excusa inter Selichot rit. pol. pridie Novennii recitanda, quam *Rpp.* (n.21 et Add. p.83, quem locum negligunt seniores) ex Nostri אשכנז et Confessione Nissim Gaon (q. v.) compilatam, *M. Sachs* l. c. p.177 in Nostri liturgia receptam, vel serius additam suspicatus est; cf. *Dks.*, Ehrens. p.6 et Zur Kenntniss p.152, ubi male Cod. *Rof.* 393 affertur; *Rof.* in Indice auctorum ad „Machazorim“ ablegat (ubi centuriam numerorum invenies), v. e. g. rit. Ital. Cod. 740,61 (p.28 col.2, cf. col.1 infra): „Vidui seu Confessio Gaon, id est Saadiae,“ et Cod. 894: „*Techinna et Vidui*“ (v. infra); *Luzz.* p.462,487, Cod. Bodl. laudatus a *Dks.*, נחל p.26, est procul dub. *Seld.* Arch. 3 infra (*Uri* 269, quem pro cl. *Zz.* excerpti A.1850) n.34, neque aliud vid. „Vidui, *Techinna et Bakascha*“ pro novennio(?) in Cod. *Sorb.* 104 ap. *Carmoly*, Rev. or. II,44. Nuncupatio facile intelligitur ex verbis praemoniti (supra p.2211). Quoad constructionem particularum genuinarum in recensione excusa, ¹ וידוי יהי finale procedit usque להושע (p.463, קובץ p.83 lin.4), ² שבתנו ex parte anteriore petiitum (p.460 lin.2, קובץ p.80 lin.2), ועדה ה' אלהינו ³ (p.460 med., קובץ p.80 med.), אנה ה' האל ⁴ (p.461 med., קובץ p.81 lin.21), sequentia inde אס עשינו ה' אס Nostro non pertinent, argumentatio ergo ap. *Rpp.*, Nissim n.30 probaret, Nissim auctorem lib. Historiarum, precationem nostram ante oculos habuisse, sed nonnulla forte jam exstant apud Amram(?) Litbl. VIII,293 (כשהטאו ישראל). — Exstat in Cod. MS. (procul dubio eodem, ex quo initium ap. *Dks.*, Zur Kenntn. p.152, *Luzz.* p.487) *Confessio* incip. וידוי נשמה auctori Saadiae adscripta, qui certe non Noster, prout in מעירי שחר (N.3004 et ed. 1720 inter libr. omiss.) occurrit precatio auctore „Saadia“ (*M. Sachs* p.177), quem omnino recentiorum habet *Luzz.* p.493, qui etiam observat (p.494), Nostro praeter rem in Machzor rit. Ital. A.1270 exarato (ap. Almanzi) tribui Confessionem יי בטה אקדם in Miucha diei expiationis. — Hinc Codd. singuli, ubi Nostro aliquid tribuitur, speciatim inquirendi sunt.

Rof. ad Cod. 997 Nostri quatuor recenset preces, scil. בקשה, שבח (ubi Saadia b. Josef), חפלה et post confessionem Nissim rursus חפלה; *Luzz.* p.387 2 preces genuinas tantum commemorat; *M. Sachs* l. c. nonnullas preces „in Codd. nonnullis“ Saadiae, Commentatori in Daniel tribuerit (supra p.2195), sed male in rit. *Germ.* „וידוי et חפלה“ exstare dicit, teste *Rof.* „ad Cod. 1274,“ ubi nulla nuncupatio, in indice auctorum enim p.217 voci „Vidui“ praecedit „Jozer“ n.1274, quod alto praetereunt silentio auctores omnes. In Cod. *Uri* 276 (ubi שאלהות quidem caractere *Germ.*) ff.2 praecedunt caract. *Hisp.* hymnos continentia ad precationem matutinam spectantes, ubi unus acrost. exhibet אני מעדיה, incipiens: אלהי לך אשר בומר בטוב שירים ולשבחך אסדיר; cf. quoque Saadia Ibn Danan.]

32] Hymnus seu Oratio in decalogum Arabice; f.65 in Hymnis ritus Algeriae inter Prec. fest. (1772).

[Idem ac עשרה הברות in Cod. *Bisl.* 50 f.90-100 (ex quo apographum mihi feci), atque adscriptus ad marg. Cod. *Hunt.* 410 (*Uri* 134) paucis variantibus, incip. האולי אלכלמא חין כרו ען בין ירין רב אלעאלמין, et post exordium כלאמנא ופחה פוחאמנא (sic) אלכלמא [אלכלמא]; praepcept. 1: אלאולה באנה חני מן ענר רב אלעאלמין. Est quasi paraphrasis *Targum* Hieros. seu דברא (*Zz.* G. V. 412, citandus a *S. Sachs*, בפליט p.38, v. *Serap.* 1851 p.62, 1852 p.28, unde suppl. *Jellinek*, ap. Frankel, Monatschr. III,247; cf. quoque *Rpp.*, ערך בלין p.169; *Schorr*, החלוק II p.140; *Jewish Lit.* p.49,53 et supra sub מדרש Decal. N.3751; indole Midrasch est paraphrasis Haftara in Cod. *Uri* 137); utitur phrasi *Korani* (cf. supra p.2183), ut in introd. להם פכאנה (cf. *Sura* II,111. III,42,54. VI,72. XVI,46. XIX,36, cf. *Psalm.* XXXIII,9). — Similimum sed prolixius est הפסיר אלעשר אלכלמא anon., neque omnino perfectum in Cod. *Hunt.* 402 (quod mihi quoque totum transscripsi), non Commentarius ut sistunt Catalogi (*W*²p.1399 n.560, *Uri* 163); ejus introd. incip. הכארך אלה אלאה אסראיל אלאול קבל כל אול. אלבאקי בעד גסיע אלמכלוקין... (cf. Cod. *Bisl.* 73), exord. כלאמנא ופחהמא אפוחאמנא אדא טא אלכלמא אלאול אנכ... praepcept. 1. incip. כאנה אלכלמה חכרן מן ענר רב אלעאלמין. A geminis his paraphrasis differunt preces ipsius auctoris Cod. *Hunt.* 410, quem *Uri* 134 Saadia b. Merzuk nominat. Sed scias, omnia ea, quae de auctore hujus nominis, conjecto quidem cum Saadia b. David Adenensi (Halebi etc. A.1451-85), et

SAADIA GAON

confuso Isak Gaon asseruntur a *Gagnier* (ap. *W* n.1754,1757 (cf. n.1758) et ³1158b,1246 et *Rof*, Diz. p.209,124), imo apud *Uri* et *Nicoll* p.561, super fundamentum fere nullum exstructa esse, neque Codd. idem exhibentes opus recognitos fuisse. En corollarium disquisitionis meae brevissime expositum (fusus in Add. ad *Uri* disseram): Isak Gaon (הגאון) tantum offenditur in Cod. *Hunt.* 241 (*Uri* 160); Saadia b. David: part. Genes. et in Exod.: *Hunt.* 376 (*Uri* 165), ubi Noster passim citatur, in Levit.: *Marsh* 382 (*Uri* 197, ²*anon.*), Num. et Deut. (impf. in fine, ubi compacta sunt alia): *Hunt.* 312 (*Uri* 111), tit. גאון אלגאריקין forte est idem ac פננת פננת? Omnia caetera incerta sunt, nomen סעדיה בן ברוך (cf. supra sub Saadia Ibn Danan p.2155) legitur quidem in tegumine Codd. *Hunt.* 410 et 522, sed in tegumine Cod. *Hunt.* 415 legitur יוסף שהאהה נרר, qui est Codicis scriba (b. Jehuda b. Benjamin), scil. feria IV. novil. Kislew A. פקד בטהתי לכך, ut in fine Deut. legitur! Tamen ex indole etc. combinandos puto: Genes. in Codd. *Hunt.* 426=294 (*Uri* 133=107 ubi Is. Gaon! pericopes primae quoque in Cod. Colleg. *Wigorn.* 10, ubi praecedit Comm. Sal. Isaki [quem recenset *Coxe*, Catal. 1852] in Genesin et הוספה) et Cod. *El. Aschkenasi*; Exod. in Codd. 410=134 (*Uri* 134=96 ubi Is. Gaon); Levit. Num., Deut.: *Hunt.* 522,528,415 (*Uri* 135-7). His proxime accedunt expositi. in Genes. in Cod. *Hunt.* 115 (*Uri* 95: Isak Gaon!); omnino incertus mihi est auctor idem in Exod. et Levit. in Codd. *Hunt.* 497 et *Bod.* 60 (*Uri* 171,155).

33] *Carmen* de literis; v. sub Saadia b. Josef Bechor Schor.

D) SPURIA.

 [Inserta sunt supra suis locis Exegetica sub *B.*, scil. *Comm.* in *Cantic.* et *Daniel*; de *Carmine* v. modo sup. op.33. —

Generatim notandum est, nonnulla a recentioribus et praecipue Bibliographis Nostro tributa, forte primitus non fraude vel errore Saadiae cuidam inscripta fuisse. Nostro omnino neganda sunt Mystica seu Kabbalistica et Superstitiosa (*Rpp.* n.47-9, v. *Asulai*, et cf. ענין מנדל ad l.1 §10, ubi eodem loco quo Maimonidem Kabbalistam effingit, eum de unitate ex Nostro hausisse dicit), unde Nostrum vocem קבלה sensu mystico non novisse certius asserere potuerit *Landauer*, Litbl. VI,179. Fabulae in חסידים ס' §232 originem superiorem ostendi l. c. supra sub שאלת משלים של שלמה N.3959, neque locum de שאלת

הלב ap. Mos. Botarel f.78 refutare oportet; de aliis ap. eundem citatis v. infra. — Quoad singula Nostro tributa opera:

¹אבן הפילוסופים (*W*^p933,³p.859, ubi *Heumannus* ex tit. hoc nominis *Lapis Philosoph.* originem derivare vult), ex cuius „porta prima“ (שער הראשון) Nostri verba citat *Mos. Botarel* f.20b (et hinc procul dubio *Jochanan Allemnanno*, v. „Sabbathlati“ 1846 p.62), Nostro negant *Rpp.* n.47 et *Dks.*, Beitr. p.103; quae *Franch* de auctore lib. Jezira aassert (p.62 vers. Germ. per *Jellinek*, ubi באשר כהב inexacte vertitur: „so glaubt es wenigstens,“ et בספר הנקרא vertitur: „in seinem Buche,“ cf. notam p.290), praemittuntur a Botarel; pussus ipsius libri non multum abhorret a lib. אמונות tract. I (forte combinato Moreh III,29), neque Kabbalam sentit, unde forte titulus vel saltum אבן tantum errori vel fraudi pertinet; ad Alchemiam (*Jüd. Lit.* p.447 n.82) omnino non spectat argumentum, neque puto Botarelum tit. Arab. כיסא סעדיה ad Nostrum retulisse, ut suspicatur *Jellinek*, Beitr. I,60 (ad notam v. *Magazin f. d. Lit. des Auslands* 1845 p.320 et „Manna“ p.83 n.L).

²*Comm.* in *Ethicam* Aristoteles unde sibi effinxerit *I. Satanow* in praef. ad *Comm.* suum nescio.]

34. גורלות *I. Sortium* superstitiosum

8. *Amst.*, *Imm. Athias* (באיתן) 1701.

[*W*³p.861. Libellus rarus. *Rpp.* (Hai n.33) nomen Nostri a typographis adjectum putat, re vera Codd. MSS. hucusque inquisiti, qui cum lib. excuso potissimum congruant, *anon.* sunt. Hic frontisp. verso monitum exhibet auctoris (הגורלות ס' הספר האלו שלא ישאל בהם כ"א בכונת הלב וכו' ואל יהא בהם כמחצתה וסלעני שתהיה החשוכה מעין שאלה וכו') אלהי אלהים אדוני הארונים ואתה *Precationem* (האל הנדול... באחי ברעך ובאחיבה בהפלה) et instructionem, scil. postquam quaerens quaestionem in lib. offenderit, ter recitans versic. Prov. XIX,21 puncta faciat in chartam (נקוד על הנייר שלשה נקודות דהיינו שלש) שורות ככל פעם שיאמר הפסוק... ינקוד אהר (!) שורה של נקודה (!) כל מה שיוכל לנקוד באותו זמן שיאמר הפסוק הנ"ל, stylus idiotam prodit scribentem recentiore), dein punctorum summa dividatur per 12, residuum numerum ostendit responsionis. Sunt enim quacsita 36, quibus respondent (clausulis consonantibus) 36 ablegationes ad 12 signa (פרופטים) Zodiaci, ubi rursus 3 ablegationes ad 36 reges (1. Nimrod, 36 היתה) באשכור הסלכה, ubi rursus ad 36 animalia היתה]

SAADIA GAON

(הבהמה), rursus ad 36 aves (1. חופרפרה 36, נחל), quarum singulae denique 12 responsa exhibent, sec. numerum residui punctorum eligenda. — Spectat huc fragm. in Cod. *Hunt.* 481 (*Uri* 360, ubi caetera ad lib. הירח המנחה in Cod. *Hunt* 476, *Uri* 166 pertinent!), et usque ad החחב resp. 9 (f.9 ed. nostrae) in Cod. *Laud.* 101 (*W*⁴p.1042, *Uri* 124) f.307, sed ante monitum excusum legitur instructio quaerentis per tesseras vel puncta numerum etc. (incip. המים היה עם ה' אלהיך ונני הרופה לחשוב בגורלות אלו יחפוש בלוח השאלות על השאלה... יפיל הגורלות בקוביאות בינו ובין חבירו ג' פעמים ויכלול אותם וישליך מספרם אם נשאר בידו פחות מ"ב ישמור מספר היותר או ינקור על הפנקס או על טורי נקודות וכו' (יצוה המחבר גורלות...); differt fragm. in eod. Cod. f.167a. Qui vero nomen Saadiae exprimunt Codd. MS. hucusque examinati ab excuso differunt, inter sese vero paullo, ut demonstrabo ex *W*³p.861, *Rof.* 563,¹² (p.87) et Cod. *Laud.* 113 f.34b (ubi aliud hujusmodi op. sequitur f.37, v. Add. ad *Uri* 496), a quibus non d.fferre suspicor Cod. *Monach.* 235,⁴ (male 253,⁴ ap. *Dks.*, Beitr. p.103), ubi praecedens libellus „Alphasri“ (forte Ibn Esra sec. *Lilienthal*, cf. supra p.1308), vix a nostro excuso differt, prout in Cod. ap. *W* l. c. utrumque jungitur.]

35] — per Jakob (הקטן) Broda (ff.30) [*W*³. *Mich.* 661] 8. *Giess.* 1714.

36] פירוש *Comm.* in lib. יצירה N.3562 (1562). [*W*¹p.934: A.1592 err. typ. Opus hoc spurium demonstrat *Rpp.* n.32, ne ea quidem loca omnia ubi formula i. e. „exposuit R Saadia“, genuino pertinent operi, quo tamen passim usus est (cf. *Guyenheimer*, Litbl. IX, 269). Passum finale astron. de A.946 ex Sabbatai Donolo petitum suspicatur *Gg.*, Melo Chofn. p.99 (cf. *Ker. Chem.* VIII, 102); auctorem discipulum Elasar Worms (ergo Saec. XIII.) suspicatur *Landauer*, Litbl. VI, 214 (ubi Cod. est *Monach.* 221,⁶), quod nondum demonstratum dicit *Jellinek*, Beitr. I,⁹, qui inscriptionis originem vix unquam demonstrandam proponit. — MS. exstat in Cod. *Paris.* 255, sec. *Dks.*, Beitr. S.15. Cod. *Opp.* 965Q. cum excuso magis congruit, sed aliter dispositus est, multa exhibet בלעז, citat משנה מעשה מרבכה ס' (cf. excus. f.91,99, ap. *Zz. G. V.* 166d) etc. — Opus genuinum textum exhibens hebr. cum Versione (הפסיר) Arabica et Comm. duplici verbali et philos., praemissa Introd. proluxa de opinionibus Philosophorum de mundi origine, exstat sub tit. (iam ab *Ibn Nedim* allato) הפסיר כתאב אלמבאדי אלמנסוב אלי אברהם אבינו Cod. *Uri* 370 (ex quo apogr. ap. Dr. Löwe Londini,

v. Litbl. IX, 290, et per B. Goldberg nunc Parisiis), v. *Gagnier* ap. *W*³p.859, *Munk* ap. *Gg. Ztschr.* II, 158 et Not. p.14. Cum Comm. primus sit inter omnes notos (*Zz. G. V.* 166d; *Dks.*, Zur Kenntniss p.110 cur Comm. nobis quasi deperditum dixerit nescio), ipsa textus recensio (et versio) maximi est momenti, ut recte observat *Jellinek*, Beitr. I, 5, qui vero male ex fine praef. (in vers. hebr.) concludit, Nostrum textum totius libri praemisisse, passus ille enim ad paragraphos (הלכות) singulos spectat (textum non omnino perfectum habeo Arab.: ואד' קר אנחתי אלקול אלי אבחדני כנץ אלקחאב פנרי אן נחבת מו : (?) הלכה הלכה עלי המאמדיא, הם נפסרהא אד' לים הו כחאב כהיר אלוגדאן ולא אלקהיר מן אלנאם יקר עליה לילא יקע פיה חנייר א:י'ן (sic) הצחיה ונקרם אנה ח' אפראק אעני פצול vox מו in fine lineae exstat, ut vid. partim deletu (?), hebr. ליסדרו vertitur). Ad Nostri ordinem (seu recensionem) refertur textus in Cod. MS. *Opp.* 1010Q., qui potius cum excuso congruit, ut c. g. I, 2, ubi genuinus: עשר ספירות כלי מה במספר עשר אצבעות חמש כנגד המש ובריה יחיד מכוונה באמצע במלה ולשון ופה ומידהו עשר שאין להן סוף עסק ראשית Quae praeterea de textu observat *Jell.* l. c. p.14, speciali indigent inquisitione. — Versio hebraica per Mos. b. Josef (N.⁶⁴⁹⁴) exstat in Cod. *Rof.* 769,² (in Diz. male cum excuso confunditur), unde apogr. ap. S. G. Stern; interpres non nominari vid. in Cod. *Monach.* 39,² (cf. *Landauer* ap. Jost, *Isr. Annal.* III, 70), cujus apogr. fecit *Werbluner* (nuper defunctus, unde nescio quis MS. acquisiverit); fragm. possidet *Luzz.* (p.79. הלכות קרב). Ex Cod. *Monach.* passum de Elasar Kalir (cf. supra p.912 et IX, 40) dedit *Dks.*, Beitr. p.14, cum genuinum optime demonstrat *Landauer*, Litbl. VI, 179, ubi jam plurima eorum breviter notantur, quae ex apogr. Stern dedit *Dks.*, p.23, aliaque nonnulla. Finis introd. ex apogr. Werbl. hebr., ap. *Jellinek*, Beitr. p.4, congruit cum Arab. (a me excerpto, ubi in fine pro הו דלחין ut vid. „duo Daleth“) in Cod. *Uri* 370 (cf. supra p.2219): קול אלכחאב הדאי ידלנא עלי אן אכבארא כהירה אקאם אבאינא ותנאקלונה מרה מן אלומאן גיר מכוונה הם אנהא כחבת כעד דילך אד' פצח באן הריה אלמבאאל... וכמא שרה ירמיהו אן אללה אמר אבאינא פי וקא כרונה מן כצר ולא הוצאו משא מבה' ביום השבת כראך אסתקאם ללאבא אן ינקלו אן מצות כהירה סמיעהא מן משה ולם יתבהוהא אלי וקא כחבה אלמבאאל, tamen non diserte hic ad Comm. in Prov. atlegat, prout aliis locis nominat opera sua, scil. *Comm.* in *Genes.* et *Jesaiam*, *Opp.* Gramat. [v. supra p.2198, passum integrum

SAADIA GAON

- *15 (*Poc.* 70: Proverb. cum Comm.) . op. 24 pag.2193
[16, *Poc.* 349, non est Nostri v. p.2190 sub op.20.]
- 39 (*Poc.* 281: Psalm.) . . . . . op. 24 pag.2193
- 40 (*Hunt.* 206: Proph. min., *dub.*) . — 23 — 2192
- 45 (*Hunt.* 511: Iob) . . . . . — 25 — 2194
[Apogr. ap. *Gesenium*.]
- 46 (*Hunt.* 423: Pentat.) . . . . . — 17 — 2184
- 49 (*Hunt.* 416: Psalm.) . . . . . — 24 — 2193
- 50 (*Hunt.* 463 [*sic*]: Pentat.) . . . . . — 17 — 2184
- *66 (*Poc.* 285: Proverb.) . . . . . — 24 — 2193
- *134 (*Hunt.* 410 [ad marg.]: Hymnus in Decal.,
dub.) . . . . . op. 32 pag.2216
- *149 (*Hunt.* 225: Daniel, *spur.*) . . — 26 — 2195
- 156 (*Poc.* 23: Jesaja) . . . . . — 23 — 2190
- *163 (*Hunt.* 402: Hymn. in Decal., *dub.*) — 32 — 2216
[Apogr. ap. *me*.]
- 168 (*Hunt.* 496: Cantic. cum Comm., *dub.*) — 18 — 2188
- *261 (*Hunt.* 448: נואמע חסמאיה) . . . — 2204
- 269 (*Seld.* A. 3 inf. וידוי, *spur.*) . . — 31 — 2215
- 296 (*Hunt.* 488: Precatio) . . . . . — 31 — 2213
[Apogr. ap. *Nicoll* p.9 n.XIV.]
- 299 (*Marsh.* 90: סליחות et הושענות) . p.2209,2211
- 315 (*Poc.* 148: אלתאנאח) . . . . . — 1 — 2172
[Apogr. ap. *Nicoll* p.2 n.VI.]
- 370 (*Poc.* 256: אלמבאדי) . . . . . — 36 — 2219
[Apogr. Dr. *Löwe* et B. *Goldberg*, Paris.]
- 485 (*Hunt.* 473: הפסיר אלסבעק) . op. 27 — 2196
[Apogr. ap. *Nicoll* p.7 n.III et *Gesen*.]
- *0 (*Hunt.* 630: אלמבאדי) . . . . . — 2160
- ⁴ HEIDENHEIM (Catal. ed. 1833).
- 1 (פחרון ס' האמונות) pag.2177
- ⁵ LAURENT. (*Arab.* sec. Catal. *Asseman*.)
- 21 (Pentat.) . . . . . op. 17 pag.2184
- 28 (Psalm, *dub.*) . . . . . — 24 — 2193
[De Cod. *Laurent.* hebr. *excuso* v. sub op.8 p.2179.]
- ⁶ JIPS. (sec. Catal. *Delitzsch*).
- 12,¹⁶ et 21,¹⁰ (פחרון ס' האמונות) . op. 6 pag.2179
- ⁷ LUZZATTO.
- (Comm. in Daniel, *spur.*) . . . . . op. 26 pag.2195
- (Comm. in Jezira hebr. fragm.) . . . . op. 36 pag.2220
- ⁸ MICHAEL (nunc Bodl.).
- 229 (ויכוח, *spur.*) pag.2164
- ⁹ MONACH. (sec. num. ap. *Talienthal*, v. p.1623).
- 39 (Comm. Jezira hebr.) . . . . . op. 36 pag.2220
[Apogr. *Werbluner*.]
- 42 (פחרון ס' האמונות) pag.2177
- 113 (Pentat.) . . . . . op. 17 — 2185
- 119 (עשר שאלות) . . . . . — 6 — 2179
- 121 (Comm. Psalm.) . . . . . — 24 — 2193
- 235 (גורלות, *spur.*) . . . . . — 34 — 2219

¹⁰ OPPENH. (nunc Bodl.).

- 282Q. (Comm. in Cantic. hebr., *spur.*) . op. 18 pag.2188
[Comm. in Kohelet non Nostri esse v. p.2159.]
- (עשר שאלות) . . . . . op. 6 pag.2179
- 965Q. (פ' יצירה, *spur.*) . . . . . — 36 — 2219
- 1010Q. (יצירה, *spur.*) . . . . . — 36 — 2220
- 1168Q. (ויכוח, *spur.*) . . . . . — 2164
- 1185Q. (פחרון ס' האמונות) . . . . . — 2177
- ¹¹ PARIS.
- 194 (פחרון ס' האמונות) pag.2177
- 255 (פ' יצירה, *spur.*) . . . . . op. 36 — 2219
- 103 Sorb. (וידוי) . . . . . — 31 — 2215
- ¹² DE ROSSI (sec. Catal.).
- 44 (האמונות) . . . . . op. 1 pag.2173
- 61 (וידוי, *spur.*) . . . . . — 31 — 2215
- 83 (ס' האמונות) . . . . . — 1 — 2173
[N.167,1191 סדר העבור (סדר) non est Nostri v. p.2172.]
- 308 (Comm. in Daniel, *spur.*) . . . . . op. 26 pag.2195
[Comm. in Esra in eodem Cod. v. *ib*.]
- 327 (עשר שאלות) . . . . . — 6 — 2179
- 437 (ס' האמונות) . . . . . — 1 — 2174
- 482 (פחרון ס' האמונות) . . . . . — 2177
- 563 (גורלות, *spur.*) . . . . . — 34 — 2219
- 769 (Anon. Comm. אמונות) . . . . . — 4 — 2175
- 769 (פ' יצירה, *hebr.*) . . . . . — 36 — 2220
[Apogr. S. G. *Stern*.]
- 894 (החנה וידוי, *spur.*) . . . . . — 31 — 2215
- 997 (בקשה) . . . . . — 31 — 2212
- 1274 (יזר) . . . . . — 31 — 2216
- 1283 (אמונות) . . . . . — 4 — 2175
- ¹³ TAUR. (sec. *Pasinum*).
- 95,96 (Opp. male a W Nostro tributa) . . pag.2199¹¹
- ¹⁴ VATIC.
- 255 (ס' האמונות) . . . . . op. 1 — 2174
- 266 { (פחרון ס' האמונות) . . . . . — 2177
- 269 {
- 270 (ס' האמונות) . . . . . — 1 — 2174
- 324 (עשר שאלות ר' יהיאלי, *dub.*) . . — 6 — 2179
- ¹⁵ WOLFENBÜTTEL.
- (Pentat.) . . . . . — 17 — 2185⁵
- [Ad p.2178 op.6.]
- [Simson [Sens] b. Abraham (q.v.), in epigr. ad epistolam MS., quaesit. 6-7 sub lit. השוכות רבינו. ad epistolam citat, eaque a collega quodam sibi versa (vel descripta?) dicit בזהבירים להעתיק (congruit textus magis cum op.8 qu. 5-7 sed brevior est.)]

SAADIA b. JOSEF

SAADIA b. Josef v. Saadia Gaon.

⁶⁵⁵⁶ SAADIA b. [Josef] Bechor Schor. [Gallus Saec.

XII. ex., forte idem qui cum Jonatan Kohen orientem petivit? cf. citata sub Saadia Gaon p.2195, cui libellum tribui (אשרים in ed. I, ap. *Dks.*, Beitr. p.102, v. *W*¹p.936) auctor est *Elia Levita*, qui addit, voces exoticas in lib. אשכנזי quoque [Arabice composito!] occurrere. *Rpp.*, Add. p.84, nomen Bechor Schor in ed. 1629-31 (q. v.) epitheton patris Saadiae Gaon suspensus est; contra *Zz.*, qui id ad auctorem retulit. *Dks.*, Ehrens. p.6 de auctore dubitavit, in lib. Beitr. p.102 Nostrum recte suspicatur filium Josefi Bechor Schor (q. v.), quod etiam *Zz. Z. G.* 75 veri simile habet; Saadiae Gaon quoque opus omnino negat *Luzz.*, Litbl. XII,132; contra quos pauci ducendi Sal. Loria (ap. *Wunderbar*, Litbl. VIII,488) et *Asulai* I p.150, qui ex MS. de occasione et compositione sublimi fabulam narrat. In Cod. MS. *Opp.* 1171Q. Saec. XVI inscribitur יהודה בן יצחק החכם דברי שיר הוה יסוד החכם דברי שיר הוה יסוד החכם... המקובל (!) האלהי רבנו סעדיה... in Cat. ms. s. v. חרוות S. b. Bechor Schor. Primus carmen laudat, diserte Gaono tribuit, et Comm. scripsit suspectissimus *Schemtob Ibn Gaon* (Zafatae A.1325), v. *Munk* ap. *Dks.*, Litbl. VIII,650 et Notice sur Aboulw. p.42, quod (cum passo hebr.) suo nomine repetit *Dks.*, נחל p.2 inter opp. Gaoni. *Barbiere*, dell. origine etc. citatum a *Rof.*, Diz., non consului, atque *Delitzsch*, Schild. p.158 non ante oculos habeo.]

- 1) *חרוות שיר על האותיות* (*Carmen* (*Ver-sus*) *de literarum singularum numero* in libris Bibliorum; ad e. *Elia Levita: Masoret hamas.* q. v. (1538).

[*Delitzsch*, Z. G. d. hebr. Poesie p.2 male „einverleibt“, quod in pejus emendat *Gg. Ztschr.* III,387.]

- 2) — ad e. שאלות השויות הנאות N.4053 [ca. 1590].

- 3) — cum Notis in cap.9 Comm. in Daniel per H. Broughon q. v.

[In ed. Angl. 1596-7 (inde I,205 opp. ed. 1662) et in ed. Lat. 1599, quam solam laudat *W*⁴p.936.]

- 4) — cum explicatione Lat. per Jo. Buxtorfium [in lib. Tiberias] q. v. (1620).

- 5) — adhibito MS.(?) ; II,196 ap. Samuel Aschenasi: *Abcondita sapientiae* q. v. (1629-31).

[*W*¹p.936. In epilogo Editoris omnia correcta (הנהגה) ושיר non Comment. designat, ut suspicatur *Rpp.*, Add. p.84, nisi Comm. dicas adjectos locos Biblicos numerum exhibentes, ad quos alludit versus quilibet]

dicuntur ab *Elia Levita*, cujus passus de auctore non integer repetitur; Editor MS. pravissimum scribae cujusdam (ואני מצאתיו ככ"י סופר (?) ע"ה מלא טעויות) se offendisse et correxisse, Indicem locorum Bibliorum et numeros Arabicos (מספרים i. e. *Ziffern*) adiecisse ait; numerationem vero non congruere etc.; cf. *Luzz.* I. c. — Libellus recens passim recusatus est, e. g. in סיג להורה Anselm Worms (1766, cf. *Gg.* III,387), in ש"ס שבו הארי ליקיט הש"ס *Korez* 1784, *Liv.* 1790, seorsim *Dyhr.* 1821 (*Mich.* 208), in Fürstii *Concord.* q. v. (1840).]

⁶⁵⁵⁷ SAADIA b. Levi ex familia Asankot, seu Azan-kot, Maroccanus (المراكشي, مراكش). [Non Asnekot, ut *W*⁴1755d [rectius e, est enim idem „homo furiosus“ in linguis hebr., Chald., Arab. versatus etc., cujus epistolis ad studium linguarum Orient. tractandum se excitatum dicit *Hottinger* in Exercit. Anti-Morian. (1644) p.5 ap. *W*³p.863], *Rof.*, Diz. (p.47) etc., vel Aznakuth, ut *Nicoll* p.492. אֶזְנָקוֹט legitur in epigr. Versionis libelli Arab. شذرة الادب من كلام العرب, hebr. s. t. [!شجرة] i. e. Proverbia *Ali*, Lamicum *Tograi* et Oratio *Avicennae* etc., ex ed. Golii Leyd. 1629, una cum lib. excuso et Vers. Lat. MS. in Cod. olim *Maresch.* 118 (de quo Catal. MS. Angl. n.8680, *W*² p.1373 n.450: A.1643; perperam versio hebr. *Germ.* dicitur a *Gagnier* (?) ap. *W*³p.92 n.217b et hinc *Delitzsch*, Z. G. der hebr. Poesie p.81, cf. Litbl. I,363, *Jüd. Lit.* p.463 n.87; suppl. nomen in Cat. Bibl. Bodl. I,44b,149a,III,643b) nunc *Bodl.* 395 (de quo plura in Catal. Codd. MS.), atque in Cod. *Upsal.* 75 (olim 72) ap. *Tornberg*, Catal. p.44 (ex dictis supplendum); Jakob אֶזְנָקוֹט (leg. אֶזְנָקוֹט?) occurrit inter nomina subscribentium ex urbe Gibraltar in limine Comm. Jonae in Abot. — Exaravit Noster Codd. Arabicos varios, scil. A.1640-1 Biblia in Cod. *Vat.* 24; A.1645 (non A. H. ut *Nicoll* in Indice p.708) Maimonidis Morch Leydae pro Golio (*Nicoll* p.1 et 492); tempore non indicato Amstelod. Cod. Arab. Muhamm. *Uri* 253, ubi عبد الله non est nomen Abdallah (ut quoque *Nicoll* in Indice p.708), sed „servus Dei“, atque ساكن القدس والتخليل (ita leg. ap. *Nicoll* p.492) i. e. „incola Hierosol. et Hebron“; denique Psalm. Genes. et Daniel in Cod. Mus. Brit. *Harl.* 5505 (v. Catal. e. l. 1808 p.272 ap. *Nicoll* I. c., cf.

SAADIA LONGO

Doederlein ap. *Eichhorn*, Repert. II, 154; *Masch* II, 1 p. 126; *Gesen.* ap. *Ersch*, Encykl. S. I vol. V p. 78 et *de Wette*, Einleitung in das a. T. § 66; *Jüd. Lit.* p. 450 n. 36), ex quo carmen acrost. hebr. in fine Psalmorum edidit *Filipowski* in calendario האסיה 1849 p. 132, qui ex verbis (optativis) רחום וחנון חיש להעמידה לוי וגם כהן בעיר שלם conclusionem ducit ridendam, Psalmos a Nostro Hierosolymis versos fuisse! Forte Noster est Interpres locorum ex *Juchasin* de imperii Muhamm. rebus inter MSS. Golii p. 19 ap. *W¹* p. 106? Cur *Delitzsch*, Z. Gesch. d. hebr. Poesie Nostrum ad Italos retulerit non assequor.]

1. **אגרת הפורים** *Epistola Purim* i. e. Historia libri Esther carmine acrost.; acced. Hymnus (פזמון) ante lectionem Megillae recitandus acrost. incip. את שם האל נורא עלילה (ff. 12)

8. *Amst.*, *Jos. b. Israel* (האזה לזכירה) 1647.

[Libellus rarus. Carmen incip. אוכיר נסי האל והסדרו, tribus alphabetis constat quadruplicibus atque (post alphab. II) acrost. quadrupl. בר לוי אונקס; אני סעדיה בר לוי אונקס; בטריקוש עשיה וזה בעיר אמשיזרם; אין כמון בטריקוש עשיה וזה בעיר אמשיזרם באלהים inscribitur initio et fine; hinc corr. *W⁴* p. 937.]

- 6358 **SAADIA Longo** (לונגו) b. Abraham, ex incolis Constantinopol. tempore Bajazet inter exules Hispaniae. [Noster carmine laudavit libros varios, ut A. 1569 N. 2682, A. 1579 אל הנהימות Isak b. Moses etc.; Resp. vero Samuel di Medina (q. v.) non A. 1578 (ut *W³* 1755d) sed multo serius excusa sunt. — Totum fere Nostri Divanum exhibet Cod. MS. *Poc.* 74 vol. II (v. Add. nostra ad *Uri* 498), ex quo nonnulla p. 13, 14 ap. H. Edelmann: *Verba desiderii* (1853), cf. p. V passim allatum nomine *Dks.*, quem exactius dedimus supra p. 1771 ex eodem Cod. f. 88.]

1. **סדר ומנים** *Ordo temporum* Collectio carminum et orationum quadripartita, P. I: **שכרי לווה** *Fragmenta tabularum Elegiae et planctus in viros claros* [lib. imperf.?] 8. *Salon.* (מסדי) 1594. [Sumptus per testamentum suppeditavit Josef נקליל (non נטקליל, ut *Jüd. Typ.* p. 41 n. 34; vox prave expressa est). *W³* 1755d male sine A. et ff. 74, procul dubio ex Cod. *Opp.* 8560., unico mihi noto, ubi vero „medium librum desiderari“ monent *Dks.*, Litbl. XI, 298 et *Edelm.* I, c., non omnino exacte. Libri partes caeterae inscribuntur: II כנסת הגדולה Elegiae in divites et magnates, III הפה בחורים in juvenes et חכמה נשים in mulieres pias; sed inscriptio marginalis in toto fragmento (ff. 72) est שכרי לווה. Auctor in

praef. prolixa f. 8–10 nomina 48 enumerat virorum etc. in quos cecinit, ordine non chronologico, ut dicit, quia spatium 40 Annorum complectantur, sibi vero nunquam in mentem venisse composita edere; f. 7 laudat *Mos. Hamon* et *Josef Nasi* et *Gracia Nasi* (v. הפסד f. 42). Pauca vero ex 48 laudatis exhibet fragmentum exstans, forte nunquam ulterius continuatum. In Cod. MS. laudato f. 37 exstat carmen inscriptum סדר ומנים, cum collectione excusa non confundendum.]

SAADIA b. Maimon v. Saadia Ibn Danan.

SAADJA=Saadia q. v.

SAALKIND=Salkind q. v.

6859 **SAALKIND** b. L[oeb?] (ברל ביטא) Bero-linensis.

חידה solutio aenigmatis David Franco; II, 174 Collect. מאסף N. 3713, recens. IV, 224 Collect. בכורי העתים N. 3429.

6860 **SAALSCHÜTZ** (Joseph Levin), Dr. phil., öffentlicher Lehrer der Religion etc. [ausserordentlicher Prof. der Philos. an der Universit.] Königsberg.

1. Geschichte und Würdigung der Musik bei den Hebräern im Verhältniss zur sonstigen Ausbildung dieser Kunst in alter und neuer Zeit, nebst einem Anhang über die hebräische Orgel. Mit einem Steindruck 8. *Brl.* 1829. [Dissertationem supplementariam de poesi hebr. v. in A. Z. d. B. 1838–9.]
2. Die geistige Ausbildung d. isr. Jugend im Lichte der Religion. Reden und Einsegnungs-Epilog. nebst Vorbemerkungen und Beilagen zur Geschichte und Organisation der Religions-schule 8. *Königsb.* 1838.
3. Worte zum Gedächtniss des h. Königs Friedrich Wilhelm III. ... zu Königsberg 19. Juli 1840. (Beigefügt die gesungenen Psalmen, theilweise v. dem Rabb. Meklenburg) 8. *Königsb.* 1840.
4. Ueber die Hieroglyphen-Entzifferung etc. 8. *Königsb.* 1851.
5. Forschungen auf dem Gebiete der hebr. ägypt. Archäologie: Heft II, III. Zur Kritik Manetho's und der manethonischen Hyksos 8. *Königsb.* 1851.

SABA

- 6] Der Monotheismus in sittlicher Beziehung; V,44,152,391 ap. A. Geiger: Zeitschrift etc. q. v. (1844).

SABA v. Abraham Saba.

SABARA v. Jehuda Sabara et Josef Sabara.

SABBATAI b. Abraham v. Sabbatai Donolo et Sabbatai Ventura.

- 681 SABBATAI b. Ahron Josua, Rabb. משאשניק.
1. כתיב לבקריהם *Domus vectibus* Expositt. in loca Biblica et Talmud. tripartitae (בית האכל *D. luctus*, בית המלכוה *D. regni* et בית המשחה *D. convivii*) 4. *Sklow* (עשיית בתי לבקריהם) 1802.

SABBATAI b. Akiba v. Sabbatai Hurwitz.

- 682 SABBATAI Bass, seu Meschorer (*Bassista*, seu *Subcantor*) b. Josef. [Natus Kalischii A.1641 incunte, inde ab A.1655 Pragae, ubi Bassistam synagogae Altneuschul egit (*W*³p.1004), et A. 1669 Introduct. (regul. grammat.) auxit Mosis Saertels: *Explicavit Moses*. Inde ab A.1673 censuras ad op.4 accepit variis Poloniae in uribus (Posen, Kalisch, Lissa, Krotoschin, A.434 exhibent 2. et 4.); A.1679 Amstelod. adhibitus est ad curanda Biblia Germ. (N.1178) et A.1682 edid. Psalmos (N.609). A.1689 instituit Typographum Dyhrenf., curante filio Josef inde ab A.1707 ad minimum (cf. sub Natan b. Moses Hannover p.2046 op.18), usque ad A.478 (v. Eljakim b. Jakob op.4, forte exeunte A.1717?), A.1718, 21. Julii decessit Krotoschini, sec. Zz. ad Benjamin p.287, cf. Z. G. 245 (*W*²p.859 [A.1721] „ab aliquot A. mort.“, sed „inter vivos A.1719, ex quibus postea decessit“ *W*³p.1004, hinc A.1719 fatalis ap. *Rof.*, Diz. et *Jüd. Typ.* p.87), jamque 18. Nov. 1717 Ungerus officinam venditam annunciat (*W*³p.639) neptis marito Isachar B. b. Natan, quem *W* ad libros A.1718 excusos (Bened. N.2645, Elieser Sofer op.14) laudat et A.1719 (tamen non omnino procul dubio) ad opus Mardochai b. Jehuda Holisch (p.1667). De typographica Nostris provincia plura in Sect. III legas. — Nostrum *Vindobonae* fuisse maxime dubito; *W*³p.1004: „doctorem in literis hebr. ibidem [Pragae] R. Meir et *Vindobonae* R. Isarles; in Musicis R.

Lów,“ hinc *Rof.* Nostrum studia continuasse dicit *Vindob.*, et *Jüd. Lit.* p.87 „später in Wien, Posen, Glogau“ [locum in approb. frustra quaesivi!]. — Frater senior est Jakob Strimer (v. ad op.2), quem male collaboratorem op.4 effectum, atque nomen Strimer ad Nostrum translatum a nonnullis demonstrat *W*³p.1004, citatus ap. *Rof.* Diz. in fine articuli, *Hamberger* vero in nota (p.303) objicit, utrumque fratrem Strimensem esse (ergo *W* ipsum non legit, qui id erroneum demonstrat!), hincque Nostrum sub „Strim“ locavit! Ignorantiam consuetam ostendit *Ghirondi* p.350.]

1. מסכת דרך ארץ *Tractatus viae terrae* Opus itinerarium Germanicum tripartitum: 1. דרך צדיקים *Via justorum* Praeces itinerariae, 2. דרך החננים *Via mercatorum* De conditione pecuniae, mensurarum et ponderum etc., 3. דרך המלך *Via regis* de viis et distantibus

16. *Amst.* (תמים) 1680.

[*W*³p.1006 libellum vulgo דרך המלך atque propter errores in proverbium abiisse dicit. *Serap.* p.377, ubi homonymo Germ., v. sub Israel Alnaqua p.1162.]

- 2] שפתי חכמים *Labia sapientum* Supercomm. in Sal. Isaki in Pentat. et Megillot collectus; una cum Pentat. A.1680 N.600; 1693 N.669; 1725 N.860; 1729 N.883.

[Suppl. *W*¹p.1023 n.1923, ³p.1005. Quoad Megillot fontem affert praeter משה הוואל etiam אברהם זיין אהבה scil. Abraham Heilprin. — Op. fratri laudato Jakob Strimer acceptum imprimis ferendum, Jablonskio testatus est Judaeus Berolinensis ap. *W*³.]

3. — cum Additt. Jakob Brzescer [*W*¹p.1024]
4. *F. a. M., Jo. Koelner* (לסדר בכל עת) 1712.
4. שפתי ישנים *Labia dormientium* Bibliotheca Rabbinica secundum titulos disposita adjecto Indice auctorum, praemisso conspectu titularum ad legem scriptam et oralem pertinentium
4. *Amst.*, David Tartaz (תהי ירך לעורני) 1680.
5. — Charta alba major.

[*W*¹ praef. p.12 et p.1024, ³p.1005, ⁴p.969; Zz. Z. G. 245, *Rof.* Diz. (cf. Jechiel Heilprin supra p.1276) et *Asulai* passim, v. ed. *Benjakob* II f.73. Exstant expll. cum Add. MS. ipsius auctoris v. *W*¹p.970, Zz. l. c., *Mich.* 4691, possidet tale *Benjakob*; πρωτόγραφον v. ap. *W*⁴ l. c., expl. excus. cum Add. *Unger* v. in Cod. *Lips.* XXXVI. — Adhibuit Buxtorffii Bibl. Rabb., *Plantavirii*, *Hottingerii* et *Bartolocci* T. I (*W*¹ praef. p.12) et Catal. Bibl. Leydens. ed. 1674 (cf. Zz. ap. Jost, *Isr. Annal.* I, 336, cf. *W*¹ lib

SABBATAI BEER

p.15, qui ipsos MSS. adhibitos putare videtur); „Catal. Oxoniensis“ (רשימה ספרים דאוקספורט) citatur sub מים פלני ap. *W¹* p.831.]

6. — ed. aucta, accedit P.II, libros a Sabb. omnino omissos exhibens, eodem modo constituta, auctore Uri Z. Rubinstein

4. *Zolk., Mard. Rubinstein et Comp.* 1806.

[Cf. *Zz.* Z. G. 247 et supra p.2154 et *Introd.* nostram. Ipsa paginatio, propter indicem auctorum non parvi momenti, oscitanter modo sec. folia vel paginas modo sec. columnas constituta est!]

- 6863 SABBATAI Beer (באר), Italus, legatus Palae-
stinensis. [Pisaurensis, sec. Aboab(?) ap. *W³* 1927,
Fossombronensis (פוסאמברונו) ap. *Nepi* p.349
(male „ben“ Beer et פוסאמברונו p.139); cf. *Con-
forte* f.42b. Elia Be'er (Fonte) b. Sabb. A.1420
Romae v. *Zz.* ad Benjamin p.22.]

1. עשק (שורת) באר עשק Puteus oppressionis Quaes.
et Resp. [*W¹* 1927] 4. *Ven., Stamp.*

Bragad., per Christ. Ambrosini (נאלה) 1674.

SABBATAI Carmus [corrupt.] Levi (fict.),
v. sub Secharja Jewani.

SABBATAI Chas[s]an seu Hassan, v. Sab-
batai b. Immanuel.

SABBATAI b. Daniel v. Sabbatai Ra-
fael.

- 6864 SABBATAI Donolo (דונולו) b. Abraham, Me-
dicus Italus. [A.925 fer. II ergo 9. Tammus (*Zz.*
Z. G. 215) ab Arabibus captus (non librum com-
pos, ut *Dukes*, Beitr. p.6!), una cum aliis viris
(Joel an e matre vel patre avus incertum est,
v. *S. Sachs*, ב"ח VIII,97b), sed redemptus urbe
טֹרֶנְטִי (Tarenti, vel Otranto? v. infra) 12 Annos
natus, ergo circa A.913 (ut *Gg.* p.97) natus est,
vel ipso A.913 (quod rem certam sistit *Fürst*,
in recocta nota Litbl. VIII,44, seu Literatur- u.
Kulturgesch I,49, et *Jellinek*, non modo initio praef.
ad op.2, quam peccatis criticis refertam videbis, sed
in tit. utroque), si constaret, Annum captivitatis et
redemptionis eundem fuisse (v. *Rpp.*, ב"ח VII,85).
Haec tantum constant ex fragm. excuso, ubi etiam
se constellationes A.946 conscripsisse dicit (v. in-
fra). — Plurima vero de nomine et operibus repetiter
tractata (auctores neque criticae nec perfecte re-
censet *Jell.* l. c., v. infra) mihi nondum consoli-
data apparent, imo *Rpp.* in praef. ad lib. אור

החכמה Dre. Barasch modo Vindob. excusum pro-
lixius rem retractare comperi, sed lib. hunc hu-
cusque (9. Junii 1856), cum articulum hunc tan-
dem proelio missurus sum, frustra expetivi atque
quaesivi! Argumenta ergo potiora sec. institutum
nostrum breviter absolvemus.

1) Nomen exprimitur in *carmine* acrost. prae-
misso: „Sabb. b. Abr. cognomine Donolo“, דונולו;
male דונולו in praef. (p.30) et hinc Dagolo ap.
Rof. in Diz. I,97, sec. Cod. 399 [male 499 ap.
Hamberger p.89] et 417,⁴ et adhuc ap. *Graesse*
(v. Litbl. II,231). Acrost. primus ad restitutionem
adhibuit *Rpp.* (ap. *Zz.*, G. V. 362), atque (*ib.* et
ב"ח VI,18) ex Nola explicuit; *Carmoly* in no-
titia brevi seu versione praef. (*Journal Asiat.*
1831 vol. I p.139-143, a me non consultata, sed v.
Dukes, Beitr. p.6 [omissum quoque a *Jell.*] et *Luzz.*,
II Giudaismo I,35) nomen Datelo legit (cf. *Zz.*
Ztschr. p.320); si ergo genuina est hujus notitiae
ed. „aucta et emendata“ *Brux.* 1832 (citata ab
ipso ap. *Jost*, Isr. Annalen II,225) et quidem no-
mine „Dunolo“ (seu Donolo, ut omissa notitia
prima citat *Jellinek* p. III, certe non ex autopsia,
cum nullibi ad eam speciatim recurret, sed ex
citatione ap. *Carmoly*, Hist. des med. p.28 [=Rev.
or. I,352], jamque in Litbl. II,231 editionem A.1832
in dubium vocavi), probabiliter more suo ex *Zzii.*
opere sua sublegit, et forte ex inventionibus suis
ornavit; prout ap. *Jost*, l. c. passus ex Isak ben
[ut supplendus *Gg.* p.99] Samuel ex Acco jam
citatur a *Zz.* sed non indicata pericope (idem ap.
Jellinek, Auswahl p.14, v. monita *Jewish Lit.*
§13 n.21). Rectius *Luzz.*, II Giud. p.35 nomen
Donolo cum Ital. Donoli comparat (cf. *Jellinek*,
Beitr. I,6 et v. sub Simon Duran). Nomen hoc apud
Judaeos minus notum et hinc vario modo corru-
ptum [Ronoli ap. *Pasim* v. infra] vel maxime
neglectum putat *S. Sachs* (היננה) p.57, contra
Rpp. ב"ח VI,17), sed legitur in MSS. e. g. ap.
Elasar Worms (*Dks.* Beitr. p.7, v. infra), in Cod.
Rof. 1191 (ap. *Zz.* et *Luzz.* p.34, cf. supra sub
Saadia p.2172) et more Graeco expletum דונולוש
seu דונולוס ap. *Hedessi* (incorrecte ap. *Dks.* l. c.,
testimonium pro nomine adducit *Zz.* Z. G. 62).
De cura pro nomine hypothesis meam (היננה) p.20
non omnino refutatam habeo (cf. *Jüd. Lit.* §18
n.30 et *Luzz.* p.37). — Patriam, seu urbem natalem
(ארץ מולדת), in praef. et acrost. (ובי דונולר in
recens. altera), nominat אורס, quod *Ores* legit
Rof. (*Aversa* coniecit *Rpp.*), *Ourem* in Lusita-

SABBATAI DONOLO

nia (!) legit *Carm.*, v. *Luzz.* l. c. p.36, qui ex conjectura filii *Philosseo* urbem *Uras* in Sardinia proposuit, postea vero (כ"ח VIII, l. c.) ex conjectura *F. Lasinio* propter scriptionem אוריס in tit. op. medici etc., urbem *Uria* (*Oria*) prope Otranto, tamen in hoc nomine literam Samech desiderat (de quo silet *Jellinek* p. III). Forte in praef. נפדתי בארנטי טעון *redemptus sum Hydrunti sede patrum meorum* [cf. *Zz. G. V.* p.363 et supra p.1030 op.16], 12 Annos natus, patres vero mei exules facti sunt" etc. (neque „über Palermo nach Africa“, ut *Jell.*, postquam correctius verlit ap. *Frankel*, *Mtschr.* III, 245). In op. medico (v. infra), si credimus *Biscionio*, legitur: „qui transmigravit e civitate „*Modin*“ (non כורדיא ut *Rpp.* p.85, *Modena* et Lombardia ap. *Jell.* p. IV teste *Biscionio*, quem certe ipse non consulit, nec collato excerpto laudando), postquam 40 Annos medicum egerit, unde Nostrum vitam ultra A.980 protraxisse deducere voluit *Rpp.* (כ"ח VII,87, hinc *Jüd. Lit.* p.440 n.33, sed aliter in Vers. Angl. p.196); quia Noster 60-70 A. natus scripserit etc. (jam vero argumentatio praecipue ad aetatem *Elasar Kalir* (q. v.) spectans [cf. *Jüd. Lit.* 427 n.23, rursus *Schorr* כ"ח VIII,55; cf. Jos. Karo ap. *Kirchheim* ad Asulai p.243] collapsa est); sed in excerpto per *Lasinio* (כ"ח VIII,97b) legitur אוריס *„qui exul factus est ex Ores“* (seu quomodo urbem expresseris), nec phrasis inscriptionis de 40 Annis satis valet, ut propterea nostri aetatem „multum proveciam“ hebeamus (*Jell.* p. IV, ut *Sachs*, p.55); si illa omnino ex Nostri verbis genuinis originem petivit, studium 40 A. demonstrat, forte ab A.925-30 computandum. In praef. excusa se constellationem A.946, ut vid., exposuisse (*וְלִיכְדָּהּ בְּיָאוֹר*) ait in lib. ההכבתי, quod *Biscionius* (p.131, seu p.508 ed. in 8°) ita exprimit „primum (!) suum opus fuisse testatur [scil. in praef.] Tabulam, lunares cursus describentem“; sed quando et ubi id fecerit minime constat (v. infra).

II) Quoad opera Nostri conjecturae prolatae sunt diversae, partim omnino nullius fundamenti, de quibus nonnisi collatis ipsis MSS. integris et fragmentis, et forte tunc non omnino certe, judicare licebit. Auctores de Nostro omnes omnino omittunt „*Anonymi* Lib. isagogis seu *manuductionis*“ in Cod. *Rof.* 399,¹ II.G, ubi sec. Ross. libri Nostri „veluti praefatio vel introductio.“ Inscriptio excusa הפסד הקדמה

„praefatio libri“ descriptori novo vel Editori pertinere vid.; inscriptio Codicis ipsius: אהל ספר יצירה והוא הנקרא ספר החכמוני צפנת פענח „incipiam lib. *Jeziira*, qui nuncupatur lib. *Tachkemoni revelator arcanorum Sabbatai*,“ (quam scribae tribuunt *Rpp.* p.86, S. *Sachs*, הינה p.55,57, cf. *Frankel*, *Mtschr.* III,245 et כ"ח VIII, 98b n.7), forte rectius „*Comm.* lib. *Jeziira* nuncupatus *Chakmoni Sabbatai*“ פירוש של ס' יצירה „הנקרא ס' החכמוני שבהי *Laurent.* f.79b (unde *Carmen* ex apogr. *F. Lasinio* collato apogr. ex Codd. *Rof.* denuo edidit *Luzz.* in Ker. Chem. VIII p.97b), nulla vero inscriptio talis in Cod. *Par.* 218, ex quo varias lectiones (ad n.31 v. כ"ח VI,16 אנון) adjecit S. *Sachs* l. c., imo inscribitur הנפש מדרה הנפש v. notitiam ap. *Dukes*, *Litbl.* VIII,440. [Carmen nostrum statim recognovit *Luzz.* ib. p.544, sed initium tantum congruere praetendit *Dks.*, *Litbl.* IX,591, idque ante Annos communicavi cum S. *Sachs*, qui carmen ex eadem notitia suspicatus est, hinc A.1853 apographum a B. *Goldberg* petivit; hic vero id *Jellinek* mandavit, nescio an propriam vendidaverit detectionem; *Jell.* vero, nescio an praecedentium ignarus, carmen ac „pro se a Goldb. descriptum“ edidit ap. *Frankel*, *Ztschr.* III (1854) p.245, imo in praef. ad op.2 p.V n.8 tantum observat. S. *Sachs* sponte („unabhängig von mir!“) carmen recognovisse, citato Ker. Chem. VIII,97, ubi S. *Sachs* ed. *Jell.*, forte indulgenter, alto praeterit silentio, caetera sine dolo confitetur.] In fine vero praef. imperf. quidem (op.1 p.33) legitur זה ספר ההכבתי (versiculus ... סוד ה', est inscriptio *Introduct.*, seu op.2 excusi); tamen in ipsa illa praef. ante lacunam citari vid. lib. ההכבתי astronomicus (v. supra), unde lib. hunc primitus diversum putat *Rpp.* a *Comm.* *Jeziira*, cujus tit. genuinum habet צפנת פענח (nemini tamen notum), neque ab ejusdem sententia recedit *Luzz.* *Litbl.* VI,686, nisi quod in *Comm.* צפנת פענח *Boraita Samuelis* non exponi dicit, postea vero (II *Giud.* p.37) *Comm.* in *Jeziira* ההכבתי seu ההכבתי vocavit; voces צפנת פענח vero additas suspicatus est S. *Sachs* (הינה p.55, כ"ח p.98b n.7), atque omnino oblivioni tradidit *Jell.* (*Beitr.* I,14; ap. *Frankel* l. c. et in op.2 p.V), qui variantem titulum ההכבתי (quem *Carmoly*, *Annal.* II,225 errorem typogr. suspicatur) ex I. Chron. XI,11 derivat. Imo S. *Sachs* (הינה p.56) praefationem primitus generalem suspicatur ad omnia Nostri opp. (non

SABBATAI DONOLO

excluso medico), quam hypothesin forte suffulcire potuerit ex verbis ipsius praef. (p.30) וְנִזְהָרָה עֲשֵׂת סְפָרִים הֶרְבָּה (quae de pueritia non quadrant, nisi sensu contrario ad Kohel. XIV,12); *Jell.* (p. V) librum כְּסוּמֵי et Comm. Jezira ab auctore חֲכָמוֹנִי seu חֲכָמוֹנִי nuncupatum dicit, carmen et biographiam (i. e. praef.) ad opus utrumque, Introductionem (i. e. op.2 excus.) in nota 8 rursus ad Comm. Jezira specialim refert. Jamque ipse *Rpp.* (p.86) et *Luz.* (Litbl. l. c.) opera duo jam Saec. XI. conflata suspicantur. Sed de hypothesibus reconstruentibus satis; quae in Codd. MS. exstant et ab aliis auctoribus citantur, breviter recensebimus (unde corr. et suppl. *Jell.* p.V).

¹ Comm. in lib. Jezira in Codd. MS. *Rof.* 399 et 417, ex quibus apogr. integrum per Jakob Levi ap. *Luzz.* (Litbl. VI,686, II Giud. p.36) non modo expositionem libri continet, sed etiam:

a) *Carmen* acrost. incip. שְׁלֹמֹה רַב כָּפִי אֶל שָׁרִי כל וְאֵת נִסְיָוִי אֲנִי שֶׁבִּחְתִּי. . . . (finis impf. in op. excus. 1, Carmen tantum ap. Frankel *Mtschr.* III,245, כ"ח VIII p.98b); praef. diserte ad Comm. in Jezira refert *Abraham Jagel* in op. MS. (Cod. *Reggio* 10) בֵּית יַעֲרֵה הַלְבָּנוֹן IV cap.98, ubi de *telescopo* disserens passum de הַקֶּנֶה צֶל הַקֶּנֶה citat. Praef. ap. *Biscion.* desinit דְּנִים ergo (paullo?) integrum est.

b) *Dissertatio* de antropomorphismis, exponens locum Genes I,26 de Microcosmo variis modis (v. *Analysin* brevem ap. *Luz.*, II Giud. p.38 et hinc *Jell.*, Beitr. I,7, et prolixius in praef. ad op.2 p.VII sq., ubi errores ex Frankel, *Mtschr.* III,244 repetuntur [ad p. IX n.17 cf. Justin. Martyr. ap. Frankel, *Mtschr.* IV,215; ad n.18 de צְדִיקִים אֲרָחוֹת errorum repetit, ap. *Delitzsch.*, Catal. p.293 Cod. XXVII et *Zz. Z. G.* 129, v. supra p.522 N.34112; ad Jos. Ibn Zaddik de Microcosmo (cf. p.XII) v. supra p.2186 in fine et *B. Beer*, Josef Ibn Zaddik p.5 (*Monatschr.* III,161); ad p.XI n.22 v. emendationem ap. *B. Beer* in recensione (minus critica) libelli ap. Frankel, *Mtschr.* IV,239; cf. ad idem aliaque de morbis laudatis notas meas in „Oesterreichische Blätter“ 1845 p.454]. Incip. סֹדֶר ה' לִירֵאָיו... כְּחִיב כְּאֵין כְּמוֹךְ יי... כִּי יוֹכֵל הָאֱלֹהִים; ea sub tit. exsculpto edita est in op.2, ex Cod. *Paris.* 318 (v. supra I), ubi nihil exstat praeterea excepto carmine (sine praef. ipsa). Quoad passum p.15 de perficiendo vitro, cf. *Sachs* כ"ח p.101. — Utrumque (a et b) tertiam fere occupat partem Codicis *Rof.*

c) *Expositio* libri Jezira (quam ex apographo Cod. *Bislchis* 3 per *S. Sachs* ante oculos habeo) incip. פִּי הַחֲלָה בְּרִיאַת בְּרָאשִׁית סֵפֶר יִצְחָר. העולם שמסר הקב"ה לאברהם אבינו, כְּחִיב ה' קִנְיִי, ubi usque ad אֲבִינוּ est inscriptio, cujus loco in Cod. *Laurent.* f.87 lucidius פִּי הַחֲלָה פִּירוּשׁ ס' יִצְחָר (sic ap. *Biscion.* p.130), et initium paullo varians הכתוב אומר, finis (f.104) ut in Cod. *Bisl.* ויטלם ודבר אמת, praecedens introd. desinit ויטלם אמן. ut edita, omisso tantum הארץ. Ergo cum Cod. *Rof.* congruit *Laurentianus*, de quo incorrecta profert quoque *S. Sachs*, neglecto ipso *Biscionio*. Sed ipsa haec expositio rursus exordium breve (fere $\frac{1}{12}$ expositionis) exhibet quasi in Prov. VIII,22 sq., ex quo medio passus ap. *Jeh. Muscato* f.231d nomine שבחאי in Comm. in Jezira" (cf. *Sachs* הִנֵּה VIII,208, כ"ח VIII,208, ubi ברלים est conjectura descriptoris pro corrupto בחלים, forte rectius ברולים ap. *Muscato*). — Auctor librum Jezira quasi *Geneseos* (creationis) partem vel supplementum habere vid., unde de Genesi Abrahamo tradita loquitur (וכְּחִיב בְּסֵפֶר בְּרָאשִׁית) שמסר הקב"ה לאברהם אבינו בהר סיני ויאמר אלהים (יהי אור, creationem enim derivat ex revolutione) seu combinatione litterarum in linguis omnibus, quorum computationem exceperit computatio astrorum etc. ואחריו כלות האלהים צירוף האוהיות וגלגול הדיבורים וחשבונם ומנינם ומספרם והחליל לחשב חשבון כוכבים ומזלות וחשבון תקופות ומחזורות של כוכבים ושל חלי ושל מזלות שהיה עחיד לסדר חשוב אנוש עד דכא שאם יחטיא יצר הרע את האדם יחזור... בחשובה... Sachs, f.21 רויאל exstare in lib. (v. infra), statimque lib. Jezira quasi citatur (ואחריו ראות האלהים כל תקנת העולם וחקנת כל ברייתו טרם שיברא העולם אלפים שנה מיד החליל לברוא את העולם בכחו הגדול כדכתיב בס' יצירה שמסר לא"ה ביום שבת עמו הברית כדכתיב ביום ההוא כרת בריתו לאמר וכן כהוב בס' יצירה בשלושים (ושהים פליאה נהיבות חקק יה hic ergo comma textus incipit, congruens fere cum recensione minori, quae inscripta נברא (etiam in excerpto in Cod. *Bisl.* 63) in Cod. *Bisl.* 3 sequitur VIII, כ"ח VIII,98b,102], ubi recensio major ברייתו nuncupatur (ut in Cod. *Laurent.* 61 *Plut.* 1 f.248, v. *Biscion.* p.60 et infra); hicque primum auctor diserte commemorat propositum suum exponendi „nonnullas rationes aenigmatum Thorae et lib. Jezira Abrahamo traditi“ וזה כעט קט שאנו מפרשים ברישון הונן)

SABBATAI DONOLO

לדעת [לאדם דעת?] והבונה מקצת מטעמי חידוה החזרה ומקצת מטעמי חדות סי' יצירה שמסר הקב"ה לא"א באהבו אוהו להודיע לו ולכניו אחריו אלקותו ויחודו וכו' כרכהים כח מעשו וכו' ואם לא היה כן מי היה רשאי אפילו להרהר ולהשב בלבו להשיב דבר קל וקטן מכל אפילו, quem passum excipit textus (signatus 'כ'): — Divisio praeterea inquirendi digna; in Cod. nostro פ"ק legitur ubi in edd. communis finis cap. II, postea אהל אהל הכפולות ubi init. cap. IV, post tertiam fere hujus sectionis partem legitur והו' בנ"ד כ'פ"ר"ה :: נגמר הספר השיני ואע"פ נגמר (v. infra), in fine vero כיה אהל ספר של שחים; deinde סדר השני של בנ"ד... עשרה האותיות הנקראות פשוטות (i. e. cap. V), deinde נגמר ספר השלישי של י"ב אותיות הפשוטות וכו' וכולם ארוקים [ארוקין] בחלי ונגלגל [ולגל] ומי הוא (ut in fine cap. V recens. min.), ubi sequitur expositio de חלי [de quo v. dissertt. meam: „Orient. Ansichten über Sonnen- und Mondfinst.“ in Magazin f. d. Lit. d. Auslands 1845 p. 320, cf. opus de capite e cauda Draconis seu חלי in Cod. Vatic. 171,³⁶ (ex חובות הלכות sec. Assem.!) ap. W¹ 12b sub Isak פפס, qui est scriba; Noster discrete dicit: ואינו נראה לעין כי אם במסורה הספרים והקדמונים אנו מוצאים לדעת אה החלי וכו' ומשלתו ומלכותו פפון ויש סופרים אומרים כי [שנים] חללים הם כשני הננים וכו' (i. e. initio cap. VI); tres libri illi ad ספר ספור וספר (I § 1) spectant, v. auctorem et *Elas. Worms* in Comm. edito et MS. (ap. *Dks.* l. c.), Mos. Botarel vero (v. infra) id nomine Ahron etc. profert (v. *Gg.* p. 99 et quae monui supra p. 1781, 2159 lin. 5, ubi adde Ibn Esra in Genes. XXXIV, 30). — Haec de Codd. specialius notis, scil. *Ref.* 399, 417 (apogr. ap. Luzzatto), *Laurent.* Plut. XLIV Cod. 14 et *Bislich.* 3 (apogr. ap. S. Sachs, nullus praeterea Cod. „Oxonii“ exstat). De *Laurent.* Plut. I Cod. 61 v. infra. In Cod. *Taur.* 88 (jam citato a *Dukes*, Beitr. p. 189, tamen omisso a *Jell.* p. V) implet f. 180-99, et nomen „in praeoquio“ Ronoli (רונולי) legit *Pasinus* (p. 31); Codd. *Paris.* 262 et 265 ex notitia Carm. in Journ. Asiat. citat *Luzz.* (II Giud. p. 34), ipse *Carm.* (Hist. p. 28) tantum 265; Cod. 318 tantum carmen (sine praef.) et introd. exhibet (v. supra); ex Cod. *Monach.* 36 apogr. fecit *Werbluner* (nescio an id ac Cod. suum enumeret *Jell.* p. V, cf. p. VII n. 12).

An recensio hujus Comm. exstans genuina sit

et perfecta non constat; forte tantum retractata est ab Elasar Worms (q. v. p. 918 op. 16), cf. Codd. *Laurent.* Plut. I Cod. 61 (p. 60 ap. *Biscion.*, ubi praecedit הנדול רויאל etc., ut *Monach.* 82 et Cod. *Bisl.* 63; notitia suppeditata a *Dukes*, Beitr. p. 7, omnino neglecta est vel ignota a *Sachs* et *Jell.*, citationes vero nomine Nostri a *Dks.* laudatae jam notae fuerunt per *Zz.* etc., quamquam non verbalim), exque eo fonte hauserunt Commentatores (jam Abulafia?), qui vel nomen vel Comm. in Jezira citant vel tacite eadem repetunt (*Luzz.*, II Giud. p. 41, forte etiam passus מנצחתי ap. Muscato, citatus in היורה p. 95, ad Elasar spectat, qui paullo antea citatur, et cf. de formula מנצחתי supra p. 2195). Ad Nostrium refert *S. Sachs* (l. c.) citationis formulam פר"ש (pro פר"ש) in Pseudo Saadja (supra p. 2219, et v. infra ad ²). Nosterque vid. (sec. *Zz.* ap. *Gg.*) Sabbatai „Kabbalista“ דמקובל (idque de Nostro minus exacte, cf. *Luzz.*, II Giud. p. 42) ap. impostorem Mosén Botarel (supra p. 1784, W¹ 1920); quae quidem Nostri nomine refert in Comm. MS. obvio desiderat *Sachs* (כ"ה VIII, 208), sed forte ex Comm. Elasar Worms MS. petiverit, vel more suo auctores confuderit (cf. supra de Ahron), etiam f. 43 ubi ex Nostri op. חבניה המשכן citare praetendit, praecedens citatum ex Ahron nomine רבינו שבבבל (cf. supra p. 1784 infra) forte ex Nostro petitum est; sine ullo argumento vero *Jellinek* (Beitr. II, 5) auctorem citatum a Botarel combinare vult cum Sabbatai Jewani (*Graeco*), citato a Nachmanide (in Concione edita a *Jell.* p. 28, ubi nihil annotatur; de interpolationibus et inventionibus de eo ap. *Carmoly* ad Petachja p. 108 [ubi ad ג"י הולדוה P. II ablegat, nunquam excusam] et ap. *Jost*, Annal. I, 154, cf. *Zz.* ad Benjamin p. 30 et 29, cf. *Jüd. Lit.* p. 447, doctores veteres שבה"י seu שבה"י v. ap. *Conforte* 17b = *Zz.* ad Benj. p. 23, *Z. G.* 56, et *Conforte* 13a, ubi in nota forte rectius ad *Zz.* *Z. G.* 99 ablegandum erat).

² Occurrunt citationes Nostri nomine, quas in op.¹ frustra quaesivit *Luzz.* (Litbl. VI, 686, II Giud. p. 37), scil. sub tit. המזלות סי' *L. astrorum*, seu „lib. ubi explicatur *Boraita* Samuelis (כרייתא דשמואל), prout in fine praef. op. I de hac *Boraita* loquitur et in lib. החבניה החבניה constellationem A. 946 se exposuisse dicit, unde *Zz.* (ap. *Gg.* l. c.) ex Nostro petitum suspicatur passum finalem in Comm. Pseudo-Saadia in Jezira (supra p. 2219), et *Rpp.* (כ"ה VII, 86) constellationem in Cod. *Laurent.* ipse ex-

SABBATAI DONOLO

stare derivat ex *Biscion*. (cujus verba vero, supra sub I allata, ita reddit, ac si opus in Cod. ipso exstans recensuerit, neglecta voce „testatur“).

— Auctores veteres, qui Nostri fragmenta astronomica et astrologica exhibent, sunt: Josef Karo (seu ejus retractator) in Comm. in Iob (v. *Carmoly*, Annal. II, 225, et excerpta ap. *Iuzz.* כ"ח VII, 61, Comm. anon. Cod. *Hamb.* 32 ap. *Dks.*, Beitr. p. 6, Zz. Z. G. 79 et Cod. *Laurent.* etc., cf. *Gg.*, Beitr. p. 20 et *Kirchheim* ad Asulai p. 243, de Comm. *Machsor*, unde forte anon. Cod. *Hamb.* 17, 62 ap. *Gg.* l. c.), eadem fere ap. Elasar Worms in סודא רויא MS. seu compendio in רויאל N. 4042 (v. citata supra p. 919 et *Serap.* 1851 p. 61, eadem rursus ap. *S. Sachs*, ap. Frankel, Mtschr. I (1852) p. 278 et *Schorr* כ"ח VIII, 55 et *Sachs* ib. p. 102, atque *Jell.* p. V, qui vero omnia astronomica et nulla astrologica in „*Rasiel*“ Nostro tribuit, prout in Bet ha-Midrash III p. XXXII ex „*Elieseri* סודי רויא vulgo כ"ח רויאל partem libri primam citat!), ap. *Hedessi* (Alphab. 63, v. *Dks.*, Btr. p. 7, Zz. Z. G. p. 62), qui diserte de figuris (צירס) loquitur (ut primus monui p. 20 et *Jüd. Lit.* p. 436, quae ante oculos habuisse *Jell.* p. VII per vocem וצירס recognoscas eminenter expressam); denique novum detexi fontem forte recentiorem sed ad rem certe non minoris momenti. In Cod. MS. *Opp.* 1666Q. vetere membr., ubi f. 32b et 38b Anni 99 et 67 laudantur, inde a f. 38 miscellanea leguntur, e. g. f. 40b planetae regentes (מנהיגים) atque angeli usque ad A. 4748 (988); f. 42b inscribitur ס' המולות, ubi de Interrogationibus, ibique citatur f. 42 הקנה ס' השאלות: כולו בספר שבחי הכמוני ס' הכמוני, unde evincitur lib. Nostri etiam de hac materia tractare; in Cod. MS. *Opp.* 1139F. f. 98b usus astrologicus dierum mensis (השמישי ימי החודש) excerptus dicitur, ex lib. Sabbatai nuncupato *Tuchkemoni* (ר' שבתאי הנקרא תוכמוןי). Harum materiarum nulla tractatur in Comm. Jezira mihi obvio, ubi tantum in libro s. d. II (i. e. ad cap. IV) et quidem potissimum in sectione postrema (post verba השני נגמר הספר השני, v. supra p. 2237), de 7 planetis, eorumque dominatione 7 diebus septimanæ et singulis horis fusius disseritur, unde *Iuzz.* (Litbl. VI, 686, II Giud. p. 36) huc refert Sal. Isaki in Erubin 56a, ubi Noster (הגמולו pro דמולו) haec optime exposuisse dicitur in op. חכמוני; sed si חכמוני est liber alius, ut primo loco putavit

Iuzz., etiam ibidem eandem materiam tractare, imo passus totus ex חכמוני in lib. יצירה insertus esse potuerit, praeterea nullum citatum ex החכמוני vel expositione Boraita Samuelis in Comm. Jezira offenditur. Noster vero est omnino primus, qui B. Sam. citat, ejusque citationes magna ex parte quadrant cum פקקי דר' אליעזר (N. 4008), ut primus ostendi in הינה p. 20 (ubi lege *Hedessi* Alphab. 82 pro פ"ה), quam dissertationem non unus auctor silentio praeteriit (scil. plagiator in praef. ad Abraham b. Chijja [v. citata p. 673 op. 1], qui nihil praeter vocem בילנה novum proferit, atque etiam A. *Krochmal*, החלוק I, 76, 148). cf. epistolam *Schorr* A. 1849 כ"ח VIII, 55, 57 (ubi plurima antea nota vel ex locis suis in Catal. nostro corrigenda). Ille „*Samuel*“ etiam in passu laudato Comm. in Jezira citatur, v. excerptum ap. *S. Sachs* (ap. Frankel, Mtschr. I, 278), qui vero partim res confundit; verba כס"ש כברייתא דשמואל nemo, quoad scio, interpolata habuit, certe legitur in *Rasiel* (unde *Carmoly*, Annal. II, 225 et Hist. des medec. § 63, et rursus *Schorr* l. c.) et ap. *Hedessi* § 63; ap. Jos. Karo adjecta habui (p. 20) verba הברו של רב, quae rursus *Jell.* (p. V n. 5) citat, neglectis omnibus citatis! Verba הביא שלא היה בברייתא שלו emendari possunt.

³ Excerptum ex lib. medico (non היקר ס' *I. Decoris*) ap. *Biscion*. p. 158 (Plut. 88 Cod. 37,⁴ f. 84-5), qui totum Cod. omnino prave delineat (op. primum est Asaf, vel ad minimum introd., quae eadem inscriptione exstat quoque in Cod. *Laud.* 113 f. 77, omissa ab *Uri* 496, eamque initium lib. נח. נח. רפואה שם כן נח. Introd. illa desid. in Cod. *Opp.*, ex quo novos addit errores *Carmoly*, Litbl. XII, 372 [415] ad inventiones et plagiata sua vetera, v. citata *Jüd. Lit.* § 22 n. 34 et supra p. 1124 de citato in Vers. Graeca *Viaticis* [hebr. in eodem Cod. *Laurent.*], neglecta a *Jell.* p. V n. 9 et Bet ha-midrash III p. XXXII). Inscriptio, cujus versionem exhibet *Bisc.* incorrectam (unde error ap. *Rpp.* et *Jell.*, v. supra) est sec. *F. Lassius* (ה' היקר זה (?) ס' הברקות (כ"ח VIII, 97b) והמשיחות והחכמוני והמסיבות (והמשיחות?) הנקראות פפליסא (?) hic liber pretiosus, lib. *Electariorum, pоторum* (seu *syrup.*) etc. inseribitur I cap. I Vers. hebr. Antidotarii (רקנה) Ibn Masewei, ubi cap. 11 החכמונה והמשיחות והמסיקות: cf. quoque: הברקות ex Lat. verso in Cod.

SABBATAI HURWITZ

Canon. 26, ap. Bibliopolam Netter n.30, et ap. Deutsch n.CLXX, cujus praef. in Cod. Opp. 1646Q. f.154, cf. Monach. 245,³, ubi Lilienthal auctorem Isak Israeli (!), et 288,², ubi Bernardum de Gordon sistit). Cf. quoque Jüd. Lit. §22 n.33. — Noster primus est auctor hebraeus operum scientificorum, v. Luzz. p.41, rursus B. Beer, ap. Frankel, Mtschr. IV,240, cf. כ"ח VIII,102.]

- 1] Carmen acrost. et praef. ad lib. החכמים (?) seu Comm. in Jezira; cum notis ח"ס [S. L. Rapoport]; p.29 ap. A. Geiger: *Melo chofnajim* q. v. (1840).

[Excerptum ex Cod. Ros. A.1831 Rapoportio misit Luzz. (II Giud. I. c.), a quo id cum notis accepit Zz., ab eo rursus Editor.]

2. Dissertatio introductoria etc. s. t. פירוש נעשה אדם בעלמנו (*Expositio loci Genes. I,26 „der Mensch als Gottes Ebenbild“*); ex Cod. Paris. apogr. [per Goldberg] edid. A. Jellinek 8. Leipz. 1854.

- 666 SABBATAI (Schäftel) Hurwitz [sen.] Levi b. Akiba, Medicus Pragensis. [Nomen et opus 2 in ludibrium vertere „Spöittel“ audivi juventute mea. Asulai Nostrum alto praeterit silentio.]

1. נשמת שבתי הלוי Anima Sabbatai Levi De anima kabbalistice 4. Prag., Mos. b. Bezalel (20. Adar=9. Martii) 1616. [W¹.1932. Zz. Z. G. p.292 n.173. MS. Opp. ap. W¹ non exstat, forte W confudit אנרת הטעמים, de quo sub 2?]

2. שפע טל Abundantia roris i. e. Ahron [Abraham b. Baruch] Epistola de Accentibus cum Comm. duplici שפע et טל, praemissa Introd. prolixa: בן מאה שנים Filius 100 annorum; praef. est [Chajjim] Pheibel b. David, cura Seligmann

Ulma f. Han. (שבע, fin. fer. III.S. Nisan) 1612. [W¹p.1029.³p.1012, ad. 186c,1014d,1601b,1823, 1963,2033c. Cf. supra p.716. Introd. Mos. Maimonidis (W¹p.1029) non exstare monuimus supra p.1886 op.72. Ed. tam rara, ut pro centum imperialibus vendi feratur, v. W³p.1012.]

3. — per Simon Trier

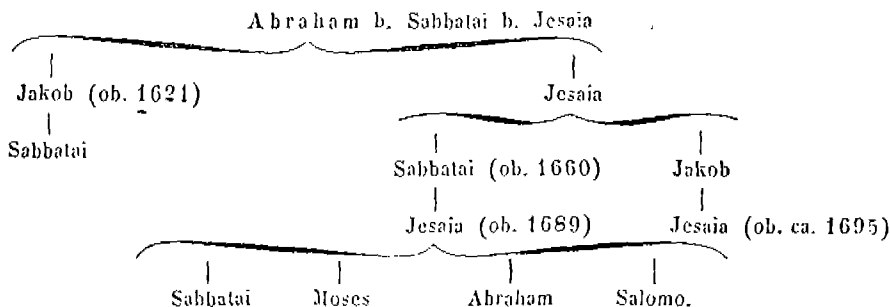
f. P. a. M. (הדעה, fin. fer. II,13. Elul) 1719.

[Ap. W²p.1012 male עריר pro עריר expressum et A.1721, W⁴p.971: A.479C.1729.]

666 SABBATAI (Schäftel) Hurwitz [jun.] Levi b. Jesaia, Rabb. Prag, Fürth, F. a. M. et Wien. [Mrt. Vindob. fer. VI.28. Nisan (12. April.) 1660, v. epitaph. Vindob. n.254; perperam L. A. Frankl (Inscripfen etc. 1855 p. XIII) locum hucusque ignotum dicit, v. W³p.1012 n.1933; locum Vindob. revera omittit Abraham in praef. ad op.4 f.6b. Noster in „testamento“ (hanc vocem adde supra p.1387) patrem suum dicit Jesaia (N.⁵⁸⁰⁸) b. Abraham (N.⁴²³³) b. Sabbatai fil. Jesaiae, generi Akibae Budensis etc. Nostri filius Jesaia, mrt. A.1689 (v. sub N.⁵⁸⁰⁹ et cf. N.2335), filios reliquit 4: Sabbatai, Moses, Abraham (N.4234) Salomo, quorum tertius (in praef. ad שער השמים) 18 A. natus, paullo post defunctum patrem, fratrem seniore et postea Mos. et Sal. eodem A. amissos luget. Nostri fratris Jakobi filius est Jesaia (N.⁵⁸⁰⁹), atque Nostri patris fratris Jakobi (N.⁵⁵⁴¹) filius est Sabbatai praefator ad Abr. b. Sabb. חסד לאברהם (p.692 op.4); hinc stemma conspicias *). — Ex Nostri scriptis nonnulla inserta sunt lib. ברכה עמק avi Abraham Hurwitz, ut Novellae f.124b,135b ed. 1728, de qua v. supra p.1387 op.3. Cf. quoque Asul. II s. v. ווי העמודים et אסור היחיד.

- 1] העמודים Clavi columnarum Introd. magna

*) Stemma familiae Hurwitz:

S A B B A T A I b. I M M A N U E L

- in (patr.) Jesaia Hurwitz: *Duae tabulae foederis* q. v. [*W*¹1923] (1648-9 etc.).
- 2] סליחה *Prec. poenit.* in 20. Sivan; v. inter *Prec. Coll.* N.2968.
[In testamento §3 talem in se ipsum pollicetur: ואם יוכני הש"י לומר סליחה ואקח סליחה של אבא מורי וזל שהוא חבר על עצמו.]
- 3] צוואה *Testamentum ethicum* ad filium Jesaia §§29; acced. *Confessio magna* ex Jesaia Hurwitz: *Duae tab.*, 72 Versiculi, *Confessio brevis* et *Precationes variae* [cf. N.3234] 8. *F. a. O.*, sub *Electore Fried. III. s. a.* [1680-1700].
- 4] — (sine access.) ad c. Abraham Hurwitz: *Sunt heredes* q. v. [*W*¹1933.¹³2214] (1701).
- 5] — ad c. *Prec. quotid.* N.2335 (1717). [*W*¹p.1012.]
- 6867 SABBATAI b. Immanuel Hassan? (Chasan). [חסאן (pro חסן) scribit *Conforte* f.52b; cf. *Introd.* nostram de nominibus.]
1. חסן ישועות *Robur salutis* Index Quaes. et Resp. in Josef Karo: *Mens. instr.* III 4. *Salon.*, Abraham *Ger Zedek* (הכיה, *fin. fer.* III.6. *Schebat*) 1652. [*W*¹1929; male 1655 et in P.IV: *W*³. Auctor in omnes IV partes composuit. Continuatur quasi opus per Michael Kohen et Salomo Florentin q. v.]
- 6868 SABBATAI b. Isak ex Przemisla (מפרעמיסלא), cogn. Sofer (*Scriba*), Medakdek (*Grammaticus*), Lublinensis. [Noster vid. Sabbatai „Sofer“ (*scriba* ut alibi quoque), qui A.1591 carmen adiect ad Moses b. Abraham Mat: *Baculus Moysi*; A.1603 (בנא) 8. Nisan subscripsit *Resp.* de nominibus insertum a Jochanan b. Isak (p.1397, *W*³1923b, unde *Jüd. Lit.* p.458 male A.1650, in ed. Angl. p.234 omnino delevi). A.1612 edid. 3 opera v. sub Salomo Alammi. De Comm. in סכלול s. t. חסד minus exacte *Sabb.* ap. *W*¹p.1026, *Rof. Diz.* (p.272), qui partes suspicatur defensionibus D. Kimchi in סכלול et שרשים contra Eliam Levitam MS. olim ap. Edzardum (ap. *W*¹p.1027, ex quo *Luzz.*, Proleg. p.33 more Italarum: „Tedesco“, hinc *Jüd. Lit.* p.416, correctius in Vers. Angl. p.138); cum surrepsit A.1597 Jehuda Altschüler et expositiones a se inventas vendidit, quod A.1617 Pragae Noster comperit, ut ex praef. op.1 retulimus supra p.1291. De aliis opp. MSS. v. ad op.2.]
- 1] הגהות *Animadversiones* in Moses Kimchi: *Ier etc.* (Gramm.) q. v. (1622).
- [*W*¹1930. Apogr. per Wessely in Cod. MS. Mich. 420.]
- 2] הגהות *Animadv.* seu Emendd. in *Prec. quotid.* N.2199 (1690). [*W*¹p.1027, v. sub N.2199 et sub 2394 (A.1648), ubi jam Annot. adhibitae sunt. Cum Cod. *Opp.* 1425Q. (ed. 1571, v. supra p.310) compacta offendi Nostri nonnulla MS., speciatim dissertit. de expressione (בחרנו) data feria III.23. Kislew יבא משיח (1610, cf. chron. in fine Sal. Alammi), incip. שכתתי אני והרחיקי (ut MS. ap. *W*¹p.1027) cum epilogo, ubi A. שלום (1616) laudatur.]
- SABBATAI b. Jesaia v. Sabbatai Hurwitz.
- 6869 SABBATAI Jona Kohen. [A.1618 [potius 1615] septuagenarium dicit *W*³p.1004, quod minime exprimitur verbis praefationis: אומר כי אם צעיר אני לימי מ"ם [מכל מקום] הוקנה קצפה עלי והרי אני כבן שבעים כ"ש עכשיו בשנה זו שנה השע"ה (*sic*) Filius David Jona (quem suo loco omisi, *W*³520b) plus 90 A. assecutus est sec. *Conforte* f.50b, cf. de Nostro f.46a, unde *Asulai* I p.160. Jam exeunte Saec. XV. vixit Sabb. b. Chajjim Jona; v. *Biscion.* f.136, ap. *Zz.* ad Benjamin p.23.]
1. שי למורא (שורה) *Oblatio timori* (*timendo*) *Resp.* et *Observ.* in Jakob b. Ascher; cum Add. suis nonnullis edid. filius David Jona; sumptibus medici Josef fil. medic. Mos. Amaragi (אמאראג) f. *Salon.*, Abraham *Ger* (הביא, *fin. mense Adar II.*) 1653. [*W*¹1922. Cat. ms. male A.1651 ex annexo lib. in Cod. 704F. notat, ubi *Metz* librum nostrum omnino omisit.]
- 6870 SABBATAI Kohen b. Meir b. Moses, Wilnensis. [A.1663, 41 A. natus, defunctus constat ex op.17 (v. supra p.1490 op.90, ubi בימי המש"ה spectat ad epigr. Editoris fer. II, 21. Cheschwan; sed 1. Cheschwan A.465 in fer. II. incidit, forte epigr. a 30. Tischri computata est?), ut monet *Asulai* II p.146 (ad quem locum, ut alios P. II sub opp., atque השנה n.88, מורי והב et ipsum זרק n.88, more suo non ablegat *Benjakob* I p.160); idque per diem novil. Adar primi (i. e. 8. Febr.) in epitaph. restaurato (fragmentario ap. *Jellinek*, Litbl. IV, 728) confirmat *Weisse*, ap. M. E. Stern, כוכבי [בא] משיח לנאנאל 1,77, qui literas לנאנאל in computum sumit. *Fraenkel* vero (Litbl. VIII, 361)

SABBATAI b. ISAK

Nostrum jam defunctum dicit in approb. Gerson ad op. laudatum A. חבב ergo 1662, quod ipse inspicere neglexi, sed rogans verba tantum accepi: על טוב יזכר שמו הנדול הנאון מיהוה כמחבר; recteque monet Anonymus Litbl. IX, 218, euphemiam ויל, si occurrit, Editoribus tribuendam esse. De Nostro v. quoque *M. L. Kohn* in periodico כיכבי XX, 9; XXI, 20. De patre, cf. supra p. 1708 N.¹³¹⁹.]

1. גבורת אנשים *Virtus virorum* in Josef Karo: *Mens. instr.* III. cap. 154; acc. (patr.) Meir b. Moses Kohen: *Quaes. et Resp.* 4. *Dess.* 1697. [*W*¹p. 1025 n. 1926 male A. 1687. Fol. 18 exstat datum compositionis fer. V. 24. Sivan 1650, cf. supra p. 1708.]

- 2] כמה מעלות טובות למקום דרוש *Expositio* in locum טובות למקום דרוש עליו; f. 58 ap. Salomo Haas: *Vinea Salomonis* q. v. (1840).

3. הארוך משה *Ha-aruch S. K.* in Josef Karo: *Mens. instr.* II. P. I. cum (nepot.) Ahron b. Moses Annot. (*Oblatio Ahronis*) f. *Brl.* (ויעש כן אהרן) 1767.

[Ed. vituperat *Asulai* II p. 146; supra p. 725 pro כהן leg. אהרן.]

נהגה עיפה v. op. 10.

- 4] מכתב *Epistola* ad Mag. Valentinum וירדך (sic) data Holischau 3. Febr. 1660, ex Cod. MS. Bibl. Senat. Lips. suppedita per Jak. Sam. Bik; X, 43 Collect. בכורי העתים N. 3429.

[In *Delitzschii* Catal. in Indice et sub Codd. epistolaribus frustra libellum quaesivi.]

5. נקודות הכסף *Puncta argentea* Animadv. in David b. Samuel: *Ord. aurei* in Jos. Karo II, cum Annot. filii Moses; acc. קונטרס אהרן *Epilogus* (ff. 6 separatis) contra epilogum ejusdem 4. *F. a. O.* (תורי זרב נעשה לו) 1677.

6. — charta magna caerul. (Epilog. charta alba). [*W*¹p. 1025. p. 1008. Opus hoc (finitum ab auctore fer. III, 27. Tebet 408 = 23. Jan. 1648) et op. 17 forte primi sunt factus officinae F. a. O. — Annot. filii, quem suo loco omisi (cf. *Weisse* l. c. p. 79), notantur הנהגה, sed non ubique, v. c. g. in fine cap. 127: בנלין הנאוביל שלו תורי זרב נעשה לך עם נקודות) (הכסף) ad hanc ed. tantum commemorat *Mich.* 5381, cf. *Rebenst.* 673. — Responsa apologetica v. sub Joel b. Moses. Cf. quoque *Asulai* II f. 29 sub תורי זרב et supra p. 1157 op. 55b.]

7. — cura Michael Stern Kohen. Charta alba.

4. *Han., lit. Amst. J. J. Beausang*

(תורי זרב נעשה לך עם נקודות הכסף) 1715.

8. Charta alba magna.

[*W*¹. Male *Amst.* ap. *Cassel* in *Catal.* *Rebenst.* 672

(recte hebr.). Ed. *Wilm.* 1716 unde ex *Opp.* 486Q.

effluerint *Cat.* vel. f. 31a et *Metz* non assequor!]

- 9] סליחות וקניות *Preces poenitiales et Elegiae* in calamitates etc. A. 1648-9, cum Introductione (הקדמה) historica; v. sub *Prec. Coll.* N. 2969, 2970. (1651 etc.).

[*W*¹p. 1026. p. 1008. In fine *Introd.* ed. *integer-*

rimae geminae 1651 (ed. 1702 N. 2867 non vidi) et

Amst. 1804 (כל בשר יכאון) exstat carmen acrost.

שנים אשר, incip. שבתי בן הנאון מהרר מאיר כהן

נאום יי קיחי לנאולה וימים מקרם שבת

ביחי יבנה בכבוד נדול ולירושלים ברחמים רבים שבת

id omissionem est in edd. *Introd.* sequ., neque

commemoratur a *M. Wiener* ad ed. 1855 p. XII! v.

quoque ad ed. sequ.]

- 10] — *Introd.* s. t. העתק מנלה עיפה; ad c. *Salomo Ibn Verga: Virga Jehudae* q. v.

(1655 etc.).

[Titulus quem vertere nescio, ex מנלה עיפה (*Zachar.*

V, 1.2) *Volumen volans*, corruptus vid., hinc ut puto

Zedner (*Auswahl* p. 132, ubi magna pars cum *Vers.*

Germ.) libellum ex folio s. d. volante „in ed. *Amst.*“

(Annum non indicat) recusum, atque id sub tit. סליחות

citari dicit (p. 138) ap. *Abr. Abele Gumbinner* in

Jos. Karo I, 580. Hinc oscitantissimus *Fürst* in prae-

monito ad *Vers.* suam *Germ.* (primum in „*Slavische*

Jahrbücher für Literatur“ etc. 1842 vol. I fascic. 2,

hinc recus. in periodico „*Sabbatblatt*“ 1844 p. 111-131)

titulum sibi effluxit „*Megilla Afa*“, quod „*Fliegendes*

Blatt“ se vertere dicit etc. (re vera ex *Zedner, W.*

Catal. Opp., nominato, potissimumque ex *Delitzsch, Zur*

Gesch. d. h. P. § 18, more suo ea sublegit, partim in-

correcta, quae *Jellinek, Litbl.* IV, 270 „eine treffliche

literar-historische Zusammenstellung“ praedicat, eundem

repetens titulum), libellumque ad ed. *precum poenit.*

1651 adjectum („beigegeben“) et cum *Sal. Verga*

ed. 1709 (1655 enim omittit *W*¹, quem corrigere

debit *Wiener* l. c. *Germ.* p. XII) excusum dicit etc.;

Ipse *Wiener*, alias minutiose inquirens vel repetens

(v. sub *Salomo Verga*) tit. „das fliegende Blatt“ non

modo in fronte versionis suae *Germ.* (p. 268) ponit,

sed etiam in praef. p. XII, XIII, XVIII sub 8 et XXIII

(ubi *Zednerum* omittit, jam citatum *Jüd. Lit.* p. 164

n. 13) quasi genuinum habet, imo in praef. hebr. (p. XII)

libellum „ad iustar“ praef. excusum dicit cum *Prec.*

SABBATAI b. MARDOCHAI

poenit. ed. 1651, quas ex autopsia citat. — De indole libelli, cf. *S. Cassel* ap. *Ersch* S. II vol. XXVII p.137 n.99.]

11] — Germanice per Eljakim b. Jakob; ad c. Salomo Ibn Verga: *Virga Jeh.* Germ. q. v. [W¹p.1026] (1700).

12] פועל צדק *Faciens justitiam* Compendium 613 praeceptorum, scil. textus Biblicus cum expositione brevi, sec. dies hebdomadis dispositum; ex bibliotheca generi filiae auctoris, David b. Dan ex Risa (ריסא); sumpt. suis edid. Moses b. Simcha Bonem ex stirpe Mosis Iserls in honorem auctoris propinqui (בעל דודא) 12. Jessn., Israel

b. Abraham. sub Leopoldo (שפחה) 1720.

[Lit. Jod vocis שפחה magna vid., sed A.1720 ostendunt approbati. et testimonium (כתב עדות) nepotis Isak b. Moses Kohen b. Sabbatai, ex progenie Saul Wahl, atque ed. repetita, et W³p.1009. *Mich.* 3446.]

13. — 8. Prag., *Nepotes Jeh. Bak.* (נישמרן ברעה) 1722.

14. — mbr. [W⁴p.970 A.1722 sistit, ut Cat. ms., et Metz; Cat. vet. f.35b A. omnino omittit. W³p.1210 n.548b ex sola voce ברעה A.1716 computavit.]

15] שפתי כהן *Labia sacerdotis* Comm. in Jos. Karo: *Mensa instructa* II q. v. op.56 sq. [W¹p.1025.³p.1008] (1646-7 etc.).

16] — in Josef Karo: *Mens. instr.* IV. q. v. op.90 sq. [W^{1.3}] (1663 etc.).

17. תקפו כהן *Comprehendit eum sacerdos* De jure possessionis 4. F. a. O. (הול) 1677.

18. — Charta magna caerul. [W^{1.3} tit. a themate Talmudico famoso (Baba Mezia f.5b) petitum pervertit et MS. *Opp.* recenset non exstans. — Opus compositum est mense Tebet 411 (1650-1); cf. *Asulai* II p.146, 158, qui librum aestimabilem rarissimum (אינו טפוי) dicit s. v.]

SABBATAI b. Mardochai v. Sabbatai Zebi.

SABBATAI b. Meir v. Sabbatai Kohen.

6871 SABBATAI b. Moses Kohen ex Smicz (סמייטש) prope Tikotin.

1. מנחה כהן *Oblatio sacerdotis* Nov. Talmud. collectae, auctoribus Abraham Broda (potissimum), Zebi Aschkenasi, Jakob Kohen Rabb.

F. a. M., adjectis suis nonnullis f. *Fürth.* 1741. [*Asulai* II f.42 auctorem non nominat.]

SABBATAI Przemislaw v. Sabbatai b. Isak.

6872 SABBATAI Rafael b. Daniel. [Inter Adrianop. et Philippopolin patriam ejus audivit neophyta quidam ap. W⁴p.971, qui male b. David scribit. *Lippmann*, ad Abr. Ibn Esra השם p.20, Nostrum confundit cum Sabbatai b. Malkiel, de quo v. ad Cod. *Warner.* 45.]

1. תעלומות ומקורות החכמה *Abscondita et fontes sapientiae* Medica kabbalistica nonnulla (ff.12) 4. Ven. (1. *Elud*) 1662.

[W³1931b. *Asul.* II f.79 librum omisso auctoris nomine omnino prohibet, *Ghirondi* p.357 tantum usum kabbalisticum, locum impressionis sistens *Amst.*!]

6873 SABBATAI Ventura b. Abraham, Rabb. Spolatro [Cf. *Asulai* II p.90.]

1. נהר שלם *Fluvius Schalem* in Josef Karo: *Mens. instr.* I. f. *Amst.* (ירחמיאל) 1775.

6874 SABBATAI Zebi b. Mardochai, Pseudomessias. [Natus Smyrnae A.1625, mrt. Muhammedanus (inde ab A.1666) 10. Sept. 1676, v. W 1931, cf. *Jost*, *Gesch.* VIII,101 (cf. IX, Ind. p.148), qui VIII,474 scripta huc pertinentia nonnulla auctoribus seu collectoribus Jakob Sasportas et Jakob Emden (qq. v.) recenset. — *Ritualia* (W¹p.1027.⁴p.971) nonnulla sic dicta Sabbatiana primum, ut vid., instituta per sectatorem et Pseudoprophet. Natan Benjamin [Assati seu Gazzati] seu Abraham Natan Aschkenasi v. p.459 N.3032 sq. (cf. 3027 et p.298) et Codd. MS. *Mich.* 801 et 305. *Carmen* Germ. Jakob Tausk (W⁴p.970) v. sub N.3652. — Auctores nonnulli partim recentiores jure vel false ac Sabbatiani denunciati sunt, potissimum a zelota Jakob Emden; e.g. Abraham Conque, Abraham Jachia, Jonatan Eybenschtützer, Nechemja Chajun; hujusmodi auctorum libri הישר „suspensus“ inscribi solent.]

1. מאורעות זבי *Fata Zebi* Narrationes etc. collectae ex scriptis Jakob Sasportas, Zebi Aschkenasi, Moses Chagis etc. 8. *Warschau.* 1838.

SABBATAI v. Chajjim Sabbatai et Jehuda Ibn Sabbatai.

SABEL=Samuel, speciatim Samuel Eger.

SABIBI

SABIBI v. David Sabibi.

6875 SACHARJA b. Arje Loch, seu Mendel Podheiz (פרהייץ).

1. מנורת זכריה *Candelabrum Zachariae* Nov. et Resp. de Sabbato et festis f. [F. a. O.] (fin. fer. III.9. Cheschwan תקל"ו) 1776. [Tit. deest, v. Mich. 2579.]

2. זכריה משלם *Sacharia suppletus* (?) Continuatio op. 1, Nov. halach. f. F. a. O. ([כ] וסא אל[ה] ק[דש]) 1779.

SACHARJA b. Jakob v. Sacharja Plongianj.

SACHARJA b. Josua v. Sacharja Ibn Saruk.

6876 SACHARJA Plongian(γ) (פלונגיאן) prope Memel in Samogitia (זאמאט) b. Jakob Simoner (סימנר). [Belli causa degens ווילקאווישקא. Nomen patris legitur in approb., hinc male Noster סימנר ap. Mich. 1186.]

1. ס' זכריה ונני סגולות *J. Memoriae et specifica (medicamenta superstitionis) partim asketice*

8. Hamb., in aed.

opificis boni (אומן טוב) *Thomas Rose* (ראז) et fil. Joh. (יאהן) (הסדן א[שור]ן ב[מנעלוחידן]) 1709.

[W³573b male: „partim historicus“ — Ed. Wilm. 1729 in suppl. Indicis desid. Zd. suspectam habeo.]

6877 SACHARJA Porto, Romanus Florentiae. [Mrt. A. 1671 (W¹p. 358, A. impressionis notatur *Jal. Lit.* p. 454 in Vers. Angl. p. 222). In praef. sodalium Talmud Tora Roman. legata Nostri enumerantur copiosa, cf. W³p. 244, S. Cassel in *Ersch*, Encykl. S. II vol. XXVII p. 153 n. 71.]

1. ספר הזכור *Asaf memorator* Index auctorum qui scripserunt in loca Talmud. collecta a Jakob Chabib in lib. *Oculus Jakobi*; jussu antistitum Talmud Tora Roman. Josef Kimchi, David Messini (מסיני), Eliseha (ז"ל) Menaggen (מנאן); sumptus praestantibus fratribus Civald (צירלד) exenderunt Venturin b. David et Josef b. Jakob Kohen; corr. Moses b. Jakob Levi Moja 4. Ven., Stamp. Bray,

per Domenico Fedelago (דאמא ספא הזכור) fin. fer. III.13. Adar אדר (ספיקס אדר) 1675.

[W¹3573, ad. 312c (male ex Sinai, cf. Z. Z. G. 531, qui ultra Saec. XVI. non procedit), 902f, 967b,

1571b. Exstat Carmen acrost. שבתאי Sabbatai nescio cujus. A. male 1688 ap. *Nepi* p. 99.]

2] — auct. per Salomo Proops (*Collectio Salom.*); una cum Jakob Chabib q. v. [W⁴] (1725-6).

6878 SACHARJA (*Zelkeria*) b. Said (סעיד) al-Jemeni al-Israili. [Incertae aetatis, sed vix Saeculo X. superior (v. infra). W³571b male סיד scribit, et Jemini (spectat enim certe ad provinciam Jemen), rectius ³p. 389; hinc non dubito, quin ex Nostro effictus sit R. Jamin (ימין), qui „librum primum *Chronicorum* Arab. convertit“, ut ex Catal. Segueriano [cf. Catal. Bibl. Bodl. III, 432a, cf. I, 569b] ap. *Le Long*, offert W¹1004, ²p. 438 sub Paralipom. I.]

Lib. Makkabaeorum II. [i. e. historiae Judaeorum inde ab Esra usque ad destructionem templi per Titum pars, ex Hebraico Josefi b. Kariun (Gorion) seu Josipponis]; in Bibliis Polyglottis N. 487, 520 [anon.] (1645, 1657).

[Exstat in ed. 1645 vol. VI post p. 799 nova paginatione, et IV, 112 ed. 1657. W¹p. 520 et ipse *Masch* II, 1 p. 110 ad *Herbelot* remandant lectorem (v. infra), citandus erat *Gagnier* ad Josippon (ed. 1706) p. VIII, cujus verba repetere opus est: „Nec silentio praeteriri debet insigne aliud compendium Arabice scriptum; eo magis consideratione dignum, quod impressum est ad calcem Biblior. Polygl. Edit. Paris et Lond. cum hac inscriptione: *Lib. Machab. secundus ex translatione Hebraeorum*. De quo vide Praef. quae huic libro ab editoribus Paris. praefixa est. Certum quoque est istud compendium ex nostro *Ben Gorione* desumptum, quod cuidam conferenti facile erit judicare. Sed hoc ipsi editores non animadvertunt ne quidem suspicati sunt.“ Idem occurrit quoque in Codd. MS. pluribus Arab. (omnibus lit. Arab.) scil. *Uri* 772 (*Hunt.* 238, W¹p. 521) et 829 (*Maresc.* 139, exarat. A. II. 1019 Chr. 1610, sec. Uri, male inde ab Adamo et A. 1223 ap. W¹p. 520, hinc procul dubio *Delitzsch*, Zur Gesch. der hebr. Poesie p. 39, qui ab hoc discernit op. excusum incertae aetatis et „probabiliter ex Josippon“, et Versionem Josipponi Arab. in Bibl. Bodl. praeter laudatam, ut *Rof.*, v. infra), *Paris*. 130 (forte Segueriano?), *Laurent*. 105 (n. 6 ap. *Herbelot*), *Vatic.* 693 (exarato a Leondio Salem, qui A. 1740 Presbyt.), denique *Ups.* (Christ.) 455 (p. 306 ap. *Tornberg*, ubi „lib. I.“ Maccab.!). Codd. illos a descriptoribus cum op. excuso collatos vel saltem identificados fuisse, non memini (Catal. ad manus non habeo); certe *Herbelot* op. excusum ne

SACHS

Joab, Josef Ibn Abitur, Levi [Ibn al Tabban],
Moses Ibn Esra, Moses Nachmanides, Nachum et
Salomo Ibn Gabirol.]

- ⁶⁸⁸¹ SACHS (Salomo), Rabb. Ellbogen (in Bohemia).
[Mrt. 30. April. 1850, v. Orient hujus A. p.79.]
Versio Germ. et Comm. hebr. in Jeremia; una
cum textu in Bibl. N.966 (1833-7).

- ⁶⁸⁸² SACHS (Salomo), Königl. Regierungs-Bau-
Inspector in Berlin. [Mrt. A.1853.]
1. Mein 50jähriges Dienstleben und literarisches
Wirken. Ein Beitrag zur thatsächlichen Be-
leuchtung der Frage: „Sind Juden zum Staats-
dienst geeignet.“ Mit dem Portrait des Verf.
8. Brl. 1842.

- ⁶⁸⁸³ SACHS (Senior, seu Schneior שניאור, b. Zemach),
cogn. Kaidansky [i. e. ex Kaidan] ex Sagar (זאגאר)
novo. [I. פרחי צפון II, 111, וקס
in aliis opp. A.1850 publicavit lib. ההרה usque
ad p.60 cum lit., quem nunc ad finem perducit.
A.1853 suscepit continuationem Collect. חזר
N.3595, cujus vol. VIII edid. A.1854, vol. IX sub
proelo sudat. — Cf. quoque sub Rebenstein.]

1) Additt. ad Catalogum Codd. MS. Bislichis
(הפליש) per L. Zunz q. v. (1850).

2. הינה *Columbia* („Zeitschrift für die Wissen-
schaft des Judenthums 1. Heft“) Collectio dis-
sertationum (potissimum ad historiam Astro-
nomiae pertinentium) auctoribus Slonimski,
Steinschneider et S. Sachs 8. Brl. 1851.

[Folia singula, prout proclum reliquerunt, potissi-
mum A.1848 (v. p.35, 20. Martii) viris pluribus di-
stributa sunt; dissert. Editoris imperfecta abrupta est
p.95.]

3. כנפי יונה *Alae columbae* Collectio carminum
etc., ad Collectionem הינה addita (auctoribus:
E. M. Dik, Jehuda L. b. Joel Kohen Natan,
Schalom Cohen, Chajjim Sack, Mos. Levin,
Isak b. Loeb Pik, S. Sachs p.30,33,37)
8. Brl. (הרה) 1848.

SACK v. Chajjim Sack.

- ⁶⁸⁸⁴ SACROBOSCO (Joh. de), seu *Holywood*.
[Mrt. Parisiis A.1256. *Sacrobusto* ap. *Raumer*,
Geschichte der Paedagogie I,5; cf. *Jüd. Lit.* 438
n.45.]

1) מראקטאטן מהאשפירא *Tractatus de Sphaera*

[vulgo האשפירא גדולה *Sphaera major*] quadri-
pertitus, hebr. sub tit. מראה האופנים *Aspec-
tus circularum* per Salomo b. Abraham Abigdor,
cum Comm. seu notis Matatja Delacrut, notis-
que aliorum auctorum ut Manoach Hendel etc.
partim Editoris Jonatan b. Jakob; f.42 ad c.
Abraham b. Chijja: *Forma terrae* q. v.
[anon.] (1720).

[De libri totius indole nonnulla specialia notare opus
est. Editor in praef. de MSS. loquens, ex quibus ed.
paravit, alterum se accepisse dicit ex museo *Jehuda*
L. b. Jos. Samuel Frankf., cum notis Perez Nasi
[scil. in Abr. b. Chijja], Manoach, aliorumque (v. ad
op.2), alterum sese possedisse cum notis multis.
Praeter figuram globi (הכדור), quam offendit
in fine lib. de *Sphaera* (ולשון לטיין) *צורת הכדור*
i. e. *Sphaera mundi*, cum expos.
ישיעה בישאל. f.59 inter op.1 et 2);
se adjecisse הכדור suum ex lib. הכדור non nu-
merato 3 praefationis. Index erratorum f2 praef.
usque ad f.58 procedit, suppletur et continuatur usque
ad f.61 per Indicem alterum in fine f.64 (unde f.64
ap. *W*³p.375). Denique fol. unum non numeratum,
quod in expll. nonnullis inter f.41 et 42 offendi sed
f.65 esse debet, expositionem exhibet (lit. minimis)
locorum quorundam in Abr. b. Chijja (פירש על איה)
(מקובלה בצורה הארץ) Editoris procul dubio, et indi-
cem errat. [tertium!] in f.2-62. — Textus et Anno-
tationes critica egent disquisitione, prout omnia hujus-
modi opera vulgaria toties exarata et nonnisi recens
edita ad instar opp. halachicorum arbitrio quasi scri-
barum prodita et deserta erant, imo jam libri Latini
fata praecessisse videntur. MSS. hebr. (inter *Opp.*, ap.
*W*³p.1019, forte eadem exstant, quibus Editor usus
est) nondum cum excuso diligentius contuli, nec cum
edd. (omnino non cum MSS.) Latinis. Nonnulla vero
ad propositum nostrum observanda sunt. Interpres
noster (quem A.1399 demonstrabimus sub nomine)
nec auctorem nec diserte linguam operis genuini indicat;
Lingua Latina in Catal. Bibl. Leyd. ad Cod. *Scal.* 13
(olim 10, ap. *W*¹p.1032) et in praef. Editoris ex con-
jectura assumitur omnino solida, נאמר; enim in ope-
ribus medii aevi versis generatim hanc designat lin-
guam (v. *Zz. Z. G.* 181; *Dks.*, Libl. VIII,652; cf.
Jüd. Lit. p.385 n.3, p.449 n.10); auctorem Nostrum
suppeditat *W*³p.1018. Etiam Matatja (A.1550), in
praef. ad Comm. suum, operis מראה האופנים se ex-
positurum dicit locos obscuriores secundum ea quae
audivit a praeceptoribus et vidit in libris *Christianis*

SACROBOSCO

exponentibus (שכיון (?) אשר) בספרי הנוצרים ספרשי לשון שביו (היה בו). Re vera in notis pluribus marginalibus vel textui insertis exemplaris Latini variantes suppeditantur, vel ad id refertur (e.g. f.43b n.7 וכן הוא כנוצרי f.46b in textu lin.8, et n.10, f.48b lin.5,8, f.50a n.20, f.50b וכן הועתק מהנוצרי f.52a bis, f.55a n.ש, f.56a,b), imo passum majorem textus f.44b (עד כאן usque והביאור) in Latino desiderari monet nota 5, atque f.52b-54 (P.III) nota ex Latino versa textui inseritur עד כאן הועתק מהנוצרים מעניין צורח) השמיים שהושב להנה"ה בספר האשפירא במקום הזה (קדם שוחזל לדבר מהחלפות הימים והלילות ubi f.53a אב"ע ה"חם i.e. Abraham Ibn Esra citatur; ea non exstat in MS. a me collato venusto olim *Reggio* (nunc *Schorr*). In Comm. seu notis praeter Jonatan et Manoach [Hendel v. p.1652] nullum offendi nomen, in utraque versione. — Notae *Chajjim Lisker* exstant in Cod. MS. *Opp.* 1673Q.; Comm. sec. versionem nostram scripsit *Moses Almosnino*, v. ad op.2. — Cod. *Hunt.* 514 (*W*¹p.461³p.1019) nostrum tantum exhibet (*Uri* 446); lit. חזמה סופר in Catal. *Mich.* ad Cod. 835 (v. Registr. p.352) effictus ex versiculo excuso in fine praef., ubi הופר legitur, ut in Cod. MS. *Reg.* atque in Cod. *Scalig.* 13 f.67, qui vero versiculum hunc exhibet in fronte.]

- 2] — compendiose s. t. הגלגל *L. Orbis*, seu *L. de Sphaera minor* (אשפירא הקטן (הקצר) *Interprete* Anonymo; cum notis Anon. et Manoach et Jonatan; f.60 ad c. op.1 [anon.] (1720).

[*W*³819b quidem sub Jo. Sacrobosco הגלגל MS. *Opp.* affert, et ad Sal. b. Abraham ablegat, ubi vero res confundit; imo *Jos. del Medigo* (Melo Chofn. p.14), qui eidem interpreti praeter Versionem Sphaerae Sacroboscei etiam Vers. Theoricae Purbaci seu *Peurbachii* tribuit, forte ad nostrum libellum spectare putavi, hinc id veri non simile dixi in Registro ad Catal. *Mich.* p.352, dein omnino negavi (*Jüd. Lit.* p.441 n.72); *Peurbachius* enim vixit A.1423-61, Theoricae interpres in praef. (v. ad Cod. MS. *Opp.* 928Q. 1665Q. etc.) sese non nominat, neque in hanc Versionem Commentatoribus scriporibus, ut Mosi Isserls etc. (v. supra p.1828 et *W*³p.1019, qui auctorem *Peurb.* nescit), notus vid. (cf. quoque Comm. in lib. nostrum f.57a,b), jamque *Moses Almosnino* (v. p.1770) ipse librum vertit. Libellum nostrum tunc temporis, nec initio A.1853, cum p.673 hujus catalogi scripserim, specialius inquisivi; tunc vero Codd. nonnullos cum excuso obiter comparans, magnopere obstupefactus ejusdem libri Sacroboscei versionem duplicem in

eodem libro excusam recognovi, ut revera Cod. MS. A.1718 quidem exaratus *Opp.* 1662Q. (ex quo forte *W* l. c.) inscribitur והוא החלה ויסוד להכנת מספרי החכמה הקדמים ע"י הח' יהושע די סקראבושט (?) סקראבושט [ל.] והוא חיבר זה הספר בלשון ליטן (!) ואח"כ העתק מסטו אל לשון עברי ע"י חכם א' ולא נודע מי הוא והנה זה הם' נחלק לר' חלקים וכו' ergo ex libris antiquis collectus, Latineque scriptus a *Johanne di Sacrobosco* [ut emendandum vid.] atque hebr. versus ab Anonymo; ipse vero Sal. b. Abraham certe librum eundem non bis vertit! Codd. alii hucusque a me inspecti vel a Bibliographis recensiti anon. videntur, ut Cod. *Uff.* [nunc *Hamburg.* 141, mihi A.1847 visus] ap. *W*³p.1180, p.1042 n.114b (cf. p.972 n.1943 sub Salomo b. Abraham) et sub lit. האשפירא קטן Cod. MS. *Opp.* 928Q. ap. *W*³p.1265 n.72 (cf. Cod. 1663Q. f.38), Cod. *Colbert.* ap. *W*³p.1178 n.72b (!), qui nullibi Sacrobosco auctorem laudat; imo הגלגל ac „pars X.“ libri Abraham b. Chijja in Cod. *Jablonsk.* (*W*³p.32) procul dubio est nostrum! *W*³p.1018 (quem caece exscribit nugator *Deutsch*, Catal. p.180) ex lib. excuso „manifestum“ ducit, a Sal. b. Abraham „duos libellos esse perfectos, alterum הגלגל ab eodem itidem vel conversum vel de eodem argumento succinctius conscriptum.“ Seducit eum passus in praef. Editoris non omnino exactus, neque ab eo exactissime versus; verbotenus: Cum illo (Abr. b. Chijja) compactus fuit lib. parvus MS. ineditus dictus האופנים *et Latine lib. Sphaerae major* || et minor (הקצר cum articulo) dictus הגלגל || quem vertit (אשר העתיקו), non „eos descripsit“ ut *W* (!) quidam ex veteribus sapientibus, Philosophus magnus etc. Sal. b. Abr. Abigdor cum Comm. (עם פירוש „accedit autem“ ap. *W*) Matatjae etc. ex lingua Latina „in hebr.“ Verba „et minor... גלגל“, per parenthesis inserta, ad „compactus fuit“ referenda vid., ita ut verba „quem (singul.) vertit“ ad lib. majorem tantum referenda sint, prout *W* verba „cum Comm.“ etc. recte ita quoad sensum vertit, ut parenthesis lucidior evadcat (postquam *W* p.375 rem minus distincte absolvit, *Gheronli* p.330 solum lib. גלגל nominat!). Editor tamen libellum utrumque quasi op. unum habet, post verba allata enim pergit: ובפתח אותם וראיה והנה המה שניהם יחד נצטרך, כולם אהובים ונחמדים, וגם חתום הוא בלמודים, כרוב נאמי ארץ ומחקרים כולם הרוצים בפרט (בהרבה) אנשי על הגלגל, ה"ה הנהוג הרב הנשיא ר' פרץ מ"ב, והרב בעל ספר מנוח הלבבות ו"ל ושאר הנהוג אשר חברו עליהם כמו שהמצאו (שהמצאו?) מוכר שבוהם מלבר אשר היה ג"כ חתום ידי כספר הנ"ל עם הנהוג

SACUT

רביה ביהר שאה ויהר עון על שאר הנמצאים באיזה ספרים, ubi notae Perez Nasi (q. v.) ad Abraham b. Chijja tantum spectant (v. ad op. 1). — Etiam in textu libelli nostri notae (Editoris) insertae sunt, e. g. P. IV f. 64, ubi Maimonides citatur, cf. f. 61b: וְנִלְ. Terminologia est omnis alia, partim omnino singularis, e. g. pro אקלים Clima (P. III) substituitur נופות etc., omissae sunt citationes ex auctoribus classicis Latinis, ut ex *Ovidio* etc., *Virgilio*, ubi desinit versio altera. Passum vero in fine, incip. וְעַתָּה נִדְוֵל מִן הָאָרֶץ. דַּע שֶׁהַשֵּׁמֶשׁ נִדְוֵל מִן הָאָרֶץ שֶׁרִיִּים קִסָּו פְּעָמִים וְעוֹד שֶׁרִיִּים ex *Almagesto* (qui titulus הַחֲכֵמָה כל explicari videtur!) in lib. Latino frustra quaesivi, forte ad librum omnino non spectat; cf. lib. sine notis excusis in Cod. MS. vetere *Opp.* 1666Q., nulla inscriptione (hinc in Catal. omissum) incipientem f. 8a, ut excusus: הַגִּלְגָּל נִחְלָק, ubi inde a f. 11a canones forte ad tabulas astron., vel aliud fragm. astron., nulla interposita mora, agglutinatur. Quae in fine libelli excusa sunt ex nota MS. Abraham b. Abigdor (ut vid. N. ⁴¹⁷⁵, non pater Salomonis), qui descripsit ex Mose פֶּסָא (in Cod. MS. 1663Q. tantum פֶּסָא פֶּסָא ... sine Abrah.) et nota Salomo b. Saul (*W*³ p. 1018) ad librum ipsum non pertinent, in Cod. MS. *Opp.* 1670Q. exarato A. 1586, epigraphin scribae Eliae Loanz (N. ⁴⁹⁶¹) sequuntur.

Ad Tempus versionis definiendum argumentum nondum offendi sufficiens, forte nostra superior est, certe Saec. XV. non recentior. Exstant Codd. MS. cum Glossis ineditis, e. g. *Opp.* 1670Q.; glossas editas cum MSS. Latinis quae tales exhibent non contuli.]

SACUT v. Abraham Sacut et Isak et Moses Sacut.

⁶⁸⁸⁵ **SACY** (Ant. Isaac Silvestre de). [Natus Paris. A. 1758, mrt. A. 1838. Cf. *Zz. Z. G.* 16. Inter opp., q. v. in Catal. Bibl. Bodl. III, 474b, in Chrest. Arab. excerpta ex auctoribus *Makrizi* etc. (I, 257-360 ed. II, cf. II, 494-5 ed. I), ad Judaica spectant (cf. sub Moses Maimonides et Saadja Gaon), ut dissertt. nonnullae in *Notices et Extraits* (cf. sub Kalonymos b. Kalonymos p. 1580) et in *Journ. Asiat.*, v. sub op. 2.]

1. Lettre relativement à l'ouvrage [de chev. C. J. Bail] intitulé Des Juifs au XIXe. siècle

8. *Par.* 1817.

[Respondit M. M. D. „Lettre a S. de S.“ etc. 8. *Par.* 1817, v. Cat. Bibl. Bodl. I, 660b.]

2. Notice de l'Appreciation du monde [Jedaja Pe-

nini] traduite de l'Hebreu par M. Berr

8. s. l. e. a. [1808].

[Est recensio in *Magasin encycl.* citata ab ipso in *Journ. Asiat.* 1853 p. 318, v. supra sub Jehuda Charisi p. 1308.]

SAEKEL, **SAEKLE** = Isak q. v. in specie Isak b. Lieberman.

SAERTELS v. Moses Saertels.

SAFORTA v. Samuel b. Abraham Saforta et cf. Schafrut.

SAGES, **SAGIS** v. Josef Sagis.

SAGI-NAHOR (*coecus*) v. Ahron Sagi-Nahor et Josef Sagi-Nahor et Jehudai Gaon.

⁶⁸⁸⁶

SAHL b. Baschar (rectius Bischr) b. Habib b. Hänni (بشر بن حبيب بن هاني) al-Israïli (*Israëlitae*, corrupt. *Ismaelita*), cogn. Abu Othman, al-Monag'gim (*Astronomus*), diminutive: *Soheil* (سهييل), alias *Çahel*, *Zahel*, *Zaël*, *Zeel* *Bembig* (seu magis corrupt. *Benbric*, *Benbris*, *Bebrüt*, *Bebiz*, scil. pro *Bëbiz*), et forte *Zechel* et *Zebel* et *Zethel*. [Hispanus (?) Saec. Heg. III. in., sec. *Casirium* I, 439 (unde A. 820 ap. *Zz. G. V.* 363f, *Jüd. Lit.* p. 437, 442), „Famulus Thaheri b. al-Hosseini *Lusci* (الاعور), nec non al-Hosseini b. Soheili (الاحسن بن سهيل)“ dicitur in ipso textu Arabico; Thaher vid. dux Khalifae al-Maamuni dein rex Khorassan (822), cogn. Dhul Jeminein (ambidexter), mrt. A. 829 (non 870 ut *Herbelot*, IV, 463 ed. 1790), quem vero *luscum* denominari non invenio. Hassan b. Sahal (*Soheil*) vid. praefectus Irak sub Maamun (*Herbelot* II, 656). Nomen Nostri diminut. semel pronunciat *Casir*. (et *Herbelot*, Ktab III, 32), ut alia saepius, itaque occurrit in Cod. uno Arab. Refaj. (op. 1), praeterea ubique سهيل scribitur, et ab ipso pronunciat *Casirio* (qui in Indice auctorum Nostrum enumerat), probaturque non modo scriptione Latina, sed etiam hebr. סהל (כן בשר) ap. *Ibn Esra*, מילדה Cod. MS. Mich. 39, f. 5b et 11b (et ex eo in Cod. MS. Reggio 13 f. 63b, qui procul dubio *Levi b. Abraham* pertinet), prout in abbreviato lib. eodem Latino: De nativ. sub Domo III. legitur *Zahel*, cf. quoque *Gessnerum* p. 630 ed. 1545. Editio quidem

SAHL b. BASCHAR

opp. Nostri auctorem salutat *Zahel Ismaelitam*, quod vero Arabem designare potest (cf. dissit. meam: Die Beschneidung der Araber p.6, adde Josef Albo IV,42; Isak Troki I,86, Asarja de Rossi Add. 2 ad cap.68 f.309 ed. Wien); sed jam ante Annos aliquot id ex *Israelita* corruptum duxi ex analogia minime infrequente quoad vocem et rem: ita *Andrugagar ismaelita* legitur in Vers. Lat. lib. de mundo Ibn Esrae p.LXXXIV pro *Israelita* (v. quae de eo dixi ap. S. Sachs, p.18, quaeque more suo fraude sibi arrogavit Fürst, Litbl. XI,77,320), et contra „sapiens in *Israel* nomine Alphragani“ (Cod. *Rof.* 212 p.138a infra), et in scriptis hebr. יצחק הישמעאלי pro יצחק ישראל in Cod. *Opp.* 1172Q. f.85 ex lib. שער השמים Gerson b. Salomo, et יצחק הישמעאלי בן חנן i. e. Honein (q. v. p.1047), qui perperam Interpretes hebr. fertur ab ipso *Rof.*, Cod. 565! Cf. quoque ישראל pro ישמעאל Ker. Chem. VIII p.97b et omnino de confusione auctorum Arabum cum Judaeis *Jüd. Lit.* p.394 n.5, p.437 n.38, 445 n.36, imo פרעה העברי Phara'o (!) Judaeus, cujus versionem 4 Evangeliorum ex Syriaco Arabicam in Biblioth. Escor. col.17 exstare ex *Hotting.* repetunt *Le Jong* et *W¹1855*, procul dubio effectus est ex notissimo *Abu'l Farag' bar Hebraei*, et quidem confuso cum Presbytero *Abu'l Farag' Abdallah Ibn al-Thajjib* seu *Tabib!* [Ipse *Schultens* in nota ad *Herbelot*, I,50 ed. Germ. 1785, Cod. Leyd. 39, vet. 454, assertit, sed v. Catal. Bibl. Leyd. ed. 1716 p.410 et *Wüstenfeld*, *Gesch. der Arab. Aerzte* p.78 §132, ubi mrt. A. H. 435 (1043-4), ut quoque *Nicoll* p.500 et *Wenrich*, de auct. Graecor. p.137, male A.453 ap. *Casirium* I,300. Praeterea ex Indice ap. *Pusey* p.657 opus male recenset *Wüst.* sub n.4, neglexit vero sub n.9 Cod. B.42,²³, qui in Indice ap. *Pusey* p.656 laudatur!]. Omnem vero, si ullum reliquerit dubium identitas operum et testimonium auctorum et Codd. hebr., tollit Cod. *MS. Canon.* Misc. 396 (v. ad op.1), ubi diserte *Israelita* legitur.— Nomen Bischr (quod vulgo Baschar pronunciatur, ut ap. *Casir.*, *Nicoll* etc.) habuit quoque Mathematicus Judaeus Saec. X. exente, v. *W¹437* et Cod. Vat. Arab. 127,⁸ „Bescirrin“. Nomen „Hanni“ v. ap. *Casir.* I,75. Forte Noster est „Israel b. סניאל“ (הניאל ap. *Assem.*) seu Israel b. צהל, cujus Astrologicum opus (ששצ"ב) exstat in Cod. Vat. 382,³ ap. *W¹1322* (cf. *Jüd. Lit.* p.442 n.85)? Cf. quoque *Zethel*:

de signis Zodiaci in Cod. Lat. *Rof.* 61 (cf. op.4), et *Zebel*, qui Arabs rex et philosophus fertur, auctor lib. *De interpret. quorundam accident. etc. sec. lunae motum per 12 Zodiaci coelestis signa* Lat. et Germ. per Henr. Khunrath, 4. *Prag.*, *Michael Peterle* s. a. [1592], qui manu Jo. Carionis exscriptus fertur; incip. „Luna in ariete“ (cum figuris) §§112, n.1 incip. „Bonum de potestate seu Magistratu tibi veniet, aut honor aut Commodum aliquot“. Versio Germ. non est verbalis, sed paraphrastica, ut l. c. „einen neuen Ehrenstand, eine nützliche Beförderung, oder furchtbarlichen Gewinn“. Praef. *Zebelis* fabulosa seu spuria incip. „Accidentium inopinitorum ac rarorum seu inconsuetorum occultos eventus Maiores nostri magna cum industria etc. etc. et proavus meus, vir in Mathematica et in Magia naturali omnium doctissimus suo tempore multa et varia de iis rebus scripsit, quorum apud me, hereditarij jure, thesaurus repositus in occulto et secreto possidetur. Edidit autem inter alia multa volumen magnum et preciosum, quod secundum varios eventuum casus in 1300 capitula divisum, *librum judiciorum inopinitorum eventuum* praenotavit. Ex hoc maximo libro, *Selam* filio meo petente, multa et miranda extraxi ac in leviolem et breviorum practicandi modum redegei“ etc. etc. Nostrum non praeter rem suspicari vid. *Coxe* (Catal. p.630) latere sub nomine *Zechel*, cujus carmen *de Planetarum aspectibus* (cf. inscript. op.1. in Cod. laudando 396) exstat in Cod. Lat. *Canon.* Misc. 255, A.1470 exarato, incip.: *Aspectus lunae et Mercurii sextilis*. || Fortunata dies operum disponere formas || Consulibus jungi, res numerare scias“; offenditur simili modo tract. *Ptolomaei* cum *Comment. Haly* [i. e. Ali Ibn Rodhwan, cujus Comm. excusus in *Quadripart.* et in *Centiloquium*, postremum vero Interpretes hebr. alii tribuit auctori, v. ad Cod. *Scalig.* 14] metricae in Cod. Lat. *Canon.* Misc. 517 (p.829 Catalogi), ubi Nostri quoque capitula nonnulla *de luna et judicis* sub n.¹⁵ et „capitulum quando malus planeta signat bonum et prosperitatem“ (v. p.2261). Denique lib. Nostri *de nativitatibus* (ס' הכולרות) citatur ab Abr. Ibn Esra l. c.; neque dubito, quin plura Nostri offendantur Latine in bibliothecis, quarum Catalogos non ad manus habeo. Citatur quoque Noster ab Astrologis Arabicis, ut ab *Abu'l Kasim Ibn Mag'ur* in lib. *جوامع احكام الكسوف*

SAHL b. BASCHAR

(ut lit. ap. *Hag'i Chalfa* II, 636 n. 4243) in Cod. Leyd. 1250, ubi suppleas Comma post Nostri nomen, ne ad id referas nomen Ibn Abu'l Hasib.]

1. Introductorium de principiis judiciorum; p. 122b ad calcem Quadripartiti Ptolomaei

(f. Ven. 1493).

[Incipit Introd. de princ. jud. *Ḥahelis Ysmalite*. Cap. 1. de divisione signorum et de triplicitatibus. In nomine Dei pii et misericordis: Dixit *Ḥahel bembig* [pro *ben bisr*] *yismaelita*: Scito quod signa sunt 12, ex eis 6 sunt masculina et 6 femin. Aries ergo est signum masc. ex signis diei et taurus femin. ex signis noctis; congruit ergo ad verbum cum Cod. Arab. Biblioth. Refaj. 116 (nunc Lipsiae, v. Zeitschr. der d. m. Gesellsch. VIII, 579, eundem male op. „astronom.“ dicit *Jellinek* ap. Frankel, Ztschr. III, 117). Cod. ille A. H. 1228 exaratus ab Ali Abd al-Kadir b. al-Hägg' Mustapha Abd al-Kadir Damasceno (fl. 41 in 40), inscribitur, sec. notitiam cl. magistri mei Prof. *Fleischer* (in epistola 27. April. 1854) كتب الاحكام علي

النسبة الفلكية ومولفه سهيل بن بشر بسم الله... الاسراييلي بالتمام والكمال (quod scribae pertinet): قال سهيل بن بشر الاسراييلي أعلم أن البيروج الاثنين عشر منها ستة ذكور وستة اناث فالجمل برج ذكر نيناري والثور برج انثي وحذا عمل صحيح جدا ليلي وذلك لاختلاف الاسعار والسلع في البلاد وظهور انغلا في بلد ما وزمن ما والرخص

في آخر والله أعلم. Lib. excusus jam inde a columna sequi, in marg. superiore inscribitur *De Interrogationibus*, ut vid. minus exacte, v. infra; p. 126: „Incipiant praecipua *Judicia* etc. sunt 50, primum de receptione“ etc., finis jud. ult.: „Gravis enim erit illi: Scito hoc totum“. Spectat huc Cod. Lat. Canon. Misc. 517 (p. 828 Catal. per Coxe editi exeunte A. 1854), ubi „*Judicia* 50 praecipua, quae ponit *Zahel* in fine introd. sui de judiciis et astronomia“ (f. 10–12 Codicis), atque sequuntur „Regulae quas ponit *Z.* post ista capitula supradicta“, sed earum caput primum tantum excusum esse accepi; in eodem Cod. f. 27b capitula de luna et judiciis nescio an excusa, cap. „quando malus planeta signat“ ib. f. 15 in lib. excuso p. 126 § XVIII occurrere intellexi; Cod. Canon. Misc. 396 (p. 734) inscribitur „*Zahel's Berbrit* sive *Bebiz Israelitae* Introd. ad astrolog., de Planetarum aspectibus, judiciis astrolog. etc.“ anon.

Interprete, sed abrupte desinens in interrog. XI. In op. excuso nimirum p. 127: „Sequitur *De Interrogationibus*: l. p. [tertia pars?] de interrogationibus absconditis. 1. prima domus. Cum interrogatus fueris de aliqua interrogatione: incipies aspicere sicut praedixi tibi. Jam enim constitui tibi in omni re etc.“ Desinit: In prima parte hore Jovis venit te interrogare proprio nomine vel aliquid forum. In medio pro aptatura vestimenti, vel pro infirmo sancti. In fine pro homine etc. In prima parte hore martis etc. in medio pro infirmo maxime afflicto etc. In fine pro deceptione vel circa quae operantur in igne. Expletus est lib. *Zahelis de Interrogationibus*.“ — Tit. كتاب

الاحكام Lib. judiciorum (v. *Hag'i Chalfa* V, 35 lin. 2, *Herbelot* l. c.) idem ac احكام النجوم *judicia astrorum* (cf. *Herbel.*, Ahkam I, 206), prout hebr. משפטי הכוכבים (cf. *Nicoll* p. 537 ad p. 238, aliaque similia *Jüd. Lit.* p. 441, unde Astrologia judicaria חכמת המשפט nuncupatur, cf. ספרי המשפטים in lib. מראה האופנים f. 54 lin. 13), etiam generalim astrologiam designat (ita al-Kifti ap. *Casir.* Nostrum auctorem operum celebrorum dicit: صاحب توافيف

(مشهورة في احكام النجوم); unde e *Casirio* I, 360 definiri nequit, an Nostri „opus bipertitum de *Astrologia judiciaria*, ubi de illius principiis, ac de Horoscopis disserit“ in Cod. Escur. 914, idem sit cum excuso; sed Idem II p. 5 col. 1: „ad extremum hujus Cod. (1631, exarati A. 1192) accedunt *De Astrologia Judiciaria* libri duo R. [i. e. Rabbi!] *Saheli b. Baschari*, cujus tractatum de *Electionibus* (!) alibi recensuimus“, quod ad Cod. 914, spectare vid. (Codicum inde a n. 609 (p. 178) recensionem in parte I ante annos perlustravi sed nihil praeterea excersi). Exstat in Cod. Marsh 663 (*Uri Arab.* 941, p. 204) opus

de *interrogationibus* et

في نواذر الاحكام والمسائل *judiciiis*, seu نواذر الاحكام والمسائل *de singularibus (varioribus) judiciis et interrogationibus*, capp. 14, e Cod. pravissimo transcriptum, ut constat amanuensis A. H. 469 (non 460 ut ap. *Uri*), incipit p. 68 secundum imaginem mihi suppeditam: انساب الاول في انصمه الاجتي في اول ما ابتدئ به في هذا الباب الاحتجاج في المسائل وذكر فروعها [قسمها، فرقها] وما نسيل النظر أن يحكم فيها فيقتل ان الله تعالى جعل اصول الاشياء وابتدائها بملك ثم انبثات ثم الملوك ثم انمواليد

SAHOLA

finem accipi: ثم ابتدأت الاعمال ثم المسائل
 فاذا رأيت سعاد تنقل خير وإذا رأيت
 [الحسن تنقل شر والحمد لله رب العالمين]

2] De Electionibus; ad c. op. 1 (1493).

3. — p.112 ad c. Astronom. Julii Firmicii
 (f. Bas. 1551).

[Idem opus, in fine tantum auctius, jam A.1509 sub
 nomine Maschallah (cf. sub op. sequ.) editum de-
 monstravimus supra p.1681; sub Nostri (*Zael Bebiz*
 seu *Benbriz*, *Benbrig*) nomine in Cod. Canon. Misc.
 396,⁴ desinit (sec. *Coae* p.735): „hec planetam recep-
 torem dispositionis in quarto“ (alias potius cum ed.
 Messal. congruit). Auctorem Nostrum habuerim, in
 signo 6 enim occurrit „Et dixit Messahalach“, unde
 forte opus in Codd. initio truncis vel sine inscrip-
 tione ei adtributum est; cf. op.4, et v. sub op.1 de
 Cod. Arab.]

4] De Temporum significatione ad judicia; ad
 c. op.1 (1493).

[Incip.: „Scito quod terra excitat motum, fit igitur
 initium etc.“; p.142 col.1 infra: „Cap. signi 7. ad tem-
 pora seu horas belli ex dictis *Theophili*“, *ib.* col.2: „De
 reversione peregrinantis: dixit *Messahalach*“ etc.; *ib.*
 col.3: „Capit. signi decimi in rege ex dictis *Messa-
 halach*“. Finis: „Non errabis in depositione regis
 si Deus voluerit.“ Cum excuso congruit Cod. Canon.
 396,⁵ qui inscribitur: Incipit lib. temporis *Zaelis*
Benbris; in Arabico [sic in MS. pro Arabico] vero
 dicitur Hora ubicomb'ie [vox corrupta vid. ex ubicum-
 que] est tempus;“ tit. Arab. forte est كتاب الساعة
 seu الساعات, prout שעה Hora ap. Rabbinos sensu
 speciali astrologico offenditur. Incip. „De eo quod
 non sit in XII signis ex [partitivum] electionibus.
 Cum volueris scribere epistolam;“ monetque *Coae*, ap.
Bandinum, Catal. II,77 omnia laudata sub Introdu-
 ctorio ad Astrolog. comprehendit.]

SAHOLA, SAHULA v. Isak Sahula.

SAID=Saadia q. v.

SAJJAT v. Isak Sajjat.

SAKEN v. Elia Saken et Gerson b. Jehuda.

SAKUT=Sacut q. v.

SALKIND=Saalkind q. v.

⁶⁸⁸⁷ SALKIND (Salomo Salman b. Josua), Ludi-
 magister Wilua.

1. שירים לשלמה *Carmina Salomonis Poetica*
 partim ex variis linguis versa 16. Wilna. 1842.

[Auctores versi sunt: Dmitri, Goethe, Heyden-
 reich, Klopstock, Krasiński, Kuh, Rousseau,
 Schiller qq. vv.]

SALMAN (ולמן) = Salomo q. v. et v.
 Efraim Margalio et Efraim Schor et
 Jekutiel b. Jehuda et Jekutiel b.
 Moses.

SALOMO (Rex Israelit.), v. Salomo b.
 David.

SALOMO (incerti auctores varii) v. sub
 Salomo Abigdor.

⁶⁸⁸⁸ SALOMO (incertus).

1. Carmen nuptiale hebr. incip. חנו רבנו בלשון
 נטרא, ארבעים ימים קודם יצירה, Germ.: „Hört was
 die חכמים [sapientes] thun schreiben, Vierzig
 Tag eher das Kind beschaffen wird in sein
 Mutters Leiben 12. [Saec. XVI-XVII].

[Libelli duo detexi ff., totum fere ut vid. complec-
 tentia carmen. Strophae 9 hebr. acrost. השרק שלמה
 ultima incip. דווק ואמץ, cujus Versio Germ. probabi-
 liter in f.4 exstitit, primum fol. ergo tit. exhibuit.]

SALOMO Abraham Catalano (*corrupt.*) v.
 Abraham Schalom.

SALOMO b. Abraham v. Salomo Abigdor
 (ubi de variis aliis) et Salomo Ibn Ade-
 ret et Salomo Algasi et Salomo Gei-
 ger et Salomo Kohen et Salomo Lich-
 tenstein et Salomo Paniel et Salomo
 Parchon et Salomo Urbino et Salomo
 Venano.

⁶⁸⁸⁹ SALOMO b. Abraham Abigdor b. Meschullam.
 [A.1399. Quae de avo et atavo tradit *Carmoly*,
 Hist. des med. p.106 efficta sunt, ut testis allatus
 in nota, scil. MS. n.42 seu op. effictum avi efficti,
 ex quo alia quoque protulit inventa vel plagata
 pp.42,44,67,91 n.6 [*Jost* VI,310!], 133,136,149
 n.3 et 7, 158 n.2 et 3, 183 n.2,3, 190 (v. p.243,
 ubi ipse id erroneum dicit), 203,242 (cf. supra
 sub Josef Conian p.1454). Nostri pater est Abra-
 ham Abigdor b. Meschullam ex Monte-
 pessulano natus A.1361 (Cod. *Ref.* 402,³), Inter-
 pres (1367-79) quoque opp. variorum ex Latino,
 de quibus fusius agemus in Catal. Codd. MS., hic

SALOMO b. ABRAHAM

tantum monebimus, eundem quidem esse ap. *W*³ 120b (ubi male cum homon. A.1560 combinatur) ac ³.446, sed ap. *W*¹46 male Abr. ben Abigdor et op. Nostri in Cod. *Hunt.* 574 (*Uri* 446); maleque Codd. *Uri* 406 (qui tract. *Petri Hisp.* = "סא" פ"ט in Cod. *Mich.* 766 a Nostro versus non metricus) et 145,345 auctore Abigdor (v. sub קנה supra p.638) combinat *Rof.* ad Cod. 402. Nomen Ab. ben Salomo ap. *Lilienth.* 43,¹ (*Hamburger* p.230) erroneum ducendum. Nomen Abigdor Nostri familiam designare constat ex carminibus Nostri initio praef. et in fine portae II op. excusi, ubi nomen exprimit: שלמה בנו אברהם שמי לאבינדרורים. Noster juvante patre ex Latino vertit *Arnaldi de Villanova* De judiciis Astronomiae seu capitula astrologiae sub tit. פנים בשמים (v. Cod. MS. *Reggio* 13, unde varia corr. ap. *Biscion.* p.153; *W*²p.1410 n.595 op. ex Arab. Farabii verum confundere vid.; cf. Registrum ad Catal. *Mich.* p.322); idque opus laudatur a Nostri discipulo *Tanchum b. Moses* „Balkairi“ (i. e. *Beaucaire*) in Progn. Hippocr. (ut puto ex Lat.) versis excitante Nostro „in castro *Duran*“ A.1406 (עלין, descriptis Ripae Transone fer. III.8. Tebet 173, i. e. 19. Decembr. 1412, v. Cod. *Rof.* 750). Hic Tanchum forte exaravit 6 opera pro Sal. b. Josua in urbe קשילו (quod *Castel-Durante* i. e. *Urbanea* habuerim) in Cod. *Hunt.* 276, nunc duo tantum exhibente (f.1 signatur ט, i. e. plag. 15), ubi ex epigr. prima feriam V. die jejunii A.185 (ergo 1425) notat *Dukes* (Litbl. XI,302), ex epigr. finali vero A.5085 (1325, ut *Uri* 407), sed in die et mense expresso formulā: בראשון בחמישי בשביעי certe error aliquis latet, nisi ex vetere et recente conflata est, neque enim in feriam I. nec III. unquam dies 5 mensis VII (Tischri) incidere potest (sec. regulam אר"ו לא), forte בשביעי delendum, ergo fer. I.3. Ah? (simile quid in Cod. *Rof.* 1161 ap. *Zz. Z. G.* p.217 n.18, Annus vero est 1409 non 1419, ut *Rof.* [cf. *Zz.* ad Benjamin p.267], ergo forte leg. בחמישי שני בחמישי? cf. ap. *Biscion.* p.81: רב החושבות שני לחמישי ולראשון שני סאתים ועשרים בראשון שני לחמישי ואחר החמישי A.1462 novil. Ab in fer. II incidit.) A.1425 in fer. V. incidit jejunium Esther, A.1325 vero 10. Tebet. Patrem Tanchum certius suspicor Mosen דפלקירא in Cod. *Taw.* 130 (quem sub Meschullam b. Abraham affert *W*¹1669c et p.906 propter scribam Ascher b. Abraham Kohen, cf. sub Salomo Ibn Aderet), et Sen-Mosen דבלקירי,

qui Josef Caspi refellit, teste A.1424 Natanel Caspi (Litbl. IX,571, unde actas evincitur, quam desiderat *Renan*, Averroes p.154, ubi „Palkeira“, sec. *Pasinum*). Hinc procul dubio epigraphis op. I. in MSS. nonnullis data mense Adar 159, i. e. 1399 (non 1395 ut *Carmoly*, l. c. p.107, ut vid. vitio typogr., ex Cod. *Orat.* 156) ad compositionem spectat, non ad tempus quo exarati sint Codd. (Vindob. ap. *Deutsch* p.181, et *Mich.* 835,³ ubi in Catal. tit. ספר חכמה effectus, v. sub Sacrobosco; A.5160=1434 sistit *Lilienthal* n.2491); Cod. *Vatic.* 292,¹⁴ exaratus est 8. Tebet ע"פ, ergo 18. Decembr. 1425, non 1436 ut legitur ap. *Assemanum*. — Locum seu patriam omnino non indicat; se in consessu doctorum Christianorum Astronom. (במושב נכוני חכמי הנוצרים) operis laudem comperisse dicit in praef. — Cod. MS. *Opp.* 1663Q. inscripsit recens quidam Idiola חכמה ס' שפירא „ושם הסתחר שלמה כ"א שפירא“ Lib. astron. auctore Sal. b. A. Spira⁴, forte propter finem carminis ad c. tract. II op. excusi: הסו שירי ומאמרי אשר אספר באשפירא „explicunt carmina mea et sermones de *Sphera*“ (clausula illa desideratur in MS. *Reggio* nunc ap. *Schorr*). Hinc puto *W*³2025b op. MS. *Opp.* sub Salomo Spira [b. Natan?] affert.

² Quoad opera, Nostro praeter rem tribuitur (*W*¹p.1018) הנהלג ס', qui est Versio altera ejusdem libri Sacrobosci (q. v.), et confuso hoc, ut puto, Versio Theoricae *Peurbachii* (1423-61)! Aliamque maxime suspicor confusionem quoad ס' הבעלות. Hujus tit. librum Nostro tribuit *Sabb.* 249 (ap. *W*¹p.1033), qui vero homon. auctore Schemtob Palquera (q. v.) omnino omittit; imo idem sub tit. הבעלות אל חכמה לעלות *Lib. graduum ut ascendatur ad sapientiam* in Cod. 91,² membr. „Saec. XIV.“ (!) recenset *Rof.*, qui num nomen auctoris legerit vel conjecerit nescio. Argumentum et citationes ex „Aristot., Abu-Nassar et Platone“, quos negligit *Rof.* sub Cod. 424, mihi dubium non relinquunt, quin opus sit idem in Cod. utroque (sententiae finali in Cod. 91 simillima in Sal. b. Gabirol הפנינים cap.1, cf. „Manna“ meum p.89); forte Noster op. antiquius exaraverit. *Rof.* quidem non dubitat, quin Nostri quoque sit Cod. *Vatic.* inter Anon. ex *Bart.* ap. *W*²p.389, sed hic est Cod. 399,² ubi *Assemanus* auctorem sistit Schemtob Palquera, Cod. vero exaratum A.1423! Forte huc aliquid faciunt Codd. *Monach.* 43,44, si *Lilienthalii* relationibus ullam tribuimus fidem. Saue quae de carmine altero

SALOMO ADENI

aureo (זהבית) tradit, non omnino efficta sunt (v. sub Schemtob Palquera), inscriptio vero העהקוה פהקאמא forte cum Versione *Tractatus* (i. e. Logices) Petri Hispani cohaeret?? Sunt quidem varia opp. homonyma, vel tituli similis, partim confusa. שיר המעלות in Cod. *Laud.* quod *W*³ p.1019 cum Nostro confundere monet *Rof.* ad Cod. 91 (sed jam ipse correxit *W*⁴p.972!) est Jochanan Allemanno (p.1397 N.⁵⁸²⁷); aliud המעלות „Conce. in Pentat. MS.“ auctore David ap. *Buxt.* etc. (*W*¹467), forte effectum ex שיר המעלות David Darschan q. v. (p.559 N.⁴⁷⁹⁸), vel ex lib. ethico de 15 gradibus virtutis auctore David in Cod. Vatic. 171,³⁶ ap. *Assem.* inc. (!) היהוה ועל השער לנער, nisi postremum ipsum exsculptum ex מעלות המדות Je chiel b. Jekutiel (q. v. p.1279); ה' המעלות David Kimchi laudat suspectissimus *Carmoly* (ap. *Jost*, *Isr. Annal.* 1,156). Denique המעלות ב' *Lib. de Gradibus* medicus, de herbis etc., quoad scio ubique anon., ut in Codd. MS. *Opp.* 1135F. f.28, 1139F. f.151, *Scalig.* 15, *Vatic.* 362,¹ (sec. initium ap. *Assem.*, v. *W*²p.1357 n.388 et cf. *Bart.* IV p.306 ap. *W*¹p.265), Catal. *Aguilar* p.18 n.7 (ap. *W*² p.1358 n.390), quem versionem recognovi libri Constantini Africani (v. *Jew. Lit.* p.198; Isaaco, i. e. Isak Israeli, tribuitur sub Cod. Lat. Colleg. *Omnium animar.* 69, in Catal. per *Coxe* 1852 p.20). —

³ Cum Nostro cave confundas homonymos auctores, quorum nonnulli sunt: ¹ Salomo Abigdor Zarfati ap. *Lilienthal* ad Cod. 91,^{1b} (cf. Cod. *Opp.* 965Q. etc.), qui vid. Abigdor Z. ap. *Jellinek*, כ"ח VIII,160 (ubi num. 42 erroneus vid.). ² Salomo b. Abraham, discipulus Salomonis Ibn Aderet q. v.; ³ Salomo b. Abraham Ibn Daud, Interpres ex Arabico incertae aetatis (Saec. XIV. ap. *Carmoly*, *Hist. des medec.* p.103, nullo teste!), ut libri کلیات Averrois sub tit. מכלול הרפואה (v. ad Cod. *Opp.* 1134F.), ex quo forte V,57-8 Latine per Jakob Mantinum q. v. ⁴ Salomo דוין v. sub Salomo Parchou. ⁵ Salomo praeterca indefinitus Annotator in Abraham Ibn Esra כלי הנחשת MS. *Reggio* 14, quem Nostrum suspicatur *Schorr* nescio quo jure.]

Tractatus de Sphaera [Jo. de Sacrobosco ex Lat.] hebr. s. t. *Aspectus circularum* q. v. [*W*³1943] (1720).

A.1622 sistit *Asulai* l.p.170, auctorem vero discipulum Bezael Aschkenasi et Chajjim Vital; Cod. autogr.(?) exaratus A.1624 (ובשלוש) prostabat (A.1854) ap. Bibliopolam *Coronel.* Nomen scribitur prave עאדאני in ed. Mischnae 1631-2 N.1993 (1646 N.1999 etc.), ubi jam Nostri notae criticae adhibitae sunt (ספר מונה משי קדוש מכה"ר) (שלמה).]

מלאכת שלמה *Opus Salomonis* in Mischnam; ex quo notae criticae excerptae in tract. Abot una cum Comm. Menachem Meiri q. v. (1854).

⁶⁸⁰¹ SALOMO Ibn Aderet(?) b. Abraham, Gerundensis, Rabb. Barcellona; comp. ראש"ב *RaSchBA.* [Flor. ca. 1280-1310. „Mrt. ante A.1320“ sec. *Zz. Ztschr.* p.132, quod *Rof.* constare dicit ex nota possessoris Cod. 650 (op.33), „Leon Sini de Colonia Ferrariae“, quem exeunte A.1319 sistit, mihi suspectissimo (quamquam jam A.1275 statutum Jud. Ferrar. affert *S. Cassel* ap. *Ersch*, *Encykl.* S.II vol. XXVII p.149 n.97). Sec. *Abr. Sacut* f.133a ed. Crac. A.70 (שנה שבעים) = 1309-10 defunctus esset, non 70 A. natus, ut citat *Gedulja* (f.45a ed. Amst.), unde procul dubio A.1308 (non 1328, ut *W*³p.1019 n.1945, momente *Rof.* ad Cod. 125) ex *Samuel Algasi* (qui potissimum *Abr. Sacut* sequitur) computat *Ungerus* (ap. *W*¹ l. c.), hincque A.1308, aetatis 70 (conjecto utroque!) sistit *Rof.*, Diz. (p.26); Annum hunc fatalem repetit *Delitzsch*, *Serap.* 1840 p.165 (Litbl. III,613). Hebraei recentiores vero, ut *David Gans* (qui Nostrum ad A.40 sec. *Gedulja* laudat), *Conforte* (qui Resp. 148 op.29 ac postremum citat) et *Asulai* (I f.82) Saculum omnino negligunt; neque *Isak Israeli* (ap. יחזקין f.163b) A. fatalem exhibet, sed ca. A.1330 scribens (v. supra p.1124), de Nostro ejusque discipulo Salomo זורו = ש"ן ergo vivente) ita loquitur, ut illum jam per spatium temporis defunctum habueris, nec A. notatur in *Elegia* Josef Ibn Jachja q. v. — Magistri repetuntur Gerondenses Nachmanides et Jona (mrt. A.1263) ex *Abr. Sacut* (f.132b, 133a), scil. teste Resp. Ibn Scheschet 14, qui vero tantum, Nostrum verbis אחר מרבתי (unus ex magistris meis) ad Nachmanidem alludere ait; qui sint „loci multi“ praeter op.31 n.111, ap. *Asulai* sub Jona, nescio; in Resp. 1011 (allato a *Conforte*) distincte Nachmanidem tantum magistrum nuncupat! Alium Isak b. Abraham Narboni (v. supra p.1968) cum ho-

SALOMO Ibn ADERET

monymo cecco (N.⁵²⁶⁷) confundit S. G. Stern ad Meiri f.42b! — Filii Isak et Jehuda (cf. *Gedalja* l. c., ubi ante קנאה adde בנחה, et *Conforte*) v. in Resp. s. d. P. l. n. 415, 416, 417 et in בנחה קנאה p. 61, 157; Abraham b. Salomo b. Aderet testis signavit A. 1428 (?) Cod. 1. Plut. III Laurent. (ap. *Biscion*. p. 108). — Nomen sec. pronunciationem vulgarem expressi; ad vocem אדרת hebraicam jam vivente Nostro (A. 1300) alludit *Menachem Meiri* (in fine Introd.); alius hujus nominis auctor mihi ignotus, Josef Ibn אדרת enim ap. W¹⁸⁵⁹ effectus est ex אדרות, ut forte אדרית (?) ap. Josef Kohen, p. 127. — Cave confundas רשב"א alium scilicet Simson ex Sens q. v.

II) Quoad opera, Nostro praeter rem tribuere vult *Jilienthal* (ad Cod. 65, cf. 342) scriptum Schemtob Ibn Gaon (q. v.), qui praecipue „discipulus“ Nostri nuncupatur (non recognitus a *Ref.* ad Cod. 417³), tamen non Nostrum citat בפירוש המחזור (מורי החסיד), ut suspicatur *Delitzsch* l. c., sed Isak b. Todros (v. supra p. 1536, 2208). — Lib. הוקות הדנים (הדנינים), quod *Ref.* (Cod. 1237⁸) non exacte *Decisiones rituum* vertit atque auctoribus Abraham b. Salomo et Nostro tribuit, est forte Nostri discipuli, qui sec. *Abr. Sacut* f. 133b (ex quo *Gedalja* f. 48a ed. Amst.) A. 1330 et Salomo b. טוראה (*Tasrat* ap. W^p. 1980, cf. p. 1304 n. 225, qui monet nomen male טוראה scribi ap. *Sabb.*), hinc טורא ap. *Conforte* f. 25b (male טוראה in Indice f. 61); in יחזקין MS. Abraham b. Salomo Aderet legi refert auctor paucae fidei *Carmoly*, Lithl. XII, 361, ubi adde in Lithl. X, 369 nomen exprimi Salomo b. Abraham, prout in MSS. ap. *Gg. Ztschr.* III, 284, 16 et 17 Salomo Nintorres (ex טוראה ut puto, prout *ib.* n. 20 „Nio-Musa“ pro Ibn Musa scribit nominum reformatore *Pürst.*). Noster re vera discipulum habuit Salomo b. Abraham A. 1305 (בנחה קנאה) p. 55-6, *Gg. Ztschr.* V, 117; cf. quoque homonymum, cui Comm. in Abot tribuit S. G. Stern excusum sub nomine Salomo Isaki q. v.); op. הוקות הד' rectius Jomtob b. Abraham tribui vid. Nomen Abraham b. Salomo vero varii innouerunt viri, partim aetatis dubiae; e. g. citatus a *Zidkija b. Abraham* (שבולי הלקב § 5, 9, 27, הניא f. 92b ap. W^p. 303, מעשה הנאות § 192, hinc, ut puto, *Conforte* f. 18b; forte etiam hic invertendum nomen Salomo b. Abraham [v.

שבולי § 34 et hinc *Conforte* l. c.], quem *Zz. Z. G.* 85 eundem habet ac Montepessulanum, Nostro paullo superiorem ap. *Conforte* f. 12a, b et 18a, *Jew. Lit.* § 11 p. 88; Sal. b. Abr. Saec. XII. v. ap. *Zz. Z. G.* p. 72; A. b. S. Zamorensis auctor operis eschatologici fertur a *Jilienthal* Cod. 46⁵; A. b. S. opus צורה הארץ ab Abraham b. Chijja (initio Saec. XII.) dedicatum suspicatur *Zz. Add.* p. 323 (cf. supra p. 2113); homonymus scriba occurrit in Cod. *Saraval* 1 (cf. *Zz. Z. G.* 568) exarato pro Ascher b. Kalonymos, cujus aetas (A. 1299) mihi suspecta; A. b. S. b. Abraham b. Salomo b. Ascher Kohen A. 1346 exaravit Cod. *Ref.* 1308 (cf. supra sub Salomo b. Abraham p. 2265); A. b. S. Chen (non Kohen, ut W¹³¹⁵⁷) A. 1349 scripsisse vid., v. Catal. Codd. MS. Leyd. ad Cod. *Warner*. 40, ubi „A. b. S. Israelit“ in indice auctorum praemisso ed. Lat. *Ibn Serapionis* de simplicibus ex Isak Israeli b. Salomo effectum suspicatus sum; denique A. b. S. Jarchi Zarfat (forte scriba?) Cod. *Vat.* 297¹³, ap. W¹ 160, male combinatus cum Abr. Treves N.¹⁹¹³, cf. *Jüd. Lit.* § 21 p. 439 n. 55. — An מאמר על ישמעאל in Cod. *Saraval* XXVI non ex errore רשב"א pro רשב"ק (i. e. Simon Duran) Nostro tribuatur, nondum comperire potui. — Nostrum Kabbalistam evincit *Asulai* ex Resp. nonnullis (pertinet huc P. l. n. 320, ubi de precatone Neehunjae suppl. supra p. 2057) et opusculo MS. קונטרס suppl. ap. *Benjakob* in pte. II). Nonnulla vero Nostro supposita vid., ut e. g. בקשה *Petitiones* kabbal. incip. שיהו ואבין... לעני כי יעטר... לעליון יהו קולו multis commatibus, f. 98 Cod. MS. ap. *Elieser Aschenasi* 48, de quo supra p. 2222.]

- 1] *Novellae* in tract. Talmud. *Baba Kama*; una cum tract. aliis op. 17 (1720).
- 2] — una cum tract. aliis op. 10 (1809).
- 3] — ed. auct. ex MS. exarato a Moses b. Salomo b. Rafael Perpignani 19. Kislew 5153 (1392); per David b. Arje L. שניר (?) ex Opatow f. *Prag.*, *Nepotes Jehuda Bak* (פדה אלהים את ישראל סכל צרותיו) 1733-4.
4. — charta maxima alba.
5. — charta caerulea.

- [Praef. David Oppenheimer data 27. Tischri ה'תק"ע ergo A. 1733. De integritate v. *Asulai* II p. 154.]
- 6] — in tract. *Berachot*; una cum Moses Nachmanides: *Nor. Baba Batra* q. v. (1523. 1715). [W¹⁹⁴⁵ p. 1103³. p. 1019.]
  - 7] — in tract. *Chullin*; una cum Moses Nach-

SALOMO Ibn ADERET

- manides: *Nov. Baba Batra* q. v. (1523.1715).
[*W ib.*]
- 8] — in tract. *Gittin*; una cum Moses Nachmanides: *Nov. Baba Batra* q. v. (1523.1715).
[*W*¹p.1103.³p.1019. — MS. *Monach.* 258.]
- 9] — in tract. *Talmud. Jebamot*; una cum aliis tractt. op.17 (1720).
10. — acced. in *Nedarim, Baba Kama, Ketubot* [*spur.*] et *Kidduschin*, s. t. חמש שטות *Quinque themata* seu tractt., II Ptes., P. II. „verlegt durch Hirsch Teltsch aus Nikolsburg u. Leser [Elieser] Schelschitz Kohn aus Nikolsburg“
f. *Prag., Gerzabek.* 1808-9.
[Annus in P. I hebr. exprimitur 5568 (ששי ושבעה), sed „1809“, ut P. II. *Rubinst.* male: שבע שטות *Prag.* העצ (הקעט העצ). Tract. *Ketubot* re vera pertinere Mosi Nachmanidi monuimus supra p.1959 sub op.45, ubi adde ed. hanc.]
11. — in tract. *Kidduschin*; ed. Sinai b. Chajjim Kimchi 4. *Constant.*, *Jona b. Jakob* (ההקט) 1717.
[*Corr.* A.1722 (et nomen Edit.) ap. *W*³p.1020 et p.260 n.619, p.340 n.755b, et *Ref. Diz.* — MS. exstat in Cod. *Mich.* 258. — Ed. 1553 quam recenset *W*¹p.1034.³p.1020 excerpta tantum exhibet per Jomtob b. Abraham, una cum textu Talmudico N.1718.]
- 12] — una cum tractt. aliis op.10 (1809).
- 13] — in tract. *Megilla*; una cum aliis tractt. op.17 (1720).
- 14] — in tract. *Nedarim*; *ib.* (1720).
- 15] — una cum aliis tractt. op.10 (1809).
- 16] — in tract. *Rosch Haschana*; una cum aliis tractt. op.17 (1720).
[Quinta pars tantum excerpta sec. *Asulai* 1 f.81.]
17. — in tract. *Sabbat*; acced. in tractt. *Rosch haschana* [Sukka auctore Jomtob b. Abraham f.59], *Megilla, Jebamot, Nedarim, Baba Kama*, s. t. חידושי שבע שטות *Nov. Septem themat.* seu tractt.; edid. Gad Conian b. Israel
f. *Constant.*, *Jona b. Jakob. sub Ahmed* (הביאותים) 1720.
18. — Charta alba.
[*W*³p.1020; male ex literis A.1725 ap. *W*⁴p.973. De ed. fiet. *Prag.* 1719 v. sub op.10. — MS. impf. prostat ap. *Elieser Aschkenasi.*]
- 19] — in tract. *Schebuot* f. *Salon.* 1729.
[*W*⁴p.973 tit. שימות, ex iisdem literis, forte propter op.18. *Asulai* II p.154 locum, non vero A. sistit. Exemplar ubi exstet nescio.]
20. — s. t. הרשב"א *Lib. S. b. A.*, ed. Mar-dochai Gyarmuth (יארמח) 4. *Prag.* 1808.

- [A. prave exprimitur מחכמה *Novellae haggadicae* in tractt. Talmud. varios; excerpta in Jakob Chabib: *Oculus Jakobi* q. v.
[MSS. in tractatus plurimos exstant in Codd. MS. *Opp.* 822Q. (ap. *W*³p.1022 sub Salomo Algasi!), 1159Q. (*W*⁴p.973), *Mich.* 509,675-7, *Vatic.* 293, 357 (*W*¹p.1034), *Ref.* 1418 et alibi.]
- 21] *Novellae haggadicae* in tractt. Talmud. varios; excerpta in Jakob Chabib: *Oculus Jakobi* q. v.
[MSS. in tractatus plurimos exstant in Codd. MS. *Opp.* 822Q. (ap. *W*³p.1022 sub Salomo Algasi!), 1159Q. (*W*⁴p.973), *Mich.* 509,675-7, *Vatic.* 293, 357 (*W*¹p.1034), *Ref.* 1418 et alibi.]
- 22] *Cultus sancti P. I: בית נתיבות* *Domus semitarum*, P. II: בית מועד *Domus conventus* de ritibus Sabbat. et festorum; acc. Abraham b. David [jun.]: *Viri animi* et (pag. ult.) Ahron Levi: כללי יין נסך *Regulae de vino illicito*; edid. Naftali b. Josef incola Zafat [N.⁶⁰⁰]; corr. Isak Gerson
4. *Ven., Dan. Zanetti* (בשטרך, fer. III,3. *Kislew-fer.* VI.25. *Tebet*=5. *Jan.*) 1601-2.
[*W*¹p.1033.³p.1020, ad.³2132b. — Etiam op. hoc compend. est op. homonymi majoris (האריך) sec. *Asulai.*]
- 23] *Decisions de placentia [sacerdotali]*; ad c. Moses Nachmanides: *Jura excommunicationis* q. v. op.63 [*W*³p.1021*] [1516-8].
24. *Responsa Quaesitorum numero 420*
4. s. l. e. a. [ante 1480].
[Linn. 24, lit. quadr., ut Moses Nachmani Comm. Pentat.; ff.160+2 albis; ordiuntur Indice. Ed. rarissima, *Opp.* 679Q., Catal. Bibl. Bodl. III,359a; v. *Ref.*, *Annal.* p.126, *Mich.* 4272, *Saraval* IX. — *Responsa Nostri* millia (non mille ut ap. *Ref.*, *Diz.*) exstare dicit *Asulai*, numerum 6000 in MS. quidam testatus est ap. *Conforte* f.22a; collectiones ergo editae et MSS. exactius discernendae sunt. Nostrae n.1 est ח' מהו לומר פסוקי דמרא אחר י"ח, ut in Cod. MS. *Opp.* 692Q. (cf. *W*^{1,3}), ubi scriba (A.1538) post n.420 (ענין הקדוש שמקדשין בבה"כ) n.318 posuit, quia de tractat; sequuntur dein *Responsa Isak b. Scheschet* etc. In Cod. *Ref.* 426 numerantur 460, quae partim inedita habuit possessor Judaicus, sed 79 priora deficiunt. 87 *Resp.* in Cod. MS. *Mich.* 854 non-

SALOMO Ibn ADERET

dum contuli. Varias affert *Asulai*; מ' הבחיים (de quo fusius agit II f.11 n.131 et 132) prostat ap. *Elieser Aschkenasi*. — In ed. nostra nonnulla exstant, quae in edd. auctis desiderantur, v. e. g. n.4 (n.755 ed. auct., idem ad c. Zidkijja Anaw: שכולי הלקט), ap. *Asulai* sub שם טוב פלכו (I p.172), ubi etiam MS. eorundem Respp. affert.]

25. — num. 119 et 8; acced. *Regulae decisae* Gaenorum (N.3461) 4. *Constant.*

Moses b. Samuel Facilino (1. *Nisan*) 1516.

[Lit. quadr. Ed. rarissima; *Rof.*, Ann. p.12 n.57 ex Cat. *Opp.* (v. sub N.3461), *Mich.* 4273 (v. *ib.*), expl. *Bislich.* ap. *Gg.* Ztschr. III, 286b. — Tit. שאלות והשבות. כי שבת: n.1: להרשבא ולולחו בן הרבנים והנאונים (יבמה שהפסה בסטלטין), ante n.118 et 119 in textu ipso numerus deficit, unde 118 in Cat. ms., et hinc *Mich.* 4273 ad ed. sequ. Epigr. (ante Indicem) data 1. *Nisan*; sequuntur ff.8 separatim signata inscripta שאלות להרשבא ו'ל על קצת ענינים ad Haggadica spectantia; possessor Codd. *Opp.* numeros 9,60,10,11,12,148 ad marg. notavit, quos ad ed. sequ. spectare collatione comperi. Clauditur epigr. Accedens N.3461 jam 1. *Adar* excudebatur.]

26. — num. 1255 cum Indice duplice

f. *Bologna* (בעורר) 1539.

[Ed. prima integerrima non frequens. *Mich.* 4274 male num. 1295 ex Cat. ms. repetit et לבכות פסוקה addit (v. ad N.3461). In fronte Indicis sec. materias dispositi (ff.16), qui in hac ed. initio libri occurrit, legitur: סימני שו"ת המפור וכ' נדפסו שנית, hinc procul dubio *W*³p.1020 sub 3* ed. secundam s. l. e. a. [Annus legitur in fine] ff.201 se vidisse praetendit (ut suspicatus est *Rof.*, Annal p.126), quam male ed. *Riva* suspicatur. Praeterea *W*³ *ib.** ed. *Bologna* בעורר = 1524 se vidisse praetendit (quod repetit *Rof.* Ann. p.155 n.XI), quam *Bart.* 1478 habuit (v. *Rof.* Ann. p.40 n.271), et quidem s. t. הורוה אדם! —

Inter Resp. haec famosa sunt illa de studio philosophiae cum *Anathemate* A.1305 (n.413 sq.; n.417 s. t. לקהלות פרובינציא... לכהלה הרב... תוכחה בוסר ששלח הרב... *Admonitio* missa ad synagogas Provinciae, incip. כה נוחל עור עצור et desinens ut excusum, exstat in fol. antiquo in Cod. *Reggio* 24,³ hinc suppl. et corr. *Rof.* ad Cod. 268, 1278,¹⁰, *Pasin.* p.61 ap. *Roman.* Averroes p.160: A.12801), quibus jungitur (n.418) *Epistola apologetica* Jedajae Penini. Praeter ultimam eadem, cum Nostri epistolis aliis, exstant in collectione בנהה קנאות (v. p.152) per Abba-Mari q. v. (Cod. *Rof.* 1348, cf. *Gg.* Ztschr. V, 105 et *Jüd. Lit.* §11), ubi

Nostri nomen ferunt epistolae 2,3,7,8,10,14-7,27, 29-33,35,40,42,43,46,48-9,55,61-2,66,71-2,76, 79-83,89,101. Adde epistolam ad *Samuel Sullami* cogn. *Sanschita* (סאנשקלטה sic in Cod. *Poc.* 280B f.182), excusam p.9 lib. *Dibrey hephez* per H. Edelmann (q. v.) 1853, cujusque magna pars citatur a *Josua Ibn Schoeib*, דרשוה ed. Crac. f.74d, monente *Jellinek*, ap. Frankel, Mitschr. IV, 120. — De alio Resp. (n.548) de Pseudopropheta Avilense (v. *Jost*, Gesch. VI, 332, 385; *Jellinek*, Beitr. I, 25, ubi „Leon“ effingitur ex Ayllon!) v. *Jüd. Lit.* §13 n.47 (unde corr. *Jellinek*, Philos. u. Kabbala p.VIII, ubi rursus פלאה חכמה Abulafiae tribuit!). — Resp. ad Jakob Ibn Aksai (q. v.) seu epist. de vertendo Comm. Maimonidis in Mischnam (1297-8) excusa est in edd. Mischnae et Talmudis.]

27. — (cum Indice uno materiarum) [*W*^{1,3}]

f. *Ven.*, *Giustin.* (fin. fer. III.1. *Adar* שו"ת) 1545-6.

28. — [*W*^{1,3}] 4. *Han.*, H. J. *Hene* (שלם) 1610.

- 29] — num. 288, excusa sub nomine Mosis Nachmanidis q. v. op.66 [ca. 1518-23].

30. — num. 405 de causa pecuniaria, s. t. תולדות אדם *Generationes Adami*; acc. Resp. nonnulla Jakob Levi Molin et רמ"ה edid. David b. Jehuda Sabibi, sumpt. (defuncti ante opus finitum) David Buëno; corr. Abraham Gedalja et Baruch b. Josef b. Baruch ex שארא

f. *Liv.*, *Jedidja Gabbai*

(ר"ה לאילנות) Schebat: (fin. fer. II 15.) 1657.

[*W*^{1,3}, ubi ed. 1524 efficta ex op.26 q. v. De dubio רמ"ה v. supra p.1229 op.11.]

31. — „Pars III.“ num. 444 (ad rem mulierum et pecun. potissimum spectantia); ex MS. edid. Chajjim Abraham Israel, mediante filio Jehuda

f. *Liv.*, Stamp. Giov. Vincenz.

Falorni (חלקה, fin. mense *Adar* תשנא) 1778.

[N.1: שאלה יוסי קטנים; Idem numerus 444 in Cod. MS. *Opp.* 694Q., cujus apogr. in Cod. 693Q., quamquam non eodem ordine; specialius eos nondum inquisivi. — „Pars IV“ *Salon.* 1803, v. *Mich.* 4277.]

32. — „Pars V.“ num. 299; edid. Chajjim Falag'i

f. *Liv.* (השיבנו והאר) 1825.

אמרתי לכאר לך מה שאנו נוהגים לומר ואני תהלה.]

33. — הורה הבית *Lex domus* [brevis] Halachica, sectt. 7; edid. Jehuda b. Natan Cracoviensis; corr. Abraham b. Kalonymos Pescarol

4. *Crem. Vic. Conti* (mense

Cheschwan, fin. festo *encaeniorum* 326) 1565

SALOMO ADHAN

[*W*¹p.1034; ad.³149b. Male 1566 ipse *Ref.* Crem. p.17 n.31 et Diz. — De op. cf. *Asulai* l et II s. v. — Codd. MS. sunt frequentes; Codd. Bodl. ap. *W*¹.³1944 et ³1341 (cf. ³p.1020 infra, ubi non ad הארוך spectat) v. ap. *Uri* 273, 282. Cod. *Opp.* quem *W*³p.1020 sec. lit. „ex auctoris apogr.“ fert (sed v. *Ref.* ad Cod. 650, de quo supra sub nomine) est (*Opp.* 630Q.; alter hujus tit. liber in Cat. vet. f.23b (ap. *Ref.* l. c.) est forte Compend. Germanicum in Cod. *Opp.* 1481Q. Praeterea והיהר אסור ap. *W*³p.1021 est Cod. MS. *Opp.* 565Q., qui 53 portis divisus est; addit quidem: „Eadem Bibliotheca aliam nostri Committ. s. t. אסור והיהר exhibebat constantem sectionibus 53 (ut Cat. vet. f.2a de uno illo Cod.) una cum *Chidduschim* nescio ejus super דורא שער“, forte confuso Cod. illo 1481Q.?)

34. [הארוך] — (major) cum Abiron Levi Animadvv. (*Fissura domus*) et auctoris responsiones apologeticae, dictae: משמרת הבית *Custodia domus*; ex MS. edid. Mardochai Saul b. Samuel Saul, juvante Sal. Loria (נרו); sumpt. Josef Ibn Saruk f. *Ven., di Gara* (*fin. fer. VI. pridie fest. Sukkot* 368) 1607.

[*W*¹.³. Cod. MS. vet. cum Annot. marg. *Mich.* 854.]

35. — ad c. Jom tob b. Abraham: *Nov. Chullin* (1734). q. v.

⁶⁸⁹² SALOMO Adhân (אדהאן) b. Masud (מסעד) ex האיפללה (*sic!* i. e. *Tafilet*) in Mauritania. [Noster A.1735 varia edid., v. sub Salomo b. Gabirol, ubi corriguntur errores ap. *Goldenthal*, Catal. p.36. Num ipse sit Interpres Hispanus dubito, neque ed. Hisp. 1724 mihi nota, unde forte *Ghirondi* p.318 Vers. Hisp. non commemorat; Nostri nomen corrumpit אפפלה; *W*¹1952b auctorem hebr. omnino omittit et ed. 1724 a Nostro curatam ignorat. Tit. Hisp. pergit: „Dálos a la impresión el... S. A. Vezino de Taffilete (*sic*), de donde Salio abuscarse medios, para resgatar su Esnoga y familia, que están empenadas en poder de Moros, como consta de las Cartas Autenticas que tiene de diferentes Hahanim“ etc.]

זכר רב Memoria de los 613 Preceptos de la S. Ley, y siete de Sabios. Traduzido del Hebrayco de un Canto compuesto por Selomoh [Salomo] Sasportas etc. y lo llamó en su nombre Seis Puertas q. v. (1727).

SALOMO b. Abiron v. Salomo Chason et Salomo b. Isak.

⁶⁸⁹³

SALOMO Alammi (?אלעמי). [Ex Lusitania op. misit discipulo A.1415, ut ex praef. evincit *Cassel* ad *Conforte* f.29b (*Jüd. Lit.* 399 n.22), hincque in fronte ed. suae (*Lips.* 1854) ponit *Jellinek*, de cujus peccatis etiam in praef. Germ. v. omnino quae modo monuerunt *Rosenthal* et *Steinschneider* in Kerem Chemed IX, 44–49. Nomen Elemi („vel Elammi“) pronunciat *W*¹.³1961, male Alemi *Dukes*, Litbl. IV, 139 (unde verba הלסיד הרמבם ו' interpolata in ed. laudata p.23). Si recte scribitur אלעמי, nomen vid. Arab. et quidem nomen relat. a rad. عَم, sed forte ab عَمِي *coecus* fuit derivanda et aliter pronuncianda est. Recensio altera nomen S. Ibn Lachmis (להמיש) prodit, cf. הלחמי ap. *Zz. Z. G.* 461 et נחמיאש = נחמיאש ib. p.429?? Ablegatio ut saepissime neglecta ap. *Asulai* ed. *Benjakob* P.I.]

1. אגרת המוסר *Epistola ethica* ad discipulum; acc. (f.14) Jona Gerondi: *Ordo viarum poenitentiae*; per Mos. Negrin, carmen praemisit Chananja Ibn Jakar (lit. minimis ff.17)

S. s. l. e. a. [*Constant. ca.* 1573–78].

[Ed. extremae raritatis. Carmen Chananjae incipit כחב הרה ואגרה, unde etiam lib. *Lex mulierum* Mosis Negrin in Jona Gerondi (q. v.) accedit et *L. Timoris* ejus cum notis Mosis Negrin (q. v.) una cum libello nostro excusi sunt (prout in ed. sequ. diserte dicitur), quamquam pag. ultima alba est. A. impressionis per Chananja Ibn Jakar constat (v. Sect. III. et cf. *Carmoly* ad *Asulai* ed. F. a. M. p.282). Sabb. אגרה: A.1609 (quo typogr. Constant. quievit), quem repetunt *W*¹.³1961, *Reggio* Thora et *Philos.* p.85 et *Jellinek* l. c., quamquam ipse *Sabb.* sub דה הנשים et שלשה פרים ed. *Crac.* 1609 sistit, unde *W*²p.1435 n.690 edd. 1609 „fol.“ (!) atque 1612 enumerat, sub Jona vero ¹p.459 tantum *Crac.* 1609, denique ³p.951 libellum nostrum in expl. *Opp.* 3290., una cum *Epistola* Prophiat Duran (q. v.) *Sab.* 1554 sistit propter Meir Ibn Meir (q. v.)!]

2. — una cum ¹Jona Gerondi: *Lib. Timoris* cum Mos. Negrin Annot., acc. ad ²(nostrum) Jona Gerondi: *Ordo viarum*, et ³Mos. Negrin: *Lex mulierum* in Jona Gerondi etc. s. t. שלשה ספרים *Tres libri*; edid. Sabbatai b. Isak Przemislav, sumptibus Samuel b. Mardochai Aschkenasi ex Przemislav

8. *Crac., Isak b. Ahron* (אך מוסר אדם) *fer. V.22. Ijjar-fer.* 121. *Sivan* (אסיה ששה) 1612. [Ed. quoque rara, *Opp.* 4320. et *L. Tim.* tantum

SALOMO ALFASI

3950. Cat. ms. et Metz ex Sabb. A. 1609 notant, *W*³p. 373 *Lib. Timoris*, sub Nostro ³p. 1027* lib. „utrumque“ ac in ed. sequ. recenset, atque A. 1612 parum abire observat a 1609, quo *Sabb.* ed. Const. sistat; v. ad ed. praeced. In tit. diserte: שלשה נדפסים בזה הספר. בכרך אחד בחגורתה. Duo ultima ff. lib. דה הנשים. alteram tantum paginam expressam ostendunt, alteram albam!]
3. — u. s. (sed sine *Lib. Tim.*); ex ed. praec. edid. Josef Epstein b. Benjamin Seeb Wolf Levi ex Konitz Moravus, sumpt. Ascher Selig b. Isak Kohen ex Leipnik antistsite Berol. 8. *Brl.* 1713.
4. — charta caerulea. [*W*^{1,3}. Recusum est Carmen Chananjae, quod desid. in ed. 1854, forte ex ed. *Prag.* 1783 recusa. *Dukes*, Zur rabb. Spruchk. p. 83 male A. 1662 sistit]
- 5] — recensio differens s. t. אגרת ההוכחה והאמונה *Epistola adhortationis et fidei* auctore Sal. Ibn Lachmis 8. s. l. e. a. [*Saec.* XV.]. [ff. 6+1 albo in fine sine signatura ulla; litt. [rabb.] similibus *Bononiensibus*, ita *Almanzi* in epist. A. 1852, unde corr. *Carmoly* l. c., ubi ff. 5 in 4°. — Tit. et auctor monente *Almanzi* ita quoque in *Cod. Ref.* 1367, qui utrumque *ignotum* habuit.]
- 6] — u. s. in *Prec. fest. rit.* Germ. N. 2529 (1712-5).
- 7] — in *Instit. Schobabim* inter *Prec. Coll.* 2933, 2933b (1712 bis). [Ed. tergemina lineatim eadem; cf. quoque *Ker. Chem.* l. c. — Ex recensione praeced. potiora sua petivit *Zunz* in exhortatione Germ.: „Ein gefundener Brief“ ap. *Busch*, Jahrb. IV, 80, unde id attuli *Jüd. Lit.* p. 399 n. 22; *Jell.* vero *Zz.* ita citat, ut cum de lib. nostro tractasse facile credideris!]
- SALOMO Alfasi v. Salomo b. Masud.

- 6994 SALOMO (Nissim) Algasi (אלנאי) b. Abraham, Smyrnae et Hierosol. [A. 1683 (quo op. 6 excusum) mrt. dicit Iak. Aboab ap. *W*³p. 1021 n. 1948 et hinc *Ref.*, Diz. (p. 37); David Conforte (q. v.) f. 51 Nostrum adhuc viventem (נר) laudat, sed omnia ejus opp. „10 vel 15“ (v. infra) praeter *שלמה זקנה* (v. *Asulai* II s. v. et notam *Corr.* ad op. 15) „vivente auctore“ (בהיו) excusa dicit, quod post mortem additum vid. (neglectum a *Cassel* p. IV, ut monui *Jüd. Lit.* p. 463, supra sub *Chisdai Perachja* p. 843 pro 1673 leg. 1677). *Asulai* II f. 82 (ubi ad omnes fere litt. in P. II ab-

legendum erat) operum litt. (14) per acrost. שלמה זקנה comprehendit, inclusis *Aunott.* ad lib. מוסיב שפתי ישנים (*W*³p. 1023) Mosis Benveniste (1671), ubi Noster nomen subscribit Nissim Sal. — Praef. est quoque A. 1674 ad Abiron Lapapa: *Fil. Abr.*, ubi *W* lib. tantum Resp. laudat.]

1. אהבת עולם *Amor aeternus* Concionum P. I; corr. Abraham Pereyra (פיריא) b. Elia; carmine laudavit Salomo Ibn Mubchar f. *Constant.*, typ. *Sal. Franco*, per *fil. majorem Abr. Franco* et *generum Jak. Gabbai.* sub *Ibrahim* (הב"ה inc. 17. *Adar*, fin. A. ארבה) 1642 (-3?). [Non 1647, ut *W*¹p. 1035. ³p. 1021 et *Jüd. Typ.* 63.]
2. — [*W*^{1,3}] f. *Dylr.*, *Sabb.* (שאהבה נפשי) 1693. שלמה זקנה v. op. 12.
3. גופי הלכות *Substantiae regularum* Methodol. Talmud. P. II (op. 4) 4. *Smyrn.*, *Abr. Gabbai* (ההלה, inc. fer. I. 10. *Elul*) 1675. [A. 1680 notant *W*³p. 1021, *Catall.*, etiam *Mich.* 657, sed 1675 confirmatur ex Calendario et aliis hujus officinae postremis libris cum eodem Chron. ההלה, cf. sub Moses di Boschall. — Opus Hierosol. compositum notat *Asulai* II s. v. — בקשה *Petitio* de 13 praedicamentis Dei, acrost., incip. מי האיש הירא את דבר ה', ex lib. nostro reperta ap. Jakob Zemach: *Dux et praecipiens* q. v. (1712).]
4. הליכות אלי *Incessus Dei mei* Methodol. Talmud. [P. I] [*W*^{1,3}] 4. *Smyrn.*, *Abr. Gabbai* (ההרהו, inc. 1. *Tebet*) 1662-3.
- 5] הין רבה v. inter Anon. N. 3469 (1644).
6. זרוב שיבה *Aurum senectutis* Nov. hagg. in tract. Talmud. et exposit. thematis מהל פרה (f. 46); cura (השחרל) Josef Algasi 4. *Constant.*, typis *Sal. Franco*, per *fil. Abraham* (תניל בה) 1683. [*W*^{1,3} (ubi ³p. 1022 male huc refertur MS. *Opp.* 822Q. auctore Salomo Ibn Aderet q. v.). A. 1688 (quo officina jam quievit) male sistunt *Cat. ms.* et *Mich.* 1155. — Opus Hierosol. scriptum est, v. *Asulai* II s. v.]
7. — [*W*^{1,3}] 4. *Fürth.*, *Jos. b. Salman Schneior* (fin. fer. IV. 24. *Ab*) 1692.
- 8] יבין שמועה *Intelliget relationem* Methodologica addita ad Jos. Karo in *Jeschua Levi: Itinera mundi* q. v. [*W*^{1,3}] (1639. 1792).
9. לחם סתרים *Panis absconditorum* Nov. in tract. Talmud. Aboda Sara et Miscellanca; corr. Moses Sacut 4. *Ven.*, *Gürol. Bragad.* „1664“. [*W*^{1,3}. Ed. *Strassburg* ap. *Asulai* II s. v. est A. 1777.]

SALOMO ALKABIZ

10. מעולפת ספירים *Tecta sapphiris* Analecta ethica etc. ex lib. Sohar potissimum pro diebus mensis disposita; desiderio Sal. b. Moses Ibn Esra urbe פנסי לעין [acc. קלורית לעין *Collyrium Oculo* in Jakob Chabib: *Oculus Jakobi*]

8. [Smyrn. 1665].

[Expl. *Opp.* (unicum mihi notum) Tit. destitut. et in fine impf., unde קלורית לעין (*Asulai* II f.65) omittit *W*^{1,3}. A.1665, sed male forte locum *Constant.*, sistit S. Ayllon in approb. ad ed. sequ.]

11. — per Jechiel b. Zebi ex קאולא in Volhynia Ed. II. 8. *Amst., Casp. Steen.* 1703.

[*W*^{1,3}, ad. 11001.]

קלורית לעין v. sub op.10.

12. רצוף אהבה *Stratum amore* (proprie רצוף ל'ס *Stratum amore* i. e. *substratum op. Amor aeternus*) seu אפרון שלמה *Thalamus Salomonis* Expositt. in loca Tosafot allata in lib. *Oculus Jakobi* Jakob Chabib, in usum concionatorum etc.

4. *Veron., Fr. de Rossi.* 1649.

[*W*¹p.1036.³p.1023 male: primum seorsim prodiit; compositum est *Moguntiae* A.1634.]

13. — per Naftali H. b. Simson Langlosa (לנלוזא) exul. Vindob. nunc Schwersenz. Ed. II. [*W*^{1,3}]

4. *F. a. O.,*

in aed. Beckmann (רצוף אהבה אפרון שלמה), inc. fer. I. novil. *Adar, fin. fer.* III.9 (19?) *Sivan* (לסדר אשר אני נותן לכני ישראל 1692.

14. שמע שלמה *Fama Salomonis* Conciones in pericopas Pentat., lib. I-IV; corr. fil. Abraham et Moses Carillo (קאריליו) 4. *Smyrn.,*

Abr. Gabbai. sub Muhamed (חבאי) 1659.

[*Sabb.* et *W*¹p.1036 (ubi MS. *Opp.* non exstat!) et ³p.1023 diserte Deuter. excludunt, *Asulai* II s. v. vero diserte in ed. sequ. hunc lib. omissum dicit!]

15. — per Simon b. Naftali Kohen, Schammasch, Indices auxit et librum corr. frater Isak Kohen ex Schwerin [*W*^{1,3}, ad. 2184d]

f. *Amst., Mos. Diaz* (בער) 1710.

16. תאוה לעינים *Desiderium (desiderabilis) oculis* Expositt. in loca Talmud. lib. *Oculus Jakobi* Jakob Chabib [*W*^{1,3}]

4. *Salon.,*

Abraham Ger (הגר, inc. mense *Sivan*) 1655.

17. — [*W*¹] 4. *Sulzb.,*

Mos. Bloch (וכי תאוה היא לעינים ונחמד) 1687.

683 SALOMO Alkabiz (vulgo Alkabez) Levi b. Moses b. Salomo, Zafatensis. [1529-61. A. fatalis mihi ignotus; forte usque ad A.1575 (v. infra II,²) vitam protraxit, Elia de Vidas enim de Nostro vi-

vente loqui vid., monente *Ghirondi* p.320; locus est II cap.6, f.83a ed. 1708, ut vid. male interpunctatus, verba מהם עדין הוא בחיים ופה צפה א' מהם עדין הוא בחיים vix ad Nostrum spectant, ut vult *Ghir.*, sed ad praeced. ואם באחי להארך במה ששמעתי טרבוחי מנסים שנעשו לאנשים יחידים בענין הפרנסה ע"י אליה וכו' scil. virum quendam cui miraculum acciderit etc. adhuc inter vivos esse; dein Nostrum, cum formula אר"ו, *Precationem* על המוות composuisse dicit; sed passus ille ante finitum opus scriptus esse potest. Neque A. natalis notus, ut ex *Rof.*, Diz. (p.38) concluderis, qui vero procul dubio notitiam pervertit ap. *Asulai* I p.164, qui Nostrum adhuc viventem dicit, cum Moses Alscheich (q. v.) 60 A. natus fuerit. Nostri avum (cf. *Ghir.* p.318 n.12) suspicor Salomo b. Moses Ibn אלקאב' (ut Nostrum quoque scribit *Conforte* f.36a, forte genuinum nomen القابص, pro vulgari אלקבין, cf. auctorem Arabem القبيصي p.1567) *Guadalaxara* A.1482 (v. supra p.869). Cf. quoque *W*³p.1027. Nostrum inter doctores Salonich. (quod „vid.“ *Confortio*), qui in Palaestinam transmigrarunt, diserte nominat (1549) *Sal. Althia* in praef. ad Comm. Psalm.

II) Opera inedita: 1 אפרון שלמה MS. ap. *Ghirondi* (etiam p.184 n.133, p.254 n.77); 2 בית ה' quod *Gedalja* (f.51a ed. *Amst.*) hincque *Sabb.*, *W*^{1,4}1589 et *Pasin.* (Cod.104) Mosi Alkabiz tribuunt, huncque A.1575 unde sistat *W*¹ nescio, hincque Nostri „filium“ (!) dicit *Rof.*, potius Nostri pater (cf. *Conforte* f.34a, *Ghirondi* p.242) habendus erat ex loco ap. *Gedalja*, apud quem vero tantum nomen „Salomo ben“ eieculum suspicor, prout nobis accidit supra p.615 n.3908. Nostro vindicat opus *Asul.* II s. v. (hinc *Rof.*); 3 בריה הלוי (*Asulai* II s. v.) Cod. MS. *Mich.* 76, 123 et ap. *Coronel*, cf. *Gg.* Ztschr. III,285 n.22. 4 לחם שלמה (*Ghir.*), 5 מטחו שלשלמה (*Asul.* I); 6 נעים וזמירות (*Conforte*); 7 עבודות האהבה (citatum initio op.¹⁰); 8 פירוש in *Hoseam* (*Heilp.* ap. *Asulai*? ap. *Ghir.*); 9 שוטר אמונים (*Ghir.*). 10 Expositio loci in lib. Sohar, laudati in Recanati pericope ויהי, desiderio Josef Karo (cf. *Heilprin* ap. *Asulai*, minus exacte ap. *Rof.*) in Cod. MS. *Opp.* 1142F. f.209 et *Reggio* 24,⁶ male auct. Jos. Karo ap. *Gg.* (l. c. sub ³); scripta est cum auctor Palaestinam petiverit (אל הר ה') גולה אני מסקוטי לעלות אל הר ה' (ארץ הצבי); ibique citat טעמי המצות auctore Isak b. פרחיה mortuo (cf. *Asul.* II s. v. et supra N.^{542b}), ubi adde פרדי ap. Elia di Vidas I cap.14, f.50b).

SALOMO ALMOLI

¹¹ Kabbalistica per Discipulum Moses b. Isak, Codd. MS. *Opp.* 951, 1064Q. nondum perquisivi.

¹² *Preces* etc. ap. *Ghir.*, qui etiam ¹³ שוטר אמונים enumerat, nescio an non ex confusione cum Salomo Almoli q. v. op.9.]

1] *Cerva amabilis* Comm. in Canticum [compos. exeunte A.1535]; una cum textu N.135 [*W*^{1.3}1962] (1552).

2] *Mnnera Levitae* Comm. in lib. Esther et Miscellanea nonnulla; una cum textu N.268 [*W*^{1.3}] (1585).

[Compos. A.1529, v. *Conforte* f.36a; citationibus oppos. minus notorum praestans.]

3] *Radix Isai* Comm. in lib. Ruth; una cum textu N.166,320 (1561,1597).

[De erroribus ap. *W*^{1.3} v. locis suis. MS. *Opp.* ap. *W*¹ non exstat. Compos. A.1553 v. *W*³, et *Conforte*; A.1552 ap. *Rof.* — Emendat. autogr. v. sub N.166a; Compend. MS. in Cod. *Mich.* 482, cf. Registrum p.335.]

4] Expositio loci סדרש רוח, citati a Menachem Recanati pericop. וישב; ad c. Obadja Bertinoro jun.: *Comm. volum. Esther* q. v. (1585).

[In Cod. *Opp.* 1142F. f.215 et *Reggio* 24, f.8b, ubi excipit op. ineditum ¹⁰, inscribitur ביאור מדרש לרית בקצרה.]

5] *Historia* miraculosa, ex praef. ad Josef Karo: *Annuncians recte* etc. Germ. v. N.3908.

[Exstat quoque hebr. in edd. nonnullis *Instit. noct. Pentec.*, e. g. A.1724 N.3070, v. Add. ad locum.]

6] *Hymnus* incip. לכה דורי i. e. Hymnus incip. לקבל פני שכה הלי; ad c. Elieser [b. Isak]: *Testamentum* q. v. (1612).

[Excusus est centies in edd. fere omnibus *Precum* quotid. etc. (pro nocte Sabbati), ut jam in rit. *Hisp.* A.1627 N.2129 adjectus dicitur. Nomen plenum אלקבק inscribitur a Jes. Hurwitz in N.2335 f.162; hinc suppl. *W*¹p.1043.]

⁶⁸⁹⁶ SALOMO Almoli (אלמולי) b. Jakob, Medicus in Turcia. [Gente Hispanum dicit *Carmoly*, Hist. des med. p.159, teste *Conforte* f.34a, ubi nihil de origine, quem ex nomine, Arabico ut vid. (cf. Jischai Alm. supra p.1695 sub N.⁶²⁹⁵), suspicari licet. *W*¹p.1041 n.1960 Nostrum male Saec. XV. medio collocat propter opus spur. (v. in fine op.9). Jam A.1517 (cf. sub op.3) *Constant.* praef. et epigr. et carmen (incip. הבנים גם נבונים גם גדולים) ad-jecit ad מנן דור Eliesha b. Abraham b. Natatja, quocum opus perlegit et editionem curavit (suppl. supra N.⁶⁰¹⁶). A.1529 edi jussit Abraham Ibn

Esra: שפה יחר 1530 et יסוד בורא; op.49,68); A.1542 curavit David Ibn Jachja: לשון לימודים; ubi carmen adjecit incip. ראו ספר, ut in op. suo (cf. supra p.2162); v. quoque ad opp.]

1. *Incessus Sabae* (seu *Scheba*) *Dissertatio Grammatica* de Scheba

4. *Const.* (24. *Kislew* ה"ף) 1519.

[Tit. et A.1520 ap. *W*³p.1027* corrigat *Rof.* Ann. p.20 n.95. Libellus rariss., quem tamen pauci habet *Dukes*, Litbl. XI,265.]

2] *Colligens omnibus castris* *Opus encyclopaedicum*

4. *s. l. e. a.* [*Const. ca.* 1531-2?].

[Lib. rarissimus (omissus a *Rof.* in *Annal.*) lit. rabb., in expl. unico mihi noto *Mich.* 2182 compactus cum op.9, folia nonnulla MS. in Cod. *Opp.* 1028Q., ex quo male המאמץ ap. *W*³p.1027, rectius n.902e: המאמץ, sed cum Comm. Josef b. Jakob Simra efflcto ex praeced. וזמא auctore Chajjim Vital, cf. *Zz. Z. G.* p.425a. Encykl. hanc cum alia eodem fere tempore et loco excusa (sed in *Mus. Br.* desiderata) auctore Jehuda Bolat (p.1299) comparare non licuit.]

3. *Exponens somnia* *Oneirocritica* tripertita, scil. de intelligendo, interpretando et emendando (היקונים per jejunium etc.) somnia. *ED. PR.* 4. *Salon.*, s. a. [ca. 1515-?].

[Lib. rarissimus, in cujus fine legitur locus, quem non certum habuit *Rof.*, *Annal.* p.150 (*sic*), quia expl. suum impf., scil. (sic) שלניקי; *W*³p.1027* ff.45 sistit, *Rof.* Ann. p.47 n.29 expl. suum impf. ff.52 exhibere asserit, in expl. *Opp.* 1139Q., unico mihi noto, post f.4 nonnulla desiderantur, ff. non numerata omnino sunt 41, ubi ff.20b-29b ptem. II comprehendunt. Desunt signaturae, typi sunt Hispan. rabb. detriti. Ed. hanc *PR.* habeo, quia sequ. diserte repetitam se ferre discimus ex tit. ed. III. (ubi *W*³ male librum *Const. bis* excusum legit!). Annus non omnino constat. Libri *Salon.* excusi qui A. diserte exprimunt, non ante 1515 recedunt; imo in P. I cap.2 divis.2 (f.6 ed. 1627, quam solam ante oculos habeo) citatur ברע"ע נר"ו בפירוש איוב, procul dubio Meir Arama, cujus librum iisdem typis excusum sub N.30 (v. Add.) A.1517 stilimus. In praemonito Noster penuriae causa librum aliorum sumptibus (עשייתו בשל אחרים) perfectum dicit. Titulum in praef. בפשר הלמן, in carminis fine propter consonantiam הלוטותה הלוטותה nuncupat. Initio Plis. II. fontes suos indicat: ¹ Cap. *Talmud.* הרואה, ² Hai Gaon: שערם בפתרון הלוטות (hinc confusio librorum quoque nata, v. supra p.1029, ubi adde, plurima MSS. ea exhibere שערם anon., vel

SALOMO ALTSCHUL

alius auctoris superioris; Nostri MS. nullibi exstat nisi ex edito descriptum fuerit, tamen *Pasinus* anon. פתרון חלומות in Machsor Germ. Cod. 26 f.226-8 [ubi etiam f.290 חיי עולם, cf. sub Jona Gerondi] „profecto“, dicit, „est Sal. Almoli etc. ex Hai, cui perperam integrum opus tribuit *Plantav.*“ ut *W*¹p.1042!), פתרון חלומות quod tribuitur (שפצתא כיוחסים) Salomo Isaki, ⁴Josef הדריק (i. e. Patriarchae, non Josef Ibn Zaddik q. v.), פתרונו tributa Danieli (utrumque in MS., v. Litbl. XI,489); praeterea פתרונו versata ex scriptis *Gentilium* (נעתקו מספרי האומות), denique ex alijs opp. multis, incertis auctoribus.]

- 4) — s. t. פתרון חלומות *Interpretatio somniorum* Ed. II. 4. *Constant.* [ca. 1518?].

[*Sabb.* ap. *W*¹p.1042 et tit. ed. sequ. (cf. ad ed. praeced.) Annum non exprimunt; *Dukes*, Zur rabb. Spruchk. p.70, lib. una cum בעשה חזרה A.1515(!) etc. excusum dicit, ut *Rof.* Annal. p.10 n.50, qui auctorem Hai praetendit! v. sub N.3944 et 4022 et p.1786.]

5. — (ff.104 lit. quadr.), per Jakob סה"ם (scribam) b. Naftali Lublinensem, cura Samuel b. Isak Boehm. Ed. III [*W*¹3]

8. *Crac.*, sub *Stephano*. s. a. [1576-87].

6. — (ff.63) denuo jussu Isak Montalto b. Elia

8. *Amst.*, *Manasse b. Israel* (השני) 1637.

[*W*¹3. Sequitur ed. praeced. (cujus tit tantum amplificatus) etiam quoad inscriptionem marg. super. alter-nativam חלומות פתרון חלומות. Neque haec ed. frequens. — Ed. *Amst.* 1642 ap. *W*¹ efficta ex computato ה milliari. —

- Ed. *Wilm.* 1690 ap. *W*¹ v. inter Anon. N.4024.]

7. — P. II. (truncata fine) Germanice, in fine rhytmice, per Hirz R. Osers (ff.24)

8. *Amst.*, *Mos. b. Abr. Abinu.* 1694.

[In expl. *Opp.* 2850. desidd. f.1-4 praef. (ubi interpres diserit auctorem nominat; etiam f.22a: „Noch mehr schreibt der Herr B. Schlomo“, hinc forte *W*³ 555c auctorem Hai suspicatur; v. *Serap.* p.29 n.243.]

8. — per Sal. London [*Serap.*] 8. *F. a. M.*, *Reinhart Eustachius Möller* (בעלר?) פתרון חלומות 1725.

9. שער ד' החדש *Porta Dei nova* scil. *Porta I.* libri שומר אמונים *Servans fidei* de omnibus fidei modis tractantis, scil. פתח השער *Jamna portae* Introductio et tract. tres, יש ה' est *Deus* de existentia Dei, ²פתיח דרכי *Viae Dei* de attributis (תוארים) ³בה ה' *Quid est Deus* de essentia, et Conclusio: טבעת המלך *Annulus regis* de nominibus sanctis 4. *Const.*, *Gers.*

Soncino A. XII. *Solimani* (באר"ק) 1531 vel 1532).

[Lit. quadr., ff.24 (v. infra) incl. frontisp., quod de-

sideratur in expl. *Opp.* 1150Q., ubi in tegumine A. פ"ק notatur (et hinc in Cat. ms., A. 1531 in Cat. vet. et ap. *Metz*). *Sabb.* recte chronost. באר"ק sed male tit. שער שם ה' (ut Cat. ms.) et auctorem Samuel etc. profert; postremum ex „tit.“ (potius inscriptione) Cod. *Opp.* corrigit *W*¹2085*, et Nostrum recognovit ³2085; sub Nostro ³p.1027 typographum addit, nescio ex quo expl. (cf. *Jüd. Typ.* p.38 n.39, ubi expl. perfectum *Mich.* 4609, seu 2182 ב, neglectum est), sed male plagg. 7 sistit, quia signatura (omnino incorrecta) in fol. 19. Annum loco utroque (¹p.1204 et ³p.1027) computat 1533 (quem ex eo repetunt *Rof.*, Ann. p.36 n.227 et *Zz. Z. G.* p.426f), ut quoque *Mich.* 4609, neglecto A. *Solimani*, cujus regnum incepit 24. Sept. 1520 (12. Tischi 281), unde idem chronost. באר"ק Anno XI. *Solimani* 1531 sistitur (supra sub Hai p.1029 op.5), quamquam in pluribus libris cum A. XII. *Solimani* ad A.393 referendum. Forte liber noster 1.-11. Tischi 293 (31. Aug. -11. Sept. 1532) excusus est, ergo decurrente A. XII.; vel forte Annus באר"ק tantum 291 designat, A. XII. vero secundum A. muhammedicos computatur (cf. sub Salomo Ibn Melech et *Serap* 1854 p.98), ita ut ante 12. Sept. 1531 (1. Tischi 392) excusus fuerit? — Denique non dubito, quin ex nostro excusplus sit lib. שער השם Conciones *Const.* s. a. ap. *Plant.*, *Sabb.* (statim ante nostrum!) et *W*²p.1438 n.712. —

 Omnino efficta est certe ed. *Const.* lib. שרשות נבדות *Catena terminationum* seu Lexici hebr. usque ad lit. Nun in Appd. ap. *Buxt.* et *Bart.*; cf. *Sabb.* ap. *W*¹p.1042, qui ad Catalogum Grammat. ablegat (v. sub Chiskijja Romau p.844 et *Add.*), ubi ¹p.340 tit. *Catenulae argenteae* (ergo confusione cum Lexico homon. Josef Caspi in eodem Catal. n.22) et A.1440, sed in textu hebr. (ap. *W* in nota et ³p.397) tantum שרשות, Annum vero in hoc catal. inde a n.25 textui non pertinere et ut plurimum centuriam addendam esse monuimus (supra p.1475). Ed. tamen repetunt *Rof.* et *Carm.* p.159, postremus more suo non indicato fonte. Addit *W*: „Hoc puto esse Lexicon *Salomonis*, quod infra inter Anon. sub שם דברי הימים של משה exstare dicitur in B. *Bodluj.*“; eo loco vero (²p.1278-80) notitiam omnino omisit, recte quidem, procul dubio enim confudit של שילום שלמה N.3959!]

⁶⁸⁹⁷ SALOMO Altschul (אלטשול) b. Josua, Germanus [Pragensis?], Venetiis. [Non Altasol, ut *Biscionius* p.94.]

v. inter Anon. N.3715

(1552).

SALOMO AMARILLO

⁶⁸⁸ SALOMO Amarillo (אמאריילי) b. Josef, Salomich. [Mrl. A.1722, sec. Resp. filii Moses Amarillo (quem ex op.1 loco suo supplicat): שו"ת דבר משה P.I quaes. 1., ut a Zl. didici; cf. quoque *Asulai* I p.164 et II sub opp. Cur W³p.1041 Nostrum Saec. XVII. med. collocaverit, non assequor. Neptem Samuel v. ap. *Ghirondi* p.324.]

1. כרם שלמה (שו"ת) *Vinea Salomonis* Resp. in Jos. Karo: *Mens.* II-IV cum Add. nonnullis edid. filius Moses f. *Salon.*, *Abraham b. David Nachman et Jomtov Campillas*, in typ. *Talmud Tora* ([ל]שלמה בבעל), *fin. fer.* 140. *Sefira* [למ"ט מונים] (הערה) 1719. [W³1986c: A.1718.]

2. עוללות הכרם *Racemi vineae* Spicileg. op. praeced. per filium Mosen; ad c. Chajjim Sabbatai: *Lex vitae* q. v. [W: A.1718] (1722).

3. פני שלמה *Facies Salomonis* Conce., cura filii Moses [W³.4] f. *Salon.*, typis dedicatis (אשר הקדיש) a defuncto *Abraham Gabbai*, typogr. *Talmud Tora*, per typogr. *Abraham b. David Nachman et Jomtov Campillas* (העו), inc. 10.-20. *Cheschwan*, *fin.* 1.-10. *Tammus* (בעתה) 1716-7.

⁶⁸⁹ SALOMO (Salman) Aschkenasi, Posnensis. [Ca. 1600, v. monita supra p.1843 contra W⁵75 et *Biscionium* p.94.]

ביאור *Comm.* seu הגהות *Animadv.* in Moses Kimchi: *Iter etc.* q. v. op.13,14 (Saec. XVII.,1622).

⁶⁹⁰ SALOMO Athia (עתיה) b. Schemtob, Hierosolym. [Pater est forte Schemtob עמיאס ap. *Conforte*, v. Indicem f.62. In praef. magistros suos se in Turcia audivisse dicit Abraham סחמסולי (Schamsoli?), Josef Fasi et Levi b. Chabib, dein se in Italiam contulisse, dicit, laudatque viros celebres generatim urbibus et terris *Salon.*, *Adrianop.*, *Palaestina*, *Constant.*, *Brussa*, *Aegypti*, *Italia*, *Romania*, *Venet.*, *Ferrar.*, *Bologna*, *Mant.*, *Ancona*, *Verona*, *Cremona*. Ap. *Hamberger* p.50 pro Psalm. (ut *Rof.*) prave Pentat. :- „Bibelecomm.“ *Jüd. Lit.* p.457 ad genus spectat. Nostrum silentio praeter-eunt *Conforte*, *Asdai*, *Nepi* et *Ghirondi*, qui tamen semel (p.178) offert fontem non spernendum a nobis passim ad partes vocatum. Male Samuel A. ap. *Bart.*, v. W²1218.¹2012.]

פירוש *Comm.* in Psalmos collectus; una cum textu N.130 (1549).

SALOMO Ayllon v. Salomo b. Jakob Ayllon.

SALOMO Babli v. sub Salomo b. Gabirol.

⁶⁹¹ SALOMO Baruch. [Ex Arta ap. *Conforte* 39a et 39b, non 49b, ut in Indice f.61.]

פירוש קצר *Comm. brevis* in Haggadam Paschatis N.2682 (1569).

⁶⁹² SALOMO Basila (Basilea, Basula באזילה) b. Menachem Simson, cogn. *Abi Ad Sar Schalom* [Jes. IX,5], Rabb. Mantuanus. [Mrl. A.1743 sec. *Rof.*, Diz. (p.53), ut puto ex nota filii Rafael Chajjim ad Biblia 1742-4 N.908. De Nostro v. quoque *Asulai* II p.8, *Nepi* p.39 (adde כ"ה II,63, III,123,164), *Ghirondi* p.36, et quae notavimus sub patre Menachem S. Basila. De „op. Astrologico“ ap. W³p.1029, cf. supra sub Moses Sacut p.1992 op.11.]

1. אמונת הכמים *Fides sapientum* Defensio doctrinae migrationis animae contra philosophos; acc. (patr.) Menachem S. Basila: *Resp. de vino illicito*; praef. est Jakob Aboab; annexa est dissertt. Italica: *Ritrovare se una regione sia Sententrionale etc.* (ff.2) 4. *Mant.*, nella *Stampa di San Benedetto* per Alb. Panzoni. 1730. [W⁴p.975 n.1963[b] Dissrt. Ital. omnino omittit, quae forte serius annexa est libris prostantibus. — De op. ipso generatim minus exacto v. ציון 1,33 dissrt. impl.]

⁶⁹³ SALOMO Bassan (באשן, seu בשאן) b. Israel. [Pater vid. Israel Ch. Bassan q. v.]

1. Allocutio synagogae Germ. Veronae occasione mortis Chiskijjae M. Bassan b. Samuel Chajjim, 8. Cheschwan א. הסדר מהארץ (1705), et Elegia incip. עת כי ערונת כל שרי השבח f. expanso s. l. e. a. [Ven. 1705?]. [Folium compactum detexi in Cod. *Opp.* nunc 1318 fol.]

SALOMO b. Benjamin v. Salomo Ibn Rei.

⁶⁹⁴ SALOMO Bonfed, seu Bonafed (בונפיד, בונפיד) b. Reuben, olim Caesaraugustae. [Circa 1400, ut constat ex viris aequalibus, partim laudandis sub opp. et sub Collectione carminum in Cod. MS. *Nich.* 809 (Zz. Z. G.460, cf. specimen ap. *Dukes*, Treas-

SALOMO BORGER

sures p.64 ubi senex, et Litbl. XI,571, ubi A.1390, et XII,686, et נהל p.56, cf. Zz. Z. G. 519). Nomen patris in op.1 excuso non legitur (sed v. MS. Mich. 13), unde Bart. nomen Salomo b. Nachman (confuso Nachmanide) exsculpsit (monente W¹1964, qui tamen editum omnino omittit etiam p.950!); hinc puto auctorem ap. Bart. discernit Dukes, Litbl. IV,796 a poeta, cujus versiculos ex Chrestomathia סגולה מלכים dedit ib. et VI,697 (rursus ap. Gg. ציצים p.30, Germ. p.52 vix recognoscendi, cf. quoque Proben II p.35,49), et v. ad op.3; Hymnus ex Nachsor MS. Mich. [443] Litbl. V,283.]

- 1] **כתב** *Epistola* seu Responsum ad Astruc Rimok (Remoch) epistolam polemicam ad En-Schealtiel; ad c. Prophiat Duran; *Epistola* q. v. (ca. 1577.1844.1846).

[Argumentum Germanice ap. Gg. Proben II,33. In Cod. MS. Warner. nunc 68 Noster En-Salomo salutatur, cf. sub En.]

- 2] **שיר** *Carmen* missum ad sapientem quendam in Jeschuam, qui scientia astronomica gloriatus est; p.86 Collect. דברי הכמים N.3441 (1849).

[In inscriptione pro ישועה הנבזה ושוועה, ut in vers. 19 ישועה, forte idem ac Josef Jeschua in op. sequ.; ad medicum alludunt nomina Galeni, Sina et Razi (vers. 12); Chisdai nominatus in vers. 16 vid. Crescas. בן ראובן (vers. 29) ad ipsum auctorem refero, ut in op. sequ. vers. 24.]

- 3] **החלונה** *Carmen murmurationis* seu *objurcationis* in Caesaraugustanos, qui sibi caput [Rabb.] constituerunt quendam Josef Jeschua ex Sevilla; ad instar ejusmodi carminis. Sal. Ibn Gabirol; p.20 ap. H. Edelmann: *Dibrey Hephhez* (q. v.) (1853).

[Ex quo Cod. excusum sit, nullibi dicit Editor (nec Dukes, נהל p.62; exstat vero in Cod. Poc. 74 post Salomo b. Gabirol q. v.), neque discrepantiam notat ab excerpto ex סגולה מלכים ap. Dukes, Litbl. IV,805, ubi inscriptio מי מריבה *Aquae litis*, alque diserte Josef Jeschua Rabb. (seu magister) electus, loco Nostri, qui hinc urbem reliquit; locus ubi carmen Gabirol offendit hic בלגירנה, ibidem בלנים; vir cui missum est, hic דון קינסאלטן Ibn Labi; ib. tantum בוסאלו, in Carmine ipso (vers. 16) vid. Moses Labi etc.! Omnino neglectum est ab auctoribus laudatis fragmentum *Epistolae* oratoricae (פלגיה בלהי שקולה) ad principes Caesaraugustanos anon., quod ex Cod. Mich. 208 excudere feci inter specimina p.363 et huc spectare suspicatus sum in registro p.352, Nostroque

adhuc tribuerim; cf. epigramma Litbl. VI,697, quod ad Christianos referre vult Gg. l. c.]

SALOMO Borger v. Salomo b. David Kohen.

SALOMO Brück v. S. Brück.

SALOMO Buchner v. S. Buchner.

SALOMO Bürger v. Salomo b. David Kohen.

- 6905 SALOMO b. Chajjim (cogn. Meinstert) ex Lautenburg (in Moravia), urbe Zafat: [Natus A.1574, Zafatam pelivit mense Octobr. 1602 (Zz. ad Benjamin p.280), gener Israel Saruk (Gg. Melo Chofn. p. XXI). Vulgo Schlomel seu Schlömel, Schlimel (שלום, שלום) i. e. diminut. nom. Salomo. Incolam Dresnitz (דרעניץ) in Moravia sese nominat f.41b.]

- 1] **כתבי שכה** יקר וגדולה הארי *Scripta laudis Ari* Miraculosa de Isak Loria (acc. בעשה *Historia* ejecti Daemonis); 1,37 lib. *Abcondita sapientiae* per Samuel Aschenasi q. v. (1629-31).

[W¹2022. Epistolae datae sunt fer. I,23. נסחט (f.39b), 24. Tamus שם (f.41b) et fer. V,25. Cheschan שם (f.49b), ergo 1609, 1607 et 1606 (cf. Zz. l. c.), W¹p. 672 male: „A.369C.1629 (1) exaravit eodem A. Basil. etc.“ — Eadem in Compendio redacta legi monet W (ib. et p.1082) in praef. עמק המלך Nafatali b. Jakob Elchanan, cujus querelam de plagio Josefi del Medigo, qui inserta collectioni העלומה ex scriniis suis acceperit (cf. citatum ap. W¹p.568), huc specialim refert (quod negligit Gg., Melo Chofn. p. LVI). Accedens בעשה (f.49b) ex Nafali Germ. etc. v. sub N.3918-9, forte ei alludit *Gedalya* f.70a. — Nostri notitiam quandam corrigit *Asulai* II p.4 sub יקר.]

- 2] — s. t. **סדר לידת ושכחי** *Ordo (Modus) nativitatis etc.*; ad init. Isak Loria: *Intentiones* q. v. (1720).

- 6906 SALOMO Ibn Chason (חסון) b. Ahron b. Salomo, Salonich. [Sacc. XVII.¹ *Conforte* f.46a, qui Nostrum f.43a *junioem* dicit, propter homon. avum f.37b, ubi חסון.]

1. **בית שלמה** (שנה) *Domus Salomonis* Resp.; cura Chananja b. Jakob Saul; sumpt. Jakob Ibn Chason [W¹1976b] 4. *Salon., typogr. Tabnuld Tora, per Abraham b. David Nachman etc. sub Ahmed (סכה, finit. 1.-10. Kislew) 1719.*

SALOMO CHASSAN

2. משפטים ישרים (שניה) *Judicia recta* Resp. ejus et Samuel Gaon; edidd. Jakob et filius Josef Ibn Chason [*Mich.* 4175] f. *Salon.*, typ. *Jomtov b. Mos. Canpillus, Mos. b. Samuel Falcon et Saadia b. Samuel Angel* (20.-30. *Elul* היה'צ"ב *Elul* 1732. הושעני [א] להי

SALOMO Chassan v. Salomo Lipschütz.

SALOMO Dafiro (*corrupt.*) v. Salomo de Piera.

SALOMO b. David v. Salomo Oliveyra.

- 6307 SALOMO (Salman) b. David Kohen Borger (בארגר) Gener David Rabb. Zülz, Amstelodami etc. [Editor variorum opp., partim una cum sociis, vel corrector etc., ut A.1697: N.1365 et סדרה חגגים Chajjim Kohen (*W*¹1972), A.1698: פנחה דא Isak b. Jehuda Levi (*W*³). Correctorem eum *Dyhr.* per aliquot Annos egisse ex literis *Sabb.* ad Ungerum refert *W*³1972. Cf. ad Jakob Chabib ed. 1701.]

- 1] פירוש *Comm.* selectus brevis in Jakob Chabib: *Oculus Jakobi* q. v. (1698).
2] — auct. u, s. (1701.1712.1723).

- 6308 SALOMO b. David, Rex sapientissimus. [החכם (החכם הנחכם) ap. auctores hebr. ad Nostrum, praecipue ad lib. *Proverb.* spectat (v. *Jew. Lit.* p.172). Libri qui sub Nostro recenseri solent in Catalogis sunt:

A) Biblici: *Canticum, Proverb., Kohlelet*, quos ex instituto quaeras in Sect. I. chronologice, et v. Conspectum.

B) Apocryphus lib. s. d. *Sapientia Salomonis* (forte ex Graeco olim Aramaice רבנא חכמה etc. jam Saec. XIII. citatus, v. *W*¹p.1046 n.1967, *Zz. G. V.* 105; *Dukes*, Rabb. Blumenl. p.32, ubi lin. penult. male „im vierzehnt. Jahrh., cf. infra sub D), recens hebr. versus per H. Wessely (q. v.) et per Fraenkel inter Apoc. N.1336 (cujus loco male *Plessner* ap. *Dks.* l. c. p.33, v. sub N.1337).

C) Legenda et Fabulae de Nostro (quarum externa nonnulla collegit *Alb. Fabricius*, Cod. Pseudopigr. I.1020 sq.); spectant huc

¹ שלמה של N.3959 (quod *W*¹p.1049 huc non pertinere dicit) et eadem partim alibi exensa (v. collata in nota p.624).

² שלמה בלך לור N.3695, potissimum de fabula

cum *Asmodai* (cf. N.3870, 11, et *Jew. Lit.* p.47; cf. *Fabricium* l. c. p.1040).

³ כסא של שלמה, cf. *W*¹p.1049 sub N.9, v. N.3594 (et *Add*) et sub Israel Isserlein et Salomo Ibn Gabirol op.2 (unde suppl. *Jellinek*, *Bet ha-midrash* II p.XXV, qui ap. *Frankel*, *Monatschr.* III, 243 ita legi dicit in recensione prolixiore סדרה אבא נורין Num „Libellus de throno Sal. sive Aethiopica [propter Batseba, cf. *Fabricium* p.1049] fabula, quam his diebus in ventione Latinam fecisse“ dicit *Gaulmyn* (ap. *Fabr.* l. c. *W*¹p.1048) unquam lucem viderit nescio.

⁴ בעשה פון שלמה הטרך N.3936, ubi Nostri nomen, ut in pluribus hujusmodi fabulis Arabicis, ex fontibus Judaicis non petitis, plane affictum.

D) Spuria, nulla primitus hebraice scripta, quoad scio, exstant, unde citationes apud Hebraeos vel plane effictae vel ad ea referendae sunt, quae in aliis linguis, praecipue apud Christianos Arabes et apud Muhammedanos (v. *Jüd. Lit.* p.400), sub Nostri nomine circumferebantur, prout ipse *Mainmonides* Nostrum auctorem operum mathematicorum, et *Schemtob Palquera* Physicorum et Theologicorum sed deperditorum autumat (*Jüd. Lit.* p.403 n.27; *W*¹p.1050). Pertinent huc:

¹ ספרא דשלמה *Lib. Salomonis regis* citatus in lib. *Sohar* (v. passus ap. *Zz. Elwas zur rabb. Lit.* p.19, cf. *G. V.* 407; vox דהכחמא passim addita ad lib. *Sapientiae* spectare vid., cf. *W*³p.1033, qui ³p.1036 eundem fontem non recognovit in citatione derivata ap. *Reuben Hoschke*, *Jalkut* (f.9d ed. I, de *gemmis*) quamquam diserte citatur (*ib.* f.37a, col. 2).

² ספרא דאשמודאי *Lib. Asmodaei*, seu a Daemone hoc ei traditus, citatur quoque in lib. *Sohar* (*W*³p.1035, *Zz.* II. cc., cf. supra p.735), sed male a *W* confunditur cum fabula בבעשה, cf. supra C²), ex qua fictio deducenda est, prout plurima pseudépigraphica cum legendis et dictis haggadicis aliquo modo cohaerent (id vero specialem requireret dissertationem); sed veterum Rabbiorum nemo quoad scio, sapientiam Salomonis a Daemone derivat (ex recentioribus aliquid avertit *Eisenmenger* I.361, Salomo Asmodaeum interrogans fingitur in Cod. MS. *Opp.* 1645Q. f.114b, sed passus ad lib. *Asaf* (v. infra p.2301) non pertinere vid.; imo *Hai*(?) in Resp. נעם F. a. M. 1854 p.51) miraculum per nomen Dei omnino negat!). Vim Nostri super Daemones agnoscunt Rabbini; precationum *formulas* Nostro

SALOMO b. DAVID

tributas esse constat ex *Fl. Josepho* (Antiqu. VIII,2 § 5, cf. *Fabric.* p.1034, *W¹p.*1048, ubi *Uchtmannus* librum talem monstrare Judaeum Metensem dicit, cf. infra sub²⁴), non vero „libros“ (ut *Wiener*, *Bibl. Realwörterb.* ed. II, 1848, T. II p.364: „Zauberbücher“; „a Salomone scriptas Adjurationes“ laudat *Origines* ad Matth. XXVI,63, ap. *Fabric.* p.1036; βιβλίον Σολομώντειον Daemones adducentem memorat *Nicetas Choniates* ap. *Fabric.* p.1038). Muhammedani vero de scriptis magicis tempore Salomonis a Daemonibus vulgatis fabulantur (*Herbelot*, *Soliman b. Daud* IV,281 ed. Germ. 1790, qui etiam ad *Surat* „Anam“ ablegat, i. e. *Sura* VI, ubi vero nomen Nostri omnino non occurrit! cf. quoque *Fabric.* p.1050), imo librum Magicum *Ketab al-ohul* de pacto cum Daemonibus effllexerunt (*Herbelot* III,65, v. notam *Reiskii* et *W²p.*1035 infra, cf. quoque בעלי חיים II cap. 2: וחבר מזה ספר אחר נמצא באוצרותיו: אחר מוחו, et *ib.* III,7 [cf. *Buxtorf* ad *Cusari* p.23]: „Et unde haberent Israelitae scientias Magiae (الحيل=החבולה), praestigiarum (seu incantationum (השבעות [Daemonorum (כשרף), adjurationum (העטרת) Talismanum et spiritualium [et?] Imaginum (ורוחניות הצלמים לרפואה השעורים?) Imaginum, nisi Salomo rex ea deduxisset (הוציאם) a regibus caeterarum gentium ab eo victarum et in linguam hebr. vertisset“, cf. infra op.^{24.25}). Hinc a fontibus exoticis potissimum repetenda puto pseudopigraphica plurima ad Magiam, Alchymiam, omnisque generis superstitionem pertinentia, excusa et MSS., vel saltem citata. Ipse enim *Jochanan Allemanno* (q. v.), qui Saec. XV. exeunte eruditissimus et assiduus vitam fere consumsit totam in materiis ad celebrandum Salomonem colligendis, praecipue quoad scientiam occultam, in *Comm.* suo in Canticum nullum, quoad scio, producit ex fontibus genuinis testimonium operis specialis (generalis est passus lib. *Sapient.* VII,15-21; quem *Nachmanides* at scientiam occultam refert), plura vero exotica, alias fere ignota, praeter passum (שער ההשק f.55a) ex *Averroce* in fine lib. *Destr. destructionis* (quem excerpsit quoque *Mos. Narboni* in *Comm.* Hai b. Joktan in fine Pl. VIII. f.119 *Cod. Uri* 392, cf. quoque *Gedalia* f.83b ed. Amst.), ubi de libris apud Judaeos exstantibus Salomoni tributis loquitur (ולא יספק אחר שהיו בבני ישראל חכמים גדולים רבים וזה נראה מן הספרים אשר נמצאו אצל בני ישראל מיוחסים אל שלמה, unde forte ipse *Averroes* ab adversariis ex stirpe

Judaica perhibebatur, cf. *Renan*, *Averr.* p.16 et cf. omnino *Jew. Lit.* p.277), quod vero ad libros Biblicos et forte apocr., nullo modo ad superstitiones referendum. Fontes praecipue affert *Allemano* (de cujus op. MS. et excerptis editis v. supra p.1397; שער השק ante oculos habeo MS. Reg., cujus folia fere cum foliis lib. שער ההשק congruunt; quae utriusque f.1. respondet f.41 *Cod. Uri* 375) duos, scil. (f.4): opus שלמה ושלמה quod hebr. ex Latino (נופרי?) versum est „ab hinc 100 Annis“ (ergo ca. 1390, A.249 occurrit enim in *Introduct.* f.21 *Cod. Uri*) urbe Aix [איינש in MS. utroque, pro excuso איינש, de איינש cf. *Carmoly*, *Rev. orient.* II,110] in Provincia per *Salomo b. Natan* [האורנירי], auctore sapientissimo inter *Christianos* in omnibus scientiis *Apollonio* (אפולוניוס), qui in omnibus scientiis speculativis magistros frequentavit (הרניל) *Ptolomaeum* (הלטי) (למדו בכל הח' המדעיות אצל) et אינדיאנו (in lib. excuso אנדריאנו forte corrupt. ex (magistro) *Euthydemo*? vel ex *Hadriano*, qui *Apoll.* opera dilecta habuit?) etc. et fuit valde antiquus. Hunc librum, praecipue super scientia sermonis ejusque miraculis fundatum, ipse auctor *Apoll.* a Judaeorum scriptis, praecipue Salomonis derivat in praefatione, atque in libro ipso (qui ff.200 comprehendit) operum titulos profert (quorum numerum commoditalis causa ab opp. laudatis decurrentem opponimus):

ספר שעשה בבחירה המדוע הזוהר טובות והקרובות כחירות אל המעלות העליונות המדוע הזוהר טובות והקרובות אל השפלות quem ex *Apollonio* postea affert (f.17a excus., f.15b *Cod. Reg.*, f.49b *Cod. Uri* et הבחירות ex *Abu Aflach* infra n.²⁰); praeterea (loco postremo et etiam f.5b, seu 5a *Cod. Reg.*)

המראות העליונות,

המלאכים (sic in MS.),

שלמה אלהים,

quos omnes „ex ore angelorum acceperit“. — *Apollonium* hunc, qui auctor fuerit verus vel suppositus, *Tyanaensem* habui (*Jüd. Lit.* p.417 n.77) cum *Wenrich*, De auctor. Graecor. p.239, contra *Casirium* 1,361, qui opus de Astrologia telematica quinquepartitum, رسالة بولندياس الحكيم في تأثير الروحانيات في المراكبات واعمال في تأثير الروحانيات في المراكبات والصورة... ex *Versione Honein b. Ishak* [desid. ap. *Wüstenfeld*, *Gesch. d. Arab. Aerzte* §69 p.29], *Apollonio* *Laodicensi* tribuere vult, teste *Paulo*

SALOMO b. DAVID

Alexandrino (v. infra). Tyanensis „Telesmaticus“ nuncupatur apud Arabes (v. *Herbelot* s. v. Apollonius I, 381), eique procul dubio inscribitur opus Arab. MS. *Par.* 959, de quo more suo erudite et fusius tractat *De Sacy* in *Notices et extraits* IV, 107 (unde plurima ad literaturam quoque hebr. disci possunt), qui eundem habet Cod. *Leyd.* 908; adde Cod. *Ups.* 336 (vel. 39) ap. *Tornberg.* Auctor fertur بلينوس الحكييم i. e. „Adeptus“ (sec. *Sacy* p. 115), liberque in Codd. vario modo inscribitur propter libri indolem (v. praecipue p. 114). Sec. sententiam *De Sacy* originem petivit ex libro aliquo Graeco. Arabicus in *Introd.* (p. 125, v. infra) in 2 ptes. dividitur, scil. ¹ *de causis*, ² *de creatione et creatura*, cujus prima tantum adest, unde *de Sacy* suspicatur (p. 154) de lapide philosophico in 2 parte tractari. Interpretes ut vid. sacerdos Syrus (ex Syriaco Arabice vertisse et partim retractasse vid. Anonymus Muhammedenus) nomine *Sagius*, vel potius *Sergius* (cf. *Sacy* p. 130, ubi nomen in lib. „*Corpus chemicum*“ Graeco; *Wenrich* p. XXXV et *Nicoll* p. 582 ad Cod. CCCXXXIX; pro urbe „*Balis*“ ap. *Sacy* p. 159, 157, „*Nablus*“ ap. *Tornberg*, de Comm. Christiani Ann. etc. v. p. 158) opus nuncupat كتاب العلل (hinc tit. *كتاب العلل* in Catal. *Leyd.* ad Cod. laudatum, vocem *النجاع* neglexit *Wenrich* p. 239, cf. infra) et se nihil commutasse vel addidisse dicit. Tamen ei pertinere vid. Introductio, ubi Belinus (Apollonius) librum „secretum creationis rerum et scientia causarum omnium rerum“ (*Sacy*, p. 119, cf. tit. plenum Arab. (sic) سر انخليقه وصنعة الطبيعة ap. *Tornb.*) accepisse fingitur a Hermete („lib. *Hermelis*“ citatur quoque in *Introd.* l. c. p. 136, prout parallela ex lib. *Divinus Pinander* (ποινανδρος), *Hermelis Trismegisti* ex ed. 1630 demonstrat *de Sacy* p. 113 etc., cujus Versio Syriaca Abu'lfaragio innotuisse vid.); Belino librum *de 7 corporibus*, seu alchemicum (في اصل التكوين) tribuit *Hagi Chalifa* (III p. 592 ap. *Tornb.*), priorem a laudato diversum habet *de Sacy* (p. 109, *Wenrich* p. 240). Hinc non „*Plinius*“ (ut *Uri* p. 116 et in *Indice* ap. *Nicoll* p. 707) sed Apollonius laudatur in op. de Alchemia al-Géleki (de quo tractat *De Sacy* l. c., citatus a *Nicoll* p. 584 ad Cod. 502! cf. *Wüstenfeld* § 25, *Wenrich* p. 150), atque علم الميزان scientia sta-

terae apud eum non metaphysica generalis (cf. *Nicoll* p. 551 et quae scripsimus supra pp. 1000, 1855; perperam vero *S. Sachs*, *ז"ח* VIII, 99 n. 32 Ibn Esra in *Kohélet* XII, 9 Nostro Logiceam tribuere coniecit!), sed „*Theosophia pneumatica*“ (v. infra sub ²⁶), cf. lit. الموزان operis G'abir b. Hajjan in Cod. *Leyd.* 800 (et סגות הנקד i. e. *Statera Hermetis* etc. ap. Abr. Ibn Esra, כולדות MS., cf. *Litbl.* VIII, 472). Appollonio quoque tribucri „tractatum Plinii *Philosophi* de interpretatione elixeris“ (cf. *الأكسير* ap. *Uri* p. 212 n. 971 *de Sacy* l. c. p. 108), una cum *Hermelis* etc. in Cod. *Voss.* fol. 1 (p. 359 Catal. *Leyd.*), et „*Metaphora de sole Bellini*“ in Cod. 22 (p. 365 *ib.*); certe in lib. פורת יונה [32b (*Litbl.* XI, 768) Apoll. est בליינאם una cum Hermete (הרמס) (legē pro נסם) et lib. *de cultu Nabataeo* (cf. citata *Jew. Lit.* § 22 n. 76, MS. Arab. Apollonii portem exhibere refert *Bötticher* in *Zeitschr. der deutsch-morg. Gesellsch.* VII, 408). Titulo الجامع opus de lapide philosophico effectum est quoque nomine *Osthanes* (Cod. *Paris.* 967 ap. *Herbelot* s. v. III, 719; *Leyd.* 799), qui magister Zoroastris fertur. — Tyanensem recognovit *de Sacy* (p. 117) ex *Introd.* laudata, ubi Belinus sese ex populo „*Tuajae*“ fert, opus vero Arab. ap. *Casiri*, quod maxime miror, omnino non laudat; atque testimonium laud spernendum de nomine Appollonio ap. Joch. Allemanno eum (et *Wenr.*) latuit; tamen de Apollonio agens, ad rem forte nostram suppeditat (p. 113) notitiam de MS. Graeco misc. 2419 (olim 1843), ubi f. 247: Αρχη των αποτελεσματων Απολλωνίου του μαθηματιζου pp. 4, ubi nomina 12 horarum diei et noctis hebraica lingua et scriptura cum expositione graeca, expositio aliquot formularum precationum, nomina numeri magni angelorum „et d'autres semblable fadaïses“. Queritur an non pars II op. laudati sit op. Arab. ap. *Casiri*, cum cujus delineatione conspirare vid. excerpta ap. Joch. Allemanno (7b, 14b med., 35a, 46b, 47b)? Queritur demum quis sit inventor citationum ex Salomone? De Versione vero Latina nihil notum videtur, unde fere suspicari, Vers. hebr. non ex Lat. sed Arabico lactam fuisse (vox נוצרי forte primitus spectarit ad Interpretem Christianum Honein (q. v.), cf. ejus apophth. II cap. 21 ap. *Wp.* p. 1018); alia hujusmodi opp. Danieli etc. tributa ex Syriaco Arabice translata sunt, v. *Uri* p. 218 et *Nicoll* p. 333, 550, quavis vox

SALOMO b. DAVID

etiam de Rabbiorum idioma occurrit (cf. *Jüd. Lit.* p.436 n.70). Re vera *Wenrich* p.239 in catalogo operum Apollonii ap. Philostratum nullum occurrere observat, qui libro laudato Arabico respondeat; cum מלאכה משכלה combinari potuerint ex scriptis enumeratis ap. *Buhle* (in *Ersch* S.I vol. IV p.445) n.6: *περὶ μαθημάτων κατεργασίας* (ex Philostr.), vel spurium n.9: *Νεφθημεγρον μαγικόν* et 11: *Telesticæ imagines* (de Apollonio cf. praeterca citata ap. *Schmidt*, *Geschichte der Denk- und Glaubensfreiheit* p.185,399).

Auctor alter citatus ab Allemanno est Abu Aflah al-Sarakosti (Caesaraugustanus?), ut nomen vario modo corruptum (אבולפלא הסרקסטי) in op. excuso f.11b, cujus loco הסרקסטי אבולפלא in Cod. Reg. f.11a, הסרקסטי f.16b excus., סרקוטי ap. Abraham Jagel l. citando) restituendum putavi in Registro ad Catal. *Mich.* p.349, atque dubitavi, an non idem sit notissimus mathematicus et Astro-nomus Abu i. e. Ihu Aflah al-Aschbili (i. e. *Hispalensis*), seu *Abu Muhammed Gabir* (Saec. XI. ex.), cui forte pertinent nonnulla de Alchemia etc. excusa et MS. sub nomine „Geber“ (proprie Gabir b. Hajjan, cf. *Ztschr. der deutsch-morgenl. Gesellsch.* IX,843, hunc male Hispanum ferri monet *Wüstenfeld* §25). Abu Afl. auctor fertur lib. מלאכה ההבר *de opere palmarum* seu ההבר ס', ubi se secutum dicit regem Soleiman al-Jahud (i. e. Sal. Judaeum), hic enim, ait, „composuit in scientia illa libros notos, quorum nonnulli translati sunt (ספרים נודעים) in linguam nostram [i. e. Arabicam], nonnulli non translati sunt, qui translati sunt ejus nomen non ferunt (בלתי) המחדשים), sed is fuit auctor olim (נקראים על שמו) procul dubio(!), secundum traditionem“ (כפי מה שקבלנו), MS. Reg. f.11a, op. excus. f.11b); atque alio loco (f.37a MS., f.41a excus.): „Persuasum habeo hanc *artem spirituales* (המלאכה הרוחניות) inveniisse Soleim. al-Jehudi in juventute sua“ etc., narrans fabulam de Davide bellum gerente, ubi apud Sal. fuerit מלאכה ההבר, quam inspicies viderit gladium hostis super cervices patris etc. Liber ille vel totus, vel maxima ex parte conservari vid. in Cod. *Monach.* 214,¹ ubi sec. Lilienth. הרהניי אuctore „Abu Aphlach ex insula Sarcask in Madpes (?)“, cujus P.I theoretica inscribitur (sic) מאמר סלייכין (forte leg. מאמרי, v. infra), P.II practica: זכרון פועלת הבר, מלאכה, ubi saepissime הבר פועלת laudatur. Ex-

cerptum bene longum inscriptum ה' מספר השער „Porta III. lib. Abufalach *de arte Alchemiae*“ exstat inter Collectanea Jochanan Allemanno (Cod. MS. *Reggio* 23 f.167b), ex quibus hausit Abraham Jagel (ביה IV cap.53 [54,55 non exstat], 56,57), ex quo excerpta כ"ח II,41-53, ubi p.46, i. e. initio cap.56, pars practica tripertita dicitur, et de הזכרונות ס' sermo est. Opus ההבר jam Saec. XIV. exeunte innotuit Prophiat Duran (v. Registrum ad Catal. *Michael* I. c., *Jüd. Lit.* I. c., unde correctiora discere potuerint *Dukes*, Zur rabb. Spruchk. p.66, qui Salomonem auctorem lib. ההבר dicit, ejusque emendator *S. Sachs*, כ"ח VIII, in emend. ad calc. dedicationis!). Excerpta minora ex ההבר ס' exhibet Allemanno in op. excuso (II. cc. et f.15a,16b,45b,48a,54a), inter illa unum (f.16b, in MS. f.15b) specialius exhibere opus est. Scripta Nostri multa citasse Abu Falach his verbis: „Postquam absolvi haec, perficienda est tibi utilis [libri], et loquar sermonibus generalibus excerptis (ואדבר במאמרים כוללים נלקטים) ex verbis *Solimani* antiqui regis sapientis, quo tibi exponebuntur secreta etc. hujus scientiae spiritualis etc, per sermones illos, qui nuncupantur *Sermones Soliman*“ (מאמרי סולימאן אליהוד המלך); hos sermones, ait Allemanno, sigillatim affert auctor, et in unoquoque librum citat a Salomone compositum, suntque (numero continuato)

⁷ *Lib. Experimentorum*; ה' הנסיונות

⁸ *Lib. Senectutis*; ה' הזקנה

⁹ *Lib. Proverbiorum (Parabolarum)*; ה' המשלים

¹⁰ *Lib. Perfectitudinis*; ה' השלמות

¹¹ *Lib. Operum*; ה' המעללים

¹² *Lib. Unitatis*; ה' הייחוד

¹³ *Lib. Disquisitionis*; ה' הדרישה

¹⁴ *Lib. Lectionis (vocationis?) observationis*; ה' קריאת השמירה

¹⁵⁻¹⁸ *Lib. Voluntatis* [omittuntur in כ"ח II,52]; ה' הרצון

¹⁶ *Lib. Aperiendi falsorum* (!); ה' גלוי השקריות

¹⁷ *Lib. Recti*; ה' הישר

¹⁸ *Lib. Medicamentorum* [de quo v. *W* p.1048, p.1036 et citata *Jüd. Lit.* p.373, et Add. nonnulla in ed. Anglica p.277; cf. *Ibn Abi Oseibia* in *Jour. Asiat.* 1854 Ser. V vol. III p.262, ubi Judaeos nonnullos jam Mosi lib. medicum revelatum ferre praetendit! Ejusmodi nihil speciate affert *Fabricius* in Cod. pseudopigr. p.863].

SALOMO b. DAVID

¹⁹ האמונה *Lib. Fidei*;

²⁰ הכהונה *Lib. Electionum* (? cf. supra n³);

²¹ שמירת הורו *Lib. Observationis sollicitudinis*;

²² כחות החכמים *Lib. de Sectis sapientum*;

²³ התכלית *Lib. finium*.

Denique Allemanno (l. c.) libros „a sapientibus“ (הבטי הדורות) citatos laudat tres, quorum ultimus ex ipso Apollonio petitus vid., alii duo sunt:

²⁴ רזיאל *Rasiel* (cf. quoque f.46a, 48a, seu 41a, 43a MS.), ejus delineatio succincta (f.33a, seu 31a MS.) ipsi Allemanno clausulam elicit: „si verum est, Sal. eum confecisse illis diebus, neque relictus est mendaciis!“ rectius *Reuchlin* (ap. *Fabric.* p.1052) librum „fictionem Magicam“ dicit; et „modo esse *lib. Enoch* [i. e. *Hermes*] modo Salomonis mentiantur“. Liber ille procul dubio exstat in Cod. *Seld.* A. sup. 107 recentiore, quem perverse recenset *Uri* 306, ubi sub¹ exstant collectanea, partim auctoribus usque ad Saec. XV., ut *Mose* (non „*Ascher*“!) *Botarel* etc.; lib. *Rasiel* inscribitur f.98, ejus 7 ordines (סדרים) seu libri promittuntur. Initio ipse Salomo narrat, se 30 A. et 6 menses natum a Rege Babyl. seu Chald. *Sastiton* (שַׁסְטִיטוֹן) librum *Rasiel* accepisse, qui primus

post *Adar* (אהר) Adamum scriptus fuerit eo tempore lingua Chald. (הרנוב), dein hebraica dein Latina 7 pñibus., quae nonnisi junctim efficaces feruntur (f.99b). Sed nugator socors postea (f.101a) angelum *Rasiel* Salomoni nonnulla dicentem introducit! Partes tantum exstant IV (inde a f.132b alia sequuntur collectanea, v. omnino *Add.* nostra ad hunc Cod.). Hunc procul dubio librum continent Codd. MS. ap. *W*³p.69 et¹p.771 (sic), *Bart.* IV p.300 ap. *W*⁴p.1033 sub Adam, i. e. sub homonymo N.4042, ubi quoque f.34 (supra p.640 sub 3) liber הרוים usque ad Solomonem traditus fertur (ער שעבר שלבה הסך ונלה לו סי הרוים), etc. „quia multi ei traditi sunt libri“ (כי הרבה) ap. *Schemtob*, אמונה f.86a, ubi discrete id initium lib. *Rasiel* dicitur, cf. f.72b: (סי) הסלכש; sed nonnisi angelorum nomina exhibentur plane efficta (*Zz.* G. V. 167; contra confusionem ap. *Jellinek*, *Bet ha-midrash* III p. XXXII v. supra p.2249 et *Jew. Lit.* §13 n.3). Forte idem erat liber (Latinus?) Daemonum invocationum in 7 partes distinctus, intitulus *Lib. Salomonis*, continens

sacrificia, orationes, oblationes etc., qui damnatus est et comburi factus sub Innocent. VI. (ergo A.1352-63), teste *Nicol. Eymerico* (ap. *Pineda*, de reb. Salom. p.208, ap. *Fabric.* p.1040, cf. p.1053 ubi *Debrio* librum a Judaeis et Arabibus in Hispania relictum, *Claviculam* 7 partibus, ab Inquisitione concrematum dicit). Exstat re vera „*Lib. Razielis Angeli* Adamo poenitenti post lapsum a Deo missus“ etc. in Cod. Lat. 745 *Biblioth. Senat. Lips.*, p.77 ap. *Naumann*, ut omnia spuria ap. *W* ex Catalogo Bibliopollae *Kuthzii* laudata (unde nota *Naumann* p.190 initio collectionis supplenda), imo plura sub aliis titulis circumlata forte nonnisi partes vel recensiones *Rasielis* sunt, ut e. g. *Lib. de gemmis et daemonibus* ex *Mich. Glyca* et *Herbarium* Arabice ex *Morhofio* ap. *Fabricium* p.1042 ap. *W*¹p.1049 sub 3 et 4; cf. infra.

²⁵ האלפדיל *Alpheidil* (sic rectius in MS. Reg. l. c. pro excuso אלפדיר), procul dubio idem ac *Almodel de secretis secretorum* etc. in Cod. A 1434 exarato ap. *Fabric.* (*W*⁴p.982), et *Almodel* von den 12 Chören der Engel etc. (*Almodel* ex *Küthzio* ap. *W*³p.1036) in Cod. *Lips.* 765 (p.196), ubi *Almodel* initio explicatur „heilige Character oder Figur“ (derivandum putavi ex *المذيل* *arcantum divulgans*, = *Zophnath Paaneach*, quo titulo utuntur Magici, sed rectius vid. *Almandel* ap. *W*¹p.111, scil. *المندل* „*Circulus* in terra descriptus in quo sedent incantatores, si Daemonem advocant“, sec. *Freytag*, *Lex. Arab.*). Jam citatur ab *Alberto Magno* in specul. *Astrol.* (*Naudeus* ap. *Fabric.* p.1051).

²⁶ כפהה i. e. *Clavicula* e fontibus exoticis laudat *Gedalfa* (f.80a ed. Amst., discrete citatus a *Sabb.* s. v., unde male „MS.“ addit *W*¹p.1047); sic inscribitur quidem P. I. lib. *Rasiel* MS. (n.²⁴), ubi de figura claviculae, de 7 planetis, zodiaco et aspectibus; exstat vero hujus tit. liber bipertitus seorsim variis linguis, variisque recensionibus, de quibus fusius agit *W*¹p.1049.³p.1033.⁴p.977, ubi adde Codd. Lat. duos, ut vid. non congruentes *Lips.* 798, 841, postremus de secretis in nom. *Adonai Tetragram.* [cf. infra³²] desinens: „et sic baptisatus erit“; Germ. in Cod. 710 (atque *Clav. expurgata* Germ. in Codd. 707 et 732), Ital. Versio Judaei Abraham Colorni, quem divina nomina etc. hebraice adiecisse demonstrat *W*⁴p.979 (inde ergo in versionibus quae talia exhibent

SALOMO b. DAVID

bent), Sacc. XVI.² facta est sec. *Rof.*, Diz. s. v. (p.85), unde erroneus vid. A.1453 in Cod. *Lips.* 709, qui etiam (ut ex initio, et quidem lucidiore constat) Introductionem exhibet, seu fabulam de origine libelli quasi pro filio Rehabeam facti, et a „Philosophis Babylon.“, praecipue *Zoe* Graeco in sepulchro auctoris detecti (cf. supra sub ² et fabulam inversam sub ²⁴). Versio haec „ex Hebraica“ sese fert (v. *W*³p.769 et inscriptionem Cod. laudati), quod de libro integro minime acceperim. Cod. *Mich.* 303 inscribitur *Clav. Sal. maggiore e minore*, cujus „libro secondo“ cum specimine ap. *W*⁴p.977 congruere intellexi. Vers. itidem „tradotti [ut corr., et suppl. *circoli*] dalla lingua hebr. dal dottissimo Matheumatico *Melchior d'Egypto*“ in Cod. *Lips.* 776, ff.11 vel impf. vel compend. exhibet. Cod. 773 *Clavis claviculae Sal. seu Philosophiae pneumaticae* est forte apogr. lib. Germ. ed. 1626 (?) seu 1686 per Andr. Lappium, sed explrbs. ab ipso suppressis (v. *W*³p.982.⁴p.1034). — Tit. alter *secretum secretorum* indicatur in Introd. laudata (ap. *W*⁴p.980 lin. ult., cf. inscript. Cod. Gall. ap. *W*³p.1033 et Cod. Fabric. A.1434 ap. *W*⁴p.982, ubi septem „altitudines“, forte pro טעלות „gradus“ (?), cf. *W*¹p.1050, qui monet, librum homon. Aristoteli (q. v.) tribui; forte propter huius postremi interpretem [ex Arabico Jachja Ibn Batrik] hebr. Jehuda Charisi b. Salomo (ex quo auctor Salomo Charisi effictus est) confundebantur homonymi (cf. *Herbelot* s. v. *Serr alasar* (IV,247) ubi op. anon. de telesmatibus; cf. ad n.³³). Nomen *Claviculae* typicum est; jam enim de 4 clavibus a Deo nemini traditis sermo est in Targum Jonatan ad Dent. XXVIII,12, cf. Targum s. d. Hieros. ad Genes. XXX,22 etc. (cf. *Buxtorf*, *Lexicon* p.1873, *Frankel*, *Ztschr.* III, 117), 3 claves laudantur in Talmud Taanit fol. 1 (cf. טעשה ב' בפסחיה לא נספרו ביד שליח in פסחיה p.94 ed. *Lips.*); hinc in Korani Sura VI v. 59 (p.105 ap. *Ullmann*) de 5 *claviculis secreti* مفتاح الغيب sermo est, quod Commentatores sensu literaliter exponunt (cf. de clavi Paradisi *Weil*, *Bibl. Legenden d. Muhamm.* p.285 et cf. *Nicoll* p.333; etiam de 7 rebus occultis sermo est, ubi specialim ad tempus Messiae alluditur, v. *Mechilta*, *Beschallach*, *Pesachim* f.54, cf. Targum *Kohet.* VII,1 et *Rabb.* ad locum propter Dan. XII,4, cf. *Rossi*, della vana aspett. p.9 et *Matth.* XXIV,36 ap. *Dukes*, *Blumentl.* p.194 n.431 et *Isak b. Abrahami Troki* מדרש cap. 7 f.26a ed. *Amst.* ex *Actis apost.*

I,6). Hinc forte المفتاح علم scientia clavis de Alchemia in tit. op. *Geldkei* (v. supra) de Alchemia in Cod. *Leyd.* 796; prout expressio allegorica „clavium externarum“ et „internarum“ Talmudica apud Kabbalistas ad scientiam esotericam applicatur, cf. מפתחות הפסחים נספרו ללוי ap. *Schemlob* אמונות f.20, מפתחות החכמה f.22b.

²⁷ *Speculum Salomonis insigne ex Electro Magico seu von den Spiegeln Sal.* Germ. una cum sigillo Josuae in Cod. *Lips.* 737 (*W*³p.1036 sub tit. *Praeparatio*).

²⁸ *Specul. Salom. sive Sphaera universae sapientiae et scientiae de Metallis* Germ.; Cod. *Lips.* 783.

²⁹ *Wahrhafte Zubereitung des s. g. Cinguli Salomonis oder Sal. Schlange* nebst dazu gehörigen Sigillen etc. Cod. *Lips.* 838 (idem ac *Verum chaldaicum vinculum* ap. *W*³ib., cf. ¹p.1048 δαυιδος δεσφν).

³⁰ *Misterio di Pietre scolpite ovvero Anelli Magici Naturali de Salomo Re d'Ebrei* secondo l'originale chesi conserva frai manoscritti rari [separati di (sic) Bibliotheca di Vaticano (!), Cod. *Lips.* 738 („secondo l'ordine delli pianeti“) et s. t. *Anelli negromantici* etc. in Cod. 740 („secondo l'ordine delle mansioni della luna“), cf. *W*³ib. — Quatuor annuli Sal. *Petro de Abano* tributi Germ. in Cod. 839. [Annulus jam laudatur in fabula de *Asmodai* et ap. *Fl. Josephum* l. c.]

³¹ *Beschwerden [l. Beschwör.] der olympischen Geister* Cod. *Lips.* 760 (*W*³p.1035).

³² *Salomonis Trismosini [Trimosini]* *W*⁴p.983 cf. „lib. vocatus *Criszmosin* de iuncturis“ etc. Cod. *Voss* 55 in *Catal.* *Leyd.* p.367 ?] *Cabala* [priscorum sapientum ap. *W*].

³³ *Semiphoras*, seu rectius *Schem hamphorasch* [שם המפורש i. e. Tetragrammaton ineffabile, de quo cf. *Buxtorf*, *Lexicon* p.2436, *Zz.*, *Syn. Poesie* p.144 et supra sub *Riccus*] Germ. in Cod. *Lips.* 784 (*W*³p.1036), cf. *Clavcul.* in Cod. 841 (supra sub ²⁶) et anon. ff.4 in Cod. 764, et „de nominibus Dei, quasi scripta fuerint a Salomone extra sacras tabulas etc., quorum expositio scripta est sermone ignoto etc.“ in Cod. Graeco *Voss.* 9 (*Catal.* *Leyd.* p.399, et cf. Cod. *Fabricii* A.1434 jam passim laudatum. Forte ex libro tali *Secreta secretorum* sua de nomine tetragram. citat *Petr. Alfonsi* supra p.1851 ?). Hoc nomine ad miracula perficienda non modo ipse Noster usus esse fin-

SALOMO b. DAVID

gitur sed etiam Vezirus, quem dicunt Muhammedani (v. אגרת בעלי חיים II cap.2; Committ. ad Koranum XXVII,40, p.322 ed. Germ. per *Ullmann*, cf. *Weil*, Bibl. Legenden der Muh. p.265,272, cf. *Herbelot*, Assaf I,440) Asaf b. Barakia (i. e. b. Berechja, v. I. Chron. VI,24 et החמה 2 Chron. XXI,30), unde etiam huic (ut quoque Jochanan Jarchuni [cf. *Ersch*, Encykl. S. II vol. XXXI p.83 n.17], qui in lib. s. d. Asaf בן זכור יוחנן ergo Johannes ben Zebedaeus salutatur!) librum medicum affictum puto (v. citata supra p.2240; unde maxime miror, quod *Rapoport* in praef. ad אגרת החכמה Wien 1856, tandem mihi visa [cf. supra p.2232], p. III, de Asaf neminem tractasse asserit, inter conjecturas suas forte postrema p. VII, scil. Asaf esse op. medicum Sabatai Donolo, aliquid veri ulgigit). Asaf ut puto tribuitur lib. ينبوع الحكمة *Fons sapientiae*, de cujus auctore confusione non singulari laborare vid. *Herbelot*, ad quam solvendam tamen subsidia mea literaturae Arab. non sufficiunt. Sub Assaf enim (I,440) alterum hujus nominis laudat cognom. Al-Aschmui al-Giauberi [Dschauberi], auctorem lib. *Janbu al-hakmat*, Persice versum sub tit. *Assaf-Nameh*, quo alludatur ad nomen (!) Salomonis [cf. opus in laudem Veziri Soliman Bascha Asaph Khan ap. *Casiri* II,158 Cod. 1523.⁵]; sub Janbu (II,808) nomen Assaf „Judaice sonare“ observat; sub Giauberi (II,565) nomen *Abdalahman b. Abubekr al-Demeschki* profert, qui dedicaverit op. [al-Mokhtar fi, v. III,499] *Kaschef al-asrar* etc. [كشف الاسرار] *Detrectio secretorum*) Sullano Masud Gaznevidan [sunt vero duo praecipue, primus mrt. A.1041-2, v. III,336]; in praef. hujus op. scripta laudantur pseudographica Judaica, ut Sefer Adam, Seth, Noach, Henoch (Idris), Abraham (יצירה) etc. (v. sub Sefer IV,210,211) et forte ad eandem classem pertinet *Serr al-serr* i. e. *secretum secreti* (IV,247); unde forte etiam liber Asaf tributis ibidem laudatur. Operis Arabici Keschef etc. exstat compendium اختصار in Bibl. Naniama, v. citata in „Manna“ meo p.106 et supra p.2057), cujus auctor Aulad-ed Din Abdorrahim b. Omar Damascenus احداثي seu انكرواني sec. *H. Ch.* (ap. *Nicoll* p.563-4), sed Abdorrahman el انكرواني in Cod. Leyd. 1233.

³⁴ *Testamentum* seu praecepta moralia ad filium Arabice in Cod. Bodl. 183 ap. *Nicoll* p.369

(qui Codicem potius inter Christianos recensere debuit, ad Christiana pertinent quoque alia hujus Cod., ut Lokman (q. v.); inscriptiones in annulis ex Honein Apophth. I cap.5 desumptae vid.). — Librum ita inscriptum Graecum „nugianocrepum et fictum ultimique Graecorum aevi“ dicit possessor quondam *Ganbmyn*, v. specimen colloqui cum Daemonibus ap. *Fabric.* p.1047 (*W*¹p.1049 n.9); sed exstat *Διδασκαλία* moralis (sec. *Fabr.* p.1046) versibus politicis Graecobarbaris in Cod. Reg. *Par.* 3084 (et cf. infra n.⁴³).

Jam in his disserendis e provincia mea paullo egressus sum, omnia vero allata (et afferenda sub op.2) ad demonstrandam sententiam meam de origine externo literaturae hujus spuriae (atque omnino ad Codd. nonnullos hebr. recognoscendos) aliquid, spero, contribuent. Supplementi instar addam titulos nonnullos praeterea occurrentes forte cum recensitis combinandos:

³⁵ *Lib. quatuor annulorum.*

³⁶ *De novem candariis [candelariis?]*

³⁷ *De tribus figuris spirituum.*

³⁸ *De sigillis ad Daemoniacos* (omnes ex *Alb. Magno* in speculo *Asrol.* ap. *Naudeum*, ap. *Fabric.* p.1051).

³⁹ *Lamené(?)*.

⁴⁰ *Lib. Pentaculorum.*

⁴¹ *De officiis spirituum* (omnes ex *Trithemio* l. c. p.1052).

⁴² *De umbris idearum* (ex quo *Clavius* ad Sacrobosco mathematica nonnulla affert, v. l. c. p.1056).

⁴³ *Hygromantia* ad filium Roboam (quam in Biblioth. Bavarica vidit *Gretserus* ap. *Fabric.* p.1046).

⁴⁴ τὸν Σολομωνιστικὸν ἐιδωσῖς *Arcana superstitionis* (in Cod. *Vindob.* Graeco philos. 179 sec. *Nessel.* ap. *Fabric.* ib.).]

SPURIA.

1. *Somnia Salomonis*, una cum Danielis prophetae somniorum interpretatione 4. *Ven.*, per *Melch. Sessam* et *P. de Ravanis*. 1516. [*W*¹p.1049. Cf. *Jew. Lit.* §22 n.68, cf. sub Salomo Almoli p.2283 op.3.]
2. *Liber de lapide minerali* quem philosophorum appellant; p.309 decadis II. *Harmoniae chymico-philosophicae* per Jo. Rhenanum (8. *Francof.* 1625).

[Cf. *W*¹p.1049 n.11. Constare accepi sectionibus non numeratis XII et Introd. quae incipit: „In nomine Domini Amen: Joannes Damascenus Atheniensis

SALOMO b. DAVID

Theologus, velut alter Salomon naturas rerum investigans, a summo coeli cardine usque ad centrum terrae, propensius considerans, istum tractatum Salomonis de Arabico in Chaldaicum postea in Graecum sermonem transtulit, qui primo fecit quod docuit, protestans, quod veritatem reperit, et utilitates immensas, quem etiam equamini animo studioso“ etc. etc. Incipit Salomon de lap. min.: „Anima nostra non ex notis est, sed eam a primo fluente accepisse nos fateamur. *Fili mi*, opus nostrum excelsum est et arcanum abyssi etc. Cetera igitur, et reconde in thesauris pectoris tui, sitque tibi charior omni lapide precioso etc.“ Finis: „Post merge in oleis et fac toties, donec rubescat ut sanguis et facta est leg. medicinae Lunae praedicta unum pondus supra octo, et veniet obrizon (= אֲרֻזָּה, אֲרֻזָּה) *aurum purissimum*, cf. *Herbelot* sub Dhabab] et in cineritio et cimento lege tenebit.]

3. Psalterium Salomonis, Gr. Lat. cum scholiis Jo. Lud. de la Cerda (ad c. ejus Advers. sacr.) f. *Jugd.* 1626.

[*W* p. 1049 male A. 1628, recte A. 1626 in ed sequ. p. 915, ubi citatur Dissertatio Jo. Ge. Neumannii de Psalterio Sal., quae in Bibl. Bodl. (etiam in Catal. Distl.) desideratur. — Salomon inter decem Psalmorum [Davidis] auctores enumeratur in Midrasch ad Cantic. IV, 4.]

- 4] — (cum notis Fabriciis denuo adjectis); p. 915 Cod. epigr. V. T. per Jo. A. Fabricium q. v. [*W*] (1713).

- 6909 SALOMO (ex) Dubno (דבובנא) b. Joel. [Mrt. Amstelod. fer. IV. 25. Sivan (i. e. 23. Junii) 1813 (פלגני ביס ירדו עיני), sec. epitaph. ap. *Mulder*, Lets p. 15, unde male כ"ה 28. Sivan, i. e. 23. Junii, legit *Carmoly*, Revue orient. I, 192, et in vita *ib* III, 310, recte corrigit A. 1815, quem sistit discipulus *Simon Oppenheim* in nota ad *Carmen* Nostri זמן I, 64 (alia *ib* II, 17, 33); maleque A. 1814 ap. *Zz.* ad Benjamin p. 291, rectius *Z. G.* p. 241. Natus est 28. Tischri ב' שבט, i. e. 12. Octobr. 1738, ut ex inscriptione *effigiei* excusae A. 1771 notat *Polak* al op. 4 p. 33, A. aetatis peractus 74 laudatur quoque in epitaphio. De Nostro cf. quoque *Rof.*, Diz. (p. 92, unde Sal. Joel sine heu scribit quoque *Ghirondi* p. 350, ubi 2 lineae ei dedicantur) et *Delitzsch*, Z. Gesch. d. hebr. Poesie p. 118. De op. ברכה יוסף *Dyhr.* 1783 (בישראל) v. I, 47 Collect. באסף N. 3713. Cf. quoque sub Salomo b. Moses Lemberg, et

dedicationem *S. Sachs* in כרך חמר P. VIII, ubi versiculus petitus videtur ex carminibus ad calcem Jehuda Ibn Sabbatai (supra p. 1370, ubi adde specimina ap. *Dukes*, Litbl. IV, 796, VI, 716), vel ex Mos. Ibn Esra הרש"ש (Litbl. IV, 796), quamquam *Carmoly* (Litbl. XI, 476, 782) id in Divano Abu'l Hassan b. Elasar exstare dicit, cf. supra p. 1810.]

- 1] ביאור *Comm.* in Genes. et Exod. exeg. et criticus (masoret. היקן כופרים *Institutio scribae*); una cum Pentat. (seu Bibl.) N. 934, 972

(1783. 1833-7).

- 2] — (Comm. alter excerptus: קיצור היקן כופרים); una cum Pentat. N. 966

(1831-3).

- 3] Annunciatio et approbationes ad op. praecedens pertinentes; ex autogr. p. 42 ap. G. Polak: *Ben Gorni* q. v.

(1851).

- 4] Specimen ex Catalogo (רשימה) MS. autogr. bibliothecae suae; p. 33 ap. G. Polak: *Oostersehe Wandelingen* q. v.

(1846).

[De Catalogo post mortem excuso v. *Zz.* Z. G. 241.]

- 5] החידה פתרון *Solutio aenigmatis* seu Responsum ad M. Mendelssohn (datum Berolini fer. III. 21. Elul 1777); p. 39 ap. G. Polak: *Ben Gorni* q. v.

(1851).

[Cf. notata supra p. 1744 op. 9.]

- 6910 SALOMO Duran [sen.] b. Simon b. Zemach, in Algeria, compend. רש"ש *RaSchBaSch*. [A. 1467 defunctum, se a Rabbino quodam accepisse dicit *Asulai* II p. 60 sub יבין (quo ablegandum erat I f. 86). Opp. 1, 5 recte Nostro tribuit *Abr. Sacut* f. 134, citatus a *Conforte* f. 26b; oscitantissimus vero *Gedalya* (f. 48a ed. Amst.) Nostri nomen ejecit, ita ut scripta patri Simon Duran (q. v.) tribuat, hinc *Sabb.* et *W.* II. citandis, confusione laborant auctororum; cf. *Rof.*, Diz. (p. 94) et sub auctore sequ.]

- 1] אגרה מלחמת מצוה *Epistola: Bellum praecceptum* apologetica pro Talmude contra adversarios, praecipue Hieronymum [de Sta. fide]; f. 27 ad c. Simon Duran: *Arcus et clypeus* q. v.

[ca. 1790].

[Datur in fine mense Kislew A. 198 (1437); cf. quae scripsi Litbl. III, 812 et emendationem in *Serap.* 1845 p. 291; cf. *Jüd. Lit.* p. 407 n. 29 et 410. Analysis libelli v. ap. *Gg.*, Proben etc. II in Deutsch. Volkskalender 1852 p. 44. — Ex nostro effectum suspicior lib. hujus tit. antichrist. in quinque partes divisum (noster enim 4 הקרבות praemittit ipsi tractatui) 32 quaternionibus (formā?) constantem a Jak. Aboub ad

SALOMO DURAN

Ungerum missum, auctore Meir b. Simon, ap. W³1400d.]

2. ספר רשב"ש (שנ"ה) *Lib. R. Sch. b. Sch.*
Resp.; ex MS. apud Malachi b. Jakob Kohen
f. *Liv.* (יהיה לבית יהודה) 1742.

[Resp. 189 contra Kabbalam recusum est ap. B. Gold-
berg: חופש בטכונים p.15 (1845), v. observationes ap.
S. Sachs, כ"ח IX, 114 sq.]

- 3] — (n.259) inscriptum מליצה *Rhetorica [epi-
stola]* ad Natan Nagar chaldaica; ad c. *Epist.*
Prophiat Duran q.v. [ca. 1577.1844].

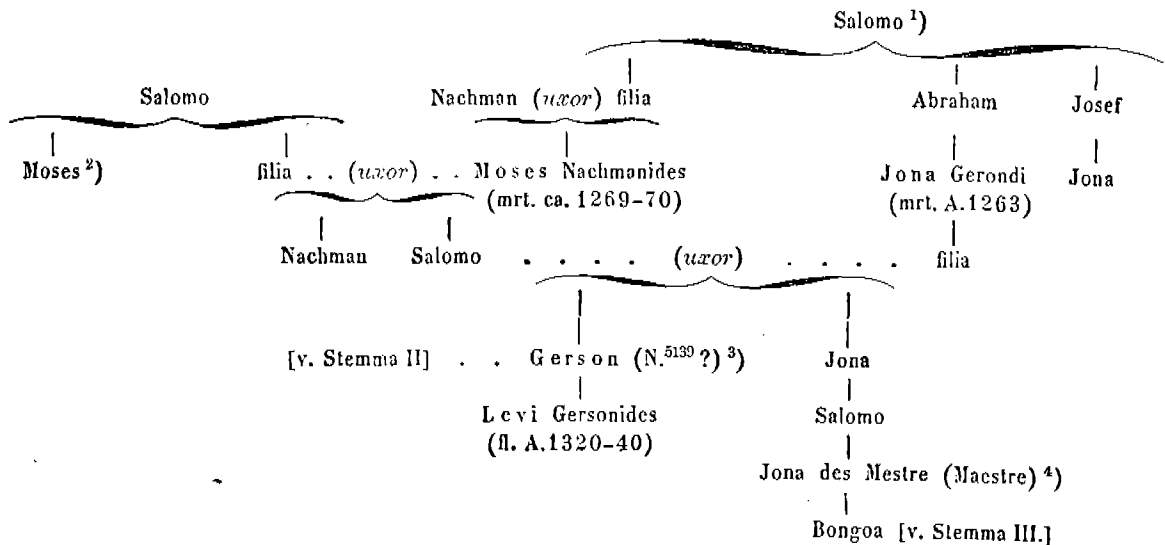
[W³p.1066 libellum sub auctore sequente avertit, quia
in fronte male Salomo b. Zemach excusum est, cor-
rectius in op.1 excusum esse monet *Kirchheim*, Litbl.
VII,666, unde certum habere potuerit S. Sachs l. c.,
ubi emendatius recusus cum indice locorum Talmudis
etc., ex quibus epistola quasi tessellata composita est,
et quidem ante A.1444, scil. vivente adhuc patre.]

- 4] סופרים חיקון *Institutio scribarum* Constitutio-
nes contractuum; ad c. Simon Duran: *Intel-
liget relationem* q.v. . . . (1744).

[Cf. W¹2024. *Asulai* II f.79 ed pravam censet, MS,
vidit exactum, opusque a Mos. Alaschkar חיקון שטרות
nuncupari observat.]

- 6911 SALOMO Duran [*jun.*] b. Zemach b. Simon b.
Zemach b. Salomo b. Simon b. Zemach, Maurita-
nus, compend. ק' חשב"ק i. e. *Ta(lmid = discipulus)-
S(alomo) B(en) Z(emach)*. [Saec. XVI. ex. —
Nomen דוראן male ab *Oran* derivat *Ungerus* ap.
W³p.1154 (jam longe ante *Jost*, Geschichte,
Anhang, VII,439-40), atque *Rpp.* (כ"ח VI,18)
simili modo Donolo explicare vult (v. supra p.2232);
nomen Oran vero a Judaeis (ad instar Arabum)
דוראן scribi monet *Jellinek* (Namenregister p.30
n.21), qui Duran nomen *Hispanum* dicit. Fa-
milia ex Galliae Provincia (jam Saec. XIII.) oriunda
est (*Zz.*, Z. G. p.523), atque cum familia *Ge-
rondi* et *Levi b. Gerson* affinitate conjuncta, ut
ex annexis III stemmatibus conspicies *). De
Nostro (confuso passim cum homon. *sen.* q. v.)
pauca exhibet *Ref.*, Diz. (p.94).]

*) I. Stemma familiae *Gerondi* (Jonae et Mosis Nachmanidis).

¹⁾ Vide supra p.1421.

²⁾ Vide supra p.1950 lin. penult.

³⁾ Vide supra p.1607 (cf. p.2118 et cf. p.1951).

⁴⁾ Supra p.1421; idem vid. Jona ב"שטרות, qui cum filio Salomo recommendatur a Don Benveniste ad Meir Alguadez, ap. *Deutsch*, Catal. p.123. De nomine cf. *Zz.*, Z. G. 461 (cf. *Ztschr.* p.154,173) et Bon-Astruc supra p.757.

SALOMO EPHRAIM

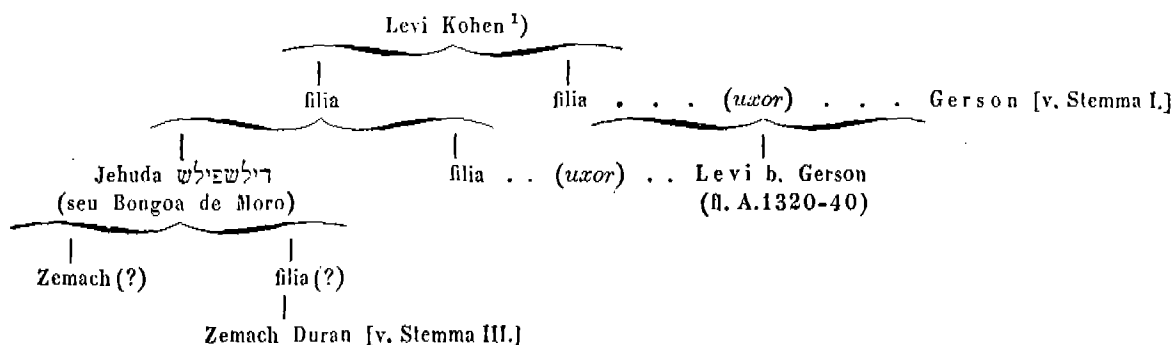
- 1) חוט המשולש (שו"ת) *Funis triplex* Resp.; ac P. IV, Resp. Simon Duran q. v. (1739).
 2) חשן שלמה *Desiderium Salomonis* Comm. in lib. Proverb.; una cum textu N.442 (1623). [W¹p.1081 n.2015, ³p.1065 recte A.1593 (potius 1592) ad compositionem refert, unde corr. supra p.73 et Dukes, Introd. ad Mischle p.46, qui librum A.1592 excusum *Wolfio* ignotum praetendit!]
 3. מנלת אסתר *Gloria Israelis* Expositt. de 7 generibus sapientiae; acc. ⁴מנלת אסתר *Volumen Esther* in lib. Esther; ⁵מאמר סעודת *Tractatus de convivii praecepti*, atque Isak Ibn Gajjat: *Carmen* cum Comm. patris (אבא מורי) auctoris [Zemach]; cura Samuel Chagis b. Jakob b. Samuel; carmina adjecerunt Abu Moses b. Sacharja Ibn Aldabi, Jehuda Ibn Calaz et Ahron Chanin
 4. *Ven., in aed. Daniel Zanetti. s. a. [ca. 1596].* [W^{1,3}, cf. notata sub Lewa b. Bezael de confusione opp. homon. A. impressionis coniecimus ex Samuel Chagis q. v.]

SALOMO Ephraim Lentschütz v. Ephraim Lentschütz.

6912 SALOMO b. Elieser Levi. [Auctor, ab ipsis

Bibliographis Judaeis neglectus (*Asulai* II p.106 nomen omittit, unde non ablegatur in P.I ap. *Benjakob*), in Turcia sed variis locis vixisse vid.; opus composuit juvenis, forte ca. 26 A. natus (cf. in fine בשנים עזל רך et in epigr. לי עשרים שנה כבתי החכמים השלמים אנשי שם שונה ומשמש... ולחופה ולהכיפה הצרות הרי אני (כבן שבעים ולא וכיתי להיות שוקט על שמרי). Nostrum frater est procul dubio Abraham b. Elieser Levi (v. Cod. MS. *Mich.* 406) qui in op. הייחוד (Cod. MS. bibliopolae Coronel) disertè fratrem Salomo Levi nominat (והראיתי) דבר ישר כענין שכתב אחי הר' שלמה הלוי ועליו לקח (הוספתי לקח), hinc forte, confusis fratrum nominibus, op. עבודת הלוי auctori Abraham Levi Adrianopolit. tribuit *Sal. Athias* (Praef. ad Psalm.). Abraham jam initio Saec. XVI. scripsisse constat ex eo, quod libellum הוראה (cf. *Jew. Jnt.* p.227) misit principi (הנגיד) *Isak Kohen Scholal* (שלא) distinetè legitur in MS., ex quo IX, 141, cf. supra N. 5375, *Conforte* f.31b, *Asulai* I p.44, ubi A.1514; in Cod. MS. Bodl. modo acquisito leguntur Responsa ad Quaesitum de juramento seu voto נזירה שמשון auctoribus *Jakob Berab*, *Elia Misrach* et *Jakob Chabib*, medius scribit שאלאל, postremus שולאל et ו"ל addit), hinc eundem habeo

II. Stemma familiae Levi b. Gerson.

¹) Resp. *Simon Duran* I, 134 (cf. *Carmoly* I. c. supra p.1608) ארם גדול וחשוב ו"ל ארם [בן גרשום] ו"ל ארם גדול וחשוב (cf. *Carmoly* I. c. supra p.1608) וקרום לנו האיש כי זקנו הרב ר' לוי הכהן ו"ל היה זקנו של אדוני זקני ו"ל ר' יהודה ר' שלמה פילש והיו קורין לו בונגואה רמורו על שם הכפר שהיה סמוך בו וגם הרב ר' לוי היה בעל אחיה של אדני זקני ו"ל (הנה) אס"ה ספר לי א"א ו"ל בשם דורי הרב אהרן ו"ל כי ר' יהודה זה היה לו בן ושמו צמח ואחוזו היה של ההכס ר' צמח אביו של בעל המחבר ו"ל כי קראה] שמו צמח על שם אחיה ר' צמח וע"ש הם נקראים משפחת הרב בעל הספר צמח ויצאו מרובינצא לאלגואיר שנת על ארם [1391] אשליך נעלי והם חכמי הסנה הירועים בעיר אלגואיר ומתו על קדוש השם. כך שטעתי מסנו. Ergo ipse Sim. Jehudam simpliciter avum dicit, sed secundum notam patris avus fuit, quod cum serie generationum magis quadrare videtur, v. ad Stemma III.

SALOMO b. ELIESER

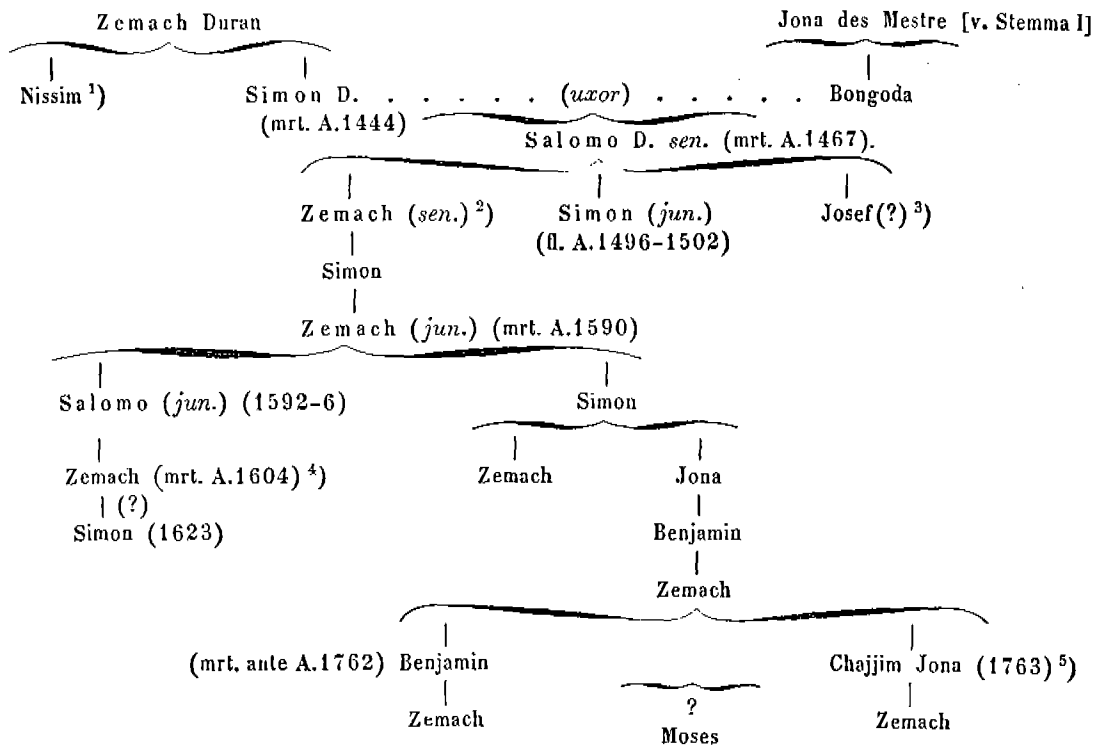
N.⁴²⁶⁰, v. *Add.* — Noster opus majus halachicum
[עין משפט sperari jubet in epigraphi.]

1. עבודת הלוי *Ministerium Levitae*, seu מורה צדק *Docens justum (Index justus)* Index in locos Talmudis, Sifra, Sifre, Mechilta, Maimonidis, Mosis Coucy, Isak Corbeil, Jakob b. Ascher, Jerucham, Kolbo, Rokcach (Elasar Worms), Jakob Landau et Isak Alfasi, ubi de

613 praeceptis (sec. systema Maimonidis) agitur, dispositus secundum ordinem locorum Biblicorum. *ED. PR.*

4. min. s. l. e. a. [*Constant.* 1516-8].

[Ed. rarissima (omnino omissa in *Ref.*, *Annal. Saec. XVI.*) constat plagulis 7 (ff. 28), lit. rabb., linn. 34 (in pagina plena) brevioribus, ita ut subsecutis marginibus forma 8a. evadat. In frontispicio voces עבודת הלוי

III. Stemma familiae *Duran*.

¹) Vide *Zz. Z. G.* p.523 (in *Indice* p.582 male 325).

²) Ejus *Carmen* in lib. אהרן בשפט incip. et desinens עטרוה (cf. supra p.2161) excusum A.1589 (N.288), hinc W³1876b Nostrum „nepotem Simon b. Z.“ Saec. XVI. collocat; A.1465-8 ostendunt Resp. Nostri nonnulla (v. *Asulai* I p.156 et II p.60; *Zz. Z. G.* p.435, corr. *Index* p.582, ubi confunditur cum *sen.*) in שו"ה ובעו auctoribus fratribus Zemach et Simon (desid. obligatio ap. *Benjakob* I f.90).

³) Josef b. Sal. D. A.1447 facultatem etc. scripsit in *Cod. Ref.* 99.

⁴) Mense Tischri 365, v. *Abr. Gavison* עובר השנה f.129 (*Dks.*, *Litbl.* IV,436 et *Ghirondi* p.49 mensem omittunt). Eundem conjicio Salomonis filium Zemach, quem vivente patre obiisse constat ex praef. lib. חסד שלמה (ex qua etiam de Simone etc. mihi nonnulla excerpsit *Zd.*).

⁵) Editor lib. מנחם אבות Simon Duran (q. v.), cujus alterum אבות אבות, A.1785 in manibus fratruelium Zemach b. Benjamin et Zemach b. Jona, edid. Moses b. Zemach.

SALOMO b. ELIESER

litt. majoribus, caetera (והוא מורה דרך מהמטות etc.) minoribus omnino quadratis, lino. 14. In fine operis דרך מורה השלם הם et excusatio auctoris cum Indice errat. typogr. (f.27b,28a), in epigr. diserte opus עבודת הלוי nuncupatur; agmen claudit carmen acrost. אני שלמה. — *Sabb.* sub מורה דרך Indicem Bibl. ed. Const. et Lubl. recenset, Nostrumque auctorem sistit, unde *W*^{1,3}1957 et Cat. ms.; sed liber sub hoc tit. ut vid. Lubl. recusatus est החלומר *anon.* N.3453. Lib. עבודת הלוי (*W*^{1,3,4}) ed. Const. recte recenset *Sabb.*, quamquam in Bibl. *Opp.* non extitisse vid. (v. ad ed. 3); expl. Bodl. A.1850 acquisitum forte est alterum *Mich.* 3230,3231 (ubi Catalogus corr.); exstat quoque haec ed. in Bibl. Leyd. (Catal. p.406, compact. cum Cod. MS. *Warner.* 29) et ap. *Almanzi.* Cave confundas lib. homon. Bendet b. Josef, sub quo v. monita.]

2. — . . . 4. *Ven., Giustin.* 1544-5.

[Incept. mense Kislew, fin. fer. VI.5 Schebat (quod cum calendario non congruit), i. e. mense Januar. *W*^{1,3}]

3. — 4. *s. l. e. a.* [*Lubl.* seu *Crac., Saec.* XVI-II?].

[Eadem exstat ed. in expl. *Opp.* 207,1302,1698Q. (cf. *Zz. Z. G.* p.303 n.7); Frontisp., quod s. signatur, ornamentum exhibet ad instar semiportici cum cygnis, praeterea ed. Const. imitatur quoad litt. majores etc., lineae 34 paginae plenae sunt vtro longiores, hinc ff.23, lit. rabb. magis tennes. *W*³p.1026* ed. vetustam *s. l. e. a.* „plagulis septem“ in Bibl. *Opp.* eam esse dicit, quam *Sabb.* Constant. appellet, qualem tamen formae litterarum sibi non referre videantur. Cat. ms. sub עבודת הלוי ed. *Const. fol.* recenset et ad דרך מורה ablegat, ubi ed. Lubl. Nostro tribuit, ut *Sabb.* et *W* (v. sub op.1 et supra sub Bendet). Forte non aliam ed. exhibuit *Mich.* 3232-3 (non in *Mus. Br.* receptum), ubi locus *Crac.* suspicatur nescio quam recte]

4. — *s. t.* עבודת הלוי; מורה דרך העוקב מעבודת הלוי; edid. typographeta Zadok b. Ascher Wahl 8 *Amst., Moses b. Abraham Alhinu ex Nikolsburg* [1690].

[Annus et finis lit. vel subsecti vel deficiente spatio non expressi sunt! *W*³p.1333 n.351 auctorem non recognovit, atque locus *Amst.* pro Const. supplendus vid. ap. *Asulai* II p.106, alia enim ed. sub tit. דרך מורה mihi ignota.]

6913 SALOMO b. Elieser Lipman Kohen ex Lissa, Schochet (nactator) Posen.

1. *אבי עזר* *Lib. Abi-Eser* Supercomm. in Abraham Ibn Esra in Legem 4. *Posen.*

(ברית שלומי לא המיט אמר מרחק) 1802.

SALOMO b. Eljakim v. auctorem sequ.

6914 SALOMO Finzi b. Eljakim ex Rovigo. [Saec. XVI.¹ פינצי legitur in Cod. MS. *Mich.* exarato A.1556; ergo male Panzi ap. Rittmeier (qui etiam nomen ipsum omittit, unde auctorem Eljakim venditat) et hinc *W* et ipse *Rof. Diz.* (p.256). In cap.6 se ante 20 annos et ultra a viro honorato habitante prope (כפר שערי) *Castello* (קאסטילו) in confinio Toscana (טוסקאנה) praeceptorem filiorum in lege et moribus in aedibus ex conducto receptum fuisse ait.]

1] *מפתח הגמרא Clavis Gemarae* brevis methodologica seu propaedeutica, capp.6; in lib. הוסה ישרים N.4084 [*W*¹1958] (1622).

[Qua ratione *W* et *Rof.* cum op. nostro confuderint *anon.* מסורת החלומר N.3839 sub hoc N. observimus (cf. *Jüd. Lit.* p.453 n.10); confusionem auxit *Glirondi* p.348. Noster in fine praef. tit. diserte exprimit ejusque rationem reddit, opera Simson Sens et Jeschua Levi Introductionis nomen merere dicit.]

2] — cum Chr. H. Rittmeieri Vers. Lat.; acc. Const. L'Empereurii Epistola ad Schraderum; praef. est H. v. d. Harlt [*W*¹] 4. *Helmst.* 1697.

3] — u. s.; in *Clav. Talmudis* [maxima] a. c. Jeschua Levi: *Itinera mundi* q. v. (1714.1740). [*W*^{1,3}]

6915 SALOMO Florentin b. Samuel, Salonich. [Noster patrem Samuel מהרש"א (i. e. אחרון posteriorem) discernit a superiore מהרש"א citato in praef. et lib מורה דרך (Michael Kohen, cf. *Asulai* II p.78 s. v., unde suppl. I f.89 ap. Benjakob), qui est idem in lib. הוסה ישרים Sabatai b. Immanuel (*W*¹2142) Saec. XVII., in., si recte eum suspicamus ap. *Conforte* f.43b. Postremus f.46b (et 47a? in Indice omnino unus, sistitur) Sam. אחרון b. David laudat, discipulum Salomonis Levi (defuncti A.1635), qui ergo Nostri pater esse potuerit. Ap. *Asulai* (sub ביה הרואה, עולה שמואל et מנהג שמואל, postremum add. ad I f.89) Sam. אחרון est fil. David, praeceptor ad patrum Chajjim (Sam.) Florentin (v. *Asul.* s. v. שמעל שמואל); Nostrum non nominat s. v. דורש משפט.]

1. *דורש משפט Quaerens judicium* Index in Josef Karo: *Mens. instr.* IV. (continuatio lib. Michael Kohen) [*W*^{1,3}2023]

4. *Salon., Abraham Ger* (הורה) 1655.

SALOMO Ibn GABIROL

6916

SALOMO Ibn Gabirol b. Jehuda, Cortubensis; Sefardi (*Hispanus*); compend. רש"ב. *RaSchBaG*; Arab.: *Abu Ajub Soleiman b. Jachja Ibn Gabirol* (corrupt. *Avi-Gelrol*, *Avi-cebron*, *Alben-zubrun* etc.). [Ca. 1040. —

1) Auctores antiquiores: *Moses Ibn Esra* (v. infra), ex quo forte *Abraham b. David*, ס' הקבלה in fine, probabiliter *Jehuda Charisi* (החכמיני cap. 3 f.76 ed. Amst. [v. emend. *Rpp.* ap. *Dks.*, Ehrens. p.23 in nota], cap. 18 f.34b,35a,b) et *Abraham Sacut* f.130b (v. infra); *Saadia Ibn Danan* (in הסדרה ננוה f.29b); *Gedalya Ibn Jachja* f.30a ed. Amst. [qui Nostrum linguae Graecae gnarum facit, quod repetit *Rof.*, atque more suo fabulam de morte et sepulchro (v. infra) narrat, quam nomine Sal. b. Gabriel Germanice reddit *Simon Ak. B. b. Josef*, בעשה ה' f.22b; similem Arabicam de pomgranato narrari in *Wiener Jahrbücher* CXIII,36 monui in l. Manna p.110]; denique *Conforte* 7b,12a,b; *Asulai* I p.164 (v. *Benjakob* II f.85 n.63 et v. infra).

Recentiores sunt: *W1966*, ¹³703=²p.1318 n.279 (v. op.27), ¹²2018 הקטן *parvus* (v. op.35), et forte ³1937b (A.4611 ex *Mauroy*, nisi est Salomo Isaki q. v.); *Rof. Diz.* (p.108 et 284, v. ad op.35), et *Diz. degli Autori Arabi* p.78; *Heidenheim*, de Pijjotim p.9 cum Add. per *Michael*; *Dukes*, Ehrensäulen p.9 (partim ex biographia MS. supeditata a *Rpp.* [cujus cf. *Biogr. Nissim* p.11 n.63 de emend. ap. Ibn Esra ad Num. XXII,28], v. *M. Sachs*, p.217 n.1), *Beiträge* p.176, *Litbl.* IV,801, XI,615; *נחל קדושים* ג' p.55 et p.1 et קדושים p.42 (numeri in nota corrigendi, ad p.43 n.4 cf. *Zur rabb. Spruchkunde* p.75), ubi monographiam promittit, nondum editam; *M. Sachs*, *Zur relig. Poesie* p.217,245; *Luzz.*, *Litbl.* VII,491, et ad op.34; *Munk*, *Litbl.* VII,721 (cf. *Fürst*, *ib.* p.746 ex *W*³p.319) et ap. *B. Beer*, *Philos.* p.20; *Steinschneider*, *Manna* p.110; *S. Sachs*, כ"ח VIII,70, ההחיה I et II (sed I tantum usque ad p.60, II usque ad p.24 ante oculos habeo); cf. quoque *Gg.*, *Mos. b. Maimon* p.4 et *Jelinek*, *Beitr.* I,7; II,26, qui Nostrum Kabbalistam effingit, repetens errorem *Landaueri* a me refutatam *Jüd. Lit.* 402 n.15 (et v. Vers. Angl.; ad *S. Sachs* II,9 addendus *Schemtob Ibn Gaon*, בגדל עז, in *Maimonid.*, de poenitentia cap.8.). Monographiam denique proelo parat *Geiger* jam inde ab A.1853, indeque cum eo varia communicavi, partim ex MSS. Bodl. (v. ad op.41, cf. *Ersch*, *Encycl.* S. II.

vol. XXXI p.73 n.1), speroque eum honestius fontem indicaturum esse, quam in lib. nuper edito ס' צ'ים ופרחים, seu „Jüdische Dichtungen“ etc., Leipz. 1856 (inter scripta ab instituto edita), ubi ne verbo quidem innuit in praef., libellum tantum recusum esse ex „Blüthen“ etc., mutatis vero illis, quae ex monitis in Catal. nostro p.1807,1809 didicit, prout patriam urbem Jehudae Levi (supra p.1801). Etiam in Dissert. populari „Jüdische Dichter Spaniens im X. Jahrh.“ Introductionis instar ad monograph. laudatam, quam modo accepi (ut puto ex *Isr. Volkskal.* hujus A.1856 p.23) notitia de patria Abun mihi pertinet (supra p.1739). — Hymnos nostri excusos enumeraturus est *L. Landsluith* in lib. sub proelo sudante העבודה העברית; cf. quoque specimen Germ. ap. *Zz.*, *Die synag. Poesie* p.22, cf. p.216. — Tot et tantis scribentibus vita Nostri parum erula, imo de ipsa aetate usque ad hunc diem sub judice lis est; neque ex tenebris dubiorum et contradictionum lux emerget, nisi forte inquisitione speciali carminum Nostri (v. ad op.41), quorum sensus saepe difficulter explicatur. Antequam nos pro instituto nostro puncta cardinalia eruimus, hic, ut alibi passim, auctorem exhibere conati sumus, supremum, hucusque ignotum, *Mos. Ibn Esra* (Poetica MS. f.36b); cujus ipse textus lumen non omnino certus, neque mihi tam clarus, ut eum verbatim Latine reddere potuerim, nec auxilium eorum, qui cognitione linguae Arabicae excellunt, opportune acquirere potui; unde eruditorum conjecturis eum ita subjiciam, ut nonnisi magna mole eum constitui; nonnulla ut vid. magni momenti in dubio relinquere coactus sum, alia quoad sensum Latine reddam. Sunt itaque verba ejus: ואבו איוב סליסן בן יחי' בן נבורול (sic) אלקרטי נשאה סאלקה וחריבה סרקסטה ראץ' אפלאקה והרב טבעה והגר אלדאצ'יאה ורשה נפסה ללעלויאה כער אן הקאהא (נקאהא) בן אדנאם אלשהואה פקבלה סא חטלהה בן לטאף אלעלום אפלאספיה אלתעאלים אלדאצ'יאה. קאל אלפילסון אלעלם שבנ אלנאם... ובקראט יקול פי טכויסאח אלמבראן אלת' ליסח כנקיה כלסא נרוחאה ורחאה שרא, פנול ר'אלע' ען הדיה אלטכקאה סנא ועלאהם קולא וואן כאן נסהיראה ער'בה אלכקאטע חלוה אלמנאוע וואן סכאניה דרנאההם פהם עלי תקארב בן חסן אלעכארה ולטפן אלשאראה, ואמא אבו איוב הד'א פצאנע סנד וסולף בליג חסכן סן אלנרץ' אלשערי פאצאב סנה אלהרף וקרטם אלהסיה (נ'א אלרסיה) וסלך פי אלקול ססלכא דקיקא וחשבה פיה באלסהאכרין בן שערא אלמסלסין חתי רעי (?)

SALOMO Ibn GABIROL

בפארם אלכלאם ונהבד' אלנט'אם סלאסה קול
ורטוכה לפט' וחלואה מעאני פמאלח אליה אלנואמר
והניח עליה אלכנאצר והו איל מן פתח ללשערא מן
אליהוד באב אלקריו' (אלכרע. ad marg.) וסן נא
בעדה פי סבילה נסנו עלי מנואלה נכס עלי מא
סיחבין פיטא יפחאנף ד'כרה ובחשב מא יכרו מן
שערה למן יתהמס באעחבארה ועני ברעקה וסבארה
בעד אן חודק (?) באלשריעה עלי אלס'נה (sic,
וסיבט. ad marg.) עלי סא קאל אלפלוסוף אפל טון
אלשריעה אלעמל באלפצ'איל ואלפלספה עלל אלעמל,

קאל סקראט אלס'נה חקארנא עלי חרך אליאם (ס)

(insuper) ואלפלספה תעלטנא ע'ה ד'לך ואלפרק בין
אלשריעה ואלפלספה אלסיאסיה אן אלפעאל
אלסיאסיה נזיה נאקשה מסהתנאה באלשריעה
וואלפעאל אלשריעה כליה חאמה ניר מסהתנאה
באלסיאסיה, רנע אלכלאם, והר'א אלפתי ד'אליע'

סדח פארבי ורהי פופי ופכר פתנאיה וחגול פרק
וחודר פפאק ואעחדה (ואעחדה. l.) פאלטף והנא
פאערף פאנה ואן כאן מן אלפלספה טבעא ועלטא
ואן (ולקד. insuper) כאן לנפסה אלנצ'ביה עלי עקלה
סלטאן לא ימלך ושיטאן לא ימסך הון עליה סב

אלעט'מא פאוסעהם סכא ואקרהם ד'מא, ואפלאטון
יקול מן קהרה אלנצ'ב וברעחה (ונדעחה?) אללד'ה
פי אלרגוע עמא קד הכס בה אלעקל מן אול אלסמר
פנפסה צ'עיה נדא לא קיה להא ולא נגדה וחקיקה
אלפלספה אנקיאד אלנו אלדאני אלי אלעלי אעני
אן יחכם עקלה עלי טבעה ואלכטאל ללה וחדה

תעאלי וחקדם, א'כחצר איצ'א ללה הר'א אלפתי ו'ל פי
צדר אלמאיה אלחאמנה (אלחאסעה. l.) בבלנסיה
ובחא קברה וכאן קד ארבי עלי אלה'להין, וקד חתכע

אלנאקדון קולה פס'טון לה עלי ס'טאנה ק'ליה (sic)
כל אלעאלם יכסט פיהא עדר אלפחה ועמאיה

אלצבא ולם יכן כי אלי ום ד'לך חאנה מאסה
ולא אלי הקיירה צ'ורה חאפסה פלס אקצר פי הר'ה
אלמקאלה אלנצ' (ואלהעייב. ad marg.) מן אלכחקדמין
וחשויר אקואלהם ואלהעריץ בהפואהם ולא אלחסיין

בין אלטע ואללכ'יה מן אשעארהם ואנמא קצדת גלכ
סחאסנהם ואלאנצ'א עלי סהוהם אלא אן כאנת
אלאשארה צ'וריה לם יכן ענהא כד פי מסאק אלכלאם
גיר מעלן באסם קאילהא ועלי סביל אלה'הרין מן
אלסקיט פי ס'להא פלא פאידה לך פי חפטי מא
יד'כר ענהם מן אלוהם ואן כאן עלם אנקיאד
אלכלאם מן אעט'ם עלום אלשער ואנול פואיד
אלמנטק פקד קיל אנקיאד אלכלאם אעט'ם מן קולה,
וקד דעה אלצ'ורה אלי גלכ בעץ ד'לך ואלאשארה

בה וארלאלה עליה פי אלמקאלה אלמסמה
... אלחריקה. Abu Ajub Solciman b. Jachja b. Ga-
hirol Cortubensis, origine Malakkensis, educatus
Caesaraugustae, bene moratus sed calidus (pro
naturà, peragravit terras, atque
animam suam purificatam a contaminibus passionum
direxit ad sublimia, ita ut acceperit quantum po-
tuerit scientiarum philosophicarum [et?] propaedeutica-
rum etc. Inferior fuit ille sectà laudata [v. infra]
aetate (?) sed superior sermone, quamquam plurima
[poetarum illorum carmina?] erant jucunda quoad
scopum (intentionem), et eis qui recognoscunt gra-
dus eorum proxime accedere videntur ad compo-
sitiones pulchras et sensa subtilia. Quod attinet
vero Abu Ajub laudatum, fuit artifex (i. e. poeta)
excellens et compositor mirus; possedit facultatem
artis poeticae, ejusque attigit scopum. In sermone
suo incessit viam subtilem, inque eo imitatus
est posteriores poetarum Moslemiticorum [superio-
res enim Judaei cum ethnicis Arabibus comparantur,
v. Jew. Lit. p. 153], junxit sermonis expressionis
et sensus virtutes, unde augebantur admirantes
eum. Isque fuit primus qui aperuit poetis
Judaeorum portam artis poeseos (seu inventionis),
et qui venerunt post eum in via ejus, texerunt
super jugum ejus (i. e. seculi sunt normam ejus),
prout infra memorabitur et ex carminibus ejus ap-
parebit meditantibus etc. Juvenis ille carmina com-
posuit encomiastica, elegias in mortuos, contem-
plationes, carmina dicta Gazel, ascetica, polemica,
satyrica; sed quamquam naturà et cognitione erat
philosophica, tamen animo suo irascenti fuit super
intellectum suum dominatio insuperabilis et Satanus
imprehensibilis; idque leve super eum fecit convicium
potentum, is vero eos superavit convicio et vicit vitu-
peratione; dicit Plato etc. Ablatus est demum ad
Deum juvenis hic initio Saeculi noni [ita emend.
pro octavi, v. infra] Valentiae, ibique sepultus est;
jamque projectus est ad triginta (i. e. Anno aetatis 30., v. infra). Observat auctor, No-
strum non defecisse criticos, qui errores ejus
animadverterint; intelligentem quidem hominem eos
partim excusare ex acritudine juventutis;
se vero in hoc tractatu non persequi errores
etc. nisi argumentum id necessarie requisiverit;
occasionem ad id obviam fuisse in lib. ... אלחריקה
(v. supra p. 1811).

H) Nunc ad specialia nonnulla:

¹ Nomen Arab. Abu Ajub est comes (v. libel-
lum meum: Die fremdsprachl. Elemente etc. p. 13

SALOMO Ibn GARIROL

n.28) nominis Soleiman (i. e. Salomon): Jachja respondet Jehuda (cf. supra p.1301), quod nomen patri pertinet (unde in op.35 linea desiderari vid.); Gabirol vero, quod *Guibîrol* pronunciat *Im. Aboab* (ap. *W^p*.1046), ad avum vel ancestorum referendum, et procul dubio ex hebr. Gabriel inversum est (cf. *W^p*.1032 ap. *Jost* VI,149), ita enim Nostrum nominant non modo auctores seriores vel edd. corruptae (v. e. g. Moses de Leon §10 ap. *Jell.* p.18, David Ibn Abi Simra ap. *S. Sachs*, *ההחיה* II,18; Naftali Treves in Comm. ad Preces ad *סדרה* י"ג, v. sub Salomo b. Gabriel; MS. ap. *W^p*.1032 ex edito mutatum, monente *Rof.* ad Cod. 684), sed ap. ipsum *Mos. Ibn Esra* unico loco citato, ubi nomen plenum Arabicum exhibetur, forma offenditur, externa, omnibus vero locis aliis (scil. f.49a,92a,121b,123b,125a,127a,130a,135b,137a bis, 139a,142b,144a,145b et 156a, quae omnia cum Geigero communicavi; et cf. ad op.34) אבן גביראל legitur! Nomen Gabirol semel tantum rursus occurrere Saec. XVI. observat *Dukes*, Litbl. XI,617 n.4 (cf. Jomtov ap. *Conforte* f.46a), sed jam Saec. XIII.¹ pro Jeh. b. Sal. scriptus est Cod. *Uri* 208. — הפסדרי ipse scribit in op.35 lin.4. — הקטן *parvus*, *minimus* (v. ad op.35) eodem tempore primum forte in usum venit (*Jud. Lit.* p.428 n.24; *Zz.*, Syn. Poesie p.108).

² De aetate quaestionem difficillimam omnino solvere minime mihi ardeo, sed erroris inveterati originem me detexisse, itaque solutionem faciliorem reddidisse puto. Duo sunt enim fontes hucusque primarii suppositi; alter multo inferior *Sacut* A. fatalem 1070 sistit, alter *Charisi* (f.34b) tantum aetatis Annos sistit (verba „fügt hinzu“ in Litbl. VII,491 vix ipse scripserit *Juzz.*!). Constat vero, Nostrum mortem Hai Gaon (q. v.) delevisse (*Rpp.*, Hai n.7, *Dukes*, Ehrens. p.10 n.3, cf. Litbl. V,580, et cf. carmen a *Carmoly* suppeditatum, Litbl. II,26) et Jekutiel (A.1039-40, v. ad op.34). Jamque aetatis A.16. carmina composuit (v. *Dks.*, Hai p.1 ex *Garison* [ad Prov. VIII,32, desid. ap. *Dks.*, נהל p.52], ubi בן, pro בו in ההחיה I,47 lin.5, cf. *Immanuel b. Salomo*, סהברוח p.194, Litbl. IV,21 n.49, cf. II Sam. XIX,36, Talmud Sabbath 152a; et v. citata ap. *S. Sachs* II,21 n.2). Hinc auctores vario modo contradictionem conciliare vel solvere periclitati sunt. *Rpp.* (ap. *M. Sachs* p.217) Nostrum A.1035 natum et 29. A. post defunctum suspicatur; *Munk* i. e. cum Saec. XI.² florentem dicit etc., *Juzz.* (Litbl. VII,

491) ex re illa *Charisium* inexactum probare putat. Mihi persuasum est, utrumque, *Charisi* et *Sacut*, ex eodem *Mose Ibn Esra* etiam hic hausisse (v. supra p.1804), posterior vel fons ejus hebraeus quidem A. 30 ad Saeculum spectare putavit, minus recte (phrasis וקר ארמי אלי occurrit quoque ap. *M. Ibn E.* f.35b de *Abu Nasar* filio *Josef b. Samuel Nagid*, cf. supra p.1112 et Add. ad locum); *Charisi* vero cap.3 *fidelius Mos. Ibn E.* excerptit, qui f.36a laudat *Abu Omar* [Jsef] b. *Chisdai* (q. v.) ejusque filium *Abu'l Fadhl* (qui A.1066 juvenis fuit, v. *Ersch*, Encykl. S. II vol. XXXI p.74 et *Allgem. Zeit.* des Judenth 1855 p.138; eumque forte ac apostatam omisit *Charisi*) et *Abu'l Hassan Musa b. al-Takna* (בן אלהקנה) cognomine *Al-Tajjah*

(אלהיאה). Neque „Annis postremis“ *Samuel Nagid* (q. v. et cf. ad op.41) natum esse Nostrum dicit *Charisi*, quod ergo male inexactum reprobatur *Juzz.* i. c. (ex quo *Edelmann*, citatus et recte refutatus a *S. Sachs* II,22); verba illa enim spectant ad *Isak b. Chalfon* (v. p.836), quem *Charisi* minus recte Saec. IX. (ergo post 1040) natum (נולד) dicit. Certe *Mos. Ibn Esra*, qui jam ante A.1089 magistrum audivit *Isak Ibn Gajjat* (v. supra p.1112) Nostrum juvenem initio Saec. IX. (quae emendatio nostra necessaria est) defunctum dicit (atque *Valentine* sepultum, ut quoque *Sacut*, unde *Ocaña* in MS. ap. *M. Sachs* p.245 nullius est auctoritatis, nedum *Khabul*, cum *Ibn Esra* et *Jehuda Levi*, in יהודא האבוב, ap. *Carmoly*, lin. p.453,483), ergo non multum post A.1010 (cf. ad op.10 sub ²). Obstat tantum *Hymnus*, ubi A. Heg. 461 (i. e. 1068-9, ut *Juzz.*, Litbl. VII,491); sed si jam error alicubi emendandus est, potius hic locus mihi vid. idoneus; *Hymnus* alius suppeditatus a *Carmoly*, Litbl. XI,317 inscribitur (in MS.?) A.829(1069), procul dubio, quia in ipso populus per tempus mille Annorum in servitutem redactus dicitur, sed numerus talis non omnino definitus sumendus (id unum inter multa confusa recte observat *Edelmann*, ננזי p.111). Tamen nec rem decidere audeo, nec conjecturas super fundamenta infirma constructas accumulare meum habeo officium.

³ Cum Nostro passim confusus est homonymus paullo superior *Salomo b. Jehuda* cogn. *babli* (*Babylonius*), monente *Zz.* G. V. 391 (ap. *Dks.*, Ehrens. p.22 et *Jud. Lit.* §19 n.25 error

SALOMO Ibn GABIROL

repetitur ex *Conforte* 18b, quem correxi in nota Vers. Angl.), cf. Synag. Poesie p.167 et supra p.2204. Hinc forte Noster a *Saadja Ibn Dunaan* discipulus factus Nissim Gaon (v. supra p.2067, unde corr. quoque *S. Sachs* II,18 n.1); et Salomo Babili in Hispania sepultus fertur ap. *Josef Kohen*, עמק הבכא p.9.

⁴ Quoad opera, praeter enumeranda scripsit librum philos. סקור חיים *Fons vitae* (forte Arab. عين الحية? cf. hujus lit. opp. ap. *Hagi Chalfa* N.8435, IV p.282); excerpta hebraica, forte per Schemlob Palquera (cujus citata in Comm. ad Moreh collegit *Dukes*, Ehrens., p.11), exstant in Cod. *Paris*. 239,⁸, ex quo excerpta nonnulla accepit *Dukes* (Mos. h. Esra p.3, unde corrigas nugae de libro altero אבן דקלים [i. e. *Empedocles*] ap. *Carmoly*, ap. Jost, Isr. Annal. I, 309!). Librum editurus est *Munk*, qui primus ostendit, eundem citari nomine Avicebron etc. v. Litbl. VII,723 etc. (*Jüd. Lit.* §11 n.6, ubi *Opp.* 1170Q. delevi in Vers. Angl.) et *S. Sachs* II, cc., cui excerptum ex Jochanan Allemanno suppediavi. Forte huc spectat dissertatio citata ab Almosnino (v. *Jellinek*, Litbl. XII,620). *Dks.*, p.55 huc quoque refert הגוף קודם נבראו וכו' huc, qui Nostro inscribitur in Cod. MS. (nunc Bodl., f.59), quamquam carmen in fine originem Latinum demonstrat et Augustinus et Gregorius citantur; eum nunc *Edelmann* loco ejectae particulae Maimonidis (v. supra p.1935, VII) dedit initio lib. חברה ננוה et Nostro vindicare putat; est vero Thomae d'Aquina (החומר „laudatus“) ex Versione Jehuda b. Moses b. Daniel Romano, inter alios tract. MS.1 - די בן סקין, quod Nostro tribuunt nonnulli, (cf. *Nepi* p.243) est Abraham Ibn Esra.]

A) PHILOSOPHICA.

1. מכתר הפנינים *Selecta margaritarum Apophtegmata* [ex Arabico hebr. per Jehuda Ibn Tibbon]; cum Comm. anon.; accedit Index 64 capp.; cura Sal. b. Perez Bonfoi Zarfati. ED. PR. [anon.] 4. *Sonc.*, *Josua*

Soncino (רדכ, fin. 17. *Schebat* = 14. Jan.) 1484.

[Ed. venusta rarissima (praeter *Opp.* exstat in *Mus. Br.* 481b.32, *Saraval* XVIII, expl. aliud ad manus habeo, et v. *Carmoly*, ap. Jost, Isr. Annal. I, 188, 312); ff. non numeratis 60, incl. primo albo, textus lit. quadr., Comm. rabb., excerpta praefatiuncula (incip. הדע והשכל כי על דבור ודבור של זה הספר, cf. Litbl. V,703), qua liber omnino orditur lit. quadr.; dies etc. indicatur אשאלה כהיום ה' || ה'זה בשכ"ט פין שנת רד"ם

ubi lit. ה' in fine lineae est custos sequentis ה'זה; hinc corr. *Jüd. Typ.* p.35, ubi 2. Jan. (5. Schebat); cf. *W¹p.*405.³p.289, *Rof* Annal. p.35. Est ergo primus Soncinatorum foetus editus, quamquam non inceptus (v. sub Berachot N.1567), unde *Reichhardt*, Die Druckorte des XIV. Jahrh. etc. *Augsb.* 1853, librum utrumque enumerat. — De ipsius libri auctore, titulo etc. sigillatim et paullo fusius disserere opus est; neque immerito, jam *Ebertus* (ap. *W¹p.*289) „unus“, inquit, „hic liber bonitate sua multa Rabbidorum monumenta superare videtur.“

¹ Liber in inscriptione, ut vid. genuina, assonante, ex sermonibus sapientum etc. collectus dicitur (זה ספר מכתר הפנינים, במליצה החכמים הקדמונים, ומשלי פילוסופים הראשונים, ומוסרם ונפשותם, והכריהם וחידוהם, cf. *W¹p.*404, ubi הא לך ex ed. sequ., jam ad haec verba spectat Comm. vetus), quod sine mentione auctoris dicit quoque Schemlob Palquera (מקש 21a, cf. *Zz.* ap. *Gg. Ztschr.* IV,390, *Rpp.*, ציון II,97, Indi nominantur in cap 18). Auctorem Jedaja Penini nulla sistit ed. vetus (ut praetendit *Dukes*, Litbl. IX,258, v. *W¹p.*404.³p.288, neque MS. ullum vel collectoris vel interpretis nomen prodit, sec. *Delitzsch*, Catal. p.286, v. infra sub ³), sed primus effinxit *Gaulmyn* (*W¹ib.*), quem secuti sunt alii Christiani et *Sabb.*, unde ipse *W* librum sub eo recenset (ut *Uri* 38). Confusionis ansam dedisse vid. titulus, quem מכתר הפניני legerit *Gaulm.* (cf. *W¹ib.*, rursus *Dukes*, ap. Jost, Isr. Annal. I,68, qui vero perperam a confusione hac ipsum nomen Penini ortum suspicatur, Litbl. IX, 258, XI,440! nomen Penini (supra p.1282) superius est, jam occurrit e.g. ap. *Gedalya* f.45a; *Luzz.* vero Litbl. XI,817 omnes miratur, qui confusionis originem non detexerint in lib. simili הפרדם, quem „certe(!) viderit primus qui מכתר tribuerit Penini,“ quod de *Gaulm.* vix putaverim). „Alios“ librum Nostro tribuere dicit *W¹p.*404: „de quo infra suo loco“, sed p.1045 sub Nostro rursus lectorem remandat! Nostrium auctorem et Jehudam interpr., primus, quoad scio, refert *Bursl.* (s. v. מכתר, teste „Josef Kimchi in praef. הקודש“ (ut quoque *W¹p.*404); „eandem sententiam ex ratione temporum confirmat *Bart.*“ etc. qui male Mosén pro Jehuda substituit (*W¹p.*404), ad eam revertitur *Rof.* ad Cod. 131: „in qua propter gravissimam Kimchii [sed v. sub ²] auctoritatem, donec gravior non producat, nobis esse modo acquiescendum putamus.“ Hinc quoque *Dukes*, ap. Jost, l.c., qui in lib. suo Ehrensäulen p.11 opus nostrum ne verbo quidem commemoravit. Testimonium novum ex ipsius Interpretis Epistola ad Ahron [leg. Ascher]

SALOMO Ibn GABIROL

Cod. MS. *Mich.* [401] proferre putavit *Delitzsch*, Catal. p.286 ad Cod. XIX,¹⁰ (*W*⁴p.827). „Ex hac,“ inquit, „ipsa epistola sequitur, Salomonem utriusque libri auctorem esse et A. m. 4827 [l. 4927, v. corr. p.327] pridem obisse.“ In epistola vero illa tantum operis alterius (v. op.10) omnino mentio fit! *D. Cassel* ad *Rebenst.* 360-1 (ubi sub Jedaja) annotavit: „De auctoris nomine(!) adhuc sub iudice lis est;“ sed eum Jedajam non esse satis demonstratum erat (cf. *Zz. Z. G.* 469, 571), Salomonem repetivit *Dukes*, *Rabb. Blumenl.* p.59 (ubi vero perperam interpretes Samuel, ut monui in lib. meo *Manna* p.110 et *Jüd. Lit.* p.432, cf. 395 et ad Testam. Jch. Ibn Tibbon p.XIII n.25,26), et *Litbl.* XI,440; נחל p.55 (ubi Interpretes omissus). Tamen Jedaja auctor recurrit (ex *Annal. Rof.*) in Catal. *Sarav.* XVIII; circumspectus auctorem omnino non indicavit *Reichhardt* l. c. Si credimus Editori A.1851 (op.5 p.2) Sal. Ibn Gabirol libellum ex dictis sapientum Arab, Graec. et Roman.(!) hebraice verterit, teste *Luzz.* etc.; locum vero non indicat, ubi literaturae hebr. cl. investigator conjecturam talem protulerit, nonnisi historiae literar. hebr. ejusque fontium viro ignorante dignam. Nemo eorum, qui librum citant (cf. *Dukes*, *Litbl.* XI,440), auctorem nominat. Nulla ergo innotuit auctoritas positiva praeter inscriptionem laudatam, dubiae originis, ut statim demonstrabimus.

² Titulus Arabicus מכתב סלמון אלמנחור indicator quoque in inscriptione MS. שקל הקדש ap. *Buxt.* (s. v. סכר), corruptus מכתב סלמון אלמנחור in Cod. MS. *Opp.* 1404Q, cujus apogr. in פתח II,97. Inscriptionem hanc male ipsi Josef Kimchi tribui a *Buxt.* etc. (v. sub¹) constat ex indole, ut eo quod Jehuda Hispalensis dicitur, atque ex praefatione ut vid. magis genuina in Codd. aliis (v. supra p.1498); illa ergo scribae, cuiusdam, forte ipsi Jakob Romano, tribuenda est. Illic tit. magis ad verbum respondet (*Manna* p.110) hebr. מכתב סלמון in *Introduct. Comm.* ad Cap. 2 et hinc in fronte in Cod. A.98 (=1338 sic) exarato *Rof.* 571,⁵ [qui neglecto tit. Arabico vel „electior margaritis“ vel „ex margaritis delectus“ vertit, sensus est optima margaritarum, praepos. partitiva hic superlativum designat, jam Comm. vetus tituli rationem exponit לפי שבו מכתב החכמה שני] מכתב סלמון et diserte librum ex Arabico versum hincque passim difficilem dicit, *W*³p.288, cf. *Litbl.* V,704], seu מכתב סלמון in Cod. MS. A.1392 exarato (ad calc. סכר מנחם, mihi viso Berolini ante paucos Annos, nunc in *Mus. Br.*, cf. *Kieckhefer*, *Litbl.* V,703, ubi male „Mibchar“). Tamen מכתב jam scribit ipse Jehuda

Ibn Tibbon (v. sub³).

³ Interpretes hebr. non alia innotuit auctoritate quam auctor (v. sub¹), unde A.1167 versionis, quem ipse repetivi (ll. cc. sub¹ et supra p.1376 sub op.5, p.1498) nunc rem rursus specialius inquirens, minime fundatum habeo, prout etiam alia chronologica nonnulla ad Jehuda Ibn Tibbon spectantia ex conjecturis pendent; A. fatalem enim Meschullam b. Jakob nonnisi ex fonte minus certo ap. Ibn Verga (ubi nec pater nominatus) hausit *Zz. (Gg. Ztschr.* II,310); Jehudam vero post obitum ejus lib. חובות הלבבות ad finem perduxisse non omnino constat ex formula וְלִי נִמְנָם nomini patris adjecta, tamen veri simile adhuc habeo; nullum vero argumentum quoad tempus versionis lib. nostri ex op. חיקון (op.10) ducendum, cum minime constet, utrumque simul verum esse. A.1161-70 tamen a vero non multum recedere possunt. — Nomen Salomo Ibn סלמון (cujus filius Moses Massiliensis fertur; cf. sub Samuel Ibn Tibbon) in Cod. MS. laudato, praeterea minus correcto, forte confuso auctore cum interprete ortum est. — Liber hebr. jam variis epithetis citari vid. a Berachja Nakdan (de cujus aetate v. supra p.2176) in משלי שועלים n.103 (ut corr. ap. *Dks.*, *Blumenl.* p.59) et 106 (v. supra N.3961).

⁴ Textus dividitur in 64 capp. (שערים), ut etiam in Indice numerantur; edd. recentes, ut *Lemberg.* 1792 (v. ad op.3), capp. non numerant nec Indicem exhibent; etiam Comm. vetus numerum non citat sed inscriptionem, e. g. cap.11: בשער הנקרא שער הרש; unde op. de Vita spirituali 66 capp. ap. *Bart.* nostrum vid., non חיקון ut *W* et *Gagnier* ap. *W*^{1,3}. Cod. MS. ap. *W*³p.289 (nunc *Hamb.*) Capp. sec. inscriptiones alphabetice collocata exhibet, unde „aliquot in Codd.“ sumserit *Delitzsch* l. c. nescio. In lib. Arabico nonnulla rhythmica vel assonantia fuisse suspicatus sum in op.7 p.111. — De fontibus (collectionibus similibus Arabum etc.) v. *Dukes* II, cc., specialim *Steinschneider.* ap. Busch l. c. (de loco N. T. cf. *Litbl.* XI,458, נחל p.44) et in lib. *Manna* locis pluribus inde a p.94 in notis; praecipue de sententia Muhammedis p.105. Ed. criticam cum Indicibus talibus non praeter rem desiderat *Dks.*, *Litbl.* XI,459, cui tamen (ut mihi) ed. 1630 non visa, quae notas tales exhibet sec. *W*³p.289. Inter auctores superiores praecipue ex Nostro collegit Immanuel b. Salomo in cap. 19 (cf. *Manna* p.111), cf. c.27 p.227. Alphabetice sententiae receptae sunt ap. *Natan Amram*, נעם הכהן 12. *Salon.* (הרחבה) 1855, ubi in praef. Jedaia Penini Interpretes resuscitantur.

⁵ Commentarius, cujus verum auctorem ed. no

SALOMO Ibn GABIROL

- [De Versionibus integris 1842, 1845 v. quae in hoc libro dixi p. 110, ubi etiam observavi, Anthologiam Germ. jam dedisse Zunz ap. Heinemann, Almanach für die israel. Jugend. 1. Jahrgang 5579 (1719) p. 196.]
- 8] — Compendium (*Catinus avro*) per Samuel Zoref q. v. [*W³*p. 289] (1681. 1716).
- 9] — (Sententiae plurimae ex Arab. rhythmicæ); v. Josef Kimchi: *Sichus sanctus*
- 10] חיקון מדרה הנפש *Institutio* (seu *Correctio*) *morum animae* Ethica secundum Psychologiam constructa; ex Arabico hebr. per Jehuda Ibn Tibbon; ad c. Bechai b. Josef: *Officia cord.* q. v. (1550).

[*W¹*p. 1045.³p. 1030 A. non diserte exhibet, quem tamen jam sub Bechai (p. 143) dederat, nostramque ed. post sequentem recenset, unde forte „ristampato“ ap. *Ref.*, Diz. (I, 174; „später“ p. 108 ap. *Hamb.*). Etiam de hoc op. singulari nonnulla seriatim observanda sunt:

¹ Titulus in fine introd. (et sic in Cod. *Ref.* 684) tantum הדרה הנפש, ut in op. Arab. MS. *Uri* 358.² (*W³*p. 1030) אצלח אלכלאק, quod generatim *Ethica* designat (cf. הקון מדרה האדם in introd. paullo ante); ac titulus specialis occurrit quoque ap. *Hagi Chalfa* N. 822; *Asulai* vocem הקון omittit, hinc lit. omnino effectus מדרה הנפש in ablegatione ap. *Benjakob* II p. 39. De alio perperam מדרה הנפש in scripto opusculo v. sub Sabbatai Donolo p. 2234. — Systema Nostri seculum fuisse Levi b. Abraham in הדרה הנפש בתי observat *Dks.*, Litbl. XI, 553.

² Auctores veteres citatos nominat *Dukes*, Ehrens. p. 12, in his etiam *Originem* (אריגאנים?), ad nomina adde נאחר (lege ארדשיר *Ardeschir* I, 1), *Alexander* (III, 2) et Saadia (v. supra p. 2173); ב' הקוני, quod ad minimum sexies citatur (I, 2. II, 2. III, 1. IV, 1. 4. V, 3 ubi לקוני, etiam in Cod. Arab. (v. *Dks.*, Litbl. XI, 478, qui „quater“ et librum sententiarum Arab. suspicatur, cf. p. 356 [scil. I, 2 correctus ap. Jona Gerondi ad Prov. XII, 9; (בסוסרים) ubi במוסיר הפילוס' cum libris supplet!); jam alibi (*Jew. Lit.* 101) coniecti cum libro auctore Chefz-al-Kuti, seu al-Futi, de quo *Moses Ibn Esra* (Poetica MS. f. 23b): וחפץ אלקוני יקול פי רנוה פי אלכבור והו אלחק; אה' פי כסאן ואחר אשיא לים להא פי גירה אסמא רלכל [פכל] קול [טא] [insuper] פאדיא הרנסא צאר כלאף טא עליה נט'מא.

Atque (f. 126a) ומא קד' הפץ אלפוט' פי חרנסה הדיא אלפוסק [חלים ג'ה כ'ב] פי נמלה אלכבור עלי עט'ים סוהה פי גירה קאל: אלין כן סבן כלא ספיה ואלקלכ טנה כל חרב פיה

ואלפאט'ה חפיה לין אלהות והי חראד סתל סרה אלסות, unde constat, eum Psalmorum paraphrasin Arabicam composuisse metro رجز (cf. supra p. 1028, 4 et 2161); nominis variatio ex similitudine literarum ف et في derivanda (cf. *Schahristani*, Germ. per Haarbrücker I, 74 et II, 399, ubi al-Futi vel al-Ghuti, scil. الغوطي seu الغوطي). Librum מוסרי annexum in ed. sequ. fontem habet praefator. Cf. Parallela in notis ad lib. Manna. Carmina Arab. me editurum promisi ad Testam. p. XI.

² Tempus compositionis in urbe Saragossa mense Nisan A. 805 (= 1045) legitur in fronte ed. nostrae et in Codd. MS. (v. *Conforte* f. 7b, ubi nota partim corr., *Ref.* ad Cod. 864, *Michael* ad Heidenheim et ap. *Delitzsch*, Catal. p. 286; Codd. *Mich.* 344, 401 allegantur in Litbl. XI, 558), ejus loco errore typogr. levissimo 808 (1048) in edd. sequ., quod 818 seu 828 emendare voluit *Dukes* (Ehrens. p. 10, in Litbl. XI, 479 1046 praetendit, ad ed. nostram nullibi respexit). In Cod. Arab. A. 1428 legit *Gagnier* (ap. *W³*p. 1031), quem „admode mendosum“ jam censet *Ref.* ad Cod. 864, est vero aera Alexandri, ergo 1126 (seu 1127) ut ap. *Uri*; si vero credimus *Dukesio* (נני p. 55, Litbl. XI, 479) 808=החח legitur, quod (Litbl. XI, 558) שנה 358 pro 1358 emendatur! Utinam *Dukes*, ubi notitias aliorum spernit imo negligit, Codices lente et sedate ipse inspiciat neque res confundat, antequam nova et incorrecta publici juris fecerit! In Cod. quem ipse inquisivi literae תכה distincte leguntur, literaeque primae residuum exstat simile parti sinistrae literae ה (sic נ), quod forte Alef habuit *Gagnier*, pars dextra atramento perfusa erat, nunc crasa est. Mihi testimonium Codd. hebr. omnium congruentium satis valet.

⁴ Versionem fecit Jehuda Ibn Tibbon pro Ascher (non Ahron, ut *Michael* utroque loco citato) b. Meschullam, ut constat ex Interpretis *Epistola* quasi dedicatoria, ubi vero Annus non commemoratur (ut ap. *Delitzsch*, p. 286, 327, v. quoque sub op. 1), imo una cum Bechai versus apparet, qui forte A. 1161 (v. supra p. 1375 op. 4). In ed. nostra A. 827 exprimitur (1106 ap. *Dks.*, Litbl. XI, 478!), quod 927 emendat *Michael* (ap. Heidenh.), 927 ex *Conforte* f. 7b repetit *Ref.* ad Cod. 684 et sine auctoritate in Diz., ex ed. nostra *Dks.*, נני p. 55. — Versiculus עוה יסוה in ed. nostra (ut in Codd. MS. *Ref.* 684, 1246 et ap. *M. Sachs* p. 245, ubi aliud: דבר חכמה והנניר ex וסודותו in lib. Manna p. 103, hincque *Dukes*, Litbl. IX, 228 n. 2!) in fronte exstat inscriptum: „dicit Interpret“ (*Dks.*, Litbl. XI, 178). In ed. sequ. figu-

SALOMO Ibn GABIROL

rae (f.6) adjectum est carmen, cujus versiculus intercalaris דכקו ואש ומים איך דכקו, ubi neque *Munk* nec *Dukes* (Litbl. VIII,440) acrost. Arje (אריה) recognoverunt, unde posterior expectoratione et lucubratione repetita supersedere potuerit (Litbl. XI,301,478).]

11. — acc. Jehuda Charisi: *Apophlegmata* ex Arab. Honein versa et Abraham b. Chisdai: *Lib. de Pomo* Pseudo-Aristot. ex Arab., junctim s. t. גורן נכון *Area parata*; cum Indice per Josef b. Jakob Schalit Aschkenasi Patavinum; praef. est Jakob Marcaria

4. *Riva di Trenta* (ככש) 1562.

[*W*³, ad. 1904=902b etc. et 1805, ubi praef. male ab Asaheli cogn. Dio Phoebo Bononiensi scripta (pro in scripta, v. *Zz. Z. G.* 252) fertur; ibi Josef libros annexos etiam seorsim editos ferre vid. חברתי עליו. Inscriptionem operis nostri גורן נכון (ומפורד, ספר מוסרי „titulum“ operis nostri („der Titel dieses Werkes“) latum fuisse praetendit *Dukes* (Litbl. XI,301, 478), hinc in ed. Luneville (cf. supra p.1317 op.22) recusam esse etc.; jam vero *Sabb.* inscriptionem omnino omisit, et *W*^p.1045: „huic collectioni datus est tit. גורן נכון *area purgata* (sic) ex 2. Sam. VI,6 qui in superiori parte folii primi expressus est“, scil. in porta ornamentoria (ut saepissime), ubi infra titl. omnes sigillatim exhibentur. Male vero a *Bart. Sal. b.* Gabriel auctorem lib. גורן נכון discerni monet *W*^p.1046. — De libello מדרש י"ג v. sub Salomo b. Gabriel. Capitulum (שער) quod Noster (ר' שלמה) post opus hoc composuisse fertur in Cod. MS. *Harl.* 5686 (v. *Dks.* Litbl. X,520, qui Nostro id negat) incip. (ut mecum communicavit cl. *Zz.*) רע ישיכלך ויפליקך האלהים. במעלות הרמות וינחילך שני העולמות.]

B. POETICA.

[Vide quae supra sub nomine p.2314 notavimus.]

12. אזהרות *Asharot* (*Admonitiones*) i. e. 613 praecepta carmine expressa, incip. עמר לבי (משה) טענה; cum Simon Duran Comm (*Splendor firmamenti*) [compacta sunt ff.2 op. medici Avicennae cum Comm. MS.] 4. *Constant.*, ap. Josef b. Ajil (בכ"ר עיר) *Kabizi* (קאביזי) sub *Selim* (הרעה) *Meñachem* 1515.

[Ed. omnium prima (rarissima), Machsor Hispanorum enim, ubi in prec. Pentecostes inseritur (*Dukes*, *Ehrens.* p.23, *Zur Kenntn.* p.140, non 104, ut ap. *M. Sachs* p.222 in nota) non ante A.1519 excusum (v. ad op.27). Nostram tantum sub Commentatore recenset *W*^p.1147.³.p.1002, v. *Rof.*, Ann. p.10 n.49; *Zz. Z. G.* 223. Comm. finitus dicitur A.1417 (v. sub Simon Duran), libellarius vero aliquis ignorantissimus,

ut puto, recentissimus Cod. Vindob. XVII ap. Golden-thal, qui Cod. A.1535 exaratum descripsit (קטחא ap. Goldth. p.34 est Comm. Jochanan Treves A.1540 excusus, v. N.2579! et v. infra op.25) vocem „excussio“ addidit, atque eruditissimo *Golden-thalio* ansam dedit ad detectionem, ab eo non salis celebratam, nec quoad scio, artis typographicae generalis investigatoribus omnino notam. Cod. enim Vindob. descriptum habet ex editione omnium prima („Urausgabe“) *Algier 1417* ab ipso Commentatore curata!! — Exordium (רשוח) excusum in Machsor non est Nostri (v. op.17), sed Nostri incip. שולמיה שהרחורה. primum edid. *Luzz.* in periodico ציון II,147 (cf. *Dks.*, p.27). De אזהרות v. supra sub Saadja p.2206 et sub Moses Maimonides p.1883, adde nunc הרהייה II,18 (ubi minus correcte, v. supra p.2319, ad *M. Sachs* p.222 addendus Kalonymos, (אבן כוחן); *Lib. Praeceptorum* in Codd. nonnullis MS. (cf. *W*^p.976), non est titulus sed argumentum, in Cod. *Laud.* nunc 106 (*Uri* 330, v. Add. nostra), primum fol. cum titulo et textus initio desiderari vid. (init. ap. *W*^p.976 ex Comm. petitum et משה delendum), in fine legitur: נשלם פי' המצות „explicit expositio praeceptorum“, Commentator alter procul dubio est Isak b. Todros (v. supra p.1536,2208,2269) et forte David Ibn Schoschan b. Samuel (cf. *Zz. Z. G.* 439), qui Thomae Bricot opp. philos. vertit (Cod. *Canon.* 7), jamque Moses Ibn Tibbon Comm. scripsit, qui male editus fertur, v. supra p.2005 n.¹⁰]

13. — cum Josef Loës Comm. brevi literal; per Salomo b. Mos. Barsilli (בריולי)

8. s. l. [*Mant.*] (*fin. fer.* V.25. *Tischleri* שכו) 1565.

[In libello rarissimo (*Opp.* 5010.) Annus exprimitur שנה השכ"ז שוליה; constat. ff.28 sine frontisp., textus litt. mediis, incip. שמיר לבי מענה, locum *Mant.* jam sistant *W*⁹20b et Cat. ms. (sed s. a.), quocum congruit forma typorum; hinc suppl. *Zz. Z. G.* p.256; cf. *Jüd. Typ.* p.32 n.55, v. ed. sequ.]

- 14] — u. s. per Abraham b. Salomo עלון u. s. [*Mich.* 219; ubi male *Ven.*; praeter Editorem (v. N.⁴³⁰⁴, ubi adde בעיר דרעה ap. *Asul.* II f.43 sub בעינתה בעינתה) omnino cum ed. praeced. est eadem!]

15. — cum Mos. Pesante Comm. (*Lumen* [est] *praeceptorum*) et Simon Duran Comm. [op.12] excerpto; carmen adjecit Samuel [b. Perachja]

4. *Constant.*, *Sal. Jaabez* (יער לי, inc. 15. *Ab.*) 1567. [*W*^p.823 n.1552. Excusum una cum N.2753, ubi quoque Samuel (המשורר שמואל אף נעים) carmen adjecit; cf. ed. sequ.]

16. — u. s. (Comm. Mos. Pesante auct.); carmen

SALOMO Ibn GABIROL

- adjecit Samuel b. Perachja. Ed. II 4. *Salon.*, Jos. Jaabez (השכ"ט, fer. 1.27. Tebet - fer. V.21. Adar = 16. Jan. - 10. Martii) 1569.
[In fine ושמו ישינו וששון, vox ישינו A. designat. Excusum est una cum N.2754. W¹p.1044 et p.823. ³p.755*, ubi de A. non dubitandum erat.]
17. — (praeced. Exordium יום זה אמת, auctore David b. Elasar Bakoda) cum Expositione vocum brevi [ex Josef Loës excerpta]
32. *Ven., di Gara* (שלב mense Tischri) 1571.
[Lit. minusc. ff.24 non paginatis; pertinet ad Preces N.2091.]
18. — u.s., per Abraham b. Salomo Chaber-Tob ejusque discipulum Jakob Chai Flores
8. obliqu. *Liv., Jedilja Gabbai* (רור) 1650.
[Una cum Isak b. Reuben, ut aliae edd. nonnullae, v. notam supra p.1149 op.2.]
19. — cum Jakob Chagis Comm. (*Funiculus caeruleus*); per Isak Levi et Venturin [W³p.1030. ⁴p.976] 8. *Ven., Comm. Vendramina, per Giov. Imberti* (הה"ב, fin. fer. 1.42. Omer) 1652.
- 20] — cum Expos. [ut ed. 1571]; una cum Isak b. Reuben: *Asharot* q. v. (1655).
[W³p.1030: A.1660 et „cum Comm. Mos. Muati“, qui ad Isak b. Reuben spectat.]
21. — u. s. [W³]
8. *Amst., David Tartaz* (לב משפחי) 1670.
22. — charta magna.
[Una cum Isak b. Reuben.]
- 23] — u. s.; una cum Isak b. Reuben: *Asharot* q. v. (1688.1711.1715.1721).
24. — cum Jakob Chagis Comm. (*Funiculus caeruleus*) praefatus est Mos. Chagis [W³p.455. ⁴p.976] 8. *Lnd.* 1714.
25. — cum Comm. Simon Duran in compendium redacto, omisa ejus Introductione et fine; edid. Salomo Adhan b. Masud; corr. Abraham di Misa et Moses Almonte 8. *Amst.* 1735.
[החמים .... שנחנו הבאה עלינו לטובה ויכהיב אה וילמדה אה משה ... i. e. appropinquante A.496, epigr. Editoris 21. Ab החמים. Editum est seorsim (cf. Mich. 220) et simul cum Isak b. Reuben cum Comm. Mos. Muati (Mich. 217). Goldenthal, Catal. p.36 A.1730 sistit et Editorem Salomo Adhan (q. v.) eundem habet ac Salomo Rafael, quem Epitomatores sistit et simul auctorem praefationis ineditae et quidem A.1535! cf. sub op.12.]
- 26] — (textus) ap. Isr. Landau: *Statutum Israeli* q. v. (1798).
- 27] כתר מלכות Corona regni Hymnus cosmologicus, cum Vers. Lat. per Fr. Donatum q. v. (1618).
[Versionem non optimam censet Mehlfürerus ap. W³ p.1030, cf. *Assem.* ad Cod. 273 ap. Dukes, Ehrens. p.58. — Poema hebr. excusum est in libris Precum variis, in his in rit. Hisp. ed. Pr. Ven. 1519, ubi exstat in fronte, unde Catal. Leyd. ed. 1674 p.258 (et quidem s. a., ap. W³p.1044) et 1716 p.313 (Hebr. 43) Nostri opus tantum recenset, quod ergo non praeter rem supra cum N.2066 conjeci, quem male sec. Dukes A.1517 stili, A. enim disertis verbis exprimitur; v. Add. ad N.2066. Idem exstat in Cod. Warner. 59 (ap. W²p.1318 n.278 anon., sed v. ³p.1030), ubi Catalogus [etiam ed. 1716 p.408] Nostri מבחר הפניני omittit, male vero „liber precum“ addit. [Cum nostro male conjicit W²ib. „Synonymicam“ medicam, in Cod. Scal. 2, quam Catalogus uterque (ed. 1716 p.404) „Corona regnis“ inscribit, forte ex scheda Scalig. (ap. W³p.1216 n.661), quam in Cod. ipso non offendi; est vero Vocabularium ad Canon Avicennae pertinens, v. sub Natan Hamati p.2039]. Exstat quoque in edd. majoribus Precum quolid., e.g. A.1591 N.2100 (f.169) et vide hujusmodi libri fragmentum sub N.2411. — Varias lectiones ex MS. exhibet Gg., Ztschr. III,432, ut vid. ignotas M. Sachs (p.224); finis וירי ע Confessio occurrit in Prec. Coll. שוברים לבקר, v. notam ad N.3022; ex Introduct. (inexacte „ההשר שדפס לפני“) effluisse Rof. [ad Codd. 62,919] *Canticum de unitate* auctore Salomo Isaki, testis est ocularis S. G. Stern (ביה הכהירה f.43b). — Titulum כתר מלכות (de ratione v. Dks., Ehrens. p.16, postea quasi genus designat, Jüd. Lit. 460) ipse exhibet auctor in versiculo inscriptorio; tamen aliter passim inscriptus est libellus, ut בקשה *Petitio* in Cod. Poc. 234, ubi nomen inversum Jehuda b. Salomo b. Gabirol (ut jam observat W¹. 703 et ³p.1030, neglectus ab Uri 263). Citatur quoque nuncupatione הפלה, quae occurrit initio versiculi inscriptorii (v. S. Sachs החחיה II,6 ubi adde Simon Duran כנן אבות in fol. f.64a ap. Dks., Litbl. IV,803). — De indole poematis, quod quasi Aristotelis librum *de mundo* versificatum (quamquam peculiaribus notionibus) exhibet (v. Munk ap. L. Philippson, Schul- und Predigtmagazin II,71; M. Sachs p.229, Humboldt, Kosmos II,119, Serap. p.349 N.98) v. Dukes, Ehrens. p.16, M. Sachs p.225 et de philosophia peculiari S. Sachs l. c.]
- 28] — Hispanice in Orden des Ros hasannah y Kipur N.2430.2432 (1604.1652).

SALOMO Ibn GABIROL

ib. XI, 287 et op. 41 p. 26; ex postremo passum citat *Mos. Ibn Esra*, Poetica MS. f. 144a [ap. *Dukes*, Litbl. XI, 269, sed etiam f. 135b, ubi legitur אהרן הרמז; f. 142a vero nomen Gabirol omnino non legi, in apogr. meo fidelissimo post אבן אבן spatium relictum est, Noster vero אבן אבן citatur, v. supra sub nomine! in ipso versiculo partim deletum nec בנו omnino distinctum est; pro | leg. ק, ante סנים suppl. כל, denique f. 144a in versiculo post והחזרה post suppl. וכל בא מרח בה ה'א (ערפנו), qui pergit (post אלהרל אבן חסאן ר' אללה אצאב פיה אלאנראק' והו [זהו] אלמפאצל ובחם פאנה יגר ג'א ואנרא פב'נא (sic) וכמא קאל שאער אלערב:

וקד וגרה סכאן אלקול ד'א סעה פאן וגרה לסאנא

קאילא פאל:

וקד הכלץ איצ'א הכלצא לטיפא מן וצף לידה ט'למא
וסבאחה בארדה אלי דים שער פקאל:

וגננה כמו שלג שניר או כמו שירח שמואל הקהתי
והר'א הו אלשער אלד'י אעהרד סנה ואכלו פי אלהצטי
ענה בקצידה ה אלהי קצר בהא עלי טול אלשקה ורובב
אלמשקה אלהי אולהא

קום הזמן ולבוש ערניך

ומן אביאחאחא

הקרב לעומתם שער חטאח אולי יכפר בו עוניך
ומא לחקי הכלג אלנפם אלנצ'ביה מנאס ברליך אלכיה
אלמקרים בסוק אלנפם אלשריפה אלי הר'א אלחנע
ואלחציר אלד'י לא יליק אלא ללה הע' ואן כאן קד
i. e. et quo modo laudavit vir ille (?) Ibn Hassan
salutatur Jekutiel in Cod. MS., v. Litbl. IX, 304], cui Deus propitius sit, attigit in eo scopum
scilicet distinctionem, et jure quidem, offendit enim ... ut
dicit poeta Arabs: „Et (si) jam offendisti locum verbi
ampli (efficacis) et si offendisti linguam dicentem,
dic!“ Fit etiam transitio [de qua figura tractat in hoc
capitulo 19.] elegans a descriptione noctis caliginosae,
quietae, frigidae ad vituperandum carmen, dixit: „et
frigor ejus est sicut nix Senir vel sicut carmen Sa-
muel ha-Kehati [cf. גנוי אוקס' p. 38 in fine: לקחה
estque idem carmen, cujus vitia enumeravit
(scu quod ad rationem revocat) et demonstravit in
Kasida, quam composuit super diuturnitatem molestiae
et dominos (auctores) molestiae, cujus initium: „Surge
tempus et indue delicata tua“, interque cujus versicu-
los occurrit: „Offer eis hircum sacrificii (pro peccato),
forte eo expiabuntur iniquitates tuae“, etc.]

Parchon q. v. (1844).

[Ex eodem MS. Vindob. (v. *Deutsch*, Catal. p. 113)
jam dedit *Dukes*, Ehrens. p. 101, sed (ut intellexi, a
censura) ejectis distich. 7, 8 (quod nullibi monitum
memini), unde 95 (ut *Deutsch* inter alia incorrecta):
tantum numerat (ergo inexacte „100“, p. 24 et Beitr.
p. 178); carmen pleonastice שירה שקולה in-
scribit ex verbis Ibn Esra שקולה שירה שירה
(cf. Beitr. p. 4, Litbl. XII, 367), qui numerum 400 sistit;
id vero generatim „compositionem“ designat (v. *Jüd. Lit.*
415 n. 38). Titulus ענק diserte exhibetur in dist.
32 (i. e. 30 ap. *Dks.*), in acrost., et in versiculo pro-
cul dubio inscriptorio: ענק הריו בבל אבן צמורה (v.
Dks., Litbl. XI p. 37 n. 14 et rursus *S. Sachs*, ההחיה
II, 6 ex op. 41 p. 26, ubi p. XIX perperam ההחיה; de
nuncupatione ענק cf. supra p. 1807), quocum 99
essent disticha, unum desiderari vid. inter n. 34-35
(i. e. 32-33 ap. *Dukes*), v. supra p. 2317; auctor
vero ipse opus in 4 partes dividit (v. 63): de literis,
nomine, verbo et particulis, 6 portas vero se praemis-
sit, lamen dubito an non מחלקות עשר in v. 28 re-
ferendum sit ad pedes hemistichii primi, quod neutra
editionum incorrectarum ab altero discernit, ut ubique fit
in Cod. meo MS. (ex quo lectiones meliores suppe-
ditaturus est *S. Sachs* in continuatione lib. ההחיה).
Ipse Parchon (etiam in MS. meo abbreviato) in fine
se non ultra offendisse ait (quod omisum in ed. no-
stra monet *S. Sachs* II p. 21 in nota). Carmen hoc
commemorari ab *Immanuel b. Salomo* (p. 67 ed. Br.)
bis asserit *Dukes*, Beitr. p. 4 et 177, ubi addit forte
non ex autopsia! Re vera ille carmen Nostri „200
linearum“ se vidisse et imitatum esse dicit (v. biogr.
a me scriptam in Litbl. IV, 60), unde *M. Sachs* (cui
Dks. adhuc ignotus fuisse vid.) id ad nostrum forte
spectare suspicatur (sed v. *S. Sachs* II, 21). — Anni
aetatis 19 memorantur (in v. 17), unde id primum
Nostri opus habet *M. Sachs* p. 220, sed v. supra
p. 2317. — Carmen nostrum ex Ibn Esra et Chiskijja
Roman tantum memoratur a *W¹* p. 1045 et ipso *Ref.*
Diz. (p. 109), qui rursus ex *W¹* p. 337 (sic, scil. Chis-
kijja Roman, neglecto *W³* p. 1033) idem carmen affert
sub Salomo b. Gabriel (p. 284 ap. *Hamberger*,
qui „auch Gabirol“ addit, v. *Gg. Ztschr.* IV, 445, *Du-
kes*, Beitr. p. 176), quamquam sub Parchon (p. 257)
Nostrum commemorat, prout *W²* 2018 (cf. p. 1037)
Salomo parvum (הקטן) ex *Sabb.* affert, quod enim
salutatur ap. Parchon p. XXII. Primus, quoad scio, de
carmine breviter sed correcte retulit *Luzz.*, Proleg.

35] ענק *Torquis* Carmen metricum (שירה שקולה)
grammaticum, incip. אהן דאל עה ונס הפארה 97
disticha [ex 400] inserta (p. XXIX) a Salomo

SALOMO Ibn GABIROL

(1846) p.27. De citato ap. Jos. Ibn Akin v. op.41 p.56.]

- 36] *Carmen murmurationis seu objur-gationis*, incip. נחר בקראי גרונ, ex Cod. MS. Bodl.; p.19 ap. H. Edelmann: *Dibrey Hephhez* q. v. (1853).

[Ex Cod. alio cum notis, generalim prave et omissis linn. 15,16, sed passim melius ap. *Dukes*, Litbl. IV, 801, ubi apparet carmen in Caesar-Augustanos compositum esse (cf. sub Salomo Bonfed); Cod. Bodl. est *Poc.* 74 (v. *Dks.*, Litbl. XI,105 n.1) et quidem nunc vol. I f. XIIb, v. infra ad op.41. Carmen ex צעיר (in lin. 14) juventute compositum ducit S. Sachs, qui inversionem proponit et emendationem, neglecto Litbl. I. c.]

- 37] *Carmen in Mosen (!) avarum*; inscriptum יני חרר עיני מספק. 1,81 Collect. בכורי העתים. 1,100 Collect. N.3713; inde recus. 1,100 Collect. N.3429.

[Excusum est primum probabiliter in סחרים N.3721-2 (A.1507-20 et 1552 sic), dein in Machsor Cochlin (nuper acquisito) ed. 1757 f.69b, ed. 1769 f.64b, ubi versus ultimus הפישעים הצפרדעים adjectus, quem *Dukes* (Litbl. IV,807) et *Sommerhausen* (Litbl. XI,181) non genuinum dicunt. Mihi auctoritas totius carminis non constat, quod Germanice metro eodem verti in periodico Sabbathblatt 1846 n.14 p.53.]

- 38] Hymni varii; in lib. ... שירים N.3328 (v. *Add.*) [W¹p.1044] (1545).

- 39] Hymni nonnulli; p.157 sq. ap. L. Dukes: *Zur Kenntniss der neuhebr. relig. Poesie* q. v. (1842).

- 40] Hymni nonnulli hebr. et Germ. ap. M. Sachs: *Die religiöse Poesie etc.* q. v. (1845).

[Germanice nonnullos exhibet *Dukes*, *Ehrens.* p.70; cf. quoque שומסחי Germ. per H. Löwenstein, Litbl. VI,780. — Inter superiores בתי חומר (cf. *Dks.* p.19), quod saepissime in Prec. quotid. majoribus insertum inter חתנות una cum אוכרה (v. *Jehuda Chasid* p.1324), cum Vers. Germ. v. sub ליר N.3646; Hymnus נהיבות ושהים (cf. *Dks.* p.20 n.21) continuatus per Mose Alaschkar (q. v.) hebr. et Germ. in סנהגים N.3821 (1601); *Juzz.* vero in *Introd.* modo edita ad Machsor Ital. *Liv.* 1856 p.17 id Nostro omnino negat.]

- 41] Carmina sacra et profana, ex Codd. MS. Bodl.; cum Vers. Anglica per M. H. Bresslau; ap. H. Edelmann et L. Dukes: *Treasures of Oxford* q. v. (1850).

[Nostri extant p.15,21,29,36, atque forte p.27 (v. infra); petita sunt ex Cod. *Poc.* 74 vol. I sub מחנה הנשאר, ubi carmina auctorum variorum (v. supra p.1341 et 1806 et infra), quae diserte Nostro inscribuntur vel „item eodem auctore“, sunt tantum (asteriscus excusa designat, ubi sola p. notatur ad op. nostrum spectat):

*1 f.2b: ואח יונה הבטלה שרונים (v. sub op.34).

*2 f.4a: עטת הוד ועטת ולבש נאונים (I,47; v. supra p.2317 sub II,2).

*3 f.6a: תהלת אל בראש כל תהלות (continuatur f.49).

*4 f.24a: פירוד יירי סור ואל חרענו.

*5 — פירוד עלי פירוד ועין בלי שינה.

*6 — ראה שמש לעת ערב אדומה (v. sub op.34).

*7 — לו היחה נפשי מעט שואלה (inscribitur ולה *sic*, cf. ציון II,160).

*8 f.24a: חשוב לכי כעלות שמש.

*9 — קחה השיר ומצפוני.

*10 — ולב נכוב וחשיה סחומה.

*11 f.24b: על פטירה זמני מה לך חרש בנבי (inscript. על פטירה ננני p.21, ut legendum ננני p.21, sed in *carm.* ipso legitur פרידה v. supra p.2318,233).

*12 f.25a: השיר אסף והימן המשורר (inscript. לו השיר, הימן ואסף המשורר, exstat quoque f. XII, incip. השיר הימן ואסף המשורר, in fine *Carmm.* *Jehuda Levi*, cf. infra ad 43).

*13 f.25b: הלא צוה אבי כל החכמים (p.26).

*14 — ואל תחמה ואל ירום לבך.

*15 — יירי מעשה חירם דמוהך.

*16 — הלא הראה מירדעי שחקים כערונה נן (p.64).

*17 f.25b: הלא נפשי חתי פדיון.

*18 — למה זה את כקוק מכאיב.

*19 — זרועי על כנות ימים חשופה.

*20 f.26a: נבוש לו ועווב אולי.

*21 f.26b: רביבי דמך היו רסיסים.

*22 — שלשה נוסרי יחד לעיני (acrost.).

*23 f.27a: מושל כקפוי ים וגם דרום (p.26).

*24 — שער פחה דורי קומה פחה שער (acrost.).

*25 — שחי בך מחסי בחדרי וחדרתי (acrost.).

*26 — שנים נפנשו בו זה כמו זה (p.15 inscriptio)

הפלה excogitata).

*27 27a: ענק הרוז בכל אכן צמורה (v. sub op.35).

*28 f.27b: נפונותי וסרחי מנחיים.

*29 — אל ינאלו חשך וצלמות.

*30 — אנחנו שוכני (f.28a: אחי חכל שאל חכל vid. conclusio).

*31 f.28a: החשאל מחציר ננות שאלה (etiam f. XII).

*32 — בחייכם אדומי השפהיה (p.22).

*33 f.28a: הלא השבע יירי מבנורה (ib.).

*34 — אכן מירדעי ונהם (sic) מאד (ib.).

*35 — אולי דמעות בחרי נרחו (p.36).

SALOMO b. GABRIEL

- ³⁶ f.29a: לך שלום קראני.
³⁷ — שאלה אשאלה ככך עדינה.
³⁸ f.29b: נפן שהולה על מים ופזורה.
³⁹ — היהאפק ואם יחשה.
⁴⁰ f.30a: לשוני חור חידה (p.15 inscriptio תחכה excogitata).
⁴¹ f.49b: היחיה איש אשר נסע ידידו.
⁴² — לבני שמח וכשיר פצה דברך.
⁴³ f.50a: עדי שחקים כשורים נעו.
⁴⁴ — אמה לאיש רמות לו כסגנים.
 Praeterea post השאל (n.²⁹) f.XII leguntur 3 versus forte Nostro pertinentes, scil.:
⁴⁵ קראוני ליסר איש פתלחול.
⁴⁶ חשובתך משובתך.
⁴⁷ f.50a: הגנבה וכחשת (etiam in מחנה הנשאר f.7b; Dks., Litbl. XI,376 de auctore non dubitare vid., locum non indicat!).
⁴⁸ (f.XIIb) נחר בקראי גרזני (v. op.36). —
⁴⁹ Ubi exstet in Cod. Poc. 74 carmen ברק או ברק הגנבה (v. Dukes, Litbl. XI,616) nondum inquisivi.
⁵⁰ in Divano Jehuda Levi MS. Poc. 74 n.319 forte Nostro pertinet? Denique in sectione מחנה הנשאר inter carmina laudata exstant anonyma aliquot, quorum nonnulla saltem specialim inquirenda Nostro vindicanda fuerint, praecipue cum Collector in praef. ad Divanum Jeh. Levi (v. p.2336) tantum hunc et Nostrum laudet; unde interim ea quoque hic enumeramus, continuato numero:
⁵¹ f.1a: ההלה החכמה וראשיה הערמה.
⁵² f.3a: לך נפשי חספר בי יצרתה.
⁵³ f.3b: שמואל מה בנו לברט (ap. Dks. Litbl. XI,268, et Noh. p.7, ubi nomen Samuel ben Labrat confictum, v. supra p.1739).
⁵⁴ f.5b: תונה אשר נערר כאב צריה.
⁵⁵ f.6a: מליצתי בדאנתי הרופה.
⁵⁶ f.7a: כוכב אשר דרך במשקופינו (v. sub op.34).
⁵⁷ f.7b: ואל תחמה באיש כמה כשרו (הגנבה וכחשה) — ואל תחמה באיש כמה כשרו (v. supra ⁴⁵).
⁵⁸ f.7b: כאין נשאו מרכ חלקיו.
⁵⁹ f.8a: אני האיש אשר שנים מזורו.
⁶⁰ f.8b: חבורך מבלי קבה ככל הבא וכל חסא.
⁶¹ f.9a: ידידים שעו סני אמרו בככתי.
⁶² f.10a: עורה לבבי מיריבים נצלה עדים ויחנאל כרם.
 בנך.
⁶³ f.10a: יום נד והבי צבי ארה וכר ובי (p.27 nomine Jehuda Levi, nescio qua auctoritate!).
⁶⁴ f.10b: מודה אני מעשה מתי עולם.
⁶⁵ f.19a: קול יללה הרועים לבל נגעה (v. sub op.34).

Indicem initiorum A.1853 misi Geigero et inedita pro eo describere feci per B. Goldberg.]

⁶⁹¹⁷ SALOMO b. Gabriel. [Auctor dubius. Nomen Cod. l. nonnullis inscriptum S. b. G. seu S. G. (W³ 1966b) ad Salomo b. Gabirol (q. v.) spectare vid., unde forte ex conjectura S. גבירל (sic) in Cat. ms. (Serap. p.74 n.293) ad op. excusum notatur. Quisquis vero fuerit auctor, Saeculo XIV. superior est, v. infra.]

1] שלש עשרה מדות 13 Virtutes brevissime expositae; ad c. Moses Jakar: Apertura oculorum q. v. (1664).

[Editio hucusque ignota; delineationem Cod. MS. Ufb. (nunc Hamb. 136) A1556 exarati ex Maio repetit W³1966b, addens (p.1032), auctorem eundem esse ac S. b. Gabirol, „librum crediderim vel ab eodem singularis opusculi instar conscriptum, vel potius ab alio quodam ex ejus מדות הנפש excerptum, de quo tamen certi nihil pronunciari potest etc.“ Opusculum nostrum non ex illo excerptum esse asserit Dks., Beiträge p.176. 13 virtutes, sed aliae, occurrunt in מבחר הזניני cap.38, et 13 אהבות ap. Saadia אמונה X,3 (f.90 ed. Br.). In Cod. MS. Mich. 465 legitur הנבירול, S. b. Gabirol scribit quoque Lilienthal n.64,⁵ (ut corr. in Serap. l. c.), Sal. נביראל ad Cod. MS. Opp. 1032 notat Cat. ms. (s. v. מדות); exstat anon. s. t. בקצור in Cod. MS. Opp. 1006f (cf. supra p.1935vii), vel חיי עולם בדרך in Cod. MS. Opp. 729Q. f.9 post Indicem ergo A.1309, sine ulla inscriptione in Cod. MS. ap. me.]

⁶⁹¹⁸ SALOMO Ganzfried b. Josef, ex Ungwar.

1. קסת הסופר Calamus scribae De constitutionibus scribendi Ketuba, vol. Pentat., Tefillin, Mesussa et vol. Esther, textus cum Comm.; acc. nonnulla Mosis Sofer [ed. repet.]
 8. s. l. ap. Saul Dob. 1851.

⁶⁹¹⁹ SALOMO Geiger b. Abraham, ex F. a. M.

1. כרם שלמה Vinva Salomonis Nov. halach. et haggad. sec. ord. pericop. Pentateuchi

f. Homb. vor der Höh., per typographos (הסלאכה) (מחוקקי ועושי הסלאכה) in aed. Ahron b. Zebi H. ex Dessau (כרם) 1738 (היה לשלמה איש יבא בפרוץ אלף כסף [Anon. ap. Asul. II f.35])

SALOMO Greditz v. Salomo b. Samuel Greditz.

S A L O M O H A A S

⁶⁹²⁰ SALOMO Haas b. Jekutiel Kofman, Judex (Dajjan) Holischau, dein Rabb. Dresnitz (in Moravia).

1. **כרם שלמה** *Vinea Salomonis* Nov. in Josef Karo: *Mens.* II.; acc. *Concio Sabbatai* Kohen b. Meir 4. *Pressburg.* 1840.
2. — in Josef Karo: *Mens.* III. 4. *Pressburg.* 1840.
3. — in Josef Karo: *Mens.* I.; edid. Josef Gins Pressburgensis 4. *Pressburg.* 1843.

⁶⁹²¹ [SALOMO] (Salman) Hanau, Bibliopola seu typogr. F. a. M. [A. 1717 jam defunctus (ל'ו)], v. N. 2338 et Sect. III. Nostrum Interpretem Germ. lib. ab eo editi *Germen Davidis* David Gans (q. v.) suspicatur *W*¹⁵⁷⁴.]

⁶⁹²² SALOMO (Salman) Hanau (הענא) b. Jehuda Loeb Kohen. [Mrt. Hannover. novenn. (ביום ראשון ר"ה), quod feria I esse nequit secundum calend.) A. 507 (i. e. 4. Septembr. 1746), sec. epitaph. ap. *Blogg*, ה'תח"ט p. 312. De Nostro v. *W* 1773; *Rof.* Diz. (p. 122 ubi nota incorrecta Interpretis); *Luzz.*, Proleg. p. 61 (Litbl. II, 789!); *Carmoly*, Revue orient. III, 308, ubi p. 309: **לוח הפעלים** *Tabula verborum* fol. expans. *Hamb.* 1720, nescio unde; cf. quoque *Gg.* Ztschr. V, 475; *Jüd. Lit.* p. 459, ubi 1762 corr. — Varia inedita MSS. exstant inter Codd. *Mich.*]

1. **בנין שלמה** *Aedificium Salomonis* Gramm. hebr., adjecto **מזמור שיר ליום השבת** *Carmines Sabbatico* acrost. incip. וזה דתו *F. a. M., Matth. Andreae* (ה'ת"ח) 1708.
2. — charta alba.

[*W*¹³¹⁹⁷³. p. 1053: „digna quoque, quae a Christianis evolvatur.“ *Rubinstein* ed. *Amst.* 1718 recenset, ut puto ex nostra exsculptam. Autogr. MS. *Opp.* 1368Q. Refut. v. sub Asriel b. Moses. Notae Jakob Emden MS. in *Mich.* 585.]

3. **יסוד הניקוד** *Fundamentum punctuationis* hebr. [*W*¹] 4. *Amst., Mos. Frankfurter* (ה'ת"ס) 1730.
4. **צורה התיבה** *Finestrum arcae* Gramm. hebr. cum Emend. **טכסה התיבה** *Tegmen arcae.* *ED. PR.* 8. *Brl., Ahron b. Moses Rofe.* 1733.
5. — 8. *Dyhr.* (טכסה התיבה) 1787. [*Luzz.* l. c. hanc ed. II. dicit, quod ad ed. auct. *Brl.* 1769 (*Rebenst.* 704, *Mich.* 3688 non 1796 ut *Hamberger*) referendum est, cf. Litbl. II, 789.]

6. **קורי עכביש** *Tela araneae* et **קורות ארזים** *Trabes cedrinae* Dissertt. gramm. 8. *Fürth.* (השרד ל'צרה *Sevan* III. 16. *fin fer.* III. 16.) 1744.
7. **שערי תורה** *Portae legis* Grammaticae com-

pend., acc. (f. 70) P. II: **שערי זמרה** *Portae cantus* de accent.; opera (טרח בהשגל הדפוס) Jos. Fürst (פערשט), Dajjan Altona, b. Jirmijja [*W*³] 8. *Hamb., Joh. Rose* (ראהין) 1718.

8. **שערי זמרה** *Portae cantus* [v. op. 7] ed. auct. [cf. MS. *Dubno* 410.] 8. *Fürth.* (שערי זמרה) 1762.

9) **שערי תפלה** *Portae precatationis* Comm. Gramm. in *Preces quotid.* N. 236b (1725). [cf. יריעה שלמה Cod. MS. *Opp.* 1371Q., quod Cat. ms. in *Preces.* quotid. (סידורים) ed. per *Sabb. Bass* excusum dicit!]

SALOMO Heilberg v. S. Heilberg.

SALOMO b. Isak v. Salomo Levi et Salomo Marini et Salomo di Misa et Salomo Sasportas et v. Salomo b. Isak Kohen in Sect. III.

⁶⁹²³ SALOMO (Salman) b. Isak b. Abraham Kohen, Judex Cracoviensis. [*W*³ 1972 Nostrum male cum auctore sequi conjicit.] Additt. ad (patr.) Isak b. Abraham Kohen: *Generations Isaki* q. v. (1691).

⁶⁹²⁴ SALOMO (Salman) b. Isak (Saekel) Ahron, seu b. Ahron Isak, b. Israel Moses Josef Naarden (נאארדין), nepos Jonae Teomim. [*W* male auctorem praeced. conjicit.]

1. **מראה הצדק** (**מראה**) *Index justus* Index alphab. in Talmud et Jessia Hurwitz: *Duae tabulae foederis* 8. *Amst., Uri Phoebus* (לסדר במשפט כקטן כנודול *fin.* בהח) 1682. [*W*³ 1974. *Asul.* II p. 86 anon. — Tit. in frontisp. *מראה* sed in marg. sup. ubique *מראה*.]

⁶⁹²⁵ SALOMO (Salman) b. Isak Posnensis, Var-saviae.

1. **חמדת שלמה** (**שונה**) *Desiderium Salomonis* Resp. et in Jos. Karo f. *Warschau.* 1836.

⁶⁹²⁶ SALOMO b. Isak Schreiber, Minister Bet hamidrash Fürth. Versio Germ. *Specific.*, v. Efraim Reischer (1728).

⁶⁹²⁷ SALOMO Isaki, seu b. Isak, compend. **רש"י** *RaSchI*, ex Troyes. [Mrt. fer. V, 29. Tammus 865 (i. e. 26. Julii 1105), peracto aetatis A. 65, sec. epigr. Cod. *Rof.* 175; in Cod. *Paris.* a. f. 3 p. 344]

SALOMO ISAKI

eundem diem et mensem sed A.868 legi, huncque cum calendario congruere praetendit *Carmoly* (Hist. des medecins p.40) tanta impudentia, ut A.1105 ap. *Zz.* (op.84 p.338) ignorantiae exemplum dicat (l.c. p.211)! Contrarium demonstrat *Luzz.*, Lithl. VII,420 (cf. *Bloch*, ib. p.762), cf. *G. Polak*, Oostersche Wandel. p.54. —

1) Noster male a nonnullis auctoribus Christianis et recentioribus Judaicis (v. infra sub *D*) Jarchi (*Lunelensis*) nominatur (v. *Zz.* „Heisst Raschi Jarchi“ ap. *Jost*, Isr. Annal. I,328,335; hinc more suo *Carmoly*, Itiner. p.349). Alium רש"י citari in שיבולי הלקט MS. P. II observat *Luzz.* (ap. *Jost*, Isr. Annal. II,320, de ratione abbreviaturae רש"י jam diserle eadem dicit *Asulai* sub Nostro I f.83). — De cognomine פרשנרחת *Parschan-data* (Expositor legis) v. carmen adscriptum Abr. Ibn Esra ap. *Dks.*, Lithl. X, 708. — Jehuda b. Salomo filius effictus a *Lilienthal* ad Cod.5, ut vid. ex *W¹778* (cf. *Kenicott* 155 ap. *Zz.* Z. G. 210), idem revera citatur in Cod. *Uri* 162 (*W²p.1398* n.559 ap. *Zz.* Z. G. 81), qui omnino est Noster! (De Jehuda Darschan cf. *Gg.*, *Parschandata* p.11, ubi adde Lithl. XII,359 [cf. *Jew. Lit.* p.288 n.40]; *Jellinek*, Phil. u. Kabbala p.46 ex Indice ad *Zz.* Z. G. 590 homonymos confundit, imo *Zz.* p.95 omnino neglexit, ubi ipsum citatum suum offenderit!).

II) Opera Nostri (magna ex parte non ab ipso Nostro strictim composita, sed potius pro vel ex lectionibus compilata, a discipulis redacta etc., cf. citata infra ad *A*) inedita sunt paucissima, si excipis *Responsa* (cf. infra sub op.74 et 83).

a) Quoad Hymnos partim excusos, sed ex provincia nostra exclusos, non confundendus homonymus Salomo b. Isak, v. *Heidenheim*, de Hymnis cum Add. *Michael* p.16; *Zz.* Ztschr. p.333; *Syn.* Poesie 181; cf. *Dks.*, Lithl. V,282 n.14,345 n.16 et *Rof.* in Indice ad Codd. 959(?), 963, 965, 997. De *Carmine unitatis* effictio a *Rof.* ad Cod. 62,919 (*Bloch* f.16b, v. *Schorr*, ז"ן II,147) v. supra sub Salomo Ibn Gabirol p.2330. —

b) Quoad spuria: לשון לימודים est Salomo b. Abba Mari Jarchi, v. ad Cod. MS. *Reggio* 18. פ"י י"ג פדוה² ap. *Lilienthal* n.305 ex *Simson* b. Isak (v. n.358) effictum suspicatur *Schorr* l.c.; פדוה³ (*Gedalia* ap. *W¹p.1068*; *Asulai* II f.62; *Rof.* p.129) forte ex corrupta voce פדוה⁴ (op.73) exsculptum vel confusis auctoribus ortum. פדוה⁵ פדוה⁶ Nostro „tributum“, ex quo hausit Salomo Almoli (q. v. p.2283). פדוה⁷ ל. *L.*

medicus (*Sabb.* ap. *W¹p.1068*, qui MS. *Opp.* addit non exstans, ex eo vero *Rof.* l.c. et hinc *Bloch* f.20 n.14, v. *Schorr* l.c. p.148).]

A) COMM. IN BIBLIA.

[De indole Comm. etc. v. auctores ap. *W.*, *Rof.* p.127, *Zz.* Ztschr. p.323; *Z. G.* p.62; *Gg.*, Beitr. p.8, *Parschandata* p.12; v. quoque dissert. *Wicelini*. — Codd. MS. ab editionibus non raro valde discrepant, Additamenta scribarum vel auctorum aliorum, ut Josef Kara (q. v.) continent, unde specialius inquirendi sunt. Ad eos pertinent nonnulli ab *Uri* non recogniti, scil. 161 (*W²p.1398* n.556), 162 (v. supra sub I), 121, 176. Forte Noster est Sal. Sikem in Cod. *Tur.* 22 ap. *Pasinum*.]

I) IN PENTAT. SINE TEXTU.

1) פירוש *Comm.* in *Pentateuchum*

f. min. *Reggio* in Calabria, *Abraham ben Garton ben Isak* (jin. 10. *Adar*=5. *Febr.*) 1475.

[Ff.115-6 (si 2-3 desiderantur in expl. unico *Rof.*, Annal. p.3, alterum integerrimum in Erydanum periisse fertur), lin.37, charact. rabb. ad formam Hisp. vel orientalem deflectente. Exstant Antichristiana. Additt. expositionis Ephod in fine Exodi in hac tantum et ed. sequi. conspicitur (*Rof.* p.4). — Nomen proprium typographi Abraham recurrit in epigr. in fine cujusvis strophæ, seu hemist. 4., caetera 3 hemist. assonant, ergo in lin.20: עשהו בן גרשון et עשהו בן גרשון, assonans cum עשהו בן גרשון et עשהו בן גרשון, corrumptum esse nequit (*Jüd. Typ.* p.34 n.2). — Liber omnino primus excusus qui certam Anni notam exhibet (*Rof.* p.3, *Zz.* Ztschr. p.349), atque primus hoc loco excusus ap. *Reichhardt*, Die Druckorte des XV. Jahrh. etc. *Augsb.* 1853, ubi auctor „Jarchi“ et p.38 typographus inter Soncinates „Isak Abraham.“]

2. — f. min. (seu 4. maj.) s. l. e. a. [ante 1480].

[Ff.212+1 albo, linn.33, charact. quadr. ut Mos. Nachmanides (supra p.1960 op.48); exstat Additt. in fine Exodi (v. op.1). Expl. Bodl. impf. est unum ex 4 laudatis a *Rof.*, Annal. p.124 (quem locum ipsa manu sua notavit), cf. lib. stamp. p.77,79. Expl. *Saraval* XIV quoque 20 ff. destitutum est.]

3] — f. s. l. [*Soncino*] (jin. 15. *Sivan*=6. *Junii*) 1487.

[Ff.86+1 albo, binis columnis linn.46, signatis quaterminibus charact. rabb., exstant Antichristiana. *Rof.*, Annal. p.51; *Saraval* XXVIII. Ap. *Zz.* Ztschr. p.353 mensis Majus corr.]

4] — f. *Zamora*, per Samuel

b. *Musa et Immanuel* (זמרה = 1492 vel 1487?).

[Expl. unicum antea ignotum (*Zz.* ap. *Gg.* Ztschr. V,

SALOMO ISAKI

37, Z. G. 224; *Jüd. Typ.* p.37) *Saraval* XXVII A.1852 Tergesti cursim inspexi, hicque primum delineaturus sum. Ff. numerantur 98, pagina tantum prima 2 columnis, linn. 43, non ubique ad finem expletis et raro custodem lin. sequ. exhibentibus; character generalis quadr. medius minime venustus, lit. ζ major, lit. ψ informis et latior; inscriptio in fronte פירוש התורה לרבינו שלמה ו'ל Parashijjot (sine distinctione, prout omnino nulla interpunctio) typis majoribus. Conclodes in fine cujusvis paginae aversae vocem integram fol. sequ., passim quoque hujus vocis lit. unam (e.g. אלא) exhibent. Prag. penult. clausula legitur ... ראשית סימני הפרשיות et בילאו בריך רחמנא ... חם ונשלם. et הולדות אברהם בראותו שרה ... denique epigraphis 7 lineis:

בעון נורא ואיום חם ונשלם
למען יגדיל תורה בעמו
הלא נכתב באין אצבע מרובע
בלי שרטוט כקו ישר בחומו
עלי דיו נייר שלא כדרך
ועל עלה עלי קולמוס מקומו
למשחדל יברך אל שמואל
בנו מוסה ביד צייר וממו
ולמכין אשר סדר וחבר
עמנואל יהי משרה לשכמו
לכל עושי מלאכה זו בדת אל
עליהם יפרוש סוכת שלומו
בראשית נח תפלוה אל עשויים
שלישי ראש לכיבוד רב שלמה

atque clauditur intervallo linearum aliquot:

חם ונשלם של בורא עולם בקהל קדוש קהל סאטורה
יצו שנה (sic) ששון ושמחה ימצא בה תורה וקול ומרה
ברוך (i. e. ברוך ut abbreviaturae, זמרה vox ultima
ישמרה) יצו (שבת לאל) של (יהוה לעולם. אמן ואמן
nullum prodit signum distinctivum, sed Annum designare vid., an
vero sit milliare, ut praesumsit possessor (cujus
auctoritate repetitus est A.1487 II. cc.) minime constat!]

5. — et in Megillot; per filios Baruch [Adel-kind] Patavini

f. min. Ven., *Bombeg* (23. Nisan) 1522.

[Ed. rariss.; expl. Bod. tit. destit. s. l. e. a. recenseatur in Catal. II, 389b = III, 81b („Comm. in Pentat.“), hinc *Jüd. Typ.* in Add. p.93 n.76; A.1849 vero aliud expl. (partim mutil.) acquisitum est, exstat quoque ap. *Mich.* 3499. Megillot exstant f.120b-140; unde maxime suspicor ed. *Constant.* 1552 ap. *W*¹ p.1064.³p.1043 (et hinc *Zs. Ztschr.* p.253) „f.120“ ex expl. sine Megillot ed. nostrae, Bibliographis ignotae,

(etiam in *Ann. Ref.* omissae) exsculptam esse; cf. quoque de ed. suspecta *Const.* 1550 cum textu sub N.131.]

6. — (sine Meg.)

4. *Rimini*,

Gers. b. Mos. Soncino s. a. [ca. 1525-6].

[Ex versiculo stemmatis (Prov. XVIII, 10) et epigr. (v. infra) exsculptus tit. מגדל עון *Turris fortis* atque auctor Moses Soncino in Catal. Bibl. Bodl. (II, 801b ed. novae) ap. *W*¹ 1662, qui male MS. *Opp.* subdit, monente *Ref.*, Ann. p.49 n.44. Ex epigr. hujus ed. rarissimae (desid. ap. *Zs. l. c.*) *Ref.* Annal. p.178 sub typographo (et hinc *Jüd. Typ.* p.35) constare dicit „eum tres linguas calloisse, hebr., Graec., Lat.“; sed typographus se olim libros hebraeos Graecos et Latinos excudisse ait; hunc vero desiderio ludimagistorum Patavinorum, ut *R. Hillel*, praecipue ex ed. *Bonon.* et sec. doctrinam praeciptorum suorum Gallorum: *Belvegna Trabot* [cf. supra p.2052] et *Mos. Basla* [cf. supra p.1353] recognovisse; verba ipsissima praecipua, alibi quoque ad partes vocanda, sunt: אמר צעיר המחקקים קטון התלמידים בנו משה משארת ישראל איש שונצינו אחרי בלוהי ווקנתי נתיאשתי להרפים עוד בכתב ישראלי ולא בכתב יוני וגם ברומי ובלשונותם אשר בשלשון בימי עלומי הנני ה' בהם חסד ויהי היום ואני בעיר פאדואה והנה אנשים נצבים עלי מקרי דרדקי כנור ה' הלל וחכירו ופיצרו עלי מאד לעשותה הפירוש מרש' עה"ה כאמרם כי כל הגרפסים וגם הכתובים ביד אינם סמונים איש אל אחיו זה מסיף וזה נרע וכו' דחיתים כהן ולאו ורפיא בידי עד בואי הנה רימיני זה שכתה הכית מעט בינתי בדבריהם וכו' אכן הגרפם בכולוניא טוב מכולם כי הגיה הטופס האלהי ר' יוסף שטרוסבורק ו'ל וגם הוא אולי לסכת מניה הדפוסים וזה (sic) ודאי חסר בכמה מקומות, ובראותי כי זו רעה הולה וכו' למדפיסים האחרונים וכו' ואדרבה כאשר לא הכינו כוונה המחבר כחבורה כטעות ובהרכבה מקומות לאשר ידבר הרב אחד מהצחיות אשר בו וכו' לשונן מלשון וולחן הוסיפו על דבריו כמו כיאור אשר הוא היפך המכוון אצלו, ואם היה כל היום מוטל על ערש דוי כי חליתי אמצתי ורועותי אמרת עח לעשות לה' וכו' לא עברתי ולא שכחתי מאשר מקובלני מבית אבותי רבותי הצרפתיים מה"ר בילווינייא טרבוט מראביל ו'ל והר' משה באולה ו'ל אשר כסה שנים שתיי מימי בארם ועל פיהם ישק כל עמי המעינים בו וכו' וכו' ואלו יאשימיני כי גם לפעמים מצרפי האותיות בשנה או במידה יניחו להקן איהו דבר אף כי האומנים הדופסים אשר לא מבני [ישראל המה לפעמים המה הסבה מצדם וכו']

7. — et in Megillot

4. *Augsburg*,

Chajjim b. David [Schwarz] (שנת ה'ת"ס ב'ר')

SALOMO ISAKI

- יְהוֹשֻעַ, fer. III.12. *Tebet*=30. *Decembr.*) 1533.
[*W*³p.1043* (correctus a *Ref.*, Ann. p.36 n.233, qui tamen A.1534), ⁴p.986: „plagulis“ 48, non ff. ut *Zz. Ztschr.* p.353. Expl. integrum unicum mihi notum *Opp.* 245Q., impf. *Mich.* 3496.]
8. — u. s.; corr. Josef b. Jakar 4. *Ven.*,
Giustiniani (fin. 20. *Tebet*=1. *Januarii*) 1548.
[Ex *Opp.* 241Q. ap. solum *Zz. l. c.* —
Ed. 8. *Ven.* 1556 ap. *Rebenst.* 705 erroneam duco,
eo A. enim typogr. Veneta quievit, neque ed. super-
rior 8. nota.]
9. — 4. *Sabion.*,
Tob. Foa (יבשה 1. *Ijjar-fer.* II.23. *Tammus*) 1557.
[*W*¹p.1064 („vidi“).³p.1043; dies etc. suppl. ap.
Ref., *Sabion.* p.32 n.19, *Zz. Ztschr.* p.353. Nostram,
non ed. *Ven.*, exhibet *Mich.* 3500 litt. rabb., linn. 43;
Cantic. incip. f.107, *Kohel.* f.115b.]
10. — cum Israel Isserlein *Comm.* et Megillot;
corr. Vittorio Eliano, carmen adjecit Sam.
Archevolti 4. *Ven.*, *Christ.*
de' Zanetti (fin. mense *Tischri* 327) 1566.
[*W*³* et *Zz. l. c.* A.1567. *Mich.* 3501=383! Ed. jam
ad minus integras pertinet.]
11. — (sine *Comm.*) et Megillot (ff.181) 4. *Ven.*,
di Gara (שמ"י, fin. festo *Purim* נשא) 1590-1.
[*W*^{1.3}. Nostram exhibet *Opp.* 78 O., ubi Cat. ms. ap.
Zz. l. c. ed. s. l. e. a. recenset omnino delendam. —
Ed. 4. *Ven.* 1607 (*Hyde* ap. *W*¹ et *Bibl. Bodl. l. c.*)
exsculpta ex ed. 1567 cum textu.]
12. — u. s. 4. *Constant.*,
in aed. Sal. Franco (שבח עמו יגל יעקב)
ישכ"ר, fin. fer. II.6. *Elul* (יששכ"ר) 1638-9.
[*W*³. *Zz. Ztschr.* p.353 A.1638.]
13. — (sine Megillot); per Manasse b. Israel
4. *Amst.*, *Elia Aboab* (רה) 1644.
[*W*^{1.3}. *Zz. l. c.* Megillot in hac et edd. sequi
exstare putat.]
14. — per Samuel b. Baruch Rosas (ff.112)
4. *Amst.*, *Dav. Tartaz* (רחיה"ה) 1664.
15. — u. s. (ff.228) 8. u. s.
[Ed. gemina a *Zz. l. c.* male combinatur, major hinc
columnis expressa, quarum altera paginam implet ed.
minoris. Annum 1669 ex *W*³ et *Zz.* repetivimus *Jüd.*
Typ. p.67 n.54, sed idem chronost. in *Mischna* N.2003
(ubi idem typhotheta Jakob b. Mos. Rafael di Cordova)
A.1664 designare constat.]
16. — u. s. 8. *Hamb.*,
Isak Chiskijja di Cordova (9. *Kislew* 471) 1710.
[*W*³ et *Zz. Ztschr.* 353 Isak ben et 1711.]
17. — u. s. per Abraham b. Jehuda Loeb
4. *Constant.* 1717.
[*W*³ male 1722 addito 7 milliari, unde *Zz. l. c.*,
praeter 1717 ex Cat. ms., i. e. *Opp.* 248Q.]
- 18] — (et Megillot?) 8. *Amst.*, *S. Proops.* 1721.
[*W*^{3.4}, unde *Zz. l. c.*; „pp.223“ (*W*³) vix Megillot
includi puto. —
~~Quaer~~ Quae hucusque desiderantur edd.,
quaeras sub edd. sequi cum textu, spectat huc
specialim in *Catal. Bibl. Bodl.* II,389b, ed. *Riva* 1560,
et *Ven.* 1607 (revra 1567, v. ad op.11).]
- II) EDD. CUM TEXTU.
- 19] — in Pentat.; una cum textu in Bibliis Rabb.
A.1516-7 N.28; 1524-5 N.52; 1548 N.125; 1568
N.206; 1618-9 N.423; 1617-9 N.424; 1724-7 N.872;
1833-7 N.972.
- 20] — una cum textu in edd. *Bibliorum* A.1594-
5 N.309; 1607 N.365; 1647-9 N.498; 1653 N.509;
1655 N.511(?); 1700-5 N.744; 1725-9 N.882.
- 21] — una cum textu in edd. *Pentat.* A.1482
N.2; 1490 N.8; 1491 N.10; 1491 N.11; 1505 N.19;
1518 N.31; 1520 N.34; 1515-20 N.1024; 1522
N.41; 1524 N.46; 1530 N.64; 1546 N.118; 1547
N.122; 1548 N.126; 1550(?) N.131; 1556 N.144;
1561 N.164; 1561 N.165; 1566 N.200; 1567 N.201;
1587-8 N.282; 1589-90 N.290; 1590 N.295; 1606-
7 N.361; 1611-4 N.403; 1618 N.421; 1640 N.476;
1642 N.481; 1670 N.560; 1675 N.580; 1677 N.592;
1680 N.600; 1683 N.610; 1685 N.620; 1685 N.623;
1686 N.628; 1686 N.629; 1691 N.656; 1691 N.657;
1693 N.669; 1695 N.675; 1696 N.681; 1701 N.713;
1705 N.747; 1706 N.756; 1708 N.767; 1712 N.799;
1711-2 N.800; 1713 N.809; 1719 N.831; 1724
N.847; 1724 N.849; 1725 N.860; 1726 N.864; 1727
N.875; 1727(?) N.883; 1729 N.885; 1730 N.891;
1742 N.905; 1804 N.937; 1818 N.952; 1831-3
N.966; 1847 N.990; s. a. N.1009.
[*W*¹p.1064.³p.1043 edd. permultas ex *Le Long*
peti jubet. *Zz. Ztschr.* p.354 edd. librorum Bibli-
corum omnium simul chronologice enumerat, praecipue
(v. p.349) ex *W.* (II. IV), *Le-Long-Masch*, de *Rossi*
et Cat. MS. *Opp.* (i. e. MS. *Mich.* 777), quorum erro-
res supra in Sect. I suis locis correcti sunt. De-
lendae sunt ap. *Zz.* edd. plures *Comm.* Nostri, imo
ipsius textus, praecipue ex Indice ap. *Masch* petita,
spicantes ad *Appendicem* (quam ineditam putavit,
cf. supra p.1599 op.3), ubi rursus ex Cat. *Opp.* vel
pravissimo insertae sunt. Quae ergo apud eos hic
desiderantur edd., eas maxima ex parte in sect. I sub
Anno efficto vel dubio quaeras, ubi vel ad Annum

SALOMO ISAKI

ablegavimus, ex quo errorem ortum putavimus (rationem generalem v. in *Introd.*, hic id tantum monendum, ad differentiam unius tantum Anni ablegationes omnino omissas esse), vel ed. *dub.* diximus, vel errorem ad *Comm.* tantum spectantem correximus (cf. quoque *Conspectum* ad edd. Bibl. elaborandum). Tamen edd. nonnullae erroneae in recensione *Zz.* secundum institutum in Sect. I sub Anno suo omnino omissae sunt, quas hoc loco brevissime absolvemus. Sunt nimirum: (pag. 355) *Salon.* 1515, sec. *Rof.* eadem ac 1520 N.34; *Ven.* 1717 (etiam *Proph.* pr. I), est expl. charta mag. (ראל in Cat. ms.) *Opp.* 15F., scil. P. I et II Bibl. Rabb. supra N.28, quae ap. *Zz.* sequuntur; (p.356) *Ven.* 1523 pertinet ad sequ. *Megillot* 1524 N.46; *Ichenhausen* 1544 *Comm.* non exhibet, v. sub N.107; (p.357) *Const.* 1552 est revera ed. 1547 N.147; *Jubl.* 1558 et 1562 et (p.358) *Prag.* 1582 omnes exsculptae ex ed. 1556 N.144; (p.358) *Hanau* 1590 re vera 1611-4 N.403; (p.359) *Biblia Crac.* 1610, v. 1610-2 N.396 (*Proph.* et *Hag.*); *Prag.* 1620 v. sub *Vers.* Germ. infra op.24; *Constant.* 1622 est re vera 1522 N.41; (p.362) *P. a. M.* 1693 suspecta, ap. *Masch* in *Indice* p.144 linea ad praeced. „cum B. M.“ spectat, estque revera 1692 N.664; (p.364) *Amst.* 1726.8, probabiliter ex *Masch* l. c. p.168, spectans ad *Opp.* 450., ubi *Comm.* non exstat, v. N.865.]

III) COMPENDIA ET VERSS.

- 22] — Compend per Jakob (Jaekel) Sofer; una cum textu N.443 (1620-4).
 23. — Germanice s. t. R. Sal. Jarchi ausführlicher Commentar über den Pentat. Aus dem Originaltext ins Deutsche übersetzt und mit Anmerkungen und vollständigen Registern versehen von L. Haymann. Mit einer Vorr. von Augusti. Bd. I. 1. B. Mos. 8. Bonn. 1833. [Pentat. totus ex *Vers.* L. Dukes excusus cum textu 8. *Prag.* 1833-8.]
 24] — Excerpta Germanice in edd. Pentat. Germ. A.1544 N.1187; 1560 N.1188; 1583 N.1189; 1603 N.1190 etc.
 [W^p.1065. Ex his edd. integræ (ut in Cat. Bibl. Bodl. II.389b ed.1603), imo textus hebr., exsculptae sunt. — Omisimus *Comm.* varios, qui non ex nostro solo, vel ex eo praecipue hauserunt, ut *Comm.* compilatum ed. 1547 N.123; cf. *Zz.* *Ztschr.* p.363.]
 25. — Latine versus et vetustis Codd. MS. collatus a Jo. Fr. Breithaupt 4. *Gothae.* 1710. [W^p.1064; *Libros caeteros* v. infra op.63]
 26] — in Genes. I-V cum *Vers.* Lat. per Jo. Ad.

Scherzerum q. v. [W^p] (1663.1672).
 27] — u. s.; acc. in VI-XI per Jo. G. Abicht q. v. [W^{ib}.] (1705).

IV) SUPERCOMM.

- [Auctores alphabetice dispositi sequentes (Asteriscus ap. A. aetatem remotam designat), quorum omnium opp. suis locis specialius recensentur, partim non stricte et exclusive Nostrum illustrant (unde pauci forte alii in Catal. nostro occurrentes huc referri potuerint), nonnulli in nonnullos alios animadvertunt, ut specialim omnium celeberrimus Elia Misrachi (q. v.) operibus pluribus substratus est. Paucos, ineditos quoque, laudat W^p.1067.³p.1045; *Zz.* *Ztschr.* p.340 utrosque promiscue chronologice enumerat (*Bloch* f.12 erroribus magis quam correctis auxit); ad ineditos addendi sunt nonnulli Commentatores Galli et Germani ap. *Zz.* Z. G. diss. 2 sub III, alique nonnulli, de quibus in Catal. Codd. MS. deo juvante agemus. Unum hic corrigimus errorem, ne auctorem ap. utrumque desideres Joel (Cat. MS. Angliae, *Gagnier* ap. W^p.797b; *Coxe*, Catal. sub Cod. *Vigorn.* 9), re vera exsculptum ex passu finali והוא למען שמו יואל, ובה לציין נואל, auctor est Moses Nachmanides! (*Jew. Lit.* p.331 n.21).]
 28] Supercommentarii, Animadversiones etc. v. sub:
 Abraham Heilbronn: אהבה ציון (1639).
 Abraham Korijjat: וכות אבות (1811).
 Abraham b. Salomo Bukrat(?): ס' הוברין (1845 *).
 Abraham Stern: המורה המעריב seu שער המורה (1793).
 Ahron Alrabbi: פירוש (Sacc. XVI. *).
 Arje L. b. Meir: חידושים (1716).
 Chajjim Ph. b. David: Animadvv. (1614).
 Chisdai Almosnino: משמרת הקודש (1825).
 Chiskijja b. Manoch: חוקוני (1524 *).
 David de Lida: חלקי אבנים (1693).
 David Pardo: משכיל לרוד (1760).
 David b. Samuel Levi: דברי דוד (1689).
 Efraim Lentschütz: כלי יקר (1602).
 Eisak Auerbach: כתר רחובות (1729).
 Elia Misrachi: פירוש (1527).
 — — קיבר (1561).
 Elia Ventura [N.³⁰⁷⁴]: נכבא דשכיל (1799).
 Isachar B. b. Israel Leser Eilenburg: צדה לדרך (1623-4).
 Isachar b. Mardochai Litthauer: דעת יששכר (1827).
 Isak b. Jehuda Levi: פענה רבא (1607 *).
 Isak Kohen Ostroh: סתנח עני קיבור מרחי seu מהנה עני (1604).
 Israel Isserlein Marburg [non „Prag“] ביאורים (1519 *).
 Jakob b. Benjamin Ahron Salnik: נחלה בנימין (1642).

SALOMO ISAKI

Jakob Canizal: פירושים [Saec. XVI.].

Jakob d'Illescas: אמרי נועם (1539 *).

Jakob Nunez-Vaez: עפר יעקב (1783).

Jakob Spira [sen.] b. Isak: באר טים חיים (P.I. אבן יעקב) (1616).

Jakob b. Zebi Mirer: עמרח צבי (1834).

Jehuda Ajjasch: וואה ליהודה (1776).

Jehuda b. Elieser: מנחת יהודה (1783 *).

Jehuda b. Obadja Eilenburg: מנחת יהודה (1609).

Jesaia M. b. Isak (Mendel R. Abigdor's): באורים כבדו (ה' (1604).

Josef b. Isachar: יוסף דעה (1609).

Josef ex Krzeminec: באורי רש"י (1614).

Jos. de Milhau: אוצרות יוסף (1783).

Josef b. Seeb W. Levi: חפארה יוסף (1725).

Lewa b. Bezalel: נור אריה (1578).

Mardochai Jafe: לבוש האורה (1603).

Moses b. Abraham Mat: הוואל משה (באר משה) (1611).

Mosess Albelda [sen.]: פירוש (Saec. XVI.).

Moses b. Schemaja: ויכחוב משה (1694).

Moses Schemaja Alkaim: חועפות ראם (1825).

Moses b. Sebulun Elieser: זכרון משה (1611).

Moses Toledano: מלאכת הקודש (1803).

Natan Spira [Avus]: אמרי שפר (1594).

— — (spur.): ביאורים (1593).

Sabbatai Bass: שפתי הכמים (1680).

Salomo Loria: יריעות שלמה (1608).

Samuel Almosnino: פירוש (Saec. XVI. *).

Samuel Edels: חידושים [excerptae per Zebi H. b. Meir Kohen] (1716).

Samuel Zarfati [jun.]: ניסוקי שמואל (1718).

Simon Aschenburg: דבק טוב (1588).

Vidal Zarfati: Animadvv. (1718).

ANON.

דעה וקנים N.3449 [v. Add.] (1783 *).

דקדוקי רש"י N.3450.

[De spurii etc. v. infra ad Haglogr. op.50.]
29] — in Proph. et Haglogr.; una cum textu in Bibliis Rabb. A.1548 N.125; 1568 N.206; 1618-9 N.423; 1617-9 N.424; 1724-7 N.872; 1833-7 N.972.

30] — una cum textu in edd. Bibliorum A.1594-5 N.309 etc. ut Pentat. (op.20).

31] — una cum textu; A.1610-2 N.396.

32] — una cum textu (et partim Germ.) in lib. טנד Jakob b. Isak A.1623-6 N.417 (ubi desid.

Jos., Jud.); 1675 N.581; 1675 N.585; 1688-9 N.646; 1692 N.665; 1699 N.703; 1705-6 N.757; 1717 N.825; 1732 N.899 [impf.]

[W¹p.1068 male „tota Biblia“; Zz. Ztschr. p.362 male edd. 2 A.1699 discernit]

33] — una cum textu A.1820 (sic) N.922.

34] — (exceptis libb. Prov., Iob, Daniel); una cum textu in Bibl. Rabb. A.1524-5 N.52.

35] — in Jesaia; una cum textu N.978 (1842). [Expos. locorum Jerem. et Ezech. v. infra op.81.]

36] — in Hosea, Joel, Amos, Obadja et Jona excerptus; una cum textu N.146 (1556).

[Amos etc. 4. s. l. e. a. in Cat. Bibl. Bodl. II, 389b nihil est aliud ac expl. impf. hujus ed.]

37] — [ex ed. praeced. W²p.1407.¹p.1065] Latine per Jo. Mercerum (?) q. v. [1583-8].

[V. notam supra p.1749 op.11, ubi de ed. 1695.]

38] — in Hosea u. s., cum Merceri Vers. Lat. castrata per Gul. Coddacum et vita auctoris per A. Pontacum; una cum textu N.436 [W²b.] (1621).

[V. notam supra p.1749 op.12.]

39] — u. s. hebr.; una cum textu N.731 (1702-3).

[Programma A.1712 v. sub H. v. d. Hardt. —

In Joel per Genebrardum A.1563 ap. W¹p.1065 et Zz. Ztschr. p.347 suspectissimum, cf. supra N.177.]

40] — in Joel cum Jo. Leusdeni Vers. Lat.; una cum textu N.523 [W¹p.1065] (1657).

[In Amos Bas. 1531 ap. Zz. l. c. p.356 non est Nostri sed David Kimchi (v. p.870 op.18); ap. Masch IV, 24 tantum „h. rabb.“]

41] — in Obadja; una cum textu N.523.596 [W] (1657.1678).

42] — cum Vers. Lat. per L. Crocium; una cum textu N.1074 [W] (1673).

43] — Lat. per G. Bedwellum q. v. (1601). [Obadja, Jona, Zephania Lat. per A. Pontacum (W²b.) cf. supra p.682 ad op.26.]

44] — in Jona cum Vers. Lat. per Jo. Leusdenum; una cum textu N.516.666 [W] (1657.1692).

45] — sine Vers.; una cum textu N.613.692 (1683.1697).

46] — in Malachi cum Vers. Lat. per S. de Muis; una cum textu N.422 [W] (1618).

47] — cum S. Bohlii Explicatione Lat.; una cum textu N.469 (1637).

[Ed. omnino sub Nostro omittit W; Zz. Ztschr. p.346 (cf. p.360) Bohlium inter expositores Latinos omittit; re vera ipsi Comment. hebr. non strictim vertuntur

SALOMO ISAKI

- (*W*²p.1405, cf. ⁴p.765), unde corr. supra N.422 et p.682 op.31, p.803 N.⁴⁶¹⁷ et p.871 op.26.]
- 48] — in Haftarot [ex Comm. in Proph. omnes]; una cum textu in edd. paucis Pentat., ut A.1522 N.41 etc.
[Cf. supra op.21; in ed. 1524 N.46 non exstat.]
- 49] — excerptus per Isak b. Jehuda Loeb; una cum textu n.887 (1729).
[Cf. sub N.⁵³⁶³; et v. Isak b. Elia supra p.1107 op.3. — Supercomm. v. sub Reuben b. Abraham Levi: נחלה ראובן 1770.]
- 50] — in Hagiographa nonnulla; una cum textu in variis edd. Biblicis A.1486 N.5; 1515 N.22; 1516-7 N.28.
[Inter ea Nostri certe non est Comm. in Chronicon, qui jam in ed. 1525 N.52 Nostro „tributus“ (הַבְּיָחֹס) dicitur; v. *W*¹p.1067.³p.1003-4; *Asulai* f.83,84, cf. p.176 n.120 et II f.85 n.67; *Zz.* Ztschr. p.344-5; *Bloch* f.14b,35; *Rpp.*, Saadia n.39; dissertat. specialem *J. Weise*, כ"ח V,232; denique *Zz.* Z. G. p.73, qui auctorem Germanum vel Gallum quondam Narbonn. ca. 1130-50, discipulum Saadiae (Pseudo-Saadia v. supra p.2195) suspicatur. Ed. 1486 compendium habet *Rof.*, Annal. p.53 ap. *Zz.* Z. G. p.566. — Comm. in Iob vel interpolatus fertur (*Zz.* Ztschr. p.345), vel Nostro omnino negatur (*Asulai* ap. *Rof.* p.128; cf. *Zz.* G. V. p.385 ap. *Schorr* p.144), rectius inde a cap. XL,27 a nepote Samuel b. Meir continuatus ferri vid. (contra *Zz.* Z. G. p.71 v. *Gg.*, כ"ח VIII,46, qui ap. *Rof.* ad Cod. 181 err. typ. XI non ex XL sed ex xl facilius et exactius explanaverit).]
- 51] — in Psalmum CXIX Lat. per Ph. Aquinas q. v. (1620).
52] — in Proverbia; una cum textu N.947 (1814).
[Ex Addit. ad XXVIII,23, in Cod. Berol., *Rpp.* כ"ח VII (sic), 8 hunc ad recensionem primam refert, edd. abbreviatas putat, sed v. *Gg.*, Beitr. p.8 not.2.]
- 53] — Latine per Ant. Giggeium q. v. (1620). [*W*¹p.1065.]
- 54] — in Daniel; una cum textu N.877 (1727).
[De Cod. MS. *Monach.* 122 (121 Lilienth.) v. *Dks.*, Beitr. p.99.]
- 55] — in Megillot; una cum Pentat. op.5,7 etc.
56] — una cum textu (praeter op.29 sq.) ca. A.1482 N.1031 (cf. N.2) et in edd. Pentat. A.1512 N.41; 1524 N.46; 1548 N.126; 1556 N.144; 1561 N.164 (cf. 165); 1566-7 (?) N.200; 1567 N.201; 1567-[8] N.208; 1587-8 N.282; 1590-1 N.295; 1606 N.361; 1611-4 N.403; 1618 N.421; 1640 N.476; 1670 N.560 (dub.); 1675 N.580; 1677 N.592; 1680 N.600; 1683 N.610; 1685 N.620; 1685 N.623; 1691 N.656; 1691 N.657; 1693 N.669; 1695 N.675; 1696 N.861; 1701 N.713; 1705 N.747; 1706 N.756; 1708 N.767; 1712 N.799; 1711-2 N.800; 1713 N.809; 1719 N.831 (dub.); 1724 N.847; 1724 N.849; 1725 N.860; 1726 N.864; 1727(?) -9 N.883; 1729 N.885; 1730 N.891.
[De edd. hic desideratis v. notam ad op.21; ex enumeratione nostra *Zz.* passim supplendus, ubi solum Pentat. sistit.]
- 57] — in Canticum; una cum textu N.426 (1619).
58] — Latine per G. Genebrardum q. v. op.23 (1585).
[*W*¹p.1065: A.1570 et hebr., sed v. sub N.215.]
- 59] — in Ruth; una cum textu N.321.802 (1597.1712).
60] — cum B. Carpzovii Vers. Lat.; una cum textu N.729 (1703.1710).
[De ed. 1722 v. sub Carpzovius p.816.]
- 61] — in Threnos; una cum textu N.336 (1600).
62] — in Esther (cum Supercomm. Mos. Perls); una cum textu N.786 (1709-10).
63] — hebr. et Lat. cum Notis excerptis ex Talmud et *Jalkut* [Simon Darschan] edid. L. H. Aquinas 4. *Paris.*, *Thom. Blaise.* 1622. [*W*¹p.1065.²p.1405.]
- 64] — in Proph. et Hagiogr. [scil. voll. II in Proph. post., Iobum et Psalt, vol. postremum Proph. prior. et Hagiogr. caetera] Latine versus et vetustis Codd. MS. collatus a Jo. Fr. Breithaupt [*W*¹] 4. *Gothae.* 1713,4.
- B) COMM. TALMUD.
- 65] פירוש קונטרס seu *Commentarius* in tractt. plurimos Mischnae et Gemarae partim per alios ad finem perductus [partim spur.]; in omnibus edd. Talmudis Babyl. integri et tractt. (plurimorum) singulorum; atque in edd. Mischnae, q. v. N.1403 sq.
[*W*¹p.1067, cf. ³p.1045.⁴p.987; *Zz.* Ztschr. p.366; *Bloch* p.15. Cf. Talmudis recensionem supra p.211 sub 2, unde nonnulla petas, quae hic repetere non opus est, ut auctores a vel ex quibus tractt. nonnulli in edd. suppleti sunt; cf. quoque sub N.1403. Addemus hic Miscellanea nonnulla in ordinem omnino systematicum non disponenda.
¹ Spurius fertur Comm. Nostro nomine excusus (praeter anon. v. supra p.211) in tractt. varios, sed

SALOMO ISAKI

de nonnullis sub iudice lis est; suntque, sec. ord. alphab.: 1. Keritot (Zz. Ztschr. 368, sed genuinus sec. G. V. p.XV); 2. Meila (Asulai I p.166, Zz. ib.); 3. Moed Katon a Reifmann (Frankel, Mtschr. 1854 p.229) tribuitur Gerson b. Jehuda; 4. Nasir (Asulai ib. et f.84, Zz. ib., Bloch f.49); 5. Nedarim (Asulai I p.166, Zz. et Bloch II. cc., et cf. supra p.211; Jesaia di Trani auctorem fert Reifmann l.c.); 6. Taanit (Asulai I p.168; cf. Bloch f.49b n.61; Zz. G. V. p.XV dubitat; H. Chajes in dissertatione speciali, צ"ח II,80,91, editum a discipulo retractatum habet).

² Tract. genuinos ex recensione tertia editos dicit Moses Ibn Danon (Regulae MS. nuper acquisitae, ap. Asulai I f.83, cf. Schorr p.127 ad Bloch f.10a), ad primam vero Animadvv. in Tosafot (cf. supra p.211) referuntur (v. auctores ap. Asulai I f.84 sub ב), hinc forte Ros. (p.129) praeter Comm. Nostri notas collectas sub tit. Tosafot exstare dicit (correctiora ex Gedalia legas ap. W¹p.1068). In op. nostro saepe ablegari ad Comm. in Biblia praetendit nugator Deutsch, Catal. p.30; Gg. vero (Parschadata p.13), nostrum opus posthumum fert.

³ Supercomm. stricli vix exstant, scriptores Talmudicos in Nostrum saepissime animadvertentes enumerare magnus esset labor (cf. Zz. Ztschr. p.370, ubi opus in nota est מנחה יהודה b. Benjamin Stadthagen); כללים Regulae methodol. excusae sunt in edd. recentioribus inde ab A.1714.

⁴ Comm. in expositionem R. Ascher in tract. Berachot in Catal. Bibl. Bodl. II,390b, IV,478a exsculptus ex Comm. Nostri in Berachot.

⁵ De Comm. indole etc. v. quoque Men. Meiri Introd. f.17b infra ed. Wien; dissertat. per ר"ח (i. e. Jes. Sach. Jolles) in צ"ח I,148 et cf. Gg. Ztschr. I,28, Parschadata p.13.]

66] פירוש Comm. [spur., ex Comm. in Talmud. potissimum excerptus] in Isak Alfasi q. v. (1521 etc.). [Asulai I p.166, II p.116. Zz. Ztschr. p.375.]

67] — in tract. Mischnicum Abot [dub.] capp. VI (nomine David Kimchi) in Prec. quotid. A. 1525 N.2068; atque (anon.) A.1560 N.2085; A.1703 N.2246.

68] — insertis Additamentis; in edd. Prec. quotid. (cum Comm. Zebi Sundels etc.) A.1571-2 N.2089; 1592 N.2101; 1597 N.2103; 1601-5 N.2114; 1613 N.2118; 1681 N.2184; 1696 N.2215; 1714 N.2325; 1717 N.2335.

69] — una cum tract. Talmudico Abot A.1560 N.1440; 1565 N.1442; 1579 N.1447; 1585 (inter

lib. omiss.); 1589 N.1449; 1594 N.1450; 1600 N.1451; 1660 N.1465; 1713 N.1478.

[W¹p.1068 unicum laudat ed. 1605 (etiam ap. Zz. Ztschr. p.373), procul dubio ex 1600 effectam (v. sub Samuel Uceda) ed. 1560 vero ²p.909. Ed. 1708 ap. Zz. erroneam dixi supra sub N.1480; re vera eo A. typogr. Wilm. quievit. In Talmud ed. 1714-21 (W²p.907 ap. Zz. l.c.) tantum promittitur (v. supra p.225).]

70] — (recensio brevis); in ed. Mischnae N.1990 (1614).

71] — capp. V; in ed. tract. Abot N.1493 (1848).

72] — capp. VI. [spur.] sub nomine Mosis Maimonidis q. v. (p.1890 op.87, p.1883 op.68 N.1982) (1484-5 etc. 1492).

[V. notam ad N.1433 et 1439. Cap. VI in Codd. pluribus Ros. inscriptum פ"ק ר' מאיר, v. Indicem Catal. p.209 et emendationem versionis Hamberger (p.129) ap. Gg. Ztschr. IV,432. De operis omnino auctoritate etc. v. Asulai I f.84; Zz. Ztschr. p.373; G. V. 300; Z. G. 124; Bloch f.49b; Luzz. et Rpp. כ"ח IV,201 (ubi auctor Jesaia), 204, VII,12-3,15,167; Zedner ad Ibn Ezra p.14, Gg. Mos. b. Maimon p.60; החלוק II,25; cf. quoque citatum supra p.2034, et vide ad Codd. MS. Mich. 665 et 666 (olim Heidenh. 60), et de alio Comm. ap. Luzz. כ"ח IV,201, cujus auctorem Dukes male Jakob b. Simson (1123-42, v. Jew. Lit. § 21 n 46) venditat, supra p.1838. S. G. Stern (ad Menachem Meiri f.43 Comm. totum excusum ex majore auctore Salomo b. Abraham Gallo in Italia excerptum dicit, argumenta tantum promittit; cactera de Cap. VI spurio jam trita sunt II. cc. — Exstat copia, per Samuel (Sanwel) b. Jakob A.1697 exarata ex ed. auct. (jam enim offenditur Add. ex R. Obadja [Bertinoro] ad I,2) in Cod. MS. Opp. 8000., ubi tit. in fronte מנחה יהודה Oblatio nova serius adjectus vid.]

73] פירוש Comm. in פדרש רבה in Genesin N.3770 (1567).

[Asulai I f.84. Zz. Ztschr. p.373; Bloch f.49b n.63; cf. supra N.3759 de MS.]

C) VARIA.

74] ס' הפרדס J. Paradisi Constitutiones et decisiones, insertis nonnullis ex ס' האורה L. Lucis f. Constant., Raf. Chajjim Elia Pardo (המלאכה אשר עשה המלך שלמה ל'פ) 1802.

[Liber in nostris regionibus minus frequens nuperime acquisitus, ubi inserta sunt tractatuli varii partim anon., ut פדרש הסורה (N.3793), cf. Jellinek, Ket

SALOMO ISAKI

- ha-Midrasch II p. XXXV, ubi male A. 1807; cf. Zz. Z. G. 161, *Mich.* 1071, *Jüd. Typ.* p. 63). MS. affert *Asulai* II f. 61 n. 124 (= 125! v. op. sequ.). Sec. Zz. Ztschr. p. 373 (cf. *Bloch* f. 16b) ipse Noster Decisiones etc. (cf. op. 83) sub hoc titulo collegerit. Liber, mihi non obvisus, speciali indiget inquisitione. — Lib. האורח (v. *Asulai* II p. 6: MS. §§ 128, et notam *Benjakob* p. 172) excerpta passim excusa sunt sec. Zz. Z. G. 161 (ut puto in lib. nostro et op. sequ.), exstat impf. in Cod. MS. *Mich.* 174, integrior sed impf. quoque in Cod. *Uri* 286, ubi f. 1 legitur והפלות ברכות סליק ברכות והפלות „expliciunt *Benedictiones* et *Preces*.” et incipit § 45 דיני נטילה ידים; § 83 est ההגדה פ' pp. 2 [Nostri Comm. Haggada (forte excerpt. ex Comm. excusis) excusus in ישרים פה per *Chabib Toledano* sec. *Ghirondi* p. 112]. Opus procul dubio a senioribus collectum Nostri nonnulla diserta suo nomine (adjecto ו"ל) inserta exhibet, tamen cum Add., e. g. הלכות נדה לר' שלמה ו"ל § 109 (cf. lib. excus. init. et *Asulai* II, 72 s. v. הפדרס), ubi f. 93 שחלקו (לקושי הפדרס), על רבינו שלמה בר' יצחק נ"ע בכך; § 206 inscribitur לדרך ארץ יסוד ר' שלמה בר' יצחק ו"ל (ad marg. ארץ); cf. *Jew. Lit.* p. 41 et Cod. *Bod.* 603 nuper acquisitum); § 105 inseritur העתים מס' פסק זה i. e. ex *Jehuda* b. Barsillai (cf. supra p. 1298). האורה citatur e. g. ab *Esth. Parchi* cap. 16 f. 68a, cap. 44 f. 98a ed. Brln. Opus alterum vel similem collectionem habeo opus פדרים ap. *Lilienthal* Cod. 27, quod *Dukes* (Litbl. V, 219) combinare vid. cum סידור seu *Liturgia* (v. Zz. Ztschr. p. 374, *Bloch* f. 50 n. 66); postrema forte initio ס' האורה MS. exstitit (v. supra), atque in op. vetusto aliquo in Cod. *Uri* 295 (forte redacto ab Abrahamo quodam, v. f. 84: כן מצאנו את אברהם בחשוכות של אנשי ארץ ישראל עליהם השלום וששאלם ערב אההיל סדור ר' שלמה f. 28: (פסח שחל להיות בשבת ה"ר טאה ברכות הייב אדם וכו' שני ועתה ישראל et f. 30: הנה סימנו חתונה ובקשה: Cum Cod. Monach. forte congruit *Siddur* in Cod. *Rof.* 858, qui in Indice auct. p. 210 conjicitur cum excerptis in Codd. *Machsor* 159, 599; cf. excerpta ex פדרס in MS. *Mardochoi* Vindob. ap. *Deutsch*, Catal. p. 55; etiam *Machsor* discipuli *Simcha Vitry* nonnulla Nostri exhibet, v. *Luzz.* III, 200.]
75. ליקוטי הפדרס *Collectanea* (lib.) *Paradisi* [per Samuel Babenberg]; acc. *Jehuda* Charisi: *Medicina corporis*; sequ. ² *Gerson* [b. *Jehuda*] *Instit.* et [*Jehuda* Charisi] *Proverbia sapientum*; ³ *L. de Pomo* Pseudaristotel. ex Arab. per Abraham Ibn Chisdai et de *Anima* Galeni ex Arab. per *Jehuda* [Charisi] b. Salomo, ⁴ *Ad-*

- monitiones* (N.³³⁵); per Meir b. David 4. maj. (seu fol. min.) *Ven.*, *D. Bomberg.* 1519. [*W*¹p. 1068.³p. 1045: „A. 279C. 1619“, v. *Rof.*, Ann. p. 17 n. 87. Zz. Ztschr. p. 374 ed. 1619 in 4. et in fol. sistit, ex Cat. ms. (ubi recte רעט) sed expll. *Opp.* 202F. et 195Q. eandem exhibent formam. Consecutionem annexorum paullo aliter hic stitimus quam supra p. 674 op. 6 (ubi *Rof.* secuti sumus); liber noster enim constat plagg. 5 1/2 (*W*³), L. de pomo etc. signatur 8 et 9, *Gerson* vero II. 2 signaturam tantum fert א ב. Editor, quem *Bart.* auctorem facit (*W*¹ 1376), et *Rof.* cum homonymo auctore superiore confundunt (v. N.⁶²⁷), sese nuncupat in fine lib. nostri ante *Medic. animae*.]
76. — et *Jeh. Charisi Med. animae*, acc. *Pesach* b. *Isachar*: *Resp.* [*W*³]
4. *Amst.*, *S. Proops.* (עתה) 1715.
77. — charta alba mag.
78. — (sine access.)
8. *Zolk.*, *Seeb* *W. b. Gerson.* 1782.
79. ניקור הבשר (דיני) (*Constitutiones* seu *Regulae purificandi carnis*; in *Prec. fest. rit. Ital.* A. 1485-6 N. 2576; *Saec.* XV. N. 2577; A. 1521 N. 2578; 1540 N. 2579.
[Excerptum est ex lib. האורה, ubi reg. mactandi exstant § 97 in Cod. *Uri* 286.]
- 80] — una cum *Jakob Weil*: *Regulae inspectionis* q. v. (1560. 1570. 1605).
- 81] — una cum *Jakob Weil*: *Regulae mact.* q. v. (1609. 1668. s. a.).
- 82] — תשובה *Responsum* ad Quaesita Rabbino-
rum Auxerre (אלזר) de versiculis nonpullis in *Jerem.* et *Ezechiele*; p. 33 ap. A. Geiger: *Melo Chofnajim* q. v. (1840).
- 83] תשובות *Responsa*; ex MS. p. 1 ap. B. Gold-
berg: *Chofes Matmonim* q. v. (1845).
[Cf. Cod. MS. *Mich.* 575. — Alia ex MSS. variis v. in *Resp. Jehuda* b. Ascher f. 52b (cf. *Gg.* Ztschr. III, 284 n. 15); ex apogr. *Luzz.* ap. *Schorr*, עין II, 142, 147 (cf. p. 126) et *Luzz.* ap. G. Polak, Oostersche Wandel. p. 47. — MS. *Opp.* (ap. *W*³p. 1045, Zz. Ztschr. p. 374) sunt 668F., 627Q., 1476Q., postremum (collectanea ex חסור הירח, cf. *Esthori Parchi* cap. 5 f. 13a, cap. 7 f. 23a ed. Brln.) non stricte huc pertinens. Ineditum *Resp.* se possidere dicit *Carmoly*, Itiner. p. 177, 196.]
- D) DISSERTATT. DE VITA ETC.
- 84] Salomo b. Isak, genannt Raschi, von Dr.

SALOMO b. ISRAEL

Zunz q. v. (1823).

[Compendiose in „Museum“ her. v. Klein 1843 p.120.]

85] — (חולרות רשי) hebr. cum Annot. per S. Bloch q. v. (1840).

[Omissa sunt nonnulla, praecipue tabula edd. Comm. Bibl., citationes auctorum Christianorum etc., nonnulla notis inserta e textu; neglectae vero emendationes nonnullae suppeditatae a Zz. in lib. G. V. (v. praef. p. XIV), v. recensionem criticam per ש"ה (i. e. Os. Schorr) in ephemerid. צ"ן (ed. per M. Creizenach etc.) II, 111, 126, 142, 147. —

Dissertat. per S. J. Mulder, „Over de verdiensten von Raschi“ Amst. 1826, citata a G. Polak, ad Vers. Belg. Menachem b. Salomo Levi p. 236, mihi non visa. —

Auctores hebraei (cf. Zz. p. 379) sunt: *Isak Israeli* (ap. יוחסין f. 162b infra, ubi etiam ex *Menachem Ibn Serach*), *Abraham Sacut* f. 131a, nugator *Gedalia Ibn Jackja* f. 22a ed. Amst., *Consorte* f. 9a, cf. 8a, b, 14a, *Jechiel Heilprin* f. 52, *Asulai* I f. 83 et II sub opp. (II. cc. supra).

Auctores Christianos v. ap. W¹ p. 1069. ³p. 1045 n. 1993 (cf. ³1937b, sed v. supra p. 2313), cf. *Rof. Diz.* s. v. Jarchi (Isaaki ap. *Hamberger* p. 125), *Zz.* p. 380; adde *Pontacum* supra op. 38.

Dissertat. nonnullas speciales supra suis locis laudavimus.]

SALOMO b. Israel v. Salomo Bassan.

6928 SALOMO b. Israel, ex Zolkiew.

1. אפרין שלמה *Thronus* (seu *Thalamus*) *Salomonis* Exposit. in Pentat.; defuncto auctore edid. filius Isak [W¹ 1997]

8. Wilm., *Hirsch b. Chajjim* (הצדק) 1730.

2] תפארת הקודש *Decor sanctitatis*, Comm. in Haftarot cum corollariis ethicis; una cum textu N. 714 (1701).

[W¹ addit MS. *Opp.*, non exstans.]

3. — (cum particulis textus); sumpt. discipuli auctoris Abraham b. Simon Friedburg [W³]

4. *Prag.*, *Nepotes Mos. Kaz.* 1713.

4. — charta maxima.

SALOMO b. Jakob v. Salomo Almoli et Salomo Leon Templo.

6930 SALOMO b. Jakob אבלין seu אבלין (Ayllon), Zafatensis, Rabb. Amstelod. [Mrt. 10. Aprilis 1728 (W¹ 1956b; cf. *Zz.* ap. Liebermann, *Deutsch. Volkskalender*, Brieg 1853 p. 68). Zafatensis dicitur A. 1691 in *Prec. Sabb.* N. 3112. Nomen ab urbe

Castiliensi derivat *Zd.* (cf. supra p. 2274 op. 26; *Jew. Lit.* p. 307 n. 37). De lite quoad scripta *Nechmja Chajjun* (W³ p. 1026, cf. p. 754, 838) v. sub *Moses Chagis* op. 1 et 16. Resp. excusa v. ap. *Nepi* p. 335.]

1] *Decisio* in lib. הלכות טסים q. v. inter Anon. N. 3460 (1709?).

2] *Epilogus* ad Salomo di Misa: *Mensa Salomonis* q. v. (1725).

6930 SALOMO b. Jakob Kaz (Kohen).

Versio Germ. lib. Ben-Syra q. v. inter *Apocrypha* N. 1377 sq. [W¹ 1991] (1660 etc.).

6931 SALOMO (Salman) b. Jakob Posnensis, ex Prag.

1. שיר השירים אשר לשלמה *Canticum canticorum Salomonis* i. e. חתנה *Supplicatio* rhyt. acrost. incip. אספהל בשלשה שלשה cum Comm., et שיר נפשי על החשובה *Carmen poenitentiale* rhytm. incip. נפשי cum Comm. (ff. 4)

4. *Prag.*, *Abr. Lemberger*

(fer. VI. peric. העלמה) 1626.

[W³ 1973c: s. a., *Zz.* Z. G. 296. suppl.]

SALOMO Ibn Jakub v. Salomo b. Josef Ibn Jakub.

6932 SALOMO (Salman) b. Jecheskiel Hessel (הסל) *Aschkenas[i]* ex Maerzbach, Posnensis.

1. קרן שמואל *Cornu Samuelis* Supercomm. in loca Comm. Samuel b. Meir in Pentat. (ff. 63)

4. s. l. e. a. [F. a. O. 1727].

[A. laudatur in approbatione, is et locus congruunt cum typosetis; in ornamento finali legit nomen *Joh. Hering*. De lib. cf. *Gg.*, *Parschandata* p. 34 hebr., ubi male יחוקיה. Ap. *Asulai* II p. 132 anon.]

SALOMO b. Jechiel v. Salomo Loria et Salomo Schalem.

SALOMO b. Jehuda v. Salomo Ibn Gabirol et Salomo Hanau et Salomo Kluger et v. sub Salomo Ibn Verga.

6933 SALOMO (Salman) b. Jehuda Loeb Levi, Rabb. Dessau. [Septagenarium sese dicit in praef. ad op. 1, 2.]

1. אגרות שלמה *Epistolae Salomonis* i. e. 55 epistolae Germ. in exemplum scriptae; כתבי